

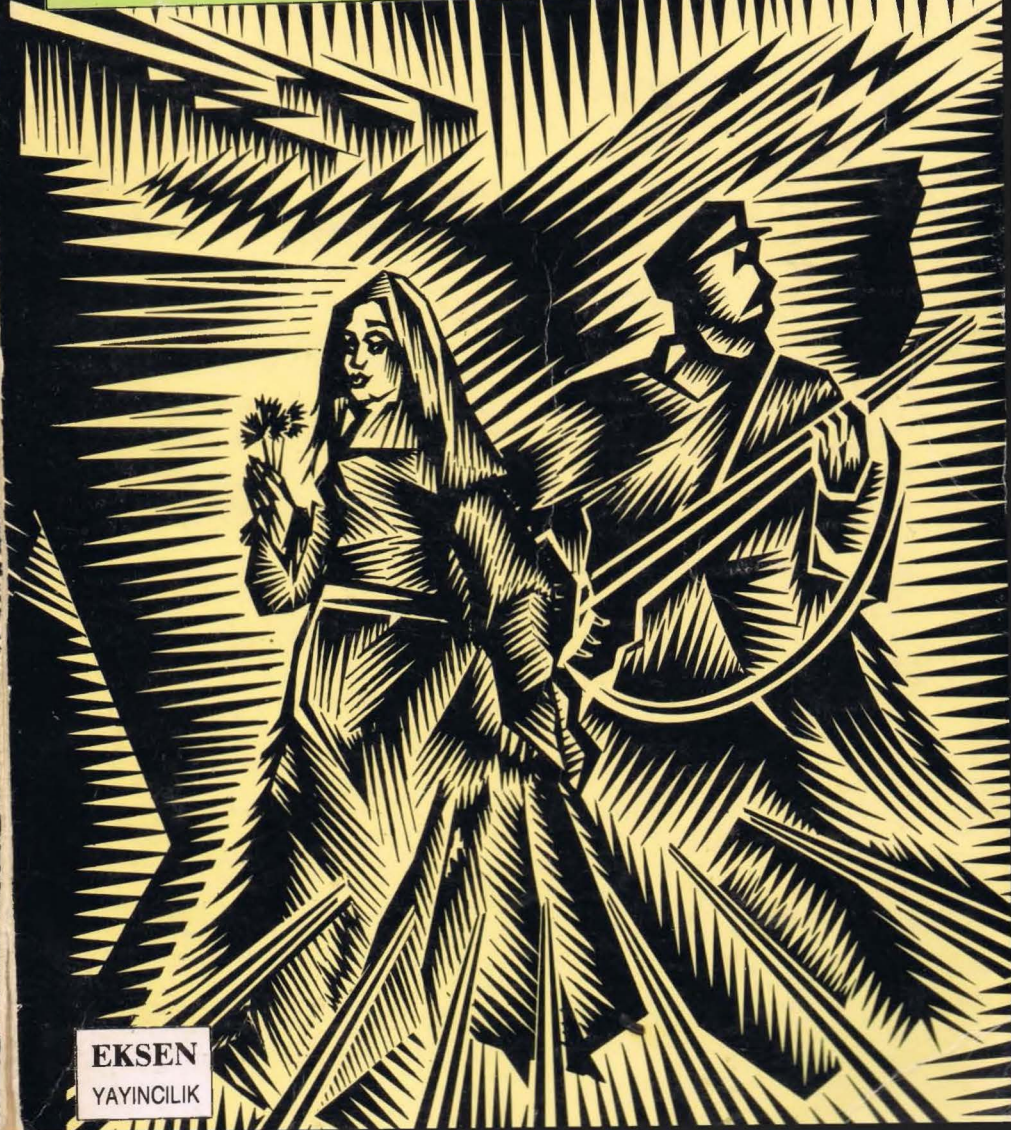
**BİRGÜN BİLE
YASAMAK**

ORHAN İYİLER

**BİRGÜN BİLE
YASAMAK**

**ORHAN
İYİLER**

**EKSEN
YAYINCILIK**

BİRGÜN BİLE YAŞAMAK

O r h a n İ y i l e r

Redaksiyon: EKSEN Yayıncılık
Kapak: Ömer Ülkenciler
Dizgi: Lim Ajans ile Dönem Dizgi
Baskı: Aydınlar Matbaası
Birinci Baskı
Şubat 1992, İstanbul

EKSEN

YAYINCILIK

EKSEN Basım Yayın Ltd.Şti.
Guraba Hüseyinağa Mah.,
Şekerci Sk., Emel Apt.,
No: 25/2, Aksaray / İSTANBUL
Tel: 525 59 61

BİRGÜN BİLE YAŞAMAK

Orhan İyiler

EKSEN
YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Size Georgi Vasiliyeviç Butov'u Tanıtırım..... 11

Birinci Bölüm:

Georgi Vasiliyeviç Butov Şubat Devrimi'ni Anlatıyor.....	17
İşçi Mahallesinde Bir Toplantı.....	24
23 Şubat: Ekmek İstemenin İlk Günü	33
İşçi Barakasında 1905'in Öyküsü Yeniden Gözden Geçiriliyor...48	
Çar Güçlerinin Genel Dökümü.....	61
Viborg Yerleşme Bölgesi Yerel Komitesi Genel Grev Kararının Tartışmasını Yapıyor.....	82
Tarafların Hazırlıkları ve Savaş.....	103
Çok Önemli Bir Olayın Tanıkları.....	114
Acıyla Tutuşmuş Yürekten Sıçrayan Devrim Kıvılcımı.....	122
Pavlovski Alayının 4. Bölüğünün Girişimi.....	133
Tüm Garnizon Ayaklanıyor.....	138
Çar'ın Amirallik Binasında Yaşlı Bir Kadın.....	146
Torid Sarayı'nda İlk Sovyet.....	181

İkinci Bölüm:

İkinci Bölüme Önsöz.....	195
Geçici Hükümetin Kurulması Ve Menşevik Potresov'un Mektubu.....	197
Baba - Oğul.....	205
Bolşevikler Yeni Narodnikler Midir?.....	228
Lenin Yoldaşın Rusya'ya Dönüşüne Tanıklığım.....	256
Georgi Vasiliyeviç'in Not Defterinden.....	261

Savaş Ve Barış.....	272
Solcularla Kapitalistlerin İlk Ortaklık Hükümeti.....	282
Kitlelerin Bolşeviklere Oynadığı Oyun: 18 Haziran Gösterileri.....	296
İşçi Sınıfının Birliğinin Sağlanması İçin Hazırlıklar.....	306
Grenadier Alayının Öyküsü.....	310
Devrimci Kitleleri Köleleştirmek İçin Kurulan Tuzaklar.....	318
Georgi Vasiliyeviç'in Petropavlovskaya Kalesindeki Günlüğünden Bazı Alıntılar.....	341
Zahar'la Konuşmalar.....	368
Serge'in Petropavlovskaya'ya Gönderdiği Mektuplar.....	377
Proletaryaya Yenik Düşen Başbuğ.....	391
Devrime Çeyrek Kala.....	403

Üçüncü Bölüm:

Proletaryanın İktidarı Almasından Sonra Georgi Vasiliyeviç Olayların Genel Dökümünü Veriyor Ve Susuyor.....	447
İç Savaştan Bir Kesit. Küçük Bir Tren İstasyonu: Sviyaz.....	429
Kurşuna Dizilen 27 Komünist.....	463
İnfaz.....	489
Devrim Tarihine İlişkin Butov'un Düşünceleri.....	499
Büyük Yol Aynımı (İ.N. Smirnov'la Birinci Görüşme).....	503
İ.N. Smirnov Parti İçindeki Mücadeleye İlişkin Anlatısını Sürdürüyor.....	518
İ.N. Smirnov Yoldaşla Nijni-Tagil'deki İkinci Buluşma.....	536
Moskova'da.....	539
Önemli Bir Toplantı.....	562
XV. Genel Kongre Ve Sonuçları.....	585
Büyük Sürgün.....	589
Son Sürgün.....	615
İlk Sorgulama.....	633

Aleksi'nin Mektubu.....	644
Georgi Vasiliyeviç Butov'dan Yoldaş Mraçkovski'ye Mektup..	648
Aleksi'yle Konuşmalar.....	652
Troçki'nin Alma-Ata'dan Parti Merkez Komitesi Ve Uluslararası Komünist Büro'ya Gönderdiği Mektuptan Kısa Bir Bölüm.....	668

BİRİNCİ BÖLÜM

*"Yaşamı belirleyen bilincimiz
değil, bilincimizi belirleyen
yaşamın kendisidir."*

Karl MARX

SİZE GEORGI VASILİYEVIÇ BUTOV'U TANITIRIM

Bana 1917 Devrimini en can alıcı, en öğretici yanlarıyla anlatan Georgi Vasiliyeviç Butov'la nasıl tanıştığımı anlatmada yarar var. Hiç beklemediğim bir zamanda, fayton sürücülerinin sersefil yattıkları adanın ıssız bir köşesinde rastladım kendisine. Bir ölüye rastlamak, onunla konuşmak, tanışmak sanırım öyle pek olağan değildir. Belki de ilk önce kendisini tanımakta o nedenle güçlük çektim. İlk bakışta dikkatimi bile çekmedi.

Adanın arkasına dolanan ana yolu bırakıp Rum Yetimhanesinin bulunduğu dağlık bölgeye doğru tırmanmaya başladığımda güneşin doğuşuna yetişip yetişemeyeceğimi kendi kendimle tartışıyordum. Daha da kestirme bir yol bilmediğim için zamanımı nasıl ayarlayabileceğimi kestiremeden tüm gücümle yetimhanenin bulunduğu ormanlık tepeye tırmanmaya başlamıştım. Ada'nın gecekondu bölgesiydi burası. Yetimhanenin hemen eteklerinden başlayıp ana asfalt yola dek uzanıyor, burada bir iki daha derli toplu gecekondu sonra hepsi sanki hiç yoklarmış gibi birdenbire gözden yitiveriyorlardı. Gecekonduların önünde, yerlerde insanlar yatıyordu. Gecekonduakilerin bile zengin sayıldığı bir bölgeydi burası. Yerde yatanların hemen hemen hepsini adanın fayton sürücülerini oluşturuyordu. İçlerinde yaz aylarında sayıları artan çöpçüler, eşekçiler de vardı. Yerlerde rakı ve şarap şişeleriyle meze artıkları bir sefil geceden kalma kustumuklar gibi. Her tarafı kokuşturan insanlar yerlerde, kimisi arabasının arka koltuğunda, kimisi tek battaniye ile yerde, kimisi bir yorganın altında iki kişi... hiç te bu pisliği duyarlamadan horul horul uyuyorlardı. Çoğunun çoraplarını çıkarma alışkanlıkları olmadığı için delik deşik çoraplarının altından kirli ayakları, çatlak topukları görülüyordu.

Georgi Vasiliyeviç Butov'a rastladığım gün, nedense atlarla

eşeklerin masaların arasında dolaştığı, çöp sepetlerini devirip içindeki artıkları yedikleri aşağıdaki kır kahvesinde adetim olmadığı halde bir süre konakladım. Sabahın ilk ışıkları yeni yeni parlıyordu. Oturmadan önce bir ya da iki masa ötemde birinin tıpkı benim gibi oturmakta olduğunu şöyle yan gözle sezinlemiştim. İlerimde oturan adam meze artıklarıyla hayvan pislikleri içinde yatan fayton sürücülerine bakıyordu sürekli. Başımı çevirip kendisine baktım. Gözünü kırpmadan bir şey beklemiş gibi bakıyordu. Değişik bir giysisi vardı. Kendisine sezinletmeye alabildiğine özen gösterip başımı ikinci kez çevirip baktığımda onu tanıdım. Georgi Vasiliyeviç Butov'du bu. Sanırım bir hafta, on gün kadar önce Troçki'nin kızı N.İ.Sedova'nın anılarında rastlamıştım adına. Böyle birdenbire karşımda bulacağımı hiç mi hiç beklemediğim. Önce heyecandan boğulur gibi oldum. Bir süre hiç kımıldamadan, çam ağaçlarının arasından sıyrılıp çıkan güneşe baktım. Derin bir sabah kızılığı yayılmıştı tüm çevreye.

Sedova, 1928 yılında, sürgüne gönderilirken tuttuğu anılarda ondan şöyle söz ediyordu: "L. D.* böylece çalışma arkadaşlarından yoksun bırakıldı. (...) Kibar, alçak gönüllü Glazman intihara itildi. Sermuks ve Poznanski sürgüne gönderildiler. Butov, o sakin ve çalışkan Butov tutuklandı. Yalancı tanıklıkta bulunmasını istediler ondan. Vasiliyeviç'in bitip tükenmek bilmeyen bir açlık grevine başlamasına ve de tutukevinin revirinde ölmesine neden oldular..."

Daha sonra da belki bir kaç gün önce Georgi Vasiliyeviç Butov'un adına Troçki'nin *Yaşamım* adlı yapıtında rastlamıştım. Alma Ata'da sürgündeyken Parti Merkez Komitesi ve Uluslararası Komünist Büro'ya gönderdiği 16 Aralık 1928 tarihli mektupta kendisinden -diğerleriyle, örneğin kızıyla kıyaslandığında- daha da uzun söz ediliyordu. Bu mektupta Vasiliyeviç hakkında bazı ip uçları geçmişti elime: Butov, şimdi gerimde oturan bu oldukça genç adam, Cumhuriyet'in Devrimci Sekreteryası'nın başında bulunmuştu. Rus Devrim Tarihini inceleyenler bu sekreteryanın ne anlama geldiğini iyi bilirler. Özellikle tüm içsavaş döneminde bu sekreteryaya devrim savaşımının birçok oluşumunu Merkez Ko-

---

*- L.D.: Lev Davidoviç Bronştayn (Troçki).

mitesiyse birlikte kendi yapısı içinde gerçekleştirmişti. Böyle bir yerde sorumluluk yüklenmiş bir militandan öğrenilecek çok şey var demektir. İçim kıvançla doldu. Ama yine de geriye dönüp kendisine bakamıyordum. Kuşkusuz heyecanımın yatışmasını beklemem gerekiyordu.

Parti Merkeziyle Uluslararası Komünist Büro'ya gönderilen bu mektupta kendisinin kişiliği konusunda da bazı bilgiler vardı. Katiksız bir devrimci, hiçbir şeyden şikayet etmeyen bir partizan olduğundan söz ediliyordu. Okuyucuya açıkça söylemekte yarar umarım; bu bilgilerin dışında kendisi için, onun bireysel yapısı hakkında daha başka tamamlayıcı bilgiler edinemedim. Bunu aramızdaki uzun uzun süren konuşmalara rağmen edinemeyişimi şöyle yorumladım sonradan: İnsan Georgi Vasiliyeviç ile konuşurken böyle bir gereksinmeyi duymuyordu. Bunun nedenini de daha sonra, Georgi karşımda yeniden ölümlülüğüne döndüğü zaman kavrayabildi. Bana bu yazıları yazdırtan Georgi Vasiliyeviç aslında kendisini anlatırken toplumunu, toplumunu anlatırken kendisini anlatıyordu. Bu bütünleşmişliğin organik yapısı karşısında insan aklını başına toplayıp da bireysel sorunları ondan ayrı, ondan soyutlanmış bir biçimde ele almayı düşünemiyordu. Doğrusu ya, bireyselliğin en gizli dehlizlerinde kendi kendilerine yepyeni serüvenler arayanlar için bu epik romandaki öyküler hiç kuşkusuz tatsız tuzsuz şeylerdir...

Kendi kendimi denetleyerek, büyük bir cesaretle oturduğum yerden kalktım. Karşısında durdum:

- Georgi Vasiliyeviç Butov...? Dedim.
- Evet benim, dedi. . .
- Gerçekten mi...?

Bir süre konuşmadı. Hafifçe gülümseyerek baktı yüzüme. Bunu ben "oturabilirsin" anlamında yorumladığımdan bir sandalye çekip yanına oturdum. Bir süre hiç konuşmadık. Daha önceden bakmakta olduğu yöreye doğru bakıyordu sürekli. Şişman adamın

biri orada at arabalarından birini boyuyordu. Boyuyor denemezdi buna. Boyayla bezeyip donatıyordu. Arabayı sanki boyacı küpüne daldırıp daldırıp çıkarıyordu. Sonra bir ağaç dibine yöneliyor, orada kurduğu çilingir sofrasından bir çay bardağı dolusu rakıyı başını sert bir biçimde geriye atıp yuvarlıyordu. Böyle görüntülere alışık bir insanın aldırmaıılığı içinde konuştum:

- Ah Georgi Vasiliyeviç, dedim...sizi gördüğüm için nasıl mutluyum bilemezsiniz. Oylesine öğrenmek istediğim şeyler var ki... Gerçekten yardımınıza gereksinmem var.

Sırtında bol, şimdiye kadar hiç görmediğim bir tunik vardı. Belini hafifçe, ama oldukça zarif bir şal-kuşakla sarmış gibiydi. Ayaklarındaki incecik, çizmeme ayakkabılar pantolonun bollaşmasına, dizlerinde potluklar yapmasına neden oluyordu. Yüzü çocuk yüzü gibi duruydu. Duygusu, düşüncesi, akıldan geçen herşey bu duru yüzde hemen biçimleniveriyordu. Ama sonradan bu güzel yüzün nasıl çarpıldığını görecektim. Özellikle Sviiajsk savunmasını anlatırken. Devrimin yazgısı bir bakıma bu savunmada belirlenmişti. Devrimin yazgısı bu savunmada belirlenirken Georgi'nin de yaşamını etkileyen önemli bir oluşumu kendi kendine, kendisinin bile duyarlaması olanaksız biçimde oluşturuyordu. Bu dönemde uğradığı yüz felci olayının dehşetini onunla birlikte yaşadım. Okuyucuyu bir takım gereksiz yere araya girmelerle sıkınamak için bu konulara yazımda hiç değinmedim. Ama doğrusu ya ben aslında, Georgi'nin tüm anlattıklarım anlatırken ne gibi davranışlarda, ne gibi değişimler içinde olduğunu da belirtmek istedim. Yazının bütünselliği açısından bundan caymak bir bakıma canımı çok sıktı.

Sonradan inanılmaz birşey görecektim. Georgi Vasiliyeviç'in bu felçli yüzü yeniden benim karşımda bilmem kaçınıcı kez ölürlen, dalga dalga açılarak felçli büzülmelerinden kurtulacak, tıpkı bugünkü gibi duru, yalın güzelliğine kavuşacaktı. Okuyucudan üçüncü bölümün bu kısmında bu önemli değışikliğı anımsamasını diliyorum. Bu değışim özellikle Georgi Vasiliyeviç'in St. Petersburg'a son gidişindeki zamanlamadan başlayıp Znamenskaya Alanındaki son görünüşünde tamamlanıp sonuca ulaştı. Okuyucu

olayların yapısallığından yakasını kurtarıp ta Vasiliyeviç'teki bu değişikliği karşısına çıktığı Blagoravov'la kıyaslarsa, insanların nereden nereye vardıklarını kavramakta sanırım daha da bilinçli bir yoruma ulaşmış olur.

Bir süre sonra Georgi Vasiliyeviç şöyle dedi:

- Adımı belki kendin de farkında olmadan öylesine güçlü bir biçimde isteminden geçirdin ki kalkıp gelmekten başka bir çarem yoktu. Bu durum zaman zaman başıma gelir. Ve ben Hades'in karanlıklarından böyle belli bir süre izinli...devrim tarihimizin, proletaryanın ilk devletinin kuruluşunun tanıklığını yapmaya başlarım gün ışığında.

Diz boyu yükselmiş güneşin parıltıları çam ağaçlarının arasından bir görünüp bir yitmeye başlamıştı. Toprak mis gibi kokuyordu. Deniz, doğanın uyanışını kendi sevinciyle karşılamak istercesine dalgalanmaya başlamıştı. Georgi Vasiliyeviç tüm bunları gördü. Gözlerindeki yaşama sevinci yüzümde dolaştı bir süre. Sanırım bu nedenle utancımın kızardım.

- Söyleyeceğim her şeyi, tanıklığımın tüm gerçeklerini yazmada kendin için sakınca görüp görmediğini söyle...Böyle bir durum varsa işe hiç başlamayalım...

Korkuyla:

- Yoo Georgi Vasiliyeviç, yooo. . . dedim. Yaşadığımız koşulların bir tek şeye alabildiğine ve de hepsinden çok gereksinimi var: Gerçeğe, yalnızca görünen gerçeğe değil Georgi Vasiliyeviç... görünmeyene, diyalektik gerçeğe.

- Öyleyse, dedi Georgi Vasiliyeviç, doğanın toprak ve yaşam kokusunu ciğerlerine çeke çeke... herşeyi yeniden ele almak, ölümleri canlandırmak, kendilerine göre hala yaşadıklarını sananları gömmek üzere herşeyi yeniden, baştan ele alalım. Herşeyi yeni baştan ele alalım. Böylece pratiğim izin öğretisini kitleleştirelim. .

GEORGI VASİLİYEVIÇ BUTOV ŞUBAT DEVRİMİ'Nİ ANLATIYOR

Genel Durum

Temel Bilgiler:

1- 1917'de, yani savaşın üçüncü yılında durum şu (1): 14 milyon Rus köylüsü cephelerde. Babaları Çar için savaşmaları gerektiğinden yerlerinden yurtlarından edilmişler. Romanov sülalesinin sü-rekliliğini sağlamak için savaşa katılımın ilk yılında ölenler 300 bin kişi. Bu yılda yitirilen top sayısı 650 parça. 1915'te, savaşın ikinci yılındaysa ölü sayısı iki milyonu aşkın. 1 milyon 300 bin de savaş tutuklusuydu. Resmi yazılarda böyle durum. Söylentilerin rakamsal uzantıları ise insanı şaşırtıyor. 1916 yılına, yani savaşın üçüncü yılına 2 milyon ölü ve yaralı, 350.000 savaş tutuklusuyla geliniyor.

1917 yılında savaşın üçüncü yılının bitip dördüncü yılma girildiği şu günlerde ise, daha bir buçuk-iki aydaki ölü sayısı 1 milyon 700 bini aşıyor. Almanların karşısında eriyor Rus muhikleri. . . Cephelerde savaşmadan ölüyor insanlar açlık ve tifüsten. İngiliz Büyükelçisi George Buchanan'ın 1914 yılının sonuna doğru verdiği raporda şunlar yazılı:"Karamsarlık tüm Petrograd'da gittikçe kökleşiyor. 1 milyondan fazla asker kaçağı nereye gideceğini bilmeden sağda solda dolaşıyor".

Tüm belirtiler katlanarak 1917 yılının başına gelip dayanıyor.

2- Enflasyon hızla artıyor. 1916 yılının ücretlerine göre fiyat artışları %113. 1917 yılının başlangıcında ise yine ücretlere göre fiyat artışlarının ulaştığı oran %163. Üretim tümüyle düşük bir çiz-gide bocalıyor. Ulaşım tümüyle felce uğramış. Cephe gerisinde insanlar açlık ve sefaletin sisi içinde gittikçe boğulup gidiyorlar.

3- Hükümet dış emperyalist güçlere karşı gittikçe daha çok borçlanıyor. Lenin'in dediği gibi "Rusya açısından bu savaş emperyalist bir savaş" olmasına karşın, Rusya, kendisinden daha güçlü olan İngiliz-Fransız emperyalist ortaklarından para alabilmek için daha çok mujiği daha çok savaşa sokmak, daha çok öldürtmek zorunda kalıyor. 1917 yılında 1 milyar rubleyi çoktan aşmış dış borçlar. Borçlar arttıkça, ruble hızla değer kaybına uğruyor. Hükümetin tüm uğraşısını, zaman zaman savaştan çok Paris borsasından borç para bulmak çabası ve girişimleri alıyor.

Er Mençov'un Not Defterinden:

3 Aralık 1916
Besarabya

"Şimdi Romanya cephesindeyim. Almanlar hemen karşımızda. Çarın ve bizim düşmanımız Almanlar. Ama geçenlerde ilk kez tuğruklu bir Alman eri gördüğümde şaşırđım. Hiç te düşmana benzemiyordu. Besbelli o da bir Alman köylüsü. Ya da bir Alman işçisi. Siperler çamur içinde.Çamur içinde yüzüyoruz.Günlerdir sıcak bir çorba içmedik. Romen köylüsü düşmanca davranıyor bize. Nedenini şöyle açıkladı bazı arkadaşlar: Romen köylüsü kendisi için değil, Yaş'a sığınmış olan saray ve sarayın generalleri için geldiğimizi söylüyorlarmış. Birçok söylentinin içindeyiz. Ama bu söylentilerin en önde geleni yakında genel bir saldırıya geçeceğimiz söylentisi.Böyle bir saldırının tüm planları hazırlanmış. Çar'ın da başımızda olacağı, doğrudan kendisinin saldırıyı yöneteceği söyleniyor".

7 Aralık 1916

" Rakovski'yi kurtarmak için çalışmaların yoğunlaştırıldığı söyleniyor. Rakovski'de bizi nelerin beklediğini bilmiyoruz. Bolşevikler var aramızda. Bolşevik erler. Moldavyalıların böyle bir girişim karşısında bizi aramızdan vuracaklarını söylemeleri karşısında dehşetli bir korkuya kapılıyorum. Bolşeviklerin bize söyledikleri özetle şunlar: 'Moldavyalı milliyetçiler, Yaş'taki Romen kralı, bizi buralara dek sürüklemiş olan bizim kendi çarımız, işte bu üçü bizim ortak düşmanımız. Buna karşın Besarabyalı köylülerle Moldavyalı köylüler bizim gerçek dostumuz. Onlar da tıpkı bizim gibi buğdayı ekmesini, ekilenleri biçmesini, toprağı kazma-

sını ve bizim gibi kızlarla dans etmesini severler. Bağ bozumunda oynadıkları oyunlar Besarabya köylülerinin, tıpkı bizim oralarn oyunları gibidir. Topladıkları üzümlerden en iyi şaraplar yapılır. Orta Avrupa ülkeleri içinde Besarabya köylülerinin yaptıkları şarap kadar lezzetli ve dayanıklı şarabı bugüne değin hiçkimse daha üstün kalitede gerçekleştirememiştir. Güldüklerinde güneş gibi parlaktır Besarabya köylülerinin gözlerinin içi de, ruhları da. Gerek Romen, gerek Moldavyalı bu köylüler tıpkı biz mujikler gibi üretkendirler, el becerilerinin yerini hiçbir şey tutamaz. Ama onların sırtından geçinenler, onların ürettiklerini 'toprağın mülkiyeti benim' kandırmacasıyla ellerinden alırlar. İşte bu nedenle Romen köylüleriyle Moldavyalılar tıpkı bizim 1905'teki başkaldırışımız gibi başkaldırdılar.

Valak Boyarlar* tam tamına 15 bin Moldavyalı köylüyü boğazlıyarak bastırabildiler bu ayaklanmayı. Çünkü onlar daha silahlıydılar ve daha çok paraları vardı. Tuttukları paralı askerler Besarabyalı genç kızların ırzına geçti. Çocukları öldürdü. Yaşlıları atlarının gerisinde sürüklediler. Sınıf kavgasının en dehşetlisini yaşadı Moldavyalı köylüler. Sınıf kavgası savaşların en acımasızıdır çünkü. Bizi 1905'te acımasızca öldürenlerden ne farkı var Valak'ların? Gerçekten ne farkı var? Ve biz niçin en büyük Valak olan Romen kralı için burada çarpışalım?

Moldavyalı köylülerdir bizim kardeşlerimiz. Biz de onlar gibi açız. Biz de onlar gibi siperlerde ölüp donuyoruz tifüsten ve yokluktan. Bizi bizimle çarpıştıranlara neden döndürmüyoruz silahlarımızı, neden birbirimize doğrultuyoruz da ortak düşmanımıza çevirmiyoruz silahlarımızı ?'

" Bolşevikler böyle söylüyorlar. Etkili oluyorlar bu dedikleriyle. Ama ben kendi adıma Bolşeviklerin yanında yer alabileceğimi sanmıyorum. Her günün sabahında babamız çar için ettiğimiz dualara aykırı düşmüyor mu bu dedikleri bolşeviklerin? Azıcık da bunu düşünseler iyi ederler..."

---

*- Valak Boyar: Besarabya toprak aristokrasisi.

12 Aralık 1916

"Yorgun, bitkinim. Ölmekten başka yapacak hiçbir şeyimiz yok. Bizi silahsız düşmanın üstüne saldırtular bugün. İki kişiye bir tüfek düşüyordu. Yanımdakiyle birlikte geçtik saldırıya. İkimiz bir tek tüfeği kullanıyorduk. İlk kez içimden yanımdaki arkadaşımın vurulup ölmesini istedim. Savaş alanında silahsız insan kışın ortasında çınılçıplak kalmış bir köylüye benzer. Ama siper arkadaşım bir başka ölü gösterdi bana. İkimiz de üstüne atıldık. Silahını ben aldım. Kaputunu o aldı. Ben silahla yetinmeyi düşünürken baktım o potinlerini çözüyor. Ben de matarasıyla, silahlığını kuşandım. Sonra birlikte hızla arkadaşlara yetiştik. Biz yetişirken başkalarının da başka vurulanları böyle soyduklarını gördüm. Çarpışma bütün bir gün sürdü. Bizim için böyle ikide bir de savaşa, daha doğrusu saldırıya kalkmak zorunlu...tüfeğimiz olsun olmasın. Çünkü biz General Drosdovski * tümeninin öncü birlikleriyiz. Drosdovski'den düşmanlarımızdan korktuğumuzdan daha çok korkuyoruz. Kendisinin özel bir Kazak mangası var. Bunu St. Petersburg'dan getirttiği söyleniyor. Kazaklar tepeden tırnağa silahlı. Onlarla birlikte geziyor erler arasında. Drosdovski düşmandan çok giriyor düşlerime. Onun korkusundan kendimizi çok kez işte böyle silahsız, tüfeksiz, cephanesiz ve aç, düşmanın önüne atıyoruz. Kazakların knutları** sırtımızda çatlıyor çok kez düşlerimde. Alman ya da Macar erlerinden çok kendi kumandanımızdan korkuyoruz. Heryerde, en beklenmedik yerde, hiç umulmadık zamanda yanında Kazaklarla birden karşımızda görüveriyoruz onu.

Bolşevik erlerin söyledikleri gerçek midir acaba; Moldavyalıların 1907'de tam tamına 15.000 köylüyü çoluk çocuklarıyla birlikte hayvanlar gibi, hiç acımadan boğazladıkları? Kulübelere doldurup yaktıkları? Eğer öyleyse...eğer bolşeviklerin bu söyledikleri gerçekse o zaman tanrım kimin için savaştığını bilmek istiyorum. Kimin için kimden korktuğumu anlamak istiyorum artık...Bu her

---

*- Drosdovski: 1917 Ekim Devrimi'nde, devşirdiği birliklerle Beyaz Ordunun isyancı generalleri arasına katılmıştır.

** - Knut: Çivilerle ya da bıyılarla donatılmış meşin kayıştan yapılmış bir kamçı. Kazakların başlıca işkence silahı.

gün yanımda ölen insanlarla birlikte balçık içindeki siperlerde korkuyla yaşamaktan bıktım artık. Bolşeviklerin söyledikleri doğrusa. . . o zaman ben de kaçardım. . . tıpkı ötekiler gibi. Kaçarken ölsem bile kurtulma olasılığım da o kadar var. . . "

28 Aralık 1916

"Çarpışmalar durdu. Ne olduğunu kimsenin anladığı yok. İlerlediğimizi sandığımız yerlere dönüyoruz sonunda. Yortu törenimizde ölülerimizi yaralılarımızı değiş tokuş yaptık isteksiz isteksiz. . .Sanki karşımızdakilere ayıp olmasın gibilerden. Ne yaralılarımızı bakacak durumumuz var ne ölülerimizi gömmek istiyor canımız. . . "

7 Ocak 1917

"Bugün olanları bir bir yazmalıyım. Çünkü bugün olanlar artık hepimizin gözünü dört açtı. Açık dört gözlerimizle görüverdik tüm gerçekleri; bize söylenip duran, ama sırtımızı çevirip durduğumuz gerçekleri .

Tüm tümen bugün toplandı. Cephe kumandanı Çerbatser'in* bir bildirisinin erlere okunacağı duyuruldu. Bizim kumandanımız Drosdovski ve ondan da yüksek rütbeli generaller hep birlikte ayakta dinlediler bu bildiriyi bizimle birlikte. Anladığım kadar Çerbatser şuna yakın şeyler söyledi: 'Alman casusları içimize sızmıştır. Bolşevik kılığındaki bu Alman casusları çarlığın, devletin ve kurulu düzenin düşmanıdırlar ve de ordumuzu içten yıkabilmek için er komiteleri oluşturmaktadırlar. Bunlara karşı uyanık bulunmamız çar babamıza karşı görevimizdir.Nerede bir er komitesinin varlığından haberimiz olursa bunu ilgili subaylarımıza bildirmezsek, tıpkı onlar gibi kurşuna dizileceğiz biz de. Artık uğraşlarımızın sonuna gelmiş bulunmaktayız. Bu baharda hepimiz topraklarımızı kuşaklardan kuşaklara anlatılacak büyük zaferlerin öyküsüyle döneceğiz...'

---

*-Çerbatser: Romanya cephe kumandanı. Devrimden sonra orduyu tümüyle düşmana teslim etti.

Bildiri bitti. Hepimiz 'Yaşasın Çar ve Çariçe' diye bağıracağı-mız bir sırada nereden geldiğini hiçbirimizin kestiremediği gök gürültüsüne benzeyen bir ses patladı: 'Kahrolsun Çar ve Çariçe. Kahrolsun Savaş. Yaşasın Barış.'

Donduk. Korkudan yüreğim öyle hızlı hızlı vuruyorduki gö-ğüs kafesimden fırlayacak sandım. Kısa bir sessizlikten sonra bu kez birkaç yerden ayrı ayrı "Yaşasın Erler Komitesi" haykırısı duyuldu ve susuldu. Gözümü tribündeki Drosdovski'den ayıramı-yordum. Sandım ki o da bana bakıyor. Kendi kendimde korkuyla ağlayarak 'Ah tanrım', dedim, 'generalim Drosdovski benim bağır-dığımı sanacak. Şimdi napacağım ben?'

Tüm tümen şaşırmış olmalı ki hiç kimseden, bu bağırutların üs-tüne "Yaşasın Çar ve Çariçemiz" ululaması gelmedi.

Drosdovski, yanında alay Kazaklarıyla birlikte tribünden aşağı indi. Alanın ortasında kısa boyuyla şöyle bir durdu. Kendisi için kendisi komut verdi:

-Birlik, hazırol! . . .

Ensesi kat kat bir boğa gibi kalın generalin incecik bir sesi vardı ama sanki beni yanına çağırıyormuşcasına dizlerimin bağı çözül-dü. Bir bir sıraları dolaşmaya, aramızdan yüzümüze baka baka geçmeye başladı. Bazısını ünlü knutuyla dürtüklediğinde Kazaklar hemen alıp alanın ortasına dek getiriyorlardı. Drosdovski bizim manganın önünden geçerken 'İnanın bana generalim, ben bağırma-dım' diye ayaklarının dibine düşmemek için kendimi zor tuttum.

Alanın ortasına dizili erlerin karşısına geçti sonra. Bellerine dek tüm üstlerini soydurttu. Erler başlarına geleceği anlamışlardı. Çok soğuktu hava. Soyunduklarında gördük ki Drosdovski en güç-lü kuvvetlileri, en etkili yapıda olanları seçmiştir kendine bir gü-zel ayrımla. Ve knutlar bu güçlü bedenler üstüne vınılıyarak gö-mülüp kalkmaya başladı... Her vuruşta Drosdovski'nin komutunça hep bir ağızdan 'Yaşasın Çar ve Çariçemiz' diye bağırıyorduk. Üç beş dakika içinde hepsi kan içinde buz kesmiş toprağın üstüne yı-

ğılıp kaldılar. Düşükleri yerde kamçılanmaları sürdürüldü. Knutun kurşun parçacıkları etlerine gömülüyor, onları leblebi tanesi büyüklüğünde parçalayıp parçalayıp havada dağıtıyordu. İlk kez Drosdovski'ye gözümü kırpmadan baktım. Olayı derin bir tad alarak izliyorduk.

O günkü kamçılamada üç arkadaşımız öldü. Beşinin donduğunu öğrendik. Çünkü kan içindeki vücutlarıyla onları orada yerde, buz gibi soğğun ortasında çınlıçiplak bırakıp bizi içeriye çektiler. Akşam siper nöbeti değişikliğimde arkadaşım gözümün içine baka baka 'İsteseydik kurtarabilirdik onları' dedi. 'Biz hem kalabalığız, hem de silahımız var...'

İlk kez kaçmayı düzenlemeyi düşünmeye başladım. Bir de şunu; kaçmanın bir yol olduğunu sanmıyorum. Yoksa gittikçe güçlenmeye başlayan er komitelerinden birine mi gireyim? En doğru kararları kendimiz için orada birlikte alınız... Ama bilemiyorum, hiçbir şeye kesin karar veremiyorum: 'Kaçayım mı? Yoksa Er Komitesine mi gireyim?'

Teğmen Nikor İvanoviç'in Not Defterinden:

19 Ocak 1917

"Hiç bunca soğuk olur mu? Bunca dondurucu, buzullaşmış bir ağırlık. Artık tanrının da bizi korumadığına gün geçtikçe daha çok inanıyorum. Savaş alanında bizim gibi geleneklerine bağlı yetiştirilmiş bir subayın tanrıya olan inancını yitirmeye başlamış olması artık onun kendi kendisinin denetiminden çıkmakta olduğunu gösterir. Siperlerimizden donmuş ölümler çıkıyor. Nöbet değişikliklerinde olan olaylar yüzünden çavuşlar nöbet değişikliklerine gidemiyorlar. Düşman karşısında nöbetçilerimiz bile yok. Kimse siper nöbetlerine gitmek istemiyor. Yolda çavuşlarını öldürüyor birlik erleri. Erler düşmanca bakıyorlar bize. Düşmanımızdan düşman onlar. Biribirimizden Almanlardan korktuğumuzdan daha çok korkuyoruz. Kumandanlık emirlerinden çok Erler Komitesi'nin ağırlık kazandığını görmeye başlıyoruz. Özellikle şu Allahın belası bolşeviklerle menşevikler... Birgün hepimizi subay baraka-

larında basıp kurşunla taramalarından korkuyoruz. Erlerimize güvenemediğimizden yatakhane nöbetleri koyduk kendi aramızda.

Romanya cephesi kışın bu ortasında bir ölüm kasırgası. Ama St. Petersburg'dan gelen haberlerin de hiç iç açıcı olmadığını görüyoruz. Başkent kaynıyor. Bu ayın dokuzunda, yani on gün önce 1905'in Kanlı Pazarı anısına geniş kapsamlı sokak gösterileri yapılmış. Basın işçileri genel greve gitmişler. Yıllardır görülmeyen, duyulmayan olayları yaşamaya başladık yeniden. Duma'nın çalışmalarına yeniden başlayacağı söylentileri buraya dek, Almanların karşısındaki bizlere dek ulaşıyor. Belki Çar böylece, gittikçe dip-ten dibe kaynayan fokurdamanın bir yanardağ patlamasına dönüşmesini önleyebilir. Ama besbelliki St. Petersburg kaynıyor.

Bugün komutanlıktan gelen bir emirle subay barakalarının garnizon bölgesine taşınacağı, gerekli hazırlıklara ivedi olarak başlanması bildirildi. Belki gece yola çıkarız. Ne anlama geldiğini tartıştık bunun kendi aramızda. Bu ya geri çekilme hazırlığıdır ya da kendimizi kendi erlerimizin düşmanlığından koruyabilmek için etkin yöntemlerin gittikçe alınmaya başlamasının bir belirtisidir. .

Bakalım durum neyi gösterecek..."

İŞÇİ MAHALLESİNDE BİR TOPLANTI

St. Petersburg

Ben, yoldaş Simenon ve Vladimir İvanoviç, üçümüz de aramızda hiç konuşmadan Viborg Mahallesine doğru hızlı hızlı yürüyoruz. Korkunç bir soğuk. Günlerdir ardı arkası kesilmeyen kar yağışı günlük yaşamı etkiliyor. Zaten çok zor bulunan ekmeğe, süt gibi temel yiyecekler tümüyle ortadan silinip gittiler. İlk kez St. Petersburg sokaklarında tramvaylar buz tutan rayların üzerinde çakılıp kaldılar. Neva ise tümüyle buz tuttu. İçecek su da bulamıyoruz çoğu kez. Kızaklar üzerinde taşınan cesetlere çok kez başımızı çevirip bakmıyoruz bile. Donarak ya da açlıktan ölmüş bu insanlara başımızı çevirip bakamayışımızın utancını duyuyoruz yalnızca; o da zaman zaman.

İşçi yerleşme bölgesine inen son köprüyü de geçtiğimizde karnın yağması durmuş gibiydi. Ama hiç beklenmedik bir zamanda St. Petersburg'un deniz tarafından fırtına biçiminde kalkan lodos henüz buzlaşmamış karları hortunlaştırarak üzerimize doğru kaldırıyor ve biz kendimizi korumak için çok kez yere çömelip sırtımızı gecenin karanlığında ak bir hayalete benzeyen hortuma vermek zorunda kalıyorduk. Genellikle denizden esen havanın St. Petersburg'u ıltığı bilinirdi. Ama bu kez o bile buzlaşarak döne döne St. Petersburg sokaklarını aşip gidiyordu.

Arkadaşım Simenon, Sosyalist-Devrimci Parti'nin Merkez Komitesine yakınlığı ile bilinen bir üyesi. Kendimi zaman zaman partiye yakın buluşumu sanırım Simenon' la olan arkadaşlığıma bağlamak olanaklı. Beni Demiryolcuları Sendikası'na sokan Simenon. Demiryolcuları Sendikası'nda yazman olarak görevliyim. Buradan elime geçen üç beş kuruşla St. Petersburg Üniversitesinde

okumamı da sürdürme olanağı buluyorum. Simenon yalnızca Rusya'da en güçlü bir partinin sorumlu üyesi olarak önde gelen bir genç değil, ama Simenon Teknik Üniversitenin de en parlak öğrencilerinden biri. Gerçi bu konuyu kendisiyle konuşmadık ama Teknik Üniversitenin öğretim üyelerini büyük ölçüde çara karşı kendi partisinde örgütlemeyi becermiş. Simenon yoldaş aslında zengin bir aileden geliyor. Babası Omsk Kentinde Fransızlarla birlikte zengin bir maden ocağını işletiyor. Fransız yükleme şirketlerinden biri de St. Petersburg'da. Ne var ki Simenon yoldaşın ailesiyle hemen hemen hiçbir ilişkisi yok. Yalnız ne var ki kardeşi Mariya'nın ölümü nedeniyle Omsk'a gittiğinde anne babasını kısa bir süre görüp, cenaze töreninden hemen sonra St. Petersburg'a döndü. Hiçbir şey olmamışcasına işleri bıraktığı yerden alıp çalışmaya koyuldu. Bunca dostluğumuza karşın ailesinden ayrıntılı bir biçimde söz etmek istemeyişini sezinlediğimden bu yana ben de herhangi birşey sormuyorum artık kendisine.

Bu yönüyle bir bakıma ben de Simenon'a benziyorum. Bir yazın dediği gibi bizim kuşak 'yersiz yurtsuz Hamlet'e benziyor alabildiğine uçsuz bucaksız Rusya topraklarında (2). Bu benzetmeyi kendi kendimle, çok kez, yakın bir ilişki içinde gördüm. Toplumumuzun okumuş, ama hiçbir yerde kök tutturamamış, acısıyla beğenisiyle birer Hamlet'iyiz sanki. Kuşkusuz bu benzetim bana lise çağlarında daha yakın düşüyordu. Şimdi ise pek düşündüğüm yok bunu, zaman zaman aklıma gelişinden öte.

Vladimir İvanoviç, Viborg Mahallesi Menşevik Parti delegelelerinin önde gelenlerinden. Bir bakıma yerleşme bölgesinin parti sorumlusu. Vladimir İvanoviç, Putilov fabrikalarında çalışıyor. Ayrıca partinin işyeri delegesi. Bu fabrikaların belli kesimlerinde menşeviklerin ağırlığı kendini çok açık seçik duyuruyor. Sendikalarda da öyle. Bir çok sendika menşeviklerin elinde. Sosyalist-devrimcilerin bu nedenle proletarya arasında köklü bir örgütlenmeleri yok. Hemen hemen hiç bir kesiminde St. Petersburg proletaryasının kendisiyle organik bir yapıya kavuşmuşluğundan söz etmek olanaksız. Böyle durumlarda her iki parti birlikte eylem geliştiriyorlar. Sosyalist-devrimciler tüm Rusya'nın en güçlü partisi, ama proletarya üzerinde hiçbir etkinliği kesin bir biçimde söz

konusu olmadığından çara karşı verilen savaşım da zaman zaman menşeviklerden yardım görüyorlar, zaman zaman da sosyalist-devrimciler menşeviklere yardım ediyorlar. Menşeviklerin sendikaları ele geçirmelerinin bir nedeni de 1905 edinimlerinden yararlanmayı bilişleri olmalı. Bolşeviklerden daha becerili bir biçimde fabrikalarda, işçi kesiminde örgütlenmeyi başardılar menşevikler.

Son iki gündür tüm partiler alabildiğine tedirgin. Yalnızca partiler mi..? Tüm St. Petersburg halkı. 23 Şubat günü önemli olayların olacağı kulaktan kulağa fısıldanıyor. Her yöre, her taşın altı, her sokak köşesi görünmez bir biçimde kendi kendine kaynıyor sanki. 23 Şubat gününde önemli olayların gerçekleşeceği haberinin açıklamasını yapmak bir bakıma olası: 23 Şubat günü "Uluslararası Kadınlar Günü" (3). Solcuların öteden beri örgütleyip kutladıkları bir gün yani. Ama savaşın ilk yılından sonra bu gösterilerin yapılması, "Uluslararası Kadınlar Günü" nün kutlanması yetkililerce yasaklandı. Yetkililerce bunun haklı nedenleri de vardı bir bakıma. Savaş döneminin getirdiği bir yığın sorun içinde bunalımlar gün geçtikçe artarken, özellikle de solcuların kutladıkları törenlerin başlarına beklenmedik bir takım sonuçlar getirmesinden çekiniyorlardı. Ama duyduk ki St. Petersburg işçi mahallesi Viborg, kendi geleneğine sahip çıkarak bu gösterilere gizliden gizliye hazırlanmaktadır. Gerçekten de bu haber partilerin bölgedeki sorumlularıyla kanıtlanınca, hepsinin üstünde tam bir şok etkisi yarattı. Hiç biri hazır değildi buna. Hiçbir yasa dışı örgüt böylesine kitlesel nitelikte gösterilerin başlamasına kendilerini hazırlamış değildi. Onun da ötesinde bunu temelinden tümüyle sakıncalı buluyorlardı. Partiler arasında, özellikle de -her zaman olduğu gibi- menşeviklerle sosyalist-devrimciler arasında hızlandırılmış görüşmeler başlatıldı. Amaç, bu gösterileri kesin bir biçimde önlemektir.

Her iki örgütün yetkili komiteleri, 23 Şubat günü patlayacak bir gösteriye kesin olarak karşı olduklarını belirten tutumlarını açıklamak için Viborg'a yetkililerini göndermeye başladılar.

İşte 22 Şubat akşamı Viborg Mahallesine böyle hızlı hızlı gidişimizin nedeni yerleşme bölgesinin bir biriminde menşevik ve sosyalist-devrimcilerin ortaklaşa yapacakları toplantıda gösterilerin

sakıncalarını yeniden bir kez daha anlatmak ve bu gösterilerin yapılmaması için Viborg yerleşme bölgesinin proleterlerini uyarmak.

Neva artık oldukça gerimizde kalmıştı. Aramızda hiç konuşmadan ilk barakaları geçmeye başladık. İşçi mahallesinin başlıca özelliği bu barakalardan oluşmasıydı. Fabrikaların hemen yanında kurulu bu barakalarda yatıp kalkıyordu işçiler. Ama daha gerilerdeki dev metalurji işletmelerine doğru yaklaşıldığında mahallenin görünümünde değişiklik başlıyordu. Buralarda özellikle posta başlarıyla, teknisyenlerin ya da işçiler arasında sivrilmiş, başarılı işçilerin evleri vardı. Barakalar bir bakıma bu evlerin gerisinde gizlenmişti denebilir. Tekstil fabrikalarının bulunduğu bölgede de durum aşağı yukarı böyleydi. Bu iki bölgeyle alabildiğine uçsuz bucaksız bir denize benzeyen sefaletin kesiştiği noktada bulunan barakalarda mahalle parti bölge yetkilileri bizi bekliyordu. Geniş bir barakadan içeriye girdiğimizde göz gözü görmüyor, içerisi sigara dumanından geçilmiyordu. Koyu bir sefalet, insanlarıyla, kokusuyla, ne miyle ve kendi kendini bırakmış yazgısına razı görünümüyle barakaya sığınmış gibiydi. Bu baraka da kendi sefaletini koruyacak bir yer bulmuştu sanki. Mahalleliler konuşmaları dinlemeye gelmişlerdi. Yetkililerle yapılan toplantıya onlar da katılıyor, düşüncelerini söylüyorlardı. Sıcak semaverin buğusunda dağıtılan çayların ilk yudumundan sonra Simenon oturduğu peykenin üstünde herkesin duyabileceği bir biçimde yüksek sesle konuşmaya başladı:

- Yoldaşlar, size Sosyalist-Devrimci Parti' nin 23 Şubat'ta yapılacağı kesinleşmeye başlamış gösterilere karşı olduğunu söylemekle yükümlüyüm. Menşevik Parti' nin bölge temsilcisi yoldaşımız Vladimir İvanoviç te kendi partisinin görüşünü açıklayacak. Her iki görüş te birbirini onaylamakta, her iki parti aynı doğrultuda karar almış bulunmaktadır. Bu gösterilere karşı oluşun nedenleri şunlar: Partilerimizin edindiği bilgilere göre 23 Şubat gösterilerinin yapılacağını çar yetkilileri duymuştur. Ve gösteriler bu yetkililerce kesin bir biçimde bastırılacaktır. Hem de kanlı bir biçimde, acımasızca bastırılacağına dair bilgilerimiz var. Savaşın en önemli, en duyarlı en bunalımlı günlerini yaşıyoruz. Generaller Galiçya cephesindeki yenilgilerinin öcünü, acısını içerde bizden çıkartmak isteyeceklerdir. Nedeni de belli. Ülkenin olağanüstü koşullarda iç

huzura gereksinimi vardır uyduamacasıyla. Partimiz kitlelerin böyle bir girişimi karşısında ezilmeleri, öldürülmeleri, en yiğit, en dövüşken kesiminin ortadan silinmelerini kaçınılmazlaştıracak bir durumun sorumluluğunu üstlenmeyeceğini bilmenizi istiyor.

Simenon sustu. Sessizliğin ortasında semaverin öfkeli öfkeli homurdanışını duydum. Bir süre sonra başlar Vladimir İvanoviç'e çevrildi.

O zaman menşevik yoldaşımız Vladimir İvanoviç şunları söyledi:

-Simenon'u hepiniz tanıyorsunuz. Buraya sık sık birlikte geldik. Demiryolcuları Sendikasının yazmanı Georgi Vasiliyeviç arkadaşımız da sizin için bilinen biri. O da sendikanın görüşünün partilerden ayrıcalık taşımadığını belirlemekle görevli. Şimdi yoldaşlar nedenlerimiz belli, ortada. Çar otokrasisi Galiçya cephesinde yenilgi üstüne yenilgi alıyor. İşler alabildiğine bozuk. Çarın Paris borsalarında para bulamadığı, bankerlerin çara borç para vermekten kaçındıkları söyleniyor. Bankerler verdikleri parayı faiziyle birlikte geri alabileceklerine dair kendi hükümetlerinin kendilerine kefil olmasını istiyorlarmış. O hükümetler de zavallı çarımızdan alacaklı...

Şimdi işlerin alabildiğine kötüleştiği bir zamanda çarın azgın köpekleri 23 Şubatta yapılacak Kadınlar Günü'nü kutlama törenlerini bahane ederek birdenbire ortalığı kana bulamaları olanaklı. Kitlelerin ileride daha örgütlü ve daha sonuç alıcı bir girişimde bulunmalarını şimdiden önlemek amacıyla "Solcular başkaldırdı" uyduamacasıyla dıştaki tüm yenilgi ve bataklığı bu gösterilerin nedeni olacağı olaylarla maskelemek isteyeceklerdir.

Kitleler belki başkaldıracaktır partilerinin öncülüğünde ama zaman yarın değildir. İşte söyleyeceklerim bunlar. Çara bir taşla iki kuş vurdurtmayalım: Hem kitlelere yılgınlık salamasın, hem de kendi kötü durumunun neden olacağı yıkıntıdan bizi, solcuları sorumlu tutar görünemesin...

Barakalardakilerin yüzlerini göremiyordum duman içinde. Ama tahta peykede çevremizi sarmış olanlardan birinin yüzünü

apaçık seçmekte güçlük çekmedim yine de. Kocaman bir sigarayı parmaklarının arasında sararken konuştu:

- Tüm söylediklerinizi çok iyi kavnyorum, yani ben kendi adıma. Bu işin sakıncalı olduğunu biliyorum. Ama örneğin aptal karıma söz geçiremiyorum. Beni dinlemiyor. Bu bizim işimiz siz karışmayın diyor... N'apacağım şimdi ben yoldaş? İşin ucunda kardan olmak ta var.

Baraka yıkılacakmış gibi kahkahadan inledi. Birkaçının pos bıyıklı işçinin omuzuna vurduklarını gördüm.

- Evet, dedi bir başkası, benim budala karım da tıpkı yoldaşın karısı gibi düşünüyor. İnanmazsanız şimdi kalkıp eve gidelim. Bak bakalım evde mi? Ama ben nerede olduğunu biliyorum. Tekstil işçisi kadınların komitesinde şimdi... Ama karlarımıza, kızlarımıza söz geçiremez olduk. Bizimle dalga geçmeleri de işin cabası...

- Öğrendiğimize göre Uluslararası Kadınlar Komitesi, belediyeye kadar yürüyecek ve sadece "Ekmek istiyoruz" diye bağırıp döneceklermiş. Benim karı bunun için bizi kurşunlayacaklarsa siz kendinizden utanın diyor. Bir de diyor ki yoldaşlar: Eğer ben kendisinin belediye sarayının önünde kurşunlanıp ölmesini bekliyorsam, hani hiç sevinmemeliymişim. Kadınlar gününde karısı sokak ortasında kurşunlanıp ölürken bir köşede oturup çubuğunu yakan erkeğe ömrü billah hiçbir karı varmazmış... Öyle bir karısız kalacakmışım ki, onlarla birlikte gösteriye katılmadığım için yüz bin kez pişman olup yüz milyon kez dövünecekmişim...

Tüm bu takılmalann ortasında, yaşlı bir sosyal- demokrat parti üyesi olan ve de her iki parti fraksiyonunun da kendisine kesin bir biçimde güvenip saydığı Solovyov yoldaş, gür bıyıklarının üzerine düşmüş gibi duran kaşlarının altından ufacık bakışlarını Simenon yoldaşa dikerek sordu:

- Menşeviklerle bu konuda anlaşmanız kesin mi?

- Kesin, diye yanıtladı bu soruyu Simenon yoldaş. Her iki par-

tinin yetkili organları kendilerinin öncülük etmeyeceği ya da birlikte düzenlemedikleri hiçbir gösterinin siyasal sorumluluğunu üstlenmeyeceklerine ve de bu tür gösterilerin kesin olarak ertelenmesine dair ortaklaşa sayılabilecek bir karar almışlardır.

Yaşlı Solovyov bir süre sonra yeniden sordu:

- Ya Bolşevik Fraksiyon ne diyor, belli mi onların tutumları?

- Hayır Solovyov yoldaş, ne yazık ki belli değil. Ne olacağı konusunda kesin bir bilgi edinemedik şu süreye dek... Bunu söyleyen Vladimir İvanoviç yoldaş. Simenon ekliyor:

- Biz öyle sanıyoruz ki, kendileri de bu durumu henüz kesinleş-tirmiş değiller. Ya son günlerde telgraf direkleri iyi çalışmıyor ya da her zaman yaptıkları gibi kitlelere demagojik yöntemlerle yaklaşıp onları destekler görünecekler...Birden Simenon'a bakıyorum. Bu şakanın soğuk kaçtığı kendisi de çok iyi kavlıyor. Bolşeviklerin lideri Lenin, Zürih'te olduğundan ve de bolşeviklerin genellikle Lenin'e sormadan hiçbirşey yapmadıklarını vurgulamak amacıyla bu şakayı yaptığı besbelli Simenon'un. Solovyov yoldaş bu kez soruyu başka bir yönde geliştirdi:

- Peki yoldaşlar, dedi ağır bir biçimde semaverden gelen çayı yudumluyarak ve de sanki aslında karar vermiş te bu sorularla o kararını adım adım açıklamaya yanaşmışcasına, peki yoldaşlar, dedi, gösterileri engelleyemezsek, yani bu insanların dediği gibi kadınlarımız bizi dinlemez de yarı bir gösteriye kalkışılırsa, bu gösterinin nerede, nasıl duracağını nasıl kestiriyorsunuz?

- Belirtiler apacık ortada Solovyov yoldaş. Çar yönetiminin her türlü halk girişimlerini yasaklamak konusundaki kesin kararlılığını görmemek için olayları yeterince yorumlayamamak gerek.

- Ama yoldaş Simenon, 14 Şubat'ta Duma kendiliğinden toplandı. Ve de nice zamandır toplanmayan, eğer toplanırsa üyelerinin tutuklanacağı söylenen Duma toplandı yoldaş. Ve de Çar bir şey yapmadı. Sesini çıkarmadı. Güven verici bir durum değil mi bu sizce? Bu durumu iyi değerlendirdiğinizi sanmıyorum.

- Duma toplandı gerçekten, hem de kendiliğinden sanılır biçimde. Ama bunun bir tuzak olup olmadığından kesin kuşkularımız var. Kaldı ki, diye sürdürdü konuşmasını Simenon, Dumanın toplanmasını bir aşama olarak görüyorsak bunun hemen ardından gelecek gösterilerle kitleleri provoke edip çar despotizminin Dumayı kapamasına fırsat vermemeliyiz.

- Peki, diye üstelemesini sürdürdü Solovyov yoldaş. Peki... yani gösterileri engelleyemezsek ve de bu gösteriler genel grev niteliğine bürünmeye başlarsa takınacağımız tutumun doğrultusu gözden geçirilip saptandı mı partinizce? Soruyu bir kez de Vladimir İvanoviç'e dönerek şöyle sordu:

- Yani başıboş mu bırakacağız kitleleri? Genel greve dönüşebilecek eylemler gelişirse ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Vladimir İvanoviç:

- Sorunun bu boyutlara ulaşacağını sanmıyoruz yoldaş Daniloviç... dedi. Simenon:

- Genel grev önemli bir olay... Hiçkimsenin tek başına bugünkü koşullarda bunu göze alabileceğini sanmıyoruz. 1905'ten beri yapılmayan bir genel grev olayının öyle pattadanak gerçekleştirebileceğine inanmadığımız için, olmayacak bir olay konusunda partiler kuşkusuz kafa patlatmak istemezler. Biz şimdi yarın ya da daha sonra kadınlarımızın Uluslararası Kadınlar Günü gösterileriyle yola dökülmeleri bulgularının çok kuvvetli olduğunu gözeterek bunu önlemeye çalışıyoruz.

Anımsayabildiğim kadarıyla o gece konuştuklarımız bunlardı. Bunlara benzer sorunlar ya da daha geniş anlamda politik içerikli sorunlar. Tüm bunlarda kitlelerin için için nasıl kaynaştığını görmemek olanaksızdı. Her iki parti yetkilisi arkadaşım konuşurken zaman zaman barakaya dolmuş bulunan Viborg'lu proleterleri izliyor, onların bakışlarından, davranışlarından birşeyler sezilmeye çalışıyordum. Bana öyle geldi ki proletarya, verdiği bir kararı akıl almaz bir kurnazlıkla kendisine en yakın partilerden bile gizlemektedir.

Sonuçta partililerin yarı yapılması olası gösteriyi önlemek için getirdiğimiz bildirimleri sabahtan akşama dek dağıtmaları, işçilerin fabrikalardan ayrılmamasının tüm çabalarla sağlanması karara bağlandı. Yine de tüm çabalara karşın kitleler provoke edilir ve eylem yapma eğilimini gösterirlerse, durum en kısa zamanda gizli parti organlarına bildirilecekti. Viborg Mahallesiinde etkinlikleri olan menşevik yoldaşların kitlelerin gelişimini en iyi biçimde sezinleyebilme olanakları tüm öteki partilerden daha çoktu.

Barakadan çıktığımızda birdenbire karşımda ayı gördüm. Buzlaşmış, donmuş kent üzerinde yuvarlana yuvarlana hızla gidiyordu. Sanki kaymış da tutunmak istemiş gibi. Kenti ikiye bölen Neva donup kalmış kocaman bir kertenkeleye benziyordu, kayıp giden ayın altında...

23 ŞUBAT: EKMEK İSTEMENİN İLK GÜNÜ

*"Bilgiçlerin çevirdiği dolaplardan hiçbirşey anlamaz halk.
· Ne ki eline silahı alıp sokak kaldırımına ayağını
basıtığında kralcuların çevireceği tüm dolaplardan
kılı bile kıpırdamaz artık"*

Bir Duvar Afişi

"1871 Komünü'nden (4)."

23 sabahı gün ışıırken uyandım. Giyinmemle fırlamam bir oldu. Sorumlu olduğumuz bölgelerdeki görevlerimizin başına gidecektik. St. Petersburg yeni yeni uyanıyordu. Önce şaşkınlıktan gece bıraktığım ayı yine karşımda görüyorum sandım ama karşımdaki yeni doğmuş güneşti. St. Petersburg üzerine doğduğunda sanki donmuş gibi, bu 23 sabahı ışıklarını göndermeden böylece kalıvermişti.

Tramvay deposu kaldığım binanın pek uzağında olmadığından tramvay işçilerinin hangarlardan büyük gürültülerle tramvayları çıkarmaya çabaladıklarını görüyordum. Tek tük kişiler sokaklarda görünmeye başlamışlardı. Görünürde olağanüstü hiçbirşey yoktu, ama St. Petersburg'un ana caddesi, burjuvalarla aristokratlarımızın oturduğu Perspektif Nevski'ye açılan en büyük bulvara Viborg'a gitmek için saptığımda şaşırdım. Durum şaşırtıcıydı gerçekten. Tüm bulvarı polisler tutmuştu. Polisler kaynıyordu sanki. Birden korktum. Beni tutuklayacaklar sandım. Özellikle işçi yerleşme bölgesi Viborg'a geçen köprüler üzerinde polisler barikat kurmuşlar, tüm geçenlerin kimliklerini inceden inceye özenle denetliyorlardı. Putilov fabrikalarında muhasebe yardımcısı olarak sendikamızın bana verdiği kimlik kartım gösterdim. İnceden inceye denetlediler. Sanki karar veremez gibi bir durumları vardı. Ama köprüyü geçmeye izin verdiler yine de.

Mahalle tümden ayaktaydı. Hiçkimsenin iŖe gitmek için bir hazırlık yaptığı da yoktu. Fabrikalar bölgesine geldiğimde iŖçilerin avlularda öbek öbek toplandıklarını, iŖbaŖı yapmadıklarını gözledim. Birçoğu da fabrika duvarlarına oturmuŖ kendi aralarında konuşuyorlardı. Bizim arkadaşlardan hiçkimseyi görememek beni daha da ŖaŖırttı. Bölge toplantı yerine yeniden döndüğümde rastladığım yoldaŖlardan son derece ŖaŖırtıcı bilgiler edindim. Durum kısaca Ŗuydu:

22 akŖamı gerek Sosyalist-Devrimci Parti'nin görevlileri, gerek menŖevikler, Viborg yerleŖme bölgesinde kendi taraftarlarıyla 23 Ŗubat Uluslararası Kadınlar Günü'nn kutlanmaması için alabildiğine yoğun alıŖmalarda bulunurlarken **bilinmeyen güçler** zellikle kadınlar arasındaki abalannı yoęunlaŖtırarak onları sabaha dek hazırlamıŖlardı.

Tekstil iŖisi kadınlar yanlarına hiç kimseyi yaklaŖtırmıyorlardı gerçekten de. Aralarında komite oluŖturmuŖlardı. Bu komite, bu sabah metalurji iŖilerinin bulunduğu fabrika önlerine gelmiŖ, 23 sabahı Uluslararası Kadınlar Gününü kutlamaya kesin kararlı olduklarını dağıttıkları bildiriyle duyurmuŖlardı. Onlardan kendilerinin desteklenmesini istiyorlardı. Ben bu bildiriye gördüm. Bildiri özenle incelendiğinde, kadınların iŖi nasıl sıkı tutukları apaçık grlyordu. IŖi kadınlar, erkekleri kendilerini desteklemeye çağırıyorlardı, fakat sakın bir biçimde **kendilerine katılmaya ağırmıyorlardı**. Erkek iŖiler bunun ne anlama geldiğini hemen anlamıŖlardı. Gerçekten de gösteriye katılmıyorlar ama fabrikalardaki üretimi hemen yanyarıya dŖyorlardı. Bunun anlamı açıktı: "Kadınlarımıza birŖey yaparsanız biz arkalarındayız". yesine bir denetimle kadınlarına desteği stlenmiŖlerdi. Sanki tekstil iŖisi kadın ve kızlar, dŖman içine giren bir askeri birlikti. Erkekler de buldukları mevzilerden onları ateŖ üstünlükleriyle desteklerine almıŖlardı.

Kadınların kortejini gördüm. Son derece sıkı ve kenetlenmiŖ bir biçimde kortejlerini oluŖturmuŖlardı. Ellerindeki pankartlarda yalnızca ve yalnızca "**Eklemek İstiyoruz**" yazılıydı. eŖitli yörelerden gelen kadınlar kitleleŖerek kortejlerini oluŖturup Viborg

Mahallesini aştılar köprüler üstünden. Durumun ne denli ciddi bir sorumluluk taşıdığını gören sosyalist-devrimcilerle menşevikler kadınları yalnız bırakmamak için, sabaha dek yoğunlaştırdıkları çalışmaların yönünü birdenbire değiştirerek bu kez tem karşıtı, 23 Şubat Kadınlar Gününü kutladıklarını bildiren, bu konuda kadınların yapacağı gösterileri desteklediklerini belirten bildirilerini sabahın ilk ışıklarında yayınlamak gereğini duyuyorlardı. İşte benim bundan haberim yoktu. Kararlı kitlelerin ilk kez örgütleri nasıl kendi peşlerinden sürüklemeye başladıklarının tanığı oluyordum.

23 Şubat gününün bu ilk gösterisine yalnızca ve yalnızca gerçekten kadınlar katıldı. Ve sayısı 90.000 idi. Bu tüm varsayımları alt üst eden sayısal bir üstünlüktü. Hiçbir parti kadınların bunca güçlü bir sayısal yoğunlukta sokağa dökülüneceğini varsaymamıştı. Nedeni de bir bakıma şuydu. Gerek menşeviklerin, gerek sosyalist-devrimcilerin gösterilere karşı geliştirdiği kampanya bu sayısal yoğunluğu kırar, cılız bir kitleleşmede kalır diye bekleniyordu.

Köprüleri aşankadınlar polislerle karşılaştılar. Hiçbir şey demeden yürüyüşlerini sürdürdüler. Ellerinde yalnızca "Ekmek İstiyoruz" dövizleri vardı. Polisler de onlara geri dönmeleri uyarısında ya da buna benzer bir girişimde bulunmadılar. İşçi kadınlar köprüleri aşağı aşağı, bulvarlarda toplanan halkı gerisinde bırakarak belediye sarayının önüne geldiler. Ve burada işte beklenmeyen bir olay oldu.

Duma üyeleri zaman zaman belediye binasında toplantı yapıyorlardı. Zaman zamansa kendi binalarında. Ne ki hemen hemen Dumanın tüm üyeleri toplanmıştı o gün. Karşılarında duran 90 bin aşkın kadının "Ekmek İstiyoruz" dövizlerini ve kalabalıklarını izlerken birden alanın kızıl bayraklarla donanıverdiğini gördüler. Kızıl bayrakların arasındaki dövizleriyle kadınlar St.Petersburg'un özellikle tekstil işçisi kadınları bu kez tüm avazlarıyla pankartlarındaki sloganları haykırdılar: "Ekmek istiyoruz".

Polisler ve süvari polis birlikleri belediye sarayının önünde mevzilenmişlerdi. Çemberi birden daralttılar. Görgü tanığı olan partili kadınlarımızın sonradan söylediklerine bakılırsa, gösterici kadınlar da süvari polislerinin çemberi birden daralttıklarını gör-

düler. Ama görünce daha çok bağırıyorlar. Ne ki bağırma larındaki slogan her zaman ve her yerde olduğu gibi kesin bir biçimde değişmeyerek, yalnızca ve yalnızca "Ekmek istiyoruz"la sınırlanmıştı. Birçok görevlinin "yüreği ağzına geldi".

Kızıl bayrakların altında 90 bin kadın emekçi o gün hiçbir kanlı olaya neden olmadan "Ekmek istiyoruz"u tüm St. Petersburg'a kazıyarak dağıtdılar. Dağılmaları da tıpkı geldikleri gibi vakur ve korkusuzdu.

O günün akşamı tüm parti merkezlerinde derin bir sevinç vardı. Gösterinin olaysız kapanması karşısında derin bir "Oh. . ." çekiyorlardı. Denebilir ki o gün kadınların belediye sarayı önüne gidip dönünceye dek geçen sürede parti liderlerinin çoğu belki de yaşamlarının en kaygılı, en tedirgin, en kuşkulu saatlerini yaşamışlardı. Şimdi aruk kendilerini bu gerili sınırlarından kapıp koyuvermişler kendi aralarında hak edilmiş bir "Oh"u derin derin temiz bir havayı ciğerlerine çekercesine çekmeye başlamışlardı.

***

Oysa herkes yanıldığını işte bu en tedirginsiz, olaya artık kapanmış gözüyle baktığı bir zamanda kavrayıverdi. Kavrar kavramaz da birgün öncesininkinden daha büyük bir telaşa, kaygıya ve karamsarlığa düştü. Olaylar birden kendi denetimlerinden çıkmıştı. Sokağın kendi denetimlerinden çıkmasının ne anlama geldiğini çok iyi biliyorlardı. Bir an kitleler karşısında alabildiğine yetersiz kaldıklarını gördüler. Ne yapacaklarını şaşırtdılar. Akıllan başlarına geldiğinde yeniden büyük bir gayretle St. Petersburg proletaryasını kendi kafesine, Viborg Mahallesine döndürebilmek, gösterileri ertelemek, göstericileri kesin bir biçimde caydırmak doğrultusunda ki çabalalarını yeniden yoğunlaştırmaya başladılar.

24.gün, yani olaysız geçen Uluslararası Kadınlar Gününün kutlanmasından bir gün sonra şunlar oldu:

Herkes birdenbire St. Petersburg proletaryasını -bu kez kadınlı erkekli- büyük burjuvalarımızın oturduğu Perspektif Nevski'de, Sa-

dovaya'da önemli alanlarda, büyük bulvarlarda oluşturdukları kortejlerle kızıl bayrakların altında gösteri yapar buldular. "Ekmek İstiyoruz" sloganının yerini şimdi "Kahrolsun Çar" almıştı. "Kahrolsun Çar", "Kahrolsun Otokrasi", "Yaşasın Barış" ve "Ekmek İstiyoruz".

İşçilere halkın öteki kesimlerinden de katılmalar oluyordu. Hiç beklenmedik sahnelerle karşılaşılırdık. Bir tanık gördüklerini şöyle anlattı:

"Kenar mahallelerden birinden geçiyorduk. Tüm gücümüzle bağınıyorduk. 'Kahrolsun çar, yaşasın barış' diye. Bir evden karalar giymiş bir kadın fırladı. İki büklümdü. Gözlerinin tüm ışığı yanıyor. Denilebilir ki yoldaşlar, eğer bu yaşlı kadının iki büklüm belini, iyice ikiye ayrılmış bacaklarını, buruş buruş yüzünü görmeseydiniz de yalnızca gözlerini görseydiniz, sanırdınız ki bu şimşek şimşek parıldaayan iki göz, bizim tekstil işçisi kızlarımızdan birinin cepheden dönen nişanlısına bakışıdır. Yaşlı kadın koyunundan çerçevelenmiş bir gencin resmini çıkarıp aramıza katıldı. Yakışıklı bir delikanlıydı bu. Eliyle sınıksız tutuyordu gümüş çerçevesi resmi. Kara bandollarla süslemişti çevresini. Anladık. Cep hede ölen oğlu ya da torunuydu.

- Ana sen gelme, dedik. Ana sen gelme, ne olacağını bilemeyiz. Bakarsın kazaklar üstümüze saldırır, ezilir gidersin atların ayakları dibinde...

Şimşek şimşek baktı bize:

- Kuzey cephesinde öldü küçük oğlum dedi. Ama çar için değil Çariçeyle çar mutlu yaşasınlar da biz açlıktan inim inim inleyelim diye değil. Herkesten çok hakkı var onun halkının gösterisine katılmaya. Sözlerini yineledi: 'Hepinizden daha çok hakkı var benim oğlumun halkının gösterilerine katılmaya, bunu böylece bilirsiniz. Zaten söylüyordu. Zaten, bana bunu söylemişti: Beni de al, beni de çıkar dışarıya, onların arasına kat beni diye'. Yaşlı kadını ben Petroşka'yla ortamıza aldık söz dinletemeyince. Bu yüzden de zaman zaman kortejin ardına düştük. Ama inanın bana yoldaşlar kuzey cephesinde ölen biriyle değil de, aramızda bizimle kolkola, devrimci şarkılar söyleyen genç bir erle birlikte gibiydik".

Bir başka tanık şunları söyledi:

"Yürüyorduk. Bir sayılar evinin önünden geçmekte olduğumuzu gördük. Buranın bir askeri bina olduğunu sonradan anladık. Binanın ikinci katının yanı yanına ön cephesi balkonu. Tüm hastalar bu balkona doluşmuştu. Hepsi ayakta idi. Bizi selamlıyorlardı. Koltuk değneklerine dayanmıştı çoğu. Başları sarılıydı kiminin. Bazılarını bizi gönneleri için arkadaşları yattıkları yerden doğrultmaya çalışıyordu. Bazıları, daha sağlamca olan arkadaşlarının omuzlarına yaslanmışlardı. İşte biz onların önünde öylece durup Enternasyonal'i söyledik. Dinlerken bizi selamladılar.

İşin beklenilmeyen boyutlara ulaştığını göstermek için şunu söyleyeyim. O gün tam tamına 28 çarlık polisi St. Petersburg proletaryası tarafından analarından emdikleri süt burunlarından gelinceye dek dövüldüler. Ama emekçilerden tekinin bile burnu kanamadı. İşin ilginç yanı dayak yiyen polisler hiç olmazsa kendilerini korumak için korkutmak amacıyla da olsa silahlarına sarılmak gibi bir davranışta bulunmaktan kaçındılar. Halkın gücü karşısında korktular mı? Yoksa başka bir nedeni mi var? Gösteriye katılanların çoğu polislerin korkudan silahlarına bile sarılamadıkları kanısında. Dayakla canlarını kurtarmayı yeğlediler böylece. Yoksa halkın elinden sağ çıkamazdı canları. Bunu anladıkları için işte. . . Bazılarıysa durum kavramakta alabildiğine zorluk çekiyor. Hiç görülmuş değil şimdiye dek 'Kahrolsun çar, kahrolsun otokrasi' diye bağırarak halkın elinde polis dayak yerken en küçük bir müdahalede bulunulmasın, olacak şey değil!"

Konuyu barakada tartışıyorduk yine. Herkes heyecanlı, coşku-luydu. Gün boyu yaşadığının tanıklığının coşkusu içindeydi. Çoğu da olayı yaşlı Solovyov'a anlatıyordu. Solovyov, 1905 Sovyetii yöneticilerinden bugüne dek gelebilen en yaşlı üyeydi. Tüm partilerin kendisine karşı derin bir saygısı vardı. Ben Solovyov yoldaşı ayrıca yakından tanırdım. Bizim gizli Demiryolcuları Sendikası'nın toplantılarına katılırdı zaman zaman. Solovyov' un hiçbir partiyle resmi bir ilişkisi yoktu, ama onun yaşlı bir bolşevik olduğunda herkes ortaktı. Ben Solovyov'un bir bolşevik olup olmadığını hiçbir zaman öğrenemedim. Buna aslında bir bakıma gereklilik de

yoktu. Solovyov, öyle de olsa, böyle de olsa büyük bir devrimci deneyimden süzüle süzüle geliyordu.

Bir başkası kendi tanık olduğu olayı Solovyov'a şöyle anlattı:

"Katedral Alanına girdiğimizde birden önümdeki kitlelerin, insanların sıkışıklığının bir yumak gibi birbirlerine dolanıverdiğini gördüm. N'oldüğünü önce anlayamadım. Alanın giriş noktalarında öbeklenmiş polis barikatlarından birine gösterici kadınlarımızdan birinin polislerce yakalanıp çekiliverdiği söylendi. Kadın 'Kahrolsun Çar' yazılı bir pankart taşıyormuş denildi. Birden 'Çarın köpekleri yoldaşımızı dövüyorlar' diye bağımaya başladığında bizler eğilip sökmeye çalıştığımız buz parçalarıyla polislerin üzerine atılıp yoldaşımızı onların elinden çekip almayı düşünüyorduk ki, bu kez birden alkışlar, coşkulu gösteriler, 'Bravo' bağırılan ortalığı kapladı. Biz geride olduğumuz için olup bitenleri göremiyorduk, ama öndeki yoldaşlar bize durumu hemencecik özetleyiverdiler. Yoldaşımız kadının dövüldüğünü gören biraz ilerdeki Kazak müfrezesinin erleri atlarını mahmuzladıkları gibi zavallı kadının yanına koşmuşlar. Önce polislerden kadının kendilerine teslim edilmesini istemişler güzellikle. Ne ki polisler 'Siz karışmayın, kendi işinize bakın siz' diye onları tersleyince, knutlarını havada bir kaç kez şaklatıktan sonra, polislerin sırtlarına, yüzlerine, nerelerine gelse oralarına acımasızca indirmeye başlamışlar. Neye uğradığını şaşırان polisler kaçışmaya başlamışlar. Kazak erlerinden biri kadını belinden kavradığı gibi atının sağrısına çekip hızla uzaklaşmış.

Kazak eri atın sağrısında elindeki 'Kahrolsun Çar' pankartını taşıyan bacımızı alanda şöyle bir tur atırdıktan sonra getirip yoldaşların önüne koyuvermiş. Benim duyduğum alkış ve gösteriler işte bu kazak müfrezesinin erleri içinmiş... " (5).

Solovyov yoldaşa kaydınıyorum zaman zaman bakışlarımı. Yoldaş yaşına başına rağmen tıpkı bir çocuğun çok büyüğü, çok gizlerle dolu, çok güzel, ballandıra ballandıra anlatılan bir masalı dinlemesi gibi kendini kapıp koyuvermiş bakışlarla dinliyor tanığı. Ama böylesine bir görüntüye karşın hiç beklenmedik bir soru yöneltti anlatıcı tanığa:

- Sen yoldaş, kendin, kadının dövüldüğünü gördün mü?

- Hayır, Solovyov yoldaş, hakça doğru söylemek gerekirse ben kendi gözlerimle kadının polislerce dövüldüğünü görmedim.

- Öyleyse, Kazak erinin kadımı polislerin elinden çekip atının sağısına attığını da görmedin?

- Yoo, görmedim yoldaş. Yoksa anlattıklarından kuşkulu musun?

- Hiç kuşkulu değilim. Buraya gelmeden önce demiryolu işçilerinin kendi aralarında yaptıkları toplantıya da katıldım. O yörede otururum ben. İnanır mısın yoldaş senin anlattığın öyküyü, upkı upkısına onlar da birbirlerine anlatıyorlardı.

-Ne çıkar bundan yoldaş, onlar da orada bulunmuş olabilirler.

Solovyov yoldaşın kaşları çatıldı. Gür, aklaşmış kaşlarının arasında cin gibi parıldayan bakışlarını anlatıcı tanık yoldaşın üzerine dikerek:

-Ama onlar, dövülen kadının kendi katıldıkları bölgede, III. Aleksandr Alanında olduğunu söylüyorlar. Her iki topluluk da birbirlerinden uzak, hiç ilişkisi olmayan iki ayrı alanda aynı kadının kazak erlerince kurtarıldığını gördüklerini söylüyorlar. Yani nasıl oluyor bu? Bunu anlamak istiyorum.

Barakayı dolduranların gülmelerinin ardı arkası biraz kesilir gibi olduğunda 24 gündüzünün bir başka tanığı şunları anlattı:

"Yoldaşlar sabahleyin işe geldiğimizde öteki arkadaşlarımız gibi biz de iş başı yapılmıyarak fabrikanın avlusuna toplandık. Gittikçe kalabalıklaştık. Sabahki söylentiler çok değişikti, çelişkiliydi çok. Bu kez artık polisin hoşgörüsüyle davranmayacağını söylüyorlardı. Ama Viborg Mahallesi İşçi Komitesinin gösterilerin herşeye karşın bugün, dün kadın yoldaşlarımızın bıraktığı yerden alınıp sürdürüleceği konusundaki buyruktusu bize iletilince, öteki arkadaşlarımızla birlikte toplanarak kortejimizi oluşturduk. Pankartlarımızı ve kızıl bayraklarımızı katlıyarak yanımıza aldık. Çünkü

onların III. Aleksandr Alanında açılacağı söylenmişti bize. Aşağı yukarı bizim bölgeden eyleme geçen yoldaşların sayısı beş-altı bin vardı. Kestirmeden çıkabilmek için Büyük Petro Caddesine inen yolu izlememiz önerisi geldi bazı kişilerden. Bu öneriyi getirenlerin mahalle komitesinin sorumluları olup olmadıklarını bilmiyorum. Doğruydum bu öneri. Öteki işçi arkadaşlarımız kortejlerini oluşturmuş ve biz yürüyüşe geçmek için işin başında oldukça zaman yitirmiştik. O nedenle öneri hemen kabul edildi. Önde, kortejin ön sıralarında bulunuyordum. Ben bu yüzden anlatacaklarımı kendi gözlerimle gördüm.

On iki kişiden oluşan kol kola kenetli sıramız, Çar Büyük Petro Caddesine çıkabilmek için bu dar yolda yanya inmek zorunda kaldı.

Büyük ana caddeye yaklaşmıştık ki yoldaşlar, bu sıkışık yolun tam orada, Çar Petro Caddesine açılacağı sokağın başında tepeden tırnağa silahlı Kazak birliğiyle burun buruna geldik. Bir anda hepimiz geriledik. Gerçekten de, hiçbirimizde silah yoktu, kendimizi savunmak için bile olsa. Geriye döndüğümüzde, bu kez gerimizin de bir başka Kazak müfrezesince sarıldığını gördük. Korku titretti içimizi. Eğer isteselerdi hepimizi o daracık sokakta, sıkışmış bir durumda toptan imha edebilirlerdi. Belki de biz kapılacağımız panik yüzünden birbirimizi ezip kendi ölümümüze neden olurduk. Aklıma ilk gelen de panik korkusu oldu. Ne ki Çar Petro Caddesinin başında bulunan süvari Kazak birliği teğmeni bize açıktan açığa işaretle bulunmaya başladı. Bizi yanına, ana caddeye çıkış yoluna çağırır gibiydi. Yürümeye başladık. Zaten yapacak başka bir şeyimiz de yoktu. Atlarını mahmuzlayıp, köpük köpük atlarıyla bize Çar Petro Caddesinden geçmekte olan kalabalıklar arasında bir yol açtılar. Bizi özenle kalabalıklar arasına yerleştirdiler. Sokak başında başımı kaldırıp atlarının üstünde bir yontu gibi duran kazaklara baktım. 'Aralarından bazıları gülümsüyorlardı bize. Hatta bir tanesi başıyla şöyle hafifçe selam vermiş gibi işçilere işaretle bile bulundu. Köpük köpük atlılar önümüzde yol açarken arkadan gelen kalabalıklar arasında sanki Neva'daki küçük tekneler gibi dalgalana dalgalana büyük alana doğru bizimle birlikte gidiyorlardı.' " (6)

Solovyov:

- Anlaşıldı, dedi, şimdi daha iyi anlıyorum tüm bu anlattıklarını kendi gözleriyle gördüğünü söyleyen yoldaşı dinledikten sonra Duma üyesinin herkesin ortasında "Niçin bu Allahın belası Kazaklar bu baldırçıplıklara ateş açmıyor?" diye bağınışının nedenini.... Şimdi daha iyi, açık seçik anlıyorum. Böyle bir söylenti sizin de kulağınıza geldi mi yoldaşlar? (7)

Orada bulunanların hemen hepsi Duma üyesinin herkesin ortasında böyle bağırdığı söylentisinin kendi kulaklarına dek geldiğini onayladılar. Ama hiçkimse bu Duma üyesinin adını bilmiyordu. Hiçkimse de böyle bir Duma üyesi görmemişti, ama böyle bir söylenti gelmişti kulaklarına işte...

Deneyimlerle oluşmuş yaşlı devrimci Solovyov o zaman barakadakilere şunu sordu:

- Hiçbirinizin kıvancını, coşkusunun ağız tadını kaçırmak istemem, ama sorularına doğru kanıt getirmek zorundasınız. Kazakların, çarın salt kendisi ve kendi düzeni için besleyip büyüttüğü, beşikten alıp yetiştirdiği bu birliğin, göstericileri korumasını, göstericileri göstericilere katmasını, "Kahrolsun Çar" pankartlı kadını bile polislerin elinden kurtarıp atının sağrısında alanlarda dolaştırmasını, polislerin dövülmesini izlemesini, giderek göstericileri korumak için çarın polislerini dövmesini... tüm bunları nasıl olur da doğalmış gibi, çok olağanmış gibi, hiç kuşku duymadan, hiç şaşarlardan karşılırsınız? Tüm anlattıklarınızın doğruluğunu kabul ediyorum yoldaşlar, ama o zaman soruma doğru kanıt getirmek zorundasınız? N'oldu da çarın sadık köpekleri elinizi kolunuzu sallaya sallaya girdiğiniz size yasaklanmış bahçede üzerinize saldırmıyorlar? Onlar da mı çardan bıkip usandılar yoksa?

Hiçkimse bu soruya "belki de" diye yanıtta bulunamadı. Çünkü barakayı dolduran proleterler biliyorlardı ki Kazaklara yok yoktur. Bir kuş sütü noksandır yaşamlarında. Kimbilir atamanları belki onu da içiyordur her sabah kalktığında. Kazaklar kendilerini tüm Rus halklarının hepsinden üstün görürler. Üstün, yakışıklı, en akıllı, en soylu ırk olduklarına inandırmışlardır kendilerini. Bu soylu-

lar birliğinin St. Petersburg'un apulcularını 24'ün gösterisinde desteklemeleri, efendilerine karşı, zincirlerinden boşanmış kölelerden yana ağırlıklarını koymaları nasıl gerçekleşebilir gerekter?

Bu sorular herkesin aklından geçerken Solovyov yoldaş kuşukları oğaltıyor:

- Tüm bunlar bir tuzak mı yoksa? Kitlelere karşı iyice saptanmış bir tuzağın bugünkü bir uygulaması mı yoksa? Niçin bu varsayımı hiç aklınıza getirmiyorsunuz? 1905'i boşuna mı yaşadık? Yenilgimizden hiç mi öğreti çıkarma yeteneğimiz yok? Yenilginiz belleğinize acıyla, kanla kazınmıyor mu sizin?

- Böyle sormakta haklısın Solovyov yoldaş. Yerden göge haklısın. 1905 bize ne denli sakınlı, ne denli iyi saptamalarla davranmamız gerektiğini öğretti.

Konuşanın kalın ve sert bir sesi vardı. Sigara dumanları içinde yüzünü görmek olası değildi pek. Karpit lambası boğulur gibiydi. Yaşlı devrimci sesin geldiği yöne doğru döndü:

- Kimsin sen ? Adını söyle önce... Nerede alışıyorsun? Seni tanıyan var mı bizim de tanıdığımız? Hem de şöyle yakınıma gel. Ben konuştuğum insanların yüzünü görmek isterim. Hatta gözlerinin iini. Bazen bir bakış çok şeyi noktalar. Hah şimdi konuş, tanıt kendini bana. Belliki bazı savlar ne süreceksin. Ondan sonra srsavlarını kanıtlarıyla bir bir... tüm can kulağıyla dinleyeceğim seni. Hem can kulağımla, hem aklımın yettiğince, hem sımsıkı ya pıştığım deneyimlerimin süzgecinden geçire geçire sözlerini... hadi konuş bakalım.

- Viborg Mahallesindenim. Putilov fabrikalarında döküm işisiyim. Adım Boris Vasili. Beni burada hemen hemen herkes tanır. Yukarı Vlga'danım kök olarak. Yukarı Volga köylerinden. Ailemin büyük bölümü orada oturmakta.

Yoldaş Solovyov, şu anda politik görevliyim. Viborg Mahallesi Eylem Birliği Komitesi yesiyim. Bu göreve hem fabrika temsilcisi, hem de buradaki yoldaşların oylarıyla getirildim.

Boris Vasili tahta peykenin ortalarında bir yere oturmuştu. Solovyov yoldaşla karşı karşıya düşüyorlardı. Solovyov hiç gözünü kırpmadan bakıyordu karşısındakine. Karpit lambasının insanın gözünü,genzini yakan ışığında ilk kez inceledim Boris Vasili'yi. Bu bir bakıma, hiçbirimizin farkında olmadan, **kendiliğinden** kurulmuş bir komitenin üyesini tanımak oluyordu. Yılların işçiliği tüm davranışlarına,tüm yapısına sinmişti Boris Vasili'nin. Ama yine de kendisinden Yukarı Volgalıların çok belirgin köylü davranışlarından esintiler kalmıştı. Yüzü şimdiye dek kimsede görmediğim biçimde -delik deşik demeyeceğim ama- sanki dalgaların kayayı oyması ya da göz göz duruma getirmesi gibi küçük küçük gözeneklerle donanmıştı. Bu durum kasketini çıkardığında yüzünün iri elmacık kemiklerinin başladığı bölgeden sonra birdenbire yitiyor, insan kendisine bakarken yüzünün bu ferahlı, bu rahat kesimine doğru ister istemez bakışlarını kaydırmak gereksinmesini duyuyordu. İşte ben Boris Vasili'yi ilk kez burada 24. günün gecesinde Viborg Mahallesinde, karpit lambasının aydınlattığı tıklım tıklım işçi dolu barakada tanıdım.

- 1905'te değiliz Solovyov yoldaş. Ne koşullar 1905'in koşulları, ne insarılanımız 1905'in insanları. Yenilgiye takılıp kalamayız sürekli. Bu mahalle 1905'ten bu yana iki buçuk kez büyüdü. 1 milyon 700 bin dolaylarındaki işçi sayısı şimdi üç buçuk milyonu buluyor. Şimdi biz iki buçuk misli daha çoğuz. Ama hiçbir şey ikibuçuk misli daha bol değil. İki buçuk misli daha bol olsaydı ancak 1905'in kötü koşullarında olurduk. Üstelik savaş damarımıza yapışmış bir büyük sülük gibi durmadan kanımızı emiyor ve biz gittikçe daha halsiz düşüyoruz. Cephelerde ölen erlerimiz sayısını belki iki buçuk mislini de aştı Japon savaşında yitirdiklerimizden. Artan şeyler de var kuşkusuz Solovyov yoldaş. Açlık, yetmezlik, terörizm belki 2,5 mislinden de çok arttı. Ama ne olursa olsun biz de ikibuçuk misli daha çoğuz.

Hiçbirşey aynı kalamaz yani. Kazaklar bile 1905' in Kazakları değil. 1905'ten bu yana halkla, proletarya ve mujiklerle aralarında gittikçe artan uçurumdan onlar da korkuyorlar işin aslında. Birgün bu uçuruma yuvarlanıp yuvarlanmayacaklarının kaygısını taşıyorlar sürekli. Gerçekten öyle. Savaşa girmemelerine karşın gime-

dikleri savaş yordu onları. Savaşa girmişlerden daha bezgin. Cep-
helerdeki çöküşten sonra sıranın gün geçtikçe kendilerine yaklaştı-
ğını biliyorlar. Biliyorlar ki efendiler köpeklerini işe yarasın diye
beslerler. Beslediklerinden beslemediklerinden daha çok hizmet,
daha çok bağlılık, daha da çok ölmelerini isterler. Bunu bile bile
yaşıyorlar Kazaklar... Hiçkimse, insan Kazak da olsa birgün Kay-
serin askerlerine karşı böylesine çöküntü içindeki siperlere girip te
ölmek istemez.

- Tüm bu nedenlerle Kazakların bugün "Kahrolsun Çar" diye
sokağa fırlamış St. Petersburg proletaryasının yanında yer alabile-
ceğini mi söylemek istiyorsun?

- Hayır yoldaş kesin olarak böyle bir şey söylemiyorum. Ancak
yenilgimizin 1905' deki gibi kalmayabileceğini belirtmeye çalışı-
yorum. Bu konudaki kesin inancımı açıklamaya çalışıyorum.
Unutmamamız gereken birşey var sanırım yoldaş: İnsanlar değişir,
Kazakların da yüreği olduğunu unutamayız. Bizim gibi değillerse
de yine de bir yürekleri olduğunu, geleceklerini düşünebilecek ka-
dar akılları bulunduğunu gözden irak tutamayız. Hiç kuşkusuz
göstericilerden yana olacakları beklenemez işin bu aşamasında.
Ama edindiğimiz, görgü tanıklarına dayalı bilgilere de gözümüzü
yumamayız. Bu bilgilere göre Kazak subaylarıyla Kazak erleri
arasında derin bir uçurum vardır ve Kazak erleri bugün subayların
verdikleri emirlerin çoğunu kulak ardı etmişlerdir.

Bu çelişkiden yararlanabileceğimizi sanıyorum. Bu durumu
kuşkusuz değerlendireceğiz.

Solovyov kendisini özenle dinliyordu, hiç sözünü kesmeden.

- Bitti mi? Diye sordu. Konuşmana eklemek istediğin birşey
var mı?

Boris Vasili o zaman başını kaldırıp tüm barakada toplananlara
baktı:

- Yoldaşlar, dedi, az sonra, bir ya da iki saat sonra Viborg Ma-
halesi Eylem Birliği Komitesi toplanacak. Gündemini size açıkla-
maya yetkiliyim. Gündemde genel grev var.

Barakadakilerin bu sözcüğü duyar duymaz coşkuyla nasıl hurra çektiklerini, kasketlerini nasıl havaya fırlattıklarını bugünkü gibi anımsıyorum. Solovyov' un yüzünün iyiden iyiye asılmasına karşın barakadakileri derin bir coşku ve kıvanç kavramıştı. Deneyimli yaşlı devrimcinin kaygıları ise alabildiğine yoğunlaşıyordu, Eylem Birliği delegesi Boris Vasili' yi dinledikçe.

- Tüm delegeler şu anda dağılmış durumdalar. Mahalle bölge toplantılarıyla bu konuda nabız yoklamasını gerçekleştirip sonuca gideceğiz. Ben buraya gelmeyi yeğledim. Parti yetkililerinin ve yoldaşımız Solovyov'un da burada bulunacağını duyduğumdan. Solovyov yoldaş yarın sabah için alınması olası genel grev kararını nasıl karşılayacağınızı öğrenmek isterim. Benim için sizi burada bulmak gerçekten büyük bir şans... Düşüncelerinizi açıklayın bize yoldaş... bizi uyandırın. Siz eski bir sovyet üyesi olarak bizim sırtımıza yüklenen yükün nasıl ağır ve dayanılmaz bir sorumluluk getirdiğini buradakilerin hepsinden daha iyi anlar, hepsinden daha iyi bizi yönlendirebilirsiniz...

Yoldaşlar bugünkü olaylardan sonra fabrika işçi komitesinde keskin bir genel greve gidilmesi konusunda komitemize baskılar başladı. Komitenin böyle bir karar alması isteniyor. Tüm fabrika işçi temsilcilerinin ve fabrika komite sorumlularının ortaklaşa yaptıkları toplantıda bu istem kesin bir buyrultu olarak bize iletildi. Öyle sanıyorumki seçeneğimiz bile yok. Yani Eylem Birliği Komitesi genel grev kararı almasa bile hiçkimsenin yarın işbaşı yapacağını sanmıyoruz. Bu durumu mahallelilerle tartışmak için tüm bölgelere dağıldık. Yeniden toplanıp bu gözlemlerimizle kesin bir karara varacağız. Genel grev kararı alınması öyle kolay bir iş değil yoldaşlar. İşi yepyeni bir aşamaya, yepyeni bir boyuta ulaştıracağız demektir. Tüm hurra çekişinizden ve de bir karar alınması olasılığını öğrendiğinizde tanığı olduğum kıvancınızdan anlıyorum ki, sizler de genel grev kararı alınmasından yanasınız. Öyle mi ?

Tüm baraka sanki bir ağızdan komut almışçasına "Öyle" diye yanıtta bulundular...O zaman Boris Vasili, Solovyov yoldaşa döndü:

- Bizi aydınlatan yoldaş, dedi. İçimizde en edimimli sizsiniz. Bi-

zi aydınlatın. Böyle bir kararn getirecekleriyle götüreceklarını bir bir gösterin bize. Biz de çok iyi biliyoruz ki, kıvançla, coşkuyla, türkülerle gerçekleşmez, özlediğimiz devrim...

İŞÇİ BARAKASINDA 1905'İN ÖYKÜSÜ YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLİYOR.

O zaman Solovyov birşeyi düşünme düşünme anlatıyormuşçasına konuşmasına başladı:

-Öyleyse dinleyin yoldaşlar, dedi, 1917'nin genel grev kararını uygulamaya koymadan önce 1905'i bir kez daha dinleyin özetçe. Biz 1871'i iyi anlayabilseydik 1905'i yaşamazdık kuşkusuz. 1905'ten bu yana 12 yıl ertelendik. Koşulları oluşmamış devrimci kitlesel ayaklanmaların bizi nice yıllar köleliğimize mahkum edeceğine de kimse şimdiden kestiremez. Hiçbir şey rastlantısal değildir devrimde yoldaşlar; size bir örnek vereyim. Eğer 1905'in Ocak ayında, eylem, "Kanlı Pazar"ı yaşamadan kendini deneteleyebilseydi şimdi vardığımız noktadan çok ötede, ileri duraklarda konaklıyor olacaktık. Şunu söyleyebiliriz: O zaman belki de en azından demokratik burjuva devrimini gerçekleştirme olanağı bulmuş olacaktık. "Kanlı Pazar" hepimizi gafil avladı. Ve bu olay kitleleri kendi kendisinde provoke etti.

1905'i gözden geçirmelisiniz hepiniz. Öğretisini yaşamınıza koymalsınız. Hele böyle "Kazakların bile yürekleri" olduğunun Eylem Birliği Komitesinin üyelerince dile getirildiği bir dönemde 1905'in tuzağını iyi öğrenip, iyi kavramak zorundasınız. 1905 bir provokasyondur çünkü. Ama birçok sava karşın Çar'ın bir provokasyonu değildir bu. Kitlelerin kendi kendini provoke etmesidir. Hiçbir şeyi doğru dürüst tartışmadan karar aşamasına getirmemelisiniz. Kendi aramızda devrimci geleneğimizi kuramazsak ve de yılların kanla, acıyla kazanılmış edimlerini birbirimize bir öğreti olarak aktaramazsak her gün bir takım insanlar yeniden Amerika'yı keşfedeceklerdir. Öyleyse beni şimdi sabırla dinleyiniz bura-

daki Viborglular. Bu duyduklarınızı Eylem Birliği Komitesinde karar aşamasında bir kez daha yorumlayarak anımsayınız. Ondan sonra genel grev kararı konusunda kullanınız oylarınızı. Ben birşeyler söyleme hakkım kendimde görüyorum. 1905'in Sovyetinden kala kala bir iki yaşlı biz kaldık elinizde, sürgündekilerin dışında. Onların da her zaman burada olup bitene yetişmeleri olanaksız.

Japonlarla savaş içte açılığa, salgın sayınlılığa neden olmaya başladı. Koşulların nasıl benzediğini sayısal olarak göstereyim mi size. Tıpkı bugünkü gibi savaş 1 milyar 300 bin rubleye patladı çara (8). Bunun tam tamına 1 milyar 200 bin rublesini Çar Nikola, tıpkı bugünkü gibi o zaman da Paris borsalarından edinmişti. Tıpkı bugünkü gibi kuru ekmek bile bulmak sorundu. Boğaz tokluğuna değil, aç kanılarıyla çalışınılıyordu insanlar. Tezgahlarının başında düşüp ölenlerin sayısı gittikçe kabanyordu. Devrimci topluluklar yine bugünkü gibi çalışmalarını yoğunlaştırmışlardı. Viborg belki o zaman daha küçüktü ama devrimci istemleri hiç de bugünkünden daha az küçük değildi.

1905'in 9 Ocagında patlak verdi "Kanlı Pazar". Olaya Papaz Gapon'un kışkırtması gözüyle bakmak bu koskoca olaydan, geniş devrimci boyutları içermiş girişimden yeteri öğretileri çıkaramamak demektir. Bu girişim 2.400 ölüye patlamıştır bize. Hemen hemen hepsi de Kışlık Saray'ın önünde kurşunlanarak, mitralyözlerle taranarak öldüler (9). Aynı yılın mayısında Uzak Doğu'da tüm donanmamız imha edildi. Onbinlerce Rus genci okyanusun sularına gömölüp gittiler. Japonlarla bir bakıma çarlığının yazgisını saptayacak bir savaşa girmiş olan Çar hiçbir zaman içerde -kışkırtıp kendisi için iyi sonuçlar alacak olsa bile- kitlelerin kıpırdamasından yana değildi. O nedenle "Kanlı Pazar"a hep kışkırtıcı bir ajanın gözüyle bakmak düpedüz budalalıktır. Nedeni de bundan sonra olanların dizisini gözden irak tutturur da bize ondan.

Donanmamız tümünden yitince bu, savaşın yazgisını hemen belirledi. Çar yenilmişti Japonlara. Japonlarla mayısta Portsmouth anlaşması hemen imzalandı. Ne ki bu anlaşmanın gittikçe büyük boyutlara ulaşan içteki kanışıklığa bir yardımı dokunmuyordu. O nedenle böyle bir edinimi unutmayan Çar, bugün çok güç koşullarda

olmasına karşın Almanlarla ayrı bir barış andlaşması imzalamaya kesin bir biçimde yanaşmıyor. Generallerinin üstelemesine karşı... Portsmouth Antlaşması üstelik Çar'ın borçlarını daha da arttıyordu savaş ödentisi nedeniyle. Toplumsal kaşışıklıkla önlemekte Çarlık otokrasisi büyük zorluklarla karşılaşmaya başladı. Kolluk kuvvetleri canlarını dişlerine takmışlar öyle çalışıyorlardı. Ne ki bu gayretler sosyalist-devrimcilerin Grandük Serge'i öldürmelerini engelleyemedi (10). Bu olayla Çar, kitleler üzerindeki baskıyı biraz gevşetmek gereksinmesini duydu. 17 Nisan'da bir imparatorluk bildirisiyle (ukazla) vicdan özgürlüğünü tanıdığını Rus ve dünya kamuoyuna duyurdu. "Kanlı Pazar"ın daha ertesi günü yasadışı sendikalar yaban otları gibi oradan buradan boy atmaya başlamıştı bile. Toplantıların ormanda yapıyorlar, kararlarını ormanlarda alıyorlardı (11). 15 Haziranda Knaz-Potemkin Krüvazörü isyan etti. Aynı günlerde Lenin Cenevre'de tüm Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin organı olarak "Proletari" gazetesini yayımlamaya başladı (12). Novaya Aleksandra Kampında Antonov-Ovseyenko adlı genç bir bolşevik teğmen tarafından başlatılan silahlı ayaklanma binbir güçle bastırıldı. Polonya sokaklarında adam adama süren savaşta bir günde tam 500 devrimci yoldaşımız öldürüldü. 6 Ağustos'ta İmparatorluk bir ukaz daha yayımlayarak Dumanın yeniden kurulduğunu bildirdi (13). Ama hiçbir şey gittikçe büyük ölçülere ulaşmaya başlayan sokak gösterilerini engelleyemiyordu. Çar yönetiminin iyiden iyiye titrediği, zayıfladığı günlerdi. Çoğumuz "Çarsız bir dünyanın" düşünüyormeye başlamıştık bile. Doğrusu ya çar yenilgin olduğu için, Japonlar karşısında yenik düştüğünden o zaman bugünkü kadar da güvenmiyordu generallerine. Üstelik çarı yalnızca işçiler, köylüler istemiyor değillerdi. Büyük burjuvazi de artık bizim yanımızda yer almaya başlamıştı. Anayasacı-Demokrat Parti'nin açıktan açığa desteğini görüyorduk. Ama sonradan öğrenecektik: bu Anayasacı-Demokrat Partinin bir kanadı çarla işbirliği içindedir. Liberallerin aşırı ucu diye nitelendirebileceklerimiz açıktan açığa çar yönetimine karşı çıkıyor, anayasal bir düzenle, mpkı Batıda gördükleri gibi gizli oy, açık sayım ilkesine dayalı anayasal bir meclis istiyorlardı. Cumhuriyettir bunun adı. Bizim dilimizdeyse bu rejimi demokratik burjuva devrimi diye nitelendirmemiz olası. Ama burjuvazinin slavcı kanadıysa yeni bir rejim düzenlemesi istemine -içinde yaşadığı koşulların doğal sonu-

cu- doğrudan karşı ıkamıyorsa da, bu düzenlemenin anayasal bir cumhuriyetten çok, monarşi yönetimi, meclise dayalı bir monarşi olmasından yana abalannı yoğunlaştınyordu. Öyle de olsa, böyle de olsa her ikisinin de biz proleterlerle, mujiklerin desteğine kesin geriksinmeleri vardı. 1905'in Ekim hasat döneminden önce kırsal kesimde 2 bini aşkın şato yakılmıştır. Bu yakılan şatolann içinde feodal ağalann bazıları da diri diri yanarak ölmüşlerdir.

Mujikler feodallerin kendilerini topraktan kovmak ya da topraklarına doğrudan el koymakla kalmıyor, ağalardan yana olduklarını bildikleri tüm insanları da büyük kentlere doğru kovalıyorlardı. arın sarayı topraklarından edilmiş bu insanların zorlamalarıyla da karşı karşıyadı, kent proletaryasının dev boyutlara ulaşan gösterileri yanında.

arın akıllı yöneticisi Witte, hazırladığı planın temel görüşünü söyle saptadı: "1905 Devriminin en önemli belirgin temel yapısı, hiç kuşkusuz köylülerin '**Bize Toprak Verin**' sloganı üzerine oturmuş olmasıdır; İşçi Sovyete geline, doğrusu ya buna onca önem vermiyorum. Böyle bir öneme hak kazanacak denli güçlü bir örgüt değil İşçi Sovyeti". (14)

Ve de arlığın imparatorluk sarayında, ayaklananlar için Witte, planını düzenleyip ar'a sundu. Ama biz St. Petersburg Sovyeti olarak durumdan hiç de kuşkulanmıyorduk. Gittikçe genişleyen özgürlüklerin bizim tuzağımız olduğu gerçeğini daha sonra ğrenecektik. Bunda bizi bağışlatabilecek nedenler bulmak bir bakıma olası. Yeni kurulmuştuk. İlk işçi rgtydk. Yasaklanmış, sendika haklarından bile yoksun bir sınıfın birdenbire ihtilalci bir örgüt yapısına kavuşması pek kolay değildir. İnsanın başı döner. Edinilmif savaşım deneylerimiz yoktu da ondan bir bakıma...

İlk işçi rgtmz Sovyetin kuruluşu da öyle pek inceden inceye saptayarak gerekleştirilmif de değildi. Bir bakıma şarayın kurnaz tilkisi Witte'in hakkı vardı bizi değerlendirirken. rgtmz kurarken St. Petersburg niversitesini kendimize meklemiştik. Ağustos ayı başlannda St. Petersburg niversitesine zerklik verilmişti. ar gittikçe artan istemlere böyle gıdım gıdım haklar vere vere Witte düzenlemesini titizlikle uygulamaya başlamıştı. Öyle

ama doğrusu bu durum bizim için, biz işçiler için alabildiğine şaşkıncu ve sevindirici bir olaydı. Nedeni de şu: Üniversite özerkliğe kavuşunca öğrenciler kendi aralarında yaptıkları tartışmalara bizi de çağırmağa başlamışlardı. Pek keyiflendik bu durumdan. Tartışmalarını özenle izliyorduk. Bildirileri nasıl kaleme aldıklarını göz-lüyorduk. Kamuoyuna düşüncelerini açıklamada hangi yöntemleri kullandıklarına alabildiğine özen gösteriyorduk. İşte tüm bunlar-dan sonra aklımıza bir soru gelip çakıldı. Biz işçiler niçin kendi aramızda böyle özerk bir yapı oluşturmayalım? Düzeni biz değiştireceksek niçin kendi içimizde özerk bir yapının oluşmasını ger-çekleştirmeyelim? İşte önümüzde son derece etkili bir örnek durup duruyor. St. Petersburg özerk üniversitesi. Öyleyse biz neden ken-di devrimci aygıtımızı oluşturmaktan kaçınalım?

St. Petersburg işçileri arasında bu düşünce birdenbire yaygın-laştı. Kuşkusuz bunda menşevik yoldaşlarımızın etkinlikleri bü-yük oldu. Hemen çalışmaya koyulduk. Önümüzde çok zamanımız yoktu. Düzenleme şöyle gerçekleştirildi: 500 işçiye bir delege dü-şüyordu .Yani 500 işçi kendisini temsil etmeye yetkili bir delege seçiyordu. Bu seçimler fabrikalarda gerçekleştirildi. Son derece özenle, kendimize güvenerek gerçekleştirdik bu seçim işini. Baş-langıçta 40-50 kişi kadaydık. Ben de demiryolu işçileri adına seçil-dim ilk İşçi Delegeleri Kuruluna, yani Sovyete. Bu ilk kırk kişinin arasında olanlardayım. Eylül ayı başlarında oluşturduğumuz kuru-lun delege sayısı en çok elli kişiydi ama kasım ayına geldiğimizde vardığımız sayı onu 10 kat aşmıştı yoldaşlar. 600 delegeyi geçmiş-tik. Bu yaşadığımız günlerin ne denli politik yoğunlukta geçtiğini gösterir bize (15). İlk kez örgütlenmenin, hem de tüm edinimsizlik-lere karşın böylesine kısa zamanda böylesine güçlü bir yapıyla ör-gütlenmenin başarısıyla kıvançlandık. Gittikçe de güçleniyorduk. Örgütümüz hem derinlemesine hem genişlemesine bir yapıya ka-vuşacağı sırada, işte tam bu sırada Witte planına uygun bir biçim-de Çarlık Ekim Bildirgesi çıkıverdi karşımıza birden bire. Ve bu bildirge bizi son derece gafil avladı. Yeterince hiçbir şeyin değer-lendirmesini yapmamıza olanak vermedi. Amacı da buydu zaten.

Çarlık Ekim Bildirgesi 17 Ekim günü çıktı. Raştlantıya bakın ki siz İşçi Delegeler Kurulu'nun (Sovyet) gazetesini *İzvestiya* 'da aynı

gün yaşamına başlıyordu. Yani *İzvestiya*'nın ilk sayısıyla Çarlık Ekim Bildirgesi aynı gün çıktı. O nedenle *İzvestiya*'da Ekim bildirgesine karşı tutumumuzun ne olduğunu belirlemeye bile olanak bulamadık. Her günün sabahı yepyeni bir olay getiriyordu. Ve biz sanki hep olayların ardında, olayların artçısı durumuna düşüyorduk.

Bu pek önemseneni Ekim Bildirgesi ne diyordu? Kısaca şunu: Çar bu bildirgeyle tüm vatandaşlık hak ve görevlerini tanıdığını duyuruyordu. Bu temel hak ve görevleri tanımakla kalmıyor, onların garanti ediyordu. Bildirge bununla da yetinmiyordu. Yönetimin anayasaya dayalı monarşi biçimine dönüştürüleceğini dosta düşmana karşı apaçık ilan ediyordu. Bu partilerin yaşama katılmaları anlamına geliyordu. "Devlet Duması"nın yeniden seçimle yenileneceğini, yetkilerinin daha geniş kapsamlı olacağını söylüyordu. Ügrunda savaşılan herşey Ekim Bildirgesiyle elde edilmiş gibi görünüyordu. Çok kişinin bu yanılgıya düşmesiyle biz de doğrusu ya kısa bir süre de olsa derin bir şaşkınlığa düştük. Oysa işin iç yüzü Ekim Bildirgesiyle elde edilen hakların kapsamında kalan cinsten şeyler değildi.

Eylül ayını tümüyle grevlerle geçirmiştik. Son derece etkin grevler düzenliyorduk. Genel grevi egemen çevrelerin beklemedikleri bir biçimde patlatmıştık. Su akmıyordu. Ekmek çıkmıyordu. Elektrik yanmıyordu. Gaz yoktu. İletişim hizmetleri tümünden durmuştu. Trenler oldukları yerde çakılıp kalmışlardı. Çok zorunlu durumların -özellikle er gönderim işlerinin- dışında trenler kullanılmıyordu. Kendileri çalıştırmak için didiniyorlar, ama başarıya ulaşamıyorlardı. Sovyetin genel grev kararının böylesine başarılı ve tam bir denetim içinde gerçekleşeceğini ne çarın yönetimi ne de burjuvalarımız önceden görüp kestirememişlerdi. Bu nedenle çarın gizli polislerinin Sovyete ve devrimci işçilere yönelik acımasız girişimleri, iz sürmesi yoğunlaştırıldı. Devrimci yoldaşlarımızın cesetlerini sokak başlarında görüyorduk çoğu kez. Bu öldürme işlemi sessiz sedasız sürdürülüyordu ve de oldukça geniş bir özgürlüğe kavuşmuş burjuva basında bu konuya değinilmiyordu bile... Toplantılarımızdan birine bir yoldaşımız gelmedi mi kuşkuyla kapılıyorduk. Evinden alınıp götürüldüğü ve de kendisinden bir daha hiç haber alınmadığı çok oluyordu. Viborg'daki işçi yerleşimi

bölgesindeki polis kolluk kuvvetleriyle karakolları görülmedik ölçüde güçlendiriliyordu. Tüm bunların üstesinden geleceği besbelli Sovyetin gittikçe güçlendiği ve de genel grevi tam bir denetimle sürdürdüğü zamanın üstüne geldi Ekim Bildirgesi. Halk önce oynanan oyunu birden kestiremediğinden coşkuyla karşıladı. Sovyette bile bildirgeyi ileri bir varak olarak sevinçle karşılayanlar çoğunluktaydı işin başında. Ama üstünde durdukça gördük ki biz çalışanların, emekçilerin, proleterlerin ve topraksız köylülerin istemlerinden hiç kapak kaldırılmamaktadır Ekim Bildirgesinde. 8 saatlik çalışma istemimizden hiç söz edilmiyor, böyle bir istem yokmuşçasına. Toprakların köylülere dağıtılmasına da değinilmiyor. Değinilmek şöyle dursun anımsatacak küçücük bir sözcüğe bile rastlamak olanaksız. Toprak sözcüğü bile geçmiyor bildirmede. Toprağı olmayan bir ülkedeyiz sanki ve de insanlar toprak için birbirlerini öldürmüyorlar... Ama anayasal bir monarşiden, ama insan haklarından, ama temel özgürlüklerden söz ediyor bu bildirme. Devlet Dumasının seçimlerle yenilenmesi istemi bizden çok burjuvalarımızın istemi. Çarlık daha genişçe bir burjuva tabanına oturtularak yasallaştırılmak isteniyor. Besbelli ki böylece elde edilmiş bir yenileme gücüyle daha bir saldıracaklar emekçi istemlerine...Artık genel grev uygulayabilen, gösteriler düzenleyebilen proletarya ve köylü sınıfına daha güçlü bir biçimde saldırabilecekler bu düzenlemelerden sonra...Çann gerici güçleriyle burjuvalarımızın demokrat rubleleri bize karşı birleştirilecek...

Durumu anlayan kitleler, Sovyet aracılığıyla bu bildiriye yadsındığını duyurdu. 31 Ekimde St. Petersburg Üniversitesinde yapılan toplantıya işçiler de katıldılar. Bu büyük ve önemli yığınsal katılmada işçiler ve işçilerle birlikte olan devrimci aydınlar eylemlerini yeniden bıraktıkları yerden daha yoğun bir biçimde de sürdüreceklerine kesin biçimde söz verdiler. Troçki yoldaş yaptığı konuşmayla İmparatorluk Ekim Bildirgesini kabul etmediklerini, Sovyet olarak kendi haklı istemleri sürdüreceklerini bildirdi. Ve yığınların gözü önünde İmparatorluk Ekim Bildirgesini parça parça yırtıp havaya fırlattı. Bu şu demektir yoldaşlar, burjuvalarımızın bir büyük kanadıyla anlaşmış olan çar otokrasisine karşı daha da kızışan bir yoğunlukta savaşım, emekçiler ve proletarya tarafından tek başına yürütülecektir. Halk, işçiler büyük bir coşkuyla yeniden genel gre-

ve geçtiler. Kentsel yaşam alabildiğine ölümcül bir noktada can çekişmeye başladı. Alanlar dolusu gösteriler başladı kızıl bayraklarla. Ama bununla yetiniyorduk. Sanıyorduk ki bu yöntemlerle kesin sonuç alabiliriz. Ne kendi grevimize kendimizin ne kadar dayanabileceğini saptamıştık, ne de gerici güçlerin bunu ne zamana dek sabırla izleyecekleri konusunu düzenlemiştik doğru dürüst. Hergün yapılan grevle biz çar otokrasisini dize getireceğimizi sanıyorduk. Deneyimimizin ilk öğretisinin bu olduğunu belirtmeliyim size. Genel grevin aslında bize Troçki'nin dediği gibi öğrettiği tek şey, ama alabildiğine önemli ilke şu olmuştur: "Ekim grevinin yanmyamalak zaferi politik öneminden ayrı olarak benim için paha biçilmez teorik bir belirleme oldu. Anladım ki ne liberal burjuvazinin muhalefeti, ne köylülerin kendiliğinden oluşan ayaklanmaları, ne de aydınların terörist eylemleri çarlığı dize getirme gücünde değildir. Bunu bir tek güç yaptı: İşçilerin genel grevi. Proletaryanın devrimci ağırlığı tartışılmaz, su götürmez bir biçimde apaçık ortaya çıktı. (...) Hiç kuşkusuz devrim, siyasal iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi gerçeğini saptıyordu. Yenilgiden hemen sonra gelen karşı-devrimci yıllarda bile bu değerlendirme açımı kesin olarak hiçbir zaman değiştirmedim" (16). Bilmem bu öğretinin önemini size kavrayabildim mi? O zamana dek çara karşı çıkan güç yalnızca biz değildik. Ama bu güçlerden yalnızca bizim çar otokrasisini dize getirme gücü olduğumuz öğretisi ilk kez devrimci pratiğimizle yaşanarak öğrenilmiştir. Size şimdi çok doğalmış gibi gelen bu ilke o zaman yaşanmadan kolay kolay anlaşılabilir bir gerçek olmaktan çok uzaktı. İşçilerimizin içinde bile aydınlarımızın terörist girişimlerine bel bağlamış olanların sayısı az değildi.

Biz 31 Ekimde Çar'ın yüzüne Ekim Bildirgesini yırtıp fırlatırken, Kara-Yüzler* Örgütü hazırlıklarını tamamlamıştı bile. Gerçekleştirecekleri Yahudi soykırımını içinde işçileri de bir güzel kılıçtan geçireceklerdi. Amaç tüm işçi-emekçi kitlelerin girişimlerini kanlı bir biçimde bastırmaktı. Bunu Rusya'da her zaman orta sınıflarla dincilerin hoşgörüsü karşıladıkları Yahudi soykırımını götürütüsü altında maskeleyeceklerdi. Biz de apaçık bir gerçek ki

*- **Kara-Yüzler Örgütü:** Gerici, monarşist bir örgüt. Yahudi kanlarıyla ün yapmış bu örgüt kolluk kuvvetlerinin yanısıra devletin en gerici, en şovenist kaynaklarınca desteklenip örgütlendirilmiş sivil kadrolardı.

bundan tümüyle habersizdik. Kara-Yüzler devletin tüm olanaklarından yararlanarak tepeden tırnağa silahlanmışlardı. Bizse n'apıyorduk? Kendimizi korumak için silahlarımızı bir güzel hazırlıyorduk. Silahlarımız dediğim de ne biliyor musunuz? Sapları pek güzel tırtıllı uzun Fin bıçaklarımız. Sahi bir de demirden topuzlar...Gösterilerde bir saldırıya uğrarsak onları sallayıp kendimizi koruyacağız. Kimimizse avuç içi büyüklüğünde hançerlerini çizmelerinin içine öyle alımlı alımlı yerleştiriyorlardı ki gören şaşar...İşçi sınıfının çar otokrasisini dize getirecek tek güç olduğu gerçeğini kavramaya başlamıştık ama hangi yöntemle, nasıl başaracağını henüz öğrenememiştik. İşin bir ölüm kalım savaşı olduğunu, sonuçta kim daha iyi silahlanmışsa onun kesin sonucu belirleyeceğini bilmiyorduk daha. Karşımızda bu korkunç güce karşı bir büyük taktik yanlışlık daha işledik. Bu taktik yanlışlık işin başında yazgımızı belirledi. Taktik yanlışlığımız da şuydu: Sovyet olarak yayınladığımız Mali Bildirge bu taktik yanlışlığımızın bel kemiğini oluşturdu. 3 Aralık 1905'te yayınladık bu bildirgeyi. Amacımız halk katmanlarından kendimize daha çok yandaş toplayabilmek. Bir de hiç kuşkusuz bir büyük gerçeğin altını çizmek.

3 Aralıkta yayınladığımız Mali Bildirge şuydu:

"İşçi Delegeleri Sovyeti Kamuoyuna Duyurur;

Otokrasi hiçbir zaman halkımızın güvenini kazanamamıştır. Otokrasinin iktidarını halkın kendisi de kurup gerçekleştirmiş değildir. Bu nedenle halka karşı ve de ilan edilmiş bir savaşın içinde bulunan çar hükümetinin borçlanmalarının ödemelerini kesin olarak kabul etmeyeceğimize karar verilmiştir." (17)

Sanki çarlığı yıktık ta sıra borçlarına geldi... Kendimizi ne denli güçlü sanıyormuşuz... Burnumuz nasıl havadaymış tanınm?

İşte kıyamet bunun üzerine koptu. Anayasal istemlerinde Rus burjuvazisini destekleyen Paris borsası bizim mali bildirgemizin daha mürekkebi kurumadan, ertesi günü, borçlarını ödemekte zorluk çeken çar hükümeti buyruğuna 750 milyon frank gönderiverdi. Bu bize iyi bir yanıtı. Adam hiç olmazsa zar zor da olsa ödeyeni

destekleyeceğini belirtiyordu. Burjuvazinin liberal kanadı, bizimle yazgı birliğindeymiş gibi görünen aşırı ucu bile sanki biz vebaya tutulmuşuz gibi elini çekiverdi üzerimizden. Çünkü Çar'ın borçlanmanın hepsini kuşkusuz Çar hazretleri kansıyla birlikte yiyip içmiyordu tek başına. Bu cılız, kansız, anemik burjuvazi de otlanıyordu bu borçlanmalardan... Halkımız adına yapılan bu borçlanmalardan... işin nasıl önemli olduğunu belirleyebilmek için size bir belge daha vereyim: Sovyetimizin Mali Bildirgesinden yalnızca ve yalnızca iki gün sonra Çar sıkıyönetim buyruğunu çıkarıyordu. Artık elini kolunu sallaya sallaya, hiç kimseye hesap vermeden kanlarımızı akıtacağını bildiriyordu Çar Nikola... Ne Paris başkenti, ne İngilizlerin lordlar kamarası, ne bizim burjuvazinin gıklar çıkmayacaktı, akıtılan kanlarımız karşısında. Sıkıyönetimden sonra sokaklar birden tenhalaştı. "Kahrolsun Çar Nikola" bağırtılarının özgürce dolaştığı St. Petersburg ve Moskova'nın sokaklarıyla geniş alanlar bir gecede yalnızlaşmışlardı. Sıkıyönetimin denetiminde Kara-Yüzler Örgütü, Yahudi yerleşme bölgelerine yaptıkları baskınlarla onbinlerce insanın kanını oluk oluk boşalttılar. Sıra hemen ardından bize geldi. Ve de en önce Sovyete.

Sovyetimiz basıldığı zaman içeride yüz kadar delege ya var ya yoktuk. Troçki'nin bakırlaşmış bir boğazdan çıkan bağırtısı kulaklarımızdan çıkmıyor. Hala kulaklarımızda çınlıyor:

"Yoldaşlar silahlarınızı teslim etmek yok... "

Kendimizi aldatmaktan başka bir şey değildi bu! Gerçeğe göre değil, yanni yazacaklara göre bir davranıştı yapmak istediğimiz... Silahlarımız; avuç içi hançerlerimiz, süslü Fin bıçaklarımız...bir iki revolver...

Silahlarımızı teslim etmemek için bu bir iki tabancanın da üst mekanizmasını parçalamak için ne yiğitçe bir uğraş verdik, görmeliydiniz... Bıçaklarımızı parçalarken kendi ellerimizi kanattıkça kuşkusuz Sovyete uygun bir uğraş verdiğimizizi, yanna yiğitliklerimizle geçtiğimizi sanıyorduk.

İzrailovski Alayının acımasız kabalıktaki subaylarıyla erleri Sovyete daldıklarında yerlerde paramparça edilmiş bıçaklar, han-

çerler gördüler. Başlarındaki subay başını kaldırıp hepimize şaşkın şaşkın baktı. Bakışını unutamıyorum dostlar. Bakışlarıyla soruyordu çünkü: Bunlarla mı iktidarı alacaktınız Çar'dan? Bakışlarındaki hayret küstahça bir alaya dönüştü. Güçsüzlüğümüz karşısında birdenbire kendini Napolyon gibi görüverdi bu gerici subay... Hepimizi toparlayıp çıkardılar iteleye kakalaya. Belimize tekneleri yiye yiye... Yoldaşlarımızın yüzüne tükürenlere de rastlanıyordu. Bu yüz kişi kan revan içinde kaldı tutuklanıp götürülürlerken. Ama önemli olan şey çok daha başkaydı. Önemli olan şeydu:

Sadece İzmailovski Alayı 15 bin proleterini bir gecede öldürdü. 18 bin yaralı verdik. Bu yaralılardan bir çoğu yılını doldurmadan öldüler. 79.000 kişi tutuklandı. Onbinlerce kişi yurtdışına sürüldü. İşte 1905'in dökümü... Genel grevden sonraki sayısal döküm... Çarın demir kollu ağırlığı küt diye düşüverdi başımıza. Kendi kendimizi bir güzel yalnızlaştırdıktan sonra. Bir güzel çarın tüm bu cinayetleri işlemesine neden olacak taktik yanlışlığı yaptıktan sonra...İşte dökümü ölümlerimizin, ölmüş yaralılarımızın ve yüzbinlerce tutuklumuzun...

Solovyov kendisini gözünü kıpımadan dinleyen Boris Vasiliye bir öğretinin iyice altını çiziyormuşçasına tek tek şunları söyledi:

- Toplumsal patlamalar döneminde çar hep aynı şeyi yapmaktadır, hep aynı tuzağa düşürmektedir bizi yoldaş: Önce kitleleri özgürce bırakmak. Kendisi hakkında, yönetimi hakkında gittikçe bağırıp çağırma larını sağlamak... Gittikçe kitleleşen kitleleşen alanlarda toplanmalarını sağlamak. Sonra iyice olgunlaşmış bu cerahati sıkıp içindekileri tümüyle boşaltmak. Mikrobun kendisini söküp atamıyor belki... bu olanaksız ama mikrobun oluşmasını gittikçe büyümesini önüyor. Çünkü biz temelde bu sistemin mikrobuyuz. Yiyip bitirmek zorundayız onu. Çar bunu iyi bildiği için yönetimi son derece kurnazca hazırlayıp tuzağına düşmemizi bekliyor...

Boris Vasili'nin kendisine yanıt vermesine izin vermeden konuşmasını sürdürdü Solovyov, bu kez herkese soruyormuş gibi daha yüksek bir sesle:

-Söyleyin bana bakalım şimdi? Çar aynı çar... Gösteriler de tu-

kı 1905'in Eylül ve Ekiminde olduğu gibi hoşgörülle karşılanmakta. Giderek göstericiler korunmakta bile... gösteri yapmaları için teşvik bile edilmekteler... Hiç mi kaygılanmıyorsunuz bu belirtilerden? Sen Boris Vasiliyeviç yoldaş, bir Sovyete bile sahip değilsin. Hiçbirinin 1905'deki gibi bir Sovyetiniz bile yok. Bir komitenin üyesisin sen. Bir mahalle komitesinin yalnızca. Ve komitenin alacağı kararla genel grevi yöneteceğinizi sanıyorsunuz. Aklınızı peynir ekmekle mi yediniz siz? Hadi komiteniz neyse ama, hepiniz de mi aklınızı peynir ekmekle yediniz ?

St. Petersburg garnizon kumandanı General Habalov'un acımasızlığını bilmez misiniz? Şimdi bu kan dökücü general kimbilir nasıl derin bir zevk içinde size uygulayacağı planı kasasından çıkarmış genel kurmay subaylarının önünde masasına sermiştir. Hepinize ve komitenize soruyorum. Sizler kitleleri nasıl böyle silahsız, böyle savunmasız çanın azgın generallerinin önüne tutup atabilirsiniz?

Genel grev kararının oylanmasından önce bu sorunun yanıtını bulunuz.Ama bulunuz...ama kesin bir biçimde bulunuz....anladınız mı, bu soruyu yanıtlayınız... Sonra isterseniz yapınız oylamanızı.

Barakadan dışarıya çıkmayı düşünüyordum Boris Vasili'yle birlikte. Ama onunla birlikte komiteye gitmeyi değil...Sanırım karpit lambasının insanın ciğerini yakan kokusundan ya da barakada iyice ağırlaşmış bulunan havasızlıktan sıyrılıp çıkmak için...

Ama barakanın dışında gittikçe kendini daha iyi duyurmaya başlayan "Huuuuuu..." sesleri gelip barakanın kapısına dayandı. Kapı açıldı. Sigara dumanı ve karpit lambasının isisi içindeki barakanın ortasında, Boris Vasili ile Solovyov yoldaşın karşısına iki proleterin kalpaklarını çıkararak dikildiklerini gördüm:

- Boris Vasili yoldaş... Sizi burada bulabileceğimiz söylendi. Geciktiğiniz için Vibog Mahallesi Yerel Eylem Komitesi toplantısını ivedi bir biçimde yapmak zorunda kaldı ve aldığı karar tüm Viborglulara duyurmak için yeterince kişiyi görevlendirdi. Komitenin aldığı karar şu: Yarı 25 Şubat'ın ve genel grev kararı alınmıştır.

Baraka yıkılıyor sandım. Birden korktum. Gerçekten de barakayı dolduranlar kıvançlarıyla öylesine bir "Hurra..." çekip yerlerinden öyle bir fırladılar ki bu gün bile barakanın nasıl olup ta bu taşkın kıvanca dayanabildiğine şaşarım. Kıvanç durulur gibi olduğunda iki görevli boğazlarına tıkanan kıvançlı yudumlara yudumlara duyurunun arkasını şöyle getirdiler:

- Dövizlerdeki sloganlar şunlar olacaktır: "Kahrolsun Çar", "Ekmek İstiyoruz", "Yaşasın Barış, Toprak". Sloganlarda yalnızca bunlar kullanılacaktır. Komite başkaca slogan ve döviz kullanılmasını kesin bir biçimde yasaklamıştır.

Barakadakilerin çoğu gelenlerle birlikte dışarıya çıktılar. Dışardaki "hurra"lara şarkılar, türküler katılmaya başladı. Viborg'u bir bayram sevinci kapladı. Solovyov yoldaş yanında Boris Vasili'yle birlikte barakadan dışarı çıktı. Yüzü acıyla çarpılmıştı. Boris Vasili hemen gitmesi gerekirken Solovyov yoldaşı bırakmıyordu. Sonunda onu yerel komitenin bulunduğu bölgeye çağırdı. Bu önemli günde yanlarında bulunmasının kendileri için son derece yararlı olacağını belirtti. Solovyov yoldaş kızılı-erkekli dans eden Viborg'luların bir süre süzdükten sonra Vasili'ye döndü:

- Ne yazık değil mi Vasili yoldaş? Dedi... Proletaryanın dövüşerek öğrenmekten başka hiçbir okulu yok. Hiçbir zaman da böyle bir okulu olamayacak sanırım proletaryanın. Sonra birden yaşlılığından beklenmeyen bir biçimde Boris Vasili'nin koluna girerek bağırdı:

- Yann 25 Şubat 1917. Günlerden cumartesi. Viborg proleterleri, dersiniz genel grev. Haydi durmayın hazırlanın bakalım. Önünüzde zamanınız herşey için çok az.. ama herşey için... Dersinizden sizi sınava sokacaklar bu dersi sizden iyi biliyorlar... Hazırlanmış, yann sabaha bekliyorlar hepimizi... Çar aynı çar; 1905'in 15 bin kişimizi öldürten, 18 binimizi sakatlayan, yüzbinimizi tutuklatan 1905'in Çarı... Çar Nikola... Öyleyse iyi hazırlanalım, haydi Boris Vasili. Çünkü, hep dövüşerek öğrenmekten başka çaremiz yok bizim... ne yazık ki yok... Öyleyse elimizden ne gelirse öyle hazırlanalım...

*"Bir halk ayaklanmasını boğazlayabilmeniz için,
elinizde henüz bir ordu varken
bu ayaklanmayı kıskırtınız"*
Bismark* (18)

General Habalov, Çar Nikola'nın en güvendiği generallerin başında geliyordu. O nedenle St. Petersburg garnizon kumandanlığına getirilmişti. Çarlığının, ailesinin, rejimin güvenliği General Habalov' un ellerine bırakılmıştı. Tüm St. Petersburg garnizonu bu generale bağlıydı. Generalin buyruğunda tepeden tırnağa donatılmış 215 bin kişiyi aşkın silahlı güç bulunuyordu. Garnizon şu alaylardan oluşuyordu. Şimdi garnizonu oluşturan bu birliklere kısaca bir göz atalım:

1- Pavlovski Alayı: İmparatorluğun özel koruma alayı. En seçkin birliklerden seçilen en güvenilir elemanlardan oluşturulmuştur. Bu alayın öteki bir çok garnizon alayları gibi hiç bir şeyi noksan değildir. Kuş sütü dışında...

2- Preobrajenski Alayı: En edimimli subaylarla kurmayların bu alayın başında olduğu bilinir. Bu alay gerektiğinde St. Petersburg'u dış düşmana karşı da savunmak için düşünüldüğünden ona göre örgütlendirilip ona göre donatılmıştır. Bu nedenle de özellikle yardımcı birliklerinin, topçu ve zırhlı birliklerinin yoğunluğuyla ünlüdür.

3- Litovski Alayı: Kazaklar kadar çarlarına bağlılıklarıyla bilinirler. Litovski Alayı disiplin ve örgütçü yeteneğiyle tanınan insanlardan oluşmuştu. Litvanyalılar ağırlıktaydılar.

---

*-Bismark'ın, Fransız halkının 1871'deki başkaldırısına karşı Fransız Dışişleri Bakanı Jules Favre ile Paris kapılarında yaptığı gizli toplantıda verdiği öğüt.

4-Volhinski Alayı: Ukrayna Karpatlarının bulunduğu Dinyester ve Dinyeper ırmaklarının arasındaki dağlık bölge insanlarından oluşan bu alay en acımasız erlerden kurulmuştu. Bu alay erlerinin acımasızlıklarının, gözlerini kırpmadan adam öldürmedeki ustalıklarının özel sınavlar sonucunda saptanarak alaya alındıkları halk arasındaki söylenti.

St. Petersburg sosyetesinin de en gözde alayıydı. Yakışıklı, uzun boylu erlerle soylu subayların oluşturduğu bir alaydı. Çarın bu alaya karşı kendi özel alayından daha bir yakınlık gösterdiği biliniyordu. Perspektif Nevski'deki geçit törenlerinin gözde alayı...

5- Bisikletçiler Birliği: Petropavlovskaya Kalesinin hemen gerisinde yer alan bu birlik hafif mitralyöz birliğiyle de desteklenmişti. Kışlık Sarayı geri tepelerden, önden gelecek bir saldırıya karşı bulunduğu yerel üstünlük nedeniyle kesin bir biçimde püskürtme olanağına sahip kılınmıştı.

Bu birlik erleri en son otomatik İngiliz tüfekleriyle donatılmışlardı. Kesin olarak bilinen bir gerçek vardı bu birlik için; çar yönetiminin en gerici birliği bu birlikti. Subayları en gerici kesiminin militanlarından oluşturulmuşlardı. Dinsel bağnazlıklar yanında çarlara olan bağnaz bağlılıklar da onlara, Kara-Yüzler Örgütü üyeleriyle birlikte eylem örgütlemeye ve bu eylemleri rahatça gerçekleştirmeye olanak veriyordu.

General Habalov'a bağlı bu birliklerin yanı sıra, yoksul Viborglular, ayrıca süvari birlikleriyle Kazak kuvvetleri tarafından da doğrudan doğruya çevrilmiş bulunuyorlardı. 250 bin kişiye yaklaşan bu güce Baltık Denizindeki 80 bin-denizci dahil değildi. Genel grev karan alan yoksul Viborg işçi yerleşme bölgesinin insanları karşılarında hangi gücü bulacaklarının hesabını iyi yapmışlar mıydı? Kaldı ki siyasal partiler de böyle bir eylem için hazırlıklı değillerdi. Partiler de Viborg'luların kendi oluşturdukları komiteyle kendi başlarına aldıkları genel grev kararı nedeniyle bunalıma düşmüşlerdi. Kitlelere bolşeviklerden çok öncülük eden menşevikler en çok bunalıma düşen partiydi. Sosyalist-devrimciler genel greve karşı olduklarını hemen duyurmuşlardı. Bu partinin

özellikle liberal-burjuva kanadı, kendi denetiminden çıkacak bir girişimi tümüyle kuşkuyla karşıladığını kendisiyle işbirliği yapan ve Viborglular içinde daha ağırlıklı olan menşeviklere hemen o gece duyuruverdi. Menşeviklerin bir bakıma iki gündür süren bunalımları buradan kaynaklanıyordu. Partililer artık kitleleri denetimlerinde tutmakta zorluk çekiyorlardı. Bunu parti üst yöneticilerine de sık sık bildiriyorlardı. Ama bu aşamada partilerin hemen hemen hepsi şöyle düşünüyordu: "Dış düşmana karşı bir savaşım vernikte olan Rusya'nın şu aşamasında devrimci bir ihtilale hazırlıklı olması olanaksızdır. Cephelerde yenilgiden yenilgiye sürüklenen generallerin öclerini, içteki kıpırdanmalardan, yarımyamalak girişimlerden vahşice çıkarmaları beklenebilir. Bu nedenle hiç olmazsa savaşın bu baharda belli olması beklenen yazgısının bitimine dek herhangi bir girişimden kesin olarak kaçınmak gerekir."

Bu nedenle menşeviklerle Sosyalist-Devrimci Parti, kitlelerin bir girişimde bulunmalarını engelleyebilmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Ama denetimin artık kendilerinden çıktığını gösteriyordu bir bakıma bu genel grev kararı. Sosyalist-devrimcilerin şimdiden yarı olacaklardan ötürü menşevikleri sorumlu tutmaya başladıkları bile söyleniyordu. Tüm partiler 24 akşamı tam bir kargaşaya düşmüşlerdi. Kargaşaya düşmeyen tek yapı Viborgluların bütünleşmiş proleter birliktelikleriydi. Ama bu birliktelik çanın bunca güçlü garnizonu karşısında **barış-ekmek-toprak-özgürlük** isterken nice kurbanlar verecekti. Onu şimdiden hiç kimse kestiremiyor ama partililerde, özellikle de burjuvazi kanadında tam bir panik havası gözleniyordu. Yine de kesin birşey vardı. Hiç kimsenin yarı olacak olanları önlemeye gücü yetmemektedir. Genel grev kararı alınmıştır ve azgın bir işçi düşmanı olan General Habalov genel grev kararının alındığını hemen öğrenmiştir. Şimdi artık Viborglular beklemektedir o da... Herkes generalin bu baldın çıplaklar karşısındaki zaferine kesin gözüyle bakmaktadır. Çünkü general bir kopyası Çar Nikola' nın kasasında, öteki kopyası da kendisinde bulunan bir planı uygulamaktan başka da birşey yapacak değildir hani...

Bu plan herşeyi en küçük ayrıntısına dek saptayarak alınacak önlemleri belirlemişti. Çar otokrasisinin yetkilileri de bu plana son

derece güveniyorlardı. Ellerindeki güçlerin nasıl kullanılabilceğini, hemen hangi önlemleri alacaklarını son derece başarılı bir biçimde düzenlemişlerdi doğrusu. 1905'in edimlerinin, planın hazırlanmasında çok büyük katkısı olmuştu. Son derece akıllı bir yönetici olan, burjuvazinin kumaz tilkisi Witte birgün halkın Çar yönetimine karşı ayaklanabileceğini düşünmüştü. Bu nedenle de onca işinin arasında bir "Kitle Ayaklanmalarını Bastırma Komisyonu" oluşturmuştu. Bu komisyonun görevi varsayımlı bir halk ayaklanmasına karşı alınacak önlemleri saptamaktı. Komisyon en azılı halk düşmanı generallerle 1905 katliamının en acımasız uygulayıcıları, proletarya örgütlerinin içine sızmış ajanlarla üniversite öğretim üyelerinden oluşmuştu. Komisyon daha ilk toplantısında iş bölümü yapmış, üniversite öğretim üyeleriyle bazı ajanlar, gizli servis görevlileri ve bazı generaller bir alt komisyon oluşturarak "Kitlelere karşı önce alınacak banşçı önlemlerin" neler olduğunu saptamaya çalışan bir programı kendisine belirlemişti. Bir başka komisyon da salt askeri önlemlerin neler olabileceğini saptamak için çalışmalara başlamış ve sonuçta bu iki komisyonun raporları ortak toplantılarla son biçimini almıştı. Üniversite kanadının "Banşçı Önlemler" adı altında aldığı önlemler "İnsan coşkusunun kitleleşmiş bilinci, yaşadığı koşulların değışebilirliğinin kolay olmadığı duvarına çarptırılıp yığıya dönüştürülmelidir" temel görüşü üzerine oturtulmuştu. Bu rapora göre özetlersek, insanlar zaman zaman kendi yazgılarını değıştirebilecekleri varsayımına gelip takılabilirler. Kendi alın yazgısını değıştirebileceği kanısıyla kitleleşmiş insanların ilk eylemleri, başlangıç aşamasında, en azgın, en coşkun dönemi yaşar. Yöneticilere düşen görev, ilk görev, bu olayı son derece soğukkanlı bir biçimde yorumlayabilmektir. Kitleler girişimlerinde önce, olabildiğince taşkınlıkları denetimde tutulmaya çalışılarak, özgür bırakılmalıdırlar. Hemen bir girişimde bulunulmaktan kesin biçimde kaçınılmalıdır. Benden duvan yıkılmışsa sorun artık bentin başında değil, daha ilerilerdedir. Taşan suların akmasını, genişlemesine bir yayılma göstermesini beklemek gerekir. Yayılan suların aynı aynı kanallarla başka alanlara aktarılması her zaman daha kolaydır. Kitlelerde işin başında görülen kesin birlik bu yayılma sürecinde değışiklikler göstermeye, birbirinden ayrıcalıklar taşımaya başlar. Onceleri derin bir öfkenin pekiştirdiği sarsılmaz inancıyla yola çıkan kitle birey ikilisi

ya da kitleleşmiş bireyle, bireyleşmiş bir kitle-bilinci zaman kazandırdıkça kendi içinde çözülmeye başlar. İşte tam bu aşamada yöneticiler "Kitle Boşalması" ya da "Kitle Bilincinin Saptırılması" olayını gündeme getirmelidirler. Orgazm durumundaki kitlenin boşalımı - bu çözüşmenin başladığı sezilen andan yakalanarak - başka bir alana boşaltılmalı, aktarılıp yönlendirilmelidir. Rapor burada "Kitlelerin nasıl edilgenleştirilebileceği" konusunda şaşılacak bir ileri aşamayla, kitleler içinde etken örgütlerin durumunu ele alıyor, bir bir onları inceliyor... bu örgütlere uygulanacak yöntemleri belirliyordu. Örneğin rapor bir yerinde şöyle diyordu "Bazen bir örgütün ya da aynı doğrultudaki birkaç örgütün kitleler içinden kazanılıp çıkarılması her zaman iyi sonuç vermeyebilir. O zaman kitlelerin içinde denetimden uzak örgütlerin yapısal oluşumlar kazanması olasıdır. Denetimden uzak, nicel ve niteliksel yapıları belirsiz örgütlerin bir zaman sonrası için otoriteye karşı daha ağırlıklı sorunlar çıkarması beklenebilir. Komisyonumuz bu konuda ya-sallaştırdıkları için her zaman daha kolay denetlenebilir olan örgütlerin kitlelerin içinden çıkıp belirgin duruma getirilmelerini otoriteye öğütlemeyi görev bilir".

Askeri komite de önlemlerini geliştirip düzenliyordu. Önce tüm Petersburg bir masaya yatırıldı. Kenti küçük küçük parçalara, birimlere böldüler. Her birime yeterince kolluk kuvveti verdiler. Bu birimler daha üst düzeydeki merkezlere bağlanıyordu. Bu merkezler de çok daha güçlü birliklerle donatılmış bölgelerde birleşiyor ,bölgeler askeri birliklere bağlanıyor, askeri birlikler de kentin garnizon kumandanı buyruğuna veriliyordu. Bu silahlı kuvvetler denetim ağının altında kıpırdamak olası görünmüyordu. Bu düzenlemeye göre örneğin Viborg yerleşme bölgesindeki polis ve kolluk kuvveti sayısı üç katına çıkarılmıştı. Birçok kişiye inanılmaz görünecektir ama Viborg' da her mahalleye bir karokol düşüyordu, Uluslararası Kadınlar Günü gösterileri başladığında (19).

23 ve 24. gündeki olaylarda hiç silah kullanılmaması, Kazak birliklerinin göstericilere kolaylık göstermesi gibi davranışlar hep bu Witte Planı dilimleri içindeydi. Kitle orgazmının boşalımını sağlayabilmek. 24'ünde 28 polisin analarından emdikleri süt burunlarından gelinceye dek dövüldüklerinde hiç kimse kuşkulana-

mıştı, bu dayak yiyen polisler neden silahlarını çekip de kendilerini korumuyorlar diye. Oysa polis şefi telofonun başında yırtınıyordu; "Adamların can güvenliği tehlikede, hiç olmazsa havaya ateş etmeme izin verin" diye... Gamizondan bu istem geri çevriliyordu. Gündeme gelmiş, uygulamasına geçilmiş Witte Planında işin bu aşamasında kesin olarak silah kullanılması önerilmemiş, böyle bir saptama yapılmamıştı. Habalov da "Önlemler Komisyonu" nun bilim adamları gibi düşünüyordu. İşe şöyle bakıyordu: Kadınlar bir gün önce bir yürüyüş yapmışlar yetmiş-seksen bin kişilik bir topluluk belediye sarayı önüne dek pankartlarıyla gelerek "Ekmek İsteriz" diye bağırıp çağırmışlardı. Kaldı ki yasal olmasına karşın bu gösteri çok kez böyle arada bir patlak verir biçimde kutlanıp dururdu. Ama ertesini günü yani 24'ünde iki kat bir yığınsal gücün gösteri yapması, taşkınlıklarda bulunup polisleri dövmesi, uyanık davranması gerektiğini göstermişti kendisine. Planı bu nedenle hemen kasadan çıkarmış, harfi harfine uygulamaya koyulmuştu. Habalov'da tüm öteki sorumlu-yetkililer gibi bu planın başarısına kesinkes güveniyordu. Sonuçta elinde hemen harekete geçebilecek 200.000'i aşkın silahlı güç vardı. Kaldı ki İzmailovski Alayı ve öteki bazı birlikler de St. Petersburg'dan çok uzakta değillerdi. Bir 24 saat içinde St. Petersburg'da olmaları işten bile değildi. İşte bu nedenle tam bir güven içinde 24. günü polislerin dayak yemesine sesi çıkmıyor, planı uygulamak konusunda da alabildiğine uyanık davranıyordu.

24 akşamı Viborgluların genel grev kararı aldıklarını öğrendiğinde planın "Genel Grev Bölümü"nü açtı ve okumaya başladı. Amirallik dairesine tüm genel kurmayı toplamıştı. Amirallik binasının ışıklan sabaha dek yandı. Zırhlı araçlar bir oradan bir buraya gidip geliyorlardı kentin içinde. Kurmay subayların buyrultularına verilmiş arabalarla birliklerin başına gittikleri görülüyordu. Planın "Genel Grev Bölümü" tüm çar subaylarınca okunup gerekli önlemler görülmedik bir biçimde yoğunlaştırılıyordu.

***

Viborg Mahallesinin proletarya kitleleri dalga dalga 25 sabahı Büyük Katedral Alanında toplanmaya başladılar. Kent son derece

gergin bir gün yaşayacağının bilincindeymişcesine kendi kendine kapanıktı o sabah.

Genel grev kararına tüm Petersburg çalışanları tam bir denetim içinde uydular. Gösteriye şimdiye dek görülmeyen en küçük atölyelerdeki işçiler, kapıcılar, tezgahlar kızlar, büyük satış mağazalarının ücretlileri bile katılıyordu. Mağazalar tümünden kapanmıştı. Kentler arası iletişim sabahın erken saatinde durmuştu. Trenler çalışmıyor, tramvaylar işlemiyor, telefonlar çalmıyordu. Genel grev çağrısına uyanların sayısı 250.000'in üstündeydi. Hiç kimse genel grev çağrısının bunca başarılı olacağını doğrusu ya beklemiyordu. Bunun başlıca nedenlerinden biri partilerin tutumuydu. Partiler genel grevi desteklemediklerini belirtmişlerdi. Ayrıca, böyle bir girişime karşı acımasız ırkçı generalin göstereceği tepkinin ne olacağı bilinmiyordu. Çok kişi kendisinden çekiniyordu. İşçi kitle katliamlarına dek vardırıp vardırılmıyacağı konusunda çok kişide kuşkular vardı. Ama tüm bunların ötesinde, hiçbirşeye aldırmadan St. Petersburg proletaryası kitleleşe kitleleşe alanları doldurup taşırmaya başlıyordu işte 25'in sabahında...

25 Şubat isyanı bir dönemeç oluşturmuştur. Genel grev demiyorum, ama isyan diyorum. 25'i Genel Grevi, gerçek dokusu, düşüncesi, içten içe bir nabız gibi atan kararlılığı ile bir isyandı, bir başkaldırıydı.

Kazan Katedralinin bulunduğu alan St. Petersburg'un en geniş, en görkemli alanlarından biridir. Kentin tüm büyük, geniş bulvarları gelip bu alana açılır. Bu bulvarlarda soylularla büyük burjuvazi oturur. Katedralin hemen önünde Çar III. Aleksandr'ın tunçtan, son derece görkemli, hemen hemen iki insan boyunda bir yontusu vardır. Proleterler çocuklarını çok kez pazar günleri bu yontuyu göstermek için buraya getirirler. Hele mujikler... Çoğunun bu görkemli anıt karşısında huşuyla dua ettiklerini bile görmüşümdür sevgilim Katyuşa'yla birlikte. Öğleye doğru bu alan elli bin kişiyi aşkın bir kalabalıkla silme doldu. Alana açılan bulvarlarda ise kum gibi insan kaynıyordu. "Barış İstiyoruz", "Ekmek Ve Barış", "Toprak" dövizlerinin dışında tek bir döviz bulmak olanaksızdı. İlk önce küçük topluluklarla alana gelmeye başlayan halk,

daha sonra,öğleye doğru kortejler halinde gelmeye başladı. Hep bir ağızdan dövizlerdeki sloganları haykırıyorlar, tam bir birlik içinde, sanki tüm Rusya'ya duyurmak istercesine "Kahrolsun Çar, Kahrolsun Çar Nikola" diye bağınıyorlardı.

Tüm proletarya alanda ve yan ana caddelerde yerini aldıktan sonra iki konuşmacı yoldaşın III. Aleksandr Anıtının yükseltisine fırlayıp kitlelere megefonla konuşmalar yapmaya başladığını gördük. Doğrusu görüntü etkileyiciydi ama bir de gülünç yanı vardı. III.Aleksandr' ın ayakları dibinde konuşmasını sürdüren iki kasıtlı proleterin sağında solunda kırmızı bayraklar dalgalanıyor, bu durum Çar Aleksandr ile gülünç, alaycı bir bütünlük kazanıyordu.

Anıtın ayakları dibindeki devrimci proleter yoldaş megefonla şunları söyledi:

"Yoldaşlar işte biz...Viborg Mahallesi'nin ve de tüm St. Petersburg kentinin proleterleri Komitemizin buyruğuna alanda yerimizi aldık.İstemlerimizi dile getiriyorum.Sizin adınıza istemlerimizi haykırıyorum. Biz kendi dünyamızı kendimiz kurmaya kararlıyız.Zincirlerimizi koparmaya kararlıyız.8 saatlik çalışma iş günü istiyoruz.Bunu kesin olarak alacağız.Topraksız yoksul köylülere toprak istiyoruz.Bunu kesin olarak sağlayacağız.Artık başımızda çar ve onun uşaklarını istemiyoruz.Çarın otokratik düzenini yıka- cağız.Yerine barışı,emekçiler demokrasisini kuracağız.İstemle- ri- nizi haykırıyorum: Kahrolsun savaş.Yaşasın barış..."

N'olduğunu anlayamadı hiç kimse önce.Kitleler de yoldaşla birlikte "Kahrolsun savaş. Yaşasın barış" diye bağınıyordu çünkü. O nedenle yoldaşın anıtın ayakları dibine kıvrılarak yıkılışının nedenini kavrayamadık. Haykırışların kesildiği bir zamanda duyduğumuz tabanca patlamasıyla ikinci yoldaşımızın da devrildiğini gördük. Anıtın üstüne çıkmış olanların ellerindeki kırmızı bayraklarla kendilerini yerlere attıklarını göz açıp kapayıncaya dek geçen kısa bir süre içinde izledik. Herşey hem çok ağır ağır gerçekleşiyordu, hem de hiç göremiyormuşuz, bir çizgi gibi uçup giden bir ivedilikle. Çar'ın ayakları dibinde "Barış..." diye bağınırken vurulan konuşmacı proleter yoldaşımızın başını tuttuğunu, hem de ağır

ağır tuttuğunu görüyordum da... Örneğin yanındaki yoldaşın onu hızla belinden kavramak isterken apaynı bir biçimde, son derece hızlı bir biçimde ondan uzaklaşarak yere yuvarlandığını görmeme rağmen anlamakta güçlük çekiyordum.

Katyuşa'nın birden beni belimden kavradığını anımsıyorum:

- Georgi n'oluyor?

- Ateş ediyorlar.

- Ateş mi ediyorlar... ama niçin?

Katyuşa'ya bakamıyorum, bakamıyorum ama yine de görüyorum dehşetle açılmış gözlerinin bana nasıl yöneldiğini.

- Eğil Katyuşa... yere yat. Yere at kendini... korkma ama.

Onun zerine abanıyorum yalnızca.Yere uzanmamıza olanak yok. Alan dopdolu. Alan dalgalanmaya başlıyor. Alanın dalgalanmasına yakalanmış gibiyiz. Bir oradan geliyor dalga, bir buradan.Ama gittikçe daha kesik ve daha yoğun, sanki sıkıp eritecekmiş kendisinde gibi. Biraz özeniyle kulak kabarttığımda anlıyorum ki ardımızdaki polislerin ateş edişine orantılı olarak dalgalanmaktadır kitlenin alana sıkışmış yapısı. Ardımızdan polis... elini kolunu sallıya sallıya ateş ediyor. Sürekli ateş ediyor. Katyuşa sımsıkı yapışmış, göğsümde inler gibi konuşuyor:

- Hepimizi öldürecekler burada Georgi Vasiliyeviç, hepimizi öldürecekler. Kamalıyız.

- Hepimizi öldürmeleri olanaksız Katyuşa...Eğil sen, yalnızca eğil...

- Buradan çıkmalıyız, bu kalabalıktan sıyrılmalıyız. N'olur Georgi kaçalım buradan.

- Kamamız olanaksız Katyuşa. N'olur korkma, korkma Katyuşa. İnsan kendi korkusundan da ölebilir, bak ben seni tümüyle kendimi siperleyerek koruyorum. Hiç korkmamalısn.

Katyuşa ağlıyor. Avularım onun gözyaşıyla dolu.

- Ama ben senin de lmeni istemiyorum Georgi diyor. Senin de lmeni istemiyorum ki...N'olur kaçalım buradan.

Hiç bir yanıt bulup uzatamıyorum ona. Yalnız nedense başımı kaldırıp baktığımda gördüğüm Şu oluyor: Anıtı kendilerine siperleyerek polislere ateş etmektedirler işçiler. Bunu hayretle izliyorum. Gerçekten de, en çok Őaştığım da, o erişilmez büyüklükteki anıtın ta tepesine dek nasıl olup da çıkabildikleri. Durmadan ve son derece kararlı bir biçimde ateş ediyorlar. Gerimizdeki karmaşanın artmasına karşın orta yerde bulunan bizler de derin bir oh çekermiş gibi bir solukluk genişlik açıldığını duyarlıyoruz gğüslerimizde. Katyuşa soruyor başını kaldırmadan:

- N'oluyor Georgi, çok sık geliyor silah sesleri ama niçin kalabalık açılır gibi oldu?

- Bizimkiler ateş ediyorlar, diyorum.

Bunu bir müjde iletmiş gibi söylediğimi Katyuşa'nın bakışlarında birden beliren güven ve kıvantan anlıyorum. Paniğın altında ezilmekten ya da polis kurşunlarıyla delik deşik edilmekten kurtulduğumuzun kesin muştusunu iletmişim gibi... Katyuşa kollarıyla boynuma sarılıyor. Her ikimiz de megofonda gür ve kalın bir sesin tüm Katedral Alanına yayıldığını birlikte duyuyoruz:

"İşte biz Viborg Mahallesi'nin ve tüm St. Petersburg proletaryasının sesini duyuruyoruz size. İşçi Eylem Birliğı Komitesi'nin genel grevle ilgili gösterisi kesin bir biçimde yerine getirilecektir. Komite adına size sesleniyorum alanın gerisindeki yoldaşlar, göreviniz kesindir. Polisi püskürtünüz. Viborg Mahallesi'nin Eylem Komitesi buyrultusunu yineliyorum: Tüm gerideki koruyucular göreviniz kesindir. Polise silahlarınızla karşı koyunuz. Kitleyi koruyunuz. Yaşasın barış. Yaşasın özgürlük. Kahrolsun ar"

Gerimizde tam bir vuruşmanın gerçekleştiğini duyarlıyorduk. Ama kitle kendi kendisinin paniğinde boğulmaktan kurtulmuştu.

Son derece soğukkanlı bir biçimde duruyordu alanda. Bu arada polislin köşebaşlarını hızla boşalttığını gördük. Yüksek bir çar polis denetimcisinin vurulup ölmesi bu davranışa neden olmuştur diye yorumlandı sonradan. Ama doğrunun bu olup olmadığını hiçbir zaman bilmiyorum. Bu arada megafondaki sesin yeni bir bildiri okuduğunu duyduk. Bolşevik Partinin aldığı kararlar hem genel grevi, hem de bununla ilgili gösteriyi tümünden desteklediğini bildiriyordu. Alan coşkuyla inledi. Bildiri "Kahrolsun Çar, Kahrolsun Otokrasi. Yaşasın Barış" diye bitiyordu. Bu sloganları alanı ve geniş caddeleri dolduran yüzbinlerce kişi aynı biçimde haykırarak tüm Petersburg'a duyurdular. Bolşevik Partinin kitlelerle bütünleşmesini sağladılar. Bunun ardından yüzbinler birlikte Enternasyonal'i söylediler.

İki konuşmacı yoldaşımızın öldürüldüğünü o zaman anladık. Boydan boya anıtın yükseltisi üstüne yattırdılar onları. Üstlerine kızıl bayrakları serdiler ve biz 25. günü işte orda, III.Aleksandr Anıtının önünde yüzlerimiz ölümlerimize dönük ilk kez haykırarak Enternasyonal'i söyledik.

Bir büyük yürüyüş kolu sloganları, dövizleri ve kızıl bayraklarıyla birlikte tüm St. Petersburg'u dolaşmak üzere yürüyüşe geçti. Onun ardına tüm St. Petersburg proletaryası takıldı. Ne köşe başlarında ne alanlarda, ne karakol önlerinde tek bir polise rastlamak olanaksızdı. Yer yarılıp yerin dibine batmışlardı sanki. Onların yerini yavaş yavaş ama gittikçe daha yoğun biçimde askerler almaya başlıyordu. Önce erler de değil süvari birlikleri çıkarıldı karşımıza. Süvari birlikleri acımasızca ateş ettiler. Birçok yoldaşımız öldü. Ama yürüyüş kolu ölümlerine rağmen yürüyordu. Komitenin verdiği buyruk sonuna dek uygulanıyordu. Ne ki süvari birliklerinin üzerimizde derin bir yılgınlık bırakmadıklarını söylemek de olanaksız. Ama bu yılgınlığımızı göstermiyor, kendi kendimizde ustalıklı saklıyorduk. Süvari oldukları için, bir kez, insana tepeden bakıyorlardı. Bir de iyice silahlandırılmışlardı. İlk ateşi Çar Büyük Petro bulvarındaki karakollardan almaya başladık. Burayı aşamadık. Yürüyüş kolu buradan saptı, ölümlerini sırtına yükliyerek. Büyük Kazan Katedral Alanında verdiğimiz ölü sayısının en azından iki ya da üç katını yalnızca burada, Büyük Çar Petro Bulvarının köşebaşında verdik.

Dünkü gösterilerde proleterlerin ölümleri yoktu. Bugün var. Bütün Duma'nın önüne yönelmiş işçi kolunun orasında burasında, uzlara atılmış bir heybe gibi devrim şehitlerimiz görülüyor. Savaşı kesin belli değil. Yanımda Katyuşa onları kolları ve başları aya sarkmış yoldaşlarının sırtında gider görünce dayanamayıp ağlıyor, ağladığını bana gösternemeye çalışıyordu. Ölümlerimiz bizim içimizde, bizimle birlikte. Bizden ayrı değil. Sosyalist devrimcilerin aydınları gibi terörist girişimleriyle ayrı ayrı köşelerde ölmediler onlar... kendi içinde, kendisi için öldü.

Duma'ya açılan yolda, birden, bu kez üstelik, mitralyöz birlikleriyle de donatılmış olan süvari birliğinin kararlı, acımasız, 'ne pahasına olursa olsun' düşüncesinin yalınlığında özetlenebilen saldırısıyla karşı karşıya kaldık. Bu o günün en korkunç savaşı oldu denebilir. Silahsızlarla, tepeden tırnağa silahlı insanların her ikisinin de kendi kararlılığında verdikleri bir savaşımdı bu.

Duma'ya yönelişimizin amacı açıktı. Kitlelerin Duma'ya kendi varlıklarını duyurmak isteyişleriydi. Devlet Dumasının önünde sloganlarımızı haykırıp dağılacaktık. Gösteri orada sona erecekti. Duma'nın bulunduğu bina St. Petersburg Belediye Binası'yla yanyanıydı. Her iki resmi kuruluşun önünde süvari birliğinin dışında çok sayıda er de mevzilendirilmişti. Mitralyöz birlikleri binaların çatı katlarına, kitlelere doğrudan etki yapabilecek noktalara yerleştirilmişlerdi. St. Petersburg işçileri bu hazırlıkların varlığını bile duyarlamadan sırtında ölümleri Devlet Dumasına doğru gittikçe yaklaşıyorlar, "Kahrolsun Çar, Kahrolsun Savaş, Ekmek İstiyoruz, Toprak İstiyoruz, Yaşasın Barış" sloganları yaklaştıkça Duma önünde şimdiden daha iyi duyulmaya başlıyordu.

Yürüyüş kolu her iki binayı köşeyi dönünce uzaktan gördü. Süvari birliğinin her iki büyük binanın önünde önlemler aldığı, her iki binanın önüne yığınak yaptığı daha uzaktan ilk bakışta görüldü. Proletarya kolu şöyle bir duraksadı.

Sonra ağır ağır yaklaşmaya başladı. Yaklaştıkça süvari birliğinin gerisinde mitralyözcülerin koskoca bir alay olarak yer aldıklarını gördü. Biraz daha yaklaştı proletaryanın yürüyüşteki kolu. O

zaman yine her iki binanın yanlarına ustalıkla bir biçimde yerleştirilmiş Kazak alayını gördü. Burada bir yanılığında bulunup bulunmadığını bilemiyorum. Bulduğumuz yerde durmalı, daha ileriye gitmemeli miydik ?

Bize saldıracaklarını sanmadığımız için mi öndeki yoldaşlarımız kısa bir duraksamadan sonra yürüdüler, yoksa herşeyi düşündükleri, saldırıyı bile göze aldıkları için mi onların üstüne yürüdüler... Sanırım sadece gösteri yapıp dağılmamız karşısında saldıracaklarını sanınayışımızdandı... Peki ama sırtımızdakiler, onlar Habalov'un arkak neyi uygulamaya koyduğunu göstermiyor muydu? Ne olduğunu anlamaya yeterince zaman bulamadık. Yalnızca "Kaç Katyuşa..." diyebildiğimi anımsıyorum. Süvari birliği, insan dehşete düşürecek bir ataklıkla atlarını mahmuzladıkları gibi üzerimize saldırıya geçtiler. Köpük köpük atların üzerimize doğru havada uçarak atıldıklarını gördüğümde Katyuşayı elinden yakaladığım gibi hızla çekmeye ve koşmaya başladım. Binaların üzerindeki erler, mitralyözcüler ateş etmeye başladılar. Aşağı yukarı büyük işçi yürüyüş kolunun tam ortasına düşüyordu mermileri. İnsanların bu mermilerle yere yuvarlandıklarını, bir mermi, kurşun fırtınasına ya da hortumuna tutulmuş gibi delik deşik yuvarlana yuvarlana döndüklerini gördüm. Korkunç bir görünümdü bu. Hiçbir cephe de, iki ordunun karşı karşıya düşmüşlüğünde bile böylesini görmek olası değildi. Süvariler ellerindeki yan otomatik tüfekleriyle taramaya başladılar. Kimileri de acımasızca halkın arasına daldıkları için kitleleri kamçılıyorlardı. Kaçmaya başladığımız bir sırada başımı çevirip baktığımda bir süvarinin azgın azgın, köpük köpük bize doğru gelmekte olduğunu gördüm. Adamı görmemle birlikte yanımızda bitmesi bir olmuştu. Katyuşa'yı karşı kaldırımlara doğru kaçan kalabalıklara ittirerek ben de kendimi öteki tarafa atabildim. Bunu nasıl başardığımı bilmiyorum. Kamçının şiddetli şaklantisı sırıma bir avuç ateş dökmüşçesine kavurup geçti. Katyuşa'yı görmeye çabalıyordum yine de. Onun tarafında kadınlar daha çoktular, öyle sanırım ki ben hafifçe kararan gözlerimle onların karşı kaldırıma geçebildiklerini gördüm. Eğer onu elinden tutup öbür tarafa ittirmeseydim ikimiz de atlı süvarinin ayakları altına yuvarlanıp ezilecektik. Kesin böyle olacaktı bu. Katyuşa'yı karşı kaldırımlardaki kalabalıkların içinde gözden yitirdim, onun bir kaç

kez geriye dönermiş gibi davrandığını izleyebildim... Ama yürüyüş kolunu tam orta yerinden yanıp geçmişti Süvari birliği... Bazı kişiler yerlerden buz parçalarını söküp atmaya çalışıyorlardı. Kesin olarak artık kaçıyorduk. Kaçışımızı onurlu kılabilmekti tüm çabanız kendi kendimize. Kaçarken utanmamalıydık. Ama budalacâ da ölmemeliydik.

Nereden geldiğini kestiremediğim bir sürüklenmeyle yan yollardan birine saptığımızda karşımıza bu kez atlan üzerinde tepeden tırnağa silahlı bir Kazak birliği çıktı. Göstericilerden büyük bir bölümü Kazakların dünkü insanı yüreklendiren hoşgörülerini anımsayarak kasketlerini çıkarıp önlerine koştular "Kazak kardeşlerimiz diye kollarnı uzattular... Barışçı istemler için savaşım veren işçilere yardım ediniz. Bakın görün nasıl davranıyorlar bize, biz aç ve sefil işçilere.Yardım edin bize" (20). Bu tümceyi Kazakların atlan dibinde kollarnı uzatarak söyliylen adamın yüzünün birden yırtıldığını gördüm.Yüzünden incecik incecik kan olucukları süzülüyordu. Bu sızıntıların adamın göğsünü bunca kısa sürede nasıl kan gölüne çevirdiğini düşünmemeye zaman bulamadan **Kazak kardeşlerimiz**in atlanı köpük köpük havada gördüm. Uçan martılar gibiydi atlar ve sanki tüm gökyüzünü kaplamışlardı. Dün kendileri için en onulmaz öyküler anlatılan **Kazak Kardeşlerimiz** bu kez atlanı şahlandıracak knutlanı sırtlanımızda patlatmaya, elimizi yüzümüzü kan içinde bırakmaya ve atlanın altında ezilip ölmemize neden olmaya başladılar. Oysa saldırmamaları yeterdi bize. Karşımıza çıkmasalar, biz de geçip gidebilseydik azgın süvari birliğinin saldırısından kendimizi kurtaracaktık. Gerimizde Süvari birliği öteki yoldaşlanımızı iyice darmadağın etmiş bize doğru yönelmeye başlamıştı bile. Geriye dönüşümüz ölüme kucak kucak koşuşumuzdu... Yine de Kazakların saldırısı karşısında geriye kaçmaya çabalayanlar oldu. Kendimizi kurtulmak için bir oraya, bir buraya atıyorduk. Birden bir ses duydum geriye kaçmak isteyenlere karşı:

-Yoldaşlar geriye geçiş yok. Gerisi ölüm. Kazakların atlan arasından geçilecek. Atran kanlanına sürüne sürüne geçeceksiniz. Başkaca hiçbir çıkar yolumuz yok. Haydi atın kendinizi yere... haydi... Ve sürünmeye başlayın.

Birden sert bir kolun sımsıkı, demirden bir kelepçe gibi kolumu kavradığını duyarladım. Başımı çevirip baktım. Tanımadığım biri, bir işçi, bir eliyle tuttuğu bir demir sopayla bana yolun gerisini göstererek:

- Hayır dedi... geriye dönmek yok. Söyleneni duydun yoldaş gerimiz ölüm.Kazakların atlarının kanınlarna sürüne sürüne bu yolun öbür karşısına atmak zorundayız kendimizi.

- Ama Katyuşa o tarafta kaldı dedim...

O zaman anladımki ben -nedenini bilmediğim bir biçimde- ya Katyuşa'yı birdenbire anımsadığımdan ya da Kazaklardan korktuğumdan geldiğim yolun başına doğru koşmaktayım. İşçi beni kolumdan hızla yere büküp yatırırken:

- Katyuşa'ya n'olduysa oldu artık, dedi...Senin sağ kalman gerek şimdi.Bir gün bile sağ kalışımızın önemi var. Bir gün bile sağ kalışımız yarını belirler belki.

İşte bu tümceyi hiç unutmadım.Birçok olayda. özellikle iç savaş günlerimizde, Kazak atlarının kanınlarna sürüne sürüne yolu geçmeye çalıştığımız bu 25. gününün genel grev gösterisinde bir işçiden duyduğum bu öğretinin devrimci gerçeği zaman zaman kendi kendimi toparlamaya, kendi kendimi güçlü kılmama yardım etti. Hiç kuşkusuz beni kolumdan sürükleyip indirmeseydi ben savaş alanının o en fokurdadığı yere dönerken vurulup ölecektim. Bunda şunca kuşkum yok. Ama" birgün bile sağ kalışımızın yarını belirleyebileceğini hiçbir zaman unutmamalıydık".

***

Evlerinde Katyuşa boynuma sarıldı ve derin derin ağladı. Yaşadığı, gördüğü gerçekler öylesine etkilemişti onu. Birden biribirimizden böyle hoyratça kopuşumuzun boşluğu dolmuştu içine.

- Herkesi öldürdüler Georgi, diyordu, ama niçin? Duma'nın önünde "Banş istiyoruz. Yaşasın banş" diye bağılmaktan başka

birşey yapacak değildik ki... Belediyeye Duma'ya saldıracağımızı mı sandılar acaba? Öyle birşey oldu da biz mi göremedik yoksa Georgi ?

- Hayır Katyuşa, dedim. Hiçbir şeye saldırmak söz konusu değildi. Ne Devlet Duma'sına, ne de Belediyeye saldınlıcaktı. Yalnızca Dumanın önünde "Duma Görev Başına" diye bağınılacaktı, hepsi bu işte...

- Öyleyse niçin atlarıyla, kamçılılarıyla saldırdılar üstümüze Georgi, niçin? Onlar öyle durabilir biz de karşılarda öyle dediğin gibi işte bağırıp dağılabilirdik... Çok korkuyorum Georgi, çok korkuyorum, Kapımızı çalıp alıp götürcekler sanıyorum hepimizi... Seni de alıp götürcekler sanıyorum. Yarı pazar. N'olur biz de kal, gitme.

- Gitmem gerekiyor Katyuşa. Viborg'a geçebilmeliyim. Hem de hiç zaman yitirmeden. Bu gece orda olmam gerek. Seni bulduğuma öyle sevinçliyim ki Katyuşa. Hiçbir zaman bana bunca gerekli olduğunu bilmiyordum. Seni hiç bunca sevdiğimi bilmiyordum Katyuşa. Atlı süvarinin aramızdan bir ölüm gibi bizi ayanıp geçmesinin ezikliğini sevgim bile dolduramıyor Katyuşa. Senden utanıyorum. Seni bırakmamalıydım.

- Yoo Georgi, öyle söyleme, beni kurtardın... İkimiz birden ezilip kalacaktık yoksa. Beni daha rahat olan kaldırma ittirdin Vasiliyeviç... bunu bilmiyor muyum sanıyorsun?

Sözlüm Katyuşa boynuma sanlıyor, yeniden derin derin ağlıyor. Yaşlı babasının bulunduğu odada babasıyla konuşuyoruz yüzüme sıcak kompres yaparlarken. Askerlerin tutumlarını sertleştirmemelerine özen göstermelisiniz. Gerekirse genel grev gösterilerinden caymalısınız Georgi Vasiliyeviç, diyor yaşlıca adam. Nedenise birden Solovyov'un sözü geliyor aklıma: "Proleteryanın dövüşerek öğrenmekten başka bir okulu yok" Bunu yüksek sesle söyleyip söylemediğimi anımsamıyorum, ama Katyuşa'nın yüzüme kompres yaparken tanık olduğu olayları anlatışını derin bir özenle dinlediğimi anımsıyorum. Babası da dinliyor. Katyuşa'nın

annesi yok. Üç yıl oldu öleli. İki kardeşine bakmayı ve evin tüm öteki işlerini de Katyuşa yükledi; o zamandan bu yana.

"Sen beni karşı kaldırma geçirdikten sonra Georgi, orası tıpkı bir barnak gibi gittikçe dolduğundan iyiden iyiye sıkışmaya başladık. Yolun ortasında kamçılanan yoldaşlarımız vardı daha... Kimisi kaçıp bizim oraya sığınabiliyordu, kimisi de atların ayakları dibine yuvarlanıp gidiyorlardı. Yanımda duran bir genç kızın öfkeyle bağırmasında bulunduğunu gördüm:

- Vurun çanın paralı köpekleri vurun hadi bakalım, diye avaz avaza bağırıyordu süvari birliğinin erlerine. Bu erlerin çoğunun kendisini duyduğuna eminim. Ama hiçbiri birşey demiyordu. Herkes sakınırken bu genç kızın ağız dolusu küfürlerle yerden buz parçalarını söküp süvarilerin üzerine atışındaki yalın cesaret biraz beni kendime getirdi. Eğilip eğilip kaldırımdaki buz parçalarını birkaç arkadaşlarıyla birlikte söküyordu. İnanır mısınız Vasiliyeviç elleri kan içinde kalmıştı. Bir süre sonra yeniden bize yöneldiler... Kaçanların gittikçe çoğalmasıyla da artık bulunduğumuz yerde kalamayacağımızı kestirdiğimizden onunla birlikte bir kaç kadın nasılsa yan sokaklardan birine sapmayı becerdik.

"Hemen ilk öne çıkan kapıyı yumruklamaya başladı. 'Açın şu kapıyı be' diye bağırıyordu. Gerçekten de kapıyı açtılar ve bizi içeriye aldılar. Bir tüccann eviymiş hiç oralı olmadı, içeriye daldı. Ev sahibi genç güzel bir hanım, yüzü sapsarı kesilmişti. Ardımızdan iyice sürgüledi kapıyı. Geniş bir avluyu geçtikten sonra eve girdik. Yanımdaki iriyarı işçi kız eve girer girmez 'Sokak karmakarışık, biraz yatışsın öyle çıkacağız' dedi. Ağız dolusu küfrediyordu. 'Bizi gafil avladılar. Ama ben biliyordum bunun böyle olacağını. Nişanım olacak kaz kafalıya da söyledim. Eğer bir Kazağın kamçısı altında uyuz bir köpek gibi kuyruğunu titrettiyse...' Ev sahibemiz kibar hanım birşeyden korkmuşçasına sözlerini kesti. 'Böyle söylemeyiniz efendim' dedi, 'tanrının yardımıyla, kuşkusuz hepimiz düzlüğe çıkacağız...' Bizimki ellerindeki kanı silerek 'Sizin tanrının bizi gördüğü yok pek' diye kahkahayı salıverdi. 'Eh biz çok kalabalığız da ondan olmalı...sizinle ilgilenmesi daha kolay.' Ev sahibemizin kınılmaması içinde son derece sevimli bir biçimde

kendisine gülümsedi. Ev sahibemiz bize kuru pastalar, çaylar verdi. Bu genç kızın yaşama alabildiğine dönük rahat, art düşüncesiz, kendi kendini gereksiz bir biçimde denetimden uzak davranışları hepimizi rahatlattı, ev sahibi hanım küçük çocuğunu bile getirip onun kucağına sevmesi için bıraktırttı. O zaman yanı erkekmiş gibi davranan bu genç kızın nasıl sevecen, nasıl yürekli, nasıl incecik bir sevgiyle yapıyın bir dişi olduğunu gördüm Vasiliyeviç. Ah onu bir daha çok görmeyi isterdim. Bana bir aralık 'Sen öğrencisin anlaşılın dedi, önce seni sağ salim evine teslim edelim bakalım. Küçük burjuvalarımız sonra bize küfredmesinler çocuklarının başlarını belaya soktuğumuz için...' Gerçekten de dediği gibi yaptı Vasiliyeviç. Birkaç polisi atlatmadaki rahatlığına ve kendine güvenine şaşırdım. Hele bir polis kendisine kötü bir biçimde takılınca öyle bir yanıtta bulundu ki Vasiliyeviç arkadaşları kahkahalarla edepsizlik eden arkadaşlarının kafasına vurmaya başladılar. Kapıda onu içeriye çağırdığımda 'Geç oldu' dedi. Sonra birden elini uzatarak 'Şimdi ben sana teşekkür ederim' dedi. Şaşırdım. 'Benim teşekkür etmem gerekir' dedim, 'beni evime dek getirdin. Beni korudun...'. 'Sen küçük-burjuvasın' dedi...' Proleter değilsin... Ama bizim sınıfımızın bugünkü gösterisine kendini tehlikeye atıp geldiğin için sana teşekkür ediyorum' dedi. Sonra birden kahkahasını patlattı; hafifçe omuzuma vurarak, 'Hem arkadaşlarına de ki' dedi, 'ben bugün Duma önündeki gösterilerde bir proleter kız tanıdım. Çar'ın ölüsünü ayaklarımızın dibine getirip atmazsa kendisiyle evlenmeyeceğini söylemiş kendisi gibi deli dolu nişanlısına...'. Öyle kıvanç dolu bir kahkaha atıp gitti ki Vasiliyeviç, sokak kapısını her açışında onun kahkahasını hep orada bulacağımı sanıyorum".

Katyuşa' lardan ayrılmak için hazırlandığımda birden heyecanlandı, "Gitmemelisin Georgi" dedi, "iyi bir gece geçireceğimizi sanmıyorum..."

-Darmadağınmışız Katyuşa, dedim. Hepimiz için sakıncalı bu durum. Herkes ilişkili olduğu yerle ilişkisini kurmaya bakınalı. Ama henüz kesin karar vermedim doğrusu; sendikaya mı gitmem gerek, yoksa Viborg'a mı geçmem gerek?

Kapıda boynuma yeniden sarıldı. Onu kollarımın arasında tutum bir süre. Sonra eğilip saçlarından öptüm.

- Kendine özen göster n'olur Vasiliyeviç, diyordu sesinin boğuntusunu tutmaya çalışarak. Çok öldürecekler... Ben o proleter kız gibi güçlü değilim Georgi, bunu biliyorum. Sensiz yaşayacak kadar güçlü bulamam kendimi ben. Bunu unutma Georgi Vasiliyeviç, n'olursun bunu unutma...

***

Alacakaranlıkta dışarıya çıktığımda tüm gün boyunca yaşadıklarımızın kente nasıl sindiğini gördüm. Kent büyük bir boğuşmanın döküntüleri, kalıntıları içindeydi. Pankartlar, dövizler şimdi yerlerde sürünüyordu. Yollarda kaçan insanların botları kalmıştı. Kiminin ceketi, kiminin kaşkolü, kaputu... Bir işçi kasketi sahibini arar gibi esintinin etkisiyle bir ordan buraya, bir burdan oraya yuvarlanıyordu. Tüm bu kalıntıların sahiplerinin -çok değil birkaç saat öncesinde- yüzbinlerce insan kitlesi oluşturduklarını düşününce... işte bu alacakaranlığında St. Petersburg sokağının... İnsanın yüreği yalnızlaşıyordu birdenbire. Ve yüzbinlerce kalabalıktan böylesine üşüyen ve yalnızlığa düşen bir yüreğe dayanmak kolay değildi.

Kentin merkezine yakın bir bölgeden geçmem gerekiyordu. Buradaki alanların birinde askeri ve polis müfrezesi içinde kolları arkalarına bağlanmış yoldaşlarımızın götürüldüğünü gördüm. Bir kapının alabildiğine karanlığı içine saklanıp önümden geçenleri izledim. İçlerinde tanıdıklarım vardı. bolşevik oldukları biliniyordu. 25 gecesi en çok bolşevikler toplandı. Hepsinin nereye götürüldüğünü varsayımamak kolaydı. Petropavlovskaya Kalesine götürülüyorlardı. Petropavlovskaya Kalesinin bulunduğu yöreden durup durup başlayan mitralyöz sesleri insanın içine dehşetli kuşku döküyorlardı. Nedenini kendimin de saptayamadığım bir kararlılıkla birden Vladimir İvanoviç yoldaşın evine yöneldim. Belki bu çevreye yakın oluşundan, belki benim Demiryolcular Sendikasıyla, Viborg Mahallesi gitmek konusunda bir seçme yapamayışından... Kapıyı yoldaşın karısı açtı:

- Girin Georgi, dedi, girin çabuk... İzlenmediğinize emin misiniz?

- Hayır izlenmiyorum Agrafena İvanovna, dedim. Kimse yok peşimde! Agrafena İvanovna' mn yüzü sapsarıydı:

- İki saat önce alıp götürdüler, dedi. Jandarmalar geldi. Daha doğrusu polisler, ama jandarmalardı dışarda bekleyen. Vladimir'i götürürlerken iyice gözledim çünkü. Vladimir bütün günü evinde geçirdiğini söylemesine karşın dinlemediler, alıp götürdüler. İnanmalarına da olanak yoktu zaten, bacağından yaralıydı. Odun keserken martavalını da onlar yutmadı...

- Sana birşey söyledi mi Agrafena, diye sordum bu kez, bize iletilmesi gereken birşey...

Agrafena İvanovna yorgun bir biçimde alnunu oğuşturduktan sonra:

- Hayır Georgi Vasiliyeviç, dedi, anımsamıyorum... ama sanırım size iletmem gereken hiçbir şey söylemedi. Söylemesine de olanak yoktu zaten. Eve gelmesinden bir ya da birbuçuk saat sonra polisler kapıyı yumruklamaya başladılar. "Vladimir İvanoviç dışarıya gel... Yasa adına seni dışarıya çağırıyoruz". Vladimir bir an pencereden ateş etmeyi düşündü ama bunun hiçbir işe yaramayacağını anlamakta gecikmedi. "Komitenin böyle bir buyruğu yok" dedi... Bana da şunları söyledi; "Karım Agrafena İvanovna, şimdi beni iyi dinle. Ben şimdi kapıyı açıp çarın uşaklarına teslim edeceğim kendimi. Sen çok soğukkanlı olmalısın. Her varsayımın geçerli olduğunu unutma. Agrafena bir birimizi son kez de görüyor olabiliriz. Ya Bolşevik Partiden ya da menşevik yoldaşlardan biri gelip seni bulur. Bunu unutma; hani n'olursa olsun biri gelip seni bulur. İki çocuğumuz adına kendini kaygının içine kapıp koyvermeden, tüm devrimci akıllı kadınlar gibi partiden gelen kişinin sana söyleyeceklerini iyi dinle. Tüm o doğrultuda davran ne söyledilerse." Beni kucakladı. "Çocukları göreceğ misin?" dedim. "Gerek yok" dedi. Kapıyı yıkarcasına yumruklayan polisler kapıyı açtı. Açar açmaz da Georgi, kamçıyı boydan boya yemesi bir oldu. Yüzü yırtıldı. Yüzünden akan kanları göstermemek için polislerin arasına daha çok sokuldu. Polis ilerde bekleyen jandarmaya ellerine kelepçe geçirdilerdi- iteleyerek, tekmeleyerek götürüp bıraktılar... En son işte öyle jandarmanın ortasında, pansuman etti-

ğim ayağının kanı aka aka gözden yitti Vladimir... Aramızda kısa bir sessizlik oldu. Sessizliği Agrafena bozdu yine ağlamasının içe dönük boğuntusuyla "Çay içer misin Vasiliyeviç?" diye sordu. "Yoo" dedim, "yoo Agrafena, hemen gitmeliyim...Şimdi sana söyleyeceklerim şunlar: Bugün çok kişiyi öldürdüler. Besbelli artık herşeyi göze aldılar. 1905'i bir kez daha yaşamamız olanaklı. Biri-birimizden kopuğuz şu an... Ben sendikayla ilişki kuramadım. Sana, hiç kuşkun olmasın, Vladimir için en doğru bilgileri verecek yoldaşlarımızdan biri gelecektir... Vladimir bir parti üyesi olduğu için kendisini izleyenler çok olacaktır...". Agrafena beni kapıdan uğurladı sessizce. Artık bir tek amacım vardı; bir an önce Viborg'a ulaşmak... Kentin bu yakası korkunç bir biçimde hazırlanıyordu. Köşe bucak kaçça kaçça Viborg'a ulaşmaya çabalayanların hepsinin gördükleri şey korkunçtu: General Habalov 26 sabahına tüm öfkesi, tüm nefreti, tüm işçilerden, baldıncıplaklardan iğrentisiyle hazırlanıyordu. Köprü başları sıkı sıkı tutuluyordu. Kent Viborgu kendi surları dışında bırakan bir kaleye dönüştürülüyordu. Kalenin duvarları silah, bazuka, bomba, mitralyözdü. Ve güçlü birliklerin bu yığınakların arkasına bir saldırıya geçmek üzere düzenlenmekte olduğunu görüyorduk. Arada bir patlayan bir silah sesi, karanlığa sürüne sürüne Viborg'a geçmeye çalışan bir devrimcinin görülüp vurulmasının kesin belirtisiydi. Kendi kendime "Tüm bu hazırlıklar sanırım güçlü bir biçimde Viborg içine düzenlenecek bir saldırıyı desteklemek içindir... başka bir biçimde açıklamasını yapmak zor..." diyordum. St. Petersburg'un soylular, burjuvalar bölgesi silahlı 200 bin kişilik ordusuyla, Kazakları, Çar'ı, polisleri ve tel örgüleri içinde gittikçe daha çok kendine gömülüyor, saldırıya geçmek için silahlarıyla örtünüyor.

VİBORG YERLEŞME BÖLGESİ YEREL KOMİTESİ GENEL GREV KARARININ TARTIŞMASINI YAPIYOR

*"Bizim topluluğumuzda üstler, şefler yoktur.
Herkes neyi varsa onu alıp getirir; kimi
zamanını, kimi eylemini, kimi özverisini.
Herkes kendine ait neyi varsa onu getirirken
çok getirenle az getiren arasında kesin
bir eşitlik vardır."*

Kombolt

"Makinist İşçisi"

Enternasyonal'in 3. kovuşturulmasında
savcıya verdiği yanıtın.
22 Temmuz 1870 (21)

Odun yığıntısının oluşturduğu tek katlı evlerin bitiminden hemen sonra başlayan barakalar bölümünde hemen hemen tüm yaralılar kapıların önüne çıkarılmışlardı. Kadınlar karpit lambalarının ya da meşalelerin ışığında yaralıların pansumanını yapıyor, yaralarını sanyor, erkekler kucaklarında bazı yaralıları zaman zaman barakaların içine taşıyorlardı. Viborg savaştan dönmüş bir ordugah görünümündeydi. Orada burada öbek öbek yakılan ateşin çevresinde toplanmış olanlar kendi aralarında konuşuyorlar, gölgeleri biraz ilerdeki bir başka topluluğun gölgesiyle bütünleşe bütünleşe büyüyordu. Barakaların önünden geçerken bazılarının içerde sessizce oturduklarını gördüm. Upuzun bir divanın üstüne uzanıp yatıvermiş birinin başında bazı kişiler sessizce, çok kez, başları avuçları içinde öyle duruyorlardı. O zaman anlıyordum bir ağır yaralı ya da bir ölü içerdeki... Odun yığıması evlerin birinin önünden geçerken ister istemez birden duraladım. Sediri dışarı çıkarmışlardı. Upuzun sedirde upuzun yatan genç bir işçiydi. Başın-

da yaşlı bir adamla genç bir kadın durmadan sessizce ağlıyorlar, çocuklar buzlu gecenin ayazına karşı iyice büyümüş gözleriyle kapının önünden geçenlere alabildiğine iri iri bakıyorlardı. Öylesine sarıydı ki genç adamın yüzü... Sarılı yaralarından akan kan balmumu yüzünün ölülüğünü elle tutulurcasına biçimlendiriyordu.

Hızla ilerlemeye karşın barakanın divanında alabildiğine kıvançla bir öyküyü anlatmakta olan adamın başında ben de bir süre durup kendisini dinlemeden edemedim. Sarılı başıyla, sarılı bacağını yanında harıl harıl yanan ateşe göstermekten derin bir haz duyduğu belli oluyordu:

- Bu kèz er sordu bana "Nerelisin sen?" diye. Kahkahayı patlattım suratına. Tamam kardeş dedim, Çarımızın akıllı erine yaraşır bir soru. Anlaşıldı sen benim canımı pek keyifli bir biçimde almak istiyorsun. Kurşunu öylece sıkıvereceksin ta alınımın ortasına, içinde hiç bir sızı kalmaması diye... Ama ben demeyeceğim nereli olduğumu. Bakarsın ben Ukraynalı çıkarım, sen de Volhinskili... Haydi ayıkla ondan sonra pirincin taşını. Bu kez o bana çıkıştı sert sert "Sen sordun diye soruyorum ben de... Volhinski Alayından sandın beni". "Öyle" diye yanıtladım bu kez. Baksana hem pek yakışıklı-sın, hem de tutsak aldığın bir proleteri hemen öldürüvermeyecek kadar kibarlığına aykırı düşen dağlı bir havan var. Bu koca ülkenin ancak batı dağlık bölgelerinden böyle ince yürekli devler çıkar. "Dalga geçme şimdi zevzek zevzek" dedi, bu kez kızmışcasına. Ama anladım ki konuşmamdan hoşlanıyor da. "Şimcik seni şuracıkta öldürürsem madalya bile alırım ben... hiç kimse bana sorgu sualde bulunmaz. Hele bir de senin bolşevik olduğun anlaşılırsa...". "Bolşevikleri öldürünce madalya mı alınıyor?" . "Hem de nasıl, tüm birliğin kahramanı olarak belirlenecek o kişi. Çünkü aslında bir Almandan daha düşman bir bolşevik. O nedenle süresiz izne çıkma olanağı bile var..."

İlk kez işte o zaman için şaka götürür yanı olmadığım kavradım yoldaşlar. Bir er için madalyanın bir değeri yoktur belki ama savaşın bitimine dek uzayan izinli sayılma varsayımı bu adamlara, bu bizden olanlara bizi bir güzel kırdırabilir...hem de kökümüz kazınıncaya dek. Yine de kendime güveni, umursamazlığımı elden

birakmıyarak. "Hah" diye bağırdım daha kıvançlı bir tonla... "el-bette, sen beni şimdi şuracıkta öldürürsen, söz gelimi, hiç kimse bu baldın çıplağı da durup dururken niye öldürdün diye senden sorgu- sual eylemez. İşçileriz çünkü biz. Bizim tohumumuz beda- va. Tohumumuza para mı verdiler bizim. Hiç zahmetsiz kendi ken- dimize ürer dururuz biz. Ama çarımız babamızın subaylarından bi- rinin burnu kanasa bak bakalım neler olur, tanrı korusun bir mujik Çar'ımızın kulaklarından birine bir zarar verse... bak bakalım neler gelir başına. Kırk katır mı istersin, kırk satır mı? Çünkü onlar pa- halı tohumdan..." Hah işte o zaman yoldaşlar gördüm, kumazlıkla seçtiğim çar, subay, kulak, mujik sözcükleri üzerinde birden etki- sini gösterdi. Gözledim bunu. Gözleyince de üsteledim. "Sen de tohumuna para verilmişlerden değilsin. Size söylediklerinin de hepsi yalan. Baştanaşağı yalan... Yakında yedeklerin hepsini cep- heye sürecekler. Biz biliyoruz. Bildiğimiz için bugün başkaldırdık işte. Hepiniz yakında cephelere sürüleceksiniz. Bizim gibi silah- sız, savunmasız Putilov fabrikalarının işçilerini öldürmek kolay. Ama Almanı öldürmek zor... Sizi işte böyle izindi-mizindi derken birgün hepimiz bir bakacaksınız ki gözünüzü Galiçya cephesinde açmışsınız".

Beti benzi attı daha yedekler de cepheye sürülecek lafını duyar duymaz. O da bana kesin bir yanıtta bulundu: "Biz cepheye gön- derileceğiz belki ama subay okulunun kurslarına katılan erler git- meyecekler savaşa...biliyoruz biz de bunu", dedi "Hah" dedim o zaman kendi kendime, "dehlizin ucunda ışık görüldü. subay okulu erlerine duyduğu öfke, bolşevikleri öldürmesiyle kavuşacağı izin- den daha ağır basıyor bu mujiğin kafasında."

Durdum. Gözgöze geldik. "Yoldaş" dedim, "çok gençsin daha, bense senden oldukça yaşlıyım. 10 yaşında bir kızım bile var be- nim. Sen de, ben de, hepimiz yaşamımızın yönünü değiştirebili- riz". "Nasıl?" diye sordu. "Baş için bizimle birlikte savaşın. Çar- ların, kulakların, çarcı subayların kökünü kazıyalım birlikte". Birden diklendi. "Durma, yürü..." dedi. Biraz daha yürüdüm. Ye- niden durdum. Yeniden dürtükledi. Yeniden yürüdüm. Az sonra bir daha durdum tıpkı gitmek istemeyen bir eşek gibi. Dürtükledi. Yürümedim. Ve şunları söyledim: "Şimdi" dedim "şunu yapacak-

sın,beni iyi dinle. Ben birdenbire önünden fırlayıp koşacağım. Tüfeğinin öldürücü etkisinden kurtuluncaya dek ardımdan dur diye bir kaç kez bağır. Hiç kaygılanma, ben iyi kaçırım. Dövüşmesini bildiğimiz kadar kaçmasını da iyi biliriz. Sonra ateş et ardımdan... ama ayaklarıma doğru... tutturmamaya bak. Tutturup vurursan o artık senin bileceğin iş."

Yeniden birbirimize göz açıp kapadık. Tüfeğini doğrulttu birden. Fırladım yaydan ok gibi. Kaçmaya başladım. Ardımdan dur, dur seslerini duyabildim bir süre yüreğimin gümbürtüsünden sonra. Ateş etmeye başladı. Kerata iyi nişancıymış, boşuna üstümüze sürmüyorlar, kurşunlarını önüme bile hesaplıya hesaplıya düşürüyordu da en küçük bir çizik bile almıyordum. Yani kurşunlaya kurşunlaya bana "haydi güle güle diyordu..."

Kaçınam ta ilerdeki arkadaş topluluğuna ulaşıncaya dek sürdü. Onlar orda, süvarilerini üzerine taş, buz atıyorlardı... ellerine ne geçirirlerse. Döndüm baktım, benimki bu kez sağa sola daha çokçası da havaya ateş ede ede arkadaşlarının yanına sokulmaya çalışıyor...

***

Viborg Yerleşme Bölgesi Yerel Komitesinin toplantısı geç saatlerde ancak başlayabildi. Başlıca nedeni komite üyelerinden bir bölümünün gerek gündüzki olaylar sırasında, gerekse sonradan yakalanıp tutuklanmalarıydı. Ama genel grev kararının uygulandığı 25 gününün akşamında komite yine de tüm delegelerinin yardan çoğuyla toplandı. Genel grev kararı alan ve kitleleri yöneten komitenin yerini ilk kez görüyordum. Mahallenin kendiliğinden oluşturduğu üyeleri ilk kez tanıyacaktım. Hepsi işçilerden oluşuyordu. Komite üyelerinin fabrikalarında en tanınmış, işçi sınıfı içinde en çok deneyimden geçmiş , kendisine kesinkes güvenilir işyeri delegelerinden oluştuğunu ilk bakışta anlayıp kestirmek zor olmuyordu. Toplantının yeri Putilov fabrikalarına oldukça yakın bir bölgedeydi. Buranın önceden beri işçi sorunları için Viborgluların kendi aralarında oluşturdukları bir lokal olduğunu anlamakta güçlük çekmedim.

İki büyük, yan yana baraka, aralarındaki bölme açılarak birleştirilmişti. Ortada alabildiğine uzun, kısa ayaklı bir masa boydan boya yerleştirilmişti. Kaba tahtalardan eklene eklene yapıldığı için masa insana uzun bir iş yerinin tezgahı havasını veriyordu ilk bakışta. Masanın çevresine tabureler yerleştirilmişti. İşte buranın yasadışı toplantılar için bölgenin kullandığı Yerel Komite lokali olduğunu görüp anladım. Barakaların üstünde sarkıtılmış karpit lambaları toplantıların çoğu zaman geceleri yapıldığını gösteriyordu. Baraka pencereleri sıkı sıkıya kapatılmıştı. Bu pencereler onca barakaların tavanına yakındılar ki insan karpit lambalarının yan karanlığında pencerelerin üst bölümünün sanki dışardaki karanlığa uçup gittiğini sanıyordu.

Barakanın enlemesine olan dip duvarını baştan başa kapsayan bir tablo içeriye girenin ilk bakışta dikkatini çekiyordu. Panoyu yakından izledim. 1871 Paris Komününü gösteriyordu. İri iri yazılarla panonun üstüne "Kızıl Bayrak Paris Belediyesi Üstünde Dalgalanıyor" yazılmıştı. Bu resmin yapımcısının bir proleter olduğunu ilk bakışta anlıyordu insan. Gerek renklerin seçimindeki kaygusuzluğu, gerek öyküleştirenin propaganda ögesini kullanmaktaki tedirginsizliği bunu ilk bakışta insana gösteriveriyordu. Toplantının ileri bir zamanında can sıkıntısından mı yoksa başka bir nedenden mi kalkıp yeniden panonun başına dikildiğimde o zaman işçi barakasının 1871 Paris Komününü yorumlayan sanatçısının bu kaba görüntünün, bu kabaca öyküleştireilmiş anlatımın içine nasıl ince bir lirizmi, akıl almaz ustalıktaki yorumu, delice umudu yerleştirdiğini görüp şaşırđım. Entellektüel yanılgımdan yeniden utandım. Bir aralık yapımcının Michelangelo'ı, Rafael'i çok iyi tanıdığını, onların sanatı konusunda oldukça kafa yordüğünü düşündüm.

Bu panonun dışında duvarlardaki çerçeveli resimler hemen göze batıyordu. Önce Marx'ın ve Engels' in fotoğrafları görülüyordu. En üste yerleştirilmişlerdi onlar. Onların sağına soluna devrimci liderlerimizden Plehanov, Lenin ve Martov' un fotoğraflarını görüyorduk. Yanılmıyorsam bir yerde karakalem yapımı, koskoca sakalları içinde kocaman bir mujikin tüm bu devrimciler içinde cin gibi baktığını sezinlemekte güçlük çekmedim. Onca sakalı içinde bakışlarındaki bu cinleşmiş alaycılık insanı hemen daha ilk bakışta

hemen yakalayıp kendi önünde uzun bir süre izlenmesine neden oluyordu. Bu mujiği tanıdığımı düşündüm ama çıkaramadım. Sonra birden sevinçle anımsadım; Tolstoy' un resmiydi bu. "Ah" diye geçirdim içimden "ölümsüz kontumuz Viborg Mahallesinin proleterleri arasına gelip yerleşmeyi nasıl da ustalıklı becermiş...". Sonradan kendi kendime çözecektim, bu isyancıların, bu herşeyi göze almış Rus proleterlerinin neden daha çok kont hazretlerini, örneğin Maksim Gorki' den daha çok kendilerine yakın bulduklarını...Devrimci pratiğin içinde bu gerçeği görüp daha iyi kavrayacaktım. Tolstoy' un kara kalem resminin altında İncil'den, St. Paul'ün bir tümcesi yazılmıştı. " Kim ki çalışmıyor, yemeye hakkı yok."

Toplantıya Boris Vasili başkanlık ediyordu. Kısa bir konuşmayla açtı toplantıyı:

- Yoldaşlar, dedi, Viborg Yerleşme Bölgesi Devrimci Eylem Birliği Komitesi' nin toplantısını açıyorum. Bugünü özetliyorum: Tüm St. Petersburg emekçileri kadınlı erkekli kitleleşerek Devrimci Eylem Birliği Komitesi'nin 25' inci günkü genel grev çağrısına tümüyle uydular. Greve katılan işçi sayısı 240 binden aşağı değildi. Trenler, tüm taşıt araçları, iletişim, tüm havagazı şebekesi, tüm işyerleri, tüm fabrikalar bu eyleme katıldılar. Genel grevimiz örnek bir başarıyla sonuçlandı. Çar yönetimi bir kez daha gördü ki, burjuvalarımızla birlikte yaşadıkları bu kenti asıl biz yönetmekteyiz.

- Barışçı istemlerimizi dile getirmek için Büyük Kazan Alanı'ndaki mitingimizde ve Durna'ya çağrıda bulunmak için yaptığımız yürüyüşte çar otokrasisi bize kanlı bir biçimde saldırdı. Şu anda bile sayısını saptayamadığımız ölülerimiz var. Birçok yoldaşımız tutuklandı. Kentin öteki yakasında tutuklamaların hızla sürdürüldüğü, tutuklananların Petropavlovskaya Kalesine götürüldükleri haberi kulağımıza geliyor. Devrimci Eylem Birliği Komitesi'nin yarısına yakını da tutuklananlar arasında... Bazı arkadaşlarımız toplantımıza katılamayacak kadar ağır yaralı. Evlerinde bakımdalar şimdi.

- Komite tam anlamıyla tarihsel bir sorumlulukla karşı karşıya yoldaşlar. Nedenine gelince; Çar ve buyruğundaki tüm gerici si-

lahlı aygıtlar bizi ezmek için yoğun bir çalışmaya girmişlerdir. Çar bugün akşam üstü Duma'yı dağıttığını yeni bir ukazla kamuoyuna duyurdu. Çar bunu yapabilir. Önemli olan bu değil. Ama önemli olan Duma'nın aldığı karar. Duma Çar'ın bu buyrultusuna karşı çıkmadı. Dağılmayı kabul etti. Ne ki kentten ayrılmayacaklar, gerekirse Belediye Sarayında toplu bir biçimde bulunacaklarmış. Biz Duma'nın eyleme geçmesi için tüm çabamızı eylemimize koyarken onlar en küçük bir direnişte bile bulunamıyorlar. Oylamada bu konuyu özenle göz önünde bulundurmamız gerekir. Duma üyeleri yakından tanıdıkları Çar'ın ve yöneticilerinin nasıl amansızca bir baskıyı gerçekleştirmek niyetinde olduğunu bildikleri için belki de boşu boşuna direnmemek için Çar'ın buyrultusuna karşı çıkmaktan kaçındılar. Bilmiyorum.. Ama bize Duma' daki parti temsilcilerinin özellikle, menşevik yoldaşlarımızla, sosyalist-devrimcilerin gönderdikleri haber şu: "Kesin bir biçimde genel grev kararını en ivedi biçimde kaldırdınız". Her iki parti de bolşevik yoldaşlarımızın komitenin aldığı genel grev kararını desteklemesini eleştiriyor, kitleleri kışkırttığını söylüyorlar. Bu konuda bir tartışma açmayacağız. Ama durumun n'oldüğünü bilmenizi istiyoruz. Habalov Çar'ın Duma'yı dağıttığını belirtmesinden tam bir saat sonra yayınladığı bir bildiriyle durumu çok kesin ve yalın biçimde özetledi: Ya gösterileri ve genel grevi tümenden kaldırır işbaşı yaparsınız, ya da pazar-tesi günü gösteriye katılan işçilerin hepsi tutuklanarak cepheye, Galiçya'ya gönderilirler. Bu bildirinin kesin bir buyrultu olduğu duyuruldu. Bu gecenin sabahına doğru Çar'ın Muhafız Alayı Pavlovski'nin bölgemize bir saldırı düzenlemesinden söz ediliyor. Edindiğimiz bilgilere göre General Habalov elindeki listelere göre tüm bolşevik yoldaşlarımızı, işçi liderlerini tutuklamak için eyleme geçmiş bulunuyor. Tutuklananların Petropavlovskaya Kalesine götürüldüklerini biliyoruz. Korkumuz kitle katliamının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğidir. Çünkü kalenin hemen gerisinde Habalov'un da Çar'ın da en güvendiği birlik, Bisikletçiler Birliği bulunuyor. İrkçı ve gerici bir birlik olduğunu bildiğimiz bu birlik, Kara-Yüzler Örgütüyle bir işbirliği sonucu tüm tutuklu yoldaşlarımızı Petropavlovskaya Kalesinde boğazlayabilir. Şu anda bile kalenin bulunduğu yöreden duyulan mitralyöz seslerini kaygıyla izliyoruz. Kurşuna dizme işleminin başlayıp başlamadığından bile haberdar değiliz. Bunların da ötesinde...

- Bunların da ötesinde kendibölgemizi korumak için yeterli gücümüz yok. Hiçbir güvenlik önlemi alamayacak kadar yoksunluklar içindeyiz. Açıklamakta yarar var: Olaylara hazır değildik. Genel grev kararımızın bu boyutlu sonuçlar getireceğini bilmiyorduk. Pavlovski Alayının bir saldırısı karşısında ne gibi sonuçlarla karşılaşacağımızı bir tanı bilir artık. Tüm bu nedenlerle komitemiz genel grev kararının kaldırılıp kaldırılmaması konusunda ivedi bir karar vermekle karşı karşıya bulunuyor. İşte konuşacağımız gündemimizdeki tek madde bu.

Boris Vasili sustu. Uzun masa çevresindeki taburelerinde oturan komite üyelerine baktım. Hemen hemen hepsi toplantı masasının üzerine ağır bir yük, demirden bir top gibi bıraktıkları ellerine bakıyorlardı sürekli. Sandalyelerinde oturan yada yer bulamadığı için ayakta duran proleterlerin bakışları ise donuktu, kaskatıydı. Komite üyelerinden bir işçi söz aldı. Ağır bir gülleye benzeyen elini nasıl kaldırdığına hayret ettim.

- Boris Vasili, dedi, komite üyeleri düşüncelerini açıklayabilirler mi, yoksa kararımızda belirtmekle mi yetineceğiz...?

- Sakıncası yok. Kararımızı sağlıklı alabilmemiz için sadece komite üyelerinin değil, yoldaşlarımızın da düşüncelerini alacağız...Çok kez önemli konularda her zaman davrandığımız gibi... Kısaca ama...önümüzde çok zamanımız olmadığını bilerek.

O zaman komite üyesi şunları söyledi:

- Yoldaşlar, hiç zaman yitirmeden hemen genel grev kararını geri aldığımızı duyurmalıyız. Biz parti değil, geçici bir komiteyiz.

- Burası doğru, dedi nereden geldiğini saptayamadığım bir ses.

- Biz geçici bir komiteyiz. Petersburg işçilerinin genel grev kararımıza uymalarındaki başarı bu görevle sınırlı oluşumuzu bilmelerindendi. Ama işin boyutları şimdi sorunu başka bir alana götürüyor; siyasal alana giriyoruz artık. Burada bizim görevimiz son bulur. Burada siyasal partilerin görevi başlar. Onlar da yoldaşımız Vasili'nin açıklamasına göre -bolşevik yoldaşlarımız dışında- he-

men genel grev kararını kaldırmamızı istiyorlar bizden. O zaman biz tek başımıza St. Petersburg proletaryasını General Habalov'un azgın erleri önüne süremeyiz. Bu nedenle yoldaşlar olayların siyasal boyutlara ulaşmasına neden olan 25 tarihli genel grev kararımızın kaldırılması gerektiğine inanıyorum ve bunu öneriyorum.

Nereden geldiğini kestirmedeğim bir soru "Bolşevik Partinin genel grev kararını resmen 'gerçekten' destekleyip desteklemediğini" öğrenmek istiyordu. Bu soruyu Solovyov yoldaş yanıtladı. Boris Vasili'nin yanında oturuyordu Solovyov yoldaş:

- Bolşevik Parti, 25'i Genel Grevini desteklemiştir. Ne ki karar bugün alınmıştır. Genel grev kararının desteklenmesine ilişkin bu karar ancak öğleden sonra geç saatlerde karar defterine işlenebilmiştir (22). Bunu burada komite üyeleri önünde belirtmekte yarar umarım.

O zaman Solovyov yoldaşa menşevik yetkililerle birlikte oturmakta olan arkadaşım Simenon daha net bir soru yöneltti:

- Bolşevik Parti genel grev kararının sürdürülmesinden yana mı, yoksa öteki partiler gibi genel grev kararının kaldırılmasını mı öneriyor komiteye?

Solovyov yoldaş soruyu yalın biçimde yanıtladı:

- Bolşevik Parti bugünün koşullarında genel grevin kaldırılmasından yana. Ama Viborglular istemlerini sürdürmek kararlılığındaysalar Bolşevik Parti de onlarla birlikte, onların yanında omuz omuza yer alacağını belirtmekle beni görevli kıldı.

Simenon birden öfkelendi:

- Her zamanki sorumsuzca, demagojik tutumlarını sürdürüyorlar diye bağırdı... Sorumsuzluktur bu. Proletaryanın yanında güçlenebilmek için sorumsuzca onu yanlışlıklarında daha da kışkırtıyor.

Boris Vasili'nin duruma egemen olan konuşması şu oldu:

- Yoldaşlar partilerin tutumunu tartışmıyoruz. Komitemizin genel grev kararını sürdürmesi ya da kaldırması gündemimizde. Bolşevik dostlarımızın verdikleri sözleri her zaman tuttuklarını biliyo-

ruz. Bu nedenle en ağır yükü zaman zaman yalnızca onların çektiklerinin de yakın tanığıyız. Her zaman bizim girişimlerimizden bolşevikler sorumlu tutulmuşlardır. Ve de bolşevik yoldaşlarımız buna hiç de itiraz etmemişlerdir. Solovyov yoldaşın bugünkü açıklamasını da bu açıdan değerlendireceğiz. Bolşevik Partinin de genel grevden yana olmadığını belirtmesini kuşkusuz değerlendirmemiz içinde gözden ırak tutmayacağız.

Kısa süren bir sessizliğin içinde, başından çıkardığı kasketiyle bir adamın dimdik ayakta durmakta olduğunu gördük. Adam alabildiğine zayıftı. Belki de zayıflıktan, yüzünün çizgileri alabildiğine duruydu, şunları söyledi:

- Ben işsizim...Güneydeki Briyansk metalurji fabrikalarından yirmi gün önce "yasa dışı eylemlerimden" dolayı işimden çıkarıldım. Sendika çalışmalarının başını çekiyordum orda. Şimdi burda hemşehrilerimin yanındayım. Karım ve iki çocuğum güneyde. Fabrika barakalarında kalabiliyorlar şimdilik. Buradakiler benim kamımı doyuruyor, ordakiler de karımla çocuklarımla. Ama bizim orda yaşamak, St. Petersburg'dan daha güç... Karıma ve çocuğuma ne kadar bakacaklarını bilemem. St. Petersburg Devrimci Komitesine bildiriyorum: Benim yarı dövüşmekten başka yapacak başka bir işim yok.

Başına kasketi ayakta geçirip küt diye yerine oturuverdi. Ve de oturduğu yerden komiteye gözünü kırpmadan bakmaya başladı.

- Viborg Eylem Birliği Komitesi'nin Demiryolu Tamir Atölyeleri Sendikasının görüşlerini açıklamakla yükümlüyüm. Biz savaşmak istemiyoruz. Ama çar adına savaşılıyorlar bizi. Bit ve sefalet içindeyiz. 14 saat kesintisiz çalışıyoruz efendilerimize. Köylü olan ana-babalarımız ağaç kovuklarında yaşıyorlar. Ölülerini kavuşuyor bir avuç toprağa. Sekiz saatlik çalışma hakkını isterken öldürdüler bugün yoldaşımızı. Bu nedenle Demiryolları Tamir Atölyesi İşçileri Sendikası genel grev kararının kaldırılmamasını istiyorlar. Genel grev bizim kendimizi savunmamızdır. Onların azgınlıklarına, bizi sülük gibi emen sömürülerine karşı genel grev bizim isyanımızdır. Bizim isyanımız kendimizi savunmamızdır yalnızca.

Şunları da iletmemi istediler: "Bundan sonra artık geri dönmeyiz. Kendimizi savunmamızdır bizim başkaldırımız. Kendimizi savunmamızdır onurlu isyanımız ve de besisiz çocuklarımızla kendi yarınlarımıza karşı sorumluluğumuzdur".

Bir genç tekstil işçisi kız, proleter arkadaşlarının ortasında komiteye şunları söyledi:

-Biz tekstil ara işçileri olarak size şunları söylemekle yükümlüyüm. Bizi ara işçisi erkek arkadaşlarımızdan daha çok çalıştırıyorlar. Nedeni şu; bize diyorlar ki, "Sizler genç kızlar, genç kadınlarsınız. Sevişmeden duramazsınız. İş bulur bulmaz hemen evlenirsiniz. Evlenir evlenmez de gebe kalırsınız. Bunda özgürsünüz. Hiçkimsenin sizin gebe kalıp kalmayacağınız konusuna karışmaya hakkı yoktur kuşkusuz. Ne ki gebe kalınca -yasaya göre- sizi işten çıkartmak olanağına sahip değiliz. Bumunda karnlarınızla iş saati kaybına neden oluyorsunuz. Tüm bunları değerlendiren fabrikamız size şunu önermektedir; siz ara işçileri olarak öteki işçilerden ve öteki erkek arkadaşlarımızdan yarım saat daha çok çalışmakla yükümlüsünüz. Böylece siz de ileride olacaklara karşı kendinizden birazcık özveride bulunmuş olacaksınız. Bu seçmeden yana olanlar yarın işbaşı yapabilirler..."

Biz hepimiz yarım saat daha çok çalışıyoruz. Sabah altıda işbaşı yapıp akşam sekiz buçukta tezgahı kapıyoruz. Genel grevin kaldırılmamasını istiyoruz. Yaşasın genel grevimiz... Böyle yaşamaktansa ölmeyi yeğliyoruz.

Boris Vasili, "Yoldaşlar arasında başka konuşmacı yoksa komite kendi aralarında tartışmaya geçsin" dediğinde iki bahriyelinin ayağa kalktığını gördük. İkisi de ayağa kalktı ama biri konuştu. Şimdiye dek onları görmediğime şaşırdım. Belki de barakadaki kalabalığın içinde oturlurlarken denizci keplerini çıkarmış olmalarından onları ayırtedememiştim. Sanırım benim gibi çok kişi de onları fark edememişti. Bu durum herkesi gerçekten çok şaşırttı. Özellikle Eylem Birliği Komitesi üyeleri üzerinde derin bir etkisi oldu. Ayağa kalkmış iki denizciden biri, orta böylusu -sonradan bu konuşmacının yakından tanıdığım Markin olup olmadığını hep

düşündüm Ama ne ona sonnaya olanak buldum, ne o bana buna yakın birşeyden söz etme ilişikisi içinde olabildi- şöyle konuştu:

- Ben şimdi Kronştadt denizcileri adına konuşuyorum. Biz de tıpkı sizi kendimize örnekleyerek Bir Devrimci Erler Komitesi oluşturduk. İşte 23'ünden bu yana bu komite görevdedir. Ve de şimdi beni size gönderen odur. Onun karan doğrultusunda size konuşacağım:

Biz Kronştadt denizcileri olarak St. Petersburg proletaryasının giriştiği ve de üç gündür başarıyla sürdürdüğü eylemi sonuna dek desteklemeye kararlıyız. Bunun sözde kalmıyacağını Eylem Komitesi üyelerinin bilmesini istiyoruz. Proletaryanın Eylem Birliği Komitesi bize buyrultusunu verdiği anda biz bu gece sabah sulana doğru Neva'ya girmeye hazırız. Sadece Neva sularına girmekle yetinmek istemediğimizi de komitenin bilmesini istiyoruz. Kronştadt'ın toplanma Kışlık Saray bir gece dayanamaz. Pavlovski Alayının da toplanması karşısında uzun süre direnemeyeceğini biliyoruz.

Komite Çar Nikola'nın tutuklanma buyrultusunu bize verirse biz Kronştadt denizcileri olarak hepimiz aynı Eylem Birliği Komitesine yaşam boyu teşekkür edeceğiz. Bizim Erler Komitesi şu konuya özen göstermemi istedi benden; Kronştadt denizcilerinin St. Petersburg'un yiğit, savaşkan proletaryasını kurtarmak gibi bir savı yoktur. Bizim komite onun buyruğuna girmek istemektedir. Biz St. Petersburg ve tüm halkların özgürlük savaşımının doğrultusunda onların bir parçası, onlardan ayrılmaz bir güç olarak tarihsel görevimizi yerine getirmek istiyoruz. Barış istiyoruz. Köylerimize döndüğümüzde toprağımız olsun istiyoruz. İnsanın insanı sömürdüğü bu geri çağın çarları, çarıçeleri, grandükleri, generalleri, burjuvalarıyla birlikte kötü bir düş gibi belleğimizden silinip gimesini istiyoruz. St. Petersburg'un devrimci proletaryası hemen burunları dibindeki denizci kardeşlerine güvenebilirler. Yaşasın proletaryanın başkaldırışı! Kahrolsun Çar! Kahrolsun savaş! Yaşasın barış! Yaşasın topraksız köylülerin devrimci savaşı!

Son tümceleri her iki denizci birden söylediler. Tüm boğazlarının gücüyle haykırarak haykırarak inançlarını belirtmeleri son derece etkili oldu. İki baraka dolusu insan bu etkinin altında önce alkışlayamadı bi-

le. Tıs çıkmadı önce. Sonra hep birden ayağa kalkıp "Yaşasın proletaryanın başkaldırışı. Yaşasın barış. Yaşasın Kronştadt denizcileri." diye haykırdılar. Ve kasketlerini havaya fırlatıp "Hurraaa" çektiler.

İşin rengi bundan sonra birden değişti. Komite tam bir yol çatımında bulunuyordu. Şimdi komiteye silahlı bir destek de sağlanıyordu. Gerçi kulaktan kulağa gelen fısıltılarda Kronştadt denizcilerinin derin bir huzursuzluk içinde oldukları öteden beri söylenip duruyordu ama işin bu aşamaya yöneleceğini doğrusu hiç kimse düşleyemeydi bile. Komite durumu tümüyle ele almak, sorunu şimdi yepyeni bir aşamaya gelmiş boyutlarıyla irdelemek zorundaydı. Proletaryanın genel grevini silahlı bir ayaklanmaya dönüştürüp dönüştürmemek ya da genel grevi kaldırarak pazartesinden itibaren iş başı yapılmasını sağlamak. Üç günde olayların böylesine başdöndürücü bir hızla gelişmesinden çok kişinin başının döndüğü besbelli oluyordu. Özellikle Kronştadt denizcileri konuşurken hem Sosyalist-Devrimci Partinin yetkililerinin ve hem de menşevik yönetimin yerel delegelerinin yüzü sapsarı kesildi. Onların balmumuna dönen yüz uçukluğundan işin ne denli ciddi boyutlara doğru yöneldiğini kestirmek olasıydı. Bazıları kendi aralarında tartışmaya daldılar. Sanırım birkaçı gidip durumu parti üst yöneticilerine hemen iletmek istiyor, bazıları da komite karar alıncaya dek hiç kimse yerinden kıpırdamaması görüşünü savunuyorlardı.

Kendi topluluklarının komiteye ulaştırılmasını istedikleri görüşlerini belirten konuşmacılardan sonra komite, hemen kendi arasındaki tartışmaya geçti. Tartışma proletaryanın önünde yapıyordu. Ama artık bu tartışmaya dışardan hiç kimse karışmıyor, soluk almazcasına can kulağıyla tartışmaları ya da görüşmeleri izliyorlardı. Komite üyeleri de konuşmacıların hiç sözlerini kesmeden görüşlerini şimdi onların kendilerini dinledikleri gibi dinlemişti. Alışık olunmayan bir demokrasi kuralının nasıl başarıyla ve tümüyle onu oluşturan öğeleri bütünleyerek gerçekleştirdiğini ilk kez görüyordum.

İki arada bir derede kalmış olan komitenin kendi arasında tartıştığı en önemli iki ana sorun vardı. Birincisi, proletaryanın geliştireceği bir genel grev -bugünkü gözlemlerin gösterdiğine bakılırsa- bir isyana, kesin bir boğuşma niteliğine dönüşmek zorunda

kalacaktı. Bunda tüm komite üyeleri tam bir görüş birliği içindeydiler. Hele Kronştadt denizcilerinin bir girişimi de söz konusu olursa bu isyanın bir silahlı ayaklanma durumuna gelivermesi işten bile değildi. O zaman komite St. Petersburg Gamizon Kumandanı General Habalov'un ne gibi bir girişimde bulunabileceğini kestiremiyordu. Özellikle de askerlerin ve erlerin durumunun ne olacağı kesin bir biçimde bir türlü aydınlığa kavuşturulamıyordu. Ama bildikleri bir gerçek vardı (Bunda tüm komite üyeleri birliktediler). Yalnızca Bisikletçi Birliğinin kente dağılivermesi proletaryanın isyanını kan deryası içinde boğmaya yeter de artardı bile. Bu nedenle komite güç dengesinin kendi lehinde olmadığını kesin bir biçimde vurguluyordu. Bir komite üyesi işi şöyle konuşmaya dek götürdü: "Biz de tıpkı onların yöntemiyle çalışmalıyız kendimizi koruyabilmek için. Onların yönteminin temel direğini kurnazlık oluşturur. Hemen bir bildirgeyle genel grev kararımızı kaldırdığımızı duyurmalıyız. Bununla yetinmemeliyiz. Bu sabaha karşı Çar'ın Muhafız Alayı Pavlovski'nin bir varsayımsal saldırısını önleyebilmek için aramızda oluşturacağımız bir delegasyonu General Habalov'a göndermeliyiz. Bu delegeler generale genel grev kararının komitece kaldırıldığını, bununla yetinmeyip eğer fabrika ve iş yerlerinin sayın patronları isterlerse yarı, yani pazar günü de, fabrikalarını açarlarsa biz işçiler çalışmak için fabrikaların önünde kendilerini beklediğimizi söylemelidir". Bu istem hemen yadsındı. Ama komitenin ikinci sorununun da bu olduğu ortaya çıkıyordu; silahlı ayaklanma bir yana söylentiler gerçekleşme eğilimi gösterirse proletarya kendisini kendi bölgesinde nasıl koruyacak? Hangi gücüyle? Her mahalleye bir karakolun düştüğü Viborg yerleşme bölgesinde doğrusu ya, çaracı güçler hiç de zorluk çekmeden ellerini kollarını sallaya sallaya istedikleri gibi davranabilecekler, istediklerini alıp götürcekler, istediklerini kendi barakalarının önünde hemen oracıkta kurşuna dizmekte hiçbir sakınca görmeyeceklerdi. Kendimizi nasıl koruruz?

Besbelli ki hiçbirşeyin ortasında olunamayacak günlerdeyiz... Saldın ya da kan içinde boğulup gitmek? İki uçtan başka bir seçenek olmayışı tüm ağırlığıyla Eylem Birliği Komitesinin omuzlarına abanıp kalmıştı.

***

Belki de bu ağırlığı yüreğimin ta ortasında dayanılmaz bir biçimde duyarladığım için oturduğum yerden kalktım yeniden tabloların bulunduğu duvarlara doğru yöneldim. Orda şimdiye dek görmediğim bir başka tabloyu gördüm. Yağlıboya bir tabloydu bu. Şöyle yazıyordu altında: "Tuileries Sarayı, 10 Ağustos 1792". Bunun altına da kocaman kocaman harflerle "DEMİRCİ" yazılmış. Anlamakta gecikmedim: "Demirci Tuileries Sarayında". Demircinin karşısında Louis'lerin XVI.sı. Demircinin elinde alabildiğine oransız büyüklükte kocaman bir çekiç. Omuzuna vurmuş. Tablonun içine Demirci'nin nasıl sığıdığına şaşıp kalıyor insan. Demirci, omuzunda çekici coşkuyla sarhoş, kendine güveni kendisine bir ağaç gibi fıskırmış, yaşamın tüm sevinciyle konuşuyor kralın karşısında mantosu sanki rüzgarda uçuşuyormuş, sanki birşeyin üzerine doğru koşuyormuşçasına. Çevresinde Paris proleterleri, emekçiler... bir de kansı Demirci'nin. Louis'lerin XVI.sı koltuğuna bir sinek gibi yapışmış, elindeki asasıyla birlikte Demirci'nin karşısında ufaldıkça ufalmış. Barakadaki bu resimleri yapanların ölçekleri bu türlü kullanmaları insanı çok şaşırtıyor. Demirci'yi bunca heybetli kılan ölçüler, kralda nasıl olup da bunca küçülüp onu yine de son derece belirgin kılabiliyor, insan dehşetli şaşıyor doğrusu. Kralın yüzü kül gibi solgun, alabildiğine ölü. Ama bu ölülüğünde korkuyla bakan bakışları pınl pınl kralın.

Ah bu tablo...gerçekten beni hepsinden çok etkileyen işte bu tablo oldu sanırım. Şöyle diyordu Demirci sanki krala: "Sir, demirciyim ben. İşte kanım, o da gelen bu halkla birlikte. Zırdeli kanım benim: Tuileries Sarayında ekme bulacağını sanıyor upkı ötekiler gibi. Üç çocuğum var ve ben sersefilim. Hepimizin kardeş olduğuna inanıyoruz ve bazen bir büyük düşün heyecanıyla coşuyoruz. Yaşamak, yalın tutkulu, kötü hiçbir şey demeden ve çalışarak onurlu bir aşkla sevilen kadının yücelten gülümseyişi altında...işte böyle yaşamak.... Ve hiç eğilmeden sizin önünüzde. Tüfek ocağın üstünde çakılı kalıp giderken öylece "Kendi kendime aklımda kaldığınca, yanmyamalak bu dizeleri mınıldandığımda tabloyu yapanın Rimbaud'nun "Demirci" adlı şiirini bildiğini düşünüyorum birden.

Benim tabloyu alabildiğine incelediğimi, üstünde kendi kendime düşündüğümü gören genç bir proleter özgün giysisi içinde, he-

men kulağının dibinde:

- Biliyor musunuz, diye konuştu, bu tabloyu boş zamanlarımda incelemek için salt buraya bu nedenle geldiğim çok olmuştur.

Başımı çevirip baktım, hemen yanımda duruyordu ve boydan boya inceliyordu tabloyu sanki ilk kez görmüşçesine. Kendisine baktığımı görmemiş gibi konuşmasını sürdürdü:

- Ama en çok şaşıtığım şey şu oluyor tabloda: Bizi, biz proleterleri simgeleyen şu güçlü, kızıl sakallı, yakası bağı açık, bir dağ gibi heybeli Demirci niçin tutup da şuncacık kralı koltuğundan kaptığı gibi havaya fırlatmıyor..? Ben olsam böyle yapardım. Kral hazretleri havada samurdan kürkü içinde uçarken Demircinin karısı da kasıklarını tuta tuta çatlarcasına gülüyor gösterirdim.

Sonra bana döndü. Kadife yumuşaklığındaki bakışlarını boydan boya yüzüme dikerek konuştu:

- Bizim çann resmini yapmayı düşünüyorum size söylediğim gibi. Deminden beri tabloları izlediğinizi görüyorum. Görsel sanatın bu kolundan iyice anladığınızı sanıyorum. Sanırım St. Petersburg Üniversitesinde okuyorsunuz? "Evet, öyle" dedim.

- Öyleyse düşüncemi daha rahat sorabilirim size yoldaş. Ben demin size söylediğim gibi bir resim çizersem, sizce yoldaş... bir kopyacı mı olurum?

Devrimin yazgısını belirleyecek tartışmaların yapıldığı 25' i gecesini 17 ya da 18 yaşında genç bir proleterle resim sanatı üstünde konuşmak belki çok kişiye anlamsız, aykırı bir tutum gibi gelebilir. Proleterler herşeye gereksinim duyuyorlardı. Yanınları yaratacak devrime hazırlıklarının kendi doğasal yapılarından coşa coşa kaynaklandığını bu genç proleterin Komün tabloları karşısındaki tutkusu kadar hiçbir şey bundan daha iyi vurguluyamazdı. Ne ki o zaman henüz bilmiyordum; ileride, beyazların generali Yudenic'e karşı Petrograd'ı savunan bir proleterin koltuğunun altında Poincaré'nin *Bilimlerin Değeri* yapıtını tutarken, öteki elinde tüfeğiyle gözcülük ettiğini daha sonraları da görüp izleyecektim.

Bu genç, yakışıklı, bir şiir kadar ince proleter o gece ne yanıtlar verdiğimi anımsayamıyorum. Ama eni konu sanattan, devrimi anlatan sanatın öğelerinden, Tolstoy' dan, Lermontov' dan, Çernişevski' den söz ettiğimizi biliyorum.

Genel grev konusunda kararın alındığını öğrendiğimizde dışarıya çıkıp Viborg'u gezerken sanırım bana Puşkin'den bir iki şiir de okudu. Ben de ona Nekrasov' dan dizeler okudum. Tüm kardeşçe, dostça yoldaşça ortaklığın coşkunun içinde bu genç proleterin yüzüne baktığımda noktalanın, yudum yudum kendini belirleyen bir acı da belleğimde o günkü gibi canlı, bir nabız gibi atıyor. "Ah" diyordum kendi kendime, "Çarın saraydan kovuluşunun resmini yapmak isteyen Putilov fabrikalarının bu narin işçisinin kimbilir belki de yarın çarın kurşunuyla yüzü paramparça olacaktır".

Sonra başımı kaldırıp Demirci tablosuna bir kez daha bakıyorum. "10 Ağustos 1792, Tuileries Sarayı".

***

Komite sabaha doğru aldığı karar duyurdu. Bu karar gereğince 26' sı sabahından itibaren genel grev kararı kaldırılıyordu. 26' sı sabahı pazardı. Bu durumda Viborg' lular ve tüm St. Petersburg çalışanlar 27, pazartesi işbaşı yapmış olacaktı. Garnizon Komandanı Habalov'un tanıdığı sürenin bitmesine bir gün kala.

Komite kararını almadan önce oldukça sıkıntılı bir durum daha yaşandı. Tüm barakadakiler olayı bir bakıma derin bir merakla izlediler. Komitenin kendi arasındaki tartışmaların bittiği artık oylamaya geçileceği bir zamanda baraka kapısının ardına dek açıldığını gördük. Kalın kaputlukları içinde 20-25 kişi komitenin önüne gelinceye dek kendilerine yol açmakta zorluk çektiler. Bir çok kişi ayağa kalkarak ve yana çekilerek bu tepeden tırnağa silahlı kişilere yol açtılar. Başımı çevirip dışarıya baktığımda bir o kadar işçinin de içeriye giremeyip dışarda beklediklerini gördüm. İçlerinden üç yada beş kişisi kendi arasındaki tartışmayı bitirmiş, artık oylamaya geçmek üzere olan Eylem Birliği Komitesi'ni selamladılar. Tepeden tırnağa bir güzel silahlanmış bu işçileri hemen hemen

herkes hayretle izliyordu. Kalpaklarının altındaki fişeklikleriyle, bellerinden sarkan kasaturaları ve omuzlarındaki tüfekleriyle insan ilk bakışta hiçbirşey anlayamıyordu bu insanlardan.

İşçi erlerden birisi şunları söyledi; komiteyi selamladıktan sonra:

- St. Petersburg Eylem Birliği Komitesi' ne aldığımız önlemleri iletiyoruz. Bu gecenin sabahına doğru Çar'ın Muhafız Alayı Pavlovski'nin bölgemize karşı olası bir saldırısı karşısında bizler kendi aramızda oluşturduğumuz milis kuvvetleriyle bölgenin savunmasını üstlendik. Bunun için şu önlemleri aldık. Tüm Viborg karakollarından temizlenmiştir. Ne yazık ki Kızıl Koruyucularınız kendilerine silahla karşı koymak girişiminde bulunan bazı polisleri zararsız duruma getirebilmek için öldürmek zorunda kalmışlardır.

İşte ilk kez "Kızıl Koruyucular"ın varlığını o gece, 25'i gecesini kendi gözlerimle görüp tanıyordum (23). Devrim tarihimizde daha sonra son derece de etken işlevler ve girişimler yüklenecek olan Kızıl Koruyucular işte böyle, kendiliğinden ve kaçınılmaz bir zorlamanın sonucu olarak ortaya çıkıyorlardı. Bir kez de ortaya çıktıklarında artık onları kimsenin önceki durumlarına getirmelerine olanak yoktu. Apaçık bir gerçektir. Proletarya silahlanıyordu. Artık silahlı karşı koymaya doğru yöneliyordu proletarya kendini korumak için. Gerek Kronştadt denizcilerinin girişimleri, gerekse şimdi Kızıl Koruyucuların bu kendiliğinden oluşmuşluğu bu gelişmenin, bu tırmanmanın en belirgin örneklerini veriyorlardı bize.

"Polisleri öldürmek zorunda kalmışlardır" sözü üstüne başımı, Kızıl Koruyucudan çevirip birden komiteye baktığımı anımsıyorum. Tüm komite üyelerinin yüzü, beti benzi sapsarı. Soğukkanlılığını en başarılı biçimde koruyabilen Boris Vasiliyeviç. Ama asıl parti delegelerinin kıpırdanışını görmek gerek. Sanki barakayı çarın subayları basmış gibi hemen derlenip toparlanıp gitme buradan uzaklaşma isteklerini belli ediyorlar.

Ama Kızıl Koruyucuların sözcüsü hiçbirşey görmeden, hiçbirşeyi fark etmeden karpit lambasının altında gölgesi daha da büyüterek konuşmasını sürdürüyor:

- Polis karakollarını belli uzaklıklarla destekleri altında tutan jandarmalar da tümünden bölgemizden temizlenmişlerdir.

Bu "temizlenmişlerdir" in ne anlama geldiğini kendi kendime -tüm barakadaki ötekiler gibi- düşünürken sözcü konuşmasını aralıksız sürdürüyor. "Komite'ye şunu kıvançla bildiririz ki, bu girişimimizde jandarma erlerinin bir çoğu bize yardım etmiş ve kendi subaylarını kendileri tutsak edip bize teslim etmişlerdir. Bu jandarma yoldaşlarımız bununla da kalmadılar, bize silah depolarının yerlerini gösterip yeterince silah ve mermi elde etmemizi sağladılar. Teslim olmamak için silahına sarılan bir kaç subay da öldürülmüştür."

Baraka sanki fırtınaya tutulmuş gibi . Ama hiçkimse bu kasırmanın ortasında kımıldamıyor. Kızıl Koruyucu işçinin sözleri böyle bir ortamda barakaya tepeden inen top gülleleri gibi düşüyor:

- Viborg Yerleşme Bölgesi'nin Eylem Birliği Komitesini bildiririz. Viborg Mahallesi'nin bu gece kendiliğinden oluşturduğu Kızıl Koruyucuların bölgeyi tümüyle polis ve Jandarmadan arıtmış bulunmaktadır. Düşman tümüyle bölgemizden sürülmüştür. Kızıl Koruyucuların ellerine yeterince, birçok proleter yoldaşımızı silahlandırarak kadar malzeme ve silah geçmiş bulunmaktadır. Bölge tümünden barikatlarla korunmak için çalışmalar yürütülmektedir. Kızıl Koruyucu yoldaşlarımız şimdiden siper kazma işlerini başarıyla sürdürmektedirler. Bundan sonrası için Kızıl Koruyucular Eylem Birliği Komitesinin kararını beklemektedirler.

Boris Vasili yoldaş, koruyucu işçi militanı dinledikten sonra, oldukça sakin görünmeye çalışarak:

- Yoldaş, dedi, anlattıklarınızı hepimiz çok iyi kavradık. Şimdi biz sizin ne yaptığınızı biliyoruz. Niçin yaptığınızı da biliyoruz. Bundan ne gibi sonuçlar doğabileceğini düşünecek olan komite, şimdi ortaya çıkan bu yeni durumu da değerlendirerek, açık oylamayla alacağı karar tüm St. Petersburg proletaryasına duyuracaktır. Şimdi siz ve öteki Kızıl Koruyucu militanlar bizim kararımızı bekleyeceksiniz.

***

Genel grev kararının kaldırılmasına işte en çok şaşırانlar bu Kızıl Koruyucularla Kronştadt denizcileri oldular. İşçi örgütlerinin konuşmacı delegeleri derin bir sarsıntı içine düştüler. Başları önündeydi hepsinin. Komite kararını net bir biçimde açıklamıştı. Tüm St. Petersburg proletaryasına pazartesi günü işbaşı yapmalarını buyuruyordu. Ne ki kararında son durumla ilgili olarak da, Kızıl Koruyucuların adını etmeden, "bir saldırı olasılığına karşı Vi-borgluların kendilerini korumak için aldıkları önlemleri onayladıklarını" belirtiyordu. Bunun anlamı açıktı. Eylem Birliği Komitesi Kızıl Koruyucuların girişimini tanıyordu.

Tanımakla kalmıyor, eylemlerinden dolayı doğacak sorumluluğu da üstleniyordu. Temelde bu durum komitenin de çelişkisini vurguluyordu. Nasıl olacaktı yani? Hem proletarya hem karşı-güçler bunca karşılıklı öldürgen davranışlardan sonra hiçbir şey olmamışcasına pazartesi günü bıraktıkları düzeni bıraktıkları yerden alıp yeniden birlikte yaşamaya nasıl koyulacaklardı... Bu konuda hiçkimse doğru, yalın, duru düşünceler getirmiyordu. Bolşevik Parti dışında öteki partilerde gözömlenen tek davranış korku, telaş, sinme duygularının ağır basmasıydı. Aslına bakılırsa Bolşevik Parti de işin bu aşamaya birdenbire böylesine hızla tırmanacağını kesin olarak saptayabilmiş değildi. Bunun bir nedeni de şuydu. Şubat eylemleri başladığında birincil derecede parti yönetiminde ağırlıklı olan liderler kadrosuyla etkin bir çok bolşevik militan ya ülke içinde, Sibiry'a'da ya da dışarıda sürgünde, belli bir bölümü de kilit üstüne kilit, kalelerin hücrelerindeydi.

Komitenin kararıyla birdenbire herşey düşüveriyordu. Tüm göstericiler, amacını belirlemeye çalışan eğilimler yapayalnız kalıveriyorlardı. St. Petersburg proletaryası ileride bulunacağı, yaşayacağı binbir savaşım içinde, hiçbir zaman bu geceki kadar kendini yalnız ve öksüz duymamıştır. Bu olayı o gece belleklerimizden bir daha hiç silinmeyecek yoğunlukta yaşadık. Genel grev kararının kaldırılması, karşı karşıya düşmüş iki ordudan birinin beyaz bayrağı kaldırması anlamına geliyordu. Bunun bilincindeydi St. Petersburg proletaryası. Bu yenilginin yalnızlığını sabaha dek uzanan sokaklar boşalttı. Kimsesizliğini kendi komitesinin aldığı karar kadar hiçbir şeyden bu edilgenlik acısını kanırta kanırta yaşata-

madı. Ülkemizi bir taraftan Almanlar, bir taraftan İngiliz-Fransız emperyalistleri kuşatmış, Ukrayna'dan Urallar'a, Riga'ya dek düz-
manlıklarla çepeçevre sarılmışken bile. Bir taraftan Denikin Tu-
y'ı almış ve Moskova kapılarında görünüşü için artık önünde
hiçbir ciddi güç kalmamışken, diğer taraftan da General Yudenic
ordularıyla St. Petersburg varoşlarını zorlayıp Gatşina'ya dek gelip
dayanmışken bile Rus proletaryası bu geceki kadar kendini yalnız,
kendini güvensiz bulmuyordu. Kerenski döneminin başbuğu Kor-
nilov'un St. Petersburg üzerine yürümesinde, kendi seçtiği hükü-
metin kendisine böylesine arkadan hançer sallaması bile bu gece-
ki kadar kahırlanmamıştı. Çünkü, herşeyi yeniden yaratmak,
herşeyi yeniden düzenlemek, herşeyi temelinden değiştirmek için
atılım yapmaya, sonuna dek dövüşmeye, savaşım venneye hazırla-
nan proletaryayı:

Partiler, tüm siyasal kuruluşlar, tüm destekçisi örgütler, kendi
komitesi bile terk ediyordu. Herşey, herkes terk ediyordu onu.
Kim söyledi bilemiyorum ama baraka sanki bir cenaze varmış ta o
çıkiyormuş gibi ağır ağır boşalırken duyduğum bir söz bu durumu
bir bakıma özetleyiverdi: "Çar'dan korkmuyoruz biz. Biz kendi-
mizden korkuyoruz".

Ne yapılacağını hiçkimse kestiremiyordu. Ama bilinen, kuşku
taşımayan bir gerçek daha vardı. 25. günün genel grev kararını
alan komitesine tam bir bağlılıkla uyan St. Petersburg proletaryası
hiç kuşkusuz genel grevi kaldıran kararına da aynı güvençli dene-
tim içinde uyacaktı.

*"Devrim halkın kendisindedir;
ünlü birkaç kişinin varlığında değil."*

St. Just

"3 Mayıs 1794. Konvansiyon'a"

26 sabahı güneş Viborg Mahallesi'ne bir aysberg gibi doğdu. Karşımda buzdan bir dağ gibi dikilen güneşi şaşkınlıkla izledim. Yanımda çarın sarayından kovuluşunun resmini yapmayı tasarlayan genç arkadaşım Aleksî de vardı. "Belki diye geçirdim içimden, Aleksî 26'sı sabahı bir aysberg gibi doğan güneşin resmini de yapmayı düşünüyordur şu anda. Tablonun adını da şöyle koyardı sanırım: "St. Petersburg proleterlerini kendi komitelerinin bile terk ettiği sabah ve güneşi."

Barakalar boşaldığı zaman dışarda Simenon'la karşılaştık. Yanında partili yoldaşlarla bölge parti temsilcilerinden bazı arkadaşlar vardı. Bana doğru yönelerek:

- Haydi Georgi dedi...artık gidelim. Komite en doğru kararı aldı..

Birden:

- Sanmıyorum Simenon, dedim...

- Nasıl yani? Genel grevin sürdürülmesi yönünde mi karar almalıydı komite?

- Onu da kesin bir biçimde bildiğimi söyleyemem. Ama Viborgluların bu kararı benimsediklerini ve onayladıklarını sanmıyorum, dedim. Simenon o zaman gülümseyerek:

- Neyse Georgi, dedi, bunu yolda tartışınız. Tüm partilerin karşı çıktığı bir politikanın izleyicisi durumunda olamaz bir komite...

O zaman ben kendisine burada kalacağımı söyledim. Bu kararım arkadaşım Simenon son derece şaşırıldı. Bir aralık bu gece bu bölgenin türlü tehlikeler içinde olup olmadığını iyice kendimde kavrayıp kavrayamadığımı sordu. Onu da bilmediğimi söyledim. Olabilir de olmayabilir de. Ama buradan ayrılmak istemiyorum. Amacım bir kahramanlık öyküsü yaratmak değil kendime. Polislerin, subayların ve de karakolların basıldığı bir bölgede kalmanın birçok sakıncaları olduğunu kavrayamayacak kadar durum değerlendirmesi yapma olanaklarından yoksun değilim kuşkusuz ama ben gitmek istemiyorum...burada,Aleksi'yle birlikte... ve Kızıl Koruyucuların bulunduğu yakada kalmak istiyorum.

Tüm bunları yalnızca kendi kendime mi, yoksa Simenon'a da yüksek sesle söyleyip söylemediğimi bilmiyorum. Yalnız Simenon'un şunları söylediğini biliyorum:

- Dikkat et Georgi Vasiliyeviç. Yalnız bir tutum içindeşin. Sol bir deliliğin hummasına yakalanmış olmayasın. Bu humma korkunç bir bunalımdır Georgi Vasiliyeviç... tüm öteki partilerden daha çok edinimlidir bizim parti bu hastalığın karşısında. Halktan, partilerden, proletaryanın kendi komitesinden bile kişi kendini daha solda bulmaya, öyle bir akıma doğru sürüklendiğini sezmeye başlarsa sol sapma, ya da goşizm hastalığına, bu sonu kesin kes ölümle biten hummaya yakalanıp yakalanmadığını kendi kendine hemen zaman yitirmeden sormalıdır.

Simenon'u yanıtlayıp yanıtlamadığımı bilmiyorum ama, kuşkusuz kendimi yalnız buluyorum, işte tıpkı şimdiki St. Petersburg proletaryası gibi. Buraya gelirken bir ordugaha benzeyen, yaralılarıyla, ölüleriyle savaştan dönüş bir ordugaha benzeyen Viborg şimdikinden daha diri, daha canlı, daha kıvançlıydı. Ama şimdi kolu kanadı kırılmış bir kuş gibi. Burada kalmayı yeğliyorum... Ne olup biteceğini merak ettiğimden ya da kendime bir kahramanlık öyküsü yaratmak istediğimden değil... örgütlerin bile yetişip kurtaramadığı yalnızlığımızda ilerde, kendi kendime açıklamasını yaparken utanacağım bir davranışta bulunmamak için... Salt bunun için işte, yalnızca.. Simenon'la kucaklaşıyoruz. Simenon öfkeli, yanındaki parti temsilcileriyle birlikte uzaklaşıyor. Yalnız ayrıl-

madan önce ona sıkı sıkı Vladimir İvanoviç yoldaşın karısı Agra-fena'ya uğramasını, kocasından edineceği bilgileri kendisine aktar-masını tembihliyorum. "Olur, olur" dercesine başını sallayıp ma-hallenin karanlığı içinde gözden yitiyor arkadaşım Simenon.

Viborg'u şimdi derin bir hayretle izliyorum yanımda Aleksî, bir-likte dolaşırken. Viborg, barakalarına çekilmiş gibi. Viborg şimdi barakalarda ve izbelerinde bir yürek gibi atıp geleceği biçimlendiriyor düşüncesinde. Çık kişi barakalarının kapısını kapıyor. Birden gözümün önüne akşam geçerken bir erin elinden nasıl kurtulduğunu anlatan yaralı, orta yaşlı proleter geliyor. "Şimdi" diyorum kendi kendime, "uyumuyordur ve kocaman kocaman bakışlarıyla gözleri tavanda bugün ölümün elinden nasıl kurtulduğunu düşünüyordur".

"Viborg'un köprüler bölgesine yaklaştıkça Kızıl Koruyucuların nasıl çalıştıklarını gördük. Onlar komitenin karanna karşın çalışmalarından hiçbir şey azaltmadan kenti savunmak için tüm güçleriyle çalışmalarını sürdürüyorlardı. Gerçi komitenin kararının -açıkçası- Kızıl Koruyucular üzerinde de olumsuz bir etkisi olmuştu ama, silahını bırakanların sayısının çok olmadığı, önemsenmeyecek kadar az olduğu söylendi. Özellikle siper kazımında çalışıyorlardı. Pavlovski Alayının bu köprüler bölgesinden geleceğini varsaymaları çok doğaldı. Başkaca bir yöntem uygulayıp Çar'ın alayının Viborg'u basması pek olası değildi. Bazıları siper kazarken, bazıları barikatlar oluşturuyor, kimileri de buz üstünde yaktıkları ateşin karşısında ısınıyordu. Çalışmaktan yorulan ya da soğuktan eli donanlar gelip bu ateşin karşısında bir süre dinleniyor, ısınıyor, sanki yeniden güç kazanmış gibi ya siper kazımına ya da barikatların oluşturulması çalışmasına yeniden katılıyordu. Aralarında şakalaşanları görmek insanın tuhafına gidiyordu. Bir kaçıyla konuştuk:

- Yoldaş, dedim, Pavlovski Alayının bir baskını karşısında ortaya çıkacak bir çatışmanın sonu nasıl gerçekleşir sence? Kızıl alevlerde yüzü iyice belirgin Kızıl Koruyucu soruyu "Yeniliriz" diye duraksamadan yanıtladı. "Yalnız bizim hesabımız yarım saat dayanmaya göre saptandı..."

- Nasıl?

- Pavlovski Alanının karşısında, buraya ilk saldırısıyla, bizim son kızıl militanın sıkacağı son kurşun arasında bir yarım saatlik zaman dilimi koyabilirsek işte o zaman herşey Habalov'un düzenlediği gibi gerçekleşmeyebilir...

Anlayamadığım için yeniden sordum:

- Nasıl yani?

O zaman güldü:

- Biz, bizim huyumuzu iyi biliriz yoldaş dedi. Bir yarım saat dayanabilirsek... bizi yalnız bırakmayacak kadar özverisizdir bu çıkarıcı proleterler...

Bir süre konuşmadık; bu kez o bize sordu:

- Silah kullanmasını biliyor musunuz?

Yanıtımız olumsuzdu. Omuzlarını kaldırıp indirdikten sonra omuzunda silahı kazma işini bıraktığı yerden sürdürmeye başladı.

Yürüyüşümüzü St. Petersburg'un öbüryakasına doğru sürdürdüğümüzde Viborg'un bu uç bölgelerinde bu kez Kızıl Koruyucuların daha kalabalıklaştığını, kendilerine yardım edenlerin de daha çoğaldığını gördük. Ve de şimdi nerede olduğunu kesin bir biçimde anımsıyamadığım bir bölgede Aleksi ve öteki başka bazı yoldaşlarla birlikte biz de toprağı kazmaya, kazılan siperlerin içinden toprakları taşımaya başladık. Sabaha doğru ise kalabalıkların barakalarından yavaş yavaş nasıl çıkıp bu çalışmalara katıldığını görecektim. Kadınli erkekli çoluk çocuk sessizce ama tüm güçleriyle yoğun bir çalışmaya girdiler. Arkamız gittikçe kalabalıklaşıyordu. Viborglular gittikçe daha çok yığınlaşarak çalışmalara koyuluyorlar, Kızıl Koruyucularının denetiminde buzların üstünde tüm güçleriyle siper kazıyor, barikatlar örüyor, toprak taşıyor, yığınaklar oluşturuyorlardı.

26'sı sabahı bir aysberg gibi doğan güneş, işte St. Petersburg proletaryasını böyle, an gibi çalışır, siperlerini kazarken buldu.

***

General Habalov da tıpkı St. Petersburg proletaryası gibi uyumamıştı o gece. Kentin öteki yakasındaki hazırlıkları sık sık gözden geçirmiş, hiç aralıksız zaman zaman kendisi denetlemişti. St. Petersburg'un merkezi olan Perstektif Nevski'de akla gelebilecek tüm önlemleri almıştı. Nevski'ye enlemesine boydan boya zincirler gerilmişti (24). Zincirlerin kalınlığı karşısında insanın nutku tutuluyordu. Zincir halkaları normal bir insanın beli kalınlığındaydı. Nevski'ye bu zincirlerden enlemesine belki sekiz on dizi dizilmiş, her dizinin arkasına üçer adım aralıklarla ellerinde otomatik tüfekler, güvenilir polis ve erler yerleştirilmişti. Bu zincir ve insan barajının hemen arkasında ise yine zincir ve dikenli tellerle örülü bir başka engel oluşturuluyor, burada erlerin sayısının daha yoğunlaştığı, havan tipi toplanın özenle yerleştirildiği gözleniyordu.

Ne ki önlemlerin tümü bu kadar değildi. General Habalov ve kurmayı, özellikle köprüler bölgesinde son derece özenle, kendilerinin de denetledikleri önlemler almışlardı. Proletarya 26'sında da gösterilerini sürdürmek isterse kentin bu yakasına geçebilmek için kesinlikle köprülerin üzerinden geçmek, köprüleri aşmak zorundaydı... İşte köprülerin kendilerinin bulunduğu yakasında köprü başlarını hem zincirlerle, hem bir kaç dizi tel örgülerle donatmışlar, hem de bunların arasına belli aralık ve uzaklıkta mitralyözcü erleri yerleştirmişlerdi. Köprülerin ortasına dek gelebilecek olan proletarya buradan kesin kes bir adım daha atamayacak, eğer böyle bir girişimde bulunursa mitralyözlerin kurşunları içinde köprülerin üzerinde yığılıp kalacaklardı. Tüm bu önlemler dış düşmanlara karşı alınabilecek önlemler için genelkurmayca daha önceden hazırlanmış ama şimdi 25'i akşamından itibaren "Önlemler" planının raporuyla bu hazırlıklar birleştirilerek yürürlüğe konmuştu. Gerçekten de köprüler aşılabılır olmaktan kesinkes uzaktı. Ama Habalov, enkö ü varsayımı da düşünerek, bu köprülerin aşıldığında kentin içinde, köprülerin hemen gerisinde kenti tümünden bir zincirler halkası içine alan, bir zincir ve demir zırhına bürüyen önlemleri titizlikle almış ve uygulamıştı. Tüm garnizonu da alarma geçiren Habalov için bir tehlikeden söz etmek olanaksızdı. Garnizonuna bağlı birliklerin başında en güvendiği, çara bağlılıklarından hiç kuşku duymadığı subaylar bulunuyordu ve ikiyüz küsur bin silahlı kişi bu demirden zırha bürünmüş kentin gerisinde saldırıya geçebilmek için verilecek emri bekliyorlardı.

26'sı sabahı Viborglular kentin öteki yakasını işte böyle demir ve silah zırhının içinde gördüler. Ellerinde kazmaları, kürekleri ve omuzlarında silahlarıyla bu dehşet verici görünümü daha yakından izleyebilmek için gittikçe daha çok toplanmaya, daha çok yaklaşmaya başladılar. Nasıl çoğala çoğala büyüdüler, anlatmak olanaksız. En önde kadınlar vardı. Ve de çığ gibi büyüyerek, sanki bir mıknaşın birdemir parçasını kendine çekmesi gibi köprüler bölgesine yaklaştırmaya başladılar. Ne komitenin genel grev kararını kaldırması, ne gösterilerin yasaklanmış bulunması, ne pazartesi günü işbaşı yapma zorunlulukları akıllarının köşesinden geçmiyordu. Ve kazma kürekleri, Kızıl Koruyucularının ellerinde tüfekleriyle gelip Nikola Köprüsünün önüyle Trinite Köprüsünün başında durdular. Her iki taraf 26'sı sabahı işte böylece birbirlerini yakından görüp süzdüler. Soluk almadan birbirlerine öylece baktılar bir süre.

Viborglular köprüleri geçemeyeceklerini anladılar. Ama yine de köprülerin öteki yakasında kızıl bayrakları açtılar. Karşı taraf o zaman daha da alarma geçti. General Habalov'un telefonu çaldı ve General Habalov'un telefonu birçok öteki başka telefonları çaldı. Ve telefonlardaki herkes durup beklediler. Ve bekleyenlerin hepsi olayı öğrendiler. Viborglular köprüler bölgesine gelmişlerdir ve kızıl bayraklarını az önce açmışlardır... Öylece durmaktadırlar.

Sanırım çok bir zaman geçmedi. Köprü başındaki proleterler Neva'ya baktılar. Ve yüzleri güldü. Neva büyüğü bir at gibiydi altlarında. Neva hiç bu kadar güzel olmamıştı. Neva donmuştu. Ve Habalov'un planında, tüm önlemlerinde Neva'nın donması olayına yer verilmemişti. Donan Neva'nın sırtına atlayan proleterler köprülerin başına yerleştirilmiş erlere ellerini kollarını sallayarak karşıya çıktılar (25). Ve Neva o kadar proletere sırt verdi gık demeden. Kadın kız ve erkeğiyle yaşlı genç onbinlerce proleter Neva'nın sırtından atlayıp bir sel gibi iki koldan kentin merkezine doğru yürümeye başladılar kızıl bayraklarının altında. Köprü başlarını tutanlar denizin ortasında küçük adacıklar gibi kalıverdiler birden kendi korkuları ve yalnızlıklarıyla...Hepsi silahlarından anındırıldılar.

Kentin en önemli bölgelerinden biri olan Sadovaya bölgesine gidenlerle merkeze yürüyenler Perspektif Nevski'ye girmeden bir-

leşip duraldılar. Bir ırmağın iki kolu gibi. Ve karşılarında Perspektif Nevski duruyordu. Kat kat güçlendirilmiş mitralyözleri, toplan, zincirleri ve dikenli tel örgüleriyle.

Bu zırhtan kent proleterlerin kendisine daha çok yaklaşmasından korkmuş gibi karşısında duranlara ateş kismaya başladı. İlk mitralyöz seslerinin taramasında kırk kişi hemen oracıkta düşüp öldüler. Ve ötekiler mitralyözün ne denli güçlü bir silah olduğunu delik deşik edilmiş arkadaşlarının vücutlarından görüp öğrendiler. Bu gözlem onları kafalarına soktuklarını gerçekleştirmekten alıkoymadı çarcıların beklediği gibi. Gerilediler. Özellikle kadınlarını geri çektiler. Ve sonra kol kola girip bir kez daha yürüdüler. Amaçları erlerin karşısında göğüslerini açıp vurulmalarını istemek, onları kendi acımasızlıklarında içinde kısıvrak yakalayıp dize getirmek. Biliyorlardı ki, merhamet ve akıl bir kıvılcım gibi bu erlerin benliğinde bir çakarsa işte o zaman herşey birdenbire ve bambaşka bir biçimde değişir. Ne ki Pavlovski Alayının erleri hiç de kendilerini böyle bir duyguya teslim etmeye niyetli görünmüyorlardı. İkinci yaklaşımda da proleterler dikenli teller önünde delik deşik yuvarlanınca... işte o zaman artık bu demirden zırhın ve ateşin önünde kızılca kıyamet koptu.

Perspektif Nevski'nin önü bir ana baba gününe döndü. Bu arada Nevski'ye açılan büyük bulvarın işçiler tarafından aşılarak daha önce Nevski'ye gelmiş olan kolla birleştiği görüldü. Çar subayları bu durumu hayretle izlediler. Ama gördükleri bir gerçektir. İşçiler Nevski'ye açılan bu bulvarı aşmış gelebilmişlerdi. O zaman akıllarına şu soru takıldı? Bu karşılardaki sadece insan gücü bu korkunç savaş aygıtını da aşmış kente yayılabilir mi? Pek olası değildi ama... O zaman bir büyük hata işlediklerini anladılar. Düzeltmelerine de artık olanak yoktu. Bu korkunç savaş aygıtının içine insanları öylesine bir tutsak etmişlerdi ki tel örgüler, zincirler içindeki erlerin hemen hemen kıpırdamalarına bile olanak kalmamıştı. Neva'nın donması olayını planlarında gözden kaçıranlar işte bir ikinci büyük yanılığa düştüklerini görüyorlardı. Karşılardaki güç silahsızdı ama korkunç bir hareket yeteneğine sahipti. Kenti kentin pleblerine karşı savunanlar onları bir anda dardadağın ediveriyorlardı ama bir süre sonra onların sığındıkları yerlerden onbinlerce

kalabalıkta ve yığınsallıkta yeniden önlerinde bitiverdiklerini de görüyorlardı. Sığındıkları yerlerden kapı arlarından, köşebaşlarından yeniden ortaya çıkanlar kaldırım taşlarını, buzları inanılmaz bir güçle söküyor ve bu hareketsiz demirden, zırhtan, çelikten savunmanın içindeki erlere doğru yağıyorlardı. Erlerden bazıları yaralanmaya bile başlamıştı bu atınlardan. Plebler, karşısındaki gücün zaafını hemen sezinlemişti. Onun kendini hareketsizliğe mahkum edişi karşısında onun önünde tıpkı bir sihirbaz gibi bir yitip bir çıkmaya, dans etmeye başladı. Zorbacı güçlerin şaşkınlığı neredeyse bir moral yıkıntısına dönüşecekti. Bu şaşkınlıkları içinde itfaiyenin göstericiler üzerine su sıkma önerisini bir büyük buluş, yepyeni bir yöntem gibi sevinçle karşıladılar (26). Ve bu hareketli güç proleteryanın önüne sürüldü. Göz açıp kapayınca dek ne itfaiye kaldı, ne arabaları, ne de hortumları. Herşey paramparça edildi ve itfaiye erleri tutsak alındı. Zorbacılar durumu hayretle izlediler. Kımiltısızlıkları içinde yeniden büyük bir öfkeyle, büyük bir hınçla kentin bu baldırı çıplakları, plebleri üzerine ateş kasma-ya başladılar.

Aslında çaracı güçlerin kendilerini böyle bir yöntemle donandırmalarından başka da pek çıkar yolları yoktu sanırım. Çünkü zorba ve zorbacı yönetim kendini savunan kendi güçlerine de temelde yüzde yüz güveniyor değildi. Bu nedenle birbirlerinin ardına dizilmiş ateş gücü birimleri en güvendikleri subayların ya da kolluk güçlerinin denetiminde bir şebeke ağı gibi ilmik ata ata ta General Habalov'un amirallik binasında düğümleniyordu. Şimdi Habalov isteseydi bile gamizonunu eyleme geçirip bu zincirden ve çelik tellerden örülü barajın önüne geçirip kuvvetlerini proleteryanın üstüne saldırtma olanağına da pek sahip değildi.

Perspektif Nevski önündeki çarpışmaların sanıldığı gibi ilk dakikalarda dağılmadığını gören güvenlik kuvvetlerinin gittikçe moralleri bozulmaya başlıyordu. Doğrusu bunda haklıydılar da. Çünkü önce köprülerin aşılmazlığına kendilerini inandırmış olanlar plebleri kızıl bayraklarıyla böyle burunlarının hemen ucunda görünce derin bir sarsıntıya düştüler. Sonra bu karşılarındaki gücün - kendilerine söylendiği gibi- ilk ateş barajı önünde darmadağın olmadığını görünce bu kez içten içe kendi kendilerine güvenlerini

yitirmeye başladılar. Ne ki çözümlerinden söz etmek olanaksızdı. Ve savaş alabildiğine kızgın, alabildiğine öfkeli sürüyordu.

Öğleden sonraki saatlere sarkmaya başlamış olan savaş kesin boyutlara ulaşmaya başlıyordu yavaş yavaş. Güvenlik kuvvetlerinin tel örgülerine, çelikten zincirlerlerine, ateşten koruganlarına ve mitralyözcü, topçu güçlerine rağmen kentin plebleri bu gücün dörtte birini ele geçirmeyi başarmıştı. Ama öğleden sonraki saatlerde artık daha fazla ilerleyemeyeceklerini anladılar. Öğleden sonra birden yorgun düştüler. Eldeki dörtte bir bölgenin kendilerine neyi kazandıracağını düşündüler. Elde ettikleri savaş ganimetlerine baktılar. Birkaç mitralyöz, dikenli tel örgüler, çelikten zincirler...Kendiliğinden yeni bir eylem komitesi oluşuvermişti aralarında. İlk devrimci görevimi işte burada proletaryanın Perspektif Nevski önünde verdiği savaşım sırasında aldım. Beni bu göreve getirenler daha çok demiryolları tamir atölyeleri işçileriydi. Bu sendikaların bolşeviklere yakın olduğu öteden beri biliniyordu. Bizim Demiryolcular Sendikası daha geniş kapsamlı olması ve tüm demiryolu çalışanlarını içermesine karşın menşevik yoldaşların yönetimindeydi. Tamir atölyeleri sendikasında tanıştığımız, konuştuğumuz yoldaşlar vardı. Bu gün hemen hemen hepsi St. Petersburg proletaryasının savaşımında onunla, omuz omuza, el eleydi.

Öğleden sonra -sanırım- saat üç sularında proletarya artık gücünün sonuna geldiğini duyarladı. Artık ilerleyemiyordu. Perspektif Nevski'nin önündeki ejderha artık daha ileriye gitmesine olanak vermiyordu. Üzerine yaklaştıkça azgın dişleriyle proleterleri yakalayıp yakalayıp yere vuruyor, paramparça ediyordu. Proletarya açtı. Uşüyordu. Sesi kısılmıştı. Ve de ölüleri sırtındaydı. Yaralılar 25'i günüyle kıyaslanmayacak kadar çoktu. Yaralıları ya arkadaşları sırtlamışlar ya da yaralıların koltuk altlarına girmişlerdi. Bazısını birkaç yoldaş dayanışarak ancak götürebiliyordu. Yenilmeye başlamıştık. Artık daha uzun süreli aralıklarla Nevski'nin önündeki ateş gücüne karşı çıkabiliyorduk. Hem daha uzun sürelerde, hem de daha az sayıda.

Eylem Birliği Komitesi hemen bir toplantı yaptı ve zaman yitirmeden çekilme kararı aldı. Olabildiğince ivedi, olabildiğince

güvenli bir biçimde. Komite, toplantısında menşeviklerle sosyalist-devrimcilerin derin baskısı altında buldu kendisini. Bir bakıma bunun doğru bir yanı da vardı. Gerek menşevikler, gerekse sosyalist-devrimciler hemen çekilmesini, köprüler bölgesinin çarçı güçler tarafından tutulma olasılığının söz konusu olduğunu vurguluyorlardı. Bu varsayım Eylem Birliği Komitesini doğrusu alabilmesine telaşlandırdı. Ve hemen çekilmesini buyruğunu verdi. Çekilme -sanırım- öğleden sonra üç-üç buçuk sularında başladı. Komitenin paniğe kapılmadığını söyleyemem doğrusu; ya biz burada Perspektif Nevski önünde kıyasıya bir savaş verir oyalanırken çarçı güçler köprüler bölgesini ele geçirip bizi arkadan kuşatmışlarsa, işte o zaman tam bir kitle kıyımıyla karşı karşıyayız demektir. Komitedeki bir arkadaş soruyu çok yalın bir biçimde sordu: "Yoksa tuzağa mı düşürüldük? Bizi buraya çekip, kentin bu yakasında mı imha etmeyi planladılar?" Hiçkimsenin bu soruya olumsuz yanıt verebildiğini anımsamıyorum.

Çekilmeyi olabildiğince çabuklaştırmak için Eylem Birliği Komitesi gerçekten elinden geleni yapıyor. Bu konuda gerçekten gerek sosyalist-devrimcilerden, gerek menşeviklerden alabildiğine yardım görüyor ve biz dörtte biri tarafımızdan ele geçirilmiş bölgelerden ölülerimiz sırtımızda, yaralılarımız omuzlarımızda geri geri çekiliyoruz. Kızıl Koruyucular geri çekilen gücün şimdi en gerisinde düşmandan gelebilecek bir baskına ya da saldırıya karşı ardçı koruma görevini üstlenmiş bulunuyor. Zaman zaman mitralyöz seslerine kaşan tüfek sesleri bizim Kızıl Koruyucuların.

Geri çekilişimizde savaş ganimetlerinden yararlanışa benzeyen bir yan da vardı. Ne işe yarayacağını bilmediğim zincirler, dikenli tel örgüler, tüfekler, bir takım giysiler... bunun gibi. Proletarya bunu da yüklenmiş öyle geri çekiliyordu. Özellikle ellerinde sürükleye sürükleye götürülen zincirlere baktığımda bunların nasıl parçalanıp yerlerinden söküldüğünü anlamam kolay olmuyordu. Öylesine ağır ve büyüktüler ki, birçoğu taşıyabilmek için zincirleri boyunlarının ardından geçirmiş öyle sürükleye sürükleye götürüyorlardı. Bu durumuyla proletarya zincirlerini sürükleye sürükleye bir an önce köprülere ulaşmak, bir an önce kendini köprülerden kendi yerleşme bölgesi olan Viborg'a atmak için çabalayan kölele-

re benziyordu. Kadınlı erkekli proleterler arabaya koşulu atlar gibi bu zincirlere dolanmışlardı. Enselerinden ve omuz altlarından geçirdikleri zincirleri sürüye sürüye geri çekilen St. Petersburg proleteryası, Sibirya'ya sürgüne gönderilen forsa mahkumları gibiydi. Giderek onlardan daha da mahkum bir duruma vardı. Çünkü bu zincirli kölelerin sırtlarında ölümleri de vardı ve sırtlarında zincirlerinden başka ölümlerini de taşıyorlardı.

Ama hepsi de bir an önce köprüler bölgesine varmak ve bir tuzağa düşmemek için zincirlerine, ağır yüklerine karşın son derece disiplin ve kendi kendilerinin denetiminde olduğunca çabuk geri çekilmeye başlamışlardı.

ÇOK ÖNEMLİ BİR OLAYIN TANIKLARI

*"Kadınlar olmadan Gerçek Kitle
Eylemlerinden söz edilemez."
LENİN*

Proleter Komarov'un Çok Önemli Bir Olaydaki Tanıklığı:

"Boynumun gerisinden geçirdiğim zincirler sanıyordumki başımı koparıp atacak Neva'ya. Köprüler bölgesine geldiğimizde gördük ki köprüler tutulmamıştır. En önde gitnede usta olduğumuz gibi kaçıp kurtulmada da bu güç günde doğrusu bir iyice ustalaştık. Ne ki savaş ganimetleri ağırlaştırıyordu çekilişimizi. Nikola Köprüsünün başına geldiğimizde hepimiz kasketlerimizi havaya fırlatarak 'Hurrraaaa..' diye bağırdık. Ama birden öfkeli kadınlar çevirdi çevremizi. Kıvancımız kursağımızda kaldı bu kadınları böyle öfkeli görünce. 'Nereye gidiyorsunuz böyle?..' Diye sordular. Arkadaşlar da onlara ' İşte' dediler '...geriye, mahallemize dönüyoruz. Gördüğünüz gibi...' Yanımda arkadaşım Malinin vardı. Öfkeli tekstil işçisi kadınları arasında Maşa'yı tanıyıverdi birden. 'Hey Maşa' diye bağırdı ona, 'niçin böyle öfkelisiniz?..'

" Maşa kızgın kızların ortasındaki arkadaşını gösterdi bize. Ben de gördüm o kızı. Dal gibi inceikti. Yüzü sapsarıydı. Gözleri göz oyuklarının içine çekilip gitmişti. Ama ağlamıyordu. Malinin zincirlerini sürükleye sürükleye yanlarına yaklaştığında, ben de tıpkı onun yaptığı gibi yaptığımdan o kızı daha yakından gördüğüm için anladım. Bu gömülüp gitmiş gözyuvaları, kaynağı kurumuş bir pınar gibi boş ve kurudur. Bu gözler ağlayamaz. Öyle baktım ona.

"Maşa, Malinin'e bağırdı:

- Korkak Malinin! Nereye gideceğimizi söylersem, senin de, şu acele acele tüyen arkadaşlarının da dudakları patlar... hepinizin korkudan.

"Malinin ona dedi ki:

- Maşa, ben ne yaptım ki şimdi sana benimle böyle konuşuyorsun? Hem o yanındaki de kim? Niçin onu gösteriyorsunuz bize öyle?

Maşa da ona dedi ki:

-Benim arkadaşım. Putilov fabrikalarında çalışan nişanlısını öldürdüler onun...

"Malinin:

- Bizim de arkadaşlarımızı öldürdüler Maşa. Ama bizim arkadaşlarımızı onlar öldürdüler... biz niçin kızalım size? 'Peki' dedi sonra, hah işte seni şimdi bumundan kısıvrak yakaladım der gibi Maşa'ya 'Peki, siz niye kızılıyorsunuz öyleyse bize?'

"Maşa, Malinin'in çevresinde toplanmaya başlayan öteki arkadaşlarına da yönelik birden bağırdı:

- Aptal Malinin, siz ölümlerinizi sırtınızda, zincirlerinizi yüklenmiş sürüye sürüye yenik dönüyorsunuz kümesinize. Bizse bunun nişanlısını öldürmüş olan erlerden hesap sormaya gidiyoruz. Karşılana dikilip hesap soracağız onlardan. Kavrayabildin mi şimdi nereye gittiğimizi korkak Malinin?...

"Beni önce Malinin dürtüklendi. Döndüm baktım. 'Ne yapacağız..?' Diye sordu bana. Aslında biz, hepimiz hemen komitenin uyarınca, en kestirmeden geriye dönmek istiyoruz artık. Dönüp soluklanmadan taşıdığımız bu zincirleri germeliyiz yollara, tıpkı onlardan görüp öğrendiğimiz gibi. Siperlerimizi kazmalıyız. Dün gece saldırmadılar ama bu gece öfkeden kudurmuş bir biçimde saldırabilirler. Belki iyi çekilemezsek şimdi ardımızdan bile saldıracaklar, biz biliyoruz.

"Yanımızdakilerden biri Maşa'ya sordu:

- Bu kızın nişanlısını hangi alayın erlerinin öldürdüğünü nasıl biliyorsunuz ?

"Bunu soran adamı ben tanıımıyordum. İlk kez gördüm o gün. Nereden, nasıl bulup buluşturduysa -savaşta bir erin sırtından çekip almış olmalı- sırtında bozbulanık bir kaput var. Ama beni şaşırtan sırtındaki kaput değildi. Sanki hiçbir şey olmamışcasına sakinliği, soruyu tek tek soruşu ve bir de güzel kıvrır kıvrır kızıla kaçan sakallarydı. Maşa, bu adam karşısında birden durakladı:

- Bu kızın nişanlısını nasıl öldürdüklerini bu kız kendi gözleriyle gördü ve tanıdı nişanlısını öldürenleri. Bunlar Pavlovski Alayının erleriydi.

"Kızıl sakallı adam:

- Olamaz, dedi, yanılıyorsunuz. Pavlovski Alayı bugün hiç görünmedi ortalıklarda. Nasıl olur ?

"O zaman tekstil işçi kızlardan biri yanıtladı:

- Biz gördük, dedi. Pavlovski Alayının erleri vardı bizim topluluğumuza kurşun sıkan. Bir çoğumuz tanıyoruz onları. Çarın koruyucularının özel giysileriniyse bizim mahalledeki çocuklar bile biliyor..."

Georgi Vasiliyeviç'in Önemli Olaya Getirdiği Kısa Açıklama: Büyük bir olayın gelişmesini etkileyen bu tanıklığıniyice kavranabilmesi için kısaca Pavlovski Alayı konusunda bilgi vermek gerekir. Pavlovski Alayı garnizona bağlı öteki alayların içinde en çok yedek er bulunduran alaydı. Çarın özel Muhafız Alayının sürekli yepyeni yedek erlerden oluşturulmasının başlıca iki nedeni vardı; görüntü nedeniyle Almanlara karşı Galiçya'da sürdürülen savaşın birliklerde ortaya çıkarttığı boşlukların doldurulması, desteklenmesi gereksinimi. Ama asıl neden bu değildi. Asıl neden Muhafız Alayı erlerinin uzun zaman St. Petersburg'da kalmalarının getirebileceği sakıncalardı. Özellikle son zamanlarda alay, zaman zaman insan kanının değiştirilmesi gibi, erleri tümenden, baştan aşağı değiştiriliyor, kırsal bölgeden gelen genç mujikler ivedi biçimde silah altına alınıyorlardı. Bu genç mujikler kırsal bölgeden apar topar getirildiklerinden Çar despotizminin kışkırtıcı içine derin bir

şaşkınlıkla birdenbire düşüyorlar, askeri disiplin böylece çok daha güvenceli, çok daha başarılı biçimde gerçekleştiriliyordu.

Ne ki kumayların gözden kaçırdıkları bir gerçek vardı. Bu gelen erler artık eski erler değildi. Rus tarihi kırsal kesiminde şimdiye dek görmediği ölçüde derin bir karmaşanın içindeydi. Cephe-lerden kaçan erler senyörlerin topraklarının komünleştirilmesine öncülük ediyor ya da komünleştirme eylemlerinden kendine de bir pay düşürebilmeyi sağlamak için çok kez siperlerden kaçıp köyüne dönüyordu. Hebru*lardan kaçıp kurtulabilenleri çar sarayının ya da hükümet departmanlarıyla komisyonlarının önünde sızlanıp duruyorlar, hiç olmazsa çarîçeye görünebilmek için kıvranıp duruyorlardı. Ne ki boşuna bir bekleyiş, boşuna bir umuttu bu. Çar ile çarîçenin onların sorunlarına eğilmelerine hiç mi hiç olanak kalmamıştı artık. Çünkü soyluların, prenslerin şatoları yakılıp yıkılıyor, bazen şatolarını pis mujiklere terk etmek istemeyen asilzadeler şatolarıyla birlikte diri diri yanıyorlardı. Çar hükümetinin kolu artık kırsal kesime hemen hemen hiç uzanamaz olmuştu. Mujikin toprak istemi, toprağa susamışlığı tıpkı St. Petersburg proletaryasının kendi emeğinin özgürlüğüne susamışlığı gibi büyük ve de önüne geçilemez boyutlara ulaşmıştı.

İşte Pavlovski Alayının erleri böyle bir kesimden geliyorlardı. Ateşin, kanın ve isyanın içinden... Ya da bu bölgelere en yakın kesimlerden. Bu erler Galiçya cephesinde bozguna uğradığı artık iyice belli olmaya başlamış çarın siperlerinde çar için postu sermeyi hiç mi hiç düşünmüyorlardı. Buraya getirilişlerindeki derin öfke bile zaman zaman subayların kaygılandırıyordu. Olanak bulsalar, St. Petersburg'da kendini iyice duyarlatan çar despotizminden küçük bir çıkış, küçük bir delik bulabilseler tıpkı cepheden kaçan erler gibi onlar da St. Petersburg'dan öyle kaçacaklardı. Düşlerine "herkes şimdi topraklanırken kendilerinin burada çakılıp" kalmışlıklarının sıkıntısı gelip çöreklenmişti.

Pavlovski Alayı üzerinde duruyorum; nedeni şu: Nesnel koşulların nasıl bireysel oluşumlarla bütünleştğinde koskocaman bir

---

*- Hebru: Feodal düzenin kırsal kesimdeki en küçük birimi

yangına döndüğünü belirleyebilmek için. Despotların her zaman olduğu gibi, her zaman da olacağı gibi tüm ayrıntılarına dek düzenledikleri despotik yöntemlerinde gözden kaçırdıkları, engellemeyecekleri insanın kendisindeki oluşumlar Pavlovski Alayının erleri, genç mujikleri için de geçerliydi kuşkusuz. Özellikle bu alayın bir büyük bölümü, diyebilirim ki, her üç erden ikisi, Viborg yerleşme bölgesinde oturan işçilerle tanıştılar. Viborg Mahallesi'nin bir çok emekçi ailesi bu erlerin ya köylüsü ya da yakın-uzak akrabasıydı. Köylerinden gelirken çoğu mektup getirmişler, kimisini de St. Petersburg'daki akrabaları gelip arayıp bulmuştu. Erler seyrek de olsa izinli çıktıklarında kendilerine alabildiğine yabancı bu büyük kanallı, bulmaca sokaklı, geniş alanlarında büyük yontulu, katedrali, büyük rütbeliler kentinden derin bir ürküntüye düşüyor, izinli çıkar çıkmaz el ele tutuştuğu arkadaşlarıyla birlikte soluğu Viborg Mahallesinde alıyordu. Aralarında bu erlerle nişanlı olanlar bile vardı. Sözlüler, sevgililer sayılamıyacak kadar çoktu. Ulusal günlerde Viborg Mahallesine toplananlar ağız armonikaları, akordiyonları ile coşup karşılıklı sabahlara dek dans ediyorlardı. Aslında sana diyebilirim ki:

"Çar'ın Pavlovski Özel Muhafız Alayı, Viborg Mahallesinden Kışlık Saraya kazılan proletaryanın bir yer altı tüneliydi sanki."

Kamarov anlatısını sürdürüyor:

"Bozbulanık kaputunun içinde kıvrır kıvrır kızıl sakalları olan genç adam elleri kaputunun cebinde üsteledi:

- Bacılar, dedi, Pavlovski Alayının bugün kışlasından hiç dışarıya çıkmadığını, adımını bile atmadığını çok iyi biliyoruz.

- Nerden biliyorsun sen? Diye çıkıştı bir başka işçi kız, daha da öfkeli.

- Biliyorum işte, dedi kızıl sakallı adam. Kesin yargılı konuşmasından bugün bizimle omuz omuza savaşım vermiş bize en yakın örgütten bir yoldaş olduğunu anlamakta zorluk çekmedik. O üstelemesini sürdürdü:

- Bir an önce köprüleri geçip yerleşme bölgemize dönmeliyiz bacılar. Orda yapacak çok işimiz var. Yeni komitenin kararı doğ-

rultusunda davranmazsak belki de şu anda bizi gerimizden izlemekte olan düşmanlarımızın tuzağına düşeriz. Hadi bacılar hepiniz köprüler bölgesine...

"Kısa sessizliğin ortasında, göz çukurları karanlık bir kuyuya benzeyen dal gibi ince kız konuştu:

- Hepiniz dönün. Bu yoldaşın hakkı var. Ben gideceğim. Nişanlım Alyoşa'yı öldüren o eri bulacağım.

"Kız kararlıydı. Kızıl sakallı başını öne eğdi. Kimsenin onu yalnız bırakmayacağını biliyordu. Dudaklarının arasından konuştu bir dua mırıldanmışcasına:

- Bizim de arkadaşlarımız öldü yoldaş. Adını bilemiyorum.

- Adım Lidya...

- Lidya yoldaş, acını hepimiz anlıyoruz. Senin gibi yüreğimiz alev alev yanmasa da. Ama öyle de olsa geri dönmek zorundayız. Pavlovski Alayının erleri bugün hiç adımlarını dışarı atmamışlar-ken birdenbire yeni bir durum yaratmamalıyız. Unutma Lidya yoldaş en kesin ölçüyle burjuvalarımızın düzenini temelinden değiştirdiğimizi görebilmektir.

"Çok sinirli bir biçimde Lidya birden doğruldu.

- Hayır, dedi. Ben şimdi çarı anımsamıyorum bile. Niçin dövüşüğümü bile unuttum ben. Artık onu düşünmüyorum. Nişanlımı öldüren eri bulmak istiyorum ben.

- Evet, dedi oradaki kızlardan biri...Çar kendisi gelip öldürmedi Lidya'nın nişanlısını. Pavlovski'li o vahşi er öldürdü. Alay az ötemizde...gidip bulmalıyız o eri.

"Malinin hiç beklemediğim bir biçimde bağınverdi Maşa'ya:

- Başınızı belaya sokacaksınız serser kızlar. Görmüyor musunuz ne diyor bu yoldaş. Pavlovski Alayı hiç ayrılmadı bugün kış-

lasından diyor. Niye inanmıyorsunuz ona da, bize de...böyle kendinizi de bizi de tehlikeye atıyorsunuz?

"Maşa öfkeyle baktı. Öfkesinin parıltısında Malinin'e duyduğu sevgi de vardı. Malinin - sanırım - ilk kez gördü bunu. Bana sonradan dedi ki, 'O öfkeli bakışlarındaki sevgiyi görünce zincirlerimi bıraktığım gibi yanına koşup onu sırtladığım gibi soluğu ta Pavlovski Alayının önünde almayı düşledim birden delice'. Malinin aynen böyle dedi. Maşa ona bağırdı:

- Korku hepinizin gözünü kapamış. Ölülerin ruhu sinmiş gözlerinize. Gördüklerinizi görmüyorsunuz siz artık. Görmediklerinizi de görüyor olmalısınız ha Malinin? Bak ne diyor kızıl sakallı İsa'nın sakin kulu. Önemli olan çardır diyor. Hey yüreksiz Malinin korkunuzdan kaçıp kurtulmak için nelerde uyduruveriyorsunuz, becerili becerili...Bizse gördüğümüzü iyi gördük. Bu da, ben de, öteki de, hepimiz...Bizim köşede tepeden tırnağa silahlı hepsi on ya da onbeş erin hepsi de çarın Pavlovski Alayının erleriydi. Biz onları iyi tanırız Malinin. İçlerinde yavuklu olanlarımız var. Hem biz bu yakışıklı erleri özledik...yolumuzdan çekilin de erkek gibi erkek şu erleri bir görelim...

"Bunu öyle bir söyledi ki, Malinin durduğu yerde hiç kıvılda madığı halde, yerde sürünen zincirlerinin şangırtısını duydum. Malinin yüreğinin çarpıntısını zincirlerine vurdu. Malinin bana, nice soluklanmadan sonra 'Ben de gideceğim onlarla.' dedi. Boynundan zincirleri telaşla çıkarmaya çabalarken 'Çıkarma onları' dedim, 'hiç kimseye veremeyiz...herkesin kendi ağırlığı kendine...Ben de geleceğim seninle.'

"Hepimizin içinden geçeni kızıl sakallı, bozbulanık kaputlu İsanın sakin kulu' dillendirdi:

- Bacılar gördüklerinize bunca inanıyorsanız...o zaman bu işin içinde iş vardır. Biz de gelmek zorundayız o zaman işte sizinle. İzin verin gelelim.

"Maşa sert bir biçimde:

- Çok yaklaşımadan...bir kaç adım gerimizden. Bu bizim işimiz.

"Ve işte yoldaş, o çok önemli olayın başlangıcında, biz köprüler bölgesine onca yaklaşmışken önümüzde beş-on kadın, bir o kadar da boyunlarında zincirleriyle erkekler, gerimizden gelenlerle yorgun argın Çar Nikola Köprüsünü geçerlerken, Pavlovski Alayının bulunduğu tepelere doğru saptık. Hiç kimse bize nereye gittiğimizi sormadı. Biz de kimseye birşey demedik. Bunca ölülerimiz varken 'Lidya'nın nişanlısını öldüreni bulmaya gidiyoruz" deseydik, sırtlarında ölüleri ağır ağır köprüleri geçmeye başlamış olan proleter kardeşlerimiz bize kötü kötü bakmazlar mıydı? Belki de bundan korktuğumuz için hiç kimseye hiç bir şey demeden yürüdük..."

ACIYLA TUTUŞMUŞ YÜREKTEN SIÇRAYAN DEVİRİM KIVILCIMI

"Enternasyonal kendisine gelinceye dek, hiç olmazsa bir olgu olarak tüm parti ve örgütlerde kendini belirleyen eski otorite anlayışından kendini ilk çekip kurtaran dernek olmuştur. İlk kez Enternasyonal yapısını doğrudan kitlelere açmak için Yönetici Komite parolasını kullanmıştır. İlk kez o değil midir işçilerin ancak kendileri tarafından özgürlüğe kavuşturulacağını söyleyen? Kurtarıcılar istemiyoruz biz."

Şalen

"Tornacı"

"Enternasyonal'in 3.
kovuşturulmasında
savcıya verdiği yaruttan.
22 Temmuz 1870"(27)

Biz St. Petersburg Proletaryası, zincirlerimiz, bir iki sefil kızıl bayrağımız ve sersafil yorgunluğumuzla Çar'ın Özel Muhafız Alayı Pavlovski'nin az önünde, kalın dikenli tellerle örülü duvarı önündeki tümseğe gelip tünedik. Yorgunluktan ölüyorduk. Hemen zincirlerimizi çıkarıp üst üste yığdık. Bu işi özenle yapmak. Giderken uç bulmakta zorluk çekmeyelim diye. İşte tam bu sıralarda -yanılmıyorsam, belki bu konuda başkalarına da sormak gerekirsaat tam öğleden sonranın dört sularındaydı. Erler bizim geldiğimizi gördüler. Gördüklerinde de, kışla binalarından yavaş yavaş çıkmaya ve avluya dolmaya başladılar. Onları izliyorduk gözümüzü kırpmadan. Kızıl sakallı kulağımın dibinde, kızların duymasını istemezcesine fısıltıyla "Görüyor musunuz" dedi, "hiç bugün dövüşe katılmışa benzer bir durumları var mı?" Sadece bellerinde palaskaları vardı.Sakindiler.Oysa ben tüfekleriyle tel örgülerin önünden bize belki de ateş edeceklerini sanıyorum.

Kışlanın avlusunda toplanan erler bize baktılar. Biz de onlara baktık. Bir süre ne onlar, ne de biz, ne yapacağımızı bilemeden, şaşkın şaşkın tel örgülerin ardından birbirimize bakiştık durduk. Kim olduğunu sonradan da saptama olanağını bulamadık ama bir kadın birdenbire bağırdı onlara avazı çıktığı kadar:

- Bizi öldürdünüz. Bizi kurşunladınız bugün. Barışçı gösterilerde sizin için de barış isteyen silahsız kadın, kız ve erkek işçi kardeşlerinize silah çekmeye utanmadınız mı? Çar nelerle besliyor sizi? İşte geldik buraya...Subaylarınız görsün bizi nasıl öldürdüğünüzü de daha bir iyice doyursun kanlarınızı...O aç ve doymak bilmez kanlarınızı. İşte bunun için karşınızdayız güvenimizin kurtları,

Kimsecikten ses çıkmadı önce.Erler tel örgülere daha bir sokuldular.Tel örgülerden parmaklarını çıkarmaya başladıkları bir sırada içlerinden bir erin yanıtı duyuldu :

- Biz kimseyi öldürmedik. Kimseye de kurşun sıkınadık. Sen bildiğini yalnız biliyorsun.

Bu kez gördüm, bağırın Maşa'ydı. Bir rastlantı sonucuydu sanırım Maşa bağırdığında kızıl bayrağın altında oluşu. Ben Maşa'yı gördüğümde öyleydi. Malinin de hemen onun yanı başındaydı.

- Öldürdünüz işte. Çarın boğaz tokluğunla tuttuğu katillersiniz siz. Barış zamanında gelip çorbamızı içerdiniz. İçlerinizde yavukularımız var. Bizi aldattınız.

Tel örgülerin gerisindeki er yanıtladı kendisini:

- Sen de yanılıyorsun emekçi bacım. Biz kışlalarımızdan hiç ayrılmadık bugün. Biz hepimiz kışlalarımızdaydık.

Maşa hepsini bastır biçimde bağırdı bu kez:

- Peki arkadaşım Lidya'nın nişanlısını kim öldürdü peki ? Sizin giysileriniz vardı öldürenin sırtında. Bize köşede kurşun sıkıanların da. Pek seçemedik yüzlerini. Ama giysilerini gördük. Lidya nişanlısı Alyoşa'yı öldüreni görsem tanırım dedi.İçeri girip bakacağız. Anlatsana Lidya Alyoşa'yı nasıl öldürdüklerini, şu kaz kafalılara..

O zaman kızıl sakallının tel örgüleri doğru ilerlediğini gördük. Onunla birlikte biz de tel örgülerin gerisindeki erlere yaklaştık. Kızılı sakallı yoldaş tel örgülerin hemen önünde Pavlovski Alayının erlerine şunları söyledi:

- Er yoldaşlarımız. Kadınlarımızın kızgınlığını, size karşı gösterdikleri öfkeyi hoşgörüle karşılayınız. Onlar bugün-çok değil, bir kaç saat önce-üzzerlerine acımasızca yağdırılan kurşun yağmurları içinde sevgililerini, dostlarını, yoldaşlarını yitirdiler. Er yoldaşlarımız biz biliyoruz ki, siz Pavlovski Alayının erleri bugün kışlanızdan dışarıya adım atmadınız. Ama bacılarımız da kendilerine Sadovya'dan Nevski'ye açılan bulvar köşesinde kurşun sıkarak erlerin aynı sizin giysilerinizi taşıdığım üsteleğe üsteleğe söylüyorlar. Lidya nişanlısını öldüren erin yüzünü görse tanıyabilecek kadar gördüklerinin bilincindeyse ve nişanlısını öldürenin sizin giysilerinizi taşıdığına kesin kes inanıyorsa, o zaman er yoldaşlarımız size de bize de bir oyun oynanmakta olduğunu düşünmek zorundayız. St. Petersburg proleterlerinin size olan kesin güvenceleri, kendilerinin bir uzantısı olarak sizleri görüşteki sarsılmaz sevgileri bu oyunu size de, bize de tezgahlayan ortak düşmanlarımızca kuşkusuz iyi biliniyor. Bu oyunu karşılıklı birbirimizi dinleyerek boşa çıkarabiliriz. Bunun için buraya geldik. Bizi dinlemek ister misiniz er yoldaşlarımız...?

Tel örgülerin gerisindeki erler o zaman büyük çoğunlukla aynı şeyi söylediler:

- İsteriz...

Kızıl sakallı o zaman şunları söyledi:

- Ama Lidya açısından sesini hepimize böyle duyuramaz er yoldaşlarımız ? Ne yapmamızı istersiniz ?

Erler kendi aralarında kısaca konuştular ve sonra kışla kapısını açıp dışarıya, tel örgülerinin önüne çıktılar. İşte ben bunun böyle olduğunu gördüm. Erler kışlalarından dışarı çıktılar. Pavlovski Alayının erleriyle bizim mahallenin işçileri diz dize çömeliyor bir süre ağız ağıza konuştular. Onlar konuşurken ben bir aralık kışla merkez binasının merdivenlerine dizili subayları gördüm. Bazıları

bize doğru iyice bakıyordu. Arkadaşlara durumu göstermek istedim ama onlar erlerle öylesine diz dize, göz göze, ağız ağıza dalmışlardıki karşılıklı anlatıya cesaret edemedim. Taş merdivenlerin ortasında en büyük rutbeli subay çıktı, merdivenlerdeki tüm subaylar selam durdular. En büyük rütbeli elindeki kamçıyı sinirli sinirli çizmelerine vuruyordu. Bir süre bizi izledikten sonra kamçısıyla bir sert işaretle bulunup tüm subaylarıyla birlikte içeriye çekildi. Onun içeriye çekildiği sırada işte kızıl sakallı, Lidya'yı elinden tutup diz dize, göz göze, ağız ağıza konuşanların tam ortasına getirdi. Lidya'nın oturması için zincirlerimizi yığdık. Üstünü erler kaputlarıyla örttüler ve Lidya bu yükseltinin üstünde, hiç rahatsız olup olmadığını, düşüp düşmeyeceğine aldırmadan derin bir acı içinde, inanılmaz öyküsünü anlattı. Bu öyküyü erlerle birlikte biz de duyup belledik. Lidya şöyle dedi :

- Ben, nişanım Alyoşa ile birlikte Sadovaya'dan Perspektif Nevski'ye sapacağımız köşede, tam o köşede işte, birdenbire sizin beş-on arkadaşınızla burun buruna geldik. Alyoşa beni kucaklayıp bir dönüş yaptığında sırtına kurşunu yedi. O zaman "Ah" diye bağırdı, "Ah Lidya" dedi," kurşun tam köprücük kemiğimde parçalandı. Eğer beni hemen sayırlar evine kaldırılabirseniz ölmeyebilirim." Ben çığlık attım. Yüzündeki acıyı gördüğüm için ben çığlık attım. Ben çığlık atınca Alyoşa şimdiye dek hiç görmediğim biçimde baktı bana. O zaman aklımdan "Alyoşa beni sevmiyor mu yoksa..?" Diye geçti. "Sen hemen geriye dön. Arkadaşlar çeksin beni buradan hadi" dedi. Birden yanibaşımızda sizin erlerden biri bitti. O sırada Alyoşa benim kucağımda yavaş yavaş yere doğru çözülyordu. Tüfeğinin dipçığıyle sol böğrümeye vurdu. Gözüm kardı. Ve o zaman ben Alyoşa'nın az ötesine yığılıp kaldım.

Gözümün karanlıklar gittiğinde er sizin giysilerinizle perde perde netleşti. Süngüsünün ucu pırl pırl parlıyordu daha o zaman. Gözlerinin alev alev yanışını görünce Alyoşa'ya değil onun ayaklarına yapıştım birden. Ne yapmak istediğini sezinlediğim için belki. Derin bir uykudan uyanırmışçasına sarsıldı. O zaman anladım. Sonsuz kötülüğünün acımasızlığında kendi kendine büyülenmiştir. O zaman ona dedim ki... tüm sesimle dedim ki... duymaması olanaksızdı. "Bu, işte, ayaklarının dibinde yatan benim ni-

şanım Alyoşa. Putilov fabrikalarının makinisti Alyoşa. Genç oluşuna bakma onun. Çok iyi motorcudur Alyoşa. Fabrikanın patronları çok tutarlar kendisini o nedenle. Patronlar sonra hesap sorarlar senden... Şimdi yaralı... ama öldürücü değil yarası. Ona kötülük etme n'olur? Biz onu sayınlar evine yetiştirebilirsek kurtulur belki? N'olur bana yardım et er kardeşim.."

Lidya anlattıklarının burasında durdu. İşçilerle birlikte yere diz çökmüş erler kendisini duyuyorlardı. Bazı erlerin oturdukları gö-rüldü. Lidya sonra dedi ki:

- Er beni tekmeledi. Dalgın tekmeledi. Avının başındaki bir hayvanın yanındaki bir başka hayvanı kovuşu gibi. Hiç böyle şey bilmiyordum, gözlerime karanlıklar koyu koyu dolarken ben ayıktım, bilincim yerindeydi. "Ah" diyordum kendi kendime, "n'oluyor bana böyle ikide bir gözlerime karanlıklar gelip oturuyor. Yoksa kör mü oluyorum ben?" Görmeye görmeye yerden doğrulmaya çalışırken avuçları sıcak sıcak bir şeylere, kaypakça ama kalınca battığında...; öyle durdum. Sonra gördüm olanları. Süngünün Alyoşa'nın tam göğüs kafesine sokulduğunu gördüm. Bu ses var ya işte, onu duydum. Ah, Çar III. Aleksandr Yontusu birden devrilse ya da Kazan Katedrali kendi temelleri üstüne çökse çıkardıkları gürültü Alyoşa'nın göğüs kemiklerini parçalayıp içine dalan süngünün çıkardığı sestен daha yoğun olamaz. İki elimle kulaklarımı kapattım ve haykırdım. Haykırışımı, köşeyi dönüp giden arkadaşlarım, sonradan duyduklarını söylediler ama ben onca gürültünün içinde kendi haykırışımı duymadım. Ve sonra er süngüsünü çekti, çıkmadı. O zaman Alyoşa'nın boynuna kalın botlarıyla basarak süngüyü büke büke çekti çıkardı. İşte o zaman ben ona ne dediğimi duydum kendi kendimde." N'olur yeter, yapma...Yine de ölmemiştir belki. Sayınlarevine yetiştirebilirsek..." Ama beni dinlemedi. Oysa ben ne söylediğimi biliyorum ona. Taa baştan da söylediklerimi biliyorum. Bu kez süngü daha kolay inip çıkmaya başladı. Ama özeniyle çıkıyordu onu şimdi. Süngünün ucunda et parçaları vardı. O zaman anladım ki Alyoşa'yı parçalamaktadır bu adam. Süngüyü tutmak istedim. İşte ellerim. Görün işte. Nasıl kesik. Ama hiç acımadı. Şimdi de acısını duymuyorum. Buram acıyor çok, ama ellerim değil..

Paramparça nişanlım, Putilovişçisi Alyoşa'mn başında yapayalnız kaldım öylece yerde yatarken o... işte tam o köşede, Fransız bankasının bulunduğu köşenin ilerisinde. Kaldırımlarda değildik. Uzaktaydık kaldırımlardan.Ama çok da uzakta değildik. Ere baktım, kaldırımlara geçti. Kanlı süngüsünün ucundan eğilip eğilip ateş ediyordu önünden kaçan işçilere... Ben orada öyle kaldım.Nice sonra gelip beni aldı arkadaşlarım. Nedenini bilmiyorum, hep başlarını geri çevirip çevirip beni uzaklaştırıyorlardı. Birşey görmek istemiyorlardı ama neyi olduğunu ben bilemedim. Bilmediğim bir evde dinlendirdiler beni. O evin sahibi kadın da ağladı sonra...

Lidya eğildi oturduğu yere baktı. Kızıl sakallı kaputu çıkarıp Lidya'nın altına serdiği için bu kez tuniğini de çıkarıp onun sırtına geçirdi. İncecik bir gömlekle kaldı ama kızıl sakallının üşümediğini gördük. Üşüdüğünü duymadı. Lidya o zaman şunları söyledi:

- Alyoşa'yı öldüren arkadaşınızı saklamayın... Açın kapıyı onu bulacağım. Çar da, çariçe de, nice sırmalı, nice samurdan kürklerle süslü giysiler giydirirlerse giydirebilirsin ben onu, kalın kapaklı gözlerinden, acımasız yüzünden,aradan bin yıl da geçse tanıyıp bulup çıkaracağım. Bırakın içeriye gireyim. Kızıl sakallı yoldaş:

- Gel artık Lidya, dedi...seni dinlediler. Her anlattığım duyduklar. Onu bulacaklar sana.

O zaman Lidya son kez şunları söyledi ve sustu:

- Alyoşa anasının izbesinde şimdi. Kadın onu çok güç koşullarda büyüttü. Şimdi ne yapacağız biz ?

Ve artık Lidya konuşmadı.Olduğu yerde öyle kaldı. Kadınlar da yanına oturdular. Biz azıcık gerilerinde ayaktaydık.

Erlere işçiler arasında yeniden diz dize, göz göze, ağız ağıza konuşmalar başladı. Sanki Lidya'ya duyurmak istemezlermişcesine fısıltıyla konuşuyorlardı. Ben yorgunluktan olmalı, onların yanına pek sokulamadım. Ne konuştuklarını o nedenle açık açık söyleyemem sana yoldaş Georgi Vasiliyeviç...Ama bazı sözcükler,

bazı yanmyamalak tümceler de kulağıma çalınmadı değil. "Bize oyun oynadılar, bizim giysilerimizi giydirdiler..." tümcesi en çok geçendi konuşmalarda. Malinin'i aradım, artık geriye yerleşme bölgesine dönmemiz gerektiğini anımsatmak için. Maşa ve bir takım işçi kadın erkeklerle birlikte erlerle fısıl fısıl konuşuyorlardı. İçerden, kışlanın içinden demek istiyorum, gelip gitmeler çoğaldı. İşte böyle bir zamanda bir erin Lidya'nın tam omuz başında, yanında şöyle konuştuğunu duydum.

- Yoldaşlar, bugün başınıza gelenlerden üzgünüz. Üzgünüz demekten utanıyoruz. Bizi kahreden acımız size karşı silah kullanabileceğimiz varsayımına inanmanızdan geliyor bir bakıma. Kuşkusuz bizim giysilerimizi giyen erleri görünce böyle düşünmekte haklısınız. Tanrıya şükür ki Lidya, nişanlısı Alyoşa'yı öldüren canavarı bulmak için sizi buraya getirmiş. Gerçeği anlayınca dek kimbilir nice kurulmuş tuzaklarda sizlerle bizim aramızı açabilmek için oyunlar oynayacaklardı. Hepimizin önünde apaçık belirtiyorum yoldaşlar. Biz bugün değil Perspektif Nevski'ye, nizamiye kapımızın önüne bile çıkmadık. İçimizden bir kişi bile çıkmadı. Kentin çeşitli yörelerinden gelen silah seslerini derin bir kaygıyla izliyorduk. Aramızda şunu konuştuk: St. Petersburg proleterleri bizim için de savaşım veriyorlar. Onların doğrudan başına ne gereksinimleri olabilir ki? Doğrudan başımız bizim çıkarımız. Biz Çar'ın Özel Muhafız Alayı olarak bugünlerde St. Petersburg proletaryasına karşı silah kullanmak zorunda bırakılırsak işte o zaman tüfeğin yatağı bizim kucağımızda olduğuna göre namlunun hangi yöne yönelmesi konusunda da karar verme yetkisine biz sahibiz doğrudan.

Lidya'nın yanında ve herkesin ortasında ayakta,er işte böyle konuştu. Sonra bir başkası Lidya'nın yanına geldi ve dedi ki:

- Benden önceki arkadaşım herşeyi dosdoğru söylemiştir. St. Petersburglu proleter kardeşlerimiz size dosdoğru söylüyoruz işte. Sizin Eylem Birliği Komiteniz bizim de komitemizdir. Bunu böyle bilmenizi ve Viborg bölgesine döndüğünüzde tüm yoldaşlara değişmeyecek bu kesin kararımızı iletmenizi özellikle istiyoruz.

Lidya'nın yanından böyle söyleyen er de ayrılınca bir başkası

Lidya'nın yanında artık tümünden tel örgülerin önüne çıkmış bulunan Pavlovski Alayı erleri önünde şunları söyledi:

- Alyoşa'nın kanı yerde kalmayacak Lidya kardeş. Bizim giysilerimizi giydirip bizim görüntümüzle sizleri öldürmeye kalkışanlara adamakıllı bir ders vermeye kararlıyız. Cinayetleri işleyenleri mutlaka bulacağız.

İşte burada tüm erler "Bulacağız" diye bağırdılar. Er konuşmasını şöyle sürdürdü:

- Çünkü bizim giyisilerimizi giydirmişlerdi. Amaçları, yoldaşın belirttiği gibi sizin en çok güvendiğiniz dostlarınızın sizi nasıl hançerlediklerini size gösterip sizi içinizden, gücünüzden yıkıp vurmaktır.

Şimdi yoldaşlar sizin komiteniz bizim komitemizdir, ama bize bazı açıklamalarda bulunun. Eylem Birliği Komitesi genel grev kararını kaldırmış diye duyduk, doğru mu? Yarı, pazartesi işbaşı yapacak mısınız?

Komitenizin kararına karşı bugünkü gösterileri nasıl, niçin yaptınız? Viborglular yeni bir komite mi oluşturdu? Bu komitede kimler var? Partilerin etkinliği nasıl? Tüm bunlarda bizi açıklığa kavuşturmalısınız.

O zaman yeniden kadın-erkek işçilerle erler arasında göz göze, diz dize konuşmalar başladı. Bu konuşmaların yarım saat sürdüğünü sanırım. Sonra erler birden toparlandılar ve geldikleri gibi niza-miye kapısından kışla avlusuna geçtiler. Biz tel örgülerin dışında geldiğimiz gibi yine yalnız kaldık. Niçin geriye dönmediğimizi bilmiyorum. Sanki birşey bekliyorduk ya da ne bileyim yorgunluğumuzdan olmalı Pavlovski Alayının önünde serilip kalmıştık da geriye dönmek için kendimizde yeteri gücü bulamıyorduk artık.

***

Niçin burada oturup kaldığımızı bilmiyorum. Bunu düşünebildiğimi de sanmam. Ne düşündüğümü de şimdi anımsayıp söyle-

mem olanaksız. Yalnız anımsıyorum; korkunç soğuğuyla gece karanlığı St. Petersburg üzerine inmeye başlamıştı. Güneşin batışını izlediğimizi anımsıyorum. Çok uzun sürmedi, kalın ağır koyu renkte bir bulut döne döne gelip güneşi sardı ve gittikçe küçülen bir kızılıktaki tıpkı bir hortum fırtınası gibi denizin ötesinde yitti. İşte ilk kez o zaman ağladı Lidya. Onun ağlayışı ise bir bahar yağmuru kadar ılıktı. Kızıl sakallı yoldaşımız mavi gözlerinde uzanıp giden sonsuz merhametiyle onun karşısında hep öyle ayakta duruyordu. Hiç bizim giysilerimize benzemiyordu giysisi. İşçi tulumu değildi giysisi. Bir erin sırtından çekip aldığı belli olan kaputunu çıkarmış, tınığını Lidya'ya vermiş, iç gömleğiyle kalmıştı. Bolca iç gömleğinin belini bir şalla dolamıştı. Çizmeleri vardı ayagında. Arkadaşlarımızın anlattığına göre bu devrimci yoldaş kendi bölgelerinde yapılan çanşmada en önde yiğitçe dövüşmüş. Arkadaşlar anlata anlata bitiremediler onun soğukkanlı cesaretini, karar vermedeki doğru amaçlar saptayışını. Kendi bölgelerinde onun bu yetenekleri yüzünden kimsenin burnu bile kanamamıştı.

Ben şimdi onun üşümemesine şaşıyordum. Maşa küçük kız kardeşinin saçlarını okşarmış gibi okşadı Lidya'nın saçlarını. Bu Lidya'nın ağlayışını ne çoğalttı, ne azalttı. Lidya derin acısı içinde merhametle okşandığını duymadı bile. Bir lodos yağmuru gibi ağlayışını sürdürdü o. Tüm biz hepimiz, işte Çar'ın Özel Muhafız Alayı Pavlovski'nin tel örgüleri dışında, öylece yığılıp kalmış yoksul proleterler Lidya'nın neye ağladığını çok iyi anlıyorduk. "Ah" diyorduk içimizden... "Lidya yitirdiği bir sevgiliye, yitirdiği bir nişanlıya ağlamıyor yalnızca Lidya, Alyoşa ile birlikte yitirilen emeklerine de ağlıyor. Biz proleterlerin sevgisine bile, damıtık bir emek gelip oturmuştur, tıpkı gemilerin ağırlığı gibi. Yeniden sevmek, yeniden nişanlanmak yeni baştan emek isteyen bir çabadır biade. Ah Lidya seni nasıl, ama nasıl iyi anlıyorum bir bilsen."

Oysa bilmediğimiz birşeyi daha öğrenecektik sonradan. Hiç kimsenin bilmediği, hiç kimsenin önceden düşünemeyeceği kadar büyük bir olay. Yoldaş Georgi Vasiliyeviç, kutsal kitaplardaki öykülerin hiçbirini bunca büyük, bunca "olmazlığı" içinde alabildiğine gerçek değildi. Ne Musa'nın kavmini kurtarmak için Nil'i asasıyla yapıp kavmini geçirişi, ne İsa'nın körleri iyi edişi, ne

Muhammed'in örümcek ağının ördüğü mağara kapısından içeriye ağı bozmadan girip saklanabilişinin mucizesi bunun kadar büyük değildi getirdiği sonuçlarda. Üstelik bu bir gerçektir de.

Lidya'nın sevgisi bir kıvılcım gibi Pavlovski Alayına sıçradı ve onu tutuşturdu. Kıvılcım, alayın 4.Bölüğüne düştü. Yangın önce burada başladı. Yani 4.Bölük isyan etti. Ve hemen arkasından tüm koskoca alay... Ve Pavlovski Alayında başlayan yangını ordunun başka alaylarına sıçratmamak için elden geleni yapmaya başladılar.

4.Bölük isyan ettiğinde saat 18.00'di. Kışlalarından çıktılar tepeden tırnağa silahlı. Önümüzden geçerlerken biz ne olduğunu yine de pek anlayabildiğimizi söyleyemeyiz. Yalnız kızıl sakallı dostumuz "Ah işte" dedi, "proleteryanın gücü şimdi kendi kendisiyle kenetleniyor". Bölük aşağıya doğru inerken yetişip birinin eline kızıl bayrağı tutuşturdu. Ve bölük en gerisinde gittikçe küçülen kızıl bayrakla birlikte kışlaların bulunduğu tepelikten kente doğru sarkıp gözden yitti. Kızıl sakallı dostumuzla bir kaç arkadaş onların gözden yittikleri yerden çıkarak bize iki kollarını açtılar. Yoldaşların tanıdığı olduğum bu olayda tümseğinin gerisinde bizi kucaklamış gibi kollarını iki yana açışları olduğu gibi belleğimde tüm canlılığıyla kalmış.

Benim işte askeri gamızonda 26'sı akşamı patlayan ilk isyana tanıklığım bu kadardır. Görebildiklerim buncadır.

Georgi Vasiliyeviç'in Eklentisi:

"Bu öyküyü St.Petersburg savunmasında dinledim Kamarov yoldaştan. Emperyalistlerin generali Yudeniç'e karşı verilen o eşsiz savunmada tanıdım kendisini. Ortak savaşımızın anılarını konuşurken saptadım işte bu öyküyü. Kamarov yoldaş bu savunmadaki örnek özverisiyle tüm proletarya içinde sivrildi. Stalin yoldaş zamanında tutuklandı. Öyle sanırım ki benim ölümümden birkaç ay sonra tutuklandı Kamarov yoldaş. Onun öyküsü aynı bir konu. Kamarov yoldaşın sözünü ettiği kızıl sakallı yoldaşa Bolşevik Parti üyesi Klimoviç yoldaştı. Klimoviç yoldaş katıksız bir bolşe-

vikti. Kendine ait hiçbirşey aklına gelmeyen, tüm bir özveriyle kendisini tepe tepe doldurmuş olan Klimoviç yoldaş Kazan'da Troçki'nin komuta ettiği Kızıl Ordu'nun Çeklere karşı verdiği savaşta vurularak öldü. Lidya'yı sevmiştir. Ona açılacağı bir zamanda yani Ağustos ayları başında yine büyük bir bunalıma düşmüşü devrimci proletarya. Bu nedenle olanak bulamadı. 6 Ağustosta Çekler Kazan'ı ele geçirmişlerdi. 30 Ağustos 1918'de St. Petersburg Çeka şefi yoldaşımız vurularak öldürülmüştü. Bunalımın soluk aldırılmaz acımasızlığı aynı gün Moskova'da patladı. Lenin yoldaş, ulusallaştırılmış Michelson fabrikalarında yapılan bir işçi toplantısında konuşmasını "Bizim için tek bir seçenek var yoldaşlar "Ya zafer, ya ölüm" tümcesiyle bitirirken sosyalist-devrimcilerin önde gelenlerinden Fanya Kaplan -daha çok Dora adıyla anılırdı- Lenin yoldaşa ateş ederek onu yaraladı. İlk kez proletarya Lenin'sizliğin dehşetiyle irkildi. İşte böyle bir günde Lenin yaralıyken Klimoviç yoldaş Kazan kapılarında Çeklere karşı verilen savaşta yedek güç olarak parti komiserliğiyle bölgeye gönderildi. Lidya aradan geçen zaman içinde acısını denetlemeye başlamış, Klimoviç yoldaşa gittikçe daha çok ısınıyordu. Klimoviç ise onu daha köprüler bölgesinde görür görmez kendine yakın bulmuş, sonra da gittikçe artan bir tutkuyla Lidya'yı sevmeye başlamıştı. Ama Lidya'nın Alyoşa'yı anıları içine gömmesine zaman bırakmak için sabırla sevgisini erteliyor, kendini denetliyordu. Kazan'ın geri alındığı gün vurularak öldü. Kazan'ın geri alındığını göremedi. Yani 10 Eylülde öldü. Lidya onu umutla bekledi. Aralarında sevgiye dair en küçük bir sözcük geçmeden Klimoviç yoldaşın yüreği devrim ve Lidya'nun aşkıyla alev alev yanarken kurşunlanıp parçalandı Kazan kapılarında".

*"Yürekliyiz. Bu sözcük bu saatin
tüm politikasını içeriyordu."*

St. JUST

"Konvansiyon'a Rapor"

Devrimci pratiğimiz sürecinde zaman zaman birbirlerine taban tabana karşıt iki insan tipiyle sık sık karşılaştık. Bunlardan biri kendi bencilliğinde alabildiğine soysuz, alabildiğine onursuz bir yapıdaydı. Ötekiyse bunun tam karşıtı; özverisiyle alabildiğine onurlu ve yüce. Biri bencilliğinde ne denli yozlaşmış, kendi kendine kapanık ve onursuzsa, öteki o denli başkalarına bir güneş gibi pınl pınl açık, özverisinde o denli yüce, o denli onurlu...Yozlaşmanın duracağı hiçbir yer yoktur. Artık "bundan daha çok soysuzlaşamaz" denemeyeceğini öğrendik. Tıpkı "özverinin bundan iyi örneği bulunamaz" denilemeyeceğini deneyimlerimizle öğrenmemiz gibi. Sınıflı bir toplumda, ekmeğin, suyun, yaşamın gittikçe kıtlanıp yoksullaştığı, gittikçe kendi kendinde tükendiği bir toplumda her iki yapının da birbirlerine karşıt yönde hızla yoğunlaşmaları kaçınılmaz bir olguydu. Nesnel koşulları ortadan kaldırdığımız zaman, bana öyle geliyordu ki tüm savaş bu iki insan yapısının kesin uzlaşmazlığında, birbirini kesin yenme , yiyip ortadan kesin biçimde kaldırma savaşında yatmaktadır. Köleler düzeninin sürgitliğinden yana egemen güçler kendi kendine kapanık, kendi çıkarından başka hiçbir şey düşünmeyen bu bencil olguyu oluşturabilmek için ellerindeki tüm olanakları kullanıyorlardı. Sınıf değiştirebilme olasılığının kediye ciğer gösterir gibi birkaç aç kedinin önüne atılması, tüm aç kedilerin ciğercinin bir gün de kendilerine bu olanağı vereceğini düşünmelerine neden oluyordu. Zaman zaman açılan subay kurslarının amacı da buydu.

Yaşadığımız toplumda sınıf değiştirme olasılıklarından biri de kuşkusuz erlerin subay olabilmelerini sağlamaktır.

Bu subay kurslarına katılan erler ince elenip sık dokunuyorlardı. İnce elenip sık dokumada aranan özellikler ne onların üstün yetenekleri, ne bilgilenmedeki güçleri, ne de yaratıcılıklarıydı. Aranılan tek nitelik kendi içinden çıktıkları sınıfa ihanet edip edemeyecekleri, onu arkadan hançerleyip hançerleyemeyecekleriydi. Düzenin iz süren köpekleri olabilme yapısına sahip olanlar arasından özel sınavlarla bu erler alınıyor ve en despot, en acımasız, en gerici ve bağınaz çaracı subayların yönetiminde eğitime sokuluyorlardı. Bu kurslara katılan erler bu şansı elde edebilmek için daha işin başında, buldukları birliklerde, yaltaklanmalara, kuyruk sallamalara, ihbarcılığa, kalleşliğe, ve ikiyüzlülüğe başlıyorlardı. Bu birliklerde artıla artıla sonunda kurslara katılabilecek niteliğe ulaşmış bir avuç er bir rubleye babasını bile satmaktan kaçınmayacak yaratılıştaki insanlardı.

Ne ki Pavlovski Alayının genç mujikleri hiç de subay kurslarına katılan erler gibi değildi. Onlar tarihsel akımın içinde yerlerini alıyorlardı. St. Petersburg proletaryası ile göz göze, diz dize, ağız ağıza yaptıkları karşılıklı konuşmalardan sonra kışla binalarına çekildiklerinde hemen kendi aralarında bir eylem komitesi oluşturduklar. Öfkelerini denetlemekte güçlük çekiyorlardı. İşçilerin Eylem Birliği Komitesi örneği alay kendi arasında yaptığı seçimle öteden beri kendi aralarında sevip saydıkları, düşüncelerine güvendikleri arkadaşlarını komiteye getirdiler. Komite oluşur oluşmaz hemen kısa bir incelemede bulundu. Bu inceleme en kısa zamanda şu biçimde gerçekleşti: Subay kurslarına katılan erler Pavlovski Alayına bağlı bir bölüktü. Alayın da az ötesinde özel bir binadaydı. Astsubayların bile kaldıkları bina bu subay kursuna katılan erlerin binası kadar olanaklı, rahat ve bakımlı değildi. Bina'nın tüm hizmetlerini Pavlovski Alayının hizmet bölüğü, o da olmazsa alayın savaşçı birliklerindeki erler üstleniyordu. Komite durumu çaktırmadan yaptığı incelemede gerçeği ortaya çıkardı. Bugünkü gösterilere bu bölüğün bir mangası, tümüyle Pavlovski Alayının erlerine özgün giysilerle bölüklerinden ayrılmışlar ve kentteki göstericilere karşı görev üstlenmişlerdir. Komite hemen bunu yerinde saptayıp durumu alayın erlerine bildirdi. Hemen oracıkta büyük çoğunlukla karar aldılar erler ve subay kurslarına katılan erler bölüğünü sessizce çeviriverdiler. Durumu kavrayan kurs

erleri silaha sarılmaya kalkışularsa da alayın erleri tarafından hemen oracıkta silahlarından anndırılıp teslim alırdılar. Ve kendilerinin en büyük barakalarına getirip içeriye atıldılar.

Ayrıca alay erleri 4.Bölüğün, henüz kentten dönmemiş subay kursu erlerini kentten toplayıp getirmesini karara bağladılar. Böylece öfkeleri burunlarında olan erler en kısa zamanda kendi giysileriyle kendilerinin adı altında cinayet işleyen bu erleri yakalayıp hemen oracıkta yargılamak ve yargılamanın sonucunu da uygulamak istiyorlardı. Bunun için sabırsızlanıyorlardı. Tüm alayın kente inmesini önerenlere karşı komite yalnızca 4.Bölüğün bu görevi üstlenmesini karara bağlattı. İşte bu kararı uygulamak, kentteki subay okulu öğrencisi erleri toplamak için 4.Bölük tel örgüler dışında kendilerini izleyen St. Petersburg proletaryasının önünden geçip kente doğru sarkıyordu.

4.Bölüğün komutası 3 kişilik bir komiteye bırakılmıştı (28). Komitenin başkanı bir astsubaydı. Bu astsubay bölüğün komutanı niteliğindeydi ama kesin biçimde iki erden oluşan komiteye karşı sorumluydu. Bu birliğin eylem içinde kuruluşundaki eşsiz başarı son derece önemli bir olguyu getirmiştir bize daha sonraları. Erlerin daha sonraki eylemler içinde geliştirdikleri bu sistemi Troçki yoldaş Kızıl Ordu' nun kuruluşu döneminde ele alarak sonuna dek yararlanmış, bu devrimci edinimin pratik önemini örgütlemiştir.

Çünkü o zamana dek gelişen olaylarda gerek Sovyet'te, gerekse Sovyet dışındaki olaylarda bu edinim gittikçe sağlam sonuçlar alıyordu. Kızıl Ordu' nun resmen kuruluş aşamasına dek gelip dayanmıştı. Troçki yoldaş sonradan bir çok eleştiriye karşın bu eşsiz devrimci edinime sırtını çevirmemekle son derece önemli bir ögeyi korkusuzca atılmırlı kılabilmeyi başarmıştır. Merkez komitesindeki birçok üyenin karşı çıkmasına Lenin' in desteklemesiyle karşı koyabilen Troçki bu nedenle Kızıl Ordu' nun birçok önemli yerlerine Çardan kalan subayları yerleştirmede bir sakınca görmemiştir. Çünkü onlar bolşevik erlerin ve Devrimci Erler Komitesinin kesin denetimi altındaydılar.

Birçok şeyi öğrene öğrene çıktığımız devrimci eylem edinimi-

mizde Pavlovski Alayının bu öğretisi tüm garnizonu kurulu düzenin dışına çıkarması yanında en önemli öğretilerinden biri de bu olmuştur.

4. Bölüğün erleri tepeden tırnağa silahlıydılar. Tepeden tırnağa öfkeliydiler. Kente girişlerine doğru ilk karşılaştıkları bir polis barikadı, savaş tamburunu çalarak ve en geride bir kıızıl bayrakla üzerlerine doğru gelen bu erlerden derin bir şaşkınlığa düştüler önce. Sonra kendilerini toparlar gibi olduklarında bölüğün barikadı geçmesini engellemeye çalıştılar. İşte o zaman ilk kez Pavlovski Alayı burada, polis barikadı önünde silah kullandı. Birkaç polis hemen orada atlarıyla birlikte öldüler. Polisler çil yavrusu gibi dağıldılar. Bölük durumu telsizle hemen Pavlovski Erler Komitesine bildirdi. Erler Komitesinden hiçbirşeye aldırmadan görevini yerine getirmesi konusunda yeni bir emir aldı. Bölük ilerledikçe Erler Komitesiyle telsiz ilişkisiyle yeni uyarılar, yeni yönergeler alıyor, kendisi de şimdi hangi köprüyü geçmekte olduklarını, hangi engelle karşılaştıklarını, ne gibi bir uygulama gösterdiklerini sürekli bildiriyordu. Bölük kentte eylemini bu son derece başarılı bağlantıyla gerçekleştiriyordu. Bu arada Pavlovski Alayı Erler Komitesi'nin tüm alay subaylarını, başlarında komutanları olmak üzere hepsini tutukladıklarını öğrendi (29). Pavlovski Alayı Erler Komitesinin tüm subayları tutukladığı haberini öğrendiğinde bölüğün savaş tamburları Trinite Köprüsünü geçerken daha bir hızlı, daha bir coşkulu çalışıyordu. Ve de işte o zaman gerilerden gelen kıızıl bayrağı gören erler onu en öne, önlere geçirdiler.

İşin belki de kişi için şaşırtıcı yönü şudur: Devrim tarihimizde isyan eden ve bir köşe başı oluşturan Pavlovski Alayının bu 4.Bölüğünün erlerinin adlarının sanlarının bilinmemeleridir. Komutayı üstlenmiş astsubayın bile adını bulmamız olanaksızdır. Alaydaki erler komitesini oluşturanların da adı sanı bilinmemektedir. Bunların bir kısmı ilk Sovyette görev aldılar. Ama yine de adlarını, nereli olduklarını bilme olanağına sahip değiliz. Oysa onlar ve ondan sonrakiler hep birbirlerini aşan eylemleriyle devrimin yazgısını oluşturmuşlardır. Devrimin yazgısını oluşturanların bir büyük bölümünün, dörtte üçünden daha fazlasının adlarına sanlarına kesin bir biçimde devrim tarihimizde rastlamak olası değildir.

Onlar adsız kahramanlıklarıyla kendi yazgılarını kendileri nasıl ele aldıkları devrimci pratiğimizden yararlanmak isteyenlere bir güzel öğretmiş olmalıdırlar sanırım.

4.Bölük kentte subay kurslarına katılan erleri toplarken kendi giysilerini giydiklerinden kendi arkadaşlarıyla karıştırmamak için aralarında bir parola bulmuşlardı. Sadovya bölgesinden yavaş yavaş çekilmekte olan subay kursu erlerini bu parolayla topladılar. Parolanın adı "**Komite Yönetimde**" idi.

Biz 4. Bölüğün isyan ettiğini, Viborg yerleşme bölgesinde yeni yeni siperler kazar, getirdiğimiz savaş ganimetlerinden dikenli tel örgüler ve zincirlerle barikatlar oluştururken öğrendik. Proleterler sevinçle birbirleriyle kucaklaştılar ve dans etmeye başladılar. Ama coşkularını kısa kesip kızılı erkekli türkülerini mınıldana mınıldana yeniden, daha yoğun bir biçimde siperlerini kazmaya koyuldular.

"Herkes biliyor ki işçiler şefsiz (Blanqui ve öteki devrimci yöneticiler 15 Mayıs'ta tutuklanmışlardı), ortak bir düzenlemeden yoksun, olanaksız, çoğu silahsız, gezici Jandarma birliği ve taşradan akın ukin desteklenen Ulusal Koruyucular karşısında tam beş gün süreyle onları eşsiz bir yüreklilik ve üstün bir yetenekle çok zor durumlara soktular. Herkes biliyor ki gözünü kan bürümüş burjuvazi inanılmaz bir hoyratlıkla zararını ödetti ve üç bini aşkın tutukluyu toptan imha etti."

K.Marx

"Fransa'da Sınıf Savaşları" (30)

Oysa tüm gece gerçekleşen olayların ayrıntılarından bazı bilgileri 27'si pazartesi sabahı parça parça edinmeye başlayabilmıştık. 26'sı gece yarısından sonra yeni ve bir gün öncesinin Eylem Birliği Komitesi üyeleri aralarında ortak bir toplantı yaptılar. Durumu değerlendirdiler. Toplantı sürerken kentin öbür yakasından gittikçe artan, gittikçe yoğunlaşan silah sesleri geliyordu. Parça parça da olsa bilgiler alıyorduk. Yapılan toplantıda genel çizgileriyle şöyle bir yöntem belirlendi. Bizim tutumumuz şu olmalıdır: Olayların bu aşamasında biz Kızıl Koruyucularımızı alabildiğine, olanaklar ölçüsünde çoğaltmalı, Eylem Birliği Komitesi buyruğuna sıkı sıkı bağlamalıyız. Eğer 4.Bölüğün isyanı gerçek bir isyansa, Pavlovski Alayının subaylarının Erler Komitesince tutuklandığı haberleri gerçekse, bizim desteğimize gereksinmeleri olabilir. Eğer tüm bunlar yanıyamalak sonuç getirinecek girişimler ise, işte o zaman artık köprüler tümünden yıkılmış demektir. 25'i gecesi beklediğimiz saldırı bu gece kesin bir biçimde gerçekleşebilir. Biz de kendimizi savunabilmek için durup dinlenmeden savunma düzenimizi kurmalıyız. Özellikle kentin öteki yakasından getirdiğimiz tel örgüleri, zincirleri gererek Viborg Mahallesi'ni tam bir as-

keri savunma bölgesi alanına dönüştürmeliyiz. Bizim için yapacak artık hiçbir şey kalmadı. Habalov orduya sıçrayan isyanı mutlaka kesin bir biçimde bize pahalıya ödetmeye çalışacaktır. Aslında onun açısından yapılacak başka bir girişim de olamaz. Tüm isyancıların gözünü yıldırabilmek için tüm kenti yerle bir etmekten, bir kan gölüne, bir kan denizine çevirmekten çekinmeyecektir. Biz yenilsek bile bu yenilgiyi ona pahalıya ödetmek zorundayız. Kaldı ki savunmamız ne denli başarılı olur, ne denli Viborg Mahallesi-nin düşüşünü geciktirebilirsek o denli bir takım varsayımların, bir takım olasılıkların belirlenmesini de sağlamış olabiliriz.

Bize bunu düşündüren başlıca etken, isyan eden Pavlovski Alayı erlerinin Eylem Birliği Komitesinin dağılıp dağılmadığı konusunda ısrarla bilgi almak isteyenlerini öğrenmemiz olmuştu. Viborg Mahallesi'nin 26'sı gece yarısından sonra alınan kararlarını izleyen bir proleter şunları söyledi: "Böyle kararların alınması bizimle birlikte savaşım vermek isteyenleri yüreklendirecektir. St. Petersburg proleterleri en azından Paris komünarlarından daha az savaşkan olmadıklarını, kapkara bir korku olarak Rus ve dünya burjuvazisinin yüreğine salacaktır". Şöyle özetleyebilirim. Otuz-otuzbeş yaşındaki bu işçinin sözlerini eski komite üyeleri bile barakadaki öteki yoldaşlarla birlikte alkışladılar. Oysa o komite genel grev kararını kaldıralı 24 saat bile olmamıştı. Genel grev kararının kaldırılmasının ardından bugün St. Petersburg proletaryasının işbaşı yapması beklenirken şimdi 26'sı gece yarısından sonra "ellerimiz ve tınaklarımızla ve tüm gücümüzle "savaşımaya devam etme karar almış olması proletarya kitlelerinin nasıl savaşımçı, nasıl bu düzeni kesin kes değiştirmeye kararlı olduğunu gösteren kesin bir belgedir. Onun iradesine ilk önceleri karşı çıkanlar, kendi komitesi bile olsa, daha yirmidört saat geçmeden onun yanında savaşımı sürdürmek için yer alıyordu. Nedeni de St. Petersburg proletaryasının kendi istemini tüm istemlerden üstün tutmasıydı. Komitesine bile hayır diyebiliyordu. "İşbaşı yapılacak" diyen komitesine karşın o işbaşı yapılması istenen günün sabahında saldırıya geçiyor, devrimci pratiğimize unutulmaz öğretiler getirerek kendi istemini etiyile, kanıyla yaşama kazıyordu. Kararlar kitlelerin bu istemleri doğrultusunda, onların ardından gelmektedir. Kararların ardından gitmemektedir kitleler. Bu durumun devrimci

programlar uygulamaya çalışanlar için gözden uzak tutulmaması gereken önemli bir olgu olduğunu vurgulamak isterim yalnızca. **Kitleler yapar devrimi.** Kararlar değil. Unutulmaması gereken çok önemli bir gerçek var yoldaş. Kitleler karşısında hiçbirşey dayanamaz. Kitlelerin isteminin nesnel koşullarla tam bir uyum içinde birbirlerini olumlu biçimde etkilemeye başladıkları andan itibaren artık bu etkinliğin önüne geçecek ne top, ne asker, ne de bir başka şey...hiçbir ama hiçbirşey yoktur.Devrimci pratiğimizde bunu acı birçok olayın kızgın kor haddesinden geçe geçe öğreniyorduk. Hiç kuşkusuz 1848'den, 1871'le 1905'ten çok şeyi miras aldığımızı biliyorduk.Bunun birbiriyle nasıl organik bir bağlantı içinde olduğunu sana göstermem için Paris Komünarlarından Protot'la Charles Gerard' in 1921 yılında, yani bizim Ekim Devrimimizi, ilk dünya işçi devletinin doğuşunu gördükten sonra öldüklerini düşünmemiz yeter sanırım.

Ama doğrusu ya biz daha işin başındaydık ve de o günlerde hiç de durumu böylesine açık seçik göremiyorduk. Savaşımızın koşulları dışında.

Genişletilmiş Eylem Birliği Komitesi bir yandan Viborg'un savunması için yoğun bir çalışmayı düzenleyip denetlerken öte yandan da birliklerde pıtır pıtır boy attığım duymaya başladığımız Erler Komitesiyle ilişkiler kurabilmek için elden ne gelirse onu yapmaya koyuluyordu.

Bunda hemen başarıya ulaştığımız söylenemez. Ama yine kesin bir gerçektir ki, 26'sı gecesinden sabaha dek er komiteleri tüm alaylarda tomurcuklar gibi art arda açılıverdi. Er komiteleri sorumluluklarını hemen yükleniyor, en yakın birliğin erleriyle ilişki kuruyor, onların da kendilerini izlemesini istiyordu. Doğrusu ya şimdiye dek hiçbir birlik arkadaşlarından gelen bu istemi geri çevirmiş değildi.

General Habolov sabahın 7'sinde bir tabur kumandanı tarafından telefona çağrıldı, kendisine durum iletildi: "Seçkin bir karşı devrimci birlik olan Jandarma Okulu erleri eyleme geçmeyi yadsıyarak kumandanlarını öldürmüşlerdi (31). Bu durum tehlikenin nasıl birdenbire geniş boyutlara ulaştığını gösteriyordu. Bu Jandarma Birliği Habalov'un planlarına göre elde yedek olarak bulunduru-

yordu. Bir isyanâ göre hazırlanmış, bir isyanı bastırmak için gerekli tüm araç gereçlerle donatılmıştı. Komutanın öldürülmesi olayı alabildiğine önem taşıyan bir olaydı. Komutan azgın bir halk, işçi ve er düşmanıydı. Acımasızlığıyla ünlüydü. Alayda bir takım önlemler almaya kalkışmıştı. Özellikle yabancı alaylardan erlerin kendi erleriyle konuşmasını engellemek gibi. Bu buyruğu dinlemeyen bir kaç eri feci şekilde dövünce erler birlikte isyanı patlattılar ve tüm subayları tutukladılar. Alayın kumandanı Erler Komitesinin ilk aldığı karar gereğince alaca karanlıkta, alayın kışlasında kurşuna dizildi. Artık iş çığırından çıkmıştı.

Garnizon kumandanı, Çar'ın en güvendiği General Habalov'un telefonu sürekli çalışıyordu. Gelen haberlerin hepsi birbirinden kötüydü. Jandarma Okulu erleri örneğin, kumandanlarını öldürmüşlerdi ama hiç olmazsa onunla yetinmişler, herhangi bir eyleme de geçmemişlerdi. Oysa şimdi Habalov'un genelkurmayına gelen telefonlarda durumun daha da sakıncalı boyutlara tırmanmaya başladığı görülüyordu. Birlikler kendi aralarında çarçabuk ilişkiler kurup kente doğru sarkına eğilimi göstermeye başlamışlardı. O zaman o en çok korkulan tehlikeyle artık karşı karşıya kalındığını çarın genelkurmayındaki subaylar tüm çıplaklığıyla anladılar. Düzenin, otokrasi düşmanlarının elindeydi silahlar. Kendilerini koruyacak olanlar birden şimdi kendilerinin düşmanıydı. Ve de yapa-yalnızlıklarını, uçsuz bucaksız kitleler karşısındaki yalnızlıklarını çırılçıplak duyarladılar. Yine de davranışa geçmekte kusur etmediler. Tüm birliklerin silahdan arındırılması için Habalov garnizonundan emir üstüne emir çıkartıyordu ama artık çok geçti... Mujikler silahların nasıl şimdi kendilerinin işine yaradığını anlıyorlardı. Preobrajenski ve Litovski Alayı erleri kumandanlarının silahlarını getirip teslim etme konusundaki kesin buyrultusunu geri çevirmeleri bir yana tüm subaylarını birdenbire tutuklayıveriyorlardı. Ve hemen bir birlik oluşturarak çarın özel alayı Pavlovski'yle birleşmesi için kışlasından onu çıkartıyorlardı.

27 sabahı bu üç alay, yani Pavlovski, Preobrajenski ve Litovski Alayları ortak bir eylemle önce polis merkezlerini, polis konaklama alanlarını bir bir ele geçirmeye başlıyor, daha sonra da kentin önemli kavşak noktalarını tutuyorlardı (32).

Öğleye doğruysa durum artık alabildiğine kanıştı. Kimin neye hakim olduğu belli değildi. Kentin çeşitli yörelerinden yoğun silah sesleri geliyordu. Bu yayılım ateşleri bir süre susuyor, sonra başka bir yönden alabildiğine yoğun duyuluyordu. Komite sürekli toplantıdaydı. Kızıl işçi müfrezeleri kısa devriyeler durumunda kentin merkezine doğru çıkan lıyor, onların getirdiği bilgiler değerlendiriliyordu. Bu işlem öğleye doğru gittikçe daha uzak yörelere doğru sarkıtılmaya başlandı ve sonuçta Viborg Mahallesi'nin Kızıl Koruyucularıyla erler St. Petersburg'da birbirlerine kavuşarak kucaklaştılar. Durumu Eylem Birliği Komitesi anında öğrendi. Hemen alt komitelerle erlerin bulunduğu kışlalara işçiler gönderilmeye başlandı. Erlerle daha doğrusu Erler Komitesiyle İşçi Eylem Birliği Komitesi 27'si günü öğleden sonraki ilk saatlerde birbirleriyle tam bir kaynaşma ve ilişki içine girdiler. İşte -sanırım- tam bu saatlerde komite üyelerinden bir yoldaşın uyarısıyla Petropavlovskaya Kalesinde 25'i gecesini tutuklanan yoldaşlarımızı anımsadık. Çar güçlerinin en gerici, en ırkçı, en halk düşmanı Bisikletçiler Birliğinin desteğinde, onun avucundaydı kale. Bu birliğin karşı-eylem olarak Petropavlovskaya Kalesinde tutuklu bulunan tüm yoldaşlarımızı boğazlamasından derin bir kaygıya kapıldık. Komite hemen Petropavlovskaya Kalesine ve özellikle Bisikletçiler Birliğine karşı eyleme geçebilmek için Kızıl Koruyucularla, silahlı işçi müfrezelerinden oluşan bir birliği yöreye gönderdi. Görevimiz azgın Bisikletçiler Birliğinin bir karşı-devrim eylemine geçmesine engel olmaktı. Petropavlovskaya Kalesinde tutuklu yoldaşlarımız en gözde yoldaşlarımızdan oluşuyordu. Fabrikalarda işçi örgütlerinde, mahallede, türlü deneyimlerle işçinin güvenini kazanmış, türlü bunalımlardan geçmiş işçilerdi. Savaşkanlıklarıyla ve kitlelerle en iyi diyalog kurabilmeleriyle ünlü bolşevik yoldaşlar genellikle çoğunlukta Petropavlovskaya Kalesindeki tutuklular içinde. Birden Vladimir İvanoviç gözümün önüne geldi. Kansız ve iki çocuğu... Agrafena'nın nasıl derin kaygılarla kentin öteki yakasında sürekli silah seslerini izlediğini düşündüm.

Bizim Petropavlovskaya Kalesini boşaltışımız belki de "Bastil'in alınmasıydı". Kızıl Koruyucular ve işçilerle, Eylem Birliği Komitesinden oluşan kuvvet, tepeden tırnağa silahlı, tepeden tırnağa karşı-devrimci birliğe doğru yola çıktı. Erler Komitesiyle ilişki

kurup bunu birlikte düzenlemeyi bile düşünemedik; düşürmeye de zamanımız yoktu. Tüm korkumuz bir baskınla yoldaşlarımızın tümünden öldürülmeleri idi. Tutuklulara karşı burjuvazinin nasıl acımasız olduğunu tarihsel deneyimlerimiz omuzlarımıza yüklemişti.

Kentin merkezine girmeden açıktan geçmemize rağmen silah sesleri zaman zaman çok yakından, hemen kulağımızın dibinden geliyordu. İster istemez silah seslerinin, bazı küçük çarpışmaların içinden geçtik. Özellikle polislerin ölümleri yerlerdeydi. Sonuçta Bisikletçiler Birliğinin kışlaları önüne geldik. Birlik sözcüğünün tam anlamıyla demir bir kafes içindeydi. Bu demir kafes önünde başçı istemlerimizi yineledik. Birliğin bize katılmasını istedik. Ama erleri pek gördüğümüz yoktu. Daha çok subayları görebiliyorduk ortalık yerde. Onlar da bize alabildiğine öfkeli, kızgın bir biçimde alayın önünden çekilip gitmemizi söylediler. Çekilip gitmedik. Petropavlovskaya Kalesinin bize verilmesini istedik ve işte savaş burada başladı. Erlerle proletaryanın tek savaşı budur: Bisikletçiler Birliğiyle yapılan savaş.

Kızıl Koruyucularla Bisikletçiler Birliğinin çarpışması oldukça uzun sürdü. Bisikletçiler Birliği 20 barakadan oluşuyordu. Kızıl Koruyucular demir çitleri atlayarak barakaların içlerine girmeyi başardılar. Birliğin erlerinin bir bölümü sonuna dek sürdürdü çarpışmayı. Subaylarsa çitlerin ve barakaların gerisinde rütbelerini sökerek erlerini bırakıp kaçtılar. Petropavlovskaya Kalesi işte böylece düşmüş oldu. Kalenin erleri bize en küçük biçimde karşı koymadılar. Heryerde olduğu gibi burada da yöneticilerin ve kale kumandanının erlerce tutsak edildiğini gördük.

Doğrusu Kızıl Koruyucularla tutukluların kucaklaşması görülecek şeydi. Vladimir İvanoviç'i bulmakta önce oldukça zorluk çektim ama buldum onu sonunda. Coşkulu kıvancı içinde hızlı hızlı bir erle konuşuyordu. Biribirimizin boynuna sarıldık. Ona kansıyla çocuklarını gördüğümü, herşeyin iyi olduğunu söyledim.

***

Akşam üstü çok kişinin inanmakta zorluk çektiği bir haberin

doğruluk kazandığını kesin olarak öğrendik. Semyonovski Alayı da isyancılarla birleşmişti. Alayın ünlü avcı birliği erleri bu kez dört nala İsmailovski Alayına doğru at koşturuyorlardı, onların da kendilerine katılmalarını sağlamak için. Bizi en çok şaşırtan işte Semyonovski Alayının isyanıydı. 1905'teki isyancılara karşı gösterdiği katı, acımasız davranışlarıyla ünlü alayın St. Petersburg proletaryası ile birleşmesi, onun isyanına katılması nesnel koşulların ne denli isyan için olgunlaştığını gösteriyordu. Semyonovski'yle İsmailovski Alaylarının isyancılar yanında ağırlıklarını koymalarıyla birdenbire şu gerçek tüm açıklığıyla ortaya çıkıveriyordu: St. Petersburg Garnizonuyla isyancı işçileri tehdit edebilecek artık hiçbir ciddi güç çarçı yönetimin elinde kalmamıştır. Durum St. Petersburg dışında da gerçekleştirilmiş ve başkentin güvencesi sağlanmıştır.

28'i sabahına gelindiğinde -o gün işçiler eğer genel grev kararlarını sürdürürlerse askere alınmış olacaklardı- çarçı yönetimin elinde hiçbir güç hemen hemen kalmamıştı. 23'ünde Uluslararası Kadınlar Günü nedeniyle başlayan gösteriler 4 günde 300 yıllık Romonovlar sülalesini bir kasırga gibi önüne katıp paramparça etmişti.

Garnizon Kumandanı Habalov kupkuru bir adamdı. Bir iskelete benzerdi. Bir Azraile benzerdi. Kemikli yüzündeki kara kara gözlükler onu alabildiğine çirkinleştirir, upuzun boyuyla bu adam gerçekten insan kılığına bürünmüş bir azraile benzerdi. İçinin karanlığı tüm davranışlarına sinmişti. İnsan onun karşısında bir süre kaldığında bu adamdan kendisine birşeylerin sindiğini duyarlar sanki annmak istermiş gibi bir an önce odasından çıkmaya çalışırdı. Çarn kölesiydi. Halkın ve erlerin düşmanıydı. Onlardan gerçekten tiksindir, onları bir sürü gibi görürdü. Ama asıl düşmanı olduğu kişiler bolşeviklerdi. Cahil pleblerin Bolşevizmle düşünmeye başladıklarını sezdiği için tiksintisi katmerleşiyordu. Ben bu adamın fotoğraflarına gazetelerde rastladığımda "bu adam asıl çocukların düşmanıdır" diye geçirmiştim içimden.

Öylesine kapkara öylesine kötülüğüyle kupkuruydu ki, onun tam karşıtı cıvıl cıvıl çocuklar canlanıyordu insanın gözünde. Kimbilir diyordum kimbilir bu adamın çocukları nasıl soluk aldır-

mayan bir sevisizliğin içinde kıvançlarının hayaları büküle büküle büyütülmüşlerdir...

General Habalov şimdi, bu 28'i sabahı amirallik binasında ya-
payalınızdı. Üç gündür uyumuyordu. Daha da kurumuş, daha da
azrailleşmiş gibiydi. Ama şunu söylemekte yarar var, son dakika-
larda artık garnizonun düştüğünü anlar anlamaz, son bir davranış-
la hiç olmazsa Kışlık Saraydakileri kurtarabilmek için elindeki ta-
bancasıyla amirallik binasından fırlayıp çıkmıştı. Bulabildiği bazı
birlikleri Kışlık Saraya göndermek için elinden geleni yaptıysa da
kendisine bağlı bu azınlık kuvvetler de kurtuluşu kaçmakta bulu-
yorlardı. Kışlık Saraya gittiğini sandığı birliklerden de ses seda
çıkılmıyordu. O zaman amirallik binasının komutanlık odasında de-
rin bir yalnızlığa düştü General Habalov ve kurmayı. Büyük güç-
lerin, nefret ettiği kitlelerin kendisine doğru büyüye büyüye gel-
diklerini sezinler gibi oldu. Karısı ve çocuklarını düşündü bir an.
Çocuklarından önce karısını düşündü, Çocuklarını hiçbir zaman
çok sevmedi. Karısını düşünmesi de Çar'dan sonra en çok ondan
çekinmesindendi. Bu adam kendisinden aşağıdakilerden çekinme-
diği için onları hiçbir zaman düşünmez, ancak çekinebildiklerini
düşünürdü. Denebilirki çekindiklerini severdi bir bakıma.

Birkaç asık suratlı subayla birlikte amirallik binasının geniş
kurmay salonunda giysileri içinde kasılıp kalmışlardı. Başlarına
gelecekleri bilmiyorlardı. Dışardan gittikçe yaklaşan sesleri izledi-
ler. Habalov yanındaki üç-beş subaya şöyle bir baktı. Hafifçe gü-
lümsemi. Ötekilerin nasıl, hangi bahanelerle kaçtıklarını biliyordu.
Ama onlardan daha edinimliydi Habalov. Bundan kaçış olmayaca-
ğını biliyordu. Yanında kalan birkaç subay da örümcek ağına yaka-
lanmış karasinekler gibi bir türlü onun etkisinden kendilerini kur-
taramadıkları için büyülenmiş gibi orada donup kalmışlardı.
Gözleri Habalov'da öylece bekliyorlardı. Ve beklenen an geldi.

Viborg Mahallesinin Kızıl Koruyucuları erlerle birlikte amiral-
lik binasının kumandanlık odasına hızla daldılar. Odanın içine
bomba gibi düşen Kızıl Koruyuculardan biri bağırdı:

- St. Petersburg Garnizon Kumandanı General Habalov içiniz-
den hangisi?

ÇAR'IN AMİRALLİK BİNASINDA YAŞLI BİR KADIN

Kısa bir sessizlik oldu çarın amirallik binasının komuta salonunda. Kızıl Koruyucuya önce hiç kimse yanıt vermedi. Derin bir olgunluğun sessizliği içinde olgun bir görünüm yaratmak isteyen Garnizon Kumandanı Habalov parmağını bile kıpırdatmıyordu. Ama bu numaranın sökmeyeceğini anlaması için çok zaman geçmedi. Amirallik binasının tavanlarına doğru bir kaç el kurşun sıkan proleterler karşısında ilk konuşan da General Habalov oldu.

- General Habalov benim, dedi... İşte aradığınız adam benim. Hiçkimseye bir zararınız dokunsun istemem.

Yanıtındaki ikiyüzlülüğü en çok kendisi biliyordu Habalov'un. Habalov özverili subaylarından birinin kalkıp "Aradığınız adam benim" diyeceğini böylece de kendini kurtaracağını bilseydi hiç kuşkusuz Kızıl Koruyucunun sorusuna doğru yanıt vermezdi.

Kızıl Koruyucular masaya yaklaştılar. General Habalov ayakta idi. Ama avuçlarıyla masaya dayanmıştı. Avuçlarının altında yatınlmış St. Petersburg'u mahalle mahalle, sokak sokak gösteren bir harita vardı. Harita tıpkı bir savaş kumandanının kurmay daireesindeki gibi kırmızı, mavi, kara noktalarla belirlenmiş, bazıları aralarında kalın çizgiler çizilerek birleştirilmişti. Kızıl Koruyucular haritayı gördüler ve içlerinden biri şöyle dedi:

- Demek General Habalov sensin. Biz işçileri bugün tutuklatıp cepheye sürecektin demek sen...

Habalov birşey demedi. Ama gösterilerden caymazlarsa işçilerin bugün -28'i günü- tutuklanıp Galiçya cephesine sürülecekleri

konusundaki bildirisini anımsadı. En öndeki Kızıl Koruyucu :

- Sizi General Habalov, St. Petersburg İşçi ve Erler Komitesi adına tutukluyorum, dedi birşeyi özetlemişçesine. Hemen şimdi siz ve öteki arkadaşlarınız Petropavlovskaya Kalesine götürülüp hapsolunacaksınız. Hepiniz hemen kurulacak halk mahkemelerinin vereceği yargı gününe dek orada tutuklu olarak kalacaksınız. Buyurun gidelim.

General, amirallik binasındaki büyük boy ikonların arasında duran Çar'ın portresine baktı. Çar kendisine yazgısına boyun eğmesi gerektiğini söylemişçesine yumuşak yumuşak gülümsüyordu. Birden, dışarıya çıkmanın kendisini nasıl ürküttüğünü duyarladı. Apaçık, bir suikasta kurban gitmekten korkuyordu. Suikast bile büyüyen korkusunda birden gerilerde kaldı. Dışarıda toplanan halkın kendisini linç etmesinden paniğe kapıldı. Birden titredi. Linç edileceğine, bu Kızıl Koruyucuların kendisini amirallik binasından çıkarıp halkın önüne atıvereceklerine yüzde yüz kendini inandırdı. Bir süre sonra konuşabildi:

- Can güvenliğimiz sağlanmış mıdır? Yoksa bizi dışarıda linç ettirmek amacındamısınız? Böyle bir amacınız varsa, buradan dışarıya adımımı atmam. Bu işi burada bitirin.

En öndekiyle hemen onun arkasındaki iki sakallı Kızıl Koruyucu bu kez tüfeklerini omuzlarına atarak rahat ve kesin bir biçimde konuştular:

- Bizim böyle saray koridorlarının dolaplarına aklımızın ermediğini siz iyi bilirsiniz general. Yönettiğiniz mujiklerden, ölüme gönderdiğiniz insanların saflığından yararlanmasını nasıl tilki kurnazlığıyla bilerseniz...Eğer komite bize gördüğünüz yerde vurun deseydi hiç gözümü kırpmadan vururdum şimdi hepimizi. Ama komite bana sizi yakalayıp kaleye sağ salim teslim etmemi buyurdu. Bu buyruk yerine getirilecektir işte.

En öndekinin konuşmasını gerisindeki tamamladı:

- Doğrusu ya general, halk mahkemesinin önünde neler söyleyeceğinizi yaman merak ediyor St. Petersburg'lu proleterler... Onları bu zevkten alıkoyarsak sonra onlar bizi linç eder...

Duyguları da iskeletleşmiş Habalov'un halk mahkemesi sözcüğünden renginin nasıl uçtuğunu görmekte yine de zorluk çekmedi Kızıl Koruyucular. Halkın karşısına çıkmak bu insanlar için kalabalıklar içinde çırılçıplak dunsuz kalıvermek gibi bir duygu veriyordu. Sıtmaya tutulmuş gibi bir titremenin içine düşmelerini başka türlü açıklamak çok zordu.

Buna rağmen general hiçbir şey demeden yürüdü. Çarın son kalıntıları olan öteki yüksek rütbeli iki subay da onun ardından. Avurtları çökük, yarasaların gün ışığındaki bunalmalarıyla çevreye bakan general bir süre halkın arasında yürütülerek Perspektif Nevski'nin ana caddesine çıkarıldı. Kızıl Koruyucuların arasındaki perperişanlığı St. Petersburg proleterlerini pek keyiflendiriyordu. Laf atmalar başladı. Laf atmaların, generalin suratına tükürmeye dönüştüğü bir sırada bir zırlı araba general ve yanındakileri çevirip tam içeriye çekecekken:

- Durun, diye bağırın bir kadın sesi duyuldu. Bu bir bağırtı değildi. Tüm gücünü boğazına, gırtlığına toplamış yaşlı bir kadının haykırışı idi. Amirallik binasının hemen az ötesinde general ve Kızıl Koruyucular zırlı arabanın önünde durup kendilerine bağırın bu kadına doğru başlarını çevirdiler. General Habalov iyi şeyler olmayacağını sezinlemiş gibi arabaya yönelmek istiyordu ama Kızıl Koruyuculardan biri kolundan tutup arabaya hızla yönelmesini engelledi. Kara giysileri içinde yaşlı bir kadın onlara doğru adım adım yaklaştı. Gözünü hiç kırpmadan General Habalov'a bakıyordu. Kızıl Koruyucular kötü bir varsayımı önlemek için generalin önüne geçtiler. Ama kadın aynı biçimde:

- Çekilin, dedi, onu görmek istiyorum. Kızıl Koruyucular hafifçe açıldıklarında yaşlı kadın Habalov'a bir süre baktıktan sonra:

- Demek sensin ha? Dedi, General Habalov sensin... Ah işte sonunda sen... Habalov hiçbirşey demeden derin bir ürküntü içinde kadına bakıyordu. Kadının kendisine gözlerini kısa kısa öyle bir bakışı vardı ki bunu Habalov'un sözlerinden anlamak olasıydı.

- Kızıl Koruyucular, dedi, bu kadının deli olup olmadığını bil-

miyorum. Beni niçin bunun karşısında tutuyorsunuz. Arabaya binmiyorum.

Kadın son derece yalın bir biçimde:

- Dur general, dedi, benimle birazcık konuşmadan arabaya binemezsin. Seni görmeden ölmeyeceğine yemin etmiş bir yaşlı kadına giderayak bu kötülüğü yapamazsın. Seni görmek, seninle yüz yüze gelebilmek için öyle uzun yıllar bekledim ki Habalov... Tam 12 yıl, iki ay... Sen çarın kristalli salonlarında çizmelerinle dolaşırken nereden bilecektin general St. Petersburg'un bir kenar mahallesindeki yaşlı bir kadın gece gündüz demeden hep seni düşündürmektedir..

Bu kez Habalov kesin bir davranışla en yakınındaki Kızıl Koruyucuya:

- Beni bu kadınla konuşturmaya, yüz yüze getirmeye hakkınız yok, dedi. Gidelim.

Doğrusu, alıştığı komut vermenin rahatlığı içinde öyle bir biçimde söyledi ki bunu, tüm Kızıl Koruyucular ve general birkaç adım ötelerindeki zırlı arabaya doğru kendiliklerinden yöneldiler. Ama yaşlı kadın onları yine durdurdu. Bu kez yaşından beklenmeyen bir çeviklikle, tıpkı yaşlı bir kedi gibi Kızıl Koruyucuların arasından dalıp General Habalov'u kolundan yakaladı. Şaşırın Habalov başını çevirince yaşlı kadınla burun buruna geldi. Kadının kendisine doğru uzattığı şeyi önce bir bıçak sanıp Kızıl Koruyuculara doğru yönelmek, onlara sığınmak istedi. Kolunu şiddetle çekerek kadından kurtardı. Ne ki kadının yüzüne dayadığı fotoğrafa bakmaktan kendisini kurtarması olanaksızdı. Yaşlı kadın son derece diri bir biçimde:

- General bu fotoğrafa iyi bak... diye sürdürdü konuşmasını, iyi bak bu fotoğrafa. 12 yıl öncesinin bu genç çocuğunu tanıyabilecek misin bakalım?

Habalov fotoğrafa şöyle bir baktı, başını çevirmek istedi.

- Yooo general, başını çevirme... Hiçbir yere gidemezsin general bu Kızıl Koruyucuların içinde bu çocuğu tanıdığını, hem de çok iyi tanıdığını söylemeden...

- Böyle gevezeliklerle uğraşacak zamanım yok diye bağırdı General Habalov, ne söylediğini kendisi de pek iyi kestirinden... İşte o zaman Kızıl Koruyucular onun, bu kadının elindeki fotoğrafı çok iyi tanıdığını hemen oracıkta anlayıverdiler.

- Bak, dedi kadın, tanımana yardım edeyim, adını vereyim sana ha? Adını duyunca belki de hemencecik anımsayıverirsin... ne dersin general adını söyleyeyim mi? Adı Gurkiyeviç... Bak bir kez daha söylüyorum tek tek; Gur-ki-ye-viç... Bir kez daha, yüzbin kez daha söylerim... yeter ki sen tanıdığını söyle general..

Habalov tam bir bunalımla başını Kızıl Koruyuculardan yana çevirirken kadın bu upuzun iskeletin yanına bir iyice sokuldu. Kızıl Koruyucular kendisini engellemediler. Bu kez öfkeli öfkeli konuşuyordu:

- Anımsa general... Nasıl anımsamazsın... 12 yıl önce sen Polonya sınırındaki bir kalenin kumandanı değil miydin? Gurkiyeviç 21 yaşındaydı o zaman...Hadi hadi general üzme beni... Gurkiyeviç' i tanıdığını, hem de çok iyi tanıdığını seni koruyan bu yeni askerlerine söyleyiver...Onlar da alıp gitsinler seni. Senden öyle çok şey istemiyorum ki...Hem sana yardım da ediyorum. Bak sen Gurkiyeviç'in anasını da tanırısın... Onun adını da vereyim sana ki, aklını başından alan bu uğursuz günde küçük bir yardımım dokunsun sana. Anasının adı Vera. Vera... general, yineliyorum; Gurkiyeviç ve anası Vera'yı tanıdığını söyle. Sadece bunu istiyorum senden. Anımsadığını söyleyiver. Eğer söylemezsen general, hiç bu insanların tanımadığını, görmediğini, bu insanlarla yaşamının hiçbir döneminde bir kez bile yüz yüze gelmediğini söylemeye kalkarsan, işte o zaman general, seni hiç kimse, Viborg'un yoksul proleterleri bile elimden kurtaramazlar...

Birden yakasma öyle bir yapıştıki hiç kimse bu yaşlı kadının, iki büklümlüğünden nasıl böyle upuzun bir adamın yakasma sıçrayabildiğini kestirip anlayamadılar. Sanki general kadar uzamıştı. Sanki generalin gözlerinin içine baka baka konuşuyordu. "Hiç kimse seni elimden alamaz" derken bunu öyle güçlü bir inançla söylüyordu ki gerçekten de Kızıl Koruyucular bile bir an Haba-

lov'u kurtarıp kurtarmayacakları konusunda kaygıya kapıldılar. Kadın, generalin yakasını sarsarak ikinci bir kez "Hadi anımsa" diye öyle bir bağırdı ki, generalin çaresiz, belki de daha fazla bir takım olayların gelişmesinden korkarak ve ille de linç olayını kafasından söküp atamadığından fotoğrafı tanıdığını söyledi:

- Evet, dedi, kale kumandanıyken bu Gurkiyeviç te bir çok tutuklu gibi kaledeki tutuklulardan biriydi. Tanıdım onu. Bırak beni şimdi artık, gideyim.

- Anası Vera'yı da tanıdın değil mi general...?

- Tanıdım. Bırak beni artık gideyim.

Kadın birden toparlanarak birkaç adım geri çekildi. Fotoğrafı bluzunun içine iyice yerleştirerek bu kez yerlere dek eğildi:

- Kızıl Koruyucular... kızıl erler... Bu erleri tanıyan siz hepiniz tanıgımsınız şimdi. General, Gurkiyeviç'i nerede nasıl tanıdığını söyledi; Gurkiyeviç'in anasını da tanıdığını söyledi. Siz şimdi benim halk mahkemesindeki tanıklarımısınız. 21 yaşındaki Gurkiyeviç'in tanıgımsınız. Hadi general şimdi güle güle. Şimdi yerlere dek eğilerek selamlıyorum seni. Kaleye güle güle general... Kızıl Koruyucular, ona iyi bakmanızı istiyorum sizden. Gerekirse gelip ben buyruğuna girerim generalimin. Ona en iyi çorbaları yapanım...

Mahkemenin kurulacağı güne dek gözümü kırpmadan onun bir dediğini iki etmem. İnanın bana Kızıl Koruyucular, ona çok iyi bakınm...

Hadi general, yeniden görüşeceğimiz güne dek hoşçakal. Çok kısa süre sonra yeniden karşılaşacağız. Kale kumandanından izin alıp zaman zaman ziyaretine geleceğim general. Kafeslerin önünde sana Gurkiyeviç'le anasının fotoğraflarını gösterip onları unutmamı engelleyeceğim.

Herhalde böyle bir işlemin yapılmasını engellemek istemezsin... sen bu iki insanı çok sevmez miydin general, ha, çok sevmez miydin? Uykularını kaçırarak kadar... Söylesene...

Yaşlı kadının söylediklerinin çoğunu ne General Habalov ne de kendisini Petropavlovskaya Kalesine götüren Kızıl Koruyucular duydular. Arabaya binip hızla uzaklaşmışlardı Perspektif Nevski'nin köşesinden... Ancak Kızıl Koruyucularla işçi müfrezelerinden ve erlerden oluşan bir birliğin erleri kadının koluna girerek onu böylece giden arabanın arkasında dimdik tutabildiler. Bu gözlelerinden akıl, fınl fınl zeka dönen kadın herkesin dikkatini üzerine toplamıştı. Kara giysilerinin içindeki tüm proleter kadınları gibi sefaleti apaçık görünüyordu. Onu alıp amirallik binasına döndüler. Giriş salonuna buyur ettiler Kızıl Koruyucular kendisini. Avizelerle, kristal aynalarla, mermere merdivenlerin oymalı basamaklarındaki küçük yontularla alabildiğine görkemli salonun pırl pırl görüntüsü yaşlı kadına birden acısını unutturuverdi. Hayran hayran salonu izlemeye, koca koca postallarıyla kendi görüntüsünü izlediği salonda dolaşmaya başladı. Çocuksu bir sevinç gelip oturmuştu gözbebeklerine. Pırl pırl bakıyordu herşeye. Yanındakilere de durmadan soruyordu. Herkes de kendisiyle ilgileniyordu. En çok da ikonların ortasındaki çar ve ailesinin yağlı boyadan yapılma tablosuna uzun uzun baktı. Salonun yukarı kata çıkan merdivenlerinin heinen yanbaşındaki duvara boydan boya yapılan pano gerçekten göz alıcıydı. Girer girmez herkesin dikkatini çekiyordu. Sanki insan çar ailesinin evine gelmiş, yukarıya çıkarken Çar'ın ve ailesinin kendisini karşılayacağı duygusuna kapılıyordu.

Yaşlı kadınıımız Kızıl Koruyucuların arasında, kara giyisileri içinde ve kalın botlarıyla bu tablonun önünde uzun uzun durdu. Hayran hayran izledi tabloyu. Herşeyi, tabloda gördüğü herkesi bir bir soruyor, kesin yanıt almadan bir başka soruya, bir başka yarıta geçmiyordu. Sevinç içinde derin bir hayranlıkla kendini kaptırmıştı tablodaki görkemli anlatıma...

Tablo olabildiğince Romanov'ları birlikte göstermeye özen göstermişti. İşte Çar İkinci Nikola. Yeşil çimenlerde top oynayan çocuklarına alabildiğine yumuşak, merhametle dolu olarak bakıyor. Bir Çar değil, bir baba. Herhangi bir babadan ayrıcalığı yok sanki. Tam anlamıyla rahat, kendi evinde, çocuklarını düşünen sade bir baba. Çariçe her zaman olduğu gibi, çocuklarının yardımına hemen koşacakmışcasına çocuklarına yönelik bir dikkat içinde

gergefını işliyor. Hemen yanlarında kızları Mariya duruyor. Grandük Mihail Aleksandroviç büyük bir olgunluk içinde öteki büyük Grandük Serge ile konuşuyor. Kızıl Koruyuculardan biri "Bu Serge 1905'te öldürüldü" deyince yaşlı kadın, "Aaa yapmayın bu o mu?" diye sordu üzüntüyle. "Zavalıcık ne kadar da dikkatli dinliyor yanındakini... Doğrusu insan üzülüyor..." Peki bu yanlarında güzel sırmalan içinde bu son derece yakışıklı adam kim?". O ünlü Prens Paley... Prenses Helen'in çocuklarla oynamayı yeğlemiş gibi bir hali var. Öteki ikisi, Grandüşes Aleksandra Feodorovna ile Yelizavetta Feodorovna, geride bir papazla birlikte görünüyorlar. Papaz birşeyler söylüyor ama onlar hem onu dinlerken hem de önde oynayan çocuklara bakıyor gibiler... Daha doğrusu ressam öyle kurnazca bir perspektif kullanmış ki, geride olmalanna karşın bakışları en önde, tablonun ilk planında kendini duyurlatıyor. Kadın "Papaz, Rasputin mi?" diye soruyor. Bir bölüğü öyle sanıyor ama, kesin yanıtı bir başkası veriyor:

- Tabloda görülen bu papaz Rasputin değildir. Çar ailesinin en güvendiğı papazlardan ünlü Vasiliyev'dir bu. Aslında çar ailesine etkisi Vasiliyev'in Rasputin'den daha çoktur. Rasputin sadece Çarıçeyi etkileyebiliyordu... Ana Çarıçe tüm bunların dışında, ama sanki hepsinin içindeymiş gibi çocuklara yakın bir yerde oturuyor. Kucağında Çar'ın çocuklarından biri. Bir büyükanne sevecenliğiyle elindeki oyuncakla oynamakta olan torununu seviyor, saçlarını okşayarak...

Ve tüm bunların gerisinde sarayın görkemli kapılarının belirlendiğı bitiş noktasına dek son derece özenle yerleştirilmiş uşaklar, ponponlu giysileri içinde... öyle giysiler ki Çar ve Çarıçe onların yanında adeta yoksullaşmış gibi kalıyorlar... Ressam bu tabloyu yaparken besbelliki şu temel düşünceden yola çıkmış: Çar ailesi ya da Romonov'lar öylesine rahat, herşeyden uzakta, öylesine temizler ki insan onları bu tabloda izlerken aman rahatsız olmasınlar diye neredeyse soluk alıp vermekten cayacak. Tablonun yanında duran ikonlar karşısında insan "Tüm çar ailesinin mutluluğı için dua etmek" isteğini duyuyor.

İşte yaşlı kadın kara giysileri içinde ve koca koca botlarıyla, cennetten bir köşeyi andıran çar ailesinin bu tablosu altında Kızıl

Koruyucularla, öteki kızıl müfreze birliklerinin erlerine torunu Gurkiyeviç'in öyküsünü oturduğu bir taburenin üstünde anlatmaya başladı. Kendisini dinleyenler ellerinde tüfekleri tablonun altında süt döksen yalanacak temizlikteki yerlere oturarak Gurkiyeviç'in öyküsünü kulaklarını dört açarak dinlemeye koyuldular...

***

Gurkiyeviç tutuklandığı zaman 20 yaşındaydı. Bu onun ikinci tutuklanışydı. Birinci tutuklanışında 18 yaşındayken demiryolu işçilerinin yasa dışı sendika üyelerinin bir toplantısında alınan karar gereğince işi yavaşlatma nedenlerini açıklayacak bir bildirinin basımı sırasında jandarmayla polisin ortak eylemi sonucunda ele geçmişti. O zaman şimdi Habalov'un atıldığı Petro-pavlovskaya Kalesine atılmıştı arkadaşlarıyla birlikte. Ne ki ailesi St. Petersburg'da olduğu için görüşme olanağını bulabiliyordu. Görüşmede pek zorluk çekmiyorlardı. Bir yıllık bir tutuklamanın sonunda Çar'ın Duma'nın kurulmasını da içeren liberalleşme girişimlerinin bir sonucu olarak Gurkiyeviç ve arkadaşları salıverildiler. Çıktığında ondokuz buçuk yaşına basmak üzereydi. Gurkiyeviç profesyonel bir devrimciydi. Daha çok demiryolu işçileri arasında çalışmakla görevlendirilmişti Bolşevik Parti'ce. Demiryolu işçileri çok kısa sürede bu genç delikanlıya ısınmış ve bağlanmışlardı. Yaşıyla kıyaslanmıyacak bir olgunlukta idi Gurkiyeviç. Bu olgunluğu yaşamından geliyordu, Gurkiyeviç'in. Babası da şimendifer makinistiydi ve Gurkiyeviç çok küçükken Nijni-Novgorod (Şimdiki Gorki) istasyonuna girişte geçirdiği bir kaza sonucunda ölmüştü. 32 yaşında genç bir adamdı babası kaza sonucu öldüğünde. Dedesi, anneanesi (şimdi amirallik binasında çar ailesinin tablosu altındaki taburede bu öyküyü anlatan kadın) ve 25 yaşındaki anasıyla kalmıştı. Anası oğluna son derece düşkündü. Eve parça işi alıyor, parça iş dikiyordu. Atölyeler ara işleri için (ilik, ütü, teyel gibi işler) kendisine iş verirler, o da gece gündüz demeden çalışırdı. Dedesi o zamanlar bir satış mağazasının gece bekçiliğini yapıyordu.

Gurkiyeviç'in okumaya tutkunluğu çok küçük yaşta kendini gösterdi. Annesinin derin bir aşka dönüşen bağlılığı ve titizliği içinde bir zengin çocuğu gibi, hatta belki de ondan da öte, şımar-

ması olası bu genç delikanlı tam tersi gittikçe olgunlaşıyor, gittikçe çevrenin sezinelemeyeceği sorumluluklar altına girmeye başlıyordu. Dedesiyle tartışılar, bazen de aralarında kırgınlığa varan küçük dargınlıklar olurdu. Aile yoksulluğuna ve de çok sevdiği kişilerinden bir canı yitirmelerine karşın yine de kendi içinde yaşam sevincini dimdik ayakta tutmasını biliyordu. Kuşkusuz bu kıvanç Gurkiyeviç'ten kaynaklanıyordu. Ailede herkes onun liseyi bitirince St. Petersburg Üniversitesi'ne gideceğine ve de en kısa sürede de üniversiteyi bitirip taşrada idari bir görev alarak aileyi geçim yükünden tam da yaşlılık zamanında kurtaracağına inanıyordu. Herkesin böyle sandığı bir zamanda Gurkiyeviç bir gece artık okumayacağını, liseyi terk edeceğini söyleyiverdi. O sırada lise ikideydi. Kadın:

- Nasıl olur Gurkiyeviç...? Dedi. Nasıl olur ama?

-Olur ana, dedi...

- Peki ama neden? Ben bunca yıl niçin çalıştım peki?

- Biliyorum ana, dedi, beni okutman içindi...

-Senin okuman için. Senin çalışmana gerek olmadan seni okutabileceğimi biliyorsun. Üniversiteyi bitirdiğinde bir yöneticilik görevi alıp taşraya yerleşeceğimizi düşünürdük hep. Deden toprakla da uğraşma imkanı bulacağını düşündükçe nasıl seviniyordu Gurkiyeviç...

Anası -yani bu öyküyü anlatan kadının kızı- derin bir üzüntü içindeydi. Birden herşeyin yitiverdiğini duyarlıyordu. Kocasının ölüsüyle karşılaştığında da bu duyguyu aynen işte böyle duymuştu. Dikiş makinasının önünde birden iki eliyle yüzünü örterek inledi. Delikanlının hiç unutamayacağı şu tümceler dökülürdü kendiliğinden ağzından, engelleyemedi onları:

- Niye bu niyetinden ortaokulu bitirince söz etmedin? O zaman beni isteyen biri vardı Gurkiyeviç, yeniden evlenme imkanı bulurdum belki.Seni okutmak için bu adamın teklifini geri çevirmiştim.

Gurkiyeviç anasına koyu mavi gözlerinin tüm güzelliğiyle, derin bir hayretle baktı. Anası ellerini yüzünden çektiği zaman oğlunun bu hayretini gördü.

- Anlayamazsın sen, dedi, katlandığım yoklukların nerelere dek uzandığını kavrayıp, anlayamazsın Gurkiyeviç... Anlayan için çok gençsin daha.

- Anlarım ana, dedi Gurkiyeviç, o zaman bakışlarını birşeyden utanmışcasına yere indirerek.

Anası onun üzüntüsünü gördü. Kendisinden söz ettiğine canı sıkıldı. "Beni bırak Gurkiyeviç, beni bırak. Ama kendini düşün. Ne işçisin, ne aydın. Ne tam okumuş bir adamsın, ne tam cahilsin. Böyle ortada kakılıp kalamazsın Gurkiyeviç, işçi olmak için çok geciktin... Ne olacaksın peki Gurkiyeviç?"

O zaman oğul anaya sabaha dek süren konuşmalarla durumu anlatmaya çalıştı. Üniversiteye gitse çarın otokrasi düzenine karışmaktan başka bir çıkar yol bulamayacaktı. Anasına tüm açık yüreklilikle bu düzenin değişmesi gerektiğini, bu düzeni değiştirebileceklerine inandığını söyledi. Anası da ona tüm açık yüreklilikle düzeni değiştirirken kendi yaşamlarını da tehlikeye atmamaları gerektiğini, okulunu bitirdikten sonra bu tür çalışmalara katılabileceğini, böylece birçok kişiye daha da yararlı olabileceğini söyledi.

O geceki konuşmaların çok büyük bir önem taşıdığını ana anlamıştı. İşin peşini bırakmak istemiyordu. Çünkü Gurkiyeviç o gecedan sonra artık eve sık sık gelmemeye başladı. Geldiği zamanlarda da kendisine soru sorulmasına izin vermiyordu. Evin bir anda tadı tuzu kaçtı. Dede öfkelenmeye, bu oğlunun sakıncalı ilişkiler içinde gittikçe yozlaşmaya başladığını ananın kafasına vura vura söylemeye başladı. Dedenin bu tutumu anayı oğlunu savunmaya, yeniden eskisinden de çok sevmeye yöneltti. Şimdi oğlunu korumak, bilmediği tehlikeler karşısında ona göğüs gemek eğilimi de anaya egemen olmaya başlıyordu.

Gurkiyeviç ilk tutuklandığında ana işte bu duygular içindeydi. On gün süreyle Gurkiyeviç'i anasına göstermediklerinden, kadının

nasıl bir bunalım içine düştüğünü dedesi yakından görüp izlediğinden artık Gurkiyeviç' e yüklenmekten caydı. Bu konuda annesinin de kuşkusuz etkisi oldu. Zavallı kadın bu on gün içinde adeta kendinde değildi. Yan deli gibiydi. Anlamsız hareketlerde bulunuyor, gidip geliyor, durup dururken gülümsüyordu. Görüşmelere izin verildikten sonra ana yavaş yavaş kendine geldi ve oğluna yeniden büyük bir ihtimamla eğildi. Oğlunun büyük tutkusu okumayı bildiği için onun kendisine verdiği listedeki kitapları ne yapıp yapıyor, ediniş Petropavlovskaya Kalesine götürüyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bir bildiri dağıtımı için yakalanmış bir gence çar yönetimi de onca acımasız davranmıyordu hani.

Gurkiyeviç'in tek tutkusu gerçekten de okumaktı. Okurken bu insanı incelediğinizde nasıl özenle, nasıl yazılanlara derin bir saygı içinde, onlarla kendisi arasında, kendi çağı arasında sıkı bir ilişki kurmakta olduğunu görürdünüz. Bu nedenle onun eleştirilerini kendi akranları arasında kalem oynatmak isteyenler alabildiğine özenle öğrenmek isterlerdi. Gurkiyeviç tutuklu olduğu süre içinde hemen hemen tüm Yunan klasiklerinin Rusça'ya çevrilmişlerini bitirdi. Bu boşluğu uzun zamandan beri duyuyordu. Daha önceleri okudukları arasında Lenin'in Ne Yapmalı'sı, Marx'ın Kapital'i, yine Marx'tan Seçmeler, 18 Brumaire, Komünist Manifesto vardı. Kapital'in altırı çize çize okumuş, arkadaşlarıyla kapitalist üretim biçiminin yapısı konusunda son derece önemli tartışmalara girişmişti. Edebiyat alanında Nekrasov'u, Puşkin'i ezbere bilir, Tolstoy'un yapıtlarını yanından hiç eksiltmezdi. Okuduklarını özet biçiminde Demiryolu Sendikasının toplantısında üyelere açıklar, onlarla tüm bu konuları tartışır. İşçiler tüm bu yapıtların içeriğini çok kesin bir biçimde anlıyor ve özümlüyorlardı. Turgenyev'le araları pek hoş değildi işçilerin. Onu yapmacıklı buluyorlar, hem kendilerinden, hem de temelde Rus burjuvazisiyle aristokrasisinden şematik bir yapıyla soyutlandığını söylüyorlardı. Ama Gogol'e bayılıyorlardı. Gogol'ü Gorki'ye yeğlediklerini belli ediyorlardı.

Gurkiyeviç bu insanların arasında çok mutluydu. Zaman zaman babasını düşündüğü olurdu. Kendisine zaman zaman da bir paye çıkarırdı. "Hey Gurkiyeviç" derdi kendi kendine, "sen St. Petersburg Üniversitesi'ni okuma olanağına sahipken, bu olanağı çarın

düzeniyle bütünleşmemek için geri çevirdin. Akranların şimdi üniversite bahçelerinde kızlarla kol kola gezerken sen bu yağlı paslı işçiler arasında onlara Kapital'in özetini çıkarıp anlatıyor, 'Ne Yapmalı' daki örgütlenme biçiminin diyalektik doğrusunu kavratmaya çalışıyorsun. Sana benden koca bir aferin Gurkiyeviç...". Kendisi bolşevik fraksiyonun bir üyesi olduğu halde, partinin menşevik kanadı tarafından da sevilir ve tutulurdu. Onun kendisini 'adama'daki eşsiz gösterişsizliğine çok kimse ister istemez hayranlık duyuyordu.

Petropavlovskaya Kalesinden çıkışının sekizinci ayında patlak verdi 1905 ayaklanması. Olaylar son derece yoğun yaşıyorlardı. Devrimci yenilginin söndürülmesi olanaksız bir tarla yangını gibi üzerlerine geldiğini gördüğünde anasına, eve bile uğrama olasılığı bulamadan, Polonya kapısından kaçabilmek için St. Petersburg'u bir gece yansıdan sonraterketti. Partiden aldığı emir bu doğrultuydu.

Bilindiği gibi Bolşevik Parti merkezi bu konuda alabildiğine dikkatliydi. Dışarda bulunmaları gereken kişilere göçme belgesi veriyor, onların bir bölümünü dışarda okutup, daha da eğitmek için yabancı merkezlerdeki tüm olanakları zorluyordu. Gurkiyeviç Polonya kapısına belki ikiyüz, belki de en çok üçyüz metre kala yakalandı. Sınırın öte kesimindeki köyde Polonyalı yoldaşlar kendisini bekliyorlardı. Gecenin olmasını beklediği bir anda, han sahibinin genç adamdan duyduğu kuşkuyu jandarmaya iletmesi sonucunda ele geçirildi genç adam. Öylesine derin bir yorgunluğun, dayanılmaz bir uykusuzluğun içindeydi ki jandarmalar kendisini uyandırmakta oldukça güçlük çektiler. Jandarmanın sorgusuna verdiği dağınık, kendi kendini denetleyemiyen yanıtlar kuşkuyu daha da artırdığından alıp askeri birliğin bulunduğu kaleye götürdüler. Habalov o dönemde albay rütbesiyle Polonya sınır kapısının bu kumandanlığında bulunuyordu. İşte Gurkiyeviç Habalov'un karşısına çıkarıldığında albay tüm dikkatiyle günlük programını inceliyor, sınır boyunca alınan önlemlerin yeterli olup olmadığını kendi kendisinde tartışıyordu.

Ve Albay Habalov başını kaldırdığında karşısındaki genci gördü. Karşısındaki genç de onu gördü. İkisinin de yüreği bir başka türlü çarptı. Habalov Gurkiyeviç'i görür görmez onun bir bolşevik

olduğunu hemen derin sezisiyle kavnyıverdi. Zeus ve Letonun oğlu ışık tanrısı Apollon karşısında sandı birden kendini. Gurkiyeviç öylesine gelecek dünyanın güzelliğini kendisinde yansıtıyordu. Habalov'sa kupkuru ikibüklümlüğü içinde zorbanın karanlık dünyasını simgeliyordu sanki. Bu iki insan, hiçbirşey konuşmadan birbirlerini bir bakışta tanıyıp yorumladılar.

***

A na oğlunun tam Polonya sınır kapısında tutuklandığını öğrendiğinde yüreğindeki kapkara bulutların dağıliverdiğine, kendileri için herşeyin yeniden düzelmeye başladığına inanıp sevindi. İnsanı şaşkırtacak boyutlara varan ölümlerin içinde olup olmadığı varsayımı ananın yüreğini durmadan dağılıyordu. Bu nedenle Albay Habalov'un bulunduğu birliğe, oğlunun yanına hemen hareket etti.

Habalov çok kısa zamanda Gurkiyeviç karşısında yenilgiye uğramıştı. Aslında yenilgiye uğrayacağını da biliyordu. Bu genç adamla yaptığı konuşmalardan ağızından laf almanın olanaksızlığını hemen kestirmiş, bu olanaksızlığı subaylarına da söylemişti. "Boşu boşuna zaman yitirmeden başka yollar bulmalıyız" demişti. "Bu Gurkiyeviç" diyordu subaylarına, "inanın bana, yanılmıyorsa, bolşevik seksiyonun çok önemli adamlarından biri... Onun Avusturya'ya, oradan da İngiltere'ye geçmesine kesin olarak Merkez Komitelerinin karar verdiğine inanıyorum. Gurkiyeviç'in önemini size şöyle belirtmeliyim: Bugüne değin, tüm baskılara, tüm kurnazlıklara rağmen Partinin Merkez Komitesi üyelerini tam olarak öğrenemedik. Öylesine kendi kendilerine kapanık ve güçlü, su sızdırmayan bir örgütleri var bu bolşeviklerin. Menşevikler ise öyle değil...Onlar daha geniş bir tabana oturdukları için onların içine sızmak her zaman kolay olmuştur. Ama hiçbir zaman bolşeviklerin içine sızamadık. Bizim için bulunmaz bir rehber olabilir Gurkiyeviç. Kendisinden çok şey öğrenmemiz, birçok şeyi açıklığa kavuşturabilme olanağımız olduğunu sanıyorum. İşkence'nin çok yararlı olacağına işin bu aşamasında inanmıyorum. Gurkiyeviç gık demeden işkencede ölebilir. Oysa önemli olan onu konuşturabilmemizdir. Bununla birlikte kendisi için ne düşündüğümüzü anlamaması için onu da ikide bir de öteki mahkumlarla birlikte kamçı-

latınız...Hein de iyice...böylece hiç olmazsa aklının en azından daha kumazca işlemlerini engelleriz".

Habalov, Gurkiyeviç'e bir hazine gözüyle bakıyordu. Anayı çağırması, işte, işin daha başında, işe nereden başlayacağım bir türlü kestiremeyişinden kaynaklanıyordu. Bu şifreyi bir çözerse, kuşkusuz Çar'ın ve üstlerinin gözüne girmesi işten değildi. Bu nedenle ananın gelişini heyecanla bekliyordu. Bir ipucu elde etme, bu ipucuyla Gurkiyeviç'i çözme olasılığını anada bulacağı düşüncesi hangi hınzırca bir sezinlemeden kaynaklanmıştır, bilinemez. Ananın gelişini beklerken sürekli şöyle düşünüyordu Albay Habalov. "Eğer bu genç adamdan yeterince bilgi toparlayabilirsek, hiçbir zaman yer üstünde göremediğimiz birçok bolşeviğin St. Petersburg'daki yuvalarına inme olanağını bulabiliriz. Bu konunun başanlı sonuçlarını kovuşturmayla görevli kılınmam bile olasıdır". İşte o zaman Habalov'un düşleri başlıyordu. St. Petersburg'a yerleştiğini, Çar'ın, Çariçe'nin kendisini ve kancısını kabul ettiklerini düşün-de yaştırmaya koyuluyordu.

Habalov ananın geldiğini öğrendiğinde önce kendisi görmek istedi kadını. Görkemli bir karşılama düşündü. Daha çok denetimlerde eline aldığı kamçıyı çizmelerine ikide bir vurarak birşeye çok öfkelenmişcesine odasında dolaşmaya başladı. Bu korkuyu daha gerçekçi kılabilmek için de sabahleyin aniden kışlaya baskın yaptı. Kimine küfretti. Kimini kamçıladi. Kimi subayı tokatladi. Kendi emir subayını bile kapısının önünde bir iyice tekmeledi. Bunları ananın gelişinden birkaç saat önce yaptı. O zamandan bu yana da odada oturmadan elindeki kamçıyı çizmelerine vura vura bir aşağı-bir yukarı dolaşıp duruyordu. Kadının dışarda beklediğini kendisine bildiren astsubaya hiç yoktan alabildiğine bağıradi. Adamı kamçıladi. Zavallı astsubay neye uğradığını şaşıradi. Kendisini odadan dışarıya zor attı.

Ana, Habalov'un karşısına çıktığında odada öfkelerini tutmaya çalışan, bunun için de kendini alabildiğine zorlayan bir insan buldu. Zavallı kadın, uzun boylu, iskelete benzeyen bu adamın görünüşünden korkuya kapıldı. Habalov da bunu daha önceden kafasında planladığından kaçının daha fazla korkuya kapılmasını da önlemek için hemen konuşmaya başladı:

-Siz Şu bolşevik seksiyonun -bizce önemli adamlarından-Gurkiyeviç'in anasısınız. Öyle mi? Öyleyse beni iyi dinleyiniz. Biz oğlunuzun bir bolşevik olduğunu biliyoruz. Bunda kuŐkumuz yok. Oğlunuz da kendisinin bolşevik olduğunu bildiğimizi biliyor. Buraya dek onunla tam bir uyum içindeyiz.

Oğlun Merkez Komitelerinin kararıyla dışarıya kaçıyordu yakalandığında. Polonya'dan Viyana'ya geçecekti. Viyana'da kurulu ve ünlü solculardan Adler'in başkanlığını yaptığı "Rus Göçmenlerini Koruma Derneği" ne Merkez Komitesinin mektubunu gösterip onun yardımıyla İngiltere'ye, bolşeviklerin Şimdi çöreklendiği, Londra'ya gidecekti. Tüm bu bilgiler bizim için belli. Şimdi siz Gurkiyeviç'e söyleyiniz. İsterse yine bu yolu izliyebilir. Onu buradan, senin gözünün önünde sınırdışı edebiliriz. Çar'ımızın ve rejimimizin kendini istemeyen düşmanlarını kapı dışarı etme hakkı vardır. Defolup gidebilirler. Oğlunuzun canını kurtarıp çekip gitmesi için de elimden geleni yapacağıma söz veriyorum. Ancak herşeyin bir karşılığı olduğu gibi bunun da bir karşılığı vardır. Bize St. Petersburg'daki bölgesinin adını versin. O bölgede kimlerle birlikte çalışıyordu, onların adreslerini versin. Bunu ondan sen isteyebilirsin. Bunu yapmazsa, sen bunun zorunluluğunu ona bir güzel anlatamazsan o zaman oğlunun başına geleceklerden ben sorumlu değilim. Sen de biliyorsun ki geldiğin kentte belediye isyancıların leŐlerini sokakları temizleyebilmek için alabildiğine zorluk çekiyor. Onbinleri aşan ölümlerin arasına karşıverir oğlun göz açıp kapayıncaya dek. Oğlunla konuş. Bugüne değin kendisine yeterince hoşgörölü davrandık. Bundan sonra olacıklardan senle oğlun sorumludur. Ona herşeyi anlat, kendisini kurtarmasına yardım et.

Kadını yandaki odaya aldılar. Ana-oğul karşılaşmasının tüm hazırlıkları bitince Habalov bitişikteki odaya geçti. Burada herşey ana-oğul konuşmasını dinlemesine, onları iyice görebilmesine olanak verecek biçimde düzenlenmişti. Habalov rahat bir biçimde sandalyesine kuruldu. Yanında emir subayı ayakta bekliyordu. Başka kimse yoktu odada. Habalov az sonra ananın girdiğini gördü. Kadıncağız derin kuşkular içinde ayakta durup duruyordu. Habalov'un bulunduğu bitişik odanın hemen duvar kenarına iki tabure yerleştirilmişti. Ana elindeki torbayı yere koydu. Sonra odada

bir aşığı bir yukarı dolaşmaya başladı. Uykusuzluk, üzüntü,korku, derin kuşkular kadını birdenbire çökertmiş gibiydi. Oğlunu sağ bulduğuna seviniyor, St. Petersburg'da cesetlerin arasında oğlunun ölüsünün bulunmayışına şükrediyordu. Habalov ananın yorgunluktan gelip kendi yakınındaki taburelerden birine oturduğunu görünce emir subayına Gurkiyeviç'i getirmeleri için işarette bulundu.

Aslında Habalov hemen hemen hiç umutlu değildi Gurkiyeviç'in anasının isteklerine yanıt vereceğine. Kesin olarak biliyordu ki, bolşevikler böylesine tuzaklara düşmeyecek kadar ihtilalci deneyimlerden geçmişlerdir. Habalov "Ah" diye geçiriyordu içinden, şu lanetli Parti'nin disiplininin yüzde biri ordumuzda olsa, şimdiye dek ne Galiçya cephesi kalmıştı, ne de Sultanın boğazları".Habalov'un aslında beklediği başka bir şeydi. Bunun ne olduğunu kendisi de kesin kes biliyor değildi.Ana-oğul karşılaşmasında Gurkiyeviç'in göstereceği bir davranış ya da ananın kendi kendini denetliyemiyen bir davranışı işe nereden başlaması konusunda bir takım ip uçlarını verebilirdi. İşte aslında beklediği buydu. Bir bakıma bilinmezden bilinirliğe gitmeyi sağlamak. Bunun için ses tonunun bile önem taşıdığı biliyordu. Tepeden tımağa dikkat kesilmişti.

Gurkiyeviç, ananın oturduğu taburenin tam karşısındaki kapıdan içeriye girdiğinde önce hiçkimseyi göremedi. Ana birden ona doğru koşup oğlunu kucakladı. Epler her ikisini başbaşa bırakıp çekildiler. Ana oğlunu oturduğu taburelerden yana çekerek:

- Ah Gurkiyeviç, ah... diye, sessizce ağlamaya başladı. Kendisini tutmak istiyordu ama başaramıyordu bunu. Oğlunun bu duruma kızacağını bilmesine rağmen... Ana oğul dar odacığın tam ortasında birbirlerine sarıldılar. Ana acıdan küçülmüş, oğlunun göğsüne gömüldü. Habalov bu birbirlerine sarılan iki insanın katıksız sevgilerini gördü.

***

Ana oğlunun özlem dolu sevgisinde eriyip gitmişti sanki. Gurkiyeviç anasını derin bir şevkatle okşuyor, başını aklaşmaya yüz tutmuş saçları üstünde dolaştırıyor, anasının kokusunu derin derin

içine çekiyordu. Bu iki insan sevgilerinde boş bulunmuşlardı. Habalov bu sevgiyi, tümüyle, gözünü kırpmadan, en küçük bir davranışı bile kaçırmadan aç bir kurt gibi izliyordu. Ana oğlunun avuçları içini öpmeye başlamıştı. Daha sonra gözyaşlarıyla ıpslak yüzünü oğlunun avuçları içine bıraktı. Ana sevgisi oğlunun avuçlarında içilecek büyüklü bir pınar suyu gibi şimdi bir yanıyor, bir parlıyor, türlü türlü renklere giriyordu. Oturma olanağını bulamıyorlardı bir türlü. Derin bir özlemle, nice kaygılı gecelerden sonra sevgileri yemyeşil bir ağaç gibi açivermişti odanın ortasında.

Habalov birden gördüğünü göremez oldu. Bir başka görüntü alabildiğine dikkatle izlemek istediği şeyi ona göstermiyordu. Bir küçük çocuğu -belki yedi belki en çok sekiz yaşlarında- bir çocuğu bir kadının sürükleye sürükleye bir odaya götürdüğünü, bu odada alabildiğine, anasından emdiği süt bumundan gelinceye dek dövdüğünü görüyordu. Bu anısının birdenbire gözünün önünde canlanmasına hiçbir anlam veremedi Habalov. Ama birbirlerine sarılmış anayla oğlunu kendisine tutsak bu iki insanın tüm davranışlarını yeterince özenle incelemesini engellediği için bu görüntüye alabildiğine öfkelenmişti. Çocuk karanlık odada çırpınıyordu. Azgın bir kadın bir süre sonra kapıyı açıyor, yeniden, daha büyük bir öfke, ardı arkası kesilmek bilmeyen bir hınçla bu parmak kadar çocuğu dövüyor dövüyordu. Habalov anasının dizlerine sarılmaya çalışıyordu. Kendi haykırışını duyuyordu kulağında "Dövme... Bir daha sözünden hiç çıkmayacağım". Habalov hiçbir zaman anasının hangi sözünden çıkıp da bunca dayağı yediğini bir türlü anımsayamıyordu. Ama sonradan içi burkuk sonsuz bir minnet duygusu taşıdı anasına kendisini böyle dövdüğü için. İlk askeri disiplini, kendisini birkaç gün yataktan çıkartmayan bu dayaktan aldığı söylemişti birgün astlarına kendinden söz ederken, votkayı biraz fazlaca kaçırdığı bir gecede...

Birden kendisini "Bu bolşeviklerin sevgileri bile iğrenç... iğrenç" diye bağırarak ayağa fırlamış buldu. Birkaç adım atıp yeniden taburesine oturup yandakileri gözlemeye başladı.

Ana-oğul da taburelere oturmuşlardı. Ana uzanıp uzanıp seyrek sakallı yüzünü okşuyordu oğlunun... Gurkiyeviç ninesiyle dedesi-

ni sorarken o sürekli oğluna bakıyordu. İşte o zaman Gurkiyeviç'in yüreği ezildi, "Ah anam" diye geçirdi içinden... "benim yoksul dul anam. Makinist işçisinden dul kalan anam... hiç mi hiç güldüremedim seni. Hep benim yüzümden çektin ne çektinse..." Ana'ysa o sırada oğlunun solgun yüzüne bakmakla yetiniyordu. "Canını acıtmazsınlar senin" diye geçiriyordu içinden.

Habalov işte bu bakışı birden çok net, çok duru, çok yalın bir biçimde görüp yorumladı. Birden ipucunu yakaladığını sezinledi. İçi heyecanla doldu. Kötülüğünün zifiri karanlığında birden yanan yüz mumluk kara ampülü ona ne yapacağını, nasıl bir yöntem izlemesi gerektiğini birden gösteriverdi.

Habalov hemen dışarı çıkıp kendisini bekleyenlerle hemen odasına döndü. Masasının başına geçip kurulduğunda kendisine bakmakta olan subaylarına o zaman şu emri verdi:

- Şimdi artık işkence çarkını hazırlayabilirsiniz. Gurkiyeviç işkenceye alınacaktır. İşkencede ölmemesine alabildiğine özen gösterilecektir. İşkence ölümle-kalımın tam sımır noktasında sürebildiği kadar sürdürülecektir.

Amacın ne olduğunu anlamakta zorluk çekmeyen yardımcılardan biri boydan boya yüzünü kaplayan yavan gülümseyişi içinde:

- Niçin? Diye sordu Habalov'a... doğrudan doğruya anayı işkenceye almıyoruz. Oğlu izlesin anasının işkencesini... O zaman bülbül gibi konuşmaz mı ?

- Hayır, dedi Habalov, bolşevikler yeterince tanımıyorsunuz. Gurkiyeviç'in böyle bir girişim sanıldığından da çok direncini artırır ve de bize hiçbir sonuç getirmez.

Albay Habalov ve subayları uygulanacak yöntemin ayrıntılarını konuşmaya daldıkları bir sırada anayla oğulu çok nazik bir biçimde birbirlerinden ayırdılar. Bir astsubay anayı kaldığı hana götürürken yarın Habalov'un kendisini yeniden kabul etme olasılığının olduğunu, belki de Gurkiyeviç'in salıverilmesinin söz konusu ola-

bileceğini fısıldadı kulağına. "Habalov'a bakmayınız siz. Kaba, sert görüntüsünün altında altın gibi pırl pırl bir yürek yatar".

Ana oğlunun oniki gün önce yatdığı hana geldi. Oğlunun orada, hancının ihbarıyla yakalandığını bilmiyordu. Kendisine bir oda verdiler. Durumu hemen anlamışlardı. Hiç kimse kendisine birşey-cikler demedi.

O gece ana yüreğinin altında bir yanardağ gibi fokurduyan kaygılarına rağmen yine de birazcık iç rahatlığıyla birkaç saat kestirebildi.

***

Ananın kendinden geçtiği bir saatte birden Gurkiyeviç'in odasına doluşuverdiler. Gurkiyeviç başına neyin geleceğini hemen kestirdi. Kendisini kurşuna dizip anasına vereceklerdi... "Ah", dedi birdenbire, "ah, bunu kaldıramaz işte anamın yüreği. Niçin buraya çağırttıkları belliydi. Niçin düşünmedim bunu? Ölümü verecekler alıp götürmesi için. Ah tanrım nasıl boş buldum, böyle bir varsayımdan usul usul söz açıp onu hazırlamadım..." Gurkiyeviç kendi ölümünden çok kucakındaki cesedi karşısında anasının nasıl paramparça bir yalnızlığa ve kahıra düşüp acı çekeceğine yanıyordu. "Beni burdan alıp götürmeleri için ona kim yardım edecek? " Düşünceleri acı bir kara duman gibi tüm gözünü kararttı. "Zavallı kadın" dedi, "tanımadığı, sokaklarını bilmediği bir kentte oğlunun cesediyle başbaşa yapayalnız kalıverecek...". Ve işte o zaman ağlamamak için kendini zor tuttu. Acısına rağmen birden şaşkınlıkla değişikliği duyarladı. Hayır, kurşuna dizmeye gelmemişlerdi kendisini. Bu hazırlıklar kurşuna dizilme hazırlıkları değildi. Gerektiğinde idamda kullanılması için kendisine verilen giysileri giydirmiyorlardı ona. Ama son derece özenle soyuyorlardı kendisini. Ve işte o zaman işkenceye alınacağını anladı. Bu ise anası adına kendisini sevindirirken, kendisi adına ölümden çok kaygılandırdı. İlk kez işkenceye yatacağı. Ama yatmış gibi biliyordu. Arkadaşları, yoldaşları anlatmışlardı. Bu bir öğretiydi. Nelere özen göstermesi, neleri yapmaması ya da neleri yapması gerektiğini bir bir biliyordu. İşkence çarkını da hiç görmemişti. Ama görmüş gibi biliyordu. Makinanın çizimi üstünde bile çalışmışlardı. Şimdi ken

disine kalan şey bu deneyimler sonucu elde edilmiş öğretilerin başanlı bir biçimde kendi deneyimine vurgulanmasıydı. Ona yoldaşlar ne zaman artık ölmek üzere olunabileceğini bile üç aşağı-beş yukarı belirlemişlerdi. İşkencenin en dayanılmaz noktasının nasıl işleve konduğunu, burada soluk alıp vermesini bile nasıl kendi kendinde denetlemesi gerektiğini bir bir aklından geçirdi.

Gurkiyeviç'i kaba elleriyle soydular. Giysilerini katlayıp yatağın üstüne koydular. Çevresindeki bu çarpık çurpuk kurtların her davranışlarını son derece büyük bir özenle, telaşa kapılmadan izliyordu Gurkiyeviç. Çıplaklığının üstüne bir kaput geçirdiler. Gardiyan bu işi beceriyle yaptı. Boz er kaputuyla bir güzel sarıp sarmaladı Gurkiyeviç'i. Sonra önde gardiyanlar, yanlarında subaylar ve gerilerinde süngülü erler, ortalarında çıplak ayaklarının izi yerde kalan Gurkiyeviç'le birlikte işkencehaneye doğru yöneldiler. Tüm tutuklular hep bir ağızdan bu giden kortejin ardından bozkırlardan kaynaklanan, Urallar'dan kopup gelen uzun ve yürekli bir türküyü tüm güçleriyle söylemeye başladılar. İşkencehanenin kapısına gelindiğinde Gurkiyeviç bir an dönüp geriye baktı. Uzun koridorun parmaklıklı hücrelerinde adli-siyasi tutukluların hep birlikte söyledikleri türküyü bir süre dinledi ve işkencehaneden adımım içeri attı.

Kapı üstüne kapandı. Ve Gurkiyeviç ilk adımda durdu. İşkence aletini gördü. Odanın ortasında boydan boya yatıyordu. Muşambadan giysileri içindeki işkencecileri bir süre sonra gördü. Kendisini yürüttüklerinde karşısında upuzun boyuyla Habalov'u buldu. Biri-birlerine baktılar? Gurkiyeviç'in kafası karmakarıktı. Boz kaputunun boğazından tutarak, Çıplak ayaklarıyla albay Habalov'un karşısında gözlerini onun gözlerine iyice dikerek sordu:

- Ananı niye getirttin albay?

Habalov, kendisini hemen kesin bir biçimde yanıtladı:

- Bana yardım etmesi için. Seni işkenceden çıkarttıklarında ana göstereceğim. Ananı düşünüyorsan istediklerimizi söyle.

Anasının başına neler geleceğini düşününce Gurkiyeviç bir an sarsıldı. Habalov bu sarsıntıyı görünce üstelemeye başladı:

- Çok gençsin daha Gurkiyeviç, henüz çok gençsin. Anan da genç daha. İkinizin de yaşamak için önünüzde yıllar dolu. İleride benim yaşıma geldiğinde arkadaşlarının adını bize vermektè hiç de iğrenilecek bir davranışta bulunmadığını akıllıca kavrayıp sevineceksin. Hadi söyle bize... Hadi... Anana da kendine de yazık etne...

O zaman Gurkiyeviç hiçbir şey demeden boz kirli kaputuyla geri döndü. Çıplak ayağının harareten terlemiş izlerimi izledi. Habalov yüzünü buruşturdu. Gurkiyeviç işkence aygıtına iyice baktı. Herşeyini gözden geçirdi. Kollannın bağlanacağı kayışları, ayak bileklerinden geçirilecek çemberleri sanki daha önceden görmüşcesine bilip tanıdı. "Doğrusu" diye geçirdi içinden, "dersimi iyi öğrenip öğrenmediğimi sınavın sonunda anlayacağız".

Habalov , son kez bulunduğu yerden Gurkiyeviç'e sordu:
- Ne diyorsun Gurkiyeviç...? Başlasınlar mı?

Gurkiyeviç hiçbir şey demedi. Hiç kimseye bakmadı. İşkence aygıtının önünde tıpkı bir motor bakım ustasının işe nereden başlayacağını düşünen bakışlarıyla bakıyordu aygıtı. Habalov bir süre sonra "Başlayın..." dedi. Birden bir kaç kişi birbirlerine "Albay başlayın dedi" diyerek komut yenilemesi yaptılar. "Albay başlayın dedi", " Albay başlayın dedi".

Gurkiyeviç'in sırtından bozbulanık kaputu çekip aldılar. Ve boylu boyunca işkence masasına yatırdılar.

Gün ışıırken Gurkiyeviç'in haykırışlarını duymamak için öteki tutuklular kulaklarını kapadılar olanca güçleriyle. Ve de öfkeden dişleriyle alt dudaklarını ısırarak. Ama hiçbirşey Gurkiyeviç'in haykırışlarının duyulmasını engelleyemiyordu. O zaman hep birlikte daha coşkulu, daha öfkeli, bas sesleriyle türküyè başladılar. Koro olarak söyledikleri türkünün dalga dalga yayılan melodisi acılar içinde kıvranan Gurkiyeviç'in kulağına dek geldi. Ve Gurkiyeviç ilk bayılmasından önce bu türküyü duydu.

***

Ana, sabah ışıltısı küçük kasabayı henüz tepelerden yalayarak aydınlatmaya başladığı bir sırada Habalov'un gönderdiği bir astsubayın kapısını hızlı hızlı vurmasıyla uyandı. Zavallı kadın bu sıralarda bir düşün etkisi altında bulunuyordu. Oğlu Gurkiyeviç jimnazyumu kazandığı halde aksi mi aksi bir müdür oğlunun kayıt işlerini yapmamak için kadına alabildiğine zorluklar çıkıyor, zavallı kadın da bu ters adamın karşısında derdini anlatmaya çalışıyordu. Böyle bir bunalım içinde müdür masasından kalkmış tüm heybetiyle kadını kovarmış gibi üstüne abanırken duyduğu kapı vurultularından gözlerini açınca önce nerede olduğunu bir türlü bulup çıkaramadı. Düşün etkisinde müdürle boğuşmanın bunalımından bir türlü çıkıp kurtulamadı. Ama kapı vuruşu artık yumruklamaya dönüşünce o zaman hangi acımasız koşulların içinde bulunduğunu birden kavrayıverdi.

Astsubay hemen hazırlanmasını, Albay Habalov'un kendisini beklediğini söyledi. Habalov kadının üzerindeki etkiyi iyice sağlayabilmek için herşeyi ayrıntılarıyla saptamıştı. Yolda hızlı hızlı giderlerken astsubay, belki de bugün öğleye doğru oğluyla birlikte memleketlerine dönebilecekleri umudunu acımasız bir biçimde kadının kafasına soktu. Zavallı kadın bu habere çılgınca bir umutla inanır gibi oldu. Ama astsubayın yine de kendi kendisinde gizliye-medığı ikiyüzlülüğünün sıntan, kuşku uyandıran görüntüsü karşısında içindeki sevinç donuklaştı. İlk kesin kuşkuyu Albay Habalov'un odasına gidecekleri yerde tutuklular bölümüne geçişte duydu. Birden derin kaygularla sarsıldı. "Komutana çıkmayacaktıydık?" diye, sordu Astsubaya. "Komutanın beni beklediğini söylemişsiniz." Astsubay kadının yüzüne bakmadan, kendisine yetişmesini de sağlamak için az buçuk duraklayıp beklিয়েerek "Komutan oğlunuzun odasında bekliyor sizi" diye yanıtladı kadını.

Ve astsubay Gurkiyeviç'in kapısı önüne geldiklerinde kapıyı birden ardına dek açıverdi. Ve bir ana, belki de ilk kez bir ana, doğurup büyüttüğü, herşeyini, her yöresini sevip öptüğü oğlunu böyle üç adım ilerisinde görüp tanıyamadı. Dehşetle irkildi. Birden astsubaya baktı. Onu kolundan yakaladı, gördüğünün ne olduğunu soruyordu korku dolu bakışlarıyla...Çünkü Gurkiyeviç, artık eski Gurkiyeviç değildi. Artık hiçbir zamanda işkence aygıtına yatırıl-

madan önceki Gurkiyeviç olamayacaktı. İki kişi kollarının altına ginnişler, başı hafifçe yana düşmüş soluk soluğa bir çıplak adamı anaya gösterdiler. Korkunç bir yaratıktı karşısındaki insan. Ve ana bir gözü patlayıp akmış bu çıplak adamı tanıdığı anda tutukevinde dalga dalga büyüyen bir haykırış patladı:

- Gurkiyeviç çççç....

Ve Gurkiyeviç, dörtte üçü tümüyle karanlıktaki bilincine yansıyan bu haykırışı sezinler gibi oldu. Onun kadar yüksek bir sesle kendi içinde "Ana" diye haykırışının dalgalandığını duydu. Sonsuz baygınlıklarının birinin içinde daha kaybolup gitti.

Ana oğluna birkaç adım attığında onun ayakları dibine yığılıp kaldı. Habalov verdiği işaretle yapılması gerekenleri yürürlüğe koydurdu. Ana, tutuklular evinin öbür ucundaki bir hücreye yerleştirildi. Bu oda daha önceden hazırlanmıştı kendisine. Ottan sedirin üstüne yatırılan zavallı kadını askeri doktor hemen denetimi altına aldı. Habalov'un buyruğu gereği doktor zaten anayla-oğlunun bakımından başka bir işle uğraşmayacaktı. Doktorun bu konudaki tek şikayeti ahırların bulunduğu bölgedeki bir küçük odaya yatırılan kadının bakımı için hayvanların arasından sürüne sürüne geçmek zorunda kalışıydı.

***

İşin başında herşey Habalov'un beklediği gibi gerçekleşmeye başladı denebilir. Gurkiyeviç 15 gün içinde kendine gelebilecek kadar doğrulmaya başlamıştı. Ama yine de birçok gereksinmelerini başkalarının yardımıyla karşılamak zorunda kalıyordu. Bu gereksinmelerin bazılarını zamanla kendisi tek başına karşılayabilecek ama bazılarını artık hiçbir zaman tek başına, kendi kendine karşılamayacaktı. Akan gözü için doktor ilk önceleri yeniden yuvasına oturabilme uğraşısı verdi. Sonra bu anlamsız uğraştan caydı.

Anaysa kendine geldiğinde artık yanın inmeliydi. Dili iyiden iyiye peltekleşmiş, sol kolu göbeğinin çizgisinde kısa devinimlerle bir yukarı bir aşağı inip sarsılmaya başlamıştı. Diyebilirim ki za-

vallı kadının durumu oğlu Gurkiyeviç'ten daha yürekler acısıydı. İlk günler, ilk haftalar hiç yerinden kalkamadığından otların üzerine hem büyüğünü hem küçüğünü tutamıyarak yapıyor, bu son derece temiz, bu son derece titiz kadın durumu bir süre sonra kavradığında acı içine bir ağu gibi akıyordu. Bu pisliği birliğin sersem doktoru bile göğüsleyemediğinden kadının samanlıktaki pisliğinin hiç olmazsa zaman zaman erler tarafından temizlenmesi ricasında bulundu albaydan. Albay kadının aklının başında olup olmadığını sordu doktordan. Doktor da hep oğlunu sorduğunu, sürekli ağladığını söyledi. Albay olayın birgün öncesi kadının koğuşunu görmek için geldi. Pislik içinde yüzen kadını izledi bir süre ve ayrıldı.

Ananın koğuşundan ayrılışının ertesi günü Gurkiyeviç'i hazırlamaları konusunda emir çıkardı. Emrin uygulamaya konulacağı günün sabahı, saat on sıralarında Gurkiyeviç'in hüccresine indi. Gurkiyeviç'i bir gardiyanın sırtına bindirdiler. Zavallı genç adam küçücük kalmıştı şimdi. Gardiyanın sırtında öylece tutukevinin avlusunu geçti. Süvarilerin atlarının otladığı ek yapılar bölümüne geldiğinde Gurkiyeviç anasının burada kalmakta olduğunu sezinlemede güçlük çekmedi. Acımasız gardiyanlardan biri "anasının ahırda yatırıldığını" birkaç gün önce kulağına fısıldamıştı çünkü. Sonunda Gurkiyeviç ananın bulunduğu odaya getirildi.

Habalov odaya iki tabure koydurmuştu. Kendisi de içerde beklüyordu. Artık tüm bu uğraşları gerektiren, tüm bu emekleri kendisine harcatan uygulamanın can alıcı noktasına gelmiş bulunuyordu.

Kapıyı açtıklarında gardiyanlar bile dayanamadılar odadan taşan ağır kokuya. Bir lağım bile bundan daha az kötü kokardı. İşin en şaşılması yanı, albayın hiçbir şey yokmuş, böylesine bir pisliğin içinde değilmiş gibi en azından on, onbeş dakikadır bu odada oturmakta oluşuydu. Taburelerin birine oturmuş olan Habalov karşısında duran kadını belki de görmeden derin derin süzüyormuş gibi bakıp düşünüyordu.

Gurkiyeviç anasını gördü. Onu getirip anasının yanına koydular. Ot sedirinin üstünde yan yana, Gurkiyeviç bu kez artık tek gözüyle, ana artmış tüm seğirtileriyle uzun uzun ağladılar. Tüm ya-

nmlıklarına karşın sevgilerinin büyüklüğü hep aynıydı. Her ikisi de Habalov'un en çok korktuğu, en çok ta umutlandığı bu sevgiyle başbaşa kaldılar. Bir süre sonra Habalov konuştu:

- Gurkiyeviç, şimdi beni iyi dinle. İşte ananı görüyorsun. Anan artık zavallı bir yanm inmeli. Bakıma geriksinmesi var. Anan senin yüzünden bu duruma geldi. İşkenceye yatmadan önce sana herşeyi söyledim Gurkiyeviç. Seni bundan önceki gibi yine açık yüreklilikle uyanıyorum. Eğer bize istediklerimizi söylemezsen bu zavallı kadım sokağa atacağım. Şimdi önüne tayın ve su konuyor. Onu da bulamayacaktır. Hiç kimse böyle bir kadım alıp da bakmaz. Kaldı ki, biz kendisine ilgi gösterenlerin burnundan fitil fitil getirmesini biliriz bu ilginin. Anan bundan sonra artık ne kadar yaşar bilemem... Belki sokak köşelerinde dilene dilene birkaç ay daha yaşar. Bolşeviklerden vebalı, cüzzamlıymış gibi insanların kaçtığı bir dönemde senin bir bolşevik olduğunu, bu kadının da bir bolşeviğin anası olduğunu bilenler çıkıp üç-beş kuruş da atınlalar önüne. Aklımızca uğruna öldüğünüz halkınız sizi sokak başlarında sessiz, yalnız, dilenmeye bile muhtaç ölmeye terk ediyor. Bugüne değin öldürülen isyancı sayısı sadece St. Petersburg'da onbinleri aştı.

Şimdi Gurkiyeviç, artık kesin çözümü sana iletiyorum. Ya bana arkadaşlarınızın adlarını vereceksin ya da bu bakıma muhtaç kadını sokağa atacağım. Anana acımalısın Gurkiyeviç. Eğer dediklerimi yaparsan ikinizi de salacağım. Artık size hiçbir gereğim kalmamış olacak. Bir süre sonra kendini toparladığında anana bakmaya başlarsın... Onun bu durumda sokağa atılmasına razı olmazsın.

Habalov sustu. Ana titrek, sarsak elleriyle oğlunun yüzünü sürekli okşuyordu. Oğlunu ilk gördüğü gibiydi ana. Ana Gurkiyeviç'e hele bomboş göz çukuruna bakarak peltek konuşmasının ağırlığında şunları söyledi:

- Şimdi daha iyi anlıyorum Gurkiyeviç, dedi... Hani sen üniversiteyi bitirecektin...sonra taşrada görev alacaktın...Niçin çarın yönetiminde görev almak istemediğini şimdi daha iyi anlıyorum Gurkiyeviç...

Dilinin ağırlığına karşın gözleri pırıl pırıldı."Anlamakta çok geciktim mi?" Diye sordu sonra....

- Yoo ana, dedi Gurkiyeviç... Çok ama çok önemli birşeyi anladın. Öyle ki artık sana da, bana da dünyada ölüm yok...

- Beni aldattılar Gurkiyeviç... yoksa kendimi böyle seni utandıracak biçimde kapıp koyuvermezdim ... inan bana...

- Aldattılar mı, nasıl ana?

- Seni salıvereceklerini söylediler bana Gurkiyeviç, sabah karanlığında uyandıırıp... Ama birden seni gösteriverdiler bana. Ben senin salıverileceğini beklerken...

Gurkiyeviç döndü, albaya baktı. Habalov ilk kez bu bakıştan korktu. Aklından şöyle geçti Habalov'un o zaman: "Acaba ben onların elinde tutsak olsaydım... nasıl davranırlardı bana?" Soruyu dipli köşeli kavrayabilmek için bir kez daha sordu kendine, ana-oğulu köşelerinde konuşur izlerken. Habalov soruyu kendi kendine yanıtlamaktan kaçındığını yine kendisine rağmen sezinlemede güçlük çekmedi. Habalov biliyordu ki, bu adamların hiçbiri kendisine böyle davranmayacaktı. Bunun nedenini de biliyordu Habalov. "İşkence yapmak ve insana acı vermek için sınıfsal bir gelenekleri yoktu bunların. Bizim geleneğimizse en az üç yüz yıldır yeni edinimler kazana kazana sürüyor" diye düşündü Habalov.. "Bunlar işkence etmekten çok kuracakları yeni dünyanın coşkusu, varsayımı içinde. Düşleri de, akılları da geleceğe yönelik... Hiçbir gelenekleri yok daha. Sıfır kilometredeki arabalar gibi. Sıfır kilometredeki motorlar gibi. Hiçbir zaman akıllarına gelmeyecekti beni tutsak ettiklerinde işkence etmek..."

Ana, oğlunun bir mağara gibi karanlık göz oyuğunun üstünde elini merhametle dolaştırırdı:

- Çok ağlıyor mu Gurkiyeviç?

- Zaman zaman... tüm yüzümü kaplıyor ana...

- Gittikçe daha azalacak acısı...üzülme. İnsan uçsuz bucaksız bir deniz gibi Gurkiyeviç...Bir gözünün görmemesiyle çok şey yitirmez...

Habalov oturduğu tabureden ayağa fırladı birden:

- Konuşma bu kadar. Görüşme bitti.

Ot sedir üstündeki her iki insan da ona baktılar. Bir süre sonra ana, Habalov'a eliyle bir işarette bulundu. Besbelli ki yanına çağırıyordu. Albay yaklaştı, kadını iyice duyabilmek için eğildi:

- Dinle albay, dedi...Seni hiç kimse sevmemiş. Anan da sevmemiş seni albay. Sen sevgi nedir hiç bilmemişsin. Bak albay, bizler yoksul kişileriz ama sevgimiz ekmek gibi su gibi gereklidir bize...İki insanın sevgisinden yararlanıp anayla oğlu, oğulla anayı tuzağa düşürmenin hiç ama hiç çıkar yolu yoktur albay. Şimdi buradan defol...

Habalov bir süre doğrulamadı. En çok da "anan seni hiç sevmemiş" sözüne takılıp kaldı. "Kim söyledi bu kadına?" diye geçirdi içinden." Yoksa bunlara olup bitenleri anlatan biri mi var? İkili çalışan bir ajan..?" Belki bu soruya kafasında bir yanıt aradığı için hemen doğrulup kalkamadı.

Gurkiyeviç'i yeniden gardiyanın sırtına bindirdiler. Hücresinde henüz yerine yerleştirmişlerdi ki, albay bir fırtına gibi daldı içeriye. "Hadi" diyordu albay, "hadi konuş... Ne biçim insanlarsınız siz, analarınıza da mı acımıyorsunuz? Bolşeviklerin kökünü kazımak için elimize geçirdiklerimizden sonuna dek yararlanmak zorundayız. Merkez Komiteniz kimlerle ilişkide... hükümetin içine, zenginlerimizin içine bile sızdığınız söylentilerinin gerçeğe bir ilgisi var mı? Varsa bunların adlarını ver bize".

Habalov adeta dövünüyordu. Ana-oğul karşılaşmasından hiçbir sonuç elde edememek korkusu birdenbire yıkmıştı onu. Elindeki son koz buydu işte. Bir aya yakın sürdürdüğü uğraşların hiçbir sonuç vermemesi hem kendisinde derin öfke dalgalarının kalkmasına, hem de hemen onun ardından yılgınlık, eziklik duygularının kendisini tümünden kaplamasına neden oluyordu. Gurkiyeviç oda-

sında dört dönen bu adamı bir süre izledi. Sonra tam karşısında durduğunda ona şunları söyledi:

- Bana yanna dek izin ver albay... Beni anamla yendin. Bizim birbirimizden nasıl ayrılamıyacağımızı çok iyi anladın. Hele benim anamı böyle yanı inmeli Polonya sınırına yakın, tanıyıp etmediği bir küçücük kasabada yalnız başına bırakamayacağımı iyi saptadın.

Habalov -gerçekten de- ağzı açık dinliyordu, soluksuz. Bir süre sonra, "Beni aldatmıyorsun ya Gurkiyeviç ?" Diye sordu. Gurkiyeviç o zaman ona şu kanıtları gösterdi:

- Seni aldatmam olanaksız. Gerek te yok. Ne yaparsan yap benden hiçbirşey öğrenemeyeceksin deyip kestirip atabilirdim.

Sen de bunca deneyden sonra ister istemez buna inanmak zorundasın albay. Sen bende ölümün herşeyi kurtarabileceği düşüncesini yıktın. Nedeni bu. Üstelik senden yanna dek süre istediğime göre işin gerçekten seni inandırması gereken bir yanı var albay. Yanna kadar zaman kazanmak hiçbirşey değildir. Bir avluyu bile gardiyanın sırtında geçerken kaçmam olanaksız. Kendimi öldürmeme bile olanak yok. Öyleyse neyin zamanını kazanmış olacağım?

" Doğru", diye düşündü albay..." Gurkiyeviç konuşmasını sürdürdü: " Bak albay, beni yendin. Yarın sana birçok listeler, birçok adlar, adresler vereceğim." Bu kez Habalov kendini tutamadı:

- Sahi mi Gurkiyeviç... sahi mi aslanım?

- Hala kuşku taşımanı anlamıyorum albay... Elbette sahi. Listeleri gördüğünüzde belki sen değil ama St. Petersburg'dakiler küçük dillerini yutacaklardır. Sana birşey söyleyeyim mi albay? Sizinler sahiden budala. Kendilerini için için kemiren zararlı mikropların şuncacık bilincinde değiller...

- Ah, biliyorum Gurkiyeviç... biliyorum. Çok kişi St. Peters-

burg'da görevlerini sonuna dek tam bir bağıllıkla ve tam bir özveriyle yaptıkları için değil... Çara ve ona yakın olanlara dalkavukluk ettikleri için ordalar...

- Bu listeleri benden aldıktan sonra senin atanman kesin olarak St. Petersburg'a yapılır ve kuşkusuz albay orda çok önemli bir yere getirilirsin. Albay "Doğru..." dememek için kendini zor tuttu. Ama bunu yadsıyan bir davranışta da bulunmadı. Susmayı yeğledi. Albayın sevinç içinde sustuğunu gözledi Gurkiyeviç.

- Sana bazı adları hiç vermeyeceğim albay. Bunu bil. Bunu ileride kendimi savunmak için kullanacağım. Vereceğim adlardan bazıları senin yöntemlerine dayanamayıp konuşacaklardır. Böylece de kimin kimi ihbar ettiği kesin olarak birbirine karşı olacak ve ben kendimi yoldaşlarının arasında pek kötü durumda bulmuyacağım.

Albay sevinçle:

- Çok akıllısın Gurkiyeviç, diye bağırdı bu kez, artık kendini tutamayarak, iyice kendini bırakarak...Gerçekten çok akıllısın. Ne vardı sanki bolşevik olacak Gurkiyeviç...bunca aklınla sen çarın budalalarını geride bırakıp kimbilir ne mevkilere yükselirdin...

Habalov sevinci içinde bir süre soluklandıktan sonra:

- Hadi Gurkiyeviç, dedi, şu işe şimdiden başlayalım... zaman yitirmemize ne gerek var ki...

Gurkiyeviç'in yüzü birden asıldı:

- Yanna kadar düşünmem gereken konular var albay. Ömeğin kimlerin adlarını vereceğim, kimlerin vermeyeceğim. Adresleri anımsamam gerek. Özellikle sendikal toplantıların yapıldığı yerlerdeki adresler....

Habalov, Gurkiyeviç'in yüzünün asılmasından birden korkarak:

- Peki Gurkiyeviç, dedi, sen nasıl istersen...

- Bana verdiğin sözü tutacağına nasıl güvenirim albay?

- Sizi salacağım Gurkiyeviç... bana inanmalısın. Başka hiçbir

kanıt getiremem sana. Ama sürekli bizim gözetimimiz ve denetimimiz altında olacaksın. Ananı da seni de St. Petersburg'a gönder-teceğim... İleride belki bizimle çalışmayı düşünürsün. O zaman sana maaş bile bağlatabilirim Gurkiyeviç... Yeter ki biri birimize yardım ettiğimizi görüp kavrayalım...

- Öyleyse albay, yarın sabah saat sekizde burada buluşacağız. Hiçkimsenin kapımı açmasına izin vermeyeceksin. Bana kağıt ve kalem getirsinler yalnızca. Ve bir de sen gelinceye dek, hiç kimse kapıyı açmasın. Bunu şunun için istiyorum albay. Bolşevizm öyle bir tırmanma gösteriyor ki hiç ummadığın yerde değişik kılıkta boy atıldığını görüveriyorsun...

- Benim erlerim ve subayların içinde böyle bir durumun olduğunu sanmıyorum.

- Ben güvenceli olmak zorundayım. Anlıyor musun albay?

- Peki Gurkiyeviç...Nasıl istersen.Yarın sabah görüşmek üzere...Kapıya yöneldi. Tam çıkacakken durdu, dönüp Gurkiyeviç'e baktı:

- Beni aldatmadığını sanırım. Böyle birşey yapmıyacağına güveniyorum Gurkiyeviç...

Gurkiyeviç tek gözünü Habalov a dikerek:

- Biribirimize oyun oynamayacak kadar biribirimizi tanıyoruz albay...

Ve Habalov çıktı. Sevinç içinde avluyu geçip komutanlık binasında ellerini oğuşturmaya başladı. O gece de-sevinçten doğru dürüst uyuyamadı. Bolşeviklerin hiç bilinmeyen yuvalarına girdiğini, bu nedenle çar ve çariçenin kendisini kutladıklarını, Kışlık Sarayın avlusunda yapılan bir törenle yakasına Çar Nikola'nın madalya taktığını düşleyip duruyordu.

Sabahleyin erkenden kalktığında çizmelerini giyerken karısına şunları söyledi:"Öyle günler yaşıyoruz ki, böyle günlerde olağanüstü yetenekleri olduğunu başarılarıyla tanıklayamayanlar tüm yaşamları boyunca hep sıradan birer insan olarak kalacaklardır. Eğer bu Gurkiyeviç, bu sabah gerçekleştireceğini söylediği sözünü

tutarsa... işte o zaman kancığım bir daha hiç Petersburg'dan ayrılmamak üzere çarla çarıçenin gözdeleri olarak bu azizler kentine yerleşeceğiz demektir. Kızlarımızla oğlumuzun geleceğini nice parlak bir gelecek beklemektedir kimbilir... bunu şimdiden düşünmemize bile olanak yok. Ardımdan dua et sevgili kancığım. Bu Bolşevik Gurkiyeviç bize tannın yardımıyla en doğrulan, en bilinmez olanları dilini çözerek bir bir söylesin. Bizim ve tannın düzenimizin koruyuculuğunu sağlamayı bize nasip etsin..."

Ve Habalov'un karısı giriş kapısının hemen üstündeki Meryem Ana önünde diz çöküp dua ederken albay evden hızla çıkıp yürüdü. Evi zaten kışladaydı. Tutuklularına zamanın henüz erken olması nedeniyle yürüyerek gitti. Nöbetteki erlerin bir çoğunun uyumakta olduğunu, bir çoğunun da içkiden sızdıklarını gördü. Subaylarsa nöbetleri başında değil, subay koğuşunda, çözdükleri palaskalarıyla tam bir laçkalık içinde kumar oynuyorlardı. Birden onları dövmek isteği dayanılmaz bir duygu olarak tüm benliğini kaplayıverdi. Ayağının altına alıp ezmek ve ağızlarından burunlarından kan gelinceye dek dövmek... Habalov'un subay dövmesi erler arasında ünlüydü. Bazı erler salt bu nedenle kendisini alabildiğine severlerdi. Bu konuda bazı kendini bilmez subayların daha üst makamlara başvurusu nasılsa bir türlü kesin bir sonuç getirmiyordu. Habalov'un dövdüğü subaylar içinde sakat kalmış olan bile vardı. Bu nedenle albayın St. Petersburg'da çok önemli bir torpili bulunduğu düşüncesi tüm alayda yaygın bir söylentiydi. Bu konuda zaman zaman bir öncekini yadsıyan rivayetler de atılıyordu ortaya...

Albayın bu erken saatte, sabahın bu dondurucu soğuşunda yayan yapıldak tutuklularına gittiğini gören erlerle bazı görevliler feleklerini şaşırdılar. Hemen nöbetçi görevliler ve subaylar kimisi oyununu kimisi içkisini bırakıp derlenip toplanmanın paniği içinde kendilerine çekidüzen vermeye başladılar. Albay tutuklularının koridorunu bir umut, bir sevinç rüzgan gibi geçip Gurkiyeviç'in kapısını birden açtı.

Önce Gurkiyeviç'i uyuyor sandı. Yanına doğru yaklaştığında Gurkiyeviç'in uyumadığını, ama öldüğünü anladı. Ve dehşetli bir öfkeyle tir tir titremeler içinde bağırdı:

- Askerler... subaylar buraya geliniz. Herkes odaya doldu. Hepsi Gurkiyeviç'in öldüğünü dehşetle gördü. Habalov herşeyi unutmuş, öfkesinin tam kudurganlığı içinde bas bas bağınıyordu: " Ah alçak bolşevik, ah alçak hain... beni aldattı... beni arkadan vurdu. Dün kendisiyle yaptığım konuşmada bana tüm bolşeviklerin listesini vereceğine söz vermişti". Birden Gurkiyeviç'in üstüne yöneldi. Ama kaskatı kesilip kaldı. Şimdiye dek bir ölüyü dövmemişti hiç. Şaşırıldı. Ve birden geri dönüp, dışarda nöbet tutan eri tokatlamaya tekmelemeye başladı. Kara kuru, zayıf bir adam olmasına karşın, elinin ağırlığından mıdır yoksa yumruk atmada ustalaştığından mıdır nedir, göz açıp kapayıncaya dek erin yüzü gözü kan içinde kaldı. Kaşı patladı. Yere düştü. Habalov bir süre de yerde yatan eri tekmelerken subaylar hepsi bir bayrak karşısında saygı duruşundaymış gibi elleri şapkalarının siperlerinde kendisini selamlıyorlardı. Aç bir canavar gibi soluk soluğa onların yüzüne baktığında birçok subayın yüreği tıpkı erler gibi korkudan hop kalkıp hop indi. Habalov soluk soluğa karşısında duran subaylara bir süre baktıktan sonra çok önemli birşey söylemişcesine " Beni aldattı" dedi, "tüm geleceğimizi kararttı pis bolşevik..."

Umutlar içinde kendi kendine illizyonlar yaratan albay, şimdi ne yapacağını bilemez bir biçimde kendi kendine, bir insanın hiçbir insana duyamayacağı kadar büyük bir merhametle acıyordu.

Odadan birden fırladı. Deli gibi ne yaptığını bilmeden komutanlık binasına girip kapıyı kapattı. Karısının Meryem Ana önünde dua ederken bıraktığı görüntü yepyeni anlaşılmas bir eziklik duygusuyla dolup taşırıldı kendisini.

***

Genç Gurkiyeviç'in ölüm öyküsü daha o gün öğleye doğru tüm kasabaya yayıldı. Erler kışlanın az ötesine gömdüler genç delikanlıyı. Anası hiç beklenmeyecek bir biçimde, sanki iyileşmişcesine, oğlunun cenazesinde bulundu. Kasabalı birkaç kişi koluna girmişti. Ana oğlunun mezarı başında, ninesinin yapıp da birtürlü kendisine ulaştıramadığı çörekleri erlere dağıttı. Kasabalılara verdi. Bunları hiçbir şey söylemeden gerçekleştirdi. Çoğu, ananın bu

davranışı karşısında duygularını gizlemekte zorluk çektiler. Belki de bu nedenle yedikleri çöreklerin yenmeyecek kadar bayat olduğunu sezinleyemediler bile.

Ana bir kaç hafta tanımadığı kasabalıların konuğu oldu. Her sabah, erkenden, yalnız başına, elindeki kalın değneğiyle onun, kışlanın önünden oğlunun mezarına doğru gittiğini gören erler subaylarının görme korkusu içinde gizlice anayı selamlıyorlar, kasabalılar şapkalarını çıkarıp o geçinceye dek oldukları yerde bekliyorlardı. Kasabadan ayrılacağı gün, öğleye dek oğlunun mezarı başında kaldı. Toprağını elleriyle okşadı. Avuç avuç toprak getirip üzerine serpti. O gün öğleden sonra, Gurkiyeviç yaşlarında bir delikanlının gözetim ve kollamasında kasabadan trenle ayrıldı. Tren hınca hınç doluydu. Yine de anaya hem de pencere yanında yer açtı üçüncü sınıf yolcuları. Ana son kez kışlaların ilerisindeki tepelere baka baka ayrıldı kasabadan.

***

Amirallik binasında çar ailesinin büyük dükleri, düşesleri, prensleri ve prensesleri hemen kendi altlarında bir tabure üstüne oturmuş kara giysileri içinde, koca koca postallarıyla bu ak saçlı yaşlı kadının anlattığı öyküden hiç etkilenmiş benzemiyorlardı. Yaşlı kadın tablonun altında kendisini dinleyen Kızıl Koruyucularla erlere öyküyü şöyle tamamladı:

"Kızım oğlunun ardından çok yaşamadı. İkinci yılı dolmadan öldü. Kasabada kalabilseydi daha çok yaşardı belki. Burada Gurkiyeviç'in yokluğuna dayanamadı. Ama torunumun gömüldüğü kasabalılar her yıl zaman zaman gelip dedesiyle beni ziyaret ettiler. Gurkiyeviç'in işkenceden sonra dışarıya fırlak damarlarını nasıl ısıra ısıra parçalayıp intihar ettiğinin öyküsünü anlatıp durdular. Zaman zaman partiden torunumun arkadaşları gelip ziyaret ettiler bizi. Kızım Vera ölmeden de. İçlerinde doktor olanlar vardı. Kızım doğrusu çok iyi baktılar, ellerinden geleni yaptılar.

İşte şimdi ben Habalov'un halk mahkemesi karşısındaki davasını bekliyorum. Onun St. Petersburg garnizon kumandanı olduğunu öğ-

renir öğrenmez kendi kendime 'Ah işte' dedim, 'aradığım adam kendi ayağıyla geldi buraya... Onunla mutlaka yüz yüze geleceğiz. Ve ben ondan Gurkiyeviç'le anası Vera'nın hesabını soracağım. Evet soracağım... çünkü Gurkiyeviç'lerin kıyam etmesine çok kalmadı... Okadar çoğala çoğala öldüler ki o zamandan bu yana bu adam onların kıyâmı karşısında diz çökecektir, hem de çarıyla birlikte...' "

Bunları söyledikten sonra kendisini dinliyenlere döndü, çocuksu bir biçimde:

- Yoksa, diye sordu, yanılıyor muyum? Yoksa Habalov'u halk mahkemesi önüne bile çıkarmazlar mı ? Onu bizden korurlar mı?

Yaşlı kadının Kızıl Koruyuculara bu soruyu yönelttiği sıralarda general Habalov Petropavlovskaya Kalesinin demir parmaklıklı hücrelerinden birine girmişti bile. Orda yalnız kaldığında derin bir düşünceye daldı.

Bir zamanların Dekabristlerinin, Naçeyev'in, Çernişevski'nin, Bakunin'in, Pavel Lavrov'un, Narodovolstsi'lerin, Kalyayev'in tutuklandığı, Lenin yoldaşın kardeşi Aleksandr Ulyanov, öteki adıyla Saşa'nın asıldığı bu kalede, şimdi çarın St. Petersburg garnizon kumandanı ünü pek büyük General Habalov bir kargaya benzeyen karalığı içinde kendisiyle kansının ve çocuklarının geleceğini düşünüyordu kapkara yoğun bir bunalım içinde. Bir süre sonra kalktı. Küçük pencereden dışarıya baktığında Trinite Köprüsünde St. Petersburg proleterlerinin rengarenk giysiler içinde erlerle kola kola dans ettiklerini, hep birlikte türküler söylediklerini ve gittikçe kabaran kıvançlı, pırl pırl güneşli dalgalar biçiminde kaleyi dört bir yandan çepeçevre sarmaya başladıklarını gördü.

"Monarşiden yana adamlarız biz. Saatimizin gelmesini bekliyoruz. Ama şimdi, her şeyden önemli olan, sosyalizme karşı acımasız bir ordu oluşturmak için birleşmemizdir"

Berryer (33)

(1848'de işçilerin silahlı isyanına karşı Cumhuriyetçilerle yapılan koalisyon için söylediği sözlerden)

General Habalov tutuklu bulunduğu Petropavlovskaya Kalesinin demir parmaklıklı hücrelerinden Trinite Köprüsüne baktığı bir zamanda, öyle sanırım ki, biz, Katyuşa ile birlikte Aleksandr Köprüsünü geçip Torid Sarayına ulaşmak için çabalıyorduk.

O gün tüm canlılığıyla gözlerimin önünde. Çarsızlığımızın ilk gününün kıvancını hiçbir zaman unutmadım. Kıvanç pompalanıyordu yüreklerimizden sanki kan değil. Yıllar sonra, açlık grevine başladığımda, birçok anılarla birlikte çarın yıkıldığı bu ilk günün coşkulu kalabalıkları gözümün önünde dipdiri, tıpkı o günkü gibi canlanıp canlanıp yeniden buğulandılar. Ölürken bile unutamadığım bir sevinçti çarlığın yakılış günü yaşadığım kıvanç. Bir bakıma şöyle söylersem çok abarttığımı sanma sakın: 27'yi 28'e bağlayan o ilk gecenin büyük sevinci içinde öldüm.

O günü, 28 sabahını şöyle özetleyebilirim sana:

28'i sabahı Katyuşa'ların kapısını delice yumrukluyordum. Üç gündür uykusuzdum. Belki de hiçbir şey yememiştik bu üç gün süresince. Hepimizin ya bir tarafları ağrıyor derin derin, ya karıyor, ya da ikisi de birlikte...

Katyuşalar uzun süre açmadılar kapıyı. Tüm gece süren silah seslerinden sonra kapının böyle sabah sabah erkenden yumrukla-

nışı korkutmuştu onları. Nice zaman sonra kapıyı yumruklamaktan yorulunca aklım başıma geldi. "Katyuşa, Katyuşa" diye bağır-maya başladım. Kapı açıldı ve Katyuşa kapının gerisinde belirdi. Onu tutup kendime doğru çektim. Birden cepheden dönen bir ere benzettim kendimi. Cepheden dönüp te hani nişanlısını doya doya kapı eşiğinde öpen genç bir mujike. "Ah Katyuşa" dedim, "biliyor musun, çar yok artık... çarsızız..."

Katyuşa iri iri açılmış gözleriyle sıcak bir esinti gibi yüzüme:

- Çar yok mu Georgi Vasiliyevič? Diye fısıldadı...Nasıl yok ya-nı...? Biri mi öldürdü çarı...?

- Yoo Katyuşa.. Biri öldürmedi çarı... Öldürmekle çarların ardı arkası kesilmez. O ölürse oğlu ya da amcası geçer yerine. Ama artık halkımızın başına hiçbir zaman geçemeyecek kadar temelinden yıkılıp yerle bir edildi. Çarlık yıkıldı Katyuşa çarlık yıkıldı...

Katyuşa birden kollarının arasından fırladı. Evin içine doğru koşarken sevinç haykırılarını duydum: "Koşun baba... gelin bakın Georgi ne diyor. Çar yok. Çarlık yıkıldı artık diyor".

Ev halkının kapının ardında toplandığını görüyorum. Hepsi beni içeriye girmem için çağırıyor. Ne ki ben coşkuyla Katyuşa'yı bir kez daha tutup kendime doğru çekiyorum ve öpüyorum. Onca kişinin önünde... ev halkının gözleri önünde. Dinlenir, soluk alır gibi. Belki de çok susuz, içi kavru lan bir insanın su içişi gibi öpüyorum onu. Ve duyarlıyorum ki... duyarlıyorum ki Katyuşa da tıpkı benim gibi öpüyor beni. Ve sonra el ele, Torid Sarayına gitmek için evden fırlıyoruz. Sokaklar onbinlerce, onbinlerce çarpı binlerce insanla dolu, dolu, akın akın Torid Sarayına doğru yürüyor.

Köprüler geçilecek gibi değildi. O gün çarlık yönetiminin bu köprüleri bunca sağlam yapmış olmasına tüm kıvancım içinde fırsat bulup şaşığımı anımsıyorum. Alaylar, birlikler kızlı-erkekli, yaşlı-genç renk renk giysileri içindeki proleterlerle dolmuştu. Vladimir İvanoviç'le karşılaşıyorum yolda. Yanında kansı Agrafena, omuzunda da oğlu. Pavlovski Alayına gittiklerini söylüyorlar. Vladimir İvanoviç, Katyuşa'yla dans ediyor bir aralık...

Kışlalarnn durumunu görmek gerekirdi gerçekten. Banş güverciniyle, süngünün nasıl bir bütün oluşturduğunu gözlerimizle gördük. Kışlalarnn önünde tüfekler çatılmıştı. Tüfeklerin önünde öğrenciler, işçilerle Kızıl Koruyucular ve erler kol kola dans ediyorlar, hep birlikte türkü söylüyorlardı. Akordiyon ekipleri çoşturuyordu, kızılı erkekli proleterleri. Tüfekler öksüz kalmış gibiydi. Çatılmış tüfekler önünde proleteryanın banşı dans ediyordu. Başlarına bir tek nöbetçi bile konmuş değildi. Çünkü artık onların hal-ka karşı kullanılma olanağı kalmamıştı.

Torid Sarayına geçmekte zorluk çekiyorduk. Herkes Alaksandr Köprüsünden Torid Sarayına doğru gidiyordu akın akın. Zaman zaman kalabalıklar kızıl bayrakların altında dalgalanıyordu. Bu akın, gece, yani 27'nin akşamından başlamıştı. 27 akşamı gerçi General Habalov tutuklanmıştı ama asıl gece yarısından sonra durum iyiden iyiye açıklığa kavuşmuştu. Özellikle Volhinski ile Litovski Alayının erleri, 27 akşamı sık sık Devlet Duması sorumlularıyla ilişki kurabilmek için Torid Sarayına gidip gelmeye başlamışlardı. Duma yetkilileri tam bir ikiyüzlülükle davranıyorlardı kendi ayaklarına gelen bu erlere. Ne gittikçe gelişen silahlı isyana karşı bir davranış gösteriyorlar ne de onunla birlikte onu desteklediklerini belirtiyorlardı. Kişiliksiz politikacıların kaypaklığı içinde oyun oynamaya, bir sağa bir sola kıvırtmaya başlamışlardı. Bu durumu anlamakta gecikmedi. Özellikle genç subaylar işçi sınıfının devrimci atılımına duyarlık gösteren bu genç subaylar Torid Sarayında bir komite oluşturmuşlar ve oluşturdukları bu komitenin verdiği emirler doğrultusunda tutuklamalar, stratejik yerlerin ele geçirilmesi gibi sorunları bir bir çözümlenmeye başlamışlardı (34). Onların bu önlemleri davranışlarının devrime getirdiği yararları proleterya kuruluşları hiçbir zaman unutmadılar. Bu subayların içinde sonradan Kızıl Ordu'da görev alan çok özverili kişiler çıkmıştır. Birçok bolşevik sorumlu, özellikle Merkez Komitesi üyesi bazı yoldaşlar, sonradan -biraz uzak durmak istedikleri bu subayların- bir çoğunun gerek beyazlara karşı, gerek dış düşmanlara, emperyalistlere karşı bolşeviklerle birlikte nasıl omuz omuza kendi devletleri ve bağımsızlıkları için dövüştüklerini görüp anlamışlardır. Bu gecenin birçok genç subayı halkıyla birlikte verdikleri kendi devletlerinin kurtuluş savaşında daha sonradan canlarını yitirmiş, pek azı 1922'lere çıkabilmiştir.

Torid Sarayına halk gece yarısından sonraki saatlerde ellerinde meşaleleri akın akın yönelmeye başlamışlardı artık. Bunun bir nedeni de şuydu. Pavlovski Alayının kışlalarının bir bölümü tam Torid Sarayının karşısına düşüyor. Saray bir yüzüyle, daha doğrusu ön yüzüyle, olduğu gibi Neva'yla yüz yüze. Ve de Neva'nın hemen ötesinde başlayan St. Petersburg proletaryasının yerleşme bölgesi Viborg'la hiçbir engelle karşılaşmadan karşı karşıya düşüyor. İşte bir bakıma bu nedenle halk Aleksandr Köprüsünden geçmeyi yeğliyor. Böylece hem kışladaki erlerin, hem de Torid Sarayının yanında bulunabilme olanağını elde etmiş oluyor. Torid Sarayı şimdi birdenbire devrimci eylemimizde beklenmedik bir önem, bir belirleyici nitelik kazanıyor. 27'yi 28'e bağlayan gecede bu önem hiç kimsenin beklemediği bir biçimde politik yaşamımıza tüm yapıyla girip yerleşiyor.

Devrimci St. Petersburg proletaryasıyla erleri, insanı şaşırtan bir ivedi davranışla kendi delegelerini hemen oluşturmuşlar ve İşçi-Er Delegeler Kurulu (Sovyet) Torid Sarayının bir geniş ve büyük salonunda toplantılarına başlamıştı. 1905'ten beri görülmeyen Sovyet, böylece daha 27'yi 28'e bağlayan gecenin sabaha doğru sarkan saatlerinde işlevini yüklenmiş, çalışmalarına koyulmuştu. İlk Sovyetin çalışmalarını izlemekten son derece heyecanlıydım (35).

Erler çoğunluktaydı. Kızıl Koruyucularla silahlı kuvvetler erleri yan yana salonu doldurmuşlardı. Hepsi de kendi evlerindeymiş gibiydiler. Son derece rahat, sanki yaptıkları işin farkında değillermiş gibi. Ya da tam karşıtı öylesine bilincindeler ki insan bunu ilk bakışta kavramakta zorluk çekiyor.

Torid Sarayının kristal narinliği ve billurlaşmış güzelliği içinde erlerin postalları, koca koca tüfekleri ve ille de şu boz bulanık kaputları doğrusu birbirine çok aykırı düşüyor. Hiç aydın yok Sovyette. Ya işçi kökenli yada köylü kökenlilerden oluşmuş. Köylü kökenlileri kuşkusuz Sovyetin erleri oluşturuyor. Bu nedenle ilk Sovyet bir bakıma köylülerin ağırlıkta olduğu sovyettir denebilir.

Salonun dipteki kapısına yakın bir yere kürsü, onun önüne de tahtadan bir yükselti konmuştu uzunlamasına. Erlere omuzlarında

ya da kucaklarında silahlarıyla bu yükseltiye çıkıyor, son derece rahat bir biçimde kendilerini tanııp aşağıya iniyorlardı. Kendini her tanıtan coşkulu bir alkış ve " Hurrraaa..." sesleriyle karşılanıyordu. Zaman zaman keplerin fırlatıldığını görüyordum. Ağır bir koku sinmişti Torid Sarayının salonuna. Sigara kokusu... erlerin kokusu ve işçilerin. Erler genellikle kürsüde şöyle konuşuyorlardı:

- Ben Bombacı Erler delegesi er ...'im. İşçi ve Erler Kuruluna Bombacı Erler Birliğinin bağlılığını, devrim adına, halkın çıkarları uğruna ölmeye hazır olduğumuzu bildirmekle görevlendirildim (36). Yoğun bir alkış koptu.

- Ben Avcılar Birliğinin delegesi...

- Ben Kazmoz'ların delegesi... Subaylarımız işçi kardeşlerimiz isyan ettiklerinde bizi topladılar. İşçilerin yanında yer almıyacağımızı ve eğer ateş etmek için komutanlarımızca buyruk verilirse bu buyruğa kesin bir biçimde uyacağımızı bize yeminle doğrulatmak istediler. Oysa biz onları tutuklayıverdük. Bu olayı birliğim size anlatmamı istedi. Birliğimiz kesin biçimde Sovyetimizin buyruğundadır. Başkaca hiçbir yerden emir ve de komut almamaya, bu tür girişimde bulunmaya kalkışanları da tutuklamaya kararlıdır...(37).

- Ben Kuksholms'lar Birliğinin delegesi erim. Toprak-Barış-Özgürlük isteyen St. Petersburg proletaryasının yanında görev aldığımızı kurula bildirmekle görevliyim...

Torid Sarayı artık "birdenbire hükümet merkezi, silah deposu, genelkurmay ve ihtilalin tutukevine dönüşüvermişti" (38).

Artık daha fazla dayanamayıp bu güzelliği Katyuşa'yla paylaşmak için işte, Torid Sarayını 28 sabahı böyle koş a koş a terk ediyorum...

***

Şimdi Aleksandr Köprüsünden dönüşümüz öyle zor ki... Halk gece yarısındakinin en az bir kaç katı bir kalabalıkla yönelmiş saraya doğru. "Seni Torid Sarayına götürmek istiyorum Katyuşa" di-

yorum ona..."Bak kendi gözlerinle gör inanılmazı. Mümkünsüzdür denileni. Yönetimin kimlerin eline geçtiğini görmeni istiyorum. Ben ne denli güçlü bir konuşmacı olursam olayım, Alkibiades gibi Atinalıları bile yanıtacak kadar güzel sözcüklerle bezeyeyim konuşmamı, yine de benden duyacaklarına kendi gözlerinle tanık olmadan inanman olanaksız. İlk proletarya devleti doğdu Katyuşa... Ah Katyuşa, tarihi günler yaşıyoruz. Bir insanın yaşamını sadece bugün, bugünü görmüş olması yeterince doldurabilir. Çocuklarımıza, torunlarımıza çarsızlığımızın ilk gününü, bu ilk günde gördüklerimizin öyküsünü anlatabilmeliyiz. Onlar buna geriksinme duyacaklar ileride. Bizim tanıklığımızı Katyuşa... Bu ilk günün herşeyine özenle bak. İleride bugüne tanıklık edeceğini unutma...

"Bugüne hangi acılarla yoğunlaşa yoğunlaşa geldik, bunu unutmaya hakkımız olmadığı hep yinelemeliyiz kendimize. Herşeye son derece özenle bak Katyuşa... baktığın hiçbir şeyi unutma. Önemsizdir diye hiçbir şeyi görmezlikten gelme. Torunlarımız hiç belli olmaz, anlattıklarımızın değerlendirmesini belki de bizim bugün yaptığımızdan bambaşka bir biçimde yapacaklardır da, o nedenle bir küçük ayrıntıya bile gereksinmeleri olabilir. Söylenen söz kafamızda kalmalı, o sözdeki virgülü bile iyice yakalayabilmeliyiz anılarımızda Katyuşa. Bu anılar onların devrimci sorumluluklarını hem kendilerine, hem de dünya proletaryasına karşı yineleyecektir. Kendi koşulları nasıl olanaklarla dolu olursa olsun, başka ülkelerin proletaryasının verdiği savaşımı onlara bizim bu anılarımız belki de yabancılaştırmaktan kurtaracaktır. Bizim bugün gördüklerimiz, işçilerin devleti nasıl yönetmeye başladıklarının arısı, damıtılmış bir düşünce olarak kuşaktan kuşağa, hep ilk günün heyecanında, hep ilk günün duyarlılığında, hep bu ilk günün düşüncesinde kuşaktan kuşağa atan bir nabız gibi aktarılabilir Katyuşa.

"Torid Sarayından sonra seni Pavlovski Alayına da götüreceğim. İlk isyanı başlatan alayın 4.Bölük erleriyle görüşmeni, onlarla dans etmeni sağlayacağım. Pavlovski Alayında şimdi erlerle bacılar kol kola türküler söyleyip dans ediyorlar, kol kola oyunlar oynuyorlar. Ölümün silahlandığı kışlalarda şimdi nasıl türküler, yaşamın kıvancı nasıl parlıyor, kendi gözlerinle gör. Çatılmış tüfeklerin önünde barış kendi türküsünü söylüyor kıvançla Katyuşa..."

Ne ki Torid'in avlusuna dek girebiliyoruz Katyuşa'yla. Katyuşa'yı almak için çıktığımda böylesine kalabalık değildi henüz. Şimdi ancak avluya dek sokulabiliyoruz. Kızıl Koruyucular kalabalığın hemen orta yerinde, küçük dar bir koridor oluşturmışlar. Tutuklananlar bu koridordan geçirilip Torid Sarayına alınıyorlar. Sonra partilerin liderleri ya da tanınmış kişileri Kızıl Koruyucuların oluşturduğu bu koridorun içinden halkı selamlaya selamlaya ilerlemeye çalışıyorlar. Yuhalarla hurralar birbirine karışıyor çok kez. Çünkü tutuklananların hemen ardından halkın sevdiği bir liderin Torid Sarayının merdivenlerine doğru tırmandığını görüyoruz ve işte o zaman kepleri, kasketleri havaya fırlatıp hurra çekiyoruz.

Gelenler içinde önce Çernov'u görüyorum. Çernov'u herkes tanıyor. Sosyalist-Devrimci Partinin lideri. Yanında partisinin öteki ünlü yöneticileriyle birlikte bir süre kendisini alkışlayanları selamlıyor uzun uzun...Özellikle Gotz liderinin yanında, hemen onun bir adım gerisinde, davranışlarıyla kendini belirtiyor. Sonra başkaları gelmeye başlıyor. Hepsi de Rus proletaryasının tanıdığı kişiler. Gördüklerim arasında Dan da var. Duma'nın bu ateşli konuşmacısını tanımayan yok. Son derece mutlu bir biçimde içeri giriyor. Menşeviklere karşı St. Petersburg proletaryasının yaptığı içten gösterinin, sosyalist-devrimci liderlere karşı gösterdiğinden en az iki kat daha coşkulu olduğu gözden kaçmıyor. İşte Çeidze ve yanında öteki menşevik liderler... Halkın gösterisi içinde Torid Sarayının mermer merdivenlerine doğru güçlkle ilerleyip, orada bir süre halkı selamlıyorlar. Halk Çeretelli'yi görememekten üzgün. Çünkü Menşevik Partinin önde gelen lideri sürgünde. Ama belki de yarın yada en geç yarından sonra Sovyette olur...

Aradan ne denli bir süre geçtiğini şimdi anımsayamıyorum. Katyuşa'ya içerde işçi ve er delegelerin nasıl kendilerini tanıttıklarını, Sovyetin ilk toplantısının genel görünümünü anlatmaya çalışırken sarayın kapısı önünde büyük bir arabanın durduğunu görüyorum. Hepimiz görüyoruz ve oraya bakıyoruz. Birden derin bir sessizlik kaplıyor Torid Sarayının avlusunda olanları da dışarda kalanları da... Arabadan önce Anayasacı-Demokrat (Kadet) Partinin lideri ve yöneticisi Milyukov'un indiğini görüyoruz. Biz hepimiz Milyukov'u en az Çernov'u tanıdığımız kadar iyi tanıyoruz. çarçı

düzenin burjuva kanadında, liberal bir demokrat olarak tanınıyor. Milyukov'un hemen yanında büyük burjuvalarımızdan Guçkov'u sezinliyoruz. Liberal Partinin en önde gelenlerinden Guçkov... Ama saygıyla liderinin arkasında duruyor. Oysa bu Guçkov, Anayasacı-Demokrat Partinin ya da öteki adıyla Halk Kurtuluş Partisinin ana-
yasal bir monarşiden yana olduğu bilinen ünlü politikacısıdır.

Torid Sarayının merdivenlerinde bu kez hep birlikte Kerenski'yi görüyoruz. Ne zaman saraya girdiği belli değil. "Doğrusu" diyorum kendi kendime, "bu yaman konuşmacıdan böylesine bir davranış beklenebilir..." Oysa sonradan öğreniyorum ki Kerenski erler tarafından 27'si gecesi evinden alınıp Torid Sarayına getirilmiş ve de hemen çalışmaya koyulmuştur.

Az sonra Kerenski'nin yanında Çernov, Gotz, Dan ve öteki önde gelen liderler görünüyorlar. Hepsi de saray kapısının önündeki arabadan bir bir inmekte olan burjuva partisinin yöneticilerini güler yüzleriyle izliyorlar ve onların avludan saraya doğru ilerlediklerini görünce de sarayın merdivenlerinden yavaş yavaş aşağıya doğru iniyorlar. Merdivenlerin orta yerinde birbirlerini kucaklayıp öpüşüyorlar. Halk bu durumu alkışlıyor. Ama Anayasacı Partinin liderlerini gördüğünde kalabalıkta çok zayıf, alabildiğine kısacık bir alkışlama görünmüştü. Liderler Torid Sarayının merdivenlerinde kendi aralarında dostça konuşurlarken, bu kez alabildiğine şık bir arabanın demir parmaklıklı kapının önünde durduğunu izliyoruz. Demir parmaklıklı kapının önünde duran şık arabayı ilk farkedenin Kerenski olduğunu görüyoruz biz de.. Çünkü liderlere duran arabayı o gösteriyor. Kimin geleceğini daha önceden biliyor olmalı ki, merdivendekiler avluya doğru yönelip arabadan çıkmakta olan kişiyi karşılamaya yöneliyorlar. Demir parmaklıklı kapının hemen yakınında avluya girmiş olan yeni gelenin bir bir elini sıkıyorlar. Ve biz bu gelenin kim olduğunu alabildiğine derin şaşkınlığımız içinde görüp birden donuklaşıyoruz. Gelen Prens Lvov.. Vladimir Nikolayeviç Lvov...Hiçbir şey demeden Katyuşa bana bakıyor. Prens, prenslik giysilerini bile çıkarmamış sırtından. Bir şeyi tanıtmak istercesine daha özenle giymiş onları. Hepsinin ortasında uzun boyuyla yeni bir çar gibi duruyor. Ve kitlelerden ilk kez us çıkmıyor. Ve kortej Torid Sarayının kapısında, ortalarında

Prens Lvov, onun hemen iki yanında büyük burjuvalarımızın iki büyük lideri Milyukov ve Guçkov, onların yanında sosyalist-devrimcilerin liderleri Çernov ve ötekiler... sonra menşevikler, Çe- idze, Dan... saraya girip kaybolmadan önce dönüp hep birlikte halkı selamlıyorlar. Sanki çardan sonra kurulacak bir hükümetin ilk üyeleri gibi fotoğraf çektiriyorlar sarayın sütunlu kapısı önünde. Ve ben birden içeride işçi ve erler delegelerinin bir bir kendilerini tanıttığını unuttuğumu anımsıyorum. Bunu yakalamak istediğim yeni bir kıvanç gibi Katyuşa'ya da anımsattığımda:

- Peki ama, diyor Katyuşa, peki ama Georgi, anlayamadığım bir şey var... dediğin gibi yönetimi gerçekten o işçi delegelerle erler aldıysa içerde, bu prenslerle bu burjuvaların burada işi ne?

Ben ne yanıt vereceğimi kendi kendime bulmaya çalışırken hemen Katyuşa'nın yanında duran bir işçi başını çevirip Katyuşa'ya bir süre baktıktan sonra:

- Şimdi bacım, diyor, işte bu soruyu sormakta yerden göğe haklısın. Azıcık beklemek gerekecek... Bir dizi kararlar almaya başlayacaklar şimdi aralarında...

Sonra birkaç haftalık sakallarının arasında zekice parıldayan bakışlarıyla bir bana, bir Katyuşa'ya bakıyor:

- Alacakları kararların başında ne gelecek biliyor musunuz yoldaşlar? Bizim artık yarından tezi yok işbaşı yapmamızı isteyecekler. Çarn bıraktığı yerden şimdi bunlar sürdürecekle istemlerini... Fabrikalarımıza dönmemizi, burjuvalarımızın buyruğunda çarsız bir düzende, ama bu kez onlar için çalışmamızı isteyecekler işte...

Kendisini dinleyenler çevresinde gittikçe ona doğru yöneliyorlar. O ise gözlerini kırpmadan az önce prens ve burjuvalarla işçi sınıfına yakınlığıyla bilinen menşevik ve sosyalist-devrimci liderlerin bulunduğu odadaki gölgelere dikmiş, öyle bakıyor... Ben de onun baktığı yere bakıyorum. Ama Putilov fabrikalarının işçisi birden başını çevirip hemen beş on adım gerisindeki bir kadının elindeki kızıl bayrağa bakıyor. Sonra derin bir biçimde soluklana-

rak Milyukov'un, Çernov'un, Guçkov'un, hepsinden de uzun boylu Prens Lvov'un sarayın penceresine yansıyan gölgelerine baka baka konuşuyor bu kez ve sözleri onların gölgeleri üstüne düşüyor:

- Bu baylara göre bizimle sadece ihtilal yapılır... Bize devrim yaptırılır. Bizsiz olmayan işlerden biri bu. Tıpkı üretilen mallar bizsiz olmadığı gibi. Guçkov'un saray darbesiyle Çar Nikola'yı devirmek istediğini bilmeyen mi var aramızda (39). Bunu başaramayınca bizimle işbirliği yapmak zorunda kaldı bu baylar. Partilerimizin yöneticileriyle de... Çünkü onlarda ruble var. Bizdeyse yok. Halkın yaptığı devrimi her zaman satın alabilme gücüne sahip onlar. Bizimle devrim yapılır ama... Yoldaşlar... işte hepsi o. İş orada biter. Devrimi yapanlarla devrimin yasaları belirlenmez. Devrim bizimle birlikte yönlendirilmez. O nedenle bize artık işlerimizin başına dönmemiz buyrulacaktır. Hem de üretimin düştüğünü, çok çalışmamız gerektiğini söyleyerek...

Ve kötü bir biçimde, birşeyden midesi bulanmış gibi Katyuşa'ya bile aldırmadan yere tüküyor.

27'si gecesinden sonra akın akın kendi hükümetlerini görmeye gelenler işte 28'i öğleden sonrası, akşam saatlerine yakın sarayın çevresini silme doldurarak böylece beklemeye başladılar. Bir süre sonra hiçbirşey demeden bir tek kişiden komut almışçasına yere oturdular. Ayakta yalnız Kızıl Koruyucularla erler müfrezeleri kaldı. Bir de kızıl bayraklar göze çarpıyordu.

Gece karanlığı basmaya başladığında sarayın çevresini tepeleme dolduranlar meşaleleri yaktılar. Ve gecenin keskin ayazında ilk **Günlük Emirler'** in çıkışını beklemeye koyuldular.

Sarayın kapısındaki nöbetçiler hiçbirşey yokmuş, hiçbirşey değişmemiş gibi nöbetlerini sürdürüyorlar görkemli bir biçimde. Her iki nöbetçi saray kapısının iki yanındaki kulübelerinden çıkıyor, sert adımlarla birbirlerine doğru yürüyüp kapının tam önünde birden gösterişli bir biçimde geriye dönüp birbirlerinden aynı sert adımlarla uzaklaşıyorlar. Bir nöbetçi birliği gelip zaman zaman nöbetçileri değiştiriyor. St. Petersburg proletaryası tek görmesi ge-

reken buymuş gibi sessizce izliyor gösteriyi. Ama birşeyi içimiz burkuk duyarlamaya başlıyoruz. Saray bizden uzaklaşır gibi...Bu nöbetçileriyle, bu sürekli ışıkları yanan odalarıyla, bizim delegele-
rimizi kendinde yutmuş gibi gittikçe bizden uzaklaştığının belirti-
lerini göstermeye başlıyor sanki... Bu saray kapısının nöbetçileri
hiçbir şeyin değişmediğini, değişmesinin olası olmadığını vurgula-
mak istermiş gibi durup dinlenmeden habire sert adımlarıyla gidip
geliyorlar.. Katyuşa üşüyor. Onu kalın gocuğumun içine saklıyo-
rum. Baş göğsümde Katyuşa derin derin düşünüyor. "Belki de"
diyorum içimden, "24'ü gecesinin dövüşünde tanıdığı savaştan pı-
nıl pınl kıvanç dolu o genç kıza düşünüyordur..." Benimse aklıma
birden 24 gecesini yapılan toplantıda tanıdığım genç proleter Aleks
geliyor.Çarın sarayından kovulmasının resmini yapmak isteyen
genç işçi Aleks Aleksiyeviç... O da şimdi burda bu kalabalıklar
içindedir... Onu bulup görmek için dayanılmaz bir istek duyuyo-
rum. Şimdi Aleks, İşçi Eylem Komitesinin barakasındaki Komün
tablolarına baktığı gibi derin derin bakıyordur Torid Sarayına...
Ve de şaşırıyor olmalıdır, çarın niçin sarayın kapısı önüne çıkarılıp
halka gösterilmediğine...

St. Petersburg proletaryası, beş gün-beş gece ardı arkası kesil-
mez bir savaşımın sonunda işte böyle, Torid Sarayının önünde
yorgun boydan boya serilmiş, ilk **Günlük Emirler'** in çıkmasını
bekliyor...

*****

Birinci Bölümün Sonu

İKİNCİ BÖLÜM

*"İşçilerle yoksul köylülerin ülkesi,
Çernov'la Çeretelli'den bin kez daha,
bizden de yüz kez daha soldadır."*

LENİN

İKİNCİ BÖLÜME ÖNSÖZ

Temelde yazılan böyle bölüm bölüm ayırmanın yapaylığını kabul ediyorum. Yoldaş Georgi Vasiliyeviç ile konuşmalarımız hiç te böyle bölümsel ayrımlarla gerçekleşmedi. Vasiliyeviç yoldaşı bir öyküsünü anlattıktan uzun bir süre sonra göremediğim de oluyordu. Ya da tümüyle başka konulardan söz açıyorduk. Onunla konuşma-tartışmalarımızı olduğu gibi aktarmak hiç kuşkusuz okuyucuyu en azından olayların kronolojik yapısında bir dağınıklığa götürebilirdi. Örneğin, Vasiliyeviç'in sevgilisi Katyuşa'yla Torid Sarayı önündeki karşılıklı konuşmalarının bir bölümünü salt bu biçimsel kaygıyla buraya aktarmaktan caydım. Bu iki insanın arasındaki ilişkinin nasıl olsa ilerideki bölümlerde belli bir açıklığa kavuşacağı düşünmek de bu konuda yazmamı engelleyen başlıca etkendi. Bu ya da buna benzer -örneğin, beni etkileyen son derece önemli sorunlardan biri olan yazım sanatının diyalektik sorununu tartışmamız gibi- sorunları buraya aktarmaktan kaçındım. Böyle bir tutumu izlemekte ne derece doğru davrandığımı zaman gösterecek. Şimdiden ne benim ne de bir başkasının birşey söylemesi olanaksız.

Yazıların bu bölümünde anlatımın biçimsel yapısını oluşturma da alabildiğine bunalıma düştüğümü özellikle belirtmeliyim. Bunun başlıca nedeni olayların gerek toplumsal gerek bireysel açıdan son derece yoğun, son derece politik yığılmalar içinde gerçekleşmiş olmasıydı. Bir bakıma yoldaş Georgi Vasiliyeviç'in işi kolaydı. Konuşmanın rahatlığı içinde bir olaydan diğerine, diğerinden bir diğerine bile atlamakta hiç sakınca görmüyor, bu yöntemle de aslında bana anlatmak istediğinin altını bir güzel daha iyi çiziyordu. Bu arada bir çok belgeyi, yazılmış mektupları da gösterdi. Kuşkusuz bunları Sovyet Devriminin bugünkü resmi arşivlerinde bulmak olanaksızdır. Devrimin adsız kahramanlarının yaşamlarından alıntıydı çokcası çünkü. Ayrıca, resmi bir biçimde tarih yazmaya alışmışların, bir erin anasına ya da yavuklusuna yazdığı mektubu alıp göstermeleri, ya da, ne bileyim bir yavuklunun dev-

rimin en bunalımlı günlerinde sevgilisiyle yaptığı konuşmanın alıntısını yapmaları şimdiye dek ne görülmüş, ne de duyulmuştur. Her anlatımın kendine özgü yöntemleri vardır da ondan... Ama Vasiliyeviç bana bunu şöyle özetliyordu, bir ara konuşmamızda: "Devrimi insanların yaptığını unutamayız dostum. Öyle zamanlar olur ki devrimin koşulları kişilerin bireysel yapısından sinirlerinden, yüreğinden, kafasından geçer. Onların toplumsal oluşumunda yansır. Bunu görmemezlikten gelemeyiz. Herşeyi şematik, yapay düzenlemelerle çözümlenmeye kalkışmak çok kez bizi çıkmaz sokaklarda yapayalnız bırakır... Hiç kuşkusuz böyle olması devrimin genel kurallarının bilimselliğini yadsıma anlamına gelmez. Tam tersi insanlar devrimi yaşarlar..."

İşte bu ikinci bölüm devrimi nasıl yaşadıklarının öyküsüdür. İlk işçi devletinin nasıl kurulduğunu, bireylerin kendisini, kendisinin bireyleri alabildiğine ve sonsuz bir biçimde etkileye etkileye nasıl ateş ve savaşım içinde ereğini belirleyerek istemini ona doğru yönlendirdiğinin öyküsüdür.

Bunu tümüyle Georgi Vasiliyeviç'in bana anlattığı gibi başanıp başaramadığımı bilemiyorum. Bu konuda yaptığım yanlışlıklardan dolayı önce Georgi Vasiliyeviç yoldaştan, sonra da sizden beni bağışlamanızı diliyorum. Zor bir işi üstlendiğimi düşünürseniz beni bağışlamanız kolaylaşacaktır sanırım.

Özür dileyişim içtendir.

*"Olayların büyüklüğü kişisel
anılarda o denli zavallılaşıyor..."*

Troçki (1)

Ve Şubat Devriminin ilk hükümeti Prens Lvov başkanlığında 2 Mart günü kuruldu. Sovyet bu hükümeti destekliyordu. Prens Lvov başkanlığında kurulan geçici hükümetin hemen hemen tüm koltuklarını burjuvazinin özgün partisi Anayasacı-Demokrat Parti ele geçirdi. Bir bakıma burjuva ağırlıklı bir koalisyon hükümetiydi bu. Pavel Milyukov dışişleri bakanlığını, Aleksandr Guçkov savaş bakanlığını, Kerenski adalet bakanlığını ele geçirmişlerdi. Milyukov olsun, Guçkov olsun kendi partilerinin en sağ kanadını, en koyu militarist kanadı oluşturuyorlardı.

**İkibaşlı bir ejderha yaşıyordu Torid Sarayında. Bu ejderhanın bir başı Torid Sarayının üst katında İşçi Ve Köylü Delegeler Kurulu'nda (Sovyet'inde), öteki başıysa onun altındaki bir odada çalışmalarını sürdüren hükümetteydi. Bu başlardan birinin birini yemesi bekleniyordu. Ama öyle olmadı. İşçi ve Köylü Delegeler Kurulu, Prens Lvov başkanlığındaki burjuva hükümetini desteklediklerini duyurdular. Bir çok kişinin kafası karışıyordu, özellikle Çernov'la Çeretelli'nin bu hükümetin oluşumunda gösterdikleri çabaları düşünmeleri durumunda. Adeta burjuvalarımıza yalvanyorlardı hükümeti kumaları için. Ve de burjuvalarımız işi oldukça ağır-
dan alıyorlardı. Bunun nedenini sonradan öğrenecektik.**

**5 Mart günü hepimiz birer Pravda edindik. Bolşevik Partinin gazetesi ilk kez bugün yayıma başlıyordu. Yaşamına başladığı gün okuduğumuz Kamenev imzalı ilk makalede "Devrimin bu aşamasında burjuvazinin desteklenmesinin kaçınılmazlığı, Şubat Devriminin feodalizmin bir yenilgisi ve çar despotizminin yıkılması ni-
teleğini taşıdığı" söyleniyordu. Makalede "Çar otokrasisinin başı-**

nın ezilebilmesi, bir daha canlanmaması için devrimin bu aşamasında hükümetin burjuvalar tarafından kurulmasının menşevik ve sosyalist-devrimcilerle birlikte bolşeviklerin de bu hükümeti desteklemeleri gerektiği" (2) vurgulanıyordu.

Makaleyi Viborg Mahallesinde Boris Vasili yoldaşla birlikte okuduğumuzu anımsıyorum. Ama üzerinde ne konuştuğumuzu anımsayamıyorum. Duygu olarak tüm proletaryayı avucu içine almış bunalımın ne olduğunu biliyorduk. Torid Sarayının etekleri dibinden gittikçe geri geriye çekilişimiz... kanımız pahasına gerçekleşen devrimimizi birden başkalarının, bize düşmanların gittikçe satın almaya başlamaları... gittikçe bizden uzaklaşması. Avuntu için hiç olmazsa Lenin'in Şubat Devrimini duyar duymaz Merkez Komitesine çektiği telgraftan haberimiz olsaydı, belki böylesine kapkara bir umutsuzlukla, derin bir şaşkınlığın içinde bulmayacaktık kendimizi. Lenin çektiği telgrafta şöyle diyordu: "Taktiğimiz; kesin bir güvensizlik. Yeni hükümete hiçbir biçimde destek olma. Kim ki çann gerici güçlerinin karşı-devrimci girişimlerini bahane ederek Geçici Hükümeti desteklememiz gerektiğini söylemektedir... bilin ki işçilere ihanet etmektedir..." (3).

**Menşevik Potresov'un
İngiliz İşçi Partisi Üyesi Bir
Dostuna Yazdığı Mektuplardan Biri:**

"Sevgili ve Aziz Dost;

Mektuplarımı yanıtızsız bırakmamanız beni ve arkadaşlarımı son derece sevindirmektedir. Mektuplarınızı birlikte okuyup değerlendirmesini yine birlikte yapıyoruz. Son gelen mektubunuzdan anladığıma göre sizi bazı konularda yeterince aydınlatamamışım. Özellikle Sovyet konusunda ve Geçici Hükümetle ilişkiler konusunda. Bu konudaki kuşkuların yabancı basında gün geçtikçe daha çok yoğunlaştığını görüyoruz. Fransız ve İngiliz sosyal-demokrat dostlarımız arasında da bu kuşku dağılmış değil. Bu konuda ayrıntılı bilgiler iletmenin görevim olduğunu biliyorum. Ancak bu konuyu açıklığa kavuşturmadan önce yaşadığımız koşulların da sizin tarafınızdan iyi bilinmesine, en doğru biçimde değerlendirilmesine gerek vardır.

Nasıl bir ülkede devrim yaptığımızın bilincindeyiz Sir. Biz bunu bile bile devrimi gerçekleştirdik. Resmen sizinle Üçlü-Bağlaşık devletlerden biri olarak Almanlara karşı birlikte savaşmaktayız. Sizin de bu koşulları en az bizim kadar açık seçik ve en doğru biçimde bilmeniz hakkınızdır. Bunların ötesinde siz ve biz, ikimiz de sosyalizme inanmış insanlar olarak biribimize en doğruyu söylemekle yükümlüyüz. Nasıl bir ortamda 1917 yılını yaşamakta olduğumuzu işte görüp anlayınız Sir.

Her iki büyük kentimizde, başkent Petrograd ve Moskova'da kıtlığın neden olduğu görüntüler insanın yüreğini demirden soğuk bir elin avucu içinde acımasızca sıkıp soluğunu kesiyor. Her iki kentimizde günde insan başına 100 gram ekmek verebiliyoruz. Ve bunu vesikayla dağıtıyoruz. Asıl korkunç olanı ise bu değil. Asıl korkunç olanı şu: Buğday stoklarımız gün geçtikçe tükeniyor. Her saat eriyor stoklarımız. Ekmeksiz kalacağımız günler uzakta değil Sir. Bildiğiniz gibi 23 Şubat günü Petrogradlı kadınlar 'Ekmek istiyoruz' diye gösteriye başlamışlar ve bu gösterilerden beş gün sonra 300 yıllık Romanov sülalesinden eser kalmamıştı.

Ordumuzun durumu cephe gerisindekilerden daha iyi değil. Hali hazırda 50.281.000 pud* ete gereksinmesi varken, ordu bunun ancak 26.700.000'ini sağlayabiliyor (4).

Bu %47'lik açığı nasıl kapayabileceğimizi kesin olarak bilmiyoruz. Aç ve sefil insanların savaşmada ne derece başarılı olabileceklerini İngiliz dostlarımızın insafı anlayışlarına bırakıyoruz.

Savaşa isteyerek girdik. Bu konuda bağlaşıklarımıza söyleyecek herhangi bir sözümüz yok. İngiliz, Fransız dostlarımızı Almanların karşısında yapayalnız bırakıp savaştan çekilecek de değiliz. Kaldı ki böyle bir girişimin -sizin de nazikçe belirttiğiniz gibi- ülkemizin yaranna olduğunu sanmıyoruz. Almanya'yla yapılacak aynı bir anlaşmanın bize toprak yitirtmekten başka, ayrıca altından kolay kolay kalkamayacağımız bir savaş ödentisi de getireceğini biliyoruz. Almanların bu konuda nasıl acımasız oldukları-

---

*- Pud: 16, 800 Kg.

nı bizim savaş tarihimizi inceleyenler, özellikle Prusyalıların nasıl katı davrandıklarını orada görüp öğrenebilirler. Tüm bunların ötesinde Sir, sizin belirtmediğiniz ama bizim kendi koşullarımızdan kaynaklanan sakıncalar da vardır böyle bir girişimde bulunmamızda. Almanya'yla ayrı bir barış antlaşması imzalarsak, bu durum çarın gerici generallerinin işine son derece yarayacaktır. Yüzyıllardan beri feodalitenin nimetlerinden yararlanan bu generaller çarı ve kendi otoritelerini kurtarma düşüne daha sıkı sıkıya sarılacaklardır. Yenik bir antlaşma imzalamış hiçbir hükümet te, bu gerici generallerin girişimi karşısında kendisini kolay kolay güçlü bulamayacaktır kuşkusuz. Devrimimiz kan içinde boğulacaktır.

Ne ki aziz dost, tüm bunlar bize savaşın getirdiği yıkımları, halkımıza neye patladığını da göstermemizi engelleyemez. Bunu sizin de bilmenizde yalnızca bağlaşıklık devletler oluşumuzdan değil, ama sosyal-demokrat nitelikli partiler oluşumuzdan da kaynaklanan gerçekçi bir nedeni vardır. Nasıl bir devlet devir aldığımızı görünüz Sir... İç durumumuz şöyle:

Savaşa girmeden önce dışalımımız 936 milyon pound, dışsatımlarımız 1 milyar 472 milyon iken, yani biz dışardan alacaklı durumdayken ve ödemeler dengemizde alacak görünürken; şimdi durumumuz şu: 1917 bilançosunda 11,5 milyon dışalım. Buna karşılık 1,8 milyon dışsatım. Aşağı yukarı 10 milyonu bulan açık. Uzmanlarımızın gecelerini gündüzlerine, gündüzlerini gecelerine katarak yaptıkları dökümde çarın ve çar yönetiminin bize tam tamina 16 milyar ruble borç bıraktığını gösterdi. İşin şaşılması tarafı bu bizim saptıyabildiğimiz kısa vadeli borçlar. Bunu hemen ödememiz, taksitleri gelmiş dönemlerde bütçemizden karşılamamız gerekiyor. Uzun vadeli borçlarımıza ise bakmaya korkuyoruz: Uzun vadeli borçlarımızın toplamı 25 milyar rubleyi aşıyor Sir. İç borçlar ise 4 milyar 800 milyon ruble. Çeşitli dolaylı borçların toplamı ise aşağı yukarı 15 milyar ruble... 1913'ten 1917 bilançosuna işte bu rakamlarla gelmişiz Sir. Alacaklı bir bütçeden... başdöndürücü rakamlara ulaşan açık ve borçlu bir bütçe. 1913 yılında, yani savaşa girmeden önceki günlerde ulusal gelirimiz 3 milyar 452 milyonken 1917'de biz bugün sadece vadesi gelmiş olan ve ne yapacağımızı bilemediğimiz 4 milyar dış borçla karşı karşıyayız. Bu

borcu ödeyemeyeceğimizi de şu rakamsal değerlerle iyice açıklayabiliriz sanırım aziz dost:

1913'e göre 1916 sonunda ziraat makineleri imalatındaki düşüş akla sığmayacak ölçüde. %80'lik bir düşüş korkunç bir biçimde tarımsal üretimimizi etkiliyor. Bunun bir tanım ülkesi niteliğindeki Rusya için ne anlama geldiğini herkes kolayca anlayabilir. 1 milyar 738 milyon pud olan karbon üretimi %42 bir düşüşle 731 milyon pudda kaldı. 57.887 milyon pud olan demir cevheri üretimi, 1916 yılı sonunda 1.686 milyon pouda çakıldı kaldı. Demir dökümdeki üretimimiz 256 milyondan başdöndürücü bir hızla 31,5 milyon pud dolaylarında çakıldı. Pamuk üretimindeki kayıp ise hepimizi kara kara düşündürmektedir, tam tamına, savaş öncesine göre 1917 yılı başındaki üretim kaybı pamukta %75, şekerde %24, tütünde %19'dur.

İşte biz bu sayılan devraldık. Şimdi ne yapacağız? Tüm bunlara karşın savaşı bırakmak eğiliminde değiliz. Tüm bunlara savaş neden olmasına rağmen. Almanlarla bu konuda pazarlığa girişmemiz gerektiği konusunda bize yapılan uyarılara kulak kabarttığımız söylenemez. Onurlu bir ülkenin onurlu yöneticileriyiz biz. Dostlarımızın bize güvenmelerini isteriz. Sözlerimizin bizi bağladığını biliriz. Ama Sir, yukandaki tabloyu elinizi şakağınıza dayayarak bir iyice değerlendiriniz; böylesine yokluk içindeki bir halk, bir taraftan savaşarak, bir taraftan da bu borçları nasıl ödesin? Ödemek bir yana bu halkın sizin yardımlarınıza gereksinmesi var. Başka türlü ayakta durabileceğimizi sanmıyorum. Siz bize yardım etmezseniz yeni doğmuş demokrasimizi koruma gücünü kendimizde bulamayacağınız kesin bir gerçektir. Oysa bundan böyle biz demokrasiyle yönetilen bir ülke olarak yaşamak istiyoruz. Çarlığın despotizminden yakasını yeni kurtarmış bir halka tıpkı batılı dostlarında olduğu gibi demokrasi içinde yaşaması konusunda elinizden gelen yardımı yapınız Sir. Bu halk size bunu fazlasıyla ödeyecektir. Yeter ki, onu, gerici-çarcı generallerin çizmeleri altında ezdirmeyiniz. Kendisini kara günlerinde unutmayan dostlarını o da unutmayacaktır. Bundan böyle demokratik yönetim sistemimizi ve kalkınmamızı tıpkı sizin gibi, sizin doğrultunuzda ve sizinle birlikte gerçekleştirmek, sizinle birlikte yaşamak istiyoruz. Demokratik burjuva devrimini gerçekleştiren halkımız size güveniyor. Kendisini yalnız bırakmayacağınıza inanıyor.

Ah Sir, Sovyet konusundaki kaygılarınızın ne denli yersiz olduğunu bilmem size kanıtlayabildim mi? Sovyet, yukarıda çizilen tablonun gerçekleri ışığında Geçici Hükümeti oluşturanları desteklemek için elinden ne gelirse onu yapıyor. Sovyet, kitleleri bunun için denetimi altında tutmaktadır. Ne ki Sovyetin de, yöneticilerinin de bu denetimde ne derece başarılı olup olamayacaklarını içeride biz, dışarda siz, göstereceğimiz yoğun eylemlerle saptayacağız. Bu bir bakıma bizim sorumluluğumuz alanına giriyor.

Bana 6-7 Nisan olayları konusunda soru yöneltiyorsunuz. Hiç kuşkusuz 6-7 Nisan olaylarına dair aldığınız haberlerin yanlış olduğunu ya da böyle olaylar olmadı diyecek değilim. Rusya'daki tek haber kaynağınızın da ben olmadığını biliyorum. Neki ben 6-7 Nisan olaylarından çıkarılıp size gönderilen yorumu paylaşmıyorum. Gerçi 6-7 Nisan günleri art arda iki büyük gösteri oldu ama bu gösterileri dağıtmakta hiç de güçlük çekmedik. Gösterilerin niteliği size aktarılanlardan daha değişikti. "Yaşasın Kurucu Meclis" diye bağırانların arasında seslerini çok yükseltebilenler "Yaşasın Çar II. Nikola, kahrolsun Sovyet" diye bağırانlardı. Nitekim Torid Sarayında bu gösteriyi bir süre izledik. Gelen haberleri değerlendirmede de hiç gecikmedik. Şu kadannı söylememe izin veriniz ki Sir, böylesine önemli konularda biz menşeviklerle sosyalist-devrimciler hemen hemen tam bir ortaklık içinde çalışmaktayız. Gösteriyi çar taraftarlarıyla onların en büyük örgütü olan "Kara-Yüzler" Örgütü düzenlemişti. Çok kısa zamanda garnizona bağlı birlikler bu gösteriyi dağıtmışlardır. Batılı dostlarımızın, çarlığın yeniden Rusya toprakları üzerinde eskisinden bin beter bir biçimde hortlayabileceği konusundaki varsayımlara kulak kabartmadan önce, sorumlu durumda olan bizlerden olayları öğrenmeleri daha yerinde olur sanırım.

Bolşeviklere gelince; bu konuda öteden beri bize gönderdiğiniz uyarılara kulak kabartmamız gerektiğini biliyoruz. Ama Sir, bu konuda sorunun sizin dışardan gördüğünüz gibi olmadığını söylememe izin veriniz. Çarlık gibi bolşevikler de politik yaşamımızda hiçbir etkinlik gösterememektedirler. Göstermelerine de olanak yok. Dostlarımızın bu iki beladan da bizim için korkmalarına neden olmadığı kanısındayız.

Bolşevikler Sovyette azınlıktadırlar. Bir kez bundan dolayı alabildiğine güvence içinde olmalısınız. 1905'ten beri onların etkinliği en düşük noktadadır. Birçokları Sibirya içlerindeki sürgünden, bir bölümü de dışardaki sürgün yaşamlarından yeni yeni dönüyorlar Petrograd'a. Lenin'e yapılan gösteriden kuşkulandığınızı sezinliyorum. Haber kaynağınız bu konuda yanlış yorumlar yaparak sizi epey üzmüşe benzer. Lenin'e gerçekten de büyük ve görkemli bir karşılama töreni yapıldı. Bu karşılama töreni onun bolşeviklerin lideri olmasından ötürü değildi. Öteden beri yurdumuzda tanınan ve sevilen bir solcu lider olmasındandı. Bunu size kesinlikle söyleyebilirim. Çünkü karşılama töreninde bizler de, başta Çeretelli olmak üzere hepimiz hazır bulunduk. Sosyalist-Devrimci Parti ve Anayasacı-Demokrat Parti de bu gösterilerde bulundu. Lenin'in tükenmiş bir politikacı olduğunu Çeretelli'ye verdiği "Hoşbulduk" yanıtında tüm açıklığıyla kavradık. Bunu yalnız biz değil, konuştuğumuz bolşevik dostlar da artık apaçık söylemekte sakınca görmüyorlar. Ama bunu uzun süre Rusya'dan ayrı ve uzakta bulunuşuyla yorumluyorlar. Gerçekleri kavradıkça etkinliğinin artacağı düşüncesindedirler. Hiç kuşkusuz bu konuda yalnızca kendilerini aldatıyorlar. Değişen koşulların bolşevikleri etkilediği, onların gittikçe menşevikleşmesini sağladığını şimdiden -hiç te kehanette bulunmadan- söyleyebilirim Sir. Bu partiyle bağlarımızı gittikçe sıklaştıracak ve onları kendi yapımız içinde yeniden, işe başladığımız yerden başlayarak içimize alacağız.

Şimdi Sir, size bolşeviklerin aklı başında olanlarının da katıldığı, 1917 Şubat Devrimimizi nasıl yorumladığımızı aktarayım. Biz 1789'u gerçekleştirdik Şubat Devrimiyle. 1830 ya da 1848'e gelmemize daha çok var Sir. 1871 ise aklımızın köşesinden geçmez. 1789'u yaşamadan 1871'e gelinemeyeceğini bize bilim gösteriyor. Bizim gibi geri kalmış ülkeler tarihsel aşamaları, tarihsel dönemleri son derece özenle, bir kazaya neden olmayacak bir uyanıklıkla izlemelidirler. Bunda başarılı olamazsak gelecek kuşakları tutsaklığın, köleliğin, çağ dışı kalmışlığın utancına, sömürüsüne mahkum etmiş oluruz.

Size saygım Sir, -zengin olmanıza karşın- İngiliz Sosyalist İşçi Partisinde yer alışınızı düşündükçe büyük bir hayranlığa dönüşüyor. Bizi en iyi sizler anlayabilirsiniz.

Sir... demokrasi yolunda alabildiğine savaşım veren, kısa vadeli borçları 16 milyar rubleyi aşmış, üretimi alabildiğine düşük bir ülkeye onun yoksul ve açlıkla karşı karşıya halkına demokratik burjuva devrimini tamamlaması için elinizden gelen yardımı -salt insancıl duygularla- yapacağınıza kesin kes güveniyoruz. Sosyalistliğimiz ise bu halkın demokratik burjuva devrimini tamamlayabilmesi konusunda onunla yan yana, omuz omuza görev almamızı gerektiriyor. Bu inançlarımızla size ve Rusya ile yakından ilgilenen öteki tüm dostlarımıza saygılarımızı, derin şükranlarımızla birlikte iletiyoruz.

Sizin Potresov

NOT: Ben ve karım, sizi ve eşinizi -uygun bulursanız- çocuklarınızla birlikte Petrograd'da bekliyoruz. Bu aylarda Petrograd görülmeye değer Sir. Sizleri Perspektif Nevski'deki evimizde ağırlayabilecek olanaklara şimdilik henüz sahibiz. Çocuklar için müzeler, bale gösterilerimiz her gece dolup boşalıyor. Anımsayacağınız gibi yine her gece Prag Lokantasında çigan havalarıyla en leziz şarapları yudumlama olanağını buluyoruz, yabancı dostlarımızla..."

Potresov'un Yazdığı Mektubun Aynı Gününü Bir Sovyet Delegatesi'nin Kayurov'un Not Defterine Düştüğü Notlar (5):

" Bu sıralarda Petrograd sokaklarında ata rastlamak olanağı hiç yok. Atlar parçalanıp yeniyor. Sokaklarda kedi ve köpeğe de rastlamak olanaksız. (...) İnsanlar çay ve peksimetle, pamuk yağı patatesle beslenmeye çalışıyorlar. Viborg Sovyetinin Yürütme Kurulu üyesi olarak tanışım ki, tam tamına bir hafta süreyle Sovyetin işçi delgeleri ne ekmek, ne de patates bulup yiyebildiler. Kendilerine ancak ay çiçeği tohumuyla bir kaç cevizcik verilebildi".

BABA OĞUL

Martın soğuk bir günü. Martın ortaları. Sanırım ısı eksi 25 derecede. Soluklarımız donuyor. Ve de St. Petersburg'da devrime rağmen yenik, kendi kendimizde dağınmışız. Ah tanrım, insanın kendi kendinde bozguna uğraması, sevincinin yerine umutsuzluğunun ve yetmezliğinin biçimlenmeye başladığını görmesi nasıl insanı kendi kendinde öksüzleştirir, nasıl yığınsal gücüne karşın alabildiğine zayıf, güçsüz bir kişi durumuna getirir... İşte öylesine günler yaşıyoruz. Açlığımızdan mı, yoksa yan aç yan tok gezişimizden mi, verdiğimiz savaşın Torid Sarayının eteklerinde eriyip gitmesinden mi ne bu perişanlığımızı düşünmeye bile üşeniyoruz. Hiç kuşkusuz artık geri çekilen dalgalar gibiyiz. Geri çekilirken bir tek şey bıraktık, orda, bizden olmayanların içinde, sarayda; Sovyet'i.

20 gün öncesinin o herşeyi değiştirebileceğine inananları şimdi geri çekilişlerinde darmadağınık, kendi kendilerine bile açıklayamadıkları bir çözümlüş içinde. Oysa görünürde bazı şeyler elde edildi. Sendikalarımız yasallaştı. Çalışma saatlerimiz artık 8 saat. Hükümet programında en kısa zamanda "Toprak reformu hazırlıklarının" yapılacağından söz ediliyor. Ama Viborg Mahallesinin proletaryasına tüm bunların yettiğini söylemek çok güç. Fabrikalardaki çalışmasını son derece isteksiz, bezgin sürdürüyor proletarya... Devrimin temel taşı oluşturulan erler de, Sovyetin ilk Günlük Emrindeki "Bundan böyle erlere sen diye değil, siz yoldaş diye seslenilecek" emriyle yetinmek zorunda kalışlarını anlamakta güçlük çekiyorlar. Bizden uzaklaşan herşey başka bir yapıda, başka bir bilinçle bize yabancılaşarak bizleştirilmeye çalışılıyor. Soğuk ve besinsizlik derin bir biçimde buğulandıyor kafalarımızı.

Sendikadaki çalışmam bile -yasallaştırılmasından önce- daha

bir diri, daha bir sağlıklıydı. Şimdiyse öyle değilim. Ama yine de çalışmaların kesintisiz sürdürüyoruz.

İşte böyle günlerin birinde her zamanki gibi sendikadaki bir toplantıda bulunuyordum. Yönetim kurulu gündemindeki sorunları konuşuyor. Tartışılan konu sanırım Galiçya cephesiyle ilişkinin daha sağlam bir biçimde kurulabilmesi için yol bakım çavuşlarının çalışma saatlerinin yeniden düzenlenmesi konusunu içeriyor. Bu konuda hükümetin gönderdiği bir yazıya, daha doğrusu savaş bakanlığının bize ilettiği isteme göre yeni bir düzenleme yapmak zorunluluğu ortaya çıkmıştı. Onu düzenliyorduk. Yönetim kurulu çalışmalarını tüm demiryolu işçilerinin arasında yapıyor. Bu gelenek önemli bir gelenek aslında. Demiryolu işçileri de hiç çekinmeden düşüncelerini söylüyorlar, yönetim kurulu konuyu kendi arasında tartışmaya başlamadan önce. Ne ki, yönetim kurulu konuyu kendi arasında tartışmaya başlar başlamaz artık hiçkimse ağzını açıp ta tek bir sözcük etmiyor. Karar aşamasını sessizce bulunduğu yerden izliyor. Alman karara da karşı çıkmak aklının köşesinden geçmiyor. Sanki Atina demokrasisinin en küçük üniteye indirgenmesi gibi birşey.

Toplantı salonu iyice ısınmadığından işçilerin çoğu meşin gocukları içinde. Özellikle yol çavuşları meşin kasketlerini bile çıkarmaktan çekiniyorlar.

Sendika odacısı dışarda birinin beni beklediğini söylediği zaman artık toplantıdan çıkmak üzereydik. Doğrusu ya dışarda beni bekleyenin babam olabileceği hiç aklımın köşesinden bile geçmemişti. En az üç yıldır kendisiyle tüm ilişkimiz kesilmişti. Toplantının yapıldığı geniş salondan koridora çıktığımda ikimiz de birbirimize hayretle bakıp dona kaldık. Onun hayretinin nedenini sonradan öğrenecektim. "Zayıflıktan kuru bir kargaya dönmüşlüğüme" şaşır kalmıştı o, bense kürklü giysileri içinde alabildiğine sağlıklı, benzinden kan damlayan bu adam karşısında sanki bir başka ülkeden gelmiş, mutluluk, zenginlik içinde yaşayan birini izliyormuşum gibi derin bir şaşkınlığın içine düşmüştüm. " Meğer ne kadar genç babam varmış..." diye düşündüm içimden. Babam Samara'dan geliyordu. Hiç kuşkusuz böyle devrimin en dumani

üstünde bir zamanda onu St. Petersburg'da görebileceğimi de hiç aklımdan geçirmiyordum.

- Georgi, diye bağırdı, benim toplantı kapısından çıktığımı görünce... Oğlum Georgi...

Sesi diri, kalın ve gürdü. Kendine güvenle çınılıyordu koridor-da. Ben kendisini şaşkınlıkla durup izleyince bu kez her iki kolunu açıp daha gur bir biçimde, toplantıdakileri de dışarıya çıkaracak bir biçimde bangır bangır bağırmaya başladı:

- Oğlum Georgi... insan babasını böyle mi karşılar. Bunun için mi başkentimizin üniversitelerinde okutuyorum seni... Ah Georgi koş bana... Seni kucaklamak istiyorum

Öyle bir kucaklaşıyoruz ki, "Ah" dıyorum içimden, bu güçlü kuvvetli adam kemiklerimi kıracak beni severken". Ben de onu kucaklıyorum ama kaldırmam olanaksız. Bu girişiminin sonuçsuz kalması karşısında öyle zevkleniyor ki kahkahasından ortalık zangırdıyor sanki... "Ah Georgi" diyor, "uyuz bir kargaya dönmüşsün sen burada... Betin benzin solmuş..."

Dışarıya çıkmış arkadaşlara tanıştırıyorum babamı. Hepsi de kuzgun karası sakallarıyla, botu, kürkleri, her tarafından zenginlik ve sağlık fişkırان bu adamın çevreye saçtığı kıvanca ve güvene kendilerini kaptırmışçasına yanından ayrılmadan hep birlikte yeneden toplantı salonuna yöneliyoruz. Babam hem konuşuyor hem de çevreyi özenle izliyor:

- Seni bulmak çok zor oldu Georgi... Bu kentte hiç kimse kimseye yardım etmiyor. Kaldığın evde kimse senin nerede olduğunu doğru dürüst bilip söyleyemedi. Nasıl olur Georgi? Komşuların, bir çatının altında kaldığın kimseler senin nerede olduğunu bilmiyorlar. Hele bir tanesi, yine de o burasını tanımladı bana ya, seni iki aydır görmediğini, arada bir geldiğini, senin daha çok sendikada yatıp kalktığını söyledi. Sözde sen profesyonel devrimci olmuşsun. Adamı az kaldı pataklayacaktım Georgi, inan pataklayacaktım, kendimi zor tuttum. Senin profesyonel devrimci olmandan

ötürü değil Georgi... bunu böyle uluorta söylediği için de değil... ama nasıl olur da seni iki aydır görmediği halde, n'olup ne bittiğincele ilgilenmez senin... ha Georgi; ya başına bir şeye gelmiş olsa... Ya bir yardıma gereksinme duymuş olsan... Nasıl komşuluk bu Georgi? Buradakileri bizim oraya göndermeli... insanlıklarını unutmuş burdakilerin hepsi. Herkes kendi başının derdine düşmüş burada. Herkes kendi kapılarını kapayıvermiş başkalarına... dışarda n'olup bittiğiyle kimsenin de pek ilgilendiği yok. Buraya gelinceye dek akla kararı seçtim. Ah Georgi, insanların birbirlerine yardım etmeyi unutmuş olmalarını insan kendi başına gelenlerden çok iyi anlayarak öğretiler çıkanyor. Ne kötü bir unutkanlık bu Georgi, ha, öyle değil mi?

Ama tüm bunlara karşın senin demiryolu işçilerinin başkanı oluşuna sevindim. İşçilerin başkanları sizin gibi üniversite okuyanlardan oluşmalı ki bir yanlışlık yapmaları, cahilce kararlar alıp başkalarının da başını derde sokmaları önlenebilsin...

- Ben burada yazıcıyım baba. Başkan değil...

Babamın azbuçuk bozulduğunu duyarlıyorum ama çaktırmamadaki ustalığına doğrusu hayran kalıyorum. Daha tümce mi bitirmeden iri kahkahasını basıyor:

- Senin gibi üniversitelileri yazıcı olarak tutabilen başkentimizin işçileri nemene zeki ve de okumuş olmalı ki başkanları da herhalde üniversitede öğretmen falandır...

- Yoo yoldaş, dedi işçilerden biri... Sendika başkanı bildiğimiz bir işçi. 15 yıllık demiryolu işçisi. Garın tamirhane şefi aynı zamanda.

Babam iri iri konuşarak işçi arkadaşın sözcüklerini adeta ağzına tıkıyor:

- Seninle iftihar ediyorum Georgi, diyor... böyle bir uğraşta olduğun için.. ben de, annen de, kardeşlerin de... hepimiz. Samara'da okuyan kaç üniversiteli var sanırsın Georgi? Koskoca Rusya'mızda üniversitede okuyabilenlerin sayısı kaçtır ha...? Bir elin iki parmağından daha az belki...

Taburelerin bol olduğu salona girdiğimizde en önce babam bir güzel kurulup oturuyor masanın başına. Sonra biz hepimiz çevresine toplanıyoruz. Ben hemen yanına oturuyorum onun.

- Demek sendika toplantı yeriniz burası! Doğrusu gördüğüme sevindim. Başkentte bir sendikayı ziyaret ettiğimi Samara'da anlatığımda çoğu inanmakta güçlük çekecek. Köylülerin sendikalara sokulmadıklarına inandırmışlar bizim ordakiler kendilerini nendense...Kendilerine göre haklı nedenleri de olabilir... Ama bizim de, biz köylülerin de boş oturduklarını sanıyorsanız aldanırsınız. Örneğin Georgi ben ve bizim yöreden birkaç arkadaş Samara Belediye Meclisi üyeliklerini ele geçirdik. Bu iş sandığınız gibi kolay olmadı ha...Hiç kimse kolayca bırakmıyor kök saldığı toprağı. Gerçi belediye meclisinde şimdi de çaracı üyeler var, ama başları eğik. Gıkları çıkmıyor. Ama biz biliyoruz, sessiz sedasız ardımızdan kuyumuzu kazmak için ellerinden geleni artlarına koymuyorlar.

Babamın sendika çalışma odasında böyle hiçbir şeye aldırmadan uluorta konuşması çok kişinin hoşuna gitmeye başladığından oda gittikçe kalabalıklaşıyordu. Bu durumu görmekte gecikmedi babam. İlgiyi üzerine çekmekten son derece memnun olduğu her davranışından belli oluyordu. Bir aralık işi gösteriye kadar götürdü. Birden ayağa kalktı. Koca kalpağını çıkardı. O zaman uzun ve karmakarışık bakımsız saçlarından, herkes, karşısında gerçek bir mujik olduğunu sezinlemede güçlük çekmedi. Sendika salonunda kara çerçeveler içine alınmış duvardaki fotoğraflara yöneldi.

- Kim bu işçiler Georgi? Diye sordu. St. Petersburg'un Demiryolu Sendikasının yöneticileri mi? Sen niye yoksun aralarında?

- Çara karşı verilen savaşımında ölen arkadaşlarımız baba... Ölen demiryolu işçileri...

Kalpağını göğsüne kavuşturup fotoğrafları kutsadıktan sonra ağır ağır dua edermiş gibi konuştu:

- Demek şehitlerimiz bunlar bizim ha, öyle değil mi Georgi? Yalnız sizin değil... hepimizin şehitleri onlar... onları hepimizin adına kutsamak gerekir... Yemekten önce, yemekten sonra ettiği-

miz dualarda onların da adı geçmelidir bundan böyle... Senin de fotoğrafın olsaydı onlar arasında Georgi, gökteki tanı tanığımdır ki acım şimdikinden ne daha çok, ne daha az olurdu... İnan bana Georgi... seni ne denli sevdiğimi de bilirsin üstelik.

Az önce konuştuğu duygusal içtenlikle hiçbir ilişkisi kalmamışcasına, birden başına kalpağını geçirip yerine otururken sesinin iri tonlarındaki kıvancı patlata patlata konuşmasını sürdürmeye başladı.

- Onların öcünü aldık ama... Çarı kovmakla işte. Hepimizin içi rahat olabilir artık. Gözümüzü dört açıyoruz. Örneğin bizim oradaki arkadaşlar, Samara'daki yani bölgesel tarım komiteleri kurmamız konusunda beni görevlendirdiler. Biz köylülerin artık eski köylüler olmadığımızı bilmenizi isteriz. Başkentimiz St. Petersburg'a gelişimizin amacı da bu. Yeni hükümetimizle bölgesel tarım komiteleri kurulması konusunda birlikte yeni düzenlemelere gideceğiz. Bakın biz ne istiyoruz; bölgesel tarım komitelerinin oluşturulmasını sağladıktan sonra bunları merkez tarım komitelerine bağlamak. Merkez tarım komiteleri de doğrudan doğruya St. Petersburg'daki hükümetimizin buyruğuna bağlanmalıdır. Şimdi-den Samara'da 12 komite oluşmuş durumda. Bu sakıncalı işte. Samara, merkez tarım komitesi olabilmeli. Bazı merkezler aramızda bu konuda çıkacak sürtüşmeleri ve de bölgelerin saptanmasıyla yeni düzenlemenin oluşturulması konusunda gerekli paranın sağlanması için işte buraya geldik. Birçok delege var şimdi St. Petersburg'da,..bizim gibi. Örgütlenmemizi beğendiniz mi? Siz işçilerden hiç de geri kalmadığımızı söylemek zorundasınız...

- Amacınız ne Vasiliyeviç baba, tarım bölge komiteleri ve merkez komiteler oluşturmakla?

- Amacımız mı ne bundan? Hah! Amacımız apaçık ortada. Söyleyeyim. Prenslerin topraklarını şatolarıyla birlikte ele geçirmek. Ülkenin toprak düzenlemesini aç ve gözü dönmüş sarhoş mujiğin elinden kurtarabilmek.. Sizler nasıl çarı kovdunuzsa biz de onun prenslerini, şatolarından kovacağız. Size birşey söyleyeyim mi ben, siz sizi çepeçevre saran tehlikenin farkında değilsiniz. Eğer kırsal kesimdeki korkunç boyunduruklarını ortadan kaldıra-

mazsak...siz burada, büyük kentlerinizde n'aparsanız yapın, ne denli kendinizi güçlü sanarsanız sanın, birgün çar yeniden, hem daha güçlü, hem daha kan dökücü bir biçimde gelip tahtına kurulur. Bundan en çok zarar göreceğ olan da sizler olursunuz.

Duvardaki fotoğrafları göstererek:

- Çünkü çar biliyor ki, onu bu kentteki tahtından siz ettiniz. Çar geri gelirse hepinizin köküne kibrit suyu sıkır.

Babamı gerçekten ağzım açık dinliyorum. Bir bakıma yalnızca ben değilim onu öyle dinleyen. Olaylarnasıl değiştirmiş, nasıl politik bir varlık olarak biçimlendirmiş bu köylüyü. Nasıl rahat konuşuyor, nasıl hiçbir şeye aldırmandan tam bir kendine güven içinde. Bir bakıma önceden de böyleydi ama şimdi kendi kendindeki o kurnaz köylü denetimini tümünden yırtıp atmış, gerek görmüyor buna. Tam karşıtı alabildiğine saldırgan, istekli ve doyum-suz bir biçimde hırslı. Birden bana dönüyor, yüzüme uzun uzun baktıktan sonra son derece üzgün:

- Zavallı Georgi, diyor, ananın seni böyle görmesini istemedim doğrusu. Zayıflıktan bizim oranın karın kalkmasını bekleyen uyuz kargalanna dönmüşsün Georgi.

Bu benzetmeye tüm odadakiler kahkahalarla gülerken ben de onlara katılmaya çalışıyorum sikkın sikkın.

- Sana her ay gönderdiğim rublecikleri arkadaşlarınla birlikte şu ünlü adıyla işçi davasına mı harcadın yoksa Georgi?

İşte o zaman başımı kaldırıp babamın yüzüne bakıyorum boydan boya ve upuzun. Gözlerindeki kurnazlığın parlıtısına, foyasının ortaya çıkmasından hiç kuşku duymayan hodulluğu ile şaşılabilir cesareti birbirine karşıyor.

- Bana iki yıldır tek bir ruble göndermediğini sen de çok iyi biliyorsun baba. Ben burada hem çalışıyorum, hem okuyorum.

Benim az önce söylediklerimi hemen unutturacak bir biçimde sözleriminin üstüne konuşmasını bindire bindire:

- Ah Georgi ah, diye bağıyor, hiç bilmez olur muyum artık sana son zamanlarda hiç para gönderemediğimizi... Anan da bu duruma nasıl üzülüyordu bir bilsen. Zaman zaman senin için ağladığını görüyordum onun köşe bucak. Ama artık senin kendini kurtardığına, bizim rubleciklerimize gereksinmen kalmadığına, çevreden de okuyan bazılarının oğullarını örnekleyerek avutmaya çalışıyordum onu. Son iki yıldır durumumuzun nasıl kötülediğini bilemezsin Georgi? Bilseydin, buralarda durmayıp bizim yardımımıza koşardın... biliyorum ben, okumayı mokumayı bırakıp yardımımıza koşardın. Hiç olmazsa bunu yaptırmadık sana Georgi. Topraklarımızda çalışacak kimse bulamadık Georgi. Çar hep genç mujikleri askere aldığı için... Ücretler korkunç derecede arttı. Anan, ben, parmak kadar kardeşlerin bile çalışıp durduk topraklarda. Savaşın büyük yıkımını biz köylüler çektik Georgi... Borçlarımızı ödemedeki karşılaştığımız güçlükleri sana bir anlatsam sıkıntılarımızın büyüklüğünü, çar tahsildarlarının biz köylüler üzerindeki gaddarlığını daha iyi anlarsın Georgi... Ama bu günlere gelebildiğimiz için tannıya şükürler olsun.

Ah Georgi, seni bulduğuma şükrediyorum. Hadi artık otelimize dönelim. Senin karnını bir güzel doyurmak boynumun borcu olsun. Otellerde henüz güzel şaraplarla, güzel yemeklerin bulunmasına da şükretmesini bilmeliyiz..

Sendika işçilerinden biri babamın kalkmasını engelleyen bir soru yöneltiyor kendisine:

- Az önce yoksul köylülerin prenslerin topraklarını ele geçirmeleri için tarım komitelerini oluşturmak istediğinizi söylediniz Vasiliyeviç baba? Bunu anlayamadım.

- Anlayamayacak bir şey yok bunda işçi yoldaş... Sarhoş mujikler şatolara topraklara kötü bir biçimde saldırıyorlar. Eğer onları denetleyemez de tüm toprakları ele geçirmeleri gerçekleşirse o zaman Rusyayı çardan da bin beter yıkımlar bekliyor demektir.

- Ne gibi yoldaş?

- Toprakları ele geçirenler onu korumasını bilecek düzeyde değil çünkü. Ne bilgi bakımından, ne araç gereç bakımından, ne

çalışma tutkusu bakımından... Toprak bilgisizlikle işlenmez. Toprak bilgi ister, araç gereç ister, para ister. İki kollarından başka hiçbirşeyleri olmayan bu adamlar bu geniş toprakları ele geçirirlerse işte o zaman prensler, çarın güçleri bu toprakların iyi işlemediği, Rusya'nın açlığa ve sefalete yuvarlandığı gerekçesiyle onların elinden herşeyi geri alıverirler. Böyle bir sakıncayı önlemek için onların isyanına şimdilik biz öncülük ediyoruz. Onlar da şimdilik yalnızca Hebru'lara saldırmakla yetiniyorlar..

- Yani kırsal kesim şimdilik sakin..

- Evet görünürde öyle. Ama unutmayın bu görünürdeki durum. Nedeni de şu: Hasat karnı altında daha. Nisan, mayıs aylarında n'olacağını hiç kimse kestiremez. Onun için işte alabildiğine çabuk örgütlenmek zorundayız.. Yeni hükümetimiz bu durumu bildiği için elini çabuk tutmak istiyor. Örgütlenme biçimimizi gerçekleştirmemiz için elinden geleni yapacak. Gerekirse çarın bile kullanmadığı gücü kullanacak...

Bir yoldaş soruyu daha da netleştiriyor:

- Demek şimdi akın akın St. Petersburg'a gelenler hep **kulakların*** temsilcileri, öyle mi?

Babamın bu kulak sözcüğünü pek sevmediği yüzünün kızarmasından belli oluyor. Ama çaktırmamaktaki ustalığını izlemekte güçlük çekmiyorum. Alaylı bir biçimde:

- Öyle işçi kardeşim, diyor. Sonra altını çize çize, **biz kulaklar** görevimizin bilincindeyiz.

- Siz de bu delegelerden birisiniz öyle mi baba Vasiliyeviç?

- Öyle işçi kardeşim. Ben 12 tarım komitesini oluşturan **kulakların** delegesi olarak buradayım. Georgi'yle otele gittiğimizde o, öteki arkadaşlarımı da görüp sizi daha bir yakından aydınlatır.

Bu aydınlatma sözcüğünü artık iyiden iyiye alaylı bir biçimde söylüyor.

---

*- Kulak: Ücretli el emeğini sömüren Rus köylüdü.

- Yoldaş Vasiliyeviç; bu yoksul, topraksız köylülerin önünde sizden başka, siyasal örgüt olarak bir parti var mı? Böyle bir soru soruşumuzu bağışla baba Vasiliyeviç... Kırsal kesimde Şubat Devrimimizden sonra n'olup bittiğini yeteri açıklıkla bilmiyoruz. Biri-birini tutmaz söylentiler, olaylar çarpıyor kulağımıza. Neye inanacağımızı biz de şaşırılmış durumdayız.

- Bu yoksul, topraksız mujiklerin önüne bizden başka düşen bir parti yok. Ama bolşevikler gittikçe bu adamların arasında kökleşiyor. Bir tek onlar sahip çıkıyor kendilerine. Bolşeviklerin gittikçe güçleneceğinden kaygılıyız.

- Niye?

- Bir tek onlar, özel üretimin, toprağın özel mülkiyetten çıkarılmasını isteyenler... Yoksul köylüler, topraksızlar can kulağıyla dinliyorlar onları. Bu bolşeviklerin onların arasında dal budak salmalarını ne yapip yapmalı, kesin biçimde önlemeliyiz.

- Peki bir soru daha size baba Vasiliyeviç? Oğlunuz Georgi'yle hemen gitmek istiyorsunuz ama öğrenme tutkumuzu bağışlayın...

- Evet delikanlı sor bakalım?

- Yanılmıyorsam sizin orada, Samara'da büyük bir fabrika var.

- Var. İvstçenkova fabrikası. 6000'den fazla işçisi var.

- Onlarla bir ilişkiniz var mı? Durumları nasıl? Sizin gibi mi düşünüyor onlar da? Burjuvalarımızın yeni hükümetinden memnunlar mı?

- İvstçenkova fabrikalarının işçilerinin durumu iyi değil. Büyük bozgun içindeler. Çar gidince yerini kendilerinden olan partilerin alacağını sanıyorlardı. Özellikle de menşevikler alacak sanıyorlardı. Prens Lvov'la Milyukov'a alabildiğine öfkeliler. Bizimle, yani tarım komitelerimizle ilişkileri var. Zaman zaman görüşüyoruz, Kırsal kesimde oldukları için sizin gibi pek açlık, sefalet çek-

tikleri yok. Topraksız köylülerden bir bakıma durumları daha iyi. Ama bununla yetinmesini bilmiyorlar. Çalışma saatinin 8 saate indirilmesi değildi tek amacımız diyorlar. İçlerinde tüm fabrikalar bizim, tüm topraklar köylünün laflarını ağızlarına almaya başlıyanlar gittikçe çoğalıyor gibi geliyor bize. Bolşeviklerin bu sloganı bu adamların başlarını döndürüyor aç karnına votka yuvarlamış gibi. Ama genelde İvstçenkova fabrikasının işçileriyle aramız iyi. Çar düzenine karşı birlikte savaşım verdiğimiz için bizi belediye meclisi üyeliklerini ele geçirmemizde alabildiğine destekliyorlar.

Başka soru yoksa biz kalkalım... Hadi Georgi çıkalım.

Demiryolcuları Sendikasından babamla birlikte çıkıyoruz.

***

St. Petersburg'un gece yaşamım ilk kez görüyorum bunca yakından. Babamın kaldığı otel heptaşradan gelenlerle dolup taşan bir otel. Aşağısı lokanta. Babam bizi getiren kızakçıya bolca bir bahşış veriyor. Otelin kapısında kendisini üniformalı, sırmalı giysileri içinde garsonlar karşılıyor. Her davranışından babamın zengin bir taşralı, zengin bir köylü (kulak) olduğu besbelli oluyor. O da bunun bilinmesini istiyor kumazca. Ellerindeki gücün bilincindedeler. Kulakların elinde hem ruble, hem buğday var. Doğrusu ya St. Petersburg'da bununla satın alamayacakları hemen hemen hiçbir şey yok. Ve de kulaklar St. Petersburg'da neyi satın alabileceklerini bildikleri için otel odalarını böyle gittikçe daha fazla doldurmaya, partilerle alabildiğine daha sık, daha organik bağlantılar kurmaya başlıyorlar. Bu durumu ilk kez görüyorum. Yakından tanıştığım oluyor bu önemli gelişmenin. Otel lobisinin loş ışıkları içinde ünlü politikacılar bu adamların karşısında iki büklüm, adeta elpençe divan duruyorlar. Elinde kırıbaçyla dolaşan, bir tanıdığını görünce boğalar gibi bağırarak, ünlü Semerkant halılarına tüküren bu zengin köylülerin yanlarında bir orospuyla odalarına çekilinceye dek menşevik ve sosyalist-devrimci politikacıların başlarından ayrılmamalarını anlamakta gerçekten güçlük çekiyorum. Bu politikacılar onlarla birlikte yiyip içiyorlar. Ancak kulak yanındaki kadınla odasına doğru yalpalaya yalpalaya uzaklaştığında politikacı onu merdiven başına dek uğurlayıp öyle ayrılıyor. Dışardaki ya paytona ya da kızak arabasına bi-

nip buzlu St. Petersburg sokağında gözden yitiyor. Aklıma Katyuşa ve Viborg Mahallesinin yalın proleterleri geliyor. Birden beni dışardan gözlüyorlarmış gibi bir duygunun paniğine kapılıyorum. Babamın arkadaşlarıyla tanışıyorum otelin lokantasında. Hepsi de ne olduk delisindeki görmedikler. Belli ki babam Samara delegelerinin başkanı. Yarı Torid Sarayında beklendiklerini arkadaşlarına söylüyor. Bugünkü ilişkileri- ni anlatıyor bir bir. Uzun süreden beri içen bu adamlar tam bir uyanıklık içinde babamın anlattıklarını dinliyorlar hiçbir şey kaçırmadan. Kaçırılmaya özen göstererek. Babamın benimle yiyip içtikten sonra lokantada dolaşan orospulardan birini koluna takıp yatıktan başka bir derdi kalmadığını anlamakta gecikmiyorum. Birden kardeşlerim geliyor gözümün önüne. Özellikle yanlarından ayrıldığımda tıptış tıptış yürümeye çabalayan küçük kızkardeşim Nataşa... şimdi sanırım yedi yaşındadır. Onu sormak istiyorum. Nataşa'yı kirletecekmişim, böyle bir yerde onuruyla oynayacakmışım gibi adını yutkunuyorum boğazımda.

Masamız votkalarla, pizolalarla, salatalarla ve şarapla dolu. Korkunç bir biçimde yiyorlar. Yalnız içlerinden biri sürekli izliyor beni. Tüm davranışlarında kulaklardan ayrı bir yanı olduğunu sezinkenekte güçlük çekmiyorum. "Herhalde" diye geçiriyorum içimden, "tanımadığım bir politikacı... Geleceğini bu azgın kulakların onayında ve de desteğinde bulacağına kendini inandırmış, St. Petersburg'un ikincil, üçüncül sınıftan bir politikacısı olmalı..." Ama böyle düşünmemi yadsıyan bir taraf var bu adamda. Son derece sakin... Son derece yalın ve sade. Yanındaki bu azgın adamlarla hiçbir ilişkisi yokmuş gibi ama yine de onlarla birlikte... Tüm sakinliği içinde beni süzüyor. Bir kez bakışlarımız birbirine dolandığında bu uzun boylu, saçları artık alabildiğine kırlaşmış adamın bana beni önemseyerek baktığını duyarlıyorum. Bir onunla ben yiyeceklerin şöyle ucundan dokunuyoruz... Çevremizdeki her şeyi parçalaya parçalaya ağızlarını kulaklarına kadar açarak butları sıyıra sıyıra yiyorlar. Ağızlarına sığmayan et parçalarını elleriyle ittirerek ağızlarına sokuyorlar. Tüm bu boğuşmanın içinde babamın biriyle nasıl olup da konuşabildiğine alabildiğine şaşırıyorum doğrusu.

- Bu Georgi var ya, diyor, çocuklarının içinde en az akıllısı bence. Yemek yiyişinden de belli olmuyor mu budalalığı? Kimbi-

lir nice zamandır et görmemiştir midesi? Ama kentli terbiyesi gelip yerleşmiş üstüne onun. Georgi'nin budalalığını size başka bir olayla da kanıtlayabilirim. İstese şimdiye dek üniversiteyi bitirmiş taşrada bir yere ya kaymakam ya da daha büyük bir yönetici olarak atanmıştı. Ama o ne yaptı; yasal olmayan örgütlerde çalışarak en az iki yılını yitirdi. Demiryolcuların örgütünde görev alıp işçilerle birlikte üç gün üç gece çara karşı onlarla birlikte omuz omuza dövüştü. Ya dostlar bu adam gördüğünüz gibi sizin gibi bir cahil değil... ama bir budala. Bir üniversite öğrencisi. Bu gençlere çok şey borçlu olduğumuzu unutmamalıyız.

Şapırtılı ağızyla bir başkası şarap bardağını kaldırıp konuşuyor:

- Evet...bu gençlere çok şey borçluyuz. Gençliğin onuruna içiyorum.

Hepsi, kimi votka bardağını, kimisi şarap bardağını kaldırarak içkilerini yuvarlıyorlar. Sakallarından göğüslerine doğru süzülen içkileri peçeteleriyle bile değil ellerinin tersiyle silip ellerini peçetelerinde kuruyorlar.

Öfkeli öfkeli yiyişlerinin ve içişlerinin içinde gittikçe sarhoşlaşmaya başladıkları zaman hiç istemediğim halde, önlemeye çalışmama karşın konuşmalar benim üzerimde yoğunlaşıyor:

- Ee Georgi, anlat bakalım şimdi. Üniversiteye ne zaman döneceksin? Üniversite açıldı mı?

- Açıldı ama ben dönmeyeceğim...

- Anlamadım Georgi, üniversiteye dönmeyecek misin?

- Hayır dönmeyeceğim.

- Ama neden?

- Artık okumak istemiyorum...

- Fakülteyi bitirmene bir yıl kala neden okumanı sürdürüp diplomanı almaktan kaçırıyorsun Georgi Vasiliyeviç?.. Anlaşılması zor bir durum.

- Sendikada çalışmayı yeğliyorum.

- Ah anlıyorum Georgi, anlıyorum. Okumak için para gerek. Söylemeyi unuttum Georgi, şimdi ben Samara'nın en zengin adamıyım. Üretim şimdilik düşük ama işleri yoluna koyarsak eski prensimiz Korçağın'den daha zengin olduk gitti demektir. Belediye meclisi üyesi oluşum da boşuna değil Georgi. Bu işler hep paraya dayanıyor bilirsin. Sana bundan böyle her ay hiç aksamadan ruble göndereceğim. Gereksinmenden de fazla. Fakülteni bitirmen gerekli bana Georgi. Alacağın diplomayla bizim bölgeye ya da bizim bölgeye yakın bir yere atamanı yaptırabilirsek hiç kimse artık bizimle kolay kolay baş edemeyecek demektir. Ayrıca yaşamımın tümünü Samara'da geçirmek istemiyorum. Topraklarımızın geliriyle gül gibi geçinip giderken belki de Moskova'ya ya da St. Petersburg'a yerleşiriz. Bana söylendiğine göre dünyaya ikinci bir kez gelinmiyormuş...

Bu soğuk şakaya hepsi kahkahalarla gülüyorlar. Artık babamın gözleri sarhoşluğun kızılığında masaların çevresinde dolaşan kadınlara takılmaya başlıyor sık sık. Bunu görünce somurtkanlığım daha bir bastırıyor olmalı ki babam:

- Neyin var senin Georgi? Diye soruyor. Bugün bütün gün somurtup durdun. Arkadaşların bile beni beğenir, düşüncelerimden yararlanmak için can atarlarken sen öyle somurtup durdun... Bana çok mu kırgınsın yoksa Georgi, üç yıldır bir tek kapık göndermedim diye? Ha, kırgınlığın bundan mı?

- Hayır. Böyle bir sorumluluğun da yoktu. Yaşamımın koşullarını kendim yaratacak kadar bilinçliyim.

Birden babamın bakışlarının üzerimde yoğunlaştığını görüyorum.

- Yaşamımın koşullarını kendim saptarım demekle ne demek istiyorsun Georgi? Senin üzerinde benim hiç mi hakkım yok yani? Bugüne değin seni okutan kim? Nijni-Novgorod'da yatılı parayı gönderen kim? Kardeşlerini okutmakta olan kim? Sen mi okutuyorsun yoksa onları? Son üç yıldır para göndermeyişi mi, tüm bu davranışlarının nedeni?

- Dinle baba! İlişkilerimizin aykırılığı bana para gönderip göndermemenden kaynaklanıyor.. Hiç ilişkisi yok bununla..

- Peki neyle ilişkisi var böyleyse?

O zaman deminden beri susan o sakin adam küçük bir kaşımada bulunuyor. Babama:

- Dinle Vasiliyeviç, diyor... bunları bu kafayla konuşmamalısınız. Yarın konuşursunuz... Artık sen çıkıp yat..

- Yoo Sedov... benim sarhoş olduğumu söylemek istemiyorsundur sanırım. Sen benim sarhoş olmadığımı bilirsin...

- İnsanlar sarhoş olur Vasiliyeviç...

- Ben olmam Sedov...Votka kafamdaki ayrıntıları yüz mumluk lamba ışığında içinde görmeme yardım eder. Kafam aydınlık şimdi benim...Oğlum Georgi'nin ne söylemek istediğini çok iyi anladım Sedov. Sen de anladın, anladığımı engellemek için önüme geçiyorsun. Ama gerek yok buna. Karşılıklı, sizin yanınızda herşeyi konuşmalıyım. Eee, söyle bakalım Georgi, ilişkilerinizin aykırılığı benim sana para gönderip göndermemenden kaynaklanmıyorsa... siyasal tutumlarımızın başkalığından mı kaynaklanıyor?..

Otelin lokantasının gittikçe tenhalaşmakta olduğunu sezinliyorum. Yanı karanlık salonda sarhoş sarhoş kalkıyor iri kıyım adamlar. Kimisinin koltuk altlarına girip öyle götürüldüklerini görüyorum. "Sedov, demek beni korumak istermiş gibi davranan bu adamın adı...Sedov?.. İlginç bir kişiliği var. Hepsinin ona karşı saygılı bir görünümleri olduğunu işin başında sezinlemiştim. Bu adam benim babama ne yanıt vereceğimi sezinlediği için araya girmeye çalıştı... Doğrusu niçin yaptı bunu ?"

- Yalan söylemesini bilmeyecek kadar dürüstsen, tanrı aşkına yanıtla sorumu Georgi? Bolşevik misin yoksa?

Bir takım adamlar masalarında, sabırsızca birşeyler bekledikle-

ri besbelli bir takım adamların önlerinde saygıyla eğilip kulaklarına birşeyler söylüyorlar. Biliyorum neler olduğunu. Neyin alınıp neyin satıldığını... ilk kez sezinliyorum... Bir kişi de eğilip babamın kulağına birşeyler söylüyor, babam iyice dinledikten sonra yüzüne dalga dalga yayılan arsız iştahı gizlemek istercesine adamı birden ittiriyor. Adam sendeleyip düşecekmiş gibi oluyor. Bir kaç kişinin bize baktığını görüyorum.

Sedov'la birbirimize bakıyoruz. Tüm sakinliği içinde beni süzüyor.

- Sosyal-Demokrat İşçi Partisi üyesiyim baba... Bu sana birşeyler söyler mi?

- Çok şey söyler Georgi, hem de çok şey... Sosyalist-Devrimci Partiden olmamanın çok şey öğrettiği gibi. Biz herşeyi çok iyi biliyoruz. Her şeyi çok iyi izliyoruz Georgi Vasiliyeviç. Kendinize o kadar çok güvenmeyin. Burasını avucumuzun içine alacağız.. Şimdi bana doğru yanıt ver. Menşeviklerden yana mısın, yoksa Partinin bolşevik kanadından mı?

Birden ilerideki masalardan birinde bir boğuşmanın ilk kıvılcımını çıkarıyor. Hemen yatıştırıyorlar. Nedenini ilk bakışta kestiriyorum. İki kulak ta aynı kadını istiyorlar...Yanlarındaki politikacı birbirlerine birden saldıran bu adamlardan biraz uzaklaşarak önünün düğmelerini ilikliyor kavganın yatıştırılmasını bekleyerek. "Ah tanrım" diyorum kendi kendime, "başkent otellerinde karargah kurmuş şu zengin köylülerin, şu kulakların aç gözlülüğünü, şehvetini doyumak için mi yapıldı devrim?.."

- Kendimi Bolşevik Partiye daha yakın buluyorum.

Tüm masadakiler bana bakıyor. Babam da donuklaşıyor sarhoşluğunun kaypaklığı içinde birden.

- Ne söylediğini kulağın duyuyor mu Georgi?

- Duyuyor... hem de çok iyi. Herşeyi gördüğüm gibi, herşeyi de çok iyi duyuyor kulağım...

- Sen bolşevik olamazsın Georgi, benim oğlum bolşevik olmaz. Sakın ha Georgi, sakın ha...Devrimcilik yalnızca St. Petersburg proletaryasının elinde değil Georgi...bunu unutma. Biz de devrimden payımızı alabilmek için yeterince devrimciye sahibiz.

Birden Sedov'u gösteriyor bana:

- İşte karşında salt kendini köylülüğe adanmış, köylü sorunlarını çok yakından bilen biri. Hem de bu uğurda ne evlenmiş, ne evbark sahibi olmuş, tam anlamıyla bir aziz...Bu Sedov yoldaş, Samara'nın bir azizidir. Hah bunu unutma işte!..Bizim partimizin azizleri çok...Ülkenin bundan böyle gerçek sahipleri biz olacağız Georgi...bolşevikler değil. Bolşevikler kutsal olan herşeyi elimizden almak istiyorlar. Cahil mujiklerle, baldırçıplak işsiz güçsüzü örgütleyip üstümüze saldırtmak istiyorlar. Ama hepsinin hakkından gelecek kadar güçlüyüz...Bunu bil. Bunu demiryolcu işçilerine de söyle sendikadaki...

Sedov birden ayağa kalkıyor. Babamın gittikçe azgınlaşmaya başlayan öfkesini yatıştıran bir el işaretinde bulunuşunu hayretle izliyorum. O zaman bu adamın etkisini anlıyorum.

- Vasiliyeviç, diyor.. artık yukarı gidip yatmalısın. Yarın saat 10'da Torid Sarayında delegasyonların genel toplantısı var. Partimiz delegasyonlarını yarın önemli görevler bekliyor. Lütfen hepiniz odalarınıza çıkınız ve artık yatınız...

O zaman babam sarhoş sarhoş kalktığı masadan arkadaşlarının kolları arasında merdivenlere doğru götürülürken Sedov'a beni göstere göstere konuşuyor:

- Ona anlat Sedov, ona tüm amaçlarımızın neler olduğunu anlat. Kendilerini devrimin sahibi sanımasınlar. Devrimin sahibi biziz Georgi. Devrimin sahibi olmak bizim hakkımız. Beni yarın gelip görmeni istiyorum Georgi...mutlaka ama...Partimiz iktidarı Kurucu Meclisle ele geçirip cumhuriyeti oluşturacak Georgi...biz de, biz o beğenmediğiniz kulaklar, bu cumhuriyetin temel taşlarını oluşturacağız...göreceksin...Beni yarın gelip göreceğine söz ver Georgi. Bir kulak ta olsam senin babanım ben...

***

Dışarısı buz gibi. Elimi yüzümü yıkamış gibi açılıyorum birden. Köşe başlarında insanlar ateş yakmış ısınmaya çalışıyorlar. Kimileri de yerlerde birşeyler arıyor. En çok ta bana bu insanlar dokunuyor. Başları hep yerlerde, hiç kaldırmadan başlarını ha bire yerleri araştırıp duruyorlar. Biliyorum ne aradıklarını. Çöplere bile gereksinmeleri var onların. Zenginlerimizin çöplerine... artıklarına... atıntılarna. Yerde bulduğunu gözlerinin önüne dek getirip şöyle bir inceledikten sonra ağızlarına atveriyor çoğu... Birden derin bir üşümeyle titrediğimi duyarladığımda köşede ısınan topluluğa yaklaşıyorum. Bazılarının sırtlarındaki kaputtan er olduğu hemen anlaşılıyor. Bir çoğu da silahlı işçi. Aralarında konuşuyorlar. Isındıktan bir süre sonra konuşmaları kulağıma çarpıyor. İlk önce kocaman sakalları içinde zekice gözleri parıldıyan işçinin sözlerini duyuyorum.

- Milyukov'un yazdığı mektubu okudunuz mu? Diye soruyor.

Isınmış ellerini yüzünde gezdiren er soruyor:

- Gerçekten böyle bir mektup yazdığı doğru mu?

- Pravda'da okudum ben diyor ilk konuşan işçi. Dünkü sayısında vardı. İyice geniş yer vermiş Pravda...

Birden bir başkası ısınmış ellerini apış arasına sokup bulunduğu yerde dönerken konuşuyor. Sonradan bu adamın elleriyle her tarafını nasıl ustalıklı bir biçimde ısıttığını, ateşin karşısında döne döne bu işlevi nasıl gerçekleştirdiğini izliyorum hayretle. "Anlaşılan" diyorum kendi kendime..."bu, cepheden yeni dönenlerden..."

- Ben İzvestiya'da okudum, diyor ateş dansı yaparmış gibi kendi eksenini çevresinde dönen er... Ama yorum yoktu İzvestiya'da. Neden acaba? Mektubu da pek önemsemiyormuş gibi vermiş.

- Peki, doğru mu Milyukov'un yazdıkları?.. Yani hükümetin görüşü bu mu?

- Milyukov kesin bir biçimde İngilizlerle Fransızlara güvence veriyor. Bunu söylerken adamın ateşe doğru bel kırıp boyun adale-

lerini ısıtışını hayretle izliyorum. "Artık yaşamımız böyle ustalıklı erdemleri becerip beceremememize bağlı... Dışişleri bakanı olarak 'Rusya bugüne değin yaptığı antlaşmalara bağlıdır. Savaştan ayrılması ya da çekilmesi söz konusu değildir... Savaşı sonuna dek İngiliz ve Fransız dostlarımızla birlikte sürdüreceğiz' diyor".

- Peki, diye soruyor biri, tüm cephelerdeki alev kendi boyundan bile küçülterek, Sovyet durumu bilmiyor mu?

- Kuşkusuz biliyor. Belki de yayınlanmadan önce Sovyette okunmuştur...

- Bu konunun karışık olduğunu sanıyorum. Mektubun İngilizlerle Fransızlara gönderildikten sonra yayınlandığı söyleniyor. Böylece Sovyet bir oldu bittiyle karşı karşıya bırakılmak istendi deniliyor...

"Katyuşa ne konuştuklarını kesin biçimde kavrayamıyorum. Yanımda olsan bana bu konuşulanların anlamını açıklardın. Babamla aramdaki uçurumun derinliğinden çok bu gece sizlerden uzakta, Viborglulardan ayrı kötü bir yerde kötü bir gece geçirmemden utanıyorum. Gördüklerimden utanıyorum Katyuşa. St. Petersburg otellerine doluşmuş kulakların en gözde, en onurlu yerlerimizi avuçları içine almaya başladıklarını gördüm bu gece. Devrimimizi elimizden çekip alıyorlar. Hiçbirinizin görmediği şeylerin tanığıyım ben şimdi. Utanıyorum Katyuşa gördüklerimden, sarhoş bir kulağın masasında oturup onu dinlemekten utanıyorum..."

- Savaş ha, diyor sakalları alabildiğine uzamış biri... Yine savaş... Barış ne zaman gelecek peki? Sorusuna yanıt beklemediği besbelli. Gözlerini alevlerin içine daldırılmış ta çekip alamıyor sanki. Sanki gözbebekleri alev alev yanıyor adamın...

- Hükümet aslında barış antlaşması imzalamak istiyor ama olanaksız yoldaş... Almanlar çok ağır koşullar sürüyorlarmış öne... söylenenlere bakılırsa. Yoksa el altından yoklamalar yapıp duruyorlarmış...

Yaşlı bir kadın konuşuyor:

- Almanların koşullarını karşılarsın bizim burjuvalarımız. Savaş süresince zenginleşen bizler miyiz, yoksa onlar mı?

Giysilerinden anlamakta güçlük çekmiyorum. Bu çevredeki otellerden birinde çalışan bulaşıkçı kadın bu.

Kimse yanıtta bulunmadığı için mi ne, yoksa benim kestiremeyeceğim bir başka nedenden mi, bulaşıkçı kadın bu kez daha öfkeli bir biçimde sürdürüyor konuşmasını:

- Ben size diyorum ki, Almanların koşulları ne denli ağır olursa olsun, bizim burjuvalarımız sadece savaşın son iki yılında kazandıklarıyla Almanların bu istemlerini hiç sıklımadan bir çırpıda karşılarlar...

Bulaşıkçı kadının bu yargısının genelde onaylandığını izliyorum. Bir kişi, sanki bir şiirin en önemli dizelerini söylüyormuş gibi tek tek şu tümceyi bırakıveriyor buzullu alevin önüne:

- Savaş bize sadece yıkım getirdi. Ve ölüm...

- 100 gram ekmeğin bile vesikasını bulamayacağımız günler uzakta değil. Ama savaş yine hemen burnumuzun dibinde.

- Bay Milyukov'un ailesi için sorun yok ama. Bilmediği bir bilmece ona; açlık, üşüme, tifüs ve soğuk...

" Demek savaşa devam... Bugünkü gazeteleri görememek durumu yeterince iyi kavramamı engelliyor. Demek savaşa devam.. Dışişleri bakanımız büyük burjuvalarımızdan sayın Dışişleri bakanımız gönderdiği mektupta savaşa devam edileceğini söylüyor demek... Çarsızlıktan sonraki günlerimiz nasıl yine onunla dopdolu geçiyor. Prens Lvov çarsızlığımızı duyurmatmamak için elinden geleni yapıyor kuşkusuz...Yakında cumhuriyetin de ilan edilmesi beklenir. İşbirlikçi burjuvalarımız batıdaki finans kapitalin çizdiği yolda yürüyerek yakında Sovyeti dağıtıp bir güzel cumhuriyet ilan ederler... Sanırım böyle yapacaklar... Kurucu Meclis diye bağırıyordu bu gece biri bas bas... kimdi tanrım, kimdi o loş ışıklar içinde "Yakında Kurucu Meclis " diye bağırın kişi. Hem öyle yakından tanıyorum hem de nasıl oluyor da çıkaramıyorum...

"Sovyetin yerine seçimle Kurucu Meclis... Ve cumhuriyet, katıksız bir burjuva cumhuriyeti..."

"...Söylentiler doğru mu acaba? Kuşku buzullaşmış bir tomavida gibi beynime dalıyor.. söylentilerin gerçek bir yanı mı vardı acaba..? Nikola Almanlarla ayrı bir antlaşma imzalamak üzereyken devrildi deniyor. Barışın koşulları artık karşılıklı gizli gizli görüşmelerle oluşturulduğu bir zamanda ve de artık barış resmen açıklanacağı bir zamanda... Çar Nikola, beş gün içinde... yalnızca beş gün içinde 300 yıllık gücüyle birlikte yıkılıp gidiyor... Saray darbesiyle bunu gerçekleştiremeyenler, işbirlikçi burjuvalarımız dışardan aldıkları buyrultu doğrultusunda çarı, bizi sokağa dökecek yerle bir ediyorlar... Rusya'yı içerden değil, dışardan yöneten güçler Çar Nikola'nın beş gün içinde nasıl yerle bir edileceğini pek ustalıklı bir biçimde düzenlemişler..."

- Oyuna mı geldik tanrım? Hepimizi oyuna mı getirdiler? Tüm St. Petersburg proletaryası bir tuzağa mı düşürüldü?

Birden herkesin bana baktığını görüyorum. Demek bağıra bağıra söylemişim bunları. Bana baktıklarını görüyorum ama ne verecekleri yanıtı ne de böyle birdenbire damdan düşercesine konuşmanın utancını kendi kendimde duyacağımı hiç mi hiç sanmıyorum. Yalnız birinin adımla konuştuğunu duyuyorum:

- Olabilir Georgi Vasiliyeviç, diyor. Ama umutsuzluğa düşmek için bir neden yok. Başlayan devrim sürecektir kesintisiz...

Bulaşıkçı kadını daha iyi tanıyorum. O net, karşımda. Ama adımı söyleyen bu kişiyi tanımakta -oysa ben onu çok yakından gördüm, onunla konuştuk az önce- kim olduğunu çıkarmakta alabildiğine zorluk çekiyorum. Bulaşıkçı kadın gitmeye hazırlanmış gibi toparlana toparlana, uzun boylu, zayıf, duru yüzlü adama karşı konuşuyor bu kez:

- Devrim öyle kendi haline bırakılırsa sürmez bayım, diyor. İşte böyle bırakıverince kendi haline savaşa ve kıtlıkla yoksulluğa devam olunur... Milyukov gibiler de şişindikçe şişinirler...

Bulaşıkçı kadın yanında kendisi gibi küçük boylu, küçük yüz-
lü, küçük kollu bir adamla birlikte aevli köşeden uzaklaşıp karan-
lığın içinde birden gözden yitiyor. Nedenini bilmiyorum ama ben
de onunla birlikte gitmek istiyorum... Aevli köşeden uzaklaştı-
ğım da birinin koluma girdiğini duyarlıyorum. Bir süre birlikte yü-
rürüz. Bu kimse.. koluma girmesini zaten ben onun bekliyormu-
şum gibi... doğal karşılıyorum koluma girişini...

- Sedov? Diyorum.

- Evet Georgi Vasiliyeviç... diyor.. Benim.

- Niçin beni izledin ?

- Çünkü çok kederliydin...

Susuyorum.

- Tıpkı benim intihar etmeyi düşündüğüm geceki gibi...Öyle
yalnız ve kederliydin.

Yine susuyorum.

- Birden kendi gençliğimi yeniden yaşadım sende...Narodnaya
Volya gençliğimi. Önünde diz çöküp ağlamamak için kendimi zor
tuttum Georgi Vasiliyeviç...

"St. Petersburg, dört duvarı kalın, buzdan bir oda. Ama ben ter-
liyorum. Dolaştıkça terliyorum... Katyuşa yanımda olmalıydı bu
gece. Bu gecenin kederi başka türlü hiçbir biçimde avutulamaz
Lidya nişanlısının paramparça edildiğini gördü. Lidya yeniden
sevmek için nasıl güçlenecek...Boris Vasiliyeviç yoldaş Viborg
Eylem Birliği Komitesi genel grev kararını kaldırırken Kronştadt
denizcileri karşısında derin mi derin bir sıkıntıya düşmüştü... Şim-
di kim onu kurtaracak bu daha da uçurumlaşan bunalımdan ve yal-
nızlıktan...Elimizdeki her şey kayıp gidiyor...Tam tutmuşken, artık
herşey tamam işte bizim diyecekken, bir başka şey olup bize karşı
çıkıyor. Otel odalarını doldura doldura..kulaklaşıyor devrim..."

- Ölülerimizi sırtımızda taşıyorduk Sedov... Perspektif Nevski önünde saatlerce boğuştu proletarya çann ateş kusan ejderhasına karşı. Yakaladığı proleterleri yere çarpıp paramparça ediyordu. İnanmıyorsun Sedov? Gözlerimle gördüm...

Bir süre sonra, her zaman açık lokantamsı ama daha çok votka içilen تنها yarı karanlık geniş bir salonun ana caddeye bakan penceresi önünde Sedov'la kendimi baş başa buluyorum. İkimiz de bol bol çay içiyoruz hiçbir şey demeden. Garsonun çay yetiştirme-deki zorluğundan dışarda iyice üşüdükten sonra buraya girdiğimizi kavnyorum. Bir süre sonra semaverin fokurtusunda Sedov'la ben, sanki birbirimizle demlenirmiş gibi ağır ağır konuşmaya, birbirimizi dinlemeye başlıyoruz...

BOLŞEVİKLER YENİ NARODNİKLER * MİDİR?

"Tarih, ağır ağır yürüyor. Onu zorlayıp hızlandırmak gerek. Yoksa liberallerin kendilerini toparlayıp işe koyulmalarından önce halk kendi kendinde yozlaşacak."
Jelyabov (6)

- Babanı yanlış anlamamalısın Georgi.

- Babam bir kulak... babam artık bir kulak. Oysa babamın yoksul köylülüğün ne olduğunu herkesten çok, çok daha iyi bilmesi gerekir... herkesten çok daha iyi. Nasıl olur bu, nasıl? Acıyı, yoksulluğu, kaba güç karşısındaki yalnızlığı çok iyi bilen, kendi yaşamında tüm bunları acı bir zehir gibi yudum yudum boğazını yaka yaka içen adam şimdi sanki hiç bunları yaşamamış gibi yoksul köylülere sırtını çevirip St. Petersburg'un pahalı otellerinde pahalı orospularla kucak kucağa yatabiliyor... Ah Sedov acımı anlayamazsın...

- Anlıyorum Georgi... inan bana anlıyorum...

- Hayır, yüzbin kez söylüyorum ki anlayamazsın. Çünkü ben babamın bir zamanlar topraklarında çalıştığı Prens Korçagin tarafından nasıl günlerce yatağından kalkamayacak bir biçimde dövüldüğünü gördüm...yanında bacacak bir çocukken... Hayvan derileri içine sarılmış vücudunun ezikleri geçer geçmez bizi yanına alıp Prens Korçagin'in şatosuna götürmüştü sonra. Diz çöküp yalvardığını gördüm, bağışlanması için.. Dayak yediği adamın önünde diz çöküp ağladığını...

---

*- Narodnik: Narodnaya Volya "Halkın İradesi" politik örgütünün terörist üyelerine verilen ad.

Sedov'la bir süre konuşmuyoruz. Elimle buz tutmuş camı dışarısını görebilmek için siliyorum. Sanırım Sedov da yardım ediyor bana. Nasıl oluyor bilemiyorum ama kendimi de, Sedov'u da sanki sokaktan dışarıya çıkmışım gibi, buğulu camın silintileri arasında başbaşa görüyorum.

- Topraksız köylülere derin bir merhamet duymanı anlıyorum Georgi Vasiliyeviç. Hiç olmazsa bunu anladığıma inan... Aslında duygularını iyi kavradığıma inan...

- Olabilir Sedov...

- Önemli olan devrimimizin geleceği Georgi Vasiliyeviç... Daha köylü bile olamamışlarla hiçbir yere gidilemeyeceğini anlatmak isterdim sana...

- Dinle Sedov. Toprak köleliğini Çar Aleksandr'ın 1861'de yasaklamasından bugüne kadar geçen sürede, özel toprak sahibi olabilen köylülerin genç köylü sayısına oranı kaç biliyor musun? O zamandan bu yana köylülerimizin ancak %10'u toprak sahibi olabilmişlerdir. Bu %10 üzerine yeni rejimi temellendirmeye kalkışıyorsunuz. Büyük kitle topraksız ve de geleneksel komün alışkanlığını sürdürüyor...

- Dediğin bir bakıma doğru. Aleksandr'ın ünlü yasasından sonra hemen uygulanmaya başlayan toprak reformunun getirdiği sonuç işte bu %10'larda. Oysa yasa gelenekçi komün alışkanlığı içindeki mujikleri toprak edinmeye bile zorluyordu denebilir. Çıplak bir bakışla tabii. Örneğin bir batılı o dönemde çıkarılan yasayı incelese böyle bir yargıya hiç kuşkuya kapılmadan varabilir. Ama olmazlık şundaydı Georgi; çarlık düzeninin işi değildi bu. Prenslerin, irili ufaklı duklerin, düşeslerin, kont ve konteslerin soluk aldırmadığı bir ülkede toprak edinme hakkından ancak yasalarda söz edilir. Bu yanlış davranışını, batı özentisi girişimini Çar Aleksandr yaşamını yitirek ödedi. Toprak reformu feodal düzenin işi değildir Georgi. Şimdi ele geçen tarihsel fırsatı soğukkanlılıkla değerlendirebilirsek çok ileri aşamalarda bir toprak reformu uygulamasını gündeme getirebiliriz...

Sedov'a bir bakıma hayretle bakarak sözlerini yineliyorum dalgın dalgın...

- Çok ileri aşamalarda bir toprak reformu uygulamasını gündeme getirebiliriz... Çok ileri aşamalarda...ha? Otel odalarında St. Petersburg orospularıyla para yiyen bu açgöz kulaklarınızla mı? Onlarla mı Sedov?.. Yoksa Milyukov'lu Guçkov'lu hükümetinizle mi? Hangisiyle Sedov?.. Hangisiyle?

- Dinle Georgi; bir düzenin değişmesini birden hemen beklemek olanaksız. Bu olanaksızlığı biz çok yaşadık Georgi. Yeniden sizin de yaşamanızı istemiyoruz.Sorun Milyukov ya da Guçkov sorunu değil. Niye soruna böyle dar açılardan baktığınızı anlamakta güçlük çekiyorum. Büyük toprak sahibi Rodziyanko'nun hükümetteki ağırlığına bakıp umutsuzluğa düşmek neden? Onlardan tiksintmekte bir bakıma haklısınız. Onlardan birşey beklememekte de haklısınız. Kent proletaryasının, çardan sonra bir prensin böyle adamlarla bir hükümet oluşturmamasından tiksinti duyduğunu biliyoruz. Ama bir şey var Georgi, gözden kaçırılan bir gerçek. Toplumsal yaşantımız onları önüne katıp götürecektir. Sosyalist-devrimci-lerin içine çöreklemiş olan bu çıkarıcıları Partinin sol kanadı hem de, sandığıңызdan da erken bir biçimde temizleyip kendi içinden atacaktır...

Boydan boya bakıyorum Sedov'a... Kavramak istediğim birşey gibi.

- Babam senin için şöyle dedi 'Sedov;''İşte karşında kendini köylülüğe adanmış, köylü sorunlarını çok yakından bilen biri. Hem de bu uğurda ne evlenmiş, ne de ev bark sahibi olmuş biri... Tam anlamıyla bir aziz. Sedov Samara'nın azizidir...' Babam ne demek istedi Sedov Samara'nın azizi olduğunu söylemekle, açıklar mısınız?

O zaman Sedov bakışlarını önüne eğerek şimdiye dek görmediğim derin bir acının içindeymiş gibi uzun süre sustu. Artık hiç konuşmayacağını sandığım bir zamanda şunları söyledi:"Kendimden söz etmeye alışık değilim Georgi. Çok uzun zaman var kendimden söz açmayı. Ben kendimi unuttum dostum..."

"Ben kendimi unuttum dostum" derken bunu öyle acı bir biçimde söyledi ki, birden istemeyerek çok duyarlı bir yerine dokunduğu-

mu kavradım. Sedov bakışlarını yeniden masanın üzerine indirdi. Önüne konan çayı tıpkı bir votka içermiş gibi bir yudumda deviriyordu. "Bu ona", diye geçirdim içimden "votka içme alışkanlığından kalma... Ama Sedov'u üzdüm. Belki de kendisine Samaranın nasıl azizi olduğunu sorarken alay ettiğimi sandı. Beni izleyen bana birşeyler anlatmaya çalışsan bu adamdan öfkemi çıkarmam doğru mu?"

Ondan özür dileyeceğim bir sırada Sedov yine tıpkı kendi kendine konuşmuş gibi şunları söyledi: "Acını gördüm Georgi, bu geceki yalnızlığını, otel salonundaki lirik devrimciliğinin göz alıcı yanı daha ilk bakışta, o insanların arasında, görüp anlamamak olanaksızdı... Sanki sen değildin de ilk yola çıktığım zamanki bendim kendi karşımdaki... O nedenle sana kendimden söz açmayı, kendi deneyimimle senin devrimci geleceğinin yazgısını belirlemeye çalışmamı anlayışıyla karşıla..." Ve sözlerini şöyle sürdürdü ses tonu en küçük bir değişikliğe uğramadan:

- 1878 yılında, General Trepov'u öldürme girişimi gerçekleştirildiğinde 12 yaşındaydım. Trepov, St. Petersburg'un ünlü polis şefiydi Georgi. Ve de Kara-Yüzler Örgütünün baş denetmeniydi. Trepov davasıyla ilgili tam yedi yüz yetmiş kişi tutuklandı. Yıllarca süren sorgulamalarda bunların yetmişi işkence göre göre öldürüldüler. Amcamın oğlu da ölenlerin içindeydi. Sürgüne gönderilen otuz altı kişinin içinde Sibiryaya taygalarında yaşamını yitirdi. İşte o zaman girdim Narodnaya Volya (Halkın İradesi) Partisine. 15 yaşındayken bu partinin üyesiydim. Vera Zasuliç'in generale karşı girişiminden sonra alınan insanlık dışı önlemler, vahşi uygulamalar yeni girişimlerin ardını kesemedi. Ben 15 yaşındayken düşlerimde çarın hangi polis şefini öldüreceğimi yaşıyordum. Partimiz Narodnaya Volya (Halkın İradesi), çar terörizmine karşı halkımızın ancak bizim silahlı girişimlerimizle, yaratacağımız devrimci terörizmle korunup, sakınılabileceğine inanmıştı. Başlıca ilkesi de buydu. Halkın başlayacak silahlı başkaldırısının yolunu ancak böyle açabilirdik. Halkın öncüleriydik biz. Halk başkaldırmanın gücünü bizde görüp tanıyabilmeliydi. Halka çarlık düzenine başkaldırabileceğini öğretmeliydik. Bizim ölümlerimiz onların uyanışının gerçek temel taşlarını oluşturacaktı. Halkın uçsuz bucaksız vicdânına ateştentuğlalar gibi yerleştiriyorduk ölümlerimizi.

Ayrıca giriştiğimiz politik cinayetlerin, zorba yönetimin uygulayıcılarının da gözünü yıldıracağını düşünüyorduk. Halkın karşısında gerileyeceklerini, böylece de halkın kendi kendisine derlenip toplanmasına kesin biçimde katkısı olacağını düşünüyorduk. Tüm bunlar için elimizde tek bir silah vardı; politik cinayet ve devrimci terör. Liberal burjuvaziden işin başında bu yola sapmadan, çarlık düzenine karşı tutarlı bir savaşım vermesini bekledik. Ona bu konuda yardım da ettik. Ama bu kansız, anemik burjuvazinin nasıl gerçek bir savaşım vermekten kaçındığını görünce artık yapacak bir şeyimiz kalmadı. Kendimizi öne atmaktan başka gerçekten yapacak hiçbir şeyimiz kalmadı. Çünkü bu haksız, alabildiğine zorba köleci yönetimin değişmesini istiyorduk. Böyle bir ortamda yaşamaktansa yaşamamak daha iyiydi...

Bu konudaki düşünceleri **Narodnaya Volya'** nın yayın organı **Toprak ve Özgürlük** gazetesinde apaçık görebilirsin.

Partide hiçbir eylemci görevim yoktu. Daha çok, belki de yaşamı gözettikleri için, yalnızca **Toprak ve Özgürlük'**ün satımında, dağıtımında görev alıyor, lisedeki arkadaşlarımızı da kendi görüşlerimiz doğrultusunda örgütlemeye çalışıyorduk. Çar baskısının ve çarlı zorbaların -herşeye rağmen- bu örgütlenmeyi yıkamadığını, temelini hiçbir zaman sarsma olanağını bulamadığını rahat rahat söyleyebilirim sana. **Narodnaya Volya'**nm bu çizgisi, sosyalist-devrimcilerin sol kanadının devraldığı önemli bir miras olmuştur.

Partinin merkez komitesi salt profesyonel devrimcilerden oluşmuştu. Herşeyden elini eteğini çekmiş, yalnızca devrim ve devrimcilik uğraşısı ile yaşıyordu bu insanlar. 1872 yılıyla 1882 yılı arasında altı öldürme girişimi gerçekleştirildi. Bunun yalnızca dördü Çar II. Aleksandr'a karşıydı. Yüksek görevlilerin çoğu yaşamlarını yitirdiler. Yine halka yaptığı işkencelerle halkın korkulu düşü olmuş olan ünlü polis şefi Mezentsev, St. Petersburg alanlarından birinde, hem de güpegündüz, parti üyelerinin hançerleriyle delik deşik edilip öldürüldü. 1880 yılında öldürme girişimleri Çar II. Aleksandr'ın Kışlık Sarayına dek sokuldu. Kışlık sarayın yemek salonu öğleyin birdenbire havaya uçtu. Çar ve ailesi beş dakika sonra yemek için salona girmiş olsalardı kıymıkları bile bulunamayacaktı.

Bu olaydan sonra halk ve devrimciler üzerinde baskı alabildiğine yoğunlaştırıldı. Tam tamamına 31 kişi kurşuna dizildi. Bu resmi açıklamadır Georgi. Ölen, öldürülen, kendi istemleriyle yaşamaktan cayan yoldaşlarımızın sayısını biz bile doğru dürüst bilemiyoruz. Hiçbir zaman da bilemeyeceğiz. Irkçı örgüt Kara-Yüzler'in cinayet kolu kim suçludur, kim suçsuzdur bakmadan acımasız bir kıyıma dalmıştır halk içinde.

Tüm bunlara, yani çarın polis kurşununa, jandarmasına, generallerine, resmi olmayan tüm cinayet aygıtlarına ve örgütlerine rağmen Çar II. Aleksandr Narodnaya Volya'nın elinden kurtulamayarak havaya uçuruldu. Hiçkimse kurtaramadı onu narodniklerin elinden. Çünkü kafaya sokulmuştu bir kez. Kesin olarak sonuç alınacaktı.

Ne ki bu, II. Aleksandr'ın sonu olduğu gibi Narodnaya Volya'nın da sonu oldu. Çarı bombalayarak öldüren Risakov yoldaş tutuklandı. An, katıksız bir devrimci olan Risakov yoldaşımız kendisinden hiç beklenmeyen bir davranışta bulundu, işkenceye dayanamayarak arkadaşlarının adlarını polise verdi. Dayanılmaz, ölmeye bile izin vermeyen işkencenin sonucundaydı bu elde ediş. Böylece partinin merkez komitesi olduğu gibi ele geçti. Öldürme girişimlerini de, temelde yalnızca bu merkez komitesi üyesi yoldaşlar gerçekleştiriyorlardı. Merkez komitesi üyelerinin tümü bir gecede asıldı. Sofya Perovskaya, Jelyabov, Kibalçıç, Mihaylov ve, Risakov yoldaşların acısı içimizde yoğunlaşan bir anı olarak kaldı.

Sedov bir süre sustu. Onları düşünür gibiydi. Babamlarla hiçbir ilişkisi kalmamıştı birdenbire Sedov'un, gözümde. Onun duru yüzünün yalın anlatımı, bu yağlanmış, şişman yüzlü, sarkık yanaklı kaba saba kulaklarla daha işin başından beri aykırı düşüyordu. Bunu ilk bakışta sezinlemiştim.

Sedov hafifçe gülümseyerek başını kaldırdı ve bana baktı:

- Georgi, dedi... hiç inanç boşluğuna düştün mü? Belki de şimdi benim 18 yaşında bir delikanlı olarak yaşadıklarınızı şimdi şu an sen yaşamaktasın. Birden derin bir inançsızlığa düştük, Çar Aleksandr'ın öldürülmesinden sonra birçok arkadaşımızın intihar etmesinin bir bakıma nedeni budur. Merkez komitemizin tüm üyeleri

toparlanıp bir gece asılıverince yapayalnız, başı koparılmış bir ceset gibi kalıverdik St. Petersburg'un izbelerinde... Bunun da ötesinde Çar Aleksandr'ın öldürülmesiyle değişeceğini sandığımız düzen daha da bir oturarak kendi kendinde yaşamını sürdürüyordu. Oysa biz ne bekliyorduk; halk sokaklarda bayram yapacak, tüm otokrasinin bizim çarı havaya uçurduğumuz gibi dumanını atıracak ve ülkemize özgürlük gelecek... Oysa gördüklerimiz belediklerimizin tam karşıtıydı. Halk yaşlı çar için kiliselere dolup diz çöküyor, Aleksandr Nikolayeviç'in ruhunun rahatsız olmaması, sonsuza dek mutlulukla yaşamasına dualar ediyor, bizi lanetliyordu. Çarlık biraz daha oturuyordu kendi kendinde. Halk Yeni çara biat için eski çarının ruhu önünden telaşla kalkıp Kışlık Saraydaki yeni çarının önünde diz çöküyordu. Gördüklerimizden şaşkınlığa uğradık. Kendi aramızda konuşamaz olduk. Öldürülen arkadaşlarımızın cesetleri önlerine atılsaydı belki de köleliğinin çılgın bağımlılığı içinde kendinden geçmiş olan mujikler arkadaşlarımızın cesetlerini paramparça edeceklerdi. Durumu kavramakta alabildiğine zorluk çekiyorduk. Biz onlar için savaşım vermiyor muyduk? Gepegenç yaşamlarımızı halkımız kurtulsun diye bir halı serer gibi halkımızın ayakları altına sermiyor muyduk? Öyleyse niçin? Tüm bunlar öyleyse gerçekten niçin? Niçin uyanmıyor bu halk? Niçin eski celladının önünde diz çöküp dua ediyor ve yenisinin önünde başını uzatmak için böylesine çılgınca bir gösteriye kapılıyor?

Partimizin genç ve yiğit yöneticisi Andrey İvanoviç Jelyabov 27 Şubatta tutuklanmıştı. 3 Nisanda öteki arkadaşlarıyla birlikte asıldığında hiçkimsenin onların yardımına koşmadığını dehşetle gördük. Nasıl oldu bilmiyorum ama sanırım bir aralık halkın kaleyi basıp onları kurtaracağı düşünüyorduk kendimize iyice yerleştirmiştik.

Öldürdüğümüz yaşlı, yorgun çarın yerine çıkan III. Aleksandr Aleksandroviç son derece acımasız, bağışlamaz bir kişiydi. Jelyabov ve arkadaşlarının asıldığı gün, ta Rusya içlerinden gelen mujiklerin saray kapısında yeni celladına biat etmek için uzun uzun kuyuklar oluşturduğunu gördük. Vardığımız sonuç, halkın kurtuluşunu sağlamak yerine, onun köleliğine daha çok sarılmasını sağlamıştı. Çarın bir oğlu olduğunu bile unutmuştuk Georgi. Onun yerine geçecek genç, acımasız, yepyeni bir çarın sırada bek-

letildiğini bile unutturmuştu bize, kendi kendimizde yarattığımız devrimci düşümüzün görüntüleri. Yeni çarın görkemli taç giyme törenini izledik. Ölen arkadaşlarımızın ardından yükselen kapkara bir umutsuzluk karabasan gibi soluk aldırılmaz bir biçimde üzerimize abanıyordu. Çıldıran arkadaşlarımızın sayısı az değildi. Gerçekten az değildi Georgi Vasiliyeviç...

Ben artık çay da içmiyorum. İçemiyorum. Ama Sedov, upkı votka devirir gibi deviriyor bir içište çayı. Onu izliyorum. Bir aralık yerinden doğruldu ve pencereyi boydan boya sildi. O zaman dışarısının buzullaşmış sokaklarında gecenin bu geç saatinde dolaşan tek tük insanların yalnızlığı doldu içime birden. Pencerenin yeniden donmasını istedim, dışarısını görmemek için.

Sedov gözleğini yüzümde ilk kez bu kadar uzun tutarak konuştu:
- Babayla oğlu birbirine karşı düşüren acıyı çok iyi biliyorum Georgi Vasiliyeviç, dedi...Bu acıyı ben kendimde buram buram yaşadım. St.Petersburg yine böyleydi yıllar önce...St.Petersburg çok az değişime uğramıştır çünkü... İşte böyle bir gecede karar verdim intihar etmeye."Madem" diyordum, "dünyayı değiştirmeye gücümüz yetmiyor...ben böyle bir dünyada yaşamak istemiyorum. Haksızlıklar diz boyu, kaba zorbalık tüm acımasızlığıyla vurdum-duymaz, köleler köleliklerinin bilincinde değil... açlığın ve sefaletin yanında alabildiğine lüks bir yaşamı konteslerin, prenslerin, çarların yaşamında gün ışığı gibi pırl pırl parlarken ben bu dünyada yaşamak istemiyorum...Gün ışığını karanlıklar içinde bocalayanlara taşımak isteyenler böylesine acımasızca öldürülürken zifiri karanlıklarını görmemek için gözlerini alabildiğine yuman bu insanlardan nefret ediyorum..."

Böyle düşündüğümü çok iyi biliyorum. Nerede düşündüğümü de...Petersburg'un Finlandiya garındayım. Son trenin bu yönden geleceğini biliyorum. Buzlu bir geceydi işte böyle; ölmek böyle gecelerde insana bir uyku gibi sokulur. Trenin gara girişinin, peronun, üç yüz-beş yüz metre ilerisindeki makasın ötesinde, gar girişini bölen duvarların üzerine çıkıp durmuştum. Ayaklanmı duvardan aşağıya sarkıtmıştım. Tren tüm hızıyla gara girerken buradan, adeta duvara sürünerek geçer. Bana kalan iş kendimi bırakıver-

mek...öyle kolay ki...kendimi bırakıvermenin kendimde dirençle karşı koyacak hiçbir gücü yok. Bütün diri noktalarım ölü içimde. O zaman intihar bile etmediğimi düşündüm kendi kendimde.

Trenin gelmesine sanırım yarım saat ya var ya yoktu Georgi... Birden ileride bir kıpırtı gördüm. Kar üzerinde karartıların koşuştuklarını gördüm önce, sonra bir iki silah patladı. İçimin donmuşluğunda en küçük bir kıpırdanma yaratmadı bu yankılanan silah sesleri...Benim dışımda, benden alabildiğine kopuk bir olay gerçekleşiyordu. Bakmayabilirdim de...Ama bakmamak için yine de kendimde bir güç olması gerekirdi. Böyle bir gücü kendimde bulamadığım için dışlayarak bakıyordum belki de.

Makasın hemen az ilerisinde bana yakın tarafında büyük silolar vardı. Siloların çevresinden çıkan bir kaç kişiye ateş edildiğini görüyordum. Adamlar alabildiğine kaçıyorlardı. Tren yolunun bulunduğu tel örgüleri aşabilselerdi belki de kurtulacaklardı. Ama jandarmalar eğilip eğilip ateş ediyorlardı. Olayı yorumlamakta güçlük çekmedim. Silolar ağzına dek buğday doluydu. Ve bu kaçmaya çalışan adamlar silolardan buğday çalma girişiminde bulunmuşlardı. İlk vurulan tam ortadaki oldu. Arkadan gelen hemen eğilip onu omuzladı. Omuzladığı gibi sırtına aldı. Öndeki alabildiğine kaçmaya çalışıyor, ikide bir geriye dönüp bakıyordu. Çünkü geridekinin benim bulunduğum yere dek gelen bağırtılarını duymaması olanaksızdı. Onların yardımına gidemiyor, arkadaşını sırtına almış olana da onu bırakmasını haykırıyordu. Sayıları beşle yedi arasındaki jandarmaların onları çember içine almaya başladıklarını gördüm. Gerideki de gördü. Yaralı arkadaşını bıraktığı gibi kaçmaya başladı. Buzullaşmış kar üzerinde karartıların amansız koşuşturması başladı. Jandarmalar diz çöküp ateş ediyor, sonra daha bir yaklaşıyorlardı. Kendi aralarında da bağırtıklarını duyuyordum. Kovalamaca belki beş belki en çok on dakika ya sürdü ya sürmedi. Ve o zaman bu sürenin bitiminde raylara doğru iyice yaklaşmış olan iki hırsızın tam belki de kaçıp kurtulacakları yerde kollarını havaya kaldırıp teslim olduklarını gördüm. Besbelliki jandarma kaçma olasılıklarına karşı önceden oraya kayıp onları kısıktırak çevirmişti. Bana yakındılar. Öylesine yakındılar ki neredeyse yüzlerini bile görebilecektim. Göğüslerinin nasıl inip kalktı-

ğını bulduğum duvar üstünden rahatlıkla izliyebiliyordum çünkü. Öyle sandım ki, işte ben onların derin derin alıp verdikleri soluklar yüzünden burada kan ter içindeyim...

Jandarmalar teslim olanların hemen karşısında tüfeklerini doğrularak yer aldılar. Ama yanlarına sokulmuyorlardı. Nedense, gocuklarını çıkartıp yere attırdılar. Adamların paramparça gocuklarının altından insanı şaşırtan sefaletleri çıktı. Başlarındaki meşin şapkaları da çıkarttıklarında birinin dazlak kafalı, ötekinin de gür saçlı olduklarını gördüm. Biri yaşlı öteki de gençti bu iki hırsızın... Arkadaşına yardım eden sanırım bu genç olandı. Adamlar hemen hemen yarı çıplak, sefaletleri içinde, elleri böyle havada tir tir dururlarken jandarmalar kendi aralarında konuşmaya başladılar. Özellikle biri bir kaçına birşeyler söylüyordu ama bulduğum yerden ne söylediğini anlamam olanaksızdı. Hiç kuşkusuz hırsızların hoşuna gitmeyen bir şeyler söylüyor olmalıydı ki adamlar zaman zaman ona doğru yalvaran sesler çıkıyor, birşeyler anlatmak için bir iki adım kendiliklerinden atıyorlardı. Adamların ikisine de diz çöktürdüler. İlk önce hiçbir şey anlayamadım. Ama her ikisinin diz çöktüklerini yerde dövündüklerini gördüm. Yeri dövüyorlardı sanki nedenini bilmiyorum...Öyle güçlü dövüyorlardı ki Vasiliyeviç, sanki yerin yedi kat dibinde bir tanıdıkları var da onu uyandırıp yer yüzüne, yardımlarına çağınıyorlardı. Böyle bir duyguya kapıldım. Ve sanırım inandım bir kapı açılır gibi yerin yanıp oradan birinin çıkacağına ve onları kurtaracağına. Bir aralık başlarını kaldırıyorlardı. Besbelli jandarmaların acımasız yüzleriyle karşılaşılıyor olmaları ki zavallılıklar bu kez öncekinden de büyük bir perişanlığın içinde yeri yeniden dövüne dövüne yumruklamaya koyuluyorlardı. "Ah" diye geçiriyordum içimden, "bunlar yerin yanıp birinin çıkararak kendilerini bu acımasız jandarmaların elinden kurtaracağına kesin biçimde inanmış olmaları". Bu arada bir kaç jandarmanın ötekilerine çaktırmadan geriye çekildiklerini gördüm. Geriye kalan üç tanesi ayakları dibinde dövünen bu adamların tam başlarına kurşun sıkıp onları öldürdüler. İki de önce birşeyden kaçıyormuş gibi belki birkaç adım hızla yuvarlanıp öylece kalıverdiler.

Birden ayaklarıma sürünürcesine geçen tren kendi ışıltısı içinde hemen karşımdaki görüntüyü kapadı. Son vagon da gözümün

önünde uçuşan bir yarasa gibi yitip gidince erlerin arka ceplerinden çıkardıkları vökalari yudumlayıp postallarının ucuyla hırsızları ittirdiklerin gördüm. Geri çekilen erler de geçip giden trene keplerini sallıyorlardı hala. Yavaşça duvarın grisine atlayıp eve döndüm.

***

- Günler boyu olayı yeniden yaşadım. Olay günler boyu tüm ayrıntularıyla büyüye büyüye kafamda şu düşüncüyü oluşturdu: "Halkım bir avuç buğday için öldürülürken benim ondan nefret etmem niçin? Onlar orada, jandarma kurşunlarıyla öldürülürken, biz burada, onlardan ayrı ve kopuk, birbirimizle hiç ilişkimiz -yazgımız bunca benzerken- hiç bağlantımız olmadan asılıp öldürülmemiz bize ve onlara nasıl ustalıklarla kurulmuş bir tuzaktır? Dün akşam yere diz çöktürülüp kafalarına kurşun sıkılan şu iki hırsız acaba partimizin lideri Andrey İvanoviç Jelyabov'un adını hiç duydular mı? Hayır hiç sanmıyorum. Açlıklarından başka düşünecekleri bir şey yoktu. Açlıklarını bir kurt gibi onları siloların çevresinde dolanıp dururken öldürttü.

Utancı duymalıyım kendimden. Bir avuç buğday için öldürülenlerin ülkesinde ben kendi bireysel duvarlarımda kendi kendime tutsak, kendi kendimde bunalımlı, zaten öldürüldüğümüz yetmezmiş gibi bir de ben kendimi öldürmeye kalkıyorum. Öyleyse savaşımı çok daha akıllıca, onların bize kurduğu tuzağın üzerinden atlayıp geçerek sürdürmeliyiz. Sorunu aşamalı aşamalı ele almalıyız. Ne çarın önünde yerlere kapananlar, ne prensler, ne tek başımıza şurada burada öldürülüştüğümüzün yapısal gerçeği bizim yarınları düzenlemedeki amaçlarımızı bize saptırmamalı. Yeniden bir örgüt kurmalı ve yeniden deneyimlerimizle işe başlamalı. Halkımızla birlikte bu kez, onunla omuz omuza..."

Sedov, bir süre kendi anılarından çıkıp soluklanmak istemiş gibi durdu. O anda hiçbirşey düşünmüyor, yalnızca Sedov'u dinliyordum. İnsanın bazen kendisini başkasının yaşamında unutmaması güzel oluyordu. Avuntusuz sıkıntımı sanki Sedov'un anlatısında dinlendiriyordum. Sedov bir süre sonra, gözlerini gittikçe yağması yoğunlaşan kardan ayırmadan konuşmaya başladı.

- Bu düşünceler kuşkusuz yalnızca bende belirginleşmiyordu. Birçok arkadaşımızda da bu yöneliş gittikçe billurlaşmaya başlamıştı. Çünkü yeni bir aşamaya gelip dayanmıştık.

Diyebilirim ki Sosyalist-Devrimci Partiyi oluşturan bir bakıma, üç aşağı-beş yukarı işte bu düşüncelerdir. Bu aşamaya geliştir. Jel-yabov'ların deneyimlerini genç yaşlarında görmüş olanlar bu çıkmaz sokaktan dönüp bir an önce halkla birliktekilerin koşullarını oluşturmaya başladılar... Sizin ılımlı bulduğunuz bu partinin temelinde eski teröristlerin çarla yaptıkları amansız savaşımın dencyimi yatar. Bu bakımdan hiçbir parti sosyalist-devrimcilerden daha edininimli, bir bakıma da daha savaşkan değildir. Ama gerçekten şuna inanmanı çok isterim Georgi; ben kendimi hiçbir zaman tam, katıksız bir sosyalist-devrimci de görmedim. Rusya'mızın içinde bulunduğu koşullarda en güçlü, en deneyimli bir geçiş döneminin aygıtı gözüyle baktım kendisine. Böyle bakmayı da sürdürüyorum. Hiç kuşkusuz son amacımız sosyalizmdir. O nedenle de bizi sosyalizme götürecek aygıtı özen göstermemiz gereklidir. Bu çağ dışı otokrasiyi yıkabilmek için köylülüğe dayanan bir cumhuriyete gereksinmemiz var Georgi... Tıpkı Fransa ve İngiltere'deki gibi..."

- İngiltere ve Fransa birer sanayi toplumu Sedov, dedim kendimi tutamayarak.

- Yanılıyorsun dostum. İngiltere'nin de Fransa'nın da cumhuriyetleri ya da demokratik yönetim biçimlerinin temeli sömürgele-
rindeki kırsal kesimin köylülüğüne dayanır. Asıl ayaklarının bastığı temel taşlar dünyadaki köylü yapısıdır. Bizimse sömürge-
yok Georgi. Sanayimiz de yok. Biz kendi mujiğimizin üzerinde geliştirmek zorundayız cumhuriyetimizi. Bunun için de inan bana alabildiğine şanslıyız. Çünkü büyük bir ülkeyiz. Yalnızca Ukrayna toprakları Avrupa'yı beslemeye yeter de artar bile. Bu uğursuz savaş bittiği zaman insanlar silahtan çok kendilerine gerekli şeyin buğday olduğunu göreceklerdir Georgi. O zaman biz Avrupa'nın tam ortasında alabildiğine zengin topraklarımızda, onların sömürgelelerinden getirtmek zorunda kaldıklarını onlara daha ucuz, daha verimli sağlayacağız. Bu bizi göreceklerin savaşta önceki durumu-
muzdan daha zengin duruma getirecektir.

Artık sabaha devriliyor zaman. Yeniden insanların çoğalmaya başladıklarını izliyorum. Sedov beni teslim almış gibi konuşuyor.

- Dinle Georgi, devrim bir oyun değildir. İstedığımız gibi oynayabileceğimiz, istediğimiz gibi yönlendirebileceğimiz bir oyun değildir devrim. Bilimsel kuralları olduğunu gözden uzak tutamayız. Rus halkı ta 1861'den beri devrim istiyor. Tüm halklar her zaman, her yerde kendi iktidarlarını istediler hep. Ama olmadı. Halkımızın 1905'te özlemlerini istediği, uğrunda öldüğü devrim niçin gerçekleşmedi Georgi? Yalnızca istemeyle olsaydı hiç kimse Rus halkının 1905'te devrimi istemediğini söyleyemez. Salt istemeyle olsaydı 1905'te bitmişti bu iş. Ama düşün; böylesine kitleleşmiş, uğrunda onbinlerce kişinin öldüğü bir istemin sonunda gele gele Çar II. Nikola'nın daha da sıkılmış, daha da demirleşmiş bir yumruğa benzeyen zorbalığı gelip yerleşti. Neden?

Düşünsene Georgi, iyicne düşünsene. Paris Komünarları iktidardan istemiyorlar mıydı? Yalnızca Paris Belediye Başkanı mi ele geçirmektik tek amaçları? Paris devrimcileri hemen hepsi de tepeden tırnağa silahsız kendi iktidarlarını kurmanın bilincinde değiller miydi sanıyorsun? Paris barikatlarının gerisinde dövüşe dövüşe öldürülmelerin, evlerde boğazlanmanın, tam tamına 45.000 devrim şehidi vermelerinin nedeni kendi devletlerini kurmak istemelerinden mi kaynaklanıyordu? Taşra bile komünarları tutarken n'oldu da askersiz, silahsız, beş parasız ihtiyar kurt Thiers, arka penceresinden kaçıp gittiği belediye sarayına, 70 gün sonra, tüm komünarları bir silindir gibi czip yeniden güçlenerek döndü. Neden 45 bin kişiyi boğazladı Fransız burjuvazisi? İşçiler ve köylüler kendi siyasal iktidarlarını istemedikleri için mi? Tam tersi Georgi, istedikleri için. Ama zamansız istedikleri için. Durup soluklanmasını bilemedikleri için. İhtiyar domuz Thiers'se merkez komitesi belediye sarayına yerleştiği gece yapılmakta olan hatayı kavramakta gecikmedi. Zamansız olmayan, ama tam tersi, zamanı gelmiş olan isteğini saptadı.

1848'den edinimli halk düşmanı Thiers tek bir şey istedi; cumhuriyet. Bu istemin tüm kalabalıklığına, tüm gücüne, tüm silahlı güçleri elinde bulundurmasına karşın komünarları nasıl yeneceğini

biliyordu. Belediye sarayının yapayalnız arka penceresinden Versailles'a kaçarken bu istemin nasıl tam bir zamanlama içinde çoğalıp Paris emekçilerini boğacağını saptamıştı. Ve de gerçekten bu saptaması hiç şaşmadı. İşin başında Paris Komünarlarını tutan taşra, zaman geçip te aklı başına geldikçe Thiers'in cumhuriyet isteminden yana yoğunlaşmaya başladı. Fransız kırsal kesimi, çıkarının Paris Komünarlarının istediği doğrultuda değil ama Thiers'in istediği cumhuriyet doğrultusunda olduğunu sezinlemişti. Böyle bir cumhuriyetin temel taşlarını kendileri oluşturacaklardı. Bunu anladıkları an Paris kenti komünarlarıyla birlikte, birden okyanustaki küçücük bir ada gibi sipsivri kalıverdi...Paris ekmezsiz ve buğdaysız kalmaya başladı. Artık onlara kalan tek şey onurlu bir biçimde dövüşerek öğretilerini yanılğılarıyla birlikte devrim tarihine kazıyordu.

Hiç kuşkusuz Thiers ikiyüzlüce bir tutumla istiyordu cumhuriyeti. Ama n'olursa olsun artık krallıktan sonra gelecek rejimin burjuva-köylü işbirliğine dayanan bir cumhuriyet olacağını biliyordu ihtiyar kurt. Ve sadece bunu istedi. Ve de çok kısa bir sürede, yetmiş gün içinde bu istek, işin başındaki yalnızlığına rağmen komünarları bir silindir gibi ezip burjuvaziye -köylü desteğinde- iktidara getirdi. Devrim tarihimizde komün olayına 'Şanlı Komün' deyip geçmekle hiçbir yere gidemeyiz Georgi. Onun acı deneyiminden yeterli öğretiyi çıkaramazsak. Kralcı rejimin boyunduruğundan sonra köylülüğün alabildiğine egemen olduğu bir topluma hiçbir zaman doğrudan sosyalist rejim gelemez, cumhuriyet gelir Georgi, istesek te, istemesek te..."

Sanırım sabahın dört buçuk ya da beş sularındı. Bir türlü doğmayan güneş, bu mart aylarında sanki kanı toplayıp onu St. Petersburg sokaklarına saçıyordu. Birden başlayan yoğun kardan sabahın olmakta olduğunu sezinledim. İkimiz de bir süre dışarıyı izledik. İnsanların kar fırtınası içinde yumulup gitmelerine baktık bir süre hiç konuşmadan. Birden aklıma babam geldi. Onu tüm çirkinliğiyle otel odasında, içinde bulunduğu görünümüyle düşünmek birden alabildiğine içimi dondurdu. Sedov hemen kulağımın dibinde "Üşüyor musun Georgi?" dedi. Gülümsedim. "Hayır Sedov" dedim..."üşümedim.." O zaman Sedov'un dışarıyı değil beni

izlemekle olduğunu duyarladım. Birşey söylemek için değil ama, ben de kendisini görebilmek için başımı çevirdiğimde Sedov yumuşak bakışlarıyla, St. Petersburg'un sabaha doğru yoğunlaşan bu kar fırtınası içinde tepeden tırnağa sınımsız bir sevgi ve iyilik dolu, karşımda öylece duruyordu:

- Yüreğim titriyor Georgi Vasiliyeviç, dedi... yüreğim titriyor yeni bir Narodnikler kuşağının yetişmekte olduğunu görmekten. Yeni Narodnizm'in tüm koşulları hazır çünkü ülkemizde... tüm tohumları aılmış, ufak ufak boy vermeye başlamış bile...

- Anlayamadım Sedov, dedim. Yeni Narodnizm'den neyi kastediyorsun??

Sedov hiç beklemediğim bir şeyi birdenbire söyledi:

- Bolşevizm yeni Narodnizm'dir Georgi Vasiliyeviç...

İkimiz de birden birbirimize baktık. Söylediğinin bendeki tepkisinden çekindiği için mi, yoksa başka bir nedenden mi ne, Sedov söylediğini ikinci bir kez yineledi: "Bolşevizm yeni Narodnizm'in çekirdeklerini taşıyor Georgi Vasiliyeviç... Ama durum daha ortada. Henüz kesinleşmiş değil... Ama bu olasılık göz önünden uzak tutulamaz..."

- Bu savı nasıl kanıtlarsın Sedov? Bu suçlamanın ağır bir suçlama olduğunu anımsatmama gerek yok.

O zaman Sedov paltosunun geniş iç ceplerine elini sokup biraz aramadan sonra Pravda'dan kesilmiş bazı başyazıları önüme sererek:

- Bak Georgi, dedi. Bolşevik Partinin lideri Lenin, Zürih'te, Şubat Devrimini öğrendiğinde Pravda'ya şu mektubu gönderdi, özenle dinle Georgi: "İşçi yoldaşlar; çok yakın bir gelecekte -şu satırları size yazdığım bir zamanda belki- (Şubat Devrimi'nde) gösterdiğiniz yiğitlikleri büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin iktidarını yerle bir etmek için aynen yinelemek göreviyle karşı karşıya kalacaksınız (7)." Bu, şu demektir Georgi, bu tümceyi açarsak devrimci uygulamada bunun anlamı şudur; devrimi sürdürünüz. Burjuva cumhuriyetini bir yana iterek doğrudan doğruya sosyalist iktidarın kurulması için savaşımınızı sürdürünüz. Bunun anlamı budur. Burjuva demokratik cumhuriyetin çarlıktan sonraki dev-

rimci aşamamızda bir soluklanma, bir yeniden kendini derleyip toplama olanağını ortadan kaldırarak savaşı sürdürmek, kapitalizme karşı savaşım istemek, çarçı generallerin varlığını unutarak sosyalist iktidar çağrısında bulunmak yeni Narodnizmin temel taşlarını yeniden politik yaşamımıza döşemek demektir. Bolşevik Partinin bu tutumunun, içinde bulunduğumuz koşullarda, ne denli benimsenip benimsenmeyeceği henüz belli değil. Ama bu durum çok önemli. Sizin için de, bizim için de. Politik yaşamımızın yeni bir macerayla karşılaşması bizi 1871 Komünarlarının cumhuriyetine değil Georgi, ama doğrudan doğruya gerici-ırkçı çarçı generalerin kucağına ve onların otokratik düzenlerine getirip bırakır.

Ne ki, bu durumdan sana anlattığım kadar da kaygı duymamak gerekir. Çünkü Bolşevik Partinin dışardaki kadrosunun dışındakiler, yani bizimle birlikte şimdi içinde bulunduğumuz koşullarda Şubat Devriminin ne anlama geldiğini iyi bilenler Bolşevik Partimizde de gittikçe ağırlıklarını duyurmaya başlıyorlar sanırım. Ben Pravda'yı İzvestiya'dan daha özenle okurum Vasiliyeviç. Üstelik İzvestiya bize daha yakın biliyorsun. Yakın da ne söz... Sovyetin ta kendisi... O nedenle bir süredir Lenin yoldaşın yazılarının Pravda'da çıkmaması son derece önemli gelişmeler olduğunu gösterir Partide. Bunu gözden kaçıramayız. Bundan da öte, Pravda'da Lenin'in doğrultusunun tam karşıtı bir tutum izleyen makaleler çıkıyor. Bu ise işin artık tümüyle renginin değiştiğini gösterir. Bak Pravda'da çıkan Kamenev'in kesip sakladığım şu baş yazısı ne diyor; 28 Mart tarihli Pravda bu: "Biribirine meydan okuyan iki ordu karşı karşıya geldiğinde en budalaca politik davranış bunlardan birinin silahlarını indirerek evine döneceğini sanmak olur. Ayrıca barışçı bir politika da olmaz bu. Ama halkın iğrenerek geri tepeceği bir tutsaklık politikası olur. Hayır halk durumunu kararlı bir biçimde koruyacaktır. Kurşuna kurşun, obüse obüs atarak". Bu başmakaleyi bir kez daha özenle okumalısın Georgi. Ondan sonra, Lenin'in bundan önce çıkan makalesindeki "Geçici Hükümetin kapitalist yapısı nedeniyle Rusya açısından savaş, emperyalist soyguncu niteliğini korumaktadır" tümcesiyle kıyaslamalısın. İkisi arasındaki ayırım, kesin ve yalın ayırım Bolşevik Parti içindeki ikilemi bize vermektedir (8). Demek ki durum şu Georgi: Bolşevik Partinin bağrında iki akım çarpışmaktadır. Daha çok dışardaki

kadroların oluşturduğu akımda şu istemler öne sürülüyor; burjuva-demokratik devrimine gerek kalmadan ve hemen Rus proletaryasının sürdüreceği savaşımla işçi demokrasisini ve işçi-topraksız köylü sosyalist cumhuriyetini gerçekleştirmek, ne pahasına olursa olsun barışı imzalamak. Partide gittikçe ağırlık kazanan ikinci akımsa bu koşullar altında barış imzalanamayacağını ve Geçici Hükümeti desteklemekten başka hiçbir çıkar yolun olmadığını söylüyor. Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin menşevik kanadının İzvestiya'da çıkan yazılarında "Burjuva devrimi süresince ulusal sorunları çözmeye gerek toplumsal koşullar, gerek psikolojik koşullar açısından kendini en iyi hazırlamış sınıf yine burjuvazinin kendisidir" (9) görüşüne, Pravda'da çıkan imzasız bir yazıda "Kuşkusuz" diye yanıtta bulunuluyor, "kapitalin egemenliğinin şimdiden kınılması gerektiğini söyleyemeyiz. Sorunumuz şimdiki aşamada çarlıkla birlikte otokrasinin ve feodalizmin kökünün kazınması sorunudur" denerek menşeviklerle birlikte bolşeviklerin bir büyük kanadının birbirilerine büyük bir yakınlaşma gösterdikleri izleniyor. Georgi Vasiliyeviç bundan bireysel yaşamımızı bile etkileyecek olan sonuçlar çıkacaktır. Bolşeviklerin -bence- radikal kanadı diyebileceğim kanadı gittikçe menşevikleşerek, aralarındaki yapay sorunu atıp birleşeceklerdir. Bu birleşmenin hazırlıklarının sana bizim Sosyalist-Devrimci Partinin bir kanadı tarafından hızlandırıldığını söylemekle yetinmek isterim. Böylece Rusya'nın yarıntki politik yaşamında iki büyük partinin oluşmasını sağlamış olacağız; kırsal kesimdeki komünizmi öneren devrimcilerle onların karşısında kent proletaryasının diktatoryasını öneren menşevikler. Kuşkusuz ikisi arasındaki savaşım demokratik burjuva devrimi süresince Anayasacı-Demokrat Parti geçiş dönemi aşamasında demokratik bir yapı içinde oluşarak gittikçe ayrışacak ve sonuçta demokratik burjuva devrimi kendine düşenleri bitirdiğinde iktidar ya menşeviklerin ya da sosyalist-devrimcilerin olacaktır. Bunu zaman ve halkın nesnel koşulları saptayacak... Böylece batıdakinden değişik ama en alt çizgisini kesin biçimde sosyalizm olarak saptamış iki partili bir demokrasiye geçmiş olacağız.

Bolşevik Partinin aşırı kanadı bu durumda partiden soyutlanacağına benzer Georgi. İşte bu olaylar politik yaşamımızın yeni narodniklerini oluşturmaya başlayacaktır. Herşeyi şimdiden yüzde

yüz kestirmek belki olası değil ama Georgi, sana kendi deneyimlerimden gelen gerçeklerle şimdiden şunları söyleyebilirim. Partiler-nesnel koşullarının onlara yüklediği sorumluluk nedeniyle- kendi aralarında böylesine bir birlik ve uyuma gidelerken, çok kez, hemen devrim isteyen gençleri kapı dışında bırakırlar. Başka türlü davranmaları olanaksızdır. Kendiliğinden olur bu. Hatta partilerin gençleri kapı dışında bıraktıklarım söylemek bile haksızlık olur. Gençler kendi kendilerini kapı dışında bulurlar...Kendilerini yabancılaşmış bulmaya başlarlar kendi partilerinde. İşte o zaman gençleri büyük bir tehlike beklemektedir; terörizm. Terörizm, kitlelerden soyutlanmış gençlerin geleceğe yönelik devrimci istemleridir Georgi. Bizim narodnik kuşağının deneyimi bunu göstermiştir. Bu deneyi unutmaya, unutturmaya kimsenin hakkı yok. Ama sizler, kulaklanarak yeni Narodnizm'inizi kendi kendinizde yaratarak yeni çıkmaz sokaklarda yeniden öleceksiniz. Bundan yüreğimin titrediğini söylemek istiyorum sana. Bu kez işin acı yanı şu olacak Georgi, bizim kuşaktakinden de daha çok öleceksiniz... bizim kuşağın döktüğü kandan da daha çok kan dökmek zorunda kalacaksınız çıkışı olmayan sokaklarda. Bizim kuşağın açık seçik, belirlenmiş tek bir hedefi vardı, çarı ve çarın zorba adamlarını öldürmek. Oysa bu kez, Rusya'nın bulunduğu bu durakta sizin hedefiniz bizler, partiler, belki de işçiler olacak Georgi... Bir süre sonra yoksul köylülerle işçileri bile öldürmeye başladığınızı göreceksiniz. Çünkü onlar kendi partileriyle size kesin kes karşı çıkacaklar... O zaman biribirimizin kanını dökeceğiz. Bunu düşünmek nasıl yıldı salıyor insanın yüreğine bilemezsin Georgi, bizim gibi deneyimden geçmiş olanlara...Nasıl bunaltıcı bir gidiş bu Georgi, önleyemezsek eğer, gerçekten nasıl bunalmımlı bir gidiş bu...

Sedov'a bakıyorum. Gerçekten söyledikleri sanki şah damarında atamışçasına tüm yüzünde belirginleşiyor. İçten konuştuğuna hiç mi hiç kuşku duymuyorum artık Sedov'un. Çok iyi anlıyorum ki Sedov neyi düşünüyorsa onu yaşıyor. Tüm yaşamı boyunca da bu ilkedен ayrılmamış. Bizim kulakların kendisine bir aziz gözüyle bakmaları da belki bu ilkeyi yaşamına geçirişinden kaynaklanıyor...Açıkça söylemeliyim, Sedov'un devrimci geçmişi karşısında ve devrime olan katıksız bağlılığı karşısında kendimi ezilmiş buluyorum. Ona hak mı veriyorum? Bilmem. Ama düşüncelerini ya-

ğan yağmurun toprağa geçmesi gibi bende özümlemesine hiç mi hiç karşı koymuyorum. Sedov tüm acısını sanki yüzünden silip atmak istemişçesine bir süre elini çenesinde tuttuktan sonra, clini yüzünde dolaştırı dolaştırı konuşuyor:

- Ah Georgi, bundan yalnız siz sorumlu olmayacaksınız. Bu tehlikeyi görmemek için herkes başını çeviriyor, hem de en edimlilerimiz. Partilerde sizi hiç kimsenin düşünmediğini söylemek istiyorum. Özlemleri yan kalmış kitlelerle bu gençleri sokak ortasında yapayalnız bırakmanın sakıncalarını hiç kimse kafasında yeterince biçimlendiremiyor sanki. Dinle Georgi, ben kendi partimde durumu kimseye yeterince anlatamıyorum. Üstelik ben partide, bulunduğum bölgenin geniş sorumluluk alanı nedeniyle, önemli bir yerindeyim de. Partinin bir de eskilerindenim. Ama hiçbirine anlatamıyorum bunca telaşları içinde bizi de, ötekilerini de bekleyen tehlikeleri. Bir bakıma karamsarlığım buradan kaynaklanıyor.

"Partilerin sizi anlamamasına öfkelenip size ancak silahların doğrultulacağı yanlış kapıları sakın çalmayın" demek için yine size gelmek zorunluluğunda kalışımız karamsarlığımızı yoğunlaştırıyor. Hep sizden istemek... Sizin yaşınızdayken insanın sevdasını, öfkesini, inancını ertelemesi ne denli zordur, bilmeme rağmen sizden istiyorum Georgi... Hiç olmazsa senin bunu anlamayı istiyorum. Bazen bir kişinin bile bir doğruyu iyice kavraması çok şeyi değiştirebilir. Bu nedenle de sorunun üzerine iyice abanmanı istiyorum senden Georgi. Çünkü asıl kavraması gerekenler, bunun için sorumlu yerlerde bulunanlar sorunu kavrayamıyorlar. Kavrayamayacaklar da... Sorunlarının yığınsal görünümünde bu sorunu varsayımsal bir sorun olarak görüyorlar. Ama birgün sizinle karşı karşıya düştüklerinde sorunun dehşetini kavrayacaklar...

İşte Georgi, dilimin döndüğü, deneyimlerimin bana öğretebildiği herşeyde hiçbir şeyi gizlemeden olduğu gibi aktardım sana. Kendimden söz edişimi de bağışlamayı dilerim. Yeni Narodnizmin, Bolşevizm olduğunu vurguluyorum Georgi, altını çize çize bunu yineliyorum. Getireceği sakınımların neler olduğunu belirlemeye çalışıyorum... Bizimkinden daha acılı, daha çok kan dökücü sonuçlar getirecek olan Bolşevizm, şimdiden Bakunin'in anarşiz-

miyle bütünleşmeye başladı bile. Kimbilir belki Bakunin'in anarşizmi birgün gelecek sizin koruyucu şemsiyeniz olacak. O zaman nereden nereye geldiğinizi bile anımsamakta güçlük çekeceksiniz. Güçlü bir proletarya diktatoryası isteminden devlet aygıtını parçalamayı kendine amaçlamış bir delinin akımına gelmek... İşte varılacak son durak sizin için burası olacaktır Georgi...

Kar yağışı yoğun bir tipeye dönüşmüştü. Göz gözü görmüyordu dışarda.. Sanki kardan bir odanın içinde tutuklu kalmış gibiydik. Sabah saatinde başlayan tipi genellikle öğleye dek yoğunlaşa yoğunlaşa sürerdi.

Sedov kalktı. Kapıda, ayrılmadan önce hafifçe gülümsedi:
- Yann babanı görmeye gelecek misin Georgi?

- Sanmıyorum...

- Oysa gelmeliydin. Gelmemen de ona bir öğreti olur belki...

Durdu. Yakalarını kaldırdı:

- Bir daha ne zaman biribirimizi görebileceğimizi bilmiyorum, dedi. Samara'ya gelmeni isterdim. Babana gelmesen bile bana gelebilirsin. İleride, bilmediğim bir günde buluştuğumuzda dilerim bugün konuştuğumuzun, tüm kötü varsayımlarımızın hiçbiri gerçekleşmemiş olsun ve biz bu varsayımlarımızı biribirimize anımsatıp kahkahalarla gülelim.

Kapıdan dışarıya adım atar atınaz elimiz yüzümüz, kaşlarımız karla örtülürdü birden. Konuşmak için ağızımızı açtığımızda karlar sanki bir mağaranın oyukluğuna doluşur gibi boğazımıza dek giriyor, burun deliklerimizden beynimize dek uzanıyordu. "Açlık ve soğuk Petersburg'un yoksul halkını acımasız bir biçimde böyle kısıvrak yakalamışken, taşradan gelme kulaklar sımsıcak otel odalarında şimdi..."

Sedov elini uzattı:

- Son bir öğüt vermek istiyorum Georgi, dedi. Üniversiteye, okumaya dön...

Kar fırtınası ikimizi de birbirimizden ayırmak istercesine esiyordu.

- Anlamadım Sedov, diye bağırdım..

- Üniversiteye, okumaya dön diyorum, diye bağırdı bu kez. Sonra, belki duyuramayacağı kaygısıyla, belki de konuşmamız için başkaca çıkar yol bulamadığından olmalı, birden kollarımdan tutup beni kendine çevirdi. O zaman Sedov'un ince görünümlü ellerindeki kendi kendinden utanırmış gibi gizlenmiş gücünü seziniyeyip duyarladım:

- Dinle Georgi, dedi, intihara karar verdiğim gece istasyondan döner dönmez, kendimi ertelleyebilmenin tek çıkar yolunun yeniden okula dönmek ve okumak olduğunu kavradım birden. Zaman zaman ara vermek gerekir devrimci uğraşa. Başkalarının da yetişişip bulunduğun yerde seninle birlikte çoğalmalarını sağlamak için.

Kann içinde birer karartı gibi geçen gölgelerle birlikte yürüdük yan yana bir süre? Ve sonra Sedov kar fırtınası içinde tıpkı ötekiler gibi gölgeleşerek yitip gitti. Eve zor döndüm. Tramvaylar çalışmıyordu. Depolarından çıkarılmamışlardı bile. Anamın Samara'da özel biçimde dokuttuğu kalın battaniyelerin içine gömüldüm. Birden onları özledim. Mutfakta yemek yiyişlerimizin sımsıcak anısı kavradı tüm düşüncemi. Sonra Sedov'un hayretle bakan gözleri belirdi karşımda. Hiç farkına varmamışım; Sedov otele ilk girdiğimde de bana öyle bakıyordu. Ve de Sedov anılarımda hep bu çocuksu, iri iri açılmış gözleriyle kaldı. Bir de zaman zaman anımsamadan edemediğim tümcesiyle: "Devrim oyun değildir Georgi... kurallarını bizim saptayacağımız bir oyun. Ölümümüzse yanlışlarımızı düzeltme olanağını bize hiçbir zaman vermeyen kötü bir susuş, kendi yanlışlığımızla birlikte yitip gidişimizdir..."

***

Sedov'un etkisini üzerimden uzun zaman atamadım. Hele onun yaşamının noktalanış biçimini öğrendikten sonra bu etki devrimci pratiğimde kendi kendime çıkardığım, kendi kendimde edindiğim bir öğretiyey, bir ilkeye kavuştuy.

Neydi Sedov'un bende etki yaratan düşüncesi ya da duygusu? Hangi doğruyla Sedov beni uyanyordu? Bu uyansının bugün bile geçerliğini sürdüren gerçekçiliği nedir? Kuşkusuz Sedov hem zeki, hem savaşımcı, hem de alabildiğine okumuş, edinimler kazanmış bir insandı. İlk bakışta hiç belli olmayan bu durum onu tanıdıkça, onunla konuştuğça daha iyi kavranmaya başlıyor, karşısındaki tam karşıtı bir düşünce ve eylemi kendine kılavuz edinmiş olsa bile onun üzerinde yabana atılmayacak bir etki yaratmasını biliyordu.

Sedov kuşku yaratmıştı bende. Hiç beklemediğim, hazır olmadığım bir zamanda derin bir kuşkuya, acaba sorusuna getirip bırakmıştı beni. Kitlelerin içinden geliyordum. Kitlelerle birlikte Torid Sarayının kapıları önünde kendi yapayalnızlığımızla baş başa kalakalmıştık. Torid Sarayında şimdi bir prensin başkanlığında, günahımız kadar sevmediğimiz burjuvalarımızın oluşturduğu bir hükümet bizi yönetmek için eylemlerini birbiri ardısına korkusuzca, hiçbirşeyden çekinmeden geliştiriyordu. Bizi asıl öfkeliendiren, bir bakıma umutsuzluğa düşüren burjuvalarımız değildi. Ama Sovyet'i onların kuyruğuna takan menşeviklerle sosyalist-devrimcilerdi. Bunu anlayamadığımız, buna alabildiğine yoksul Viborgluların içerlediği bir zamanda Sedov öfkemi sulandırmasını derin bir kuşkuya kapılmamı becermişti. Bolşeviklerin leninist kanadının Bakunin'in anarşizmiyle gittikçe bütünleşeceğini ve de sonuçta yeni narodnik kuşağının oluşmasını sağlayacağını, bunun kaçınılmazlığını söylüyordu. Yeni narodniklerinse kendi kuşağının narodniklerirden daha acımasız bir biçimde öldürüleceklerini vurguluyordu. "Nedeni de" diyordu Sedov, "yeni narodnikler ya da öteki adıyla bolşevikler, bu kez karşılarında yalnızca gerici güçleri değil, ama halkın içinde örgütlenmiş partileri de bulacaklardır..." Birbirimizle boğuşmanınca bizi nereye götüreceğini kestirmek güç olmuyordu Sedov için: Böylesine anarşik bir yapı sonuçta çarçı gerici güçlerin otokratik yönetimiyle noktalanacaktı.

Sedov'a hak verdirtecek günler yaşadık. Özellikle Nisan olaylarında... Haziran gösterilerinde... Ve de ünlü Temmuz Günleri'nde. Özellikle de devrim tarihimize geçen ünlü Temmuz Günleri'nde. Kendi kendime "Yoksa Sedov ve onun gibi düşünenler haklı mı

çıkacaklar?" diye acıyla düşünüyordum. Oysa, en yoğun kuşkuları yaşadığım, Sedov'a galiba en çok hak verir olduğum bir zamanda Sedov Samara'da öldürüldü.

Sedov'u öldürenler ne menşevikler, ne bolşevikler, ne Anayasa-cı-Demokrat Parti, ne darbe peşinde koşan gerici generallerin kanlı cinayetlerle yaşamaya başlamış adamları... ne şu, ne bu.. ama Sedov'u öldürten kendi partisi, Sosyalist-Devrimci Partiydi. Bir devrimcinin dramını vurgulaması açısından Sedov'un yazgısıyla ilgilendim ve kendim için, kimbilir belki başkaları için de yararlı olabilecek şu öğretiyi çıkardım; bu öğreti Sedov'un gelişen dramını özetlediğimizde kendini zaten apaçık ele veriyordu: Sedov ilerlemiş yaşına, ileri devrimci deneyine rağmen aslında ve temelde Narodnizmin popülist geleneğinden kopmuş değildi. Halkının ve geleceğin devrimci diyalektiğini, içine iyice sinmiş olan popülist gelenek yüzünden gerçekçi bir biçimde yorumlayıp kavrayamıyordu. Bu, bir bakıma tüm yaşamını devrime adanmış bir devrimcinin dramını oluşturuyordu. Bunu Sedov'un öldürüldüğünü, hem de kendi partisinin adamları tarafından öldürüldüğünü öğrendiğim zaman tüm açıklığıyla kavradım. Sedov görüntüdeki nesnel koşulların diyalektik yapısını iyice kavrayabilmiş değildi. Öyle sanırım ki bu noksanlığının başlıca nedeni **Kapital'i** okumamış olmasıyla sıkı sıkıya ilgili. Bunu hiçbir zaman öğrenemedim. Sedov'un Paris Komünü'nü bana örnekleyen yorumuyla Marx'ın Komün eleştirisi arasındaki farklılıkları görmemden sonra bu konudaki kuşkularım iyice haklılık kazanmaya başladı. "Kuşkum yok" dedim bir gece iyice Sedov'u düşünürken "Kapital'i iyice okusaydı böyle bir yanılgıya düşmezdi Sedov. Marx'ın Komün eleştirisinden ya da Fransa'da İç Savaş yapıtımdan haberi olsa, bunları inceleyeydi hiç kuşkum yok düşüncesini yaşamına koymuş bu katıksız devrimci böylesine bir yanılgıya düşüp yanılgısını yaşamıyla ödemezdi..."

Samara bölgesinden gelen yoldaşla Sedov üzerine yaptığımız konuşmalardan sezindiğim gerçekler, yukarıdaki varsayımlarımın doğruluğunu gösteriyordu. Her zaman kendini yenilemeye, her zaman en az yanılgılık yapmak için kendi kendisinde istem üstünde uyanık bekleyen Sedov, son zamanlarda kulaklar cumhuriyeti ile nereye dek gidilebileceğini daha iyi seziniyor ve bolşeviklerin

köylülük ve yoksul köylüler konusundaki önerilerini daha iyi yorumlamaya başlıyordu. Sedov'un ölüm öyküsünü anlatan Samara bölgesinden yoldaşımız, partisiyle ilk çatışmasının tarım kooperatifleri ve belediye meclisi üyeliklerinden çıktığını söyledi. Sedov özellikle tarım meclislerinde belli bir oranda yoksul köylülerin de temsil edilmesini savunuyordu. Birlikte olduğu bir çok kulakla arası gittikçe daha çok açılmaya başlamıştı. Aslında kulaklar Sedov'dan çekiniyorlardı. Ama çıkarlarıyla oynanan insanların gözü hiçbir şeyi görmez. Hele herşeyin böyle kapışıldığı ve de kitlediği bir dönemde azizler bile istenmez, topraklarından kovulabilir, taşlanabilir...Kulaklar, parti genel merkezine Sedov'un bolşevikleşmeye başladığını dile getiren şikayetler yağdırmaya, parti bölge temsilciliğinden alınmasını ısrarla istemeye başladılar. Bir bakıma haklı kanıtları da vardı. Sedov, Samara bölgesinin İvstçenkova işçileriyle ve onların bolşevik örgütleriyle sıkı sıkıya bir ilişki kurmuştu. Onlarla olmaktan kıvanç duyuyor, onlarla tartışıyor, karşılıklı bir etkileşim yaratmada her iki taraf ta alabildiğine özen gösteriyordu. İvstçenkova fabrikasının işçi komitesini oluşturan genç işçiler Sedov'u dinlemekten derin bir tat alıyorlardı. Bolşeviklere St. Petersburg, Moskova gibi merkezlerde cadı kazanı kaynatılmaya başlandığı bir dönemde Sosyalist-Devrimci Partinin merkezine Samara bölgesinden gelen şikayetler gittikçe önem kazanmaya, bir çoğu kendi arkadaşı olan parti yöneticilerinin dikkatini çekmeye başlıyordu. Merkezdeki bir takım arkadaşları kendisini uyarmaya, dikkat etmesi gerektiğini söylemeye başladılar. Bunun ne anlama geldiğini çok iyi bilirdi Sedov. Ama o hiçbir şeye aldırmandan düklerle grandükler ve prenslerin topraklarının kulaklardan çok yoksul ve topraksız köylülere dağıtılması istemini sürdürüyor, bu topraklar üzerinde komün işletmeciliği konusunda projeleri üstelerek gönderiyordu. Bununla da kalmıyor, bu konuda ajitasyon ve eylem birliği yapmaktan çekinmiyordu bolşevik yoldaşlarla.

Partisiyle arasındaki çatışma Kerenski hükümetinin desteklenmesi konusunda alabildiğine geniş ve köklü boyutlara ulaştı. Sedov, partinin artık iyice sağa kaydığını görmeye başlıyordu. Partisini yadırgamaya, bunca uğraşısını ve de yaşamını koyduğu partisine yabancılaşımaya başlıyordu. Eski teröristlerin temellendirdiği bu partiye Şubat Devriminden sonra generaller, çarçı yönetimde görev

üstlenmiş bürokratlar, teknokratlar parti kadrolarına doluşmaya, partide gittikçe etkinlik kazanmaya başlamışlardı. Özellikle eski teröristlerden ama hiçbir zaman güvenmediği maceracı Savinkov'un parti merkezinde nasıl gittikçe daha etkin olduğunu görmek Sedov'u kara kara düşündürmeye başlamıştı. Savinkov'un düşünceleri, partinin sağ kanadıyla tümüyle resmileştirilmek üzereydi o zamanlar. Özellikle büyük toprak sahibi eski Duma başkanı ve partinin önde gelenlerinden Rodziyanko, halen Duma Geçici Komisyonu başkanlığını da yürüttüğünden tüm otoritesini kullanarak Savinkov'un "Güdümlü Demokrasi" tezlerini destekler olmuştu. Ne ki Sedov da papucu öyle kolay kolay ucuza kaptıracaklardan değildi ve partinin sol kanadındaki kıpırdanış gittikçe yoğunlaşmaya başlıyordu. Durumu bana anlatan yoldaş örneğin tanrı kooperatiflerinin hemen yanında onun girişimiyle tanrı komitelerinin oluşturulduğunu, bu komitelerde söz hakkının yoksul köylülerde olduğunu söyledi. Bu durum Samara'nın kulaklarını iyiden iyiye çileden çıkarmaya yetiyordu. Üstelik Sedov gösterilerde söz alıp herkesin önünde "Tüm topraksızlara toprak", "Toprak reformu" ve "Komün işletmeciliği" istemlerini dile getiriyordu. Samara bölgesi Sosyalist-Devrimci Partinin sol kanadının gittikçe ağırlık kazanmaya başladığı bölgelerden biri oluverdi kısa sürede.

Tehlikeyi sezinlemede güçlük çekmedi Rodziyanko ve ekibi. Sedov'u tanıyorlardı. Onun böyle bir solun başına geçmesindeki sakıncaları çok iyi biliyorlardı. Samara bölgesinin sol sosyalist-devrimcilerin karargahı olmaya başlamasının "Güdümlü Demokrasi" sağcılarınca nasıl bir tehlike doğurmaya bu tehlikenin nasıl gittikçe büyümeye başladığı sezinleniyordu. Sol sosyalist-devrimciler herşeye rağmen bolşeviklerle ilişkilere -yasal olmasa bile- alabildiğine önem veriyorlar, bu ilişkilerin kopmamasına özen gösteriyorlardı. İşte böylesine herşeyin aynıştığı ve önem kazandığı bir sırada Samara'da...

" Küçük çaptaydı aslında toplantı", dedi arkadaşım. "Özellikle Nijni-Novgorod bölgesinden gelenlerle toplantının yapıldığı söyleniyordu. Sızan söylentilere bakılırsa bu toplantıda öteki bölge temsilcisi arkadaşlara da götürülmek üzere 'Savaşa karşı, doğrudan, koşulsuz bir barış' önerisi görüşülmüş."

"Oysa o sıralarda Kerenski hükümeti batılı emperyalist devletlerin emrinde Galiçya cephesinde genel bir saldırıyı başlatmak üzere tüm hazırlıklarını tamamlamıştı. Ve de kendisini destekleyenlerin başında sosyalist-devrimcilerle Rodziyanko geliyordu.

"Bolşeviklerin 'Ne toprak, ne savaş ödentisi; doğrudan barış' sloganıyla aynı doğrultuda olan bu barış önerisi toplantıda görüşülüp karara bağlanmış ve dağılmış...Yalnız gelenlerden biri, sonradan Nijni-Novgorod bölgesinden de olmadığı anlaşıldı ya, Sedov'la birlikte kalmış, onun evinde. Ötekilerin hepsi dağılmış ve trene yetmişler. Nijni-Novgorod bölgesinin temsilcileri de bu gençten adamı bir başka bölgenin temsilcisi olarak orda bulunuyor sanıyorlarmış. Biliyorsun Sedov yalnızdı. Küçük ama iyi bir evi vardı. Kitaplarla dolu bir ev. Yalnız yaşırdı. Gelen konuklarını o nedenle kendisi kapıda karşılar, iki odadan oluşan bu küçük evin hem çalışma, hem oturma odası olan salonuna konuklarını buyur ederdi. Öteki küçük odayı ise kimsenin gördüğü yoktu. Orası Sedov'un yatak odasıydı. Ben kendim görmedim, ama yatağının hemen başucunda genç ve güzel bir kadının resmi varmış arkadaşların anlattığına göre. Ne ki bu resmin Sedov'un bir zamanlar çok sevdiği bir kadına mı, yoksa küçük yaşta yitirdiği anasına mı ait olduğunu hiç kimse doğru dürüst kestirip te söyleyemedi. Konuklar Sedov'un çalışmasını bir süre izlemek zorunda kalırlardı. Sedov elindeki yazıyı ya da işi kesin bir biçimde bırakmaz, çalışma masasının gerisinde bu çalışmasını - kuşkusuz ivedi bir biçimde- tamamladıktan sonra konuğuyla konuşmaya başlardı. Çok kişi onu çalışma masasındaki koltukta oturur görmeye alışıkta. O sabah gelen sütçü kadın da tek katlı evin kapısının açılmadığını görünce Sedov'un uyuduğunu sanmış. Ama sonradan birden aklına gelmiş ki, Sedov kendisine süt almayacağı zamanda bile kapıyı her zaman açmıştır ve de en azından, bir yere gitmişse, not bırakmıştır.

"Sütçü kadının birden içine düşen kuşku yüzünden içeriye girildiğinde, girenler önce Sedov'u çok kitap okumuş da masanın arkasındaki koltukta sızıp kalmış sanmışlar. Ama yanına yaklaştıklarında sağ şakağından sızan kanın koyu bir leke gibi donduğunu görmüşler.

"Birgün önce toplantı yapanlar o gece yine döndüler Samara'ya. Hepsi birlikte. Yalnız içlerinde işte o gençten adam yoktu. O zaman durumun anlaşılmasında güçlük çekilmedi.

"Sedov'a tüm İvestçenkova işçilerinin ve yoksul tarım komiteleri üyelerinin katıldığı büyük bir tören yapık. Ne marş söyledik. Ne slogan attık. Onu ta Samara'dan fabrikanın bulunduğu yere kadar, onca uzaklığı yürüyerek getirdik. Fabrikanın hemen gerisindeki tepeye gömdük. Samara'nın tüm yurtsever kadın ve erkekleriyle gençleri bizimle birlikte sessizce yürüdüler. Yaşlılar atlarına binmişlerdi. Ona aziz diyen kulaklarsa hiç kimse yoktu. Sedov'un halkça nasıl sevildiğini, yoksul kesimlerce nasıl saygın bir kişilik taşıdığını o zaman daha iyi görüp kavradık. Biz bolşevikler er-bizden olmamasına karşın- onu kendi fabrikamızın bağına gömdük. Anısını Samara'lı bolşevikler unutmayacaktır. Bir gün mutlaka gerçekleştireceğimiz, gerçekleşmesini tamamlayacağımız devrimimiz bize Sedov'un anısı önünde saygıyla eğilmek için fabrikanın bir seksiyonuna Sedov adının altın harflerle yazılmasını anımsatacaktır sanırım."

Sedov'u İvastçenkova işçileriyle tüm Samaralıların saygıyla sevgiyle anmalarının kuşkusuz büyük önemi var. Sedov yanlış yerde savaşım veriyordu. Çernov'un partisinde büyük toprak sahipleriyle küçük burjuvazinin işbirliği içinde oldukları bir ortamda devrimci doğrultularla halka hizmet edilemeyeceğini anlayamadı Sedov. O karlı gecede beni bir baba sevgisiyle kucaklamış olan Sedov'un sözleri birden tüm canlılığıyla kulaklarımda canlandı: "Dinle Georgi" diyordu, "intihar etmeye karar verdiğim gece, istasyondan döner dönmez, kendimi erteleyebilmenin tek yolunun yeniden okula dönmek ve okumak olduğunu kavradım. Zaman zaman ara vermek gerekir devrimci uğraşa. Başkalarının da yetişip bulunduğun yerde seninle birlikte çalışmalarını sağlamak için..."

Sevgili Sedov, narodnik kuşağından damıta damıta getirdiği büyük devrimci yalnızlığında ilk kez kitlelerin kendisini aştuğunu görüp anlayamadı. Rodziyanko'nun partisinde toprak ağalarına karşı toprak reformu istemek gibi çelişkinin sınıfsal yanlışlığını kavramaya olanak bulamadı. Bolşevizmin yeni Narodnizm olma-

sından korkarken, kitlelerin nasıl bir nabız gibi bolşevik sloganlarında attığını saptayamadı. Bilimselliğinin şematik yapısının kitlelerce aşılabilmesini sınıfsal tabana oturmaya başladığını sezinlediği an -yine de tüm sakınımlarıyla- kendini derleyip toplayıp bu doğrultuda kendi partisinde uğraş vermeye koyulduğunda kendisini öldürdüler. O zaman gençliğimin belki de ilk öğretisini kendi kendime belli bir ilkeye bağladım:

Geçerli olan doğru teori ve doğru eylemin birliğidir. Yanlış teori ama doğru eylem koyan Sedov, bu ikisinin açmazında kaldı. Temelde diyebilirim ki, bu yol ayrımında yitirdi canını. Teorisinin yanlışlığını anlamak için yeterince zamanı olamadı. Eyleminin doğruluğu belki de artık yetiyordu kendisine. Ama bu açmazlık, bu çözümsüzlük Sedov'u ister istemez doğru olan eyleminin en can alıcı olduğu yerde yakaladı. Başka türlü de olması olanaksızdı. Sedov Bolşevik Partiye geçebilseydi, teorideki tıkanıklığım kendi kendinde aşabilseydi hiç kuşku yok gerek biz, gerek Samara'lılar gerçekten çok şey kazanacaktık. Özellikle Samara'da iç savaş dönemlerinde Sedov'un bulunması nasıl etkin olurdu kimbilir...

Sedov'un yaşam öyküsünden öğrendiğim işte bu oldu. Belki küçük bir ayrıntı ama benim yaşamımda derin bir etkisi vardır bu öğretinin.

Sedov, seni, azgın çaracı General Komilov'a karşı St. Petersburg'u savunurken tanıyan, seninle konuşmuş genç İvastçenkova işçisi yoldaşla birlikte derinden derine andık ve senin önünde saygıyla eğildik.

" 1871 Komünü 1793 Komünü'nden daha iyi silahlanmıştı. 60.000 savaşçı, yüz binlerce tüfek, 1500 top, 5 tabya, Montmartre, Belleville, Pantheon'un birlikte kuşattıkları çepeçevre kent surları, yıllarca kendisine yetecek cephane, isterse milyarlara ulaşabilecek para... Yenmek için daha ne gerekti kendisine ? Azıcık devrimci içgüdü."

Lissagaray (10)

1871 Komünü'nün Öyküsü'nden.

LENİN YOLDAŞIN RUSYA'YA DÖNÜŞÜNE TANIKLIĞIM (11)

Finlandiya Garı. Bugün 4 Nisan.Ve Viborg Mahallesi, tüm Petersburg, Finlandiya Ganna yığılmış kalmış.Uzun, upuzun bir aynılıktan sonra Lenin geliyor. Lenin'i bekliyoruz Finlandiya Gannında. İğne atsan yere düşmez. Tüm tramvaylar, tüm araçlar insan seli içinde donmuş kalmış. Hiçbiri yerinden oynayamıyor.

Birden Katyuşa'nın boşluğunu duyarladım içimde. Katyuşa'yla son zamanlardaki ilişkilerimiz anlamsız bir bunalıma dönüştü. Böyle bir günde yanımda olmalıydı Katyuşa. İçimin burkuntusunu kalabalıklar, yığınların kıvancı söküp atamıyor. Sessiz sessiz bir yerlerim kanıyor sanki. Oysa burada proletaryanın günlerdir süren bunalımı sanki büyük bir sevinç bombası gibi patlıyor ışıklar ve tepeden tımağa kızıl bayraklarla donatılmış Finlandiya gannında. Kocoman bir fener de var. Doğrusu bunu nasıl yaptıklarına çok şaşırdım. Devasa bir görünümü var. Bir yanıp bir sönüyor. Gann giriş merdivenlerine, gara geliş yollarında boydan boya zafer takları kurulu. Zafer taklarının güllerle, çiçeklerle kaplı güzelliği dalga dalga kızıl bayraklarla bütünleşiyor. Kitleler ilk kez böylesine sevinçli, böylesine tedirginsiz ve kararlı. Lideriyle buluşmanın coşkusunda. Lenin'in dönüşünün ne anlama geldiğini herkesten çok

St. Petersburg proletaryası sezinleyip bilincinde bir büyük kıvançla oluşturuyor. Kızıl bir zemin üstüne altın sarısı yazılarla yazılı "Bolşevik Parti Merkez Komitesi" yazısı tüm alanda hafif hafif dalgalanıyor. Kitlelerin sıkışmasından fenalık geçirenlere yardıma koşuyoruz. Bolşevik Partinin gençlik kolunun çalışmalarını herkes zaman zaman izlemeden edemiyor.

Bugün bile düşündüğümde ayrıntısını kavrayamadığım bir yolla kendimi gann içinde buldum. Gann içi alandan da sıkıştı. Gardan baktığımda gördüğüm şey ise beni gerçekten hayrete düşürdü. Alandaki otobüsler, tramvaylar birer kara leke gibi kalmış kalabalığın içinde. O zaman gara nasıl girebildiğime gerçekten çok şaşırıyorum. Gann içi bayraklarla, çeşitli kuruluşların delegasyonları ile dolu. Ne ki buradaki görünüm alana oranla daha bir düzenli. Bu düzenin nereden kaynaklandığını gözümlememek olanaksız. Kronştadt denizcileri bahriyeli giysileri içinde garda yerlerini almışlar, perondaki tüm düzeni son derece görkemli bir biçimde sağlamışlar. Kronştadt denizcileri tepeden tırnağa silahlı. Gann içine giriş te, çıkış ta alabildiğine zor. Zorluk halkın tepkisinden kaynaklanıyor. Görevlilerin bile çoğu bu tepkiden çekindikleri için gann alana yakın bölümünde kalakalmışlar. İçeriye giremiyorlar. Bolşevik Partinin parti üyelerine bile tepkinin sert olduğunu gözledim. Kronştadt denizcilerine parti üyesi kartını gösterip gara girmeye çalışan bir partiliye kadınların şöyle bağırdıklarını duydum: "Parti üyeleri de dışarda beklemeliler. Şimdiye dek kimsenin tanımadığı kişiler ellerini kolları sallaya sallaya içeri giriyorlar." Ben parti üyesi değilim ama halk gençlere elinden gelen kolaylığı gösteriyor.

Peronda Merkez Komitesi üyelerinden bazılarını tanımakta zorluk çekmedim. Ama en çok aklımda kalan Kamenev yoldaşla Şliyapnikov yoldaş. Özellikle Şliyapnikov. Nedeni de şu; karşılaşma töreninin hazırlanmasıyla görevli Şliyapnikov. Gann çar için yapılmış dinlenme salonuna yöneldiğimde Sovyet Merkez Yürütme Kurulu üyelerini, pınl pınl avizelerle, gümüş şamdanlarla, billurdan donatımı ve paha biçilmez döşeme takımlarının ortasında Lenin'i bekliyor görmekten nedense derin bir şaşkınlığa düşüyorum. Özellikle Sovyet Yürütme Kurulu başkanı Nikola Semyonoviç Çeidze'yi görmek şaşkınlığımı daha çok artırıyor. Yanında

menşeviklerin önde gelen yazarlarından Potresov'la konuşuyor. Daha çok Potresov konuşuyor, melankolik yüzüyle Çeidze de ken-disini dinliyor sıkıntılı sıkıntılı. Potresov'u nerede gördümse hep konuşuyor gördüm. Bu adamın çenesinin ne zaman durduğunu gerçekten merak ediyor insan. Yemek yerken bile konuştuğunu söyleyenleri düşününce insan bu adamın uykusunda bile çenesini buyruğu altına alamadığına inanacak neredeyse.

Lenin'i getiren tren saat tam 11'de perona girdi. Trenin perona girişini garın çarlık dinlenme salonunun yıkılacakmış gibi birden bir baskıyla karşı karşıya kalmasından anladım. Duvarların çatır-damasını duydum sanki. Alandakilerin gara girebilmek için zorla-masından mı, yoksa gardakilerin yol açabilmek için bir boşluk ya-ratabilme girişimlerinden mi, kestiremiyorum doğrusu. Yalnız Kronştadt denizcilerinin havaya ateş ettiklerini duyuyorum Lenin yoldaşın gelişini duyurmak için. Merkez Yürütme Kurulu üyelerini izliyorum sürekli. Bir aralık Çeidze'nin, yanına Çeretelli'yi ça-ğırıldığını gördüm. Komite üyelerinden ayrılarak baş başa bir ko-nuşma yapıyorlar. İkisi de bir şeyde kesin bir düşünce birliğine varmış gibi birbirlerini onaylıyorlar karşılıklı diyaloglarında. Bir-den nedenini bilmediğim bir biçimde bu başbaşıktan kuşkuya kapılıyorum. Ama kısa bir süre sonra melankolik Çeidze, Sovyet Yürütme Kurulu üyelerinin ortasında yerini alıyor.

Zamanın hangi önemli ayrıntıları da kendisiyle birlikte sürükle-diğini kestiremeden Lenin'i çarlık dinlenme salonun kapısında gö-rüyorum. Yanında bolşevik liderlerle birlikte dinlenme salonuna koşar adımlarla girdi sanki. Başında yuvarlak bir kasket var. Lenin yoldaşı ilk kez görüyorum. (Elinde son derece alımlı bir buket tu-tuyordu). Lenin yoldaş salonun ortasında birden Sovyet Yürütme Kurulu üyelerini görünce durdu. Çeidze Lenin yoldaşa elini uzatı-yor ve "hoşgeldin" konuşmasını yapıyor. Doğrusu ilk kez partiler arasındaki ilişkilerin bu resmi görüntüsünü tuhaf, bir yapaylıkla izliyorum. Çeidze Yürütme Kurulu üyelerinin ortasında elindeki kağıttan okuyarak konuşmasını sürdürüyor:

"Yoldaş Lenin:

Tüm devrim ve Petersburg Sovyeti adına Rusya'ya hoşgeldiniz.

Ama...biz bugün başlıca devrimci görevimizin gerek içerden, gerek dışardan gelebilecek tüm saldırılara karşı demokrasinin korunması olduğuna inanıyoruz. Biz bu amacın bölünmeyle değil, demokratik safların birbirine omuz vermesiyle gerçekleşeceği kanısındayız.Biz, bizimle birlikte bu amacın gerçekleşmesi doğrultusunda çaba göstereceğinizi ummaktayız."

Ve konuşmasını tamamlıyor Çeidze. O zaman ilk kez, bir sözcüğün nasıl insanı tüm düşünce yapısıyla birlikte ele verdiğini orada görüp öğreniyorum. "Rusya'ya hoş geldin. Ama.." Evet bu hoşgeldin lafının ardından bir kurşun gibi fırlayıp bir süre saplandığı yerde kendi kendine vınlıyan ama sözcüğünü düşünüyorum. Niçin ama? Lenin hiç aldırmadan dinliyor Çeidze'yi. Sanki bu amayı hiç duymamış gibi, Çeidze'ye aldırmadan çarın dinlenme salonunu tabanından tavanına, avizelerine, pencerelerine dek inceliyor elindeki kırmızı karanfillerden oluşan demeti okşayarak. Zaman zaman Lenin'in bakışının tüm görkemli gösterişlerin üstünden kayıp gittiğini ve halkın bulunduğu yörelerde uzun uzun durduğunu gördüm. Sanki ordan gözünü hiç ayırmak istemiyormuş gibi. Derin, dikkatli bakışından kuşkulananlar da Lenin yoldaşın baktığı yöreye doğru kaydırıyorlar bakışlarını... Ama orada St. Petersburg proletaryasından başka hiçbir şey görememeleri kendilerini şaşırtıyor.

Ve birden Lenin yoldaş konuşmasını yapıyor. Yürütme Kurulu üyelerini bir yana itip sanki imparatorluk dinlenme salonunun içini silme doldurmuş devrimci proletaryaya, Kronştadt denizcilerine, yoksul köylülere sesleniyor doğrudan doğruya. Tüm politik edinimsizliğime rağmen yine de anlamakta güçlük çekmiyorum; bu, Sovyet Yürütme Kurulu başkanının hoşgeldin konuşmasına verilen resmi bir hoşbulduk konuşması değildir. Birden derin bir ferahlık içimi kaplıyor. Lenin Finlandiya garında o gün şöyle dedi:

"Sevgili Yoldaşlar, Erlər, Denizciler, İşçiler,

Sizin kişiliğinizde yengin Rus Devrimi'ni selamlamaktan ve sizi ayrıca tüm dünya proletaryasının öncü ordusu olarak selamlamaktan son derece mutluyum. Emperyalist soyguncuların bu savaşı, tüm Avrupa'da başlayacak bir iç savaşın bir başlangıcıdır. Yoldaşı-

mız Karl Liebknecht'in çağrısına uyarak halkların silahlarını kendi ülkelerinin kapitalist soyguncularına çevireceği saat uzak değildir. Dünya sosyalist devrimi şimdiden ufukta yükseliyor. Almanya dalganıyor. Her gün, şu an, Avrupa kapitalizminin bütünlüğü darıma- dağın olabilir. Gerçekleştirdiğiniz Rus Devrimi bunun yolunu açtı ve yeni bir çağ başladı. Yaşasın dünya sosyalist devrimi"

Finlandiya garındaki şaşkınlığı ve dağınıklığı gözledim. Proletaryaya ve sınıfsal savaşıma kendilerini bir türlü ısındıramamış olanların, her devrimci girişimin amasını arayanların Lenin'in bu konuşması karşısında uğradıkları paniği izliyordum. Sovyet Yürütme Kurulu üyelerinin çoğunun yüzü bir karış asıktı. Çeretelli'nin bakışlarındaki umutsuzluk koyulaşıyordu. Çeidze iyiden iyie kendi melankolisi içinde kararıp gitmişti. Sonradan öğrenecektim; Lenin'in karısı bile, yoldaşımız Krupskaya kocasının bu konuşmasından ötürü kendisine bir "deli" gözüyle bakılmasından dehşetli kaygılanmıştı. Demokratik safların birleştirilmesini isteyenlere karşı iç savaştan söz eden, emperyalist savaşın kapitalist soyguncularına karşı silahlarını doğrultacak proleteryadan söz eden ve bu sözcükleri haykıran bir lider hiç kuşkusuz karşısındaki- lerde bir uyuşmazla, bir yanı deliyle, bir anarşistle karşı karşıya kaldıkları düşüncesini uyandıyordu.

Ama dışarıda kendisini bekleyen kitleler onu anlıyorlardı. Ve Rusya'nın bu geri yapısında "Yaşasın Dünya Sosyalist Devrimi" diye haykıran lideri kucaklayarak git gide büyüye büyüye, git gide daha çok "Yaşasın Dünya Devrimi" diye haykırarak Bolşevik Partisi Merkez Komitesine doğru yöneliyordu. Lenin, halkın bu coşkusu karşısında zırlı arabasından çıkıp konuşmalar yapmak zorunda kalıyor, her seferinde de Rus proletaryasını tüm dünya proletaryasının öncü ordusu olarak selamladığını haykırıyordu. Onunla birlikte kendi iktidarlarını isteyen tüm proletarya da o coşkuyla haykırıyordu:

" Yaşasın Dünya Sosyalist Devrimi "

"Var olmak, taşrayı ele geçirmek, Paris'i yerle bir edecek topların ele geçirilişini engellemek için burjuvalar şefinin (Thiers'in) gerçekten güçlendiği kaynaklar nelerdir: Bir kelime ve bir avuç insan. Kelime: Cumhuriyettir. Bir avuç insan ise: Cumhuriyetçi partinin gelenekçi şefleri (...) Daha ilk ayaklanmalarda taşra görevlilerinin hepsi ortak dili kullanıyorlardı: 'Fesatçılara karşı Cumhuriyeti savunuyoruz biz'"

Lissagaray

"1871 Komünü'nün Öyküsü"

GEORGİ VASİLİYEVIÇ'İN NOT DEFTERİNDEN *

" Katyuşa İle Ayrıldık"

Büyük Kazan Katedralinin önündeki alanda Katyuşa ile buluştuk. Bahardı. Mayısı. Toprak kokuyordu. Güneş vardı. Çiçekler açmıştı. Gökyüzü duru, sevinçle doluydu. İyi anımsıyorum, çocuklar çocuk bahçesinde oynuyorlardı. Katedralin önündeki alanda Katyuşa ile buluştuk. Ben mi önce geldim, yoksa o mu beni bekliyordu, şimdi anımsayamıyorum. Yan yana oturduğumuz bankta Katyuşa'yı derin derin izledim. Onu mayısın bu buram buram baharı içinde daha çok sevdiğimi, onuz hiçbir şey yapamayacağımı düşündüm. Ama -anımsıyorum- hemen ardından şunları da düşündüm: " Katyuşa çok güzel. Böyle akıllı ve güzel bir kızın beni sevmesine olanak yok. Bu sevgiyi kazanmak için, bu sevgiye gerçekten layık olabilmek için n'aptım ben? Neyin başarısını gösterdim. Doğru dürüst hiç bir şeyin. Böylesine hiçken ileride onunla birlikteliğimizin mutluluğunu nasıl koruyabilirim?" Böyle düşündüm.

---

*- Georgi Vasiliyeviç bana Petropavlovskaya Kalesinde tutukluymken tuttuğu notları vermişti. Gerekli alıntılarını oradan yaptığımı ilerideki bölümlerde daha iyi görecektir okuyucu. Yazı düzenlemesinin bir gereği olarak notlardaki bölümleri buraya almak gereğini duydum.

- Burasını anımsıyor musun Katyuşa? Diye sordum. Önüne diktiği bakışlarını kaldırmadan yanıtladı beni:

- Anımsıyorum Vasiliyeviç...

Niçin sustuğumuzu bilmeden belki de, susuyoruz yeniden. Ama benim kafamda çok değil bundan iki buçuk ay öncesi canlandı. Yerel işçi komitesinin buyruğunca Viborg Mahallesinden gelen yüzbinler doldurmuştu bu alanı. Büyük Kazan Katedralinde iğne atsan yere düşmezdi. Birden Katyuşa'ya döndüm:

- Anımsıyor musun gerçekten? Diye yinelcdim sorumu. Bu anıtın ayakları dibinde konuşurken vurmuşlardı genç yoldaşımızı. Sadece onu değil... hemen onun yanındakini de... Neye uğradığımızı şaşırmıştık. Birden kalabalığın basıncı içinde boğulacak gibiydik.

Birden durdum uzun uzun baktım Katyuşa'ya. Onun göğsüme sokuluşunu anmsadım. O zamanki birbirimize sokuluşumuzla şimdiki biribimizden bu uzaklığımızın acısını kendi kendimde dindirmek istermişçesine konuşuyordum:

- Kurşun sıktıklarında yoldaşımız tam şurada, işte Aleksandr Yontusunun ayakları dibinde "Yaşasın Barış" diye haykırıyordu. Bu alanı dolduran onbinler de "Yaşasın Barış" diye haykırıklarını duyururlarken birden, nasıl olduğunu kestiremediğimiz bir biçimdeydi... iyice görmüştük. O günü tanıklığını yapacak kadar apaçık görmüştük...

- Ben görmedim Georgi Vasiliyeviç. Çok kalabalıktı.

- Ben iyice görmüştüm Katyuşa. İlk kez bir insanın vurularak nasıl öldürüldüğünü görüyordum. Bilmediğim bir tarihin bilmediğim bir dönemini yaşıyormuşum gibi gelmişti bana.

Birden sözümü keserek bana döndü Katyuşa:

- Bunlar bitti artık Georgi Vasiliyeviç. O genç yoldaşın nasıl öldüğünü herkes senin gibi gördü.

- Biliyorum Katyuşa...Çok kişi gördü. Ama ben unutamıyorum.

- O yoldaştan başka nice yoldaşlar da öldü. Ama yaşam kavgası sürüyor Georgi Vasiliyeviç. Yaşanmışlarda takılıp kalamayız. Artık bitti. Artık devrim gerçekleşti.

- Susuyorum.. İçimden "Katyuşa" diyorum, "seni nasıl sevdiğimi bir bilsen. Üçüncü Aleksandr'ın ayakları dibinde vurulup ölen yoldaşım ile birlikte, bu yürek çarptıkça damarlarımda, beynimde dolaşacaksınız ikiniz de..." Yükssek sesle konuşmaya başladığım zaman Katyuşa'yla göz göze geliyoruz:

- Devrim artık bitti?

- Bitti Georgi Vasiliyeviç. Artık çar yok...

- Artık çar yok... Çar yok artık...

Katyuşa o zaman kesin bir kararlılıkla şunları söyledi:

- Dinle Georgi Vasiliyeviç. Bu konuşmamızın son konuşmamız, son buluşmamız olacağını biliyorsun. İlişkimiz konusunda kesin bir karara varmak zorundayız. Senin üniversiteye dönmeni istiyorum. Bana bugün burada söz verirken en kısa zamanda nişanlanınız Georgi Vasiliyeviç. Ama sen bunu değil de hergün yeni yeni devrimler yaratmak için Viborg Mahallesi'nin proleterleriyle birlikte bir ordan buraya, bir burdan oraya serüvenler peşinde koşacaksan, bunu yeğliyorsan artık sana söyleyecek bir sözüm kalmadı demektir. Seçimini açık seçik yapmak zorundasın Georgi Vasiliyeviç. Hem açık seçik, hem de, bugüne değin getirdiğimiz ilişkilerimizin anısına, dürüstlikle...

İşte o zaman birşeyden kendimi gizlemiş gibi başımı katedralin bulunduğu yöreye doğru çevirirken:

- Seni seviyorum Katyuşa, diye konuşuyorum.. seni çok seviyorum. Seni bırakmak istemiyorum. Beni bırakma...

- Bunun birtek olanağı kaldı artık Georgi Vasiliyeviç. Tüm ar-

kadaşların gibi sen de üniversiteye dönersin, bir yıl kalmış olan fakülteni bitirirsin. Hiç kimse senden daha çok ya da hiç kimse senden daha az devrimci değil Georgi Vasiliyeviç. Simenon'un senden daha az tehlikelere atıldığını söyleyemezsin. Üstelik Simenon parti sorumlusuydu da... Ama şimdi işte teknik üniversitedeki derslerini sürdürüyor. Herkes sevinçle üniversitede çalışıyor. Sence Georgi, sence yine -sanki hiçbir şeyler değişmemiş gibi- gündüzleri sendikada, geceleri işçiler bölgesi Viborg'da... Bunun böyle süremeyeceğini bilmeni istiyorum. İnan bana bunun böyle süremeyeceğini bilmen gerekiyor.

Sadece susuyorum. Biliyorum ki ağzımı açsam, sözcüklerimi yeterince derleyip toparlayamayacağım boğuntumdan. Oysa gökyüzü alabildiğine duru. Oysa hava öylesine arık, temiz, bir kaynaktan gürül gürül akan su gibi...

Katyuşa derin kederimi görmüş gibi konuşuyor:

-Yakında cumhuriyet kurulacak Georgi. Herkesin bildiğini benim izlemediğimi mi sanıyorsun? Yakında seçimler var. Tüm partiler bu seçimler için hazırlanıyorlar.Bu seçimlerde Kurucu Meclis oluşturulacak. Kurucu Meclisin hazırladığı anayasa doğrultusunda tüm dünyaya duyurulacak cumhuriyetle birlikte rejim artık rayına, kendi temellerine oturmuş olacak. Bunları bilmiyor muyum sanıyorsun Georgi? Sovyetin yerini alacak Kurucu Meclisten sonra artık ülkenin sorunlarını çözecek temelli kurullar geliştirilecek. Tüm konuştuğumuz arkadaşlar bu oluşumlar, bu köklü değişiklikler karşısında coşkuyla çalışırlarken, içlerinde bir sen Georgi Vasiliyeviç, inan bana, gerçekten de bir tek sen, asık suratın, bilemediğim sıkıntılann içinde kapkara dolaşıyorsun... Benim artık buna gücüm kalmadı. Gerçekten kalmadı Georgi Vasiliyeviç...

Katyuşa'nın ağlamasını engellemek için konuşuyorum. O nedenle de hiç söylemek istemediğim şeyleri söyledim.

- Geçenlerde üniversiteye gittim Katyuşa.

Katyuşa birdeneliyle burnunu hafifçe sildikten sonra:

- Anlamadım Georgi? Diye sordu.

- Geçenlerde diye yineledim sözümü... bir kaç gün önce üniversiteye gittim...

- Gittin mi? Niye bana söylemedin Georgi, peki?

- Babam buraya geldiğinde Sedov diye birini tanıdım Katyuşa. Onunla bütün bir gece karşılıklı konuştuk. Bana üniversiteye dönmemi bu profesyonel devrimci öğütledi sıkı sıkıya. Bir sabah kitapları kapmış gibi fırladım, soluğu üniversitede aldım.

- Derslere girdin mi?

- Girdim Katyuşa. İlk önce sevindim de. Arkadaşım Selifan'la kucaklaştık. Selifan'ı sen de tanırısın Katyuşa. Selifan'ı nasıl sevdiğimi de biliyorsun. Ona sevgim bir kapıcının oğlu oluşundan gelmiyor yalnızca. Ama geceleri de çalışarak okuduğunu biliyorum Selifan'ın. Ah Katyuşa herşeyi sana doğru söylediğimi bilirsin. İlk önce bugüne değin, yani üniversiteler açıldığından bu yana fakülteye gelmediğime üzuldüm bile. Birden sana nasıl hak verdiğimi yanımda olsaydın boynuna sanlarak söyleyecek kadar sevinçliydim ve artık herşeye yeniden başladığım inancındaydım.

- Evet Georgi, seni dinliyorum.

O zaman birden sustuğumu anımsıyorum.

- Sonra derse girdik Katyuşa. Profesör Murazov'un dersi. "Suçlular Teorisi"ni okutuyor profesör Murazov. Herkes notlar almaya başladı. Ben de almaya başladım Katyuşa. İnan anlattıklarına yetişmek için hiç düşünmeden hızla notları almaya başlamıştım. Ama sonra elim git gide yavaşladı. Git gide duraladı Katyuşa. Kalem bıraktım ve profesörü dinlemeye başladım. Murazov "Suçlular Teorisinde" Lombroso'yu anlatıyordu. Lombroso'nun "Suçlu İnsan, Suç, Nedenleri Ve Çareleri" adlı yapıtındaki düşünceleri özetliyordu. Kendisini öylesine kaptırmıştı ki sanki ağzının salyaları aka aka suçlu insan tanımını yaparken ne kendisi, ne de yazanlar, hiçbiri onun çizdiği suçlu insan tipinin Viborg Mahallesinin proleterleriyle özdeşliğini, ona benzediğini hiç mi hiç düşünmüyor-

du. Murazov öylesine ustalıklı bir biçimde bir suçlu tipi çiziyordu ki Katyuşa, bunun Perspektif Nevski'de gösteri yapan proleterlerin hepsindeki tüm ortak yanları alarak oluşturulduğunu anlamamak için insanın kaz kafalı olması gerekirdi.

Selifan bunaldığımı anladı. Bir tek o, notları alırken kendini kaptırılmış değildi profesörün anlatısına. Yan gözle de beni izliyordu. Katyuşa, Murazov'un şunları söylediğini kulaklarımla duydum, bana inanmıyorsan Selifan'a sor.. ama n'olur sor. Murazov aynen şunları söyledi: "Baylar...22 Nisan gösterilerinde Perspektif Nevski'den geçerlerken balkonuma çıkmıştım. Göstericiler, nede-nini bilmiyorum, bizim sokağın orada bir süre durdular. Ellerinde çoğunun yine bayraklar vardı. Burada bir politik çizginin altını çizmek için bunları söylemediğimi özellikle belirtmeliyim. Ama balkonumdan aşağıya bakarken, itiraf etmeliyimki, suçlu insan konusunda büyük bilimsel doğrular getirmiş olan Ferri ve Lombroso ustaların artık tartışılmaz doğrultudaki insan tiplerine benzeyen çok kişiyi gördüm. Belki çok değillerdi. Ama vardılar. O zaman kendi kendime şunu sordum; devrim bu doğuştan suçluların suç işlemeye eğilimli davranışlarından kendini nasıl artacak? Ya da devrim buna olanak bulabilecek mi?" İnan bana Katyuşa, kendimi koridorda bulduğumu bile anımsayamıyorum. Yalnız yanımda Selifan vardı. Bana yetişmek için koşuyordu. Bahçeye çıktığım zaman derin derin soluk aldım. Selifan'la bir banka oturduk. O zaman ter içinde kaldığımı gördüm. Selifan mendiliyle alnımı, yüzümü siliyordu. Bir aralık büfeden içecek birşeyler getirdi. Ama ne o ne ben birbirimize hiçbir şey söylemedik. Bir süre sonra zil çaldı. Tüm öğrenciler kızılı erkekli bahçeye açılan çeşitli kapılardan akın akın çıkmaya, büyük gürültülerle kendi aralarında konuşup kahkahalar atmaya, şakalaşmaya başladılar. İşte o zaman yeniden tıpkı dersteki gibi bunalmaya, terlemeye başladım Katyuşa. Bilmiyorum niçin? Selifan elimden tuttu. Birlikte ana binanın çıkış kapısına geldik. O zaman Selifan bana şunu sordu:

- Rahatsızlığını çok iyi anladığımı bilmeni isterim! Georgi Vasi-liyeviç...Senin bugünkü durumunu ben kendi koşullarım gereği yıllar önce daha ilkokul sıralarında yaşadığım için bana pek zor gelmiyor...Ne zaman geleceksin?

- Hiç...hiçbir şey bilmiyorum Selifan... Sadece ders değil bunalımlar... Rusya'mızın bugünkü durumunda hiç bir şeyler yokmuş gibi kendi kıvançları içinde avlulara kapanan bu aydınlardan bunalıyorum. Bir daha gelebileceğimi sanmıyorum...

Son tümceyi dalgın dalgın yineledim:"Bir daha gelebileceğimi sanmıyorum Selifan", " bir daha geleceğimi sanmıyorum".

Katyuşa'yı unutmuş gibiydim. Sanırım anlarken bile nasıl boğulduğumu gördü Katyuşa. Soluk almadan dinliyordu beni. Alın damarlarının nasıl çıktığını görmemesi olanaksızdı. Belki de bu yüzden onun ellerine yapıştım:

- Yalvarırım beni anla Katyuşa. Çok istedim. Seni sevindireceğimi de biliyordum. Seninle bulanmaya başlayan ilişkilerimizin yeniden düzeleceğini, yeniden dirileceğini biliyordum. Ama başaramadım. Başaramayacağımı da biliyorum Katyuşa. Bana yardım et nolur, beni bırakma Katyuşa... Hiç kimsem yok. Gerçekten hiç kimsem yok. Sevgin bir büyük nimet bana Katyuşa. Onsuz yapamayacağımı biliyorsun.

Katyuşa soğuk bir biçimde avuçlarımdan çekti ellerini:

- Bunun sevgimizle bir ilişkisi yok Vasiliyeviç... Ben de seni seviyorum. Senden başkasını da hiçbir zaman böyle sevemeyeceğimi biliyorum.

- Öyleyse birbirimizden ayrılmamıza gerek yok Katyuşa? Öyle değil mi?

- Var Georgi Vasiliyeviç. Şimdi daha iyi anlıyorum ki üniversiteye gidip bir saat içinde ordan kaçtığını öğrendikten sonra daha da çok gerek var ayrılışımıza.

- Dinle beni Katyuşa. N'olur iyice dinle. Bir karar vermeden önce iyi dinle. Tüm Rusya sanki otobüs kazasına uğramış gibi. Herkes ayakta Katyuşa. Ulusun tümü ayaktaiken, insanların kedileri bile yediğini gördüğüm bir ortamda kedileri yiyen insanların doğuştan suçlu olduklarının öğretildiği bir üniversitede benim hiçbir şey yokmuşcasına, tüm çevreme karşı sağır ve kör, uslu us-

lu üniversitede okumamı nasıl isteyebilirsiniz? Sence onlardan, bu derslerden, bu sınavlardan daha önemli günler yaşamıyor muyuz Katyuşa? Herşeyi düzenlemek bizim elimizdeyken, çok kurnazca bu olanağın elimizden alınmak istendiğini görünüyor musun? Nasıl görmezliğe gelebilirsin?

- Ben başka şeyler de görüyorum Georgi Vasiliyeviç. Senin göremediklerini, örneğin otobüsleri kazaya uğramamış insanları. Hiçbir zaman da kazaya uğramayacakları. Onlar yol kenarlarında bekleyenlere hiç bakmadan arabalarını sürüp hızla gidiveriyorlar.

Sakıncasını bile bile, kendimi denetleyemediğimden olmalı sorumlumaması gereken soruyu soruveriyorum Katyuşa'ya:

- Katyuşa sen yolun kenarında kalakalmışlarla birlikte olmak istemiyorsun değil mi?

En küçük bir duraklamaya neden görmeden yanıtladı sorumu Katyuşa:

- Evet Georgi Vasiliyeviç. Dediğin gibi. Bunca eğitim öğrenim sonunda herşeyi bir yana itip Viborg Mahallesinde, onların barakalarında senin karın olarak yaşayamayacağımı biliyorum. Kendime de sana da oyun oynamayacak kadar dürüstüm Georgi. Sadece dürüst değil sevgime karşı da sorumluyum...

Birden bir çözüm yolu bulmuş gibi:

-Peki Katyuşa, diye doğruluyorum ona doğru... Viborg Mahallesiye yerleşmemiz gerekineyebilir... Bu konudaki önerimi geri alıyorum. Bir daha da hiç bundan söz etmeyeceğim. Kendimize göre, kendimize daha uygun bir yer buluruz.

- Senin sendika yazıcılığından eline geçenle mi Georgi? Dinle Georgi; ben evlendiğimde, kocamın gecenin bilmem kaçında evden alınıp götürülmesini, köşeyi dönmeden de ardından bir müfreze askerin yaylım ateşinin cayırtısını duymak istemiyorum. Bunca kavga, boğuşma, kan içinden çıktıktan sonra artık yorgunum Georgi Vasiliyeviç. Çan hep birlikte yendik Georgi. Çanın yenilgisi kolay oldu yaşadığımız savaşa rağmen. Ama bundan sonrasının

böyle kolay olmayacağını biliyorum Georgi Vasiliyeviç. Bu kez Viborgluların her istediğinin yerine getirilmesinin olanaksızlığını hepimiz kestiriyoruz. Menşevikler, sosyalist-devrimciler, liberaler, tüm yurtsever demokratlar, Viborglularla onların destekçisi bolşeviklere karşıyken işlerin sizin istediğiniz gibi gerçekleşmeyeceğini apaçık sezinliyorum ben Georgi. Bunu 22 Nisan gösterilerinde daha iyi anladım. Bundan sonrasının çok zor olacağını biliyorum, çok kan döküleceğini de. Ben böyle bir maceraya yanımda küçük küçük bir takım çocuklarla katılmak istemiyorum. Buna doğacak çocuklarımız adına kendimde hak bulamıyorsam, sorumluluğumun nasıl ciddi boyutlara ulaştığını anlamam gerekir Vasiliyeviç... Hem de çok iyi anlamam gerekir.

Son hızlarıyla köpük köpük iki ırmağın birbirleriyle çarpışmalarının tam orta yerindeyim sanki. Dalgaların üzerine zaman zaman çıkabildiğimde Katyuşa'ya elimi uzatır gibiyim. İşte o zamanlarda Katyuşa'ya seslenebiliyorum boğuk boğuk:

- Seninle devrim arasında seçme yapmak çok saçma...
- Böyle bir seçme yapmak durumuna geldik Georgi Vasiliyeviç.

Sanki Katyuşa'nın söylediklerini duymakta zorluk çekiyorum. Duyduklarımı da anlamakta. Tüm kulaklarım uğulduyor, biliyorum ben, belki de böylesine çağlayanların altından kalkmak, kurtulmak olanaksızdır...

Sesimi duyurmak için bağırdım o zaman:

- Böyle bir seçmeyle karşı karşıya kalmak istemiyorum Katyuşa. Yardım et... Seni yitirmek istemiyorum Katyuşa. Sana da, devrime de bağlıyım ben. İkisinden birinin olmaması ne kötü...
Sonra birden susuyorum. Katyuşa kalkıyor.

- Gidiyor musun Katyuşa?
- Allahısmarladık Georgi... İyi şanslar sana.

Katyuşa, alanın gelip geçenleri içinde birden gözden yitti. Ne

kadar zaman oturduğumu anımsamıyorum onun ardından. III. Aleksandr Yontusu önünde uzun uzun durdum. Sonra anlamını da nedeni de bilmiyorum, katedrale girdim. Sıralardan birine oturdum. Yorgunluğum dinleniyor. Katedralin kapısında dilenen yoksullara paytonlarıyla gelenler, girerken de çıkarken de birşeyler veriyorlar. Sanırım öğleden sonraya doğru Viborg Mahallesiinde buldum kendimi. Viborg Mahallesiinin Eylem Birliği Komitesinin 23 Şubatta başkanlığını yapan ve o geceden beri benim dostum olan Boris Vasili şaşkın şaşkın yüzüme bakıyor:

- Georgi Vasiliyeviç n'oldu, neyin var? Hasta mısın yoksa?

- Katyuşa'yla ayrıldık...

Herşeyi anladı Boris Vasili. Bir süre hiç konuşmuyoruz. Kızların sofrayı hazırladıklarında Boris yoldaş beni neşelendirnek için hem sofranın hazırlanmasına yardım ediyor gülünç bir biçimde, hem de konuşuyor:

- Ah benim prensliğim zamanında olmalıydı bu olay ki o zaman görmeliydin bu işin nasıl bir yaman çözümlendiğini. Eee Georgi, sen benim prensler sülalesinden geldiğime inanmıyor musun yoksa? Öyleyse tarihimizi iyice incelememişsin... Bu gördüğün kızla rda tekstil işçisi değil birer prenestirler Georgi Vasiliyeviç... Gözünü dört aç ta gerçeği gör. Bir kötü büyücü kadın bizi bu duruma soktu. Sonra da dedi ki: " Eyyy Prens Vasili... yeniden prensler gibi yaşamak istiyorsan o kötü ve arsız Viborglularla birlikte tüm prenslikleri elde etmek için savaşım vermeye zorlusun. Seni buna mahkum ediyorum ey Prens Vasili. 1371'den 1525'e dek süren saltanatınızı ancak böylece sonsuzluğa ve ölümsüzlüğe kavuşturabilirsin. Sana soyunu anımsatmaya başlayayım mı Boris Vasili? I.Vasili 1371-1425 yılları arasında yaşadı; Vladimir Vasili. Moskova prensiydi. Her şeyi çok severdi, her şeye karşı çok tutkuluydu; güzel kızlara, şaraba, topraklara, paraya, altına, ete, süte, ineklere... Ve güzel kırsaklara. İlk tutkuyu işte biz ondan aldık. Kaymbabasına karşı verdiği savaşta adamı öldürüp topraklarını ele geçirdi. II. Vasili'ye mujikler Kör Vasili derlerdi. 1415-1462 yılları arasında yaşadı... Yerine oğlu İvan geçti... Ve o

da birçok savaşlar yaptı. Birçok mujik öldürdü. Topraklarınının verimini artırmak için dünyanın bile kendisine küçük geleceğini sandığı bir zamanda küt deyip ölüverince yerine III. İvan Vasili geçti. Ve ondan Korkunç İvan oldu. Ve Korkunç İvan şu işleri yaptı..."

Sofrada herkes Vasili'ler tarihine gülmekten kınılıp geçerken, ben Putilov işçisi, tam beş çocuk babası ve de Eylem Birliği Komitesi eski başkanı Boris Vasili'ye derin derin bakıyorum; gerçekten bir prens mi? Büyücünün sihirli değneğiyle işçi kılığına dönüşmüş Prens Boris Vasili...

İşte bu olaydan sonra, birkaç gün içinde tümüyle artık Viborg Mahallesi'ne yerleştim. Boris Vasili ve öteki yoldaşlar taşınmama yardım ettiler. Gündüzleri işçiler Putilov fabrikalarına giderlerken ben sendikaya gidiyordum.

Katyuşa'dan, bilmiyorum, ayrılışımdan ne kadar zaman sonra Bolşevik Partiye girişim gerçekleşti. Bolşevik Parti kartımı Boris Vasili'den aldığım da birden fırlayıp Katyuşa'ya koşmak istedim. Kendimi zor tuttum. Bolşevik kartımı ona göstermeyi öylesine, öylesine dayanılmaz bir istekle iliklerimde duydum ki yoldaşlarla çoğalırken yalnızlığım bir ağu gibi içime aktı.

"Eu esip coşan kitlelerin kararlı ve delice çarpan yürekleri için olağan günler değil artık yaşanan günler."

Emile Verhaeren
Belçikalı şair: 1855-1916

SAVAŞ VE BARIŞ

Şubat Devrimi'nden sonra kurulan gerici toprak ağalarıyla kulaklara ve burjuvaziye dayanan Prens Lvov başkanlığındaki burjuva hükümetine karşı ilk tepkiler kendini nisan ayı sonlarında göstermeye başladı.

Biz o sıralarda demokratik özgürlüklerin yatay ve dikey geliştirilmesinde görevli olduğumuz için sürekli fabrikalarda, özellikle Fabrika İşçi Komitelerinde çalışıyorduk. Bu Fabrika İşçi Komiteleri üzerinde kısaca durmakta yarar var. Fabrika İşçi Komiteleri kısa adıyla FİK'ler devrimci tarihimizde son derece önemli ve etkin işlevler yüklenmişlerdir. Diyebilirimki eğer Bolşevik Parti öncülüğünde FİK'ler kurulmamış olsaydı biz gerek generallerin isyanında, gerekse burjuva hükümetinin bolşeviklere karşı uyguladığı amansız kovuşturmada ve de siyasal iktidarı alınması döneminde son derece büyük güçlüklerle karşılaşır, belki de başarıya ulaşmakta bunca şanslı olamazdık. Şöyle de söyleyebilirim; partimin işçi ve emekçi kitlelerle ilişkisi çok kez FİK'ler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun ne derece önemli bir nitelik olduğunu Temmuz Günlerinde yeniden yer altına girmek zorunda kalan ilk bolşevikler bilir.

Fabrika İşçi Komitelerinin oluşmasına nisan ayının ortalarına doğru bolşevikler öncülük etmeye başladılar. Tüm fabrikalarda bu komiteler kuruldu. Komitelerin kuruluşunda titizlikle uygulanan yöntem, bu kuruluşların kesin olarak sendikalara karşı bağımsızlığını korumaktı. FİK'ler sendikalara karşı bağımsız birer kuruluş

olarak hemen boy atmakta gecikmediler. Sendikalarda genellikle menşevikler ağırlıktaydı. Kırsal kesimde de sosyalist-devrimciler. Görev alanlar halktan kişilerdi. Hemen hemen hepsi de Viborgluydu. İnanılmayacak kadar az bir zamanda FİK'ler tüm St. Petersburg bölgesindeki egemenliği ele geçirdiler. Gerçekten de durum birçok kişi için şaşırtıcıydı. Sendikalardan bağımsız bir politika izledikleri için de, daha özgürce politik davranış ve politik eylem koyma yeteneğine sahipti. Menşeviklerle sosyalist-devrimciler için, tehlikeyi gördükleri zaman artık iş işten çoktan geçmişti. Öyle ki tüm çabalarnı FİK-BİR'in kuruluşunda hiç olmazsa söz hakkı elde edebilmeye yöneltmek zorunda kalıyorlar, ama bundan da hiçbir sonuç elde edemiyorlardı.

FİK'ler politik eğitim çalışmalarına büyük ağırlık vermeye başladılar. Fabrikaların üretimi, üretim ilişkileri konusundaki sorunları çözmekle her ne kadar kendilerini sorumlu buluyorlarsa, bir o kadar da fabrikalarındaki işçilerin politik eğitimlerinden sorumlu olduklarını biliyorlar, bu eğitsel çalışmalara hem zaman, hem de çalışma bakımından büyük ağırlık veriyorlardı. Ben üç FİK'in eğitim çalışmalarının sorumlusuydum. Bu sıralarda -çok iyi anımsıyorum- Lenin yoldaşın **Nisan Tezleri'**ne çalışıyorduk. İlk kez kitlelerin bu tezleri nasıl su içermiş gibi öğrendiğini izliyordum. Daha doğrusu, teori ile kitlelerin nasıl buluştuğunu, kendisiyle teoriyi nasıl etkileşimiyle en doğru politik eyleme yönlendirdiğini görüp sezinliyordum. Nisan Tezlerini biz bir yerde toplanıp ta çalışmıyorduk. İşçinin hemen yanı başında, tezgahında, molasında, ara paydosunda, nerede bulursak, FİK bize nerede çalışacağımızı belirlemişse orada bu çalışmayı gerçekleştiriyorduk. Bu nedenle işçi yoldaşlarla aramızda gittikçe daha köklü, daha olumlu ilişkiler gerçekleşiyordu. Sorunu birlikte tartışıyorduk. Nisan Tezlerinde görevi kesin bir biçimde belirtiyordu Lenin yoldaş:

" Rus devrimci proletaryasının güncel görevlerinden biri büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin elinden devlet gücünü alıp işçi ve köylülerin eline aktarmaktır " (12)

Tezgahının başında bunu dinleyen işçi şöyle yanıtlıyordu Lenin' i:

- İşte bizim duymak istediğimiz ses bu ses. İşte dosdoğru bizim istemimiz. İşte gıllığısız bir söz. Nice zamandan sonra...

Ve Lenin'le St. Petersburg proletaryası arasındaki diyalog büyüye büyüye, tezgahlardan fabrikalara, fabrikalardan St. Petersburg'a, St. Petersburg'dan tüm devrimci Rusya'ya dalga dalga yayılıyor.

" Taktiğimiz; kesin bir kuşku. Yeni hükümete hiçbir biçimde destek olmama. Kim ki çarçı gerici güçlerin reaksiyonunu bahane ederek Geçici Hükümeti desteklememiz gerektiğini söylemektedir, bilin ki işçilere ihanet etmektedir."

- Doğru. Hem de doğrudan bile daha doğru. Bize ihanet etmek-teler. Bahaneleri de baylanımızın, çarçı generaller. Korkunun ecele ne zaman yaran dokundu...

" İşçi yoldaşlar;

Çok yakın bir gelecekte -şu satırları size yazdığım zamanda belki- Şubat Devrimi'nde gösterdiğiniz yiğitlikleri büyük toprak sahiplerini ve kapitalistlerin iktidarını yerle bir etmek için aynen yinelemek göreviyle karşı karşıya kalacaksınız..."

- Evet ama kim düşecek önümüze? Bizim partiler burjuvalarımızı korkutup iktardan kaçtırmamak için neredeyse bizim soluk alıp vermemizi bile engelleyecekler... Hepimiz de gidip oturamayız ya Torid Sarayına. Oyle bir kargaşaya düşeriz ki biz de şaşırınız ne yapacağımızı?

" Bir işçi hükümeti önce içerde geniş köylü yığınlarından, sonra da savaştan devletlerin devrimci işçileriyle olan bağlantısından desteğini sağlayacaktır".

- Bizim gibi sefil proleterlere hiç kimsenin yardım edeceğini aklım kesmiyor benim... İsteddiğimiz bunlar bizim, ama istemekle olmaz ki...

" Ne açlık, ne de savaş kader değildir. Yeter ki ekmek ve bariş için dövüşelim."

- Bizim için dövmüşmek kolay.. Alıştık dövmüşmeye. Ama ilk dövmüşümüzde çar daha bir güçlenmişti. İkinci dövüşte burjuvalarımız kazandı. Biz dövüştükçe hep başkaları kazanıyor. Artık ne yapacağımızı bilsek bence daha iyi olur, ne işler yapacağımızı, iktidar bizim olduğunda. Bugüne değin doğrusu ya pek te dış dokunur birşeyler söylenmedi bu konuda... Hep dövüşelim dendi...

"Hemen öncelikle yapılması gereken işler:

"Tüm toprakların kamulaştırılması.

"Tüm bankaların, işçi delegeleri Sovyetinin denetimindeki tek bir ulusal bankada birleştirilmesi.

"Aşırı kazanç elde edenlerin açıklanması.

"Ticaretin gizliliğinin kaldırılması.

"Genel çalışma zorunluluğunun getirilmesi.

"Devlet tarafından denetim, gözetim, sayım, düzenleme ve el emeğinin üretimde akıllıca dağılımı ile üretimin bölüşümü".

Partimin ilk yasal toplantısı 24 Nisan'da yapıldı. 5 gün sürdü. Bu Bolşevik Parti'nin Rusya içinde yaptığı ilk yasal toplantıydı. Bunun ne anlama geldiğini yaşlı bolşeviklere baktığımızda, onlarla konuştuğumuzda daha iyi anlıyor, daha iyi kavnyorduk. Parti gittikçe bir çığ gibi kitleler içinde geliyordu. İlk yasal toplantısını yapan Parti'min 79.000 kayıtlı üyesi vardı. Gelişme öylesine hızlı, öylesine yoğun ki, iki-iki buçuk ay gibi kısa bir süre sonra bu 79 bin üye 240 bine, 72 yerel örgütten 162 yerel örgüte ulaşacaktı herkesi şaşıratan bir artışla. Buna hiç şaşmayan yalnızca bolşeviklerdi. Bu gelişme karşısında burjuva iktidarı partiyi şiddete başvurmakla, kırsal kesimdeki bir takım anarşik olaylarda partinin parmağını aramakla işe koyuldular. Kendilerini bu konuda menşevikler ve Sosyalist-Devrimci Parti gizliden gizliye, el altından destekliyordu. Bu konuda Lenin yoldaş 15 Nisan'da apaçık şunları söyledi: "Dolaylı ya da doğrudan doğruya şiddet ögesiyle sindirme isteğinde hiçbir zaman bulunmadık. Tam tersine biz sürekli olarak asıl görevimizin düşüncelerimizi tüm halka açıklayabilmek olduğunu vurguladık " (13). Lenin yoldaş bununla da kalmıyor burjuva hükümetini tüm açık yüreklilikle de uyarıyordu: "Kapitalistler, işçi-köylü-tarım işçisi delegelerinin oluşturduğu Sovyetlere karşı şiddete başvuramazlar, orada kalmayı bilirlerse, partimiz şid-

detten cayılmasını öğütleyecektir. Bununla yetinmeyip Şubat Devriminden sonraya dek varan devrimci şiddet yanılısına da sadece ve sadece kardeşlik inancıyla karşı koyacaktır " (14). Bunun ne anlamı geldiğini çok iyi biliyorduk. Çünkü o sıralarda küçük ve yoksul köylüler, artık kulakların öncülüğüne kulak asmadan şatoları kendileri yakıp yıkmaya başlamışlar, efendilerinin topraklarını büyük bir coşkuyla komünleştirmeye koyulmuşlardı. Kentlerde kent proletaryası açlığını bazen bir stokçunun ya da aşırı kar düşkününün mağazasını yağmalayarak gidermek zorunda kalıyordu. Bunlara karşı parti, bir görev üstlenmek, Lenin'in ağzıyla bunlara karşı çıkmak işlevini, sorumluluğunu omuzlarına alıyordu. Bunun az-buz birşey olmadığını da aslında en çok ta sayın burjuvalarımız bilirdi. Ama onlar hiç bir şeyle yetinmesini bilmezler.

20 Nisan'da Prens Lvov başkanlığındaki Geçici Hükümetin dışişleri bakanı Milyukov'un İngiliz ve Fransızlara gönderdiği mektupla Rusya'nın "zafere kadar savaş"a kararlı olduğunu bildirmesi üzerine kitlelerdeki için için kaynaşma birden büyük bir gerginliğe dönüştü. Burjuva hükümetinin dış politikasını belirleyen bu mektup, temelde Sovyet'in 14 Mart bildirisine taban tabana ters düşüyordu. Sovyet, 14 Mart'ta yayınladığı bildiriyle tüm savaşan ülkelerin devrimci işçi ve erlerine "Ne toprak katması, ne savaş ödentisi" sloganıyla seslenerek, doğrudan bir barış imzalanmasının gerçekleştirilmesini gündeme getirmişti. Ve böyle bir antlaşma imzalamaya kesin kararlı olduğunu dünya kamuoyuna duyurmuştu. Milyukov'un mektubunun Sovyetin bu barışçı politikasını yadsıdığı, hükümetin bu barışçı politikadan yana olmayıp emperyalist savaş sürdürmekte kararlı oluşunu apaçık ortaya koyuyordu.

Bu sıralarda St. Petersburg proletaryası, daha devrim olmadan bir yıl önce, 3 Mart 1916 yılında, Milyukov'un Devlet Dumasında yaptığı bir konuşmayı da öğreniyordu. Milyukov bu konuşmasında aynen şöyle demişti:

"Çar hükümetinin bizi sonunda yenilgiye sürükleyeceğinden kesin olarak emin değilim. Ama kesin biçimde emin olduğum bir şey var: Bir devrim Rusya'yı böyle bir yenilgiyle karşı karşıya bırakacaktır. Ve de düşmanlarımızın böyle bir devrimi istemekte yerden

göçe hakları var. Eğer Rusya'yı kesin bir zafer için yeniden örgütlemenin devrim için örgütlenmek anlamına geldiği bana söylenirse o zaman buna yanıtım şu olacaktır; savaş sürdürdüğü sürece devletin şimdi içinde bulunduğu bu düzensizlik te varsın sürsün daha iyi. Biliyorum ki Rusya'da bir devrim kaçınılmaz bir biçimde bizi yenilgiye sürükleyecektir " (15). Kapitalistlerimizin nasıl herşeyi kendi çıkarları açısından değerlendirerek aslında Şubat Devrimine bile karşı olduklarının su götürmez kanıtı işte bu mektuptu. Onlar sarsılmış olan Çar Nikola'nın yerine kendilerini geçirmek, tüm yönetimi kendileri belirlemek istiyorlardı. Başka türlü bir çıkış yolu bulmaları da olanaksızdı doğrusu. Lenin'in diliyle "Bu anemik burjuvalarınızın yaşayabilmeleri için Lloyd George'un s-terlinleriyle yaşlı titrek elli Fransız maliye bakanı Ribot'nun franklarına gereksinimleri vardı. Biz savaştıkça sterlin ve frank gelirdi. Biz ölmezsek ülkeye zımk girmeyeceğini biliyorlardı burjuvalarımız. Ama bu durumu tüm açıklığıyla erler de, proletarya da biliyordu. Emperyalist savaşta gerek dış gerek iç kapitalistlerin ceplerinin san paralarla dolmasını sağlamak için cephelerde ölmemeye artık kesin kes kararlıydı.

Mektubun açıklandığı günün ertesi günü 50-60 bin dolaylarında erin hükümetin çalıştığı Mariya Sarayı önünde gösteriler yaptığım duyduk. Bu durum St. Petersburg proletaryası üzerinde son derece olumlu bir etki yaptı. Ve de 22 Nisan günü St. Petersburg proletaryası önce Fabrika İşçi Komitelerinde, daha sonra Fabrika İşçi Komiteleri Birliğinde alınan kararlar doğrultusunda gösteri yapmak için hazırlığa başladı. İki aydan beri ilk kez üzerindeki şaşkınlığı atıyor, yeni bir savaşımın eşliğinde olduğunun bilinciyle coşkulu coşkulu hazırlanıyordu.

Ve 22 Nisan sabahı barış için yüzbinlerce Viborg'lu proleter köprüleri aşarak Perspektif Nevskiye yöneldi. Proletaryanın bu gösterisinin ötekilerden farklılığı hemen kendini gösteriyordu. Son derece düzenli bir biçimde gösteri dizileri oluşturulmuş, göstericilerin can güvenliği kesin bir biçimde görevlilerle sağlanmış, herşey inceden inceye saptanmıştı. Düzenleme, erekleriyle birlikte önceden belirtilmişti. Önce hükümetin çalıştığı Mariya Sarayı önünde hükümet protesto edilecek, daha sonra Torid Sarayına geçilerek Sovyet'e bağlılık ve barış istemi duyurulacaktı.

Prens Lvov başkanlığındaki Geçici Hükümetin böyle banşçı bir istem karşısında nasıl gaddar, acımasız ve de çan aratmayacak nitelikte yöntemler kullanacağını, bunun için elinden ne gelirse onu yapacağını göstermesi bakımından da 22 Nisan gösterilerinin devrim tarihimizde önemli bir yeri olduğunu söylemek isterim. Perspektif Nevski'ye geldiğimizde birdenbire ateşle karşılaştık. Yine üzerimize kurşun sıkılıyordu. Kurşunlayanların hangi güçler olduğunu doğrusu saptamakta hiç te güçlük çekmedik. çardan sonra kendi yaşamlarının burjuva hükümetiyle birlikte sürebileceğinin bilincindeki Kara-Yüzler Örgütü, Vahşi Tümen ve bu kez sivil giydirilmiş Kazak birliklerinin subay ve erleri.

22 Nisanda üzerimize ateş açılmasının gerçekten de büyük bir önemi vardı. Açık söylemekte yarar var. Biz bunu beklemiyorduk. Sovyetin tüm denetimi elinde bulundurduğu bir kentte hükümetin Sovyetten yana kitlelere ateş açma cesaretini kendinde bulamayacağını düşünmüştük. Belki bir takım kargaşalıklar çıkarabilirler varsayımıyla sadece güvenlik önlemlerinde titizlik göstermiştik. Bereket versin ki aramıza katılan erler komitelerinin silahlı erleri ateş açanlara karşı silah kulladılar. Her iki taraftan da ölenler oldu. Yine her zamanki gibi yaralı ve ölülerimizi sırtımıza yüklenerek yürüyüş kolumuzun doğrultusunda gösteriyi sürdürdük. Karşımızdakiler çok kısa zamanda çil yavrusu gibi dağıldılar.

Yürüyüşümüzü önleyemeyeceklerini anlayınca bu kez gamizon kumandanı General Kornilov, hiç olmazsa Mariya Sarayı önünde bir takım önlemler alabilmek için bazı birlikleri sarayın bulunduğu bölgeye göndertmek istedi. Durumu arında duyan Sovyet'in tüm birliklere ve erler komitelerine gönderdiği bir yazıyla "Kendisinin bilgisi ve emri olmadan hiçbir birliğin kışlasından dışarıya çıkamayacağını" bildirmesi, burjuvalarımızın hiç beklemedikleri bir biçimde karşımızda yapayalnız kalmalarını sağladı. Yapayalnızdılar Mariya Sarayında. Onları koruyacak hiçbir güç yoktu. Mariya Sarayını ele geçirebilirdik. Ama bunu yapamayacağımızı da biliyorduk. Çünkü ne FİK-BİR'in ne de Sovyet'in böyle bir kararı vardı. Mariya Sarayı önünde yaralılarımız ve ölülerimizle şöyle bağırdık:

- Kahrolsun kapitalist hükümet!

- Kahrolsun Milyukov!
- Tüm yönetim Sovyetlere! ..

Sonra Torid Sarayına yöneldik. İşçi ve erler delegeler kurulu-
nun önünde yaptığımız gösteride ise şunları haykırdık:

- Barış!
- Barış Ve Toprak!
- Tüm Yönetim İşçi Ve Yoksul Köylülere!

***

22 Nisan Gösterileri şu sonuçları getirdi: Mayısın 2'sinde dışişleri bakanı hükümetten istifa etti. Arkasından da tüm hükümet üyeleri Prens Lvov'a istifalarını verdiler. 5 Mayıs'ta yeni hükümet kuruldu. Bu bir koalisyon, ortaklar hükümetiydi. Ortaklar hükümetinde Sovyetten de 6 tane sosyalist bakan görev alıyordu. Prens Lvov yine hükümet başkanıydı. Kerenski bu kez savaş bakanı olmuştu. Çernov ziraat, Çeretelli posta, Skobelev çalışma bakanlıklarına getirilmişlerdi. Bu arada şu kısacık bilgiyi aktarmakta da yarar var. 4 Mayıs günü, 1905 Sovyetinin başkanı Troçki ilk kez bugün ayak bastı St. Petersburg'a. St. Petersburg'da tüm ağaçlar çiçek içinde, gök pınl pınl o gün. Troçki kupkuru bir ekmek parçasıyla bir bardak çayı yudumlarken komite üyeliği kartını eline alıyordu. Ben, Troçki'nin döndüğünü daha sonraki günlerden birinde öğrendim. Sanırım gazete okuyamayacak kadar ateş içinde, barakamda hasta yatıyordum...

22 Nisan gösterilerinin getirdiği daha başka önemli sonuçlar da oldu. Aslında bu sonuçlar hemen gözle görülür elle tutulur cinsten şeyler değildi ama devrimci politikamızı derinden derine etkileyen, onu yönlendiren sonuçlardı. Bu sonuçların başında herkesin anladığı bir gerçek vardı. O da bolşeviklerin gittikçe kitleler içinde güçlenmeye başladıkları gerçeğiydi. Özellikle Lenin yoldaşın dönüşünden sonra kitlelerin kendi eylemleriyle en doğru teoriyi birleştirme olanağını bulmaları, bu işlerden anlayan menşeviklerle

geleniğinde terörist akımların yattığı Sosyalist-Devrimci Partiyi iyiden iyiye korkutmaya başlamıştı. Bu iki parti de 22 Nisan gösterilerinden sonra kitlelerle bolşeviklerin ilişkisini kesebilmek için ellerinden geleni yapmak zorunda olduklarını, artık işin şimdiki bu aşamasında, öncelikli tek görevlerinin de bu olduğunu kabul etmek durumunda kalıyorlardı. Bunun için önlerine doğrusu iyi bir fırsat çıkmıştı. Bu da 15 Mayıs'ta yapılacak olan Viborg yerleşme bölgesinin belediye başkanlığı seçimiydi.

Bolşevikler de, menşevikler de, sosyalist-devrimciler de giderek Anayasacı-Demokrat Parti de bu seçimlere katılıyordu. Ama işin aslı hiç te öyle değildi. Seçim yalnızca ve yalnızca bolşeviklerle onların karşısındaki kampta **bloklanmış** partiler arasında geçiyordu. Sosyalist-devrimciler zaten Viborg Mahallesi'nde önemli bir etkinliklerinin olmadığını biliyorlardı. Anayasacı kapitalistlerimizin partisiyse görünürde seçime giriyordu. Bu iki parti menşeviklerin adayını desteklemek için anlaşmaya varmışlardı. Gerçekte de kendileri için bir bakıma en akıllıca yolun bu olduğu söylenebilirdi. Çünkü menşeviklerin Viborg Mahallesi'ndeki ağırlıklarının öteki iki partiden daha çok olduğu belliydi, bilinen bir gerçektir.

Viborg yerleşme bölgesi seçimlerinin bir belediye başkanı seçiminin daha önemli bir nitelik taşıdığını herkes kendi payına iyi kavramıştı. Viborglular arasında egemen olan parti ileride siyasal yaşamda da en etken, en belirleyici parti olma olasılığına sahip bir parti niteliğini kazanacaktı. Bunlardan da öte bolşeviklerin kitlelerle kenetlenmesi önlendiği takdirde o zaman düzenli hükümetler oluşturma şansına da sahip olunabilecekti.

Menşeviklerin adayını anayasacı-demokratlar, sosyalist-devrimciler ve onlara bağlı tüm kuruluşlar destekliyorlardı. Tüm olanaklarıyla yığıldılar Viborg Mahallesi'ne. Liberaller rubleleriyle, sosyalist-devrimciler göz yıldırma yöntemleriyle, menşevikler ise alabildiğine geliştirdikleri demogojileriyle Viborg Mahallesi'ne yığıldılar. Tek amaçları menşeviklerin adayının belediye başkanlığını kazanmasıydı. Seçimler 15 Mayıs'ta yapılacaktı.

Ve seçimler yapıldı. Partimin adayı kazandı. Bolşevik Partinin

aldığı oy herkesi şaşırttı ve derin derin düşündürmeye başladı. Tüm ortakların desteğindeki menşevik adayın aldığı oyun yansından daha çoktu Bolşevik Parti adayının oyları. Şaşkınlıklarından kurtulur kurtulmaz bu kez 30 Mayıs'ta yapılacak başka bir seçime hızla hazırlanmaya başladılar. 30 Mayıs'ta ilk kez Fabrika İşçi Komitelerinin birleşik toplantısını gerçekleştirecektik. Bu toplantıda geçici olarak bulunan FİK-BİR üyelerinin yerine asıl olanlar seçilecekti. FİK-BİR'in önemini belediye başkanlığı seçiminden de daha çok bulanlar bu kez FİK'lere yumuldular.

Anayasacı-Demokrat Parti artık ortalıkta görünmüyordu ama gerek menşeviklerin ağırlıkla bulunduğu sendikaları ele geçirme çabasıyla, gerek hükümetteki etkinliğiyle ve de gerekse rublenin gücüyle her tarafta egemenliğini sinsi sinsi sürdürüyordu. Yine sosyalist-devrimcilerin ve öteki kuruluşların desteğindeki menşevik adayların hemen hemen hiçbiri Fabrika İşçi Komiteleri Birliği delegeliklerine seçilemediler. Silme bolşevikler aldı bu adaylıkları. Yalnızca adaylar değil, Bolşevik Partinin tüm önerileri FİK-BİR tabanında ve FİK'lerde derin yankılanmalara neden oluyordu. FİK-BİR'i ele geçirebilseylerdi, tıpkı ele geçirdikleri sendikaları nasıl edilgenliğe sürüklemişlerse, onun gibi FİK-BİR'i de denetimleri altında burjuvaların buyruğuna verecekler, onu da edilgenleştirecekler, böylece de Bolşevik Partiyi kitlelerden soyutlama olanağına kavuşacaklardı. Ama tüm bu saptamalar ve de düzenlemeler kendi iktidarını cayılmaz bir tutkuyla isteyen proletarya karşısında sökmedi. Hiçbir sonuç getirmedi.

30 Mayıs'taki Fabrika İşçi Komitelerinin birleşik toplantısı da bolşevik sloganları ve kitlelerin derin özlemlerini dile getirerek sonuçlanıyordu:

- **Tüm Yönetim Sovyetlere!**
- **Ne Toprak-Ne Savaş Ödentisi. Doğrudan Barış!**
- **Fabrika İşçinin, Toprak Köylünün!**
- **Dünyanın Devrimci İşçileri: Barış İçin Birleşiniz!**

SOLCULARLA KAPİTALİSTLERİN İLK ORTAKLIK HÜKÜMETİ

*Şu sözler bize (Parti'ye) uygulanabilir,
Gerçekte uygulanmalıdır da:
'O (halk) bize çok şey verdi,
sizden çok şey isteyecektir.'* "

Lenin (16)

" Tüm Yapıtları, C.26, Sf.71."

**Bir Ev Bile Yönetilemezken Kapiksiz,
Nasıl Yönetilir Bir Ülke Böyle
Beş Rublesiz...? :**

Bir tarih yazan olayları belki de şöyle yazar: "Çarlığın yıkılmasından sonra kurulan ilk hükümetin dışişleri bakanı Milyukov'un bağlaşıklık devletler olan İngiliz ve Fransız devletlerinin dışişleri bakanlarına gönderdiği bir notayla, yeni Rusya'nın, çarlığın tüm dış politikasının sorumluluğunu yüklendiğini ve bu nedenle de bağlaşıklık devletlerin yanında, onlarla birlikte zafere kadar savaşa devam edeceğini bildirmesi üzcrine başlayan gösteriler Milyukov'un hükümetten ayrılmasına, yeni bir hükümetin kurulmasına neden oldu. Bu bir koalisyon hükümeti niteliğinde olup Sovyet...."

Böyle bir anlatımda biz **başlayan olaylarız**. Yeni hükümetin kurulmasıyla da **biten olaylar**. Başlayan ve biten olaylar içinde yiter gider istemimiz. Dünyayı değiştirecek olan istencimiz. Oysa gelecek olayları belirleyen çok kez bu istençtir. Çünkü bu istenç soyut bir istenç değil, nesnel koşulların oluşturduğu, yönlendirdiği, etc-kemiğe bürünmüş, düşünce ve duyguyla adanmış bir yöneldir. Kuşkusuz bu gelişimi durdurmak, onu saptırmak için çok

şey yapılacaktır. 22 Nisan olaylarından sonra böyle bir saptırmacılığın gündemde olduğu günler yaşamaya başlayacaktık hiç kuşkusuz. Ellcrinden geleni arzlanna koymayacaklardı.

Kitleler 22 Nisan olaylarında kesinkes bir kararlılıkla burjuva hükümetleri istemezken, bunu apaçık belirtirken kitleleri temsil ettiğini söyleyen iki büyük partinin 5 Mayıs'ta burjuva hükümetiyle bir ortaklık kurması nasıl açıklanabilir? İktidarı almaktan niçin kaçınılmaktadırlar? Belki bir tarihçi bunu ayrıntılara dek vardırıan bir takım olaylar zinciri içinde son derece soğukkanlı bir biçimde açıklama olanağını bulabilir. Ama bizim için, bir devrimci için bu açıklamanın yüreklesen, akıllaşan, duygusallaşan, insanlaşan odaklardan belirlenmesi gereklidir:

Burjuvalarımızın Kendi Aralarında Aldıkları Kararlar:

22 Nisan gösterilerinden sonra büyük burjuvalarımızın ve toprak ağalarıyla bir kolu aristokrasiye dayanan soyluların partisi Anayasacı-Demokrat Parti, son derece ivedi biçimde genel kongresini topladı. Kendi aralarında bir dizi toplantı yapmaya başladılar. Dışarıya su sızdırmıyorlardı. Sonunda bir bildiriyle alınan kararlar duyuruldu. Kuşkusuz duyurulan, kamuoyuna açıklanan bu kararlar belki de alınan kararların üçte birini bile ya oluşturmakta ya da oluşturmamaktadır. Açıklanan kararlarda şöyle deniyordu üç aşağı beş yukarı: Demokrat parti hükümetin oluşması konusunda bir ilke birliğine varmıştır. Bu ilkeye göre Anayasacı-Demokrat Parti yeni bir hükümet oluşmasında kendisine görev düşerse kongresinde alınan kararlar doğrultusunda ancak katkıda bulunabilir. Genel kongre kararları şu iki ilkede özetlenebilir:

1) Galiçya cephesinde bağlantılı olduğumuz devletlere yükümlülüklerimizi yerine getirebilmek için en ivedi biçimde **genel saldırı** cyleminin başlatılması.

2) Batılı bağlaşık devletlere tam bir güvenle bağlılık...

Milyukov'un öcü bundan daha güzel alınamazdı doğrusu. Savaşı sürdüreceğim diyen bir dışişleri bakanını yerinden eden kitlelere karşı "benimle hükümet kurmak isteyen önce, işe şu iki ilkeden başlamalıdır" demek, bir hafta önce önünde diz çöktüğü gücün yüzüne tükürmekten başka bir anlama gelmiyordu.

Küçük Burjuva Sosyalistlerimiz Kendi Aralarında Toplanıyorlar:

Küçük burjuva sosyalistlerimiz, yani menşeviklerle sosyalist-devrimciler de kendi aralarında toplanıyorlar ivedi biçimde. Ne yapacaklarını şaşırılmış bir biçimde başladı aralarındaki karşılıklı görüşmeler, tartışmalar ve de eleştiriler.

- Ah bu Viborglular... ülkemiz Rusya'nın içinde bulunduğu koşulları yeterince değerlendiremiyorlar. 4 yıldır süren savaş bunaltı onları. Baş istemeleri böyle bir bunalımdan kaynaklanıyor kuşkusuz. Bunu hepimiz biliyoruz. Onları bu bunalımlarında kışkırtan, sömüren bir tek sorumsuz parti var: Bolşevikler. Bolşevikler ve Lenin. Lenin gelmeden önce Rusya'nın içinde bulunduğu koşulları iyi değerlendiriyordu bolşevik fraksiyon. Ama 12 yıldır dışarda bulunan Lenin ülkeye gelir gelmez demagoji yaparak ülkenin içinde bulunduğu yoksulluğu sömürmeye başladı.... Herşeyden önce kesin bir biçimde buna karşı bir önlem alınmalıdır.

- İşin başında, Lenin, daha Finlandiya garında ayağının tozuyla verdiği söylevde işlerin bu noktaya geleceğini belirtmişti. Siz yoldaş Çeidze, Finlandiya garında Sovyet Yürütme Kurulu başkanı olarak hoşgeldin söylevinde ne demiştiniz anımsıyor musunuz? "Yoldaş Lenin, tüm devrim ve Petersburg Sovyeti adına Rusya'ya hoşgeldiniz. **Ama...** (bu amanın üstüne vurgulaya vurgulaya basmıştınız yoldaş Çeidze, Lenin'in dikkatini çekmek için) biz bugün başlıca devrimci görevimizin gerek içerden, gerek dışardan gelebilecek tüm saldırılara karşı **demokrasinin** korunması olduğuna inanıyoruz. Biz, bu amacın bölünmeyi değil **demokratik safların**

birbirine omuz vermesiyle gerçekleşeceği kanısındayız." Ah yoldaşlar, tüm iyi niyete dayanan umutlarımız boşa çıktı. Bir demagog başımıza çorap örecek. Aslında verdiği yanıtın anlamalıydık izleyeceği politikanın nasıl aykırı, uzlaşmaz, bölücü bir politika olacağını. Sovyet Yürütme Kurulu üyelerinin yüzüne bile bakmadan dışardaki ve bekleme salonunu dolduran proleterlere yaptığı demagojiyi duyurabilmek için bağıra bağıra şunları söylemiyor muydu?: "Sevgili Yoldaşlar, Erler, Denizciler, İşçiler: Sizin kişiliğinizde yengin Rus devrimini selamlamaktan ve sizi ayrıca tüm dünya proletaryasının öncü ordusu olarak selamlamaktan son derece mutluyum. Emperyalist soyguncuların bu savaşı, tüm Avrupa'da başlayacak iç savaşın başlangıcıdır... Gerçekleştirdiğiniz Rus devrimiyle yeni bir çağ başladı. Yaşasın dünya sosyalist devrimi." Ben işte o zaman anlamıştım bir deliyle karşı karşıya olduğumuzu.

- Yoldaşın bu konudaki yargılarına ben de katılıyorum yoldaşlar. Bolşevik Parti'nin bu tutumunu çok iyi değerlendirmeliyiz. Özellikle Lenin'in tutumunu. Uzlaşmadan yana olmayacağını, kitleleri kışkırtmayı sürdüreceğini, dönüşünün ertesi günü tüm solcuların oluşturduğu birlik toplantısındaki tartışmaları yeniden bir şöyle anımsarsanız daha güçlü bir biçimde kavrarınız. Niçin yaptık biz birlik toplantısını? Tüm solcuları bir araya toparlayabilmek, demokratik safları sıklaştırmak için. Öyle değil mi? Bunda ülkenin çıkarı gözetiliyordu yalnızca. Lenin'in bu birlik toplantısındaki eleştirilerine karşı en çok bağırana yine kimlerdi bir anımsayınız. Bolşevik kökenli Bogdanov, Lenin'e şöyle bağırıyor muydu avaz avaz?: "Utanmalısınız, utanç duymalısınız...bir de marksistim diye geçiniyorsunuz ha?" Ama Lenin'e en güzel yanıtı yaşlı bir bolşevik olan İ.P. Goldenberg verdi. Onun lideri için koyduğu teşhisi yeniden bir kez daha düşünelim. Yaşlı bolşevik Goldenberg aynen şunları söylemişti:

"Lenin otuz yıldır boş Avrupa tahtına kendi adayını gösterdi sonunda. Bu hükümdarlık tahtı Bakunin'in tahtıdır. Lenin'in 'İşte şimdi tam zamanıdır, yeridir' diye getirip söyledikleri hayli eskimiş düşüncelerin bir yankısıdır sadece. Zamanını artık kapamış bulunan ilkel anarşizmin bir zamanlarki güzel gerçekleri. İşte hepsi bu."

Bir başka yoldaş aslında daha o zaman tam bir saptama yapmıştı: "Lenin iç savaşın bayrağını demokrasinin bağrında açıyor. Sosyal-demokrasinin dışında kendi istekleriyle ve kendi kendilerine yerleşmiş, slogan için bölücülükten yana olan kişilerle birlik sorununu görüşmek gülünçtür."

- Tüm bu eleştiriler doğru. Şimdi önce biz kendi aramızda kesin bir yargıya varmalıyız. Leninistlerin kitleleri kışkırtıp üzerimize saldırtığına inanıyor muyuz, yoksa bu konuda bir ikircimliğimiz mi var? Bu konuda bir oylama yapılmasını öneriyorum.

- Oylamanın sonucu ortaya çıktı işte yoldaş. Gerek Menşevik ve gerekse Sosyalist-Devrimci Partinin yetkililerinin, Leninistlerin kitleleri sorumsuzca sömürüp kışkırttıkları konusunda en küçük bir ikircimlikleri yoktur. Buna göre sözlerinizi tamamlayınız.

- Her iki parti sorumlularının oylarının gösterdiği gibi Leninistlerin kitleleri Geçici Hükümete ve her iki partiye karşı kışkırtmalarında kimsenin hiç bir ikircimliği olmadığına göre, önce bu partiye karşı tutumumuzu yeniden ele almak zorunda olduğumuzu belirtmek isterim. Biz bir tarafta kışkırtılmış kitleler, öte taraftan burjuva hükümetinin ve Anayasacı-Demokrat Partinin baskısı altında böyle sıkışıp kalarak uzun süre yaşamımızı sürdüremeyiz?

- Peki... öyleyse **Ne yapmalı?**

- Evet gerçekten **Ne yapmalı?**

- Herşeyi apaçık Anayasacı-Demokrat Parti sorumlularıyla -ama sözlerime özen göstermenizi diliyorum- **hiçbir şeyi gizlemeden konuşmak zorundayız...**

- Ama onlar yaptıkları kongrede İngilizlerle Fransızların politikasına sıkı sıkıya bir bağlılık, Galiçya cephesinde kesin bir genel saldırı başlatılması kararlarını aldılar... Milyukov'un bir mektubu üzerine silahlı gösterilere dek uzanan başkaldırının bu kez kitleleri nereye götürebileceğini nasıl saptayabiliriz? Bu kendimizi tehlikeye atmak değil midir?

-Hayır yoldaş, Sovyet elimizde olduğu sürece hayır. Başka hiçbir çıkar yol yok. Şimdi biz açık yüreklilikle kendi koşullarımızı ve karşı tarafın önerilerinin neler olabileceğini düşünmeye başlayalım...

Ve menşeviklerle sosyalist-devrimcilerin, Viborglu proletaryanın düşüncesinde canlanan ve tarihçilerin hiçbir zaman anlayıp dile getiremeyecekleri yeni ihanetlerinin girişimi işte böyle bir yaklaşımla saptanıp burjuvalarımızın masasına götürülüp yatırıldı.

Mariya Sarayında Ortaklar Toplantısı:

- Anayasacı-Demokrat Partili dostlarımız. Biz bir yandan Sovyet yetkilileri olarak, öte yandan partilerimizin sözcüleri olarak, dışişleri bakanı Milyukov'un istifasından sonra ortaya çıkan hükümet boşluğu sorununu tüm açık yüreklilikle yeniden sizlerle görüşmeye, sizlerle birlikte yeni kararlar oluşturmaya kararlıyız. Bunda tarafların ortak çıkarları vardır. Başlıca neden çarlık otokrasisine karşı birlikte savaşım vermemizdir. Pusuda bekleyen çağdışı bir gerici-gelenekçi general tüm yetkileri ele geçirip iktidarı ele alırsa, işte o zaman sizi de bizi de pek birbirimizden ayırmayacaktır. Neyle suçlanacağımızı da biliyoruz. Ülkenin içinde bulunduğu ağır koşullarda ihtilal yapıp vatana ihanet etmek. Ulusun geleneklerine suikast. Bu bakımdan birbirimize gerekliyiz. Yola birlikte çıktık. O nedenle kartlarımızı açık oynamak zorundayız. Birbirimize oyun oynamaya kalkışmak pusuda bekleyen düşmanlarımızın işine yarayacaktır. Ve ilk belirtileriyle birlikte bu adamlar hemen saldırıya geçeceklerdir.

Zayıflıklarımızı, üstünlüklerimizi, yetmezliklerimizi, güçlerimizi lüç çekinmeden karşılıklı ortaya koymalıyız. Nerede, kimin kime, nasıl destek olmaya başlaması gerektiğini iyice saptayabilmemiz için. Öyleyse iş kendimizden başlayalım izin verirseniz:

İşte biz size apaçık söylüyoruz ki, siz olmadan yönetmeyiz bu ülkeyi. Nedenlerini de getiriyoruz. Ülkeyi yönetmek için **para** gerekli. Herşey böyle yıkıntı, çöküş, çözülüş ve de çözümsüzlük

içindeyken kim çıkarıp verir bize parayı? Hemen ödememiz gereken 20 milyar ruble vadesi gelmiş borcumuz var. Uzun dönemli ödeme zorunluluğumuzu şimdilik hiç aklımıza bile getirmiyoruz. Hatta bırakalım hemen ödemeye zorunlu olduğumuz 20 milyarı aşkın borcu, yarım yamalak bir verimlilikle çalışan fabrikaları bile ayakta tutabilmek için **taze paraya** mahkumuz. Şimdi işte bizim başlıca düşün noktamız budur. Buradan yola çıkıyoruz. Gördüğünüz gibi bizler ütöpik sosyalistler değil, gerçekçi sosyalistleriz. Öyleyse soruyu bir adım daha açarak şöyle geliştirelim:

Kim verecek parayı bize? Kuşkusuz Prusyalı prenslerin bizden nasıl tiksindiklerini geleneklerimizden biliyoruz. Üstelik savaş içindeyiz onlarla. Paraları güçlü ama bize vermeyecekleri de kuşkusuz. Savaş içindeki Hindenburg mu çıkarıp verecek markları elimizden tutmak için? İngilizlerden silah alıp Hans'ları öldürmemiz için. O zaman soruyu bir kez daha yoğunlaştırmak gerekir. O zaman kim verecek bize parayı, yönetmek için ülkeyi? Bir ev bile yönetilemezken kapıksız, nasıl yönetilir koskoca bir ülke böyle beş rublesiz?

Parasıyla dünyayı yönlendirecek -Almanya'nın dışında- üç ülke var; Amerika, İngiltere, Fransa. Amerika dış politikasını İngiltere'nin doğrultusunda geliştiriyor. Dolarla sterlin bu açıdan aynı demektir. Öyleyse elimizde kala kala Lloyd George'un sterlinleriyle, yaşlı Ribot'un frankları kalıyor. Üstelik biz bu ülkelerle birlikte bağlaşıklık devletleriz. Savaşta birlikteyiz. Yazgı birliği yapmışız ister istemez. Kıt-kıt, kıymık kıymık ta olsa ülkeye girmekte yine de sterlinle frank... Ama siz olmadan Lloyd George'la yaşlı Ribot vermezler bize bu parayı. Çünkü onların biz sosyalistlere duyduğu derin tiksinti, Alman İmparatoru II. Guillaume'unkinden daha az değildir. Öyle sanınız ki Rusya'da bizi iktidarda gördüklerinde ikisi de aralarındaki uzlaşmaz düşmanlıkları bile erteleyerek birlikte saldırırlar tüm ordularıyla üstümüze, bizi boğmak için St. Petersburg'da.

Açık yüreklilikle konuşuyoruz herşeyi. Gördüğünüz gibi gerçekçiyiz bir sosyalistler, sanıldığından da çok belki.

O zaman şu soruyu yöneltebilir kişi? Peki öyleyse ne gerçek var size? Ülkeyi, ülkenin bu aşamasında burjuvalarımızla, onların

demokratik rejimi yönetme olanaklarına sahipse, niçin, neden var-sınız siz? Şimdi kendimiz için apaçık söylediklerimizi sizin için de söylemek zorundayız. O nedenle iyi dinleyin bizi:

Siz de yürütemezsiniz bizziz ülkeyi. Bunun bir belgesini hemen verelim. Sayın dostumuz Guçkov'un da aramızda olması belgenin gerçekliği yönünden olayın doğruluğuna tanıklık edecektir. İşte belge. Sayın Guçkov, göz atınız şu satırlara...Bu yazı sizin mi? Tamam, öyleyse okuyorum içindekileri:

" Sayın General;

Aslında Geçici Hükümetimiz hiçbir güce sahip değil. Emirleri, er-işçi delegeleri Sovyeti **onayladığı** ölçüde geçerli. Bu işçi-er delegeler kurulu, örneğin posta-telgraf hizmetlerinde, askeri birlikler içinde olduğu gibi son derece önemli, gerçek bir iktidara sahipler.

Hiç kaçamaksız diyebilirim ki, **Sovyet yetkili kıldığı ölçüde, izin verdiginde Geçici Hükümet varlığını sürdürmektedir "** (17).

Şimdi biz bu belgeyi size herhangi bir suçlamada bulunmak ya da başka alanlara taşan bir tartışma kapısını açmak için çıkarıp gösteriyor değiliz. Bu belgenin elimize nasıl geçtiğini de açıklamayı bizden istemeyeceğinize güveniyoruz. Bu belgeyi göstermekteki amacımız sizin de bize duyduğunuz gerekliliğin kaçınılmazlığını vurgulamak, bu konuda uzun sürebilecek tartışmaları şimdiden önlemek **Sovyet** izin verdiği ölçüde Geçici Hükümetin kararlarının uygulama alanı bulabildiği bir gerçektir. Bu gerçeğe sırt çeviremezsiniz. Bu gerçeği olumlu biçimde yönlendirmenin ön görüşmelerini geliştirebilirsiniz belki ama kesinkes bu gerçeğe sırt çeviremeyeceğinizi kendi kendiniz de kabul etmek zorundasınız. Sayın Guçkov'un mektubunu işte bunun için size getirip gösteriyoruz. Guçkov da Geçici Hükümetin işleyiş biçimini, o hükümetin en önemli bir yerinde görev üstlenmiş olmakla kuşkusuz çok daha yakından tüm gerçeğiyle kavrayıp öğrenmiş bulunmaktadır. Kaldı ki, son yaşadığımız olaylar da Sovyetin ne denli güçlü bir varlık olduğunu size de göstermiştir. 22 Nisan gösterilerinden söz etmek istiyoruz. Bir tek mektup bakınız ne işler açtı Geçici Hükümetin başına. Neredeyse sayıları yüzünü aşkın silahlı er sizin toplantı

yaptığımız Mariya Sarayında gösterilerde bulundu. Onun ertesi gününü hemen hemen Şubat Devrimi'nden beri kendi mahallesine büzülmüş olan St. Petersburg proletaryası tüm gücüyle birdenbire alanlarda görünürdü.

Sayın Guçkov, siz savunma bakanıydınız. Garnizon kumandanı yurtsever ve demokrat bir general olduğuna bildiğimiz Kornilov'un Mariya Sarayını hiç olmazsa koruyabilmek için askeri birlik çıkarma emrini sizden aldığı halde parmağını bile oynatamamasını nasıl açıklarsınız? Gerçekten nasıl, tam bir doğruyla, bu girişimin sonuçsuz kalmasını nasıl açıklarsınız? Çünkü Sovyet size ve garnizon kumandanına rağmen gönderdiği bir emirle kendisinin haberi olmadan tek bir erin bile kışlasından dışarı çıkmayaacağı konusunda kesin bir uyunda bulundu. Ve de bu emir tam bir denetim altında gerçekleştirildi. Onurlu bir subay olan Kornilov istifa edip sizden başka bir yere atanma dileğinde bulunmadı mı?

Öyleyse baylar, sözü uzatmaya ne gerek var? Siz de yönetemezsiniz ülkeyi bizsiz. Demek ki karşılıklı çıkarlarımız, uyuşmaya zorunlu nedenlerimiz var yönetmek için ülkeyi. Biz biliriz büyük ve önemli bir gerçeği, yine yineliyoruz işte onu: Bir ev bile yönetilemezken kapıksız, koskoca bir ülke hiç yönetilemez böyle beş rublesiz. Rubleler sizde. Ve çardan sonra en çok size güvenen dışardaki büyük kapitalistler de. Ama içerde de biz, isterseniz de, istemeseniz de bir sovyete sahibiz. Ve bu Sovyet uygulamada tüm kararları kendisi alıyor. Proleterlerle mujiklerin delegeleri ve erler yönetimin bir yerini ele geçirdiler işte. Onunla uzlaşmak zorundasınız siz de. Ulusseverliğimiz, yurtseverliğimiz bizi birbirimizle anlaşmaya zorlamaktadır.

Özetle bunlardır işte bizim düşüncelerimiz.

- Demek söz sırası geldi sonunda bize. Nice olaylardan sonra uzun uzun konuşmamıza pek bir gerek yok. Konuşmadan çok işe bakarsınız. Önce şunu bilmenizi istiyoruz kesin biçimde. Hiçbirimizin sandığınız kadar çok gereksinimi yok fabrikalarımızın çalışmasına. Burada bulunanların hepsini, torunlarının torunlarını rahat rahat yaşatacak kadar paralarımız var İngiliz, Fransız, İsviçre bankalarında. Ülkeyi bırakıp gitmiyorsak bunu yurtseverliğimizle yo-

rumlamak zorundasınız. Hele yönetim gibi bir belayı da üstümüze alıyorsak ülkemize bağlılığımızın nasıl bir sorumlulukla kendini belirlediğini görmek, kavramak durumundasınız. Çünkü iflas etmiş bir dükkan gibidir bugün Rusya'mız. Ve de hiç kimse iflas etmiş, alacağından çok borcu olan bir dükkanı işletmek sorumluluğunu üstüne almaz kolay kolay. Hem borçluyuz alabildiğine... hem de satacak hiçbir şeyimiz kalmamış hemen hemen. Peki nasıl kalkarız şimdi bunca borcun, bunca yokluğun ve bunca sefaletin altından? Sokaklarda gösteriler yaparak mı? Yoksa çalışarak mı? Yanıtlanması gereken ilk soru budur işte. Yediden yetmişe, işçinin köylünün, hizmetlinin, her kimse yaşayan Rusya'da eli, kafası üretmek için artık yeterli olgunluğa erişmiş, çalışmak zorunda aslında sabahın yedisinden akşamın sekizine. Ama ne yaptı bilgisizler kurulu Sovyet, çalışma saatini sekiz saate indiriverdi. Bu bile uygulamada tam verimli bir biçimde gerçekleştirilse yine de çok şeyi kurtarmamız, olumsuzlukları olumlu kılmamız yine de olanaklı. Ama sekiz saatlik çalışma uygulamasında ne görüyoruz çıplak gözlerimizle baktığımızda. İşçiler öbek öbek makinaların başında Nisan Tezleri'ni okuyorlar, başlarında o kılıksız bolşevik-komünistlerle birlikte; yayılmış ve tembel. Çalışmayı değil, fabrikayı ele geçirmeyi düşünüyorlar. Biliyoruz biz hepsinin aklından geçenleri; fabrikaların makinelerini bir bir söküp satmak emelinde hepsi, karaborsada. Bolşevikler de alabildiğine kışkırtıyorlar-gizli-açık- onları bu utanmaz isteklerinde. Hepsinin farkındayız biz.

Tüm bunlara rağmen gerçeklerin dürtüsüyle de olsa, uyanmış olmanız sevindiricidir yine de. Soruyu çok yalın sordunuz kendinize besbelli: "Kim verecek bize parayı, yönetmek için ülkeyi?"

Komün başanya ulaşmış olsaydı, bugün açardı kesenin ağzını Viborg Mahallesinin proleterlerine. O inanılmaz derecedeki saflığı, inanılmaz derecedeki beceriksizliğiyle yedi kendi kendinin başını. Yalnızca kendi başını yemekle kalmadı, bugün Fransa bir Amerika kadar, bir Almanya ve İngiltere kadar güçlü değilse bunun nedeni, Komün girişiminin getirdiği olumsuz sonuçların kaçınılmaz etkisinde aranmalıdır. Yani baylar kısacası size yardım etmek için bir başka proletarya devleti yok dünyada. Ya ne var? Açıp gözümüzü dört gözle görelim gerçeği. Beğenmediğiniz bur-

juvaların demokratik parlamenter düzenleri var. Onların da bizde olmasını istedikleri budur işte. Ve de bağlaşıklığımızın ilkelerine bağlı kalarak savaşı sürdürmemizdir istedikleri bizden.

O zaman gelir işte ülkeye taze bir kan gibi para. Ya hastanın ölmesini izlersiniz böyle eliniz kolunuz bağlı, ya da bizim koşullarımızı kabul edersiniz pazarlıksız görüşmelerle....

- Kuşkusuz bulacağız ortasını bu işlerin.

- Bulmak zorundasınız siz. Sovyet sizin denetiminizde. Öyleyse girişimlerinden doğacak sorumluluklar da sizin sorumluluğunuz demektir herkesin gözünde. Sizin için ölüm kalım sorunu bu. Bir bakıma ülkenin yazgısı bile denebilir. Ya ülke dönecek köşeyi bu sıkıntıları ve bunalımları gerisinde bırakarak, ya da bir generalin komutu altında yeni çarla yönetilecek kan gövdeyi götürürcesine... Bizim için hava hoş. Sonunda sıkılırsak bu işlerden, çeker gideriz başka ülkelere. Başka ülkelerdeki dostalarınızla sürdürürüz çalışmalarımızı. İnanmazsınız belki, bir Fransa'daki yatırımımızdan yaptığımız hesaplara göre bire iki alırken; burada, kendi ülkemizde sözde, bire yarım bile alamamaktayız. Çünkü sermayenin verimliliğini ve üretkenliğini düzenli rejimler artırır ancak. Ama sizin bir yere gitme olanağınız da yok. Kalmak zorundasınız bu yangının içinde. O nedenle herşeyi iyiden iyiye düşünüp karar vermek size düşer. Biz görev almak gibi bir durumla karşılaşsaksak eğer, partimizin genel kurul kararları doğrultusunda bu görevi üstleneceğimizi duyurduk Rus ve dünya kamuoyuna. Bundan bir adım bile gerilememiz söz konusu değildir. Yani kurulacak ikinci bir hükümette başlıca iki ilke tartışmasız uygulamaya girecektir; 1)Galiçya cephesinde genel saldırı, 2)Batılı bağlaşıklık devletlere tam bir güvenle bağlılık.

- Kuşkusuz bulacağız ortasını bu işlerin.

- Hiçbir şeyin ortası kalmadı artık ülkede... Kaldı ki Sovyeti ve kitleleri bolşeviklerin kıskırtmasından soyutlayabilmek için Sovyete karşı doğrudan doğruya sorumlu Sovyet yöneticileri, bizimle birlikte yüklenecekler hükümet işlerini yürütmeyi.

- Kuşkusuz bulmak zorundayız kalıcı çözümler...

- Örneğin siz sayın Skobelev, çalışma bakanı olmak zorundasınız hiç kaçamaksız.

- Niçin ben, peki?

- Çünkü siz değil miydiniz sayın menşevik dostumuz, çar yönetimi arifesinde St. Petersburg proletaryası önünde avaz avaz bağırarak "Savaş süresince proletaryanın sırtından haksız kazanç sağlamış olanlardan bu kazançlar geri alınıp proletaryanın kendisine verilecektir. İşte buna kesin söz veriyoruz" diye.

- Kuşkusuz sağlayacağız bir uzlaşma, karşılıklı görüşerek gerçekleri ve eleştirerek herşeyi.... Biribirimizi suçlamanın gereği yok. Tek başına yapılmadı yanlışlıklar. Önemli olan neyi düzeltebileceğimizi bilmektir...

Ve Ortakların Ortaklık Sözleşmesi:

Ve karşılıklı pazarlıklar sonucunda prolétaryaya karşın yeni bir ihanet yakası oluşturup Mariya Sarayında bu belgeyi ortaklar hükümetinin protokolü olarak imzalayıp kendi gizli kasalarına koydular (18):

1.-Yeni hükümet, bir ortaklık hükümetidir. **Sovyetin Yürütme Kurulu üyeleri**, bu hükümette görev alacaklardır.

2-Savaş, bağlaşıklık devletlerin yanında onlarla birlikte zafere ulaşınca dek sürdürülecektir. Ortaklığı oluşturan bu protokolde, Galiçya cephesinde en kısa zamanda genel saldırıya geçişin tüm olanaklarının yaratılacağı Sovyet Yürütme Kurulu üyelerince kesin güvenceye bağlanacaktır.

3- Hükümet, **anarşizmle uğraşmak ve anarşizmin kökünü kazımak için alacağı her türlü enerjik önlemlerde** alabildiğine özgür olduğu ve yasadışı eylemlerle

re karşı hükümetin alacağı önlemlere Sovyetin tam bir destek sağlayacağı Sovyet Yürütme Kurulu üyeleri ve yeni hükümet ortaklanca kabul edilmiştir.

4- Hükümet Sovyete ve Rus halkına karşı, emeğin korunması, üretimde denetimin sağlanması, topraksız köylüye toprak dağıtılması gibi konularda **zamanı geldiğinde** ve en kısa sürede **hazırlık çalışmalarına** başlayacağına dair söz verecektir.

İşte böylece ihanet yakası 5 Mayıs'ta yeniden, bu kez daha edimimli ve daha kararlı St. Petersburg proletaryasına karşı, onu yeniden köleleştirebilmek için Mariya Sarayında çalışmalarına başladı. Sovyetin Yürütme Kurulunun tüm üyeleri hemen hemen bu hükümette görev almışlardı. Kapitalistlerin emperyalist savaşlarını destekleyebilmek ve proletaryayı burjuvalarımızın buyruğuna verebilmek için. 22 Nisanda efendilerine başkaldıran kölelerin eyleminden en çok dudakları uçuklayan işte bu küçük burjuva aydınlarımız, bu küçük burjuva kökenli solcularımızdı.

Hükümet protokolü özenle incelendiğinde görülen şey şuydu: Proletaryanın 22 Nisan gösterilerinde "**Barış-Barış**" diye bağırmasına, yeni hükümet "**Savaş-Savaş**" diye karşılık veriyordu ve de bu savaşın Galiçya cephesinde başlatılacak bir genel saldırı biçiminde hemen gerçekleştirilmesi için Sovyetin desteğinin sağlanacağı konusunda Sovyet yöneticilerinden kesin güvence alıyordu. Milyukov'un bir mektupçuğunun karşılığı, proletaryaya işte böyle ödetiliyordu. "**Toprak**" istemi karşısında protokolde salt laf olsun diye "**zamanı geldiğinde**" hazırlıklara başlanacağından söz ediliyordu. Zamanın ne zaman geleceği belli değildi. Onların saptayacağı zamanda da hazırlıklar başlayacaktı. Mujikler bunun balık kavağa çıktığı zaman gerçekleşeceğini anlamakta zorluk çekmediler.

Önemli yargılardan biri de "**arılarşizme**" karşı alınacak önlemlerde Sovyetin desteğinin kesin sağlanmasıydı. Bu artık küçük burjuvalarımızla büyük burjuvalarımızın proletaryaya ve onun tek destekçisi olma durumunda gittikçe yol alan Bolşevik Partiye karşı tam bir **ihanet yakasını** oluşturduklarının açık bir kanıtıydı. "**Yasa dışı eylemlere**" tam ve enerjik bir savaşım açmaktan söz et-

mek, kitlelerin eylemlerine karşı her türlü baskıcı önlemlerin alınacağını şimdiden duyurmak, şimdiden bu konuda kesin bir anlaşmaya varmak demektir. Prens Lvov başkanlığındaki ilk ortaklar hükümeti 6 sosyalist ve Sovyet Yürütme Kurulu üyesiyle birlikte eylemlerini gerçekleştirmeye başladı. Çernov tarım bakanı, Çeretelli posta-talgraf bakanı, Skobelev çalışma bakanıydı; Kerenski de savaş bakanı oldu.

Ve Kerenski'nin Sovyette savaş bakanı olarak ilk konuşmasını yaptığını okuduk gazetelerden.

"Ordumuz monarşik yönetimde kahramanca başarılar elde ederken şimdi, cumhuriyet rejimi altında mı koyun sürüleri olacaktır? Özgürlük için savaşa çağırıyorum sizi. Bir şölene değil, ama ölüme çağırıyorum.

Biz devrimciler ölmek hakkına sahibiz" (19).

Ve devrimcilerin ölme hakkını sağlayabilmek için bu ortaklar hükümetinin ilk **icraatı**, ordudan kaldırılmış bulunan ölüm cezasını bir karamameyle yeniden yürürlüğe koymak oldu.

KİTLELERİN BOLŞEVİKLERE OYNADIKLARI OYUN: 18 HAZİRAN GÖSTERİLERİ

*"Kralları tahtsız taçsız bırakan,
Bastil'i yerle bir eden 89 ve 93'ün halkı,
devrimin büyük halkı, 18 Mart özgürlük
meyvasının bir günde kopartılmasına
göz yumamaz..."*

1871, Duvar Afişi (20)

*"Büyük laflar bunlar.
Laftan başka gerçekleştirilen
hiç bir şey yok."
Lissagaray (21)*

İhanet yakasının ortaklar hükümeti, kendi aralarında hazırladıkları sözleşme gereğince hemen çalışmalara koyuldular. Tüm çalışmaların savaşa yönelik olduğu yavaş yavaş kendini belirlemeye başladı. Doğrusu ya bunu öyle pek gizleme gereğini de duymuyorlardı. Kitlelere ve bolşeviklere karşı kendi aralarında onayladıkları sözleşmenin 3. maddesi gereğince anarşizme va yasa dışı eylemlere karşı alınacak önlemleri saptamak ve de her ne pahasına olursa olsun uygulamaya koymak için bir komisyon oluşturmuşlardı. Bu komisyon diyebilirim ki çaracı generallerin kitlelerin başkaldırısına karşı alınabilecek önlemlerin neler olabileceğini uzun uzun, bir bir saptamalarından daha ayrıntılı, bir bakıma da, daha nitelikli ayrıntılar belirliyordu. Bunda başarıya ulaşmalarının bir nedeni şuydu: Bu kez artık bizi tanıyorlardı. İçimizden çıkmışlardı. St. Petersburg proletaryasıyla birlikte, onun partisi niteliğinde örgütler bu kez ona karşı alınacak önlemleri saptamada hiç kuşkuza daha edimimli daha akıllıca davranışlar koyma şansına sahiptiler.

Ve de alınacak önlemleri yine 3. maddenin buyruğınca **enerjik** bir biçimde uygulamak için ortaklar hükümetine yetki tanımıştı.

Lloyd George ve Ribot'nun bu dönemde burjuva hükümetine baskıları gittikçe yoğunlaşmaya başlamıştı. Bir an önce Galiçya' -daki genel saldırı planının Rusya tarafından uygulamaya konmasını istiyorlardı. Dış kapitalist efendilerine göbek bağıyla bağlı olan burjuvalarımız bu saldırının başarılı sonuçlanabilmesi için cephe gerisinin tam bir denetim içinde tutulması gerektiğini biliyorlardı. Bu nedenle de gerçekten enerjik önlemler almaya başladılar. Sovyetin ordudan kaldırdığı ölüm cezasını bir gecede bir karamameyle hemen uygulamaya koyuverdiler. Sovyetteki partilerin kendilerini desteklemesinin hiç kuşkusuz çok büyük bir anlamı vardı. Böylece St. Petersburg proletaryasını partilerin ardında parça parça böldüklerini, bu bölünme sonucunda tüm uygulamaları gerçekleştirebileceklerini düşünüyorlardı.

Troçki yoldaş, 4 Haziranda Bolşevik Parti adına Sovyette yaptığı konuşmada tüm hazırlıkların cephede genel bir saldırıya yöncelik olduğunu söyledi. Bu savaşın ne kitlelere, ne orduya, ne de Şubat Devriminin amaçlarına yarar dokunmayacağını ama büyük burjuvalarımızın işine alabildiğine yarayacağını vurguladı. Konuşmayı Pravda tümüyle verdi. Troçki'nin Sovyette yaptığı bu konuşmayı St. Petersburg proletaryası son derece büyük bir özenle okudu. İzvestiya ise, şöyle bir değiniyordu bu konuşmaya. Daha çok verilen yanıtlardan söz ediyor. Yanıtlardan anladığımızı göre, gerek menşevik sözcüler, gerekse sosyalist-devrimciler, Troçki'nin bu konuşmasına karşı ateş püskürüyorlar. Troçki'yi belki Sovyette bile sürecekler ama eski bir anının, 1905 Sovyetinin başkanı olmasından gelen saygınlıktan buna pek cesaret edemiyorlar.

Troçki yoldaşın Sovyette yaptığı konuşmadan 5 gün sonra, yani 9 Haziranda Parti, savaşa karşı bir barış mitingi düzenlemek için ortaklar hükümetinden izin istedi. Partim buna bir bakıma zorunluydu. Kitleler yeniden kaynamaya, için için kabarmaya başlamıştı. Biz yanında olmasak bile yeniden, bu kez sonunun nasıl biteceği hiç belli olmayan gösterilere girişmesinden çekiniyorduk. Ayrıca bu, partimin ilk yasal toplantısı, düzenlediği ilk yasal gös-

teri olacaktı. Bu bakımdan da alabildiğine kıvançlıydık. Şubat Devriminin özgürlüklerinden yararlanmak, onu sonuna dek kitlelerin istemleri doğrultusunda daha da demokratikleştirmek için elimizden geleni yapmaya çalışıyorduk. Kitleler de Bolşevik Partinin yapacağı savaşa karşı gösteriye kendilerini hızla hazırlamaya başlamışlardı. FİK'lerde ve FİK-BİR'de alınan karar bu doğrultuydu. Bolşevik Partinin yapacağı bu gösteriye tüm St. Petersburg proletaryası tam bir disiplin içinde uyarak savaş istemediğini, kesin olarak baştan yana olduğunu ve baş istediğini bir kez daha haykıracaktı. Ne ki ortaklar hükümeti böyle bir gösteriye izin vermedi. Hiçkimse bunu beklemiyordu. Kitleler, FİK'ler ve üst kuruluşlarca 9 Haziranda yapılacak gösteriye kendilerini böylesine hazırlamışlarken birdenbire gösteriye izin verilmemesi, gerilimi birdenbire artırdı. Bolşevik Parti gösteriye izin verileceğinden onca kuşku duymuyordu ki Pravda'da düzenlenecek gösterinin nerelerde nasıl gerçekleştirileceğini bile ayrıntıyla anlatılıyordu.

Ortaklar hükümeti böylece bolşeviklere artık hak ettikleri ilk dersi vermek istiyordu. Artık işlerin eskisi gibi yürütülemeyeceği, bu konuda alabildiğine sıkı bir denetimin uygulanacağı vurgulanmak isteniyordu. Hiç kuşkusuz bir başka amacı daha vardı ortakların; Bolşevik Partiyi köşeye sıkıştırmak. Partim, bunca güvence içinde hem kendisini, hem de kitleleri gösteriye hazırlarken böyle birdenbire onu ortada bırakıvermek kitlelere dönüp "işte güvendiğiniz Bolşevik Parti... bakın nasıl sizi yapayalnız bırakıverdi" dedirmek anlamına geliyordu. Bolşevik Parti buna aldırmaz, gösteri yaparsa o zaman da hiç kuşkusuz yasadışı eylemlerinden ötürü kendisi hakkında en amansız bir kovuşturmayla geçilecekti. Ortaklar hükümeti bu konuda şimdiden gerçekten çok sıkı önlemleri bile almış bulunuyordu.

Partim birdenbire hiç beklenmedik biçimde son derece zor bir durumda kalıverdi kitleler karşısında. Özellikle kendisini kesin biçimde destekleme kararı almış olan ve kendisiyle tümüyle organik bağlar oluşturmuş FİK'ler kendi tabanlarına karşı bu sıkıntıyı iliklerinde, kemiklerinde duydular. Oyle günler yaşıyorduk ki kimse'nin kimseye sorumsuzca davranmasına olanak yoktu.

Parti bu kez ikinci bir girişimde bulundu. Sovyet Yürüme Kurulu'na başvurarak 9 Haziranda yapılacağını söylediği gösteriye izin verilmesini istedi. Çoğunluğu Prens Lvov başkanlığındaki ortaklar hükümetinde bakanlık görevi yapan Sovyet Yürütme Kurulu bu istemi hemen geri çevirdi. Böyle bir toplantıya "İçinde bulunduğumuz koşullar gereğince izin verilemeyeceği" Bolşevik Parti sorumlularına duyuruldu. Parti'nin ilk yasal gösterisine izin vermeyecekleri, bunun için kararlı oldukları besbelli ortada, apaçık görünüyordu. O zaman Parti oldukça rizokulu bir girişimde daha bulundu; sorunu Sovyet genel kurul toplantısında gündeme getirmek ve de buradan izin çıkartmak.

Bunun birçok sakıncaları vardı. Parti bu sakıncaları kuşkusuz biliyordu. Başlıca sakınca, Sovyet Yürütme Kurulunun bu istemi genel kurula getirmemesiydi. O zaman iş tam bir çözümsüzlüğe dönüşürdü. Tek yasal organ gözüyle baktığımız kuruluşun yürütme kuruluna karşı sorumsuzca bir davranışımız hiç kuşkusuz Partiyi son derece zor durumlara sokabilirdi. Ama iş beklediğimiz gibi olmadı. Partinin başvurusunu Çeidze hiç bekletmeden genel kurula getirdi. İşte o zaman birdenbire bizim için umut ışığı belirdi. Sovyetten bu gösteri için izin çıkacağına, böylece de yürütme kurulu üyelerinin son derece zor durumda kalacağına kesin gözüyle bakıyorduk. Oysa buradaki sonuç ta beklediğimiz gibi olmadı ve Sovyet genel kurulu Bolşevik Partinin 9 Haziranda yapmak istediği banşçı gösteri istemini hemen hemen tümüyle geri çevirdi. Ve işte o zaman biz gerçekten tam bir bunalım içine düştük. Bu bunalımın başlıca kaynağı kendi sloganımız, bu sloganla birlikte kitleleşmemizdi: "Tüm Yönetim Sovyete" diye bağınıyorduk. Kitleler de bizimle birlikte ya da biz kitlelerle birlikte bu sloganı kendimize bayraklaştırmıştık. Tüm yönetimi kendilerine istediğimiz ve tek yasal organ olarak gördüğümüz Sovyet, işte istemimizi geri çeviriyor, bizi elinin tersiyle itiyordu. Bu durum bunalımı daha da artırdı. Kitlelerle Sovyet karşı karşıya bırakılıyordu. Bundan sorumlu tutulacak olan da kuşkusuz Bolşevik Partiydi. Ne yapsak, nasıl davransak kısıvrak yakalandığımızı duyarlıyorduk. Bu, bir çok Bolşevik Parti üyesinde merkeze karşı -belki de Bolşevik Partinin tarihinde- ilk kez bir öfke uyandırdı. Lenin, -sonradan öğrenecektik- merkez komitesi toplantısında "Bu öfkeyi tümüyle haklı bul-

duğunu" belirtecek ve merkez komitesiyle alt kuruluşların arasındaki ilişkinin sarsılmasını önleyecekti (22).

Ama kitleler kaynaşıyordu. Sovyetin bu kararna karşı onlar kendilerini hiç te Parti gibi sorumlu bulmuyorlardı. Giderek FİK'lerde arkadaşlar son derece güç duruma düşmeye başladılar. Bize kendileriyle "alay" edildiğinden söz ediyorlardı. Bize ne pahasına olursa olsun açıklanan gün ve saatte bu gösterinin mutlaka yapılması gerektiğini, yoksa kitlelerin bir daha bolşeviklerin sözüne hiçbir zaman yeterince güvenemeyeceklerini söylüyorlardı. Bunun gerçekten de doğru bir yanı vardı. Parti kitlelerle birlikte ilk olarak yasal açıdan vereceği bir sınavda kötü not alırsa, bundan sonra artık kitlelerle ilişkisi önceki gibi olma şansını taşıyamazdı. Bunu biliyorduk. Bunu herkes te biliyordu. Ama "Tüm Yönetim Sovyete" sloganının içerdiği geniş kapsamlı anlama ters düşmek te Partinin işine gelmiyordu. Parti gerçekten derin bir bunalım içine düşmüştü ve 9 Haziranda yapılacağını duyurduğu gösteriden cayıldığını, böyle bir gösteri yapılmayacağını Pravda'da herkese duyurdu.

İşte o zaman ihanet yakasının ihanet düzenlemesi yürürlüğe girdi. Kitleler karşısında Bolşevik Partiyi böyle zor duruma düşürenler, bu partinin ardından gidilemeyeceği düşüncesini kitlelere kazımak isteyenler 18 Haziranda bir gösteri yapılacağını St. Petersburg proletaryasına duyurdular. Bununla bir taşla ne kadar çok kuş varsa hepsini vurabileceklerini saptamışlardı. Bir kez, kitlelerin gittikçe artan, gittikçe kabaran gerilimini düşürecekler, bu gerilimden kendi politikaları doğrultusunda yararlanacaklardı. Ayrıca, 18 Haziranda Galiçya cephesinde genel saldırı başlıyordu. Kitleler durumu bilmiyordu. Bu gösteriyle de dış dostlara ve de dış düşmanlara karşı kitlelerin yeni ortaklar hükümetini desteklediği kanısını uyandıracaklardı. Ayrıca, Sovyet yöneticileri va ortaklar hükümetinde bakanlık sorumluluğu yüklenmiş olan sosyalist liderler büyük burjuvalarına dönüp "İşte bakınız efendilerimiz" diyeceklerdi, "biz kitleleri nasıl egemenliğimiz altında tutuyoruz. Biz ne dersek onu yapar bu proleterler. Bizim kitleler üstündeki sultanımızı görün. Biz olduğumuz sürece komünist bolşeviklerin etkinliği olmayacaktır hiç bir zaman. Siz bizi bırakmayın yalnızca. Kitleleri yönetmek te bizden size."

Bu gösterinin bolşeviklere vereceği öğretiler de vardı onlarca. Bolşeviklere dönüp şöyle diyeceklerdi:

- Nedir sizin bu **uzlaşmazlığınız**? Sizi **birlikten** yana toplantı-
lara çağırırken, demokratik saflarımızı birleştirelim, sıkılaştıralım
derken, sizin gücünüzden çekindiğimiz, sizi çok güçlü gördüğü-
müz için mi yapıyoruz bunları sandınız? Ne sanıyorsunuz siz ken-
dinizi...? Tüm yönetim Sovyete, tüm yönetim Sovyete diye bağır-
makla kendi kazdığınız kuyuya kendiniz düştünüz. İşte önerinizi
bir eliyle geri itiverdi Sovyet genel kurulu. Nedir bu yaltaklanma-
nız Sovyete? Sovyet dediğiniz biziz. Menşevikler ve sosyalist-
devrimciler. Size göstermek için gücümüzü hiç çekinmeden ilettik
önerinizi Sovyet genel kuruluna. Kitleleri de büyütmenin öyle gö-
zünüzde. İşte 18 Haziranda önüne düşüverince biz, kitleler nasıl
desteklediler ortaklar hükümetini de, Sovyeti de... gördünüz kendi
gözlerinizle. Öyleyse?

Öyleyse, oturun oturduğunuz yerde... Bitsin artık bu savaşa
karşı kışkırtıcılığınız. Bitsin artık bu demagojiniz...

Sovyetin yapacağı gösteri hazırlıkları hızla başladı. Kitlelerden
birdenbire soyutlandığımızı gördük. Kitlelerin küskünlüğü tıpkı
kişinin küskünlüğü gibi elle tutulurcasına somut, gözle görülürce-
sine apaçıktı. FİK'teki yoldaşlarımızın bile 18 Haziran gösterileri-
ne katılmak için proleterlerin menşevik ve sosyalist-devrimciler
öncülüğünde geliştirdiği hazırlıklara katılma isteği çok nazik, çok
kibarca geri çevriliyordu. Yapayalnız kaldığımızı dehşetle görü-
yorduk. İlk kez o zaman kitlelerden soyutlanmanın nasıl yaman
bir yalnızlık olduğunu düşündüm. Aklıma Sedov geldi. İlk kez Se-
dov'un haklı olup olmadığı, düşüncelerinin doğru olup olmadığı
konusunda kendi kendime sorular yöneltmeye başladım.

Gördüklerimize inanmamız gerçekten güçtü. Kitlelerin yapaca-
ğı gösteriye yalnızca menşeviklerle sosyalist-devrimciler değil
ama Anayasacı-Demokrat Partinin önde gelen yöneticileri de katı-
lıyorlardı. Dantelli giyisiler içindeki hanımları Viborg Mahallesi-
ne sanki bir baskın düzenlediler. Viborg Mahallesi, St. Peters-
burg'un yerleşme bölgesi olduğundan bu yana hiç bu kadar

zenginlik, hiç bu kadar güzel hanım, hiç bu kadar kibar beyler ve hiç bu kadar yiyecek içecek görmedi. Ballı çörekler, giyecekler, yiyecekler kucak kucak değil, araba araba taşınıyordu. Burjuva hanımlarımız yoksul evlere dalıyorlar, önlerine, ellerine geçirdikleri yoksul çocukları hiç çekinmeden, hiç o çocukların pisliklerine aldırmadan bir güzel soyup onları kolanyalarla ovuyor, sonra yeni giysilerini giydirip karşılarında tıpkı melekler gibi ağlıyorlardı. Doğrusu ya bu dokunaklı görünüm karşısında proleter analar çok kez gözyaşlarını tutamıyor, hanımların ellerine yapışıp onlarla birlikte ağlıyorlardı. Eh, az sonra da bu ağlayıcı kadınlar korosuna neye uğradıklarını şaşırarak çocukları katılıyor, gözyaşları içinde marazi mutluluklarının doyumuna erişmiş burjuva kadınlarımız paytonlarına binip mahalleden öylece ayrılıyorlardı.

Viborg'lu erkeklere gelince, doğrusu ya onları da hayretle izlemekten kendimizi alıkoyamıyorduk. Menşeviklerin kibar baylarıyla büyük burjuvalarımızın önde gelen efendilerinin getirdiği şarapları kahkahalarla onlarla birlikte açıp onlarla birlikte yuvarlıyorlar, onlara en yakası açılmadık öyküleri anlatıp kahkahadan çın çın çınlatıyorlardı. Bu görünüme bakıp "Eh doğrusu" demek olasıydı, "işte patron kardeşlerimizle işçi kardeşlerimiz ne güzel bir arada yaşayıp gidiyorlar. Onların arasını açmaya çalışan şu pis ve iğrenç bolşevikler olmasa aslında Rusya'mızda herşey güllük gülistanlık..."

Yanlarına sokulduğumuzda bizi tanıyanların birden yüzlerinin asıldığını görüyorduk. Yanlarında bu nedenle fazla kalamıyorduk. Kalkıp yürüdüğümüzde de ardımızda bir kahkaha bombasının patladığını duyuyorduk ve başımızı çevriş gerimize bakamıyorduk artık.

İnan bana, inan bana, St. Petersburg proletaryası, kendisine ihanet etmiş nişanlısından öç alır gibi bizden öç alıyordu. Kendisine cesaretimizi gösteremediğimiz için bize dargındı. Kendisine öteden beri kur yapan zengin bir delikanlının koluna girmiş gibiydi. Ve biz gerçekten onun karşısında yapayalnız, umutsuz, derin bir bunalım içindeydik.

Umutsuzluğumuz, gösteriye son iki gün kala, tam bir karamsarlığa dönüştü. Artık iki gün kala Viborg Mahallesi proleterlerinin

kuğular kadar güzel burjuva kızlarımızın, narin delikanlılarımızın, Menşevik Partili ılımlı solcularımızla birlikte yapılacak gösterideki pankartları yazmaya, dövizleri harıl harıl hazırlamaya, boyalar içinde harıl harıl çalışmaya başladıklarını izliyorduk. Bu hazırlıkları izleyen yoldaşlarımıza çok kez laf atıldığını, sitemli sözler söylendiğini duyduk. Tüm bunlar yoldaşlarımızın yüreğine koyu, yoğun bir zehir gibi damlıyordu.

Ve 18 Haziran sabahı gösteri başladı. Oysa aynı sabah Rusya batı cephesinde de genel saldırı başlatılmıştı. Bundan hiç kimsenin en küçük bir haberi yoktu. Viborg, bir şölene gider gibi gösteriye hazırlandı.

En önde çocuklar vardı. Yepyeni giysileri içinde ak kumrular gibiydiler ve ellerinde çiçeklerle ulusal bayrakları taşıyorlardı. Onların da önlerinde Menşevik ve Sosyalist-Devrimci Parti görevlileriyle kendilerinin ağırlıklı oldukları sendikalar yer almıştı. Gerilerdeyse St. Petersburg proletaryası ellerindeki dövizlerle, temiz giysileriyle, şarkı ve türküleriyle kol kola dizilerini oluşturmuşlardı. Ellerindeki dövizlerde şunlar yazılıydı: "Genel Bir Barışa Evet" "Yaşasın Demokratik Cumhuriyet", "Demokratik Burjuva Haklarına Sırt Çevirenler Delidir", "Gerektiğinde Vatan İçin Savaş", "Demokratik Cumhuriyet Ve Anayasa İçin Birleşelim".

Köprüler bölgesinden son derece düzenli, son derece uygun bir biçimde geçildi. Gösteriye katılanların sayısı 400 bini aşındı. Doğrusu ya bu gerçekten büyük bir başarıydı Sovyet yöneticileri için. Kortejin başında bulunanlar zaman zaman geriye dönüp proletaryanın elindeki dövizlere uygun sloganları söylüyor ve kortejdeki dizilerde bu sloganları haykırıyorlardı. Düzenlemeye göre kitleler Perspektif Nevski'den geçip Mariya Sarayı önüne gelecekler ve burada ortaklar hükümetine bağlılıklarını belirteceklerdi. Göstericilerin kulağına tüm hükümet üyelerinin Mariya Sarayının mermer merdivenleri üstünde hazır kendilerini beklemekte oldukları fısıldanmıştı. "Hatta" denmişti, "Prens Lvov bile sizi selamlamak için sabırsızlanıyor. Sizi selamlayanların başında Prens Lvov bulunacak".

Resmi bir gösteriye benzeyen kortejin önünde bulunan ve gösteriyi düzenleyenler Mariya Sarayına doğru yaklaştıkça daha çoş-

kulu sloganlar atmaya, gösterinin gerilimini daha da yükseltmek için çaba harcamaya başladılar. "Yaşasın cumhuriyet", "Gerektiğinde vatan için savaş" diye kendi kendilerine attıkları sloganlarla yeri göğü inlettiklerini sandıkları bir zamanda ve de Mariya Sarayına artık 10 adımlık bir uzaklık kaldığı bir anda birden bire hiç beklenmeyen, hiç kimsenin aklına getirmediği birşey oldu. Mariya Sarayının önüne yaklaşıldığı bir zamanda geriden gelen 400 bini aşkın gösterici birdenbire "Tüm yönetim Sovyetlere" diye bağır-maya başladılar.

Öndekiler neye uğradıklarını bilemediler. Önce kulaklarına inanamadılar. Oysa düzenlemeye göre bu sırada "Yaşasın devrimci Geçici Hükümet" diye bağınılacaktı. Ama duyduklarıysa başka birşeydi. Gerilerinden gelen kitleler tam bu sırada;

- Kahrolsun burjuva bakanlar, diye bağırıyorlardı.

Başlarını geriye çevirip baktıklarında gerilerinden gelenlerin hepsinin kızıl bayrakları açtıklarını, bolşeviklerin sloganlarını dövizlendirdiklerini, çocuklarını omuzlarına aldıklarını gördüler. Mariya Sarayının önünde gülümsüyen yüzleriyle sosyalist ve burjuva bakanlar neye uğradıklarını şaşır-dılar. Sosyalist bakanların dudakları uçukladı. Hepsi dönüp Prens Lvov'a baktılar. Hükümet başkanı da şaşır-mıştı. Zavallı prense ne söylemişler, neyle karşılaş-ıyordu. Önce ne yapacağını bilemedi. Kendisine bakanlara o da öyle ne yapacağını bilemeden bir süre baktı. Sonra "Kahrolsun burjuva bakanlar" diye bağır-an kitleleri selamlamamak için hızlı hızlı sarayın içine çekilip gözden yitti. Onu öteki burjuva bakanlar izlediler ve Mariya Sarayının tertemiz ak merdivenleri üstünde yalnızca ve yalnızca sosyalist bakanlar kaldı. Derin bir şaşkınlık, derin bir acı, derin bir öfke içindeydiler.

Kortejin önündekiler ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Gerilerinden gelen 400 bin kişiye karşı koymaları olanaksızdı. Onların sloganlarını bastırmaları da olanaksızdı. "Yaşasın cumhuriyet" ba-ğır-tısı "Tüm yönetim Sovyete" haykırısı içinde eriyip gidiyor, ken-di seslerini kendileri bile duyamıyorlardı. Kortejin önünden kaçıp gitmeyi düşündüler ama buna da bir anlam veremediklerinden is-

ter istemez Mariya Sarayı önünden ağlamaklı, bin perişan yüzle-riyle sosyalist bakanları selamlayıp geçtiler.

Ve St. Petersburg proletaryası kızıl bayrakları ve bolşevik slo-ganlarıyla Mariya Sarayı önüne yığıldılar. Dövizlerde, pankartlar-da şunlar yazılıydı:

- Ne Toprak, Ne Ödeni. Doğrudan Barış.
- Kahrolsun Savaş.
- Kahrolsun 10 Burjuva Bakan.
- Tüm Yönetim Sovyetlere.
- Toprak Ve Ekmek.

Mariya Sarayı önünde kendi dövizleriyle ve kendi sloganlarıyla bunları haykırdılar. Çocukları omuzlarındaydı. Kızıl bayrakları ellerinde. Onların 400 binleri aşan haykırışları karşısında Mariya Sarayı zelzeleye tutulmuş gibi zangır zangır sallanıyordu. Merdivenlerdeki sosyalist bakanların düşmemek için birbirlerine tutunduklarını gördü çok kişi...

Sonra St. Petersburg proletaryası Torid Sarayı önüne geldi. Ve orada da sloganlanmış inancını haykırdı. Orada daha uzun kaldı. Orada türküler söyledi. Oyunlar oynadı. Gece yaktığı meşalelerle geç saatlere dek coşkusunu vurguladı. Torid Sarayının önünde, Sovyetten ayrılmadı. Sovyetle nasıl kenetlendiğini, nasıl hiçbir gücün kendisini ondan ayıramayacağını herkese gösterdi. Sovyet yasakladığı gösterinin kendi karşısında nasıl kılık değiştirerek meşale meşale türküleştirdiğini, büyük bir inançla kendisine yöneldiğini o gece gördü ve birçok delegesi derin düşüncelere daldı.

*" Halka yalan yanlış devrimci
efsaneler uyduran, onu bu
uyduruk öykülerin şarkularıyla
büyüleyen kimse, denizciler için
gerçek dışı haritalar düzenlemiş
bir coğrafyacı kadar suçludur."*

Lissagaray

"1876 Basımına.Önsöz'den"

İşte o gün koptu dananın kuyruğu. 18 Haziran gösterilerinden sonra Rus devrimci proletaryası ile küçük burjuva solcularımız ve büyük burjuvalarımızın ortak yönetimi, bir uzun yolun karşı uçlarından ayrı ayrı, bir daha hiç geriye dönüşü olmayacak biçimde yola çıktılar. Nerede nasıl karşılaşacaklarını hiç kimsenin kestirmesi olanaksızdı.

Parti'ye gelince... Parti durumu hemen kavradı. 18 Haziran gösterilerinden sonra kitlenin bize verdiği dersin ne anlama geldiğini çıkarmada güçlük çekmedik. Hemen yoğun çalışmalara başladık. Çalışmalarımız yeniden birbirine kavuşan iki sevgili gibiydi. Kesin bir hesaplasmaya gidileceğini sezinlemede güçlük çekmiyorduk. Kitlelerin kendilerine oynadığı oyunu iyi değerlendireceklerdi. Ama proletaryayı gerek ideolojik, gerek örgütsel açıdan alabildiğine güçlü görürlerse belki o zaman "tüm karşı koymanın umutsuz olduğunu görür ve hiç olmazsa başlarını kurtarmayı" (23) yeğleyebilirler ve bu nedenle kan dökmekten kaçınabilirlerdi. Bu nedenle Lenin bize:

" Proletarya sınıfının bilincini eğitip aydınlığa kavuşturabilmek için durup dinlenmeden çalışmak zorundayız" (24) deyince artık tüm uğraşımızı bu alana aktarıyorduk. Artık çalışmaktan başka, Ritleleri hazırlamaktan başka yapacak hiçbir şeyimiz yoktu.

" İktidar olabilmek için bilinçli işçiler çoğunluğu elde etmek zorundadırlar. Proletaryanın partisi küçük köylülerin yoğunluk kazandığı bir ülkede çoğunluğa, sosyalizme geçişin gerekliliğini tüm açıklığıyla belirtmezse sosyalizmi o ülkede gerçekleştirme olanağı hiçbir biçimde yok demektir".

Bu konudaki çalışmalarımızı daha önceden kurulmuş olan tamm komitelerinde yoğunlaştırarak değerlendirmeye başladık. Yoksul köylülük sorunun nasıl önemli bir sorunumuz olduğunu gün geçtikçe daha iyi anlıyorduk. Yoksul köylülerin örgütlenmesi ve de proletaryanın yardımcı gücü olarak politik yaşamımıza ağırlığını koyması gerçeğini doğrusu ya -biz de- yeni yeni kavnyorduk. Bu konuda az topraklı, ya da toprağı kendisine yetmeyenlerle olan ilişkilerimiz bizi yepyeni bir biçimde yeni öğretilere, yeni edinimlere doğru hazırlıyordu.

" İşçi sınıfının bütünlüğü olmadan işçi sınıfının savaşımından söz etmek tümüyle olanaksızdır" (25).

İşçi sınıfının içine sızmış bölücülerle sonuna dek gece gündüz demeden savaşım vermeye başladık. İşçi sınıfının birliğini gerçekleştirmek en ivedi, en kaçınılmaz, en birinci ödevimizdi. Bunu kısa zamanda başardık. Doğrusu ya yaşadığımız koşullann gereğı bu konuda öyle bizi üzen çok büyük engellemelerle karşılaşmadığımızı belirtmeliyim. İşçi sınıfı zaten koşullann gereğı kendi bütünlüğünü sağlamış gibiydi. Yalnızca sendikalarda bu bütünlüğü bozan eğilimler vardı. Bu sendikalar bir bölümü kendiliğinden FİK'ler doğrultusunda eylem göstermeye başladılar; bu doğrultuda eylem göstermeyenler de kendiliklerinden etkinliklerini yitirmeye, kendi kendilerinde erimeye yüz tutular. Fabrikalarda işçi sınıfının birliğı kesin biçimde sağlanmıştı. Yalnızca fabrikalarda değil ama " en küçük atölyelerde bile bolşevikler işçilerle birlikte yatıp kalkıyor, onlarla birlikte soluk alıp veriyorlardı " (26).

Biz onlardan bir parça değildik; ama onların kendileriydik. Danışmak istedikleri birşey olsa hemen yanlarında bir bolşevik yoldaş bulabiliyorlardı. Kişisel sorunları bile partinin dimağında bi-

çimlenen, devrimci niteliğe, sınıfsal yapıya kavuşan sorunlardı. Ama tüm bunların yetmeyeceğini de biliyorduk. Devrim öyle kolay kolay gerçekleşiveren bir oluşum değildir. Bir sürü aşamalardan, bir sürü iç içelikli olayların aynışmasından, en doğru devrimci teorinin rayına oturmasından sonra gündeme gelebilen bir sorundur. Devrimin kesin başarılı sonucu için yalnızca işçi sınıfı içinde yoğunlaşmanın yetmediğini, nesnel koşullara sırt çevrilemeyeceğini gittikçe kendi devrimci pratiğimizle daha iyi öğrenip kavnyorduk. Lenin yoldaş bu iki aşamayı bize açıkça gösteriyordu. Ve biz bu iki aşamalı oluşumu FİK'lerde işçi yoldaşlarla birlikte tartışıyor, zaman zaman onları yatıştırmak, atılımlarını dizginleyerek oluşumun belirgenliğini elde etmeyi yeğliyorduk. Devrimin kesin sonuçlu başarısı için:

" İşçilerin büyük çoğunluğunun (ya da en azından bilinçli, bilgili, politik anlamda eylemci işçilerin büyük çoğunluğunun) artık devrimin **gerekliliğini** noksansız bir biçimde kavramaları ve bunun için ölmeye hazır olmaları..." (27)

gerekiyordu. Ama bu koşul ancak ikinci koşulla bütünleştğinde gerçek devrimci yapısına kavuşabilirdi. Buna karşıt bir girişim bir suçtu.

" Tüm işçi sınıfı, tüm halk yığınları bu öncü sınıfa doğrudan doğruya destek sağlama durumuna hazır olmadı, en azından onun girişimine karşı hoşgörülü tarafsızlığıyla işçi sınıfı düşmanlarına destek sağlamamış olması gerçekleştirilmeden bu öncü sınıfı keskin sonuçlu savaşın içine **yapayalnız** sürmek bir budalalıktır. Ağır bir suçtur"

Bu hazırlıkları hızla sürdürdüğümüz bir sırada birden köşeyi dönüp üstümüze geldiklerini gördük. Tüm hazırlıklarımızı yarın bırakmak, bizi kitlelerle birlikte kitlelerin içinde kanla boğabilmek için. Halk yığınlarının işçi sınıfının öncülüğündeki girişimlerini etkisiz bırakabilmek için bir bakıma -denebilir ki - başka seçenekleri de yoktu. Ama işin aslına bakılırsa böyle bir seçenekleri vardı. Kitlelere karşı zor kullanmayacaklarını, onların demokratik gelişimleri ve istemleri doğrultusunda onlara karşı dikilmeyeceklerine

dair kendi oyunlarının kurallarına kendileri uyarsa. Bu kurala pek uymayacaklarını bildiğimizden onlara "tüm karşı koymanın umutsuz olduğunu ve hiç olmazsa kendi başlarını kurtarabilme" olasılığım onlara gösterebilirsek kan dökmelerini, insanları öldürmelerini önleyebilirdik. Tüm hazırlıklarımız işte bunun içinken.. tam bu sırada halk yığınlarını çileden çıkaran bir olayı tüm dehşetiyle yaşadık. Bu bir bakıma halk yığınlarını kışkırtmak, onları böylece yeterince güçlü olmadıkları bir zamanda kısıvrak yakalayabilmek için düzenlenmiş bir oyundur da denebilir. Bu olay Grenadier Alayının cepheden St. Petersburg'a dönüşü olayıydı...

GRENADIER ALAYININ ÖYKÜSÜ

Barişçı amacımızı, yani dış emperyalist güçlerle işbirlikçi burjuvalarımızın kendilerine başkaldıran ücretli kölelere karşı kanlı bir girişimde bulunmalarından onları caydırabilmek için kitleler içinde alabildiğine yoğun çalıştığımız, kitleleri hazırladığımız bir sırada birdenbire üstümüze doğru geldiklerini gördük. Topları, tüfekleri, darağaçları ve ölüm saçan öfkeleriyle birlikte üzerimize doğru geliyorlardı. Oysa kitleler henüz hazır değildi buna. İşçi sınıfının kendi içinde bütünlüğünü sağlamıştık. Ama işçi sınıfını tüm halk yığınlarının desteğini sağlamadan savaş içine sürmek Lenin'in bize öğrettiğine göre bir cinayetti. Onlar da bunu bildikleri için halk yığınlarının artık iyice bolşevikleşmiş işçi sınıfına yardımını önleyebilmek için birden saldırıya geçtiler. Aslında bu saldırı iki aşamada gerçekleşti. Her iki aşamanın da bir tek amacı vardı: Proletaryayı kıskırtıp zamansız bir eyleme sürüklemek kendilerine bağlı birliklerle bu girişimi kan içinde boğmak. Bu aşamalardan biri "Kırkını aşmışların yerinden silah altına alınması" ötekisi de Viborg Mahallesiine yerleşmiş bulunan ve tümüyle bolşevikleşmiş "Mitralyöz Alayının cepheye gönderilmesi" kararlarıydı. Bu her iki kararın da nasıl kitleleri kıskırtacağını çok iyi saptamışlardı. İstedikleri de buydu zaten.

Bu iki olayın devrimci pratiğimizdeki derin etkilerin kısaca özetlemeden önce Grenadier Alayının St. Petersburg'a dönüşünün öyküsünü kısaca anlatmalıyım sana. Çünkü bu alayın başından geçenleri tüm St. Petersburg proletaryası ve garnizonu derin bir hayretle öğrendi. Bu alayın başına gelenlerin öteki iki olayı etkilediğini, öteki iki olayın oluşmasına olanak hazırladığını da ayrıca belirtmem gerekir. Kısaca özetlemem gerekirse biz devrim tarihimizdeki ünlü Temmuz Günlerine, işte bu birbirini etkileyen olaylar dizisiyle başdöndürücü bir hızla gelip saplandık.

18 Haziran gösterisinden sonra ortaklar hükümetinin ordunun güney-batı cephesinde başlattığı genel saldırıdan doğrusu ya pek doğru dürüst haberler alamıyorduk. Bir bakıma bize ulaştırılan haberler, ordunun saldırısının başarıyla sürdüğü yolundaydı. Avusturya ve Macarlara karşı ordumuz ilerlemeler gösteriyordu. Bunu doğrulayacak belirtilerin de bulunduğunu söylemeliyim. Ama bir süre sonra cepheden hiçbir haber alamaz olduk. Birdenbire bu haberlerin ve hükümetin verdiği bilgilerin ardı kesiliverdi. Biribirini tutmaz söylentiler dolaşıyordu sağda solda. Bu söylentilere bile artık kulak kabartılmadığı bir sırada Grenadier Alayı cepheden St. Petersburg'a döndü.

Grenadier Alayının erleri önce uzun süre konuşmak istemediler. İlk önceleri ilişki kurmak olanağını bile bulmakta zorluk çektik. Çoğu saynlar evindeydi. Geriye kalanı da St. Petersburg garnizonunun dışında boş bir alana konaklatılmışlardı. Türlü zorlamalardan sonra bazı er komiteleri üyelerinden bazıları cepheden dönen bu Grenadier Alayının erleriyle ilişki kurmayı başarabildiler. Ama erler konuşmak istemiyorlardı. Zaten koskoca alaydan döne döne üçte bir oranında er dönmüştü. Bunun yansı da yaralıydı. Saynlar evinde yatıyorlardı. İçlerinden bazıının ölmekte olduklarını duyuyorduk. St. Petersburg Erler Komitesi üyelerinin sorularına başlarını öne eğip sudan, kaçamaklı, kısa kısa yanıtlarda bulunuyorlar, sonra derin bir suskunluğun içine gömülüp gidiyorlardı. Bazen bakışlarını yüzümüze kaldırdıklarında korkudan büyük büyük açılmış gözlerini görüyorduk. Nedenini bilmediğimizi bir biçimde büyümüş gözleriyle hayretle bakıyorlardı bize. Onların bu ürküntülerini içinde yaşadıkları savaşın dehşetine verdik. Bir süre sonra kendilerine gelirler diye beklemeye başladık.

Bir süre sonra gerçekten biraz kendilerine geldiklerinde bu yiğit alayın erleri Devrimci Erler Komitesi önünde bir bir söz alarak ve de öykülerini bütünleştire bütünleştire dile getirdiler. Ama en iyisini köylü er Mençov şöyle özetleyerek anlattı:

"Bizim Grenadier Alayı tıpkı öteki alaylar gibi 4 taburdan oluşmuştur, ama bize bağlı 3 birlik daha vardı. Bunun nedeni bizim bir savaş alayı oluşumuzdu. Birinci bölüm tamamen havan topuyla do-

natılmıştı. İkinci bölüm mitralyöz bölüğüydü. Öteki birlik te istihkamcılar birliğiydi. Bunlar da bize bağlıydı. Oradaki arkadaşlarımızla da sık sık görüşme olanağımız vardı. Onların konaklama bölgeleri bizim hemen gerimizdeydi.

Birgün General Drosdovski* tüm birinci hat alaylarını topladı. Kısaca şunları söyledi:

- Şimdi hepiniz beni iyi dinleyiniz. Yeni kurulan hükümet, Sovyetin 1 nolu prikazını** yürürlükten kadırmıştır. Bugünden itibaren yeniden çarlık yasasının hükümleri yürürlüğe girmiştir. Ölüm cezası yeniden yürürlüğe konmuştur. Tüm erler komiteleri dağıtılmıştır. Savaş durumunda olduğumuz için ölüm cezasının uygulanması da önceki rejimin saptadığı ilkeler içinde gerçekleştirilecektir. Söyleyeceklerim işte bu kadar.

Drosdovski bu kadarcık konuştu ve subaylarıyla birlikte içeriye çekildi. Adını ettiği ilkelerin neler olduğunu öğrendik. İliklerimize dek titredik. Ölüm cezasının nasıl uygulandığının örneklerini gören yoldaşlar anlatılar. Savaş durumundayken bir erin yargılanması, kumandanın istemiyle hemen oracıkta kurulan üç kişilik, subaylardan oluşan bir mahkemede yapılıyor ve bu mahkemenin verdiği karar da hemen oracıkta uygulanıyordu. Çok kez bu üç kişilik kurula bile gerek duyulmadığı söyleniyordu.

1 nolu prikazın kaldırılmasının getirdiği boşluğu hemen doldurmaya başladılar. İlk uygulamaları bizim alayda gerçekleştirdiler. Çünkü alayımızdaki Erler Komitesi bolşeviklerin elindeydi. Bolşevik yoldaşlarımızın oluşturduğu komitenin aldığı kararları hiç gözümüzü kırpmadan uyguluyorduk. Genel bir saldırıya geçmeden önce tüm ordunun gözünü yıldırabilmek için ilk uygulamayı bizde yürürlüğe koydular. Bizimle başkalarının gözünü yıldıracaklar, ardından da genel saldırı emrini vereceklerdi. Daha önce-

---

*- Drosdovski: Bu general, sonradan iç savaşta general Denikin'in ordusuyla birlikte Kızıl Ordu'ya karşı dövuşmüştür.

** - 1 nolu prikaz: 1 nolu Sovyet Günlük Emri. Bu prikazda, orduda ölüm cezasının kaldırıldığı, erlere "Yoldaş Siz" diye seslenileceği bildiriliyordu.

den düzenlenmiş olan yıldırma uygulaması bizim alayda şöyle gerçekleştirildi: Siperlerimizde günlük uğraşlarımız içindeyken ya da istirahat durumundayken şimdiye dek hiç görmediğimiz bir subayın, yanında bizim alayın subaylarıyla birlikte siperlerin başında dikildiğini gördük. Bu uzun boylu adam birden bağınveriyordu:

- Hey sen, bolşevik!..

Başını ilk kaldırıp bakan er, neye uğradığını bile anlayamadan tam alının ortasına yiyiveriyordu kurşunu. Adam silahını kınına koyarken siperdeki öteki tüm erlere şöyle diyordu: ' Bu bir bolşevik. Yani içimize sızmış bir Alman casusudur. Kendimizi düşmanlarımızdan korumamız doğal hakkımız'. Hiçbirimiz kıpırdama cesaretini kendimizde bulamıyorduk. Uygulamayı düzenleyenler herşeyi en ince ayrıntılarına dek saptamışlardı. Cephede ve siperdeydik ama silahsızdık. Silahlarımızın genel bir bakımdan geçirileceği bahanesiyle elimizden toplanmasının anlamını şimdi anlıyorduk. Sabahleyin siper değişikliklerinde yolumuzun üstünde üç beş yoldaşın asıldığını görüyorduk dehşetle.

Çann ölüm cezası yarasını büyük bir özlemle, büyük bir iştahla yeniden uygulamaya koymuşlardı. Hiç zaman yitirmeden. Ve bizi işte böyle cephe gerisinde siperlerimizde, yatakhanelerimizden alıp getirerek öldürmeye, asmaya başlamışlardı. Hiçbirşey gelmiyordu elimizden. Korkudan sinmiştik. İnanın yoldaşlar düşman karşısındaki siperlerde silahsız kendimizi daha güvencede buluyorduk da barakalarımızda sabaha dek gözümüzü kırpmadan korku içinde bekleşip duruyorduk. Çünkü birdenbire barakanın kapısı gecenin ileri bir saatinde sonuna dek tekmelenerek açılıyor, içeriye fitil gibi sarhoş, alabildiğine öfkeli bir subay elinde kutuyla dalıyor ve içimizden birine, ama herhangi birine 'Hey sen... kalk giyin bakalım...' diyordu. Zavallı er titreye titreye giyinmeye başlıyor, çok kez de bunda başarıya ulaşamıyordu. Başına ne geleceğini biliyordu çünkü. O nedenle subayın yanındakiler giyinmesine alelusul yardım ediyorlar ve zavallı genç mujiği kollarından adeta sürükleye sürükleye barakanın dışına, kapı dışına, kapı önüne çıkarıyorlardı. Barakanın önünde kısacık, bir iki tümceli konuşmalar ya geçiyor ya geçmiyor, birden bir yaylım ateşiyle acı bir haykırış

duyuyorduk. Bize ders olsun diye çok kez cesedi olduğu gibi kapının önünde bırakıp çekip gidiyorlardı. Sabahleyin arkadaşımızın cesedinin üstünden atlayarak geçmek zorunda kalıyorduk. Bir keresinde birbirlerini çok seven iki erden biri dışarda böylesine hunharca kurşuna dizilince, öteki arkadaşı sabahleyin onun kanlı cesedi üstünden atlama gücünü kendinde bulamamış dikilip kalmıştı. Sessizce ağlıyordu. Eğildi arkadaşını kucağına aldı ve nereye, niçin götürdüğünü bilmeden yürümeye başladı. Az sonra yanında acımasızlığıyla ünlü subaylardan biri belirdi. Arkadaşını kucağında taşıyan, nereye gittiğini bilmeden yürüyen er onun geldiğini yanında yürümekte olduğunu duymadı bile. Ama birkaç adım sonra kendisi de kanlar içinde yere yuvarlandı. Subay belinden çıkardığı tabancayla arkadaşımızı tam şakağından vurmıştu. İki birden yuvarlandılar ve kanları birbirine karışmış, kucak kucağa öylece kaldılar. Ve biz bunu tüm alay sabahleyin kendi gözlerimizle gördük. Boğazımıza düğümlenen acıyı bir türlü yutamadık. O nedenle soluk alıp vermede güçlük çektik.

Ve bir gece yansı; sabaha doğru **Semen Roşal*** yoldaş arkadaşlarıyla birlikte isyan etti. **Semen Roşal** bir bolşevikti. Devrimci Erler Komitesi başkanıydı. Kendisine karşı derin bir sevgimiz ve bağlılığımız vardı. Silah seslerinin ardı çok kısa bir süre sonra kesildi. Ve tüm barakalardan duyulan çağrıya koştuk:

- Kalkın yoldaşlar... Bolşevikler, başlarında **Semen Roşal** yoldaş olmak üzere Grenadier Alayının yönetimini ele geçirmişlerdir. Katil ve halk düşmanı Drosdovski ve subayları tutuklanmışlardır...

Hepimiz sevinç içinde fırladık barakalardan. Gerçekten de devrimci yoldaşımız tüm subayları tutuklamıştı. 73 Arkadaşıyla birlikte isyan etmişti **Roşal**. Çok iyi saptamıştı planını, en ince ayrıntılarına dek. Hemen alayımız bir toplantı gerçekleştirdi ve **Semen Roşal** elinde makineli tüfeğiyle bize aynen şunları söyledi:

---

*- **Semen Roşal**'ın öyküsünün aslı, **Victor Serge**'in "Rus Devriminin İlk Yılı" adlı yapıtının "Romanya Cephesinde Trajedi" bölümünde dile getirilmiştir. **Semen Roşal**'ın zaman ve mekan değiştirerek, beni kendisine bağlayan özverisini daha da belirtmeye çalışarak buraya aldım. **Semen Roşal**'ın anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

- Yoldaşlar; Sovyetin tüm kararları geçerlidir. 1 nolu prikaz yeniden uygulamaya konmuştur. Ölüm cezası orduda kaldırılmıştır. Ancak General Drosdovski ve arkadaşları bu 1 nolu prikazın kapsamı dışında bırakılacaklardır. Nedeni de kendilerinin Sovyetin bu emrini tanımadıklarını kendi dilleriyle ve emirleriyle bize kanıtlamış olmalarıdır.

Şimdi öldürülen yoldaşlarımızın listesini en kısa zamanda size duyuracağız ve sizin karşınızda, yeniden kurulmuş olan Devrimci Erler Komitesi önünde halk çocuklarını öldüren bu azgın generaler ve yordakçılar yargılanacaklardır.

Yaşasın Barış.

Kahrolsun Savaş.

Yaşasın Devrimci Erler Komitesi.

Ve biz hepimiz, Semen Roşal yoldaşla birlikte tüm kıvancımız, tüm coşkuumuzla onun söylediklerini haykırdık. Ne ki bir büyük yanlışlık yapıldığını da çok kısa zamanda, o günün öğlesine doğru anlamakta gecikmedik. Son derece yürekli ve katıksız bir bolşevik olan Semen Roşal yoldaş, eyleme birdenbire geçmek zorunda kaldığından, komşu alayların komiteleriyle işbirliği yapma olanağını ve zamanını bulamamıştı. Bu nedenle de düşmanın içinde adeta çevrili kalmıştık. Çevremizdeki öteki alaylarla tüm telefon ilişkimiz kesildi. İşemiz geri hatlardan getirildiği için ertesi günü açlıkla karşı karşıya kaldık. Cephanemiz bile geride olduğu için tüm ikmal yollarımız kesilmişti. İsyancı alay böylece tek başına kendi yazgısıyla başbaşa bırakılıverdi.

Semen yoldaş kendisi gibi özverili 73 arkadaşıyla birlikte tüm önlemleri almaya başladı. Özellikle alayın çevresinde güvenlik önlemleri alınmasına özen gösterdi. Karşımızdaki düşmandan çok kendi içimizdeki düşmana karşı bu kez yeniden siperler kazmaya başladık. Ama biliyorduk ki bunun bir yararı dokunmayacaktır. Çünkü açlık, cephanesizlik ve tüm ikmal yollarımızın kesilmiş olması, sonunda bizi düşmanımızın karşısında diz çöktürtecektir. Bunu anlayan Semen yoldaş erlerden bazılarının kaçmalarına yardım etti. Kaçmak isteyenleri serbest bıraktı. Ama birçoğumuz kaç-

manın da bir çıkar yol olmadığını biliyorduk. İsyankar alay çepe- çevre kuşatılmıştı. Kaçan arkadaşlarımızın daha alay sınırını geç- meden yakalandığını ve kurşuna dizildiklerini makineli tüfek ses- lerinden hemen anlayıp kavnyorduk. Ve bir gece, Semen Roşal'ın alayı teslim aldığı üçüncü gecesinin bitiminde, sabaha doğru, özellikle Ukraynalı subayların oluşturduğu bir birlik tüm araç ge- reçleriyle Grenadier Alayına karşı saldırıya geçti.

Semen Roşal yoldaş alay merkez binasına çektiği kızıl bayra- ğın altında kendisine bağlı 73 arkadaşıyla birlikte sonuna dek çarpıştı. Bizim hepimizin barakalarımıza çekilmemizi istedi. Ukray- nalı subaylar binayı çepeçevre sarmayı başardılar ve Semen yoldaşın arkadaşlarının ölümleri üzerine basa basa içeriye girdiler. Semen yoldaş ağır yaralıydı. Ama ateş etmeyi sürdürüyordu. Hiç- bir şey yapamamaktan, onun yardımına koşamamaktan derin bir acı duyuyorduk. Ama gerçekte de yapacak hiçbir şeyimiz yoktu. Kısa bir süre sonra Semen yoldaşı etkisiz durma getirdiler. Semen Roşal yaralıydı ama yaşıyordu. Kendisindeydi. Ukraynalı subaylar onun başını kestiler. Onunla birlikte öteki arkadaşlarının da. Sonra hepimizi barakalardan çıkardılar. Semen yoldaşın kesik başı Gre- nadier Alayının tüm erleri arasında dolaştırıldı. Bizden bu başa tükür- nemiz istendi. Bizim için başını veren yiğit yoldaşımızın kesik başına tüküremeyenler oracıkta kurşuna dizildi. Aramızda bayılan- lar oluyordu. Onları bile ayılıp yeniden Semen Roşal yoldaşın ke- sik başı önüne dikiyorlardı. Şimdi bu alayda sağ kalanlar kendi devrimci arkadaşlarının kesik başına tükürme utancını yaşamları- nın sonuna dek korkulu bir düş, akıllarından çıkaramayacakları bir utanç gibi taşımak zorunda kalanlardır.

Ve 18 Haziranda ilk biz saldırıya geçtik. Savaşa sürüldüğü- müzde dehşetle gördük ki yanımız çaracı-gerici subayların teröriz- miyle öldürülmüşüz. Geriye kalan yanımız Macarlara karşı bir kur- tuluş gibi atıldı savaşa. Yanımız da orada öldük. Ve işte geriye kalanların bir bölümü şimdi sayılar evinde ölümle-kalım arasında boğuşuyorlar, öteki yarısı yaşadıklarının utancı, korkusu içinde büzülüp kalmış yeniden cepheye sürüleceği günleri bekliyor.

Söyleyeceklerim bunlar benim işte".

Grenadier Alayının öyküsü kulaktan kulağa yayılmakta gecikmedi. Alay St. Petersburg proletaryası ve erleri tarafından dolup boşalan ziyaretçilerle kutsandı. Öykünün özellikle erler arasındaki tepkisi çok büyük oldu. Proletarya üstündeki etkisi de az değildi. Bunun bir nedeni de ilk kez cepheden doğru dürüst, cepheden gelenlerin kendi ağzından bilgiler edinmemizdi.

Ve ortaklar hükümetinin nasıl cinayetler işleye işleye savaşı sürdürdüklerini, sürdürmeye kararlı olduklarını ilk kez böylesine yaşanmış bir olayın canlı tanıklarıyla görüp anlıyorduk. St. Petersburg proletaryasının öfkesi öylesine büyük oldu ki, 21 Haziranda genel grev kararı alıverdi. Genel grev kararını FİK-BİR, Fabrika İşçi Komitelerinin baskısı sonunda almıştı. Genel grev kararıyla birlikte ertesi günü büyük bir gösterinin de gerçekleştirilmesi bu karara eklenmişti. Gösteriye erler de katılacaklardı. Şubat Devriminden bu yana kışlalardaki devrimci erler komitelerinin aldıkları ilk karar buydu. Hiç kuşkusuz erlerle proletaryanın birlikte, 21 Haziran Genel Grev kararıyla birlikte gerçekleştirecekleri gösteri alabildiğine kapsamlı, alabildiğine sarsıcı ve beklenmeyen sonuçları getirici nitelikte olacaktı. Bunu bilen Parti hem genel grevi, hem de gösteriyi önlemek için yoğun bir uğraşa girdi. Kitleleri zaptetmek çok güçleşiyordu. Ama Parti yeterince hazırlıklı görmüyordu ortamı. Bunun kitlelere hazırlanmış bir tuzak olduğunu biliyordu. Kitleler üzerindeki sevgisini yitireceğini bile bile gerek FİK'lerde gerek FİK-BİR'de genel grev kararının kaldırılması doğrultusunda çabalar harcamaya başladı. Ve sonuçta bunu başardı. FİK-BİR, 21 Haziranda aldığı genel grev kararını uygulamaya koymayacağını, bu kararın kaldırıldığını duyurdu.

DEVRİMCİ KİTLELERİ KÖLELEŞTİRMEK İÇİN KURULAN TUZAKLAR

Ama onları hiçbir şey durduramıyordu. İşçi sınıfının, proletaryanın efendileri kesin kararlıydılar. Cepheden gelen yenilgi haberleri ve kötü sonuçlar, bütünlüğünü sağlamış işçi sınıfına öteki katmanların ve halk yığınlarının kesin desteğini sağlamadan, onlar işçi sınıfını tuzağa düşürüp ezmek, dağıtmak ve örgütünü paramparça etmek için alabildiğine kararlı ve acımasızdılar. Partim 21. Haziran'da alınan genel grev kararının getireceği sakıncaları bildiği için FİK'ler aracılığıyla ve FİK-BİR kararıyla bu uygulamayı durdurmuştu. Ama onlar üstümüze gelmeye karar vermişlerdi bir kez. Ne pahasına olursa olsun, ne proletaryanın orduda ölüm cezasının yeniden konmasına karşı girişeceği bir genel grev, ne de herhangi bir gösteri onları kafalarına artık iyice yerleştirdikleri kanlı uygulamadan geri döndürmeyecekti. Proletaryanın bu tür girişimleri işlerine daha çok geldiği için onu kışkırtmaya alabildiğine özen göstermeye başladılar.

Kırkını Aşmışların Türküsü:

Ve bu nedenle yeni bir uygulamayı acımasız bir biçimde gündeme getirdiler. Bu, kırkını aşmışların yeniden silah altına alınması kararıydı. Bu karar hem de St. Petersburg proletaryasının genel grev kararını kaldırdığını duyurmasının ertesi günü aldılar.

Aşağı yukarı bir yıla yakındır, Çar Nikola devrilmezden dört ya da beş ay kadar önce, orduda, halen silah altında bulunan kırkını aşmış kişilerin yeni bir çarlık emrine dek izinli sayılacakları bir imparatorluk ve başkumandanlık bildirisiyle tüm ordu kumandan-

lıklarına duyurulmuştu. Aslında bundaki amaç şuydu: Kırsal kesim savaş boyunca hemen hemen erkek gücünden tümüyle yoksun kalmış gibiydi. Üretim, gençlerin diri gücünden yoksun kaldığı için alabildiğine düşmüştü. Bu nedenle kırkını aşmışların tarlada çalışmasına, gençleri silah altında tutarak daha iyi sonuç alınabileceği düşünülmüştü. Askeri şubelerin denetiminde kırkını aşmış bu erler bir yıla yakındır kendi yörelerindeki tarlalarda çalışıyorlardı. Ve de artık hiç mi hiç cepheye dönmeyeceklerine kendilerini inandırmışlardı. Çarlık döneminde izinli sayılanlar, barıştan yana bir Sovyetin olduğu rejimde niçin yeniden silah altına alınsınlardı? Çar döneminden daha geri bir karar alınabileceğini Şubat Devrimini gerçekleştirmiş olanlar akıllarına sığdıramadıklarından böyle bir karar sözcüğün tam anlamıyla bir bomba etkisi yarattı. Ve kırkını aşmışlar başkente dolmaya başladılar. Çoğu jandarma gücüyle getiriliyordu. Gelmek istemeyenlerin sabanları başında öldürüldükleri haberi Grenadier Alayının öyküsünden sonra, ondan daha hızlı yayılmaya başladı. Çünkü 1 nolu prikazı yürürlükten kaldırdığını duyuran ortaklar hükümeti, kırk yaşını aşmışları halen asker olarak görüyor ve savaş durumunun olağanüstü koşulları nedeniyle de bu adamları direndiklerinde tarlanın orta yerinde kurşunlatmada hiçbir sakınca görmüyordu.

Tarlada çalışanların yanısıra kırkını aşmışların bir bölümü de St. Petersburg ve Moskova silah fabrikalarında çalışıyorlardı. Şimdi onlar da cepheye sürüleceklerdi. Çoğu bir yılı aşkın bir zamandır fabrikalarda çalıştıkları için karlarını ve çocuklarını da yanlarına getirmiş, kent proletaryası ile birlikte yaşamaya başlamışlar, bu yaşantıya alışmışlardı. Kırsal kesimden gelen arkadaşlarıyla birlikte başkentte buluştular. Kırsal kesimden gelenler karlarını çocuklarını da birlikte getirmişlerdi. Daha doğrusu karlarıyla çocukları bırakmamışlardı onları. Jandarmaların gözetiminde başkente toplanırken karları da onlarla birlikte gelmişlerdi. Bezgin ve yorgundular. Derin bir şaşkınlık içindeydiler. İçlerinde Rus-Japon savaşından beri savaşan o cepheden bu cepheye gönderilenler çoğunlukta idi. Bir çoğu henüz delikanlılık çağına bile doğru dürüst girmeden çar tarafından silah altına alınmışlardı. İçlerinden bazıları evlerine izinli olarak döndüklerinde kendi çocuklarını tanıyamamışlardı. Kendi çocukları kendilerin-

den kaçıyor, yanlarına sokulmuyorlardı. Kimisi gebe bıraktığı karısını doğurup büyüttüğü çocuğun kendi çocuğu olup olmadığından kuşkuya düşüyordu. Kendilerini bildiklerinden beri, ilk kez çanın izniyle saymasıyla bir yıldan beri doğru dürüst yuvalarında oturabiliyor, doya doya çocuklarını seviyor, tarlaların özlemini çıkarıyorlardı. Yaşlarının kırkı aşmış olması, bunca yıllarını savaş alanlarında yitirmeleri bile içlerindeki sevinci tümenden kökleyip sökmemişti. Yeniden yeşeren bir doğa gibiydi içlerindeki sevinç, sevgi ve barış dolu günlerin özlemi...

Ve bu kırkını aşmışlar yeniden silah altına alınmalarını protesto için başkentte bir gösteri düzenlediler. Partim bu gösteriyi destekledi. Kendisi katılmadı. St. Petersburg proletaryasının da katılmaması için tüm önlemleri aldı. Böyle bir gösterinin amansız ve dönüşü olmayan bir kavgaya dönüşmesinden, bir oyuna getirilmekten kaygılıydı. Ama göstericilerin ilk geldikleri, ilk konuştukları, ilk akıl danıştıkları yer de hiç kuşkusuz Bolşevik Partiydi.

Parti, kırkını aşmışların gösterilerinin güvenlik içinde gerçekleşmesi için tüm önlemleri hemen aldı. Kızıl Koruyucuları ve FİK'lerde görevli yoldaşları gösteriye karşı, özellikle **Kara-Yüzler Örgütü**nün bir saldırısına karşı korumakla yükümlü kıldı. Kırkını aşmışların başkentte bir gösteri yapacağı ve ortalığı karıştıran bundan yararlanmak için **Kara-Yüzler Örgütü**nün de bu gösteriye saldıracığı söylentileri kuvvetli bir varsayım olarak St. Petersburg sokaklarında ve de herkesin ağzında dolaşıyordu,

Gösteriye onbinlerce kişi katıldı. Ama Perspektif Nevski'de yürüyenler yalnızca kırkını aşmışlardı. Ve yanlarında karıları... Kiminin omuzlarında bebeleri. Onlar caddenin ortasındaydılar. Caddenin iki yandaki kaldırımlardaysa onlarla birlikte Viborglular aktılar. Hiçbirşey söylemediler. Hiçbir şey demediler. Ama kırkını aşmışlara karşı bir saldırı düşünenler, bu dev gücü görünce düşüncelerini gerçekleştiremeyeceklerini anlayıp geri çekildiler. Kırkını aşmışlar yol boyunca... ta Mariya Sarayına dek, kendi yalın acılarını yalın bir türkü gibi söylediler korolaştırarak... Ve kadınları korolarının ezgisini dile getirdi:

- İşte biz geliyoruz kırkını aşmışlar... Silah altına alınma buyrultusu çıkardı yöneticilerimiz. İşte geliyoruz çoluk çocuğumuzla derdimizi size söylemeye. Biz kırkını aşmışlar savaşmak istemiyoruz bundan böyle. Daha yeni kaldırdık hasadı topraktan...

- Bakmayın siz kocalarımızın sözüne; hasadı kaldırmakla bitmez bizim işimiz. Kentlerin büyük yapılarında, saraylarında oturan efendilerimiz hasad kalkınakla bitmez işimiz. Öğütülmek ister buğday, un haline getirilmek.. Kim taşıyacak buğdayı değirmene? Sonra yeniden çapalamak gerek toprağı nadas için... bakmayın siz kocalarımızın sözüne; toprak adamının işi bitmez kolay kolay, bazen bir çocuktan daha nazlıdır çünkü toprak.

- Oğullarımız bile savaşta. Koca koca delikanlılarımız. Kırkını aşmışlarla oğulları omuz omuza savaşta. Kim bakacak peki, oğullarımızın çocuklarıyla kendi çocuklarımıza...? Dedeler bile silah altında...

- Ah, nasıl haklı kocalarımız, ah nasıl... Bomboş evlerimiz erkeksizlikten. Birbirine karıştı torunlarla oğulların hasreti. Körpecik gelinler kayınbabalarının işlerini yüklendiler, biz oğulların, kaldı onca ev işi. Bakımsızlıktan ölüyor torunlarımızla bebelerimiz. Acıyın bize efendilerimiz. Almayın kocalarımızı cepheye. Yetmez mi size, oğullarımızın tüfeğın tetiğine takılı onca kıymetli canlar?

- Dinleyin efendiler, kulak verin acımıza. Bazen öyle oluyor ki oğulun acısıyla birlikte geliyor ölüm haberi kocanın. Nasıl dayanılır buna nasıl? Acının ötesinde, kalakalıyor iki eli böğründe kadın, gepegenç geliniyle, kendi çocukları ve torunlarının ortasında yoksul mu yoksul. İçimizde işte onlar da var. Boşuna değil sözümüz. Kanıtlamak için doğrusunu sözlerimizin, geldi işte onlar da bizimle birlikte... Bakın şu anaya; hem oğlunu yitirdi, hem kocasını savaşta. Hiç kimse uzatıp elini yardım edemiyor ona. Gelini evermek için köyde bulamadık tek bir koca...

- Dinleyin bizi; kırkını aşmışların karılarını. Öyle acılı günler yaşıyoruz ki anlatmak olası değil dille, türkülerle. Kapalı kapılar gibi acımız size. Ama yine de bakınız şu genç, güzel, bahar sabah-

ları gibi diri tazeye. Nasıl yaşamının baharında burcu burcu diri bir toprak gibi verimliyken, görün bakın nasıl deli deli dolaşiyor içimizde. Nişanlısı İvan'ın ölümünü öğrendi önce... sonra ardından babasının. İşte getirdik onu da size...

- Kadınlarımıza bakıp acıyı istemiyoruz bize. Ama akıllıca verin kararınızı. Biz kırkını aşmışları almayın artık cepheye.

- Alırsanız kocalarımızı, babalarımızı cepheye bilin bırakacağız hasadı olduğu yerde. Ekmeksizlik gelip dayanacak saray kapılarınıza. Köyde kaldı sadece iki büküm babalarımızm babalarıyla bebeler.

- İşte apaçık dile getiriyoruz düşüncemizi. Bizim yoksulluğumuz bir veba gibi bulaşacaktır sizlere. Yoksulluğumuz bulaşıcı bir hastalık gibi altın ve gümüşten kapılarınızın aralarından sızıp kıskıvrak yakalayacaktır sizi, düşlerinizin en onulmadık yerinde...

Ve Mariya Sarayının önünde şunlar oldu: Bebelerini omuzlarından indirdi erkekler. Kadınlar, genç kızlar diz çöktü erkeklerin önünde. Derin bir sessizlik kapladı ortalığı. Ve ben birçok Viborg'lunun ağladığını gördüm bu sessizlikte. Anladık ki, bir konuşmacı Mariya Sarayının önüne yazılı bir dilekçeyi bırakacaktır, ulaştırılmak için içerdeki efendilere. Nöbetçiler çoğaltılmıştı saray merdivenlerinde.

İçlerinden biri çıktı merdivenlere. Bir dilekçe rulosunu tutuyordu elinde. Kalpaklı, kumral, uzun boylu ve kumral sakallı bir mujik çıkan. Döndü. Karısına ve çocuklarına bakı uzun uzun. Sonra Mariya Sarayı önünde diz çökmüş topluluğa. Sonra onları çepeçevre sarmış Viborglu proleterlere. Baktı uzun uzun mermer merdivenlere doğru yöneldi sonra. Nöbetçiler mermer merdivenlerdeki gidiş gelişlerini yavaşlattılar o kendilerine yaklaştıkça. Biliyorduk, Mariya Sarayı çevresine kaydırılan Koruma Alayı küçük bir taşkınlığı acımasızca bastıracaklardı. Mujik, mermer merdivenlerden sarayın büyüklüğüne doğru sokuldukça boyutlarını yitire yitire küçüldü ve askerler saray kapısında bu bir tek mujigin karşısında silah çattılar. Yanına bir başçavuş sokuldu. Aralarında kısa bir konuşma oldu. Çavuş ruloyu aldı ve içeriye çekildi.

Ve kalpaklı, uzun boylu mujik inmeye başladı mermer merdivenleri, yeniden kavuşurken kendi boyutlarına. Donmuş gibiydi bakışları. Son basamakta yere diz çökmüşlerin önünde şunları söyledi, sanki tek bir kişiye açıklarmış gibi gizini:

- Görüyorum, anlıyorum ki yoldaşlar, bu kapılar bu mermer saray bize düşman. Verdiğiniz dilekçeyi onların mermer saraylarının mermer merdivenlerinde kanımla imzalıyorum yoldaşlar. Elveda...

Ve de göz açıp kapayıncaya dek mujiğin çizmesinin arasından küçük bir tabancayı çıkartmasıyla şakağına dayaması bir oldu, göz açıp kapayıncaya kadar. Ötekiler atılmak istediler. Ama herkes olduğu yerde kalakaldı. Ve bir kadın taş merdivenlerde boydan boya yatan kocasının üstüne kapanıp hıçkırmaya başladı derin derin. Sonra sarayın birden artıverdi koruyucu erleri. O zaman nasıl gizlendiklerini gördük onların bir girişime karşı.

Olayın ayrıntısını sonradan öğrendik. Çavuş dilekçeyi alırken kötü kötü gülerək:

- Kann güzel mi? Diye sormuş...Sen cepheye gittiğinde söyle, bana gelsin haftada iki kez. Hem ona kocalık görevini yaparım senin yerine, hem de üç beş kuruş harçlıkgeçereline. Tayın çok bizde...

- Ah, demiş mujik, olayın tanığı olan erin fısıldadığına göre. Şimdi boğazlamak isterdim seni şu iki elimle. İnan içerdeki hükümetinin gücü, şu hemen gerimizdeki erler alamazlardı seni elimden, sıksalar da kafama kurşunu, delik deşik etseler de. O pis canın gırtlığından çıkıp gitmeden cehenneme, kurtaramazlardı seni elimden. Ama geride şu gördüğün kanları diz çökmüşlerin buyruğu var bana; "Sana birşey yapmaya kalkarlarsa çıkmayacak gıkın. Öldürseler bile. Saraya saldırdılar deyip ateş açmak için üstümüze seni dürtükleyebilirler, sakın bundan". İşte bu nedenle çavuş, bir bıçak saplanır gibi saplıyorum sessizce sözlerini yüreğime. Ver şimdi sen kırkını aşmışların dilekçesini içeriye. Hadi çavuşum.

Kırkını aşmışların şehit dilekçe sunucusunun cenaze töreni gerçekten görkemli oldu. Tüm Viborglular katıldılar. Tabutu çiçekten görülmüyordu. Menşeviklerin bile ağırlıklı oldukları sendikalar tö-

rene katılmamazlık edemediler. 23 Nisanda Şubat Devrimi Şehitleri için yaptığımız törene 800.000 kişi katılmıştı. 800.000 kişinin katıldığı bu toplantı öylesine tek bir yürek gibi birlikte atıyordu ki kendi kendime "Toprak alundakilerin bunu duymaması olanaksız" diye düşündüm. " Çünkü onlar öylesine canlı bir biçimde öldüler ki, yarınları yaratacak düşünceleri mezarlarının içinde bir nabız gibi atıyor şimdi".

Oysa kırkını aşmışların şehit dilekçe sunucusu için yaptığımız törendeki kalabalıklar yalnızca ve yalnızca onun içindi. Tek başına kendisi için...Derin bir acı içindeydi kitleler. Hiç slogan atılmadı.

Ölen mujiğin kansı ve çocukları Viborg Mahallesi'nin en iyi barakalarından birine yerleştirildiler. FİK, çocukların eğitim ve öğrenim işleviyle yükümlü kıldı bazı yoldaşları. Kansı da bir süre sonra bir tekstil fabrikasında işbaşı yapmak üzere işe yerleştirildi.

Viborg Mahallesi'nin bolşevik belediye başkanı gömütün başında en küçük bir konuşma bile yapmadı. Yalnızca bir kızıl bayrak dikti gömütün başına ve onu öylece devrim şehitliğindeki tepede kızıl bayrağıyla başbaşa bırakıp Viborg Mahallesi'ne döndük yoğun acımız içinde...

Kitleleri Azdırmanın Son Tuzağı: Mitralyöz Alayının Elveda Mitingi:

*"Mitralyöz Alayının gösterisini ve öteki birliklerle fabrikalara bu gösteriye katılmaları için çağırıda bulduklarını öğrendiğimde Torid Sarayında, 3 Temmuz günü toplantıdaydım. (...) Gösteri kendiliğindendi. Ortak bir öneri üzerine alitan, halk yığınlarından geliyordu (...)
Torid Sarayı, halk tarafından ele geçirildi."*

Troçki (28)

Kırkını aşmışların şehit dilekçe sunucusunun cenaze törcninden dönüşümüzden bir kaç gün sonra birdenbire hiç beklenmedik

bir olay daha paladı. Hükümet, St. Petersburg 1.Mitralyöz Alayının kırkını aşmışlarla birlikte hemen iki gün içinde hazırlanıp cepheye gitmesi konusunda emir verdi. Mitralyöz Alayı özellikle savaşa karşı oluşuyla ünlüydü. Üstelik bu alayın erlerinin hemen hemen hepsi bolşevikti. Durum iyice kanıştı. Hükümetin bir başka alayı değil de Viborg Mahallesine yakın bir bölgede, adeta Viborgluların savunma işini üstlenmiş durumdaki bir alayı cepheye sürmek isteşinin altında hiç kuşkusuz bir takım gizli oyunların oynanması vardı. İşte o zaman şimdiye dek duyduğumuz söylentilerin doğru olup olmadığı konusundaki tartışmalara daha bir kulak kabartılır oldu. Uzun zamandan beri süren söylenti şuydu: Tüm Kazak birlikleri gizlice Kerenski'yle anlaşmışlardı. St. Petersburg'u çepeçevre sarmışlardı. Kara-Yüzler Örgütü, kentin içinde askeri birliklerin silahlarıyla gizlice donatılmış, Subay Okulu öğrencileriyle birlikte (Yunkerlerle) kanlı girişimlerini gerçekleştirmek için kendilerine emir verilmesini bekliyorlardı. Geçici Hükümetin bu önlemlerle de yetinmediğı söyleniyordu kulaktan kulağı. Özellikle savaş bakanı Kerenski'nin girişimleriyle cephede Geçici Hükümete bağlı birliklerin geriye doğru kaydınıldığı ve başkentteki en küçük bir kıpırdanışta St. Petersburg'a hemencecik ulaşabilmeleri için tüm önlemlerin alındığı üstüne basa basa belirtiliyordu. Tüm bu önlemleri alan Geçici Hükümet önce kırkını aşmışların dilekçesini reddediyor, hemen sonra da onlarla birlikte 1. Mitralyöz Alayının 30 müfrezesinin cepheye ulaşmaları konusunda emir veriyordu. Besbelli ki amaç kitleleri azdırmak ve öfkeli kitleleri daha önceden hazırladıkları tuzağı düşürmek.

1.Mitralyöz Alayı hiç beklenmedik bir karar aldı. Mitralyöz Alayı Erler Komitesi sabaha dek süren toplantısında aldığı karar tüm St. Petersburg'daki birliklere ve Fabrika İşçi Komiteleriyle çevredeki öteki bağlı birliklere duyurdu. Alay, hükümetin istediğı 30 müfrezeye karşılık sadece 10 müfrezeyi gönderebileceğini açıklıyordu. Bunun bir anlamı vardı. Üzerinde durulduğu zaman bu anlamı sezinlemekte güçlük çekmiyorduk. Aslında hükümet tüm alayın değil de yalnızca 30 müfrezenin gönderilmesini istemekle bir kuvvet denemesi yapmıştı. Kendisine güvenip te tüm alayın cepheye gitmesini emredememişti. Buna karşılık 30 müfrezeye istemine de kesin kes alay erleri karşı çıkmıyor ama yalnızca

10 mufrezeyi cepheye gönderebileceklerini belirtiyorlardı. Temelde bu karşılıklı bir kuvvet yoklamasıydı. Ama işin asıl önemli yanını başkaydı. Devrimci Erler Komitesi aldığı kararın açıklarken "Eğer Sovyet" deniyordu, "alacağı bir kararla üzerimize silahlı kuvvetler göndermeye kalkışırca, Geçici Hükümeti ve onun gerici politikasını destekleyen tüm örgütlerin dağıtılmasında en küçük bir sakınımda bulunulmayacaktır" (29). İşte işin asıl can alıcı yeri burasıydı. İlk kez Sovyete karşı, erler ve er komiteleri kendi delegelerine karşı silahlı bir girişimde bulunmaktan söz ediyorlardı. İşlerin iyice sarpa sardığını bundan daha iyi hiçbir belge gösteremezdi. Apaçık Sovyetin dağıtılacağı söyleniyordu. Apaçık, ilk kez Sovyet, Geçici Hükümetin gerici politikasını desteklemekle suçlanıyordu. Bunalım birdenbire hiç beklenmedik ölçüde tımanmaya başlıyvermişti. Kitleler artık Sovyeti de karşılama almaya başlıyorlardı. Bunun bizim için son derecede önemli bir yanı vardı. Biz işin başından beri hep "Tüm Yönetim Sovyete" diye bağınıyorduk. Bolşevik Partimin siyasal iktidarı elde etme konusundaki tek sloganı hemen hemen buydu. Ve biz Sovyeti tek yasal organ olarak görüyorduk. Ama şimdi bunalım Sovyeti de aşmaya, ona da yönelmeye başlayınca -apaçık söylememde yarar var ki- derin bir bunalıma düştük. Bunalımımızı artıran nedenlerden biri de 1. Mitralyöz Alayı erlerinin gönderecekleri 10 mufrezeye 2 Temmuz günü bir **Elveda Mitingi** düzenlediklerini öğrenmemiz oluyordu. Açıkladıkları kararda bu da vardı. Viborgluların bu alayı nasıl sevdiklerini, nasıl gözleri gibi sakındıklarını bildiğimiz için 2 Temmuzda yapacaklarını duyurdukları Elveda Mitingi'nin ne gibi boyutlara ulaşacağından, bu gösterinin nasıl denetim altında tutulabileceğinden derin kuşkularımız vardı. Derin kaygılar içindeydik. Kitleleri yatıştırmak için elimizden gelen herşeyi yapıyorduk. 21 Haziranda genel grev kararını erteletebilmiştik. Kırkını aşmışların gösterisine Viborgluların ve de St. Petersburg proletaryasının katılmamasını sağlayabilmiştik. Ama bu karar, Mitralyöz Alayının cepheye sürülmesi kararının karşısında artık elimizden kolay kolay birşey gelmeyeceğini sezinliyorduk. Kitleleri de böyle başıboş bırakmanın nasıl bir yitiriliş olacağını da herkes bilincindeydi. Parti, kitlelerin sonuç alıcı girişimi için zamanın, özellikle taşra kesiminde gelmediği kanısındaydı. Örneğin Partim Moskova Mitralyöz Alayından kesin kuşkular duyuyordu. Vol-

hinski Alayının tümüyle sosyal-demokratların buyruğunda olduğunu biliyordu. Taşradaki öteki birliklerle bazı devrimci erler komitesinde ağırlığın bolşeviklere henüz geçmediğini biliyor, oradaki oluşumu saati saatine izliyordu. Ama kesin bir gerçektir ki 2 Temmuz günü yapılacak gösterilerde artık kitleleri denetimimiz altında tutmamız gerçekten çok ama çok zor olacaktı. 2 Temmuz günü daha kaygı verici birşey öğrendik. Bir akşam önce hükümetin içindeki 10 kapitalist bakandan 5'i görevlerinden istifa etmişlerdi. Görünürdeki neden Ukrayna'nın bağımsızlığı konusunda bakanlar kurulu arasındaki anlaşmazlıktı. Bunun görünürde bir neden olduğunu sezinlemede güçlük çekmedik. Öteki beş bakan yerlerindeydi. Ve işin asıl önemli yanı, hükümet ortağı Anayasacı-Demokrat Parti hükümetten ayrılma kararını almış ta değildi. Öyleyse neydi bu? Partilerinin görüşü olmadan yerlerinden kıpırdamaya-
cakan burjuvalarımız beş bakanı, öteki beş bakanı görevlerinde bırakarak neden hükümetten ayrılıyorlardı? Hem de böylesine civcivli bir günde.

Ukrayna'nın bağımsızlığının sudan bir neden olduğunu görmezliğe gelemezdik. Gizli bir taktiğin uygulanmasıydı bu. Hükümet önemli girişimlerde bulunacağı bir günün arifesinde birdenbire burjuva partimizin ağırlığından çıkıp 6 sosyalist bakanıyla sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin güdümüne girivermiş oluyordu birdenbire. Aynı zamanda Sovyet Yürütme Kurulu üyesi olan bu bakanların çoğunun Sovyeti kitlelere karşı daha rahat, daha inandırıcı ve de gerçekten kitlelere karşı tam anlamıyla kullanabilmek için kendilerini bir bakıma burjuvalardan arındırmış bir görünüm sağlamaya özen gösterdikleri anlaşılıyordu. Böylece Sovyeti temsil eden bakanların kitlelerin girişimine hükümete karşı Sovyete karşı bir girişim olarak özdeşleştirmeleri ve Sovyeti kitlelere karşı kışkırtmalarının daha kolay olacağı saptanmıştı. Böylece Sovyetten istedikleri doğrultuda kararlar çıkartmaları daha da kolaylaşacaktı. Son derece kurnazca, dânişıklı dövüşle düzenlenmiş bir tuzakla karşı karşıyaydık.

1. Mitralyöz Alayının 2 Temmuz günü yaptığı gösterilere katılmadım. FİK-BİR'de görevliydim. Tüm fabrika işçi komiteleri ayakta idi. Her türlü varsayımı gözetererek tam bir iş bölümüyle

ağırlıklı olduğumuz FİK'lerde 2 Temmuz gününün getireceklerini beklemeye başladık. 2 Temmuz günü sonunda anlatılanlar şöyleydi: Elveda Mitingine kırkını aşmışlar da katılmışlar. Tören gerçekten alabildiğine görkemli olmuş. Barıştan yana sloganlar atılmış. Sanki tüm dünyaya, tüm dünya proletaryasına duyurmak istercesine "Doğrudan Barış-Savaşa Hayır" diye haykırılmış, Enternasyonal söylenmiş. Cepheye gidecek kırkını aşmışlarla 1.Mitralyöz Alayınının 10 müfrezelik erleri çiçekler içindeymiş. Liderimiz Lenin tüm bu coşkulu kalabalığın karşısında konuşmuş. Ardından da Troçki söz almış. Lenin yoldaş oynanmak istenen oyunun iç yüzünü vurgulamış, kitlelerin sabırlı olması gerektiğini söylemiş ve tek yasal organ olarak gördüğümüz Sovyetin çevresinden ayrılınmamasını, sorumsuz kişilerin kışkırtmalarıyla proletaryanın ve erler komitelerinin bölünmek istenmesine karşı çıkılmasını vurgulamış, Troçki yoldaş ta aynı doğrultuda yaptığı konuşmalarla kitleleri soğukkanlı olmaya çağırmış. Kızıl bayrakların altında 10 binler kendileriyle birlikte Sovyete ve barışa bağlılıklarını haykırmışlar ve miting ulusal oyunlar, türküler içinde son bulmuş.

İşte tam bunları öğrendiğimiz bir sırada, yani " Oh... beklediğimiz gibi bir tehlikeyle karşılaşmadık" diye derin bir soluk aldığımız sırada 1.Mitralyöz Alayınının yanın da bir gösteri yapacağı haberini alır almaz hepimiz olduğumuz yerde donup kaldık. Kendimize geldiğimizde olayın doğruluğunu koğuşturduk. Ne yazık ki haber gerçektir. 1.Mitralyöz Alayı yanın da bir gösteri yapmaya karar vermişti. Nedeni de şuydu: 2 Temmuz günü yapacağı "Elveda Mitingi"ne çevredeki birlikleri de çağırmış, ama bu çağrı kendilerine geç ulaştığından bazı birlikler ve fabrika işçileri katılma olanağı bulamamışlardı (30). Bir çoğu ancak 3 Temmuz günü St. Petersburg'da bulunabileceklerini bildirmişlerdi. Kronştadt denizcileri 20.000 silahlı deniz piyadesiyle birlikte yola çıkmıştı. Haber bir bomba gibi düştü St. Petersburg'un üstüne. Tepeden tırnağa silahlı ve kesin kes barıştan yana olan Kronştadt denizcilerinin St. Petersburg'a gelmelerinin ne demek olduğunu herkes çok iyi anlamıştı. Bu bir iç savaştı. Artık olaya çok kişi bir iç savaş gözüyle bakıyordu. Tam soluk aldığımız, tehlikeyi savdığımızı sandığımız bir sırada birdenbire, hiç beklenmedik bir biçimde kendimizi iç savaşın eşiğinde buluvermek doğrusu ya hemen hemen hepimizin

başını döndürmeye başladı. Büyük bir telaşa düştük. FİK'ler ve FİK-BİR sürekli kendi aralarındaki ilişkilerle durumu denetlemeye çalışıyor, cdindiklerini Parti Merkez Komitesine hiç duraksatmaksızın aktarıyor, ordan gelecek yönlendirmeleri bekliyordu. Sabaha doğru gerçekliğini iyice inceleyip öğrendiğimiz bir başka haberse bizi iyice çıkmaza götürüyordu. Putilov fabrikalarının metalurji işçileri tepeden tırnağa silahlanmışlar ve 30 bin kişilik bir güçle 3 Temmuz günü 1. Mitralyöz Alayının yapacağı yeni gösteriye katılma kararı almışlardı (31). Bu kararın bizim için son derece yaşamsal bir önemi vardı. Apaçık işçiler bizi, yani fabrika işçi komiteleriyle bunun üst kuruluşu olan Fabrika İşçi Komiteleri Birliği'ni devreden çıkarıyorlardı. Böyle bir karar alırken ne FİK'lere ne de FİK-BİR'e danışma gereği duymamışlardı. Bu iki organın da bolşeviklerin denetiminde olduğunu düşünürsek Parti, kitlelerce devreden çıkarılmak tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Merkez Komitesi durumu öğrendiğinde hemen bir dizi ivedi kararlar aldı. Bu kararlar sorumlu organlara hemen iletildi. 20 bin Kronştadt denizcisinin tepeden tırnağa silahlı gücüyle 30 bin işçinin silahlanmış gücü bir araya gelince kentte nelerin olup biteceğini şimdiden kestirme olanağı yoktu. Kitleleri silahlı bir girişimden alabildiğine uzak tutabilmekle sorumluyduk. Merkez Komitesi böyle bir karar aldı. Bunun uygulamasını da bize gösteriyordu. Sorumsuzca davranan göstericileri nasıl biteceği belli olamayan girişimlerden uzak tutabilmek için kitleleri St. Petersburg Sovyetiyle Panrus Merkez Yürütme Komitesinin ortak toplantı yeri olan Torid Sarayı çevresinde toplamaya çaba gösterecektik. Böylece gösteri yasal ölçülere belki dönüştürülebilirdi. Parti her zaman Sovyete ve yasallığa alabildiğine önem veriyordu. En büyük korkumuz birliği sağlanmış olan işçi sınıfıyla er komiteleri arasındaki bir bölünmeydi.

Olağanüstü bir günün tüm bunalımı St. Petersburg üstüne çökmüştü. Kronştadt denizcileri kentte bekleniyordu. Gerçekten de bir süre sonra denizciler büyük bir coşkuyla kente girdiler. Girer girmez de dosdoğru Bolşevik Parti Genel Merkezinin bulunduğu Ksezinska Sarayına geldiler. Lenin kendilerine sabırlı olmalarını öğütledi. Tüm göstericilerin Torid Sarayı önünde toplanmasını istedi. 30 bin işçi ise kentin öbür ucundan, Viborg'dan kent merkezine doğru yola çıkmıştı.

Devrim tarihimizde ve Partimin tarihinde önemli bir gün olan 3 Temmuz günlerini olayın önemli görgü tanıklarından Suhanov'dan aktarayım sana. Çünkü ben yine birbirleriyle sıkı bir ilişki içinde bulunan FİK'lerin bağlantı komitesinde görevliydim. Ve de bizim büro doğrudan doğruya Parti Merkez Komitesi'nin bulunduğu Ksezinska Sarayına bağlanmıştı. Menşevik Suhanov, bizim karşımızda olduğu için olayları sana onun tanıklığıyla aktarmamın ayrı bir yanı, belki de bir çokları için benden duyulabilecek kuşkuyu giderici bir tarafsızlığı da söz konusu olabilir (32):

"...Bu süre içinde eylem kenti tümüyle sardı. Fırtına kopmak üzereydi. Akşamın gelişiyle birlikte kamyon ve otomobillerle kente akın akın baskın yapmaya başladılar. Kamyonlar, yüzleri korkuyla gerilmiş omuzlarında tüfekleri sivil ve er taşıyıp duruyorlardı. Nereden geliyorlardı böyle gök taşları gibi? Ve de niçin? Hiç kimsenin birşey bildiği yoktu.

İsyancı alaylardan biri, bir bolşevik teğmenin kumandasında Perspektif Nevski'den gelerek Sadovaya Caddesinden Liteinki Caddesine doğru yönelmişti. Bu son derece hatın sayılır ve kenti teslim almaya yeterli bir güçtü. En azından kendisine eşdeğerde bir güce karşı koyabilirdi. Alayın başı Liteinki Caddesine girdiğinde Znamenskaya Alanının çevresinden ateş edilmeye başlandı. Arabasıyla şöyle yarım tur yapan alay kumandanı teğmen, adamlarının dört bir yana kaçıştıklarını gördü. Birkaç dakika sonra otomobil halkın alaylı laf atmaları ortasında kalakalmış öylece duruyordu".

Aslında kentin savunmasız olduğunu sonradan öğrenecektik. Bu alayın yansı kadar bir güç bile kenti ele geçirebilirdi. Ama amaçları iyi saptanmamış, erekleri bir bir gösterilmemiş bir koca birlik nasıl darmadağın olabilir, Menşevik dostumuz Suhanov'un anlatımından daha güzel belgeleştirilemez doğrusu. Aslında Suhanov'un dediği gibi on-on iki kişilik bir silahlı topluluk tüm hükümet üyelerini tutuklayabilirdi.

" Toplantı salonuna doğru yönelmiştim (Suhanov, Torid Sarayındaki Sovyet toplantı salonunu kastediyor). Koridorlar tamamen doluydu. Alana bakan pencerelerden gözün alabildiğince uzanan

yığınsal bir kalabalık gördüm. Tepeden tırnağa silahlı adamlar açık pencerelelere tırmanmaya çalışıyorlardı. Bir pankart ve bayrak ormanı kitlelerin üstünde yükseliyor, bu pankart ve bayraklarda bolşevik sloganlar göze çarpıyordu.

Sofada kendime zorlukla yol açabildim. Orası da hınca hınc doluydu çünkü. Birden biri kolumdan yakaladı. Leçeya Emelyanova'ydı bu; eski bir sosyalist-devrimci dost. Kısa bir süre önce cezaevinden çıkmış, İzvestiya yazı kurulunda çalışıyordu. Karşımda balmumu sarısı rengiyle ve besbelli bir titreme içinde duruyordu:

- Çabuk ol, diyordu bana, çabuk... Çernov'u tutukladılar. Kronştadt denizcileri...burada, avluda. Çabuk çabuk, öldürecekler onu.

Kapılara doğru hızla yöneldim. Tam bu sırada Raskolnikov'u fark ettim. (Benim notum: Yoldaşımız Raskolnikov, Kronştadt denizcilerinin önde gelen bolşevik lideriydi ve o sıralarda teğmendi. Kendisiyle sonradan özellikle Sviyaz'da birlikte çalıştık). Raskolnikov, kendisine Çariçe Katerina salonuna doğru yol açmaya çalışıyordu. Kolundan yakaladım ve derdimi anlattım kendisine. (Suhanov'a sorasım geliyor: Niçin Çernov'u kurtarmak için öteki menşevik ve sosyalist-devrimci dostlarının yanına koşmuyor da can simidi gibi yoldaşımız Raskolnikov'un koluna yapışıyor ha...? Niçin? Ama Suhanov bunu bakın nasıl çekinmeden açık bir itiraf-la açıklıyor durumu). Eğer Kronştadt denizcilerini Raskolnikov da yatıştırılmazsa kim yatıştırabilirdi? Ama avluya çıkmak kolay değildi. Hele kapı sundurmasının bulunduğu yer tam bir cendereydi. Raskolnikov rahatça izleyebiliyordu beni, ama verdiği yanıtlar oldukça lastikliydi. Heyecan içindeydim. Soğukkanlılığımı gittikçe yitirmeye başlıyordum.

Kapının büyük merdivenlerine henüz gelmiştik ki, Troçki'nin kalabalığa dirsek vurarak hızla yanımızdan geçtiğini gördük.

Olay şöyle gelişmişe benziyordu: Sovyet Merkez Yürütme Komitesi, Kronştadt'lı deniz piyadelerinin sosyalist bakanları istediğini öğrendiğinde büro onlarla konuşmak üzere Çernov'u gönderdi. (Yürütme Kurulunda bulunan Çernov'un Geçici Hükümette tanın

bakanı olduğunu anımsatmakta bir kez daha yarar umarım). Giriş koridorunun yüksek merdivenlerinde Çernov görüldüğünde Kronstadt'lı denizciler daha da taşkınca davranmaya başladılar. Binlerce silahlı insandan birden bağırtı-çağırtılar yükselmeye başladı: 'Üstünü başını arayın onun... silahı var mı, yok mu anlaşılın'.

- Bu durumda konuşmak olanaksız, dedi Çernov ve saraya geri dönmek için davrandı. O zaman kalabalık biraz yatıştır gibi oldu. Çernov hükümet buhranı konusuna değinen küçük bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında Anayasacı-Demokrat Partiyi şiddetle eleştirdi, hükümeti bırakıp gittikleri için (Oysa Anayasacı-Demokrat Parti hükümetten ayrı değildi. Çernov böyle bir eleştiriyile kitleleri şaşırtabileceğini, yönlerini değiştirebileceğini sanıyor olmalı). Çernov'un konuşması bolşevik içerikli haykırışlarla sık sık kesiliyordu. Konuşmanın bitiminde kalabalığın arasından kararlı bir sesin yükseldiği duyuldu:

- Sosyalist bakanlar hemen şimdi toprağın ulusun olduğu kararını alıp bu karar açıklasınlar. Bunun üstüne sınırlı bir gürültü ve kargaşalık patladı. Halk silahlarını sallayarak öne fırladı. Bir topluluk Çernov'u sarayın içine çekip korumak istedi ama güçlü kuvvetli eller uzanıp yakaladılar onu. Merdivenin dibinde tarım bakanı sosyalist Çernov'u bir arabaya bindirdiler. Çernov'un rehine olarak tutulduğu bildirildi. Bir grup işçi olanları merkez yürütme kuruluna anlatmak için hızla saraya yöneldiler. Beyaz salonda yollar kesilince haykırışlarıyla tam bir panik yarattılar:

- Yoldaş Çernov halk tarafından tutuklandı.

Çeidze sükuneti zar zor sağlayabildikten sonra Kamenev, Martov, Lunaçarski ve Troçki'den Çernov'un yardımına koşmalarını istedi. Diğerleri neredeydiler bilemiyorum ama Troçki tam zamanında yetişti. Raskolnikov'la ben merdivenlerin yüksekliğinde durduğumuzda Troçki bizden iki basamak aşağıda bir otomobilin üstüne çıkmıştı bile. Otomobilin çevresinde belli sayıda denizci vahşi bir hayvana benzeyen yüzleriyle özellikle şiddetten yana bir görünüm içindeydiler. Çernov, hemen hemen yanı baygın arka sırada kaykılıp kalmıştı.

Tüm Kronştadt denizcileri Troçki'yi tanıyordu. Kendisine inanıyor, kesin bir güvence duyuyorlardı ona. Ne ki konuşmaya başladığında halk yine de yatışmadı. Eğer bu anda provokasyon amacıyla, örneğin, havaya ateş edilmiş olsaydı korkunç bir kıyım gerçekleşirdi. Hepimiz, Troçki dahil kıymık kıymık edilirdik.

Troçki sinirden zangır zangır, kullanacağı sözcükleri bulamıyor, vahşi haykırışlar içinde dinleyicilerin ancak ilk sıralarına sesini duyurabiliyordu. Ama ne diyordu Troçki:

- Ne zaman ki size devrim tehlikededir dediler, hepiniz buraya koşarak yetiştiniz Kızıl Kronştadt denizcileri. Bir kez daha Kızıl Kronştadt deniz piyadeleri proletaryanın yanında olduklarını, devrimin onur ve şerefini kendilerinde yansıttıklarını göstermişlerdir.

Tüm bu sözleri yine de düşmanca dinliyorlardı. Troçki, Çernov'un yanına sokulabilmek için her davrandığında otomobili bir cendere gibi kuşatan erler yeniden derin bir öfkeye kapılıyorlardı.

- Buraya işçi sınıfının burjuvaziye iktidarda görmek istemediğini Sovyet'e göstermek ve istencinizi açığa vurmak için geldiniz. Öyleyse neden bu haklı, güzel nedeninizi bireyler üzerine yakışiksiz sertlikler uygulayarak kirleteceksiniz. Bireyler dikkatinize değmez sizin... İçinizden hanginiz olursa olsun devrime bağlılığını göstermiş, tanıklamıştır bunu. İçinizden herhangi biriniz, kim olursa olsun devrim için ölmeye hazırdır. Biliyorum bunu. Ver elini bana yoldaş, ver elini kardeşim...

Troçki özellikle şiddetli protestolarda bulunan bir denizciye elini uzatıyordu. Ama bu sonuncusu Troçki'nin davranışına yanıtta bulunmayı şiddetle yadsıdı. Ve tüfeğini tutmayan öteki elini ondan hızla çekip uzaklaştırdı. Bana öyle geldi ki Troçki'yi birçok kez dinlemiş olan bu Kronştadt denizcisinin gözünde şu anda Troçki bir 'hain'dir. Hiç kuşkusuz Troçki'nin önceki söylevlerini anımsıyor, şimdiyse bu durumu o söylevlerle bağdaştıramadığı için hiçbir şey anlamıyordu. Çernov'u bırakıp gitmek...? İyi ama neden çağrıldı öyleyse? (Burada bir saptamada bulunmak istiyorum: Bu Menşevik Suhanov'un devrim tarihimizde aslında önemli

bir yeri vardır, gözlemleriyle. Öyküsü de bir tuhaftır. Devrim için Bolşevik Merkez Komitesi nerede karar almıştır, bilir misin? Suhanov'un evinde. Çünkü Suhanov'un kansı bir bolşevikti. O gece Merkez Komitesi toplantısının sabaha dek süren çalışmasında Suhanov eve girememiş, geceyi bir arkadaşının yanında geçirmiştir. Yukardaki soruların içeriğine bakıldığında Menşevik Suhanov'un olayların ne kendiliğindenliğini, ne de tabandan patlayışını doğru dürüst kavrayıp yorumlayamayışındaki beceriksizliği apaçık göürsün. Sanıyor ki Kronştadt denizcilerini bolşevikler kışkırtarak buraya, Torid Sarayının önüne çekip bakanları azgın kitlelerin önüne bir yem gibi atmışlardır. Düşüncelerinin ön yargılı ihaneti beyinlerinde kıvırm kıvırm artık. Olaya bakışlarında bile. Kendilerini kurtarana nasıl kuşkunun zehir dolu bakışlarıyla yaklaşıyorlar...Suhanov'un yukardaki satırlarından bunu anlamak olanaklı).

Ne yapacaklarını bilemeyen Kronştadt denizcileri Çernov'u salıverdiler. Troçki kolundan tutup yakaladı onu. Ve Torid Sarayının içine çekmek için alabildiğine ivedi davrandı..."

Yatağından taşan halkın büyük ırmağı dalga dalga tüm yüksek yerleri kaplamaya başlamıştı. Çığ gibi büyüye büyüye geliyordu kalabalıklar. Çernov'un kurtarılması olayında, sonradan yine okkının altına gidecek olan Bolşevik Partiydi. Doğrusu ya, sonradan Troçki'nin dediği gibi popülist partinin liderini halkın elinden bolşeviklerin kurtardığını söylemeleri pek ağırlarına gidiyordu (33). Tam bir ikiyüzlülükle, bolşeviklerin elinden Çernov'u kendilerinin kurtardığını, bolşeviklerin artık yasal güçlere karşı cinayetler işlemeye başladıklarını söylemekten çekinmediler.

İşte Menşevik Suhanov'un o güne dair bir başka tanıklığı:

" Saat yedi olmalıydı. Toplantıdan dönüyordum. Toplantıda yeni hiçbirşey yoktu. Birdenbire bir haber Sovyetin salonunu ok gibi bir baştan öbür başa dolaştı. Putilov fabrikalarının delikanlıları gelmişti 30 bini aşkın bir kalabalıkla. Aşkın davranışlarıyla sarayın kapısını zorluyorlar, o anda salonda bulunmayan Çeretelli'yi arıyorlardı. Kendisini bulmak için her köşeyi hallaç pamuğu gibi atıkları söyleniyordu. Salon aşkın heyecan, karmaşıklık ve haykırış-

larla dolmuştu. İşte tam bu sırada 40 kadar tepeden tırnağa silahlı işçi büyük bir gürültüyle salona daldılar. Delegeler (Sovyet delegeleri) oturdukları sandalyelerden ayağa fırladılar. Kimileri yükledikleri görevin önemine uygun bir cesaret ve soğukkanlılıkta görünmeyi beceremiyordu.

İşçilerden biri, kasketi, kemersiz mavi uzun iş gömleğiyle klasik bir halk devrimcisi, elinde tüfeği kürsüye fırladı. Heyecan ve öfkeden titriyordu. Tüfeğini sallaya sallaya tiz bir sesle yakışsız bir biçimde konuşuyordu:

- Yoldaşlar, Daha ne kadar zaman biz işçiler bu iki yüzlüleri omuzlarımızda taşıyıp duracağız? Hepiniz burada, burjuva toprak ağalarıyla pazarlık etmenin tartışması içindesiniz. İşçi sınıfına ihanet etmiş olmakla keyfiniz pek yerinde doğrusu. Öyleyse şunu kafanıza bir iyice sokun. İşçi sınıfı kendisine ihanet edilmesine izin vermeyecektir. Burada Putilov işçileri olarak şu anda 30 biniz. Son sözümüzü söylüyoruz işte: Tüm Yönetim Sovyetlere. Silahımızı sımsıkı tutuyoruz elimizde. Bizim kellelerimizi sizin Kerenski'lerinize Çeretelli'lerinize ödemeyecek.

Çeidze burnunun ucunda namlu, soğukkanlılığını yitirmedi yine de. Aç proleter ruhunu salona boşaltan bu baldın çıplak devrimcinin histerisi karşısında, başkan Çeidze, kürsüden ağır ağır sarkıp eğilerek işçinin titreyen eline dünkü akşam gazetelerinde çıkan bir bildiriye tutuştu:

- İşte yoldaş, dedi, bunu alın ve okuyun rica ederim. Ne yapmamız gerektiğini orada göreceksiniz. Orada hepsi yazılı. Siz de, öteki Putliov işçisi yoldaşlarınız da... Okuyunuz lütfen ve bizim çalışmalarımızı aksatmayınız. Gerekli olan herşey yazılı orada...

Bildiri, sokağa çıkan herkesin devrim haini sayılmadan kendi yerine dönmesi gerektiğini açıklıyordu. Bu son derece gergin durumda Çeidze ve Sovyete hakim kliğin işçilere bula bula çıkarıp verebildikleri buydu işte. Birden eşekten düşmüş dönen bu baldın çıplak devrimci ne yapacağını bilemeyerek bildiriye aldı. Sonra da kendisine çok laf ettirmeden kürsüden indi. Arkadaşları olan

öteki yoldaşlar da salonu terk etme gerekliliğine inanmış bir biçimde salonu boşalttılar. Düzen yeniden sağlandı ve yangın söndürüldü. Ama ben bu devrimciyi bugün yine gördüm. 'Demokrasi' liderlerine düşman olan yüzlerce kişiye başını ve tüfeğini sallaya sallaya birşeyler anlatmaya çalışıyordu. Karşısındakiler proletaryanın en yoğun kesimlerinden gelen ve istemleri, umutları, kinleri, dövüşme olanakları bulamadıkları için kendilerine ihanet edilmiş duygusuna dönüşen kişilerdi."

Bizi böyle küçük küçük kumazlıklarını birleştirip birleştirip yenilgiye uğrattılar. Olayın sonunun nasıl gerçekleştiğini en önemli tanıklardan birinin ağzından daha sonra dinleyip öğrenecektim. Troçki, Temmuz Günlerinin başlangıcını noktlayan olayı şöyle özetledi (34):

" Göstericiler adına gönderilen heyetler geliyordu art arda: Sovyet Yürütme Komitesinden iktidarı ele alınmasını istiyorlardı. Çeidze, Çeretelli, Dan, Gotz tannı yontulan gibi oturuyorlardı yürütme komitesi sandalyelerinde. Delege topluluklarına karşı en küçük bir yanıtta bulunmuyorlardı. Anlamsız bakışlarla önlerine bakıyorlar ya da kendi aralarında tedirgin, gizli gizli göz kırpmalarla yetiniyorlardı. Bolşevikler söz alarak işçi ve er delegelerini desteklediklerini söylüyorlardı. Yürütme kurulu üyeleri ise susupustular. Peki ne bekliyorlardı?

Saatler geçti böylece. Sarayın kubbesi askeri borazanların zafer sesiyle yankılandığında gece hayli ilerlemişti. Elektrik akımına çarpılmış gibi birden canlanıverdi yürütme kurulu üyeleri. Biri **Volhinski** Alayının yürütme kurulunun emrine girmek için cepheden geldiği haberini pek gösterişli bir biçimde bağırarak duyurdu. Böylece Petrograd'ın tüm ağırlığı olan gamizonların hiçbirinde 'Demokrasi'den yana güçlerin, kendilerinden sayabilecekleri hiçbir ciddi güçleri bulunmadığı anlaşılıyordu. Cepheden silahlı bir birliğin gelmesini beklemek zorunda kalmışlardı. (...)

Durum birden değişti. Delgeler kovuldu. Bolşeviklere söz verilmedi. Kitlelerin kendilerinde uyandırdığı 'öç alma' duygusunu **demokrasinin** liderleri bizden çıkartmaya karar vermişlerdi. Yü-

rülme komitesi kürsüsünden devrime bağlı güçlerce silahlı ayaklanma girişimine kalkışan kişilerin **ezilmekte** olduklarına dair haberler duyuruluyordu. (...)

Sonuçta, Bolşevik Parti'nin **karşı-devrimci** bir kuruluş olduğu **resmen** açıklandı."

***

Sonuçta Partim karşı-devrimci bir kuruluş olarak resmen açıklandı. İşte asıl varmak istedikleri buydu. Asıl amaçları, tam önikiden vurmak istedikleri hedef te zaten buydu.

4'ü akşamı dönmüştü Kronştadt denizcileri üslerine. 5.günü tüm alanları, tüm kavşak noktalarını Volhinski Alayı ele geçirdi. Lenin'in Troçki'ye dediği gibi "Hepimizi kurşundan geçirmek için arayıp ta bulamadıkları zaman bu zamandı" (35). 6 Temmuz günü Lenin, Zinovyev, Kamenev yoldaşlar için tutuklama emri çıkarıldı. Bu kişiler nerede bulunurlarsa hemen oracıkta tutuklanacaklardı. Adalet bakanlığı bununla da yetinmeyip Lenin yoldaşın bir Alman casusu olduğu konusunda çarşaf çarşaf dökümanlar yayınlamaya başladı. Onu Almanların devrimi arkadan hançerlemek için kendi özel trenleriyle nasıl Finlandiya'ya geçirdikleri, vagona yapılan pazarlıklar,artık St. Petersburg'lu yalın vatandaşın okuduğu, tek arkası yanndı. Sonradan öğrenecektim; Partiyi temelinden sarsan bu suçlamalar karşısında Merkez Komitesi adalet bakanlığının çağrısına uyup Lenin yoldaşın teslim olup olmaması konusunu toplantısının tek gündemi olarak tartışmış. Durum gerçekten de son derece önemliydi. Yalın vatandaşın karşısına geçen şarlatanlar "Eğer Lenin bir Alman casusu değilse, tarafsız bir yargıçlar kurulunun karşısında yargılanmak üzere göğsünü gere gere Adalet bakanlığına teslim olsun" diyorlardı. "Teslim olmaması, kendisine yöneltilen suçlamanın gerçekliğini kanıtlar".

Merkez Komitesi toplantısında Stalin yoldaşın kesin karşı çıkışı ve nedenlerini açıklayışıyla Lenin'in ve Partinin yeniden gizlenmesinc, yasadışı yaşamını sürdürmesine karar verilmişti. Stalin yoldaşın "Lenin yoldaşı ele geçirdiklerinde mahkeme bile kurmayaya gerek kalmadan hemen oracıkta bir manga Volhinski Alayı eri

karşısında kurşuna dizdirteceklerdir" (36) saptaması gerçekçi bir saptamaydı."Karşı-devrimci kuruluş" olarak nitelendirilen Parti üye- lerine karşı başlatılan korkunç iz sürmenin amansızlığı bu yargının ne kadar doğru olduğunu belirlemeye yetiyordu.

6. günü Moskova 1. Mitralyöz Alayı da St. Petersburg'a getiriliyordu. Sovyet yöneticileri, ortaklar hükümetinin sosyalist bakanları Moskova 1. Mitralyöz Alayına son derece tehlikeli bir girişim için emir verdiler. Moskova'dan gelen alay bir gece baskısıyla St. Petersburg 1. Mitralyöz erlerini tümüyle ele geçirdi. Hepsi silahlarından arındırıldılar ve bilemediğimiz yerlere sürüldüler. Bir iki gün önce dev kitleler karşısında kaçacak delik arayanlar şimdi gerine gerine kitlelerin üstüne gidiyorlardı artık. Elleri kendilerine bağlı silahlı güçleri geçinmişlerdi çünkü. Aynı gün, yani 6. günü Moskova Mitralyöz Alayının bir gece baskısıyla bolşevik bir alayı ele geçirdiğinin ertesi sabahı, Pravda'nın basıldığı matbaa paramparça edildi. Tüm makineleri sokağa taşınıp sokak ortasında parçalandı. Aynı gün öğleden sonra Bolşevik Parti Genel Merkezi basıldı. Merkez darmadağın edildi. Kapı, pencere, evrak ne varsa hepsi yerle bir edildi. Parti merkezinin bu görünümü gerçekten yürekler acıydı. Ama asıl yürekler acısı durumun ne olduğunu anlamak için paramparça edilen Pravda'nın o günkü son sayısına bakmak gerekirdi. Pravda son sayısında, büyük büyük puntolarla, tüm gösterilerin Sovyetçe yasaklandığını yazıyor, kitleleri yatıştırmaya çalışıyordu. Sovyete bağlılığını belirtiyor, sorumsuzca davranışları acımasızca eleştiriyordu. Kitlelerin önüne geçen, onların taşkınlıklarını önlemeye çalışan Partim kitleleri kışkırtmakla suçlanıyordu. Çernov'u bile kitlelerin elinden kurtarmak için bize sığınanların bu amansız öfkelerini, Bolşevik Partiyi kazımak konusunda kararlılıklarını bir bakıma anlamak olasıydı belki de... Ama biz tüm bunları yaşayarak öğrenecektik.

Artık 6'sı akşamından itibaren dehşetli bir cadı kazanı kaynatılmaya başlandı. Evlerin kapısını kırıp içeriye dalıyorlar, içerdekileri sürüye sürüye dışarıya çıkıyorlardı. Götürülenlerin nereye götürüldüğünü bilen yoktu. Kimsenin de arayıp sormaya cesareti.. Kendilerini Viborg Mahallesi'ne atanlar bir bakıma canlarını kurtarabildiler. Ancak bir süre sonra aynı işlemler Viborg yerleşme böl-

gesinde uygulamaya kondu. Tüm Viborgluların evleri hallaç pamuğu gibi atılıyor, bolşeviklerle ilişkiyi gösteren en küçük bir ip ucu ele geçirilirse o ev halkının tümünün başına gelmedik kalmıyordu. İşin içine gerici-ırkçı Kara-Yüzler Örgütünün karışmış olması durumu daha da ağırlaştırıyordu. Daha önceden belirledikleri militan yoldaşları bu adamlar sorgusuz sualsiz bir karanlık köşenin kuytusunda, hemen oracıkta kurşuna diziveriyorlardı. Hırsızlık diz boyuydu. Üstleri başları arananların üstünde çıkan paralar "bunlar Almanların size gönderdiği casusluk paraları, değil mi?" diye erlerce toplanmaya başlanmıştı. İş bununla da kalmıyor, alın teriyle biriktirip kendine herhangi birşey alabilmiş bir proleter kadın ya da kızın göz bebeği gibi sakındığı eşyası hoyratça elinden alınıp götürülüyordu. Can ve mal yağmasının ardı arkası kesileceğe benzemiyordu.

FİK'lerdeki görevlilere sıranın geldiğini anladığımızda, hemen bir iş bölümüyle kimlerin teslim olması gerektiğini saptadık. Yoldaş Boris Vasili tüm FİK'lerle FİK-BİR arasında son derece önemli bir halkayı ve ilişkiyi oluşturduğundan bu işi benim üstlenerek onun yerine benim teslim olmam gerektiği konusunda karar alındı. Jandamaların ve Volhinski Alayı erlerinin zırlı arabası fabrikanın kapısı önünde durduğunda yoldaşlarla göz göze geldim. Gözlerindeki gülümsemedeki güveni ama onunla birlikte o kaygıyı da unutamıyorum. Boris Vasili hiçbir şey yokmuş gibi arkadaşlarıyla birlikte fabrikanın çıkış kapısı önünde konuşuyordu. Yanlarından geçerken başıyla selamlamaktan çekinmedi. O zaman işte yüreğim ağzıma geldi. Ya onu da alırlarsa. O zaman bu davranışımızın ne anlamı olurdu ki? Bir bakıma Vasili yoldaşa öfkelenmiş bile diyebilirim. Manga çavuşuna baktım, bereket versin ki görmemişti.

O gün anılarımda her zaman yaşadığım bir gündür. Viborg Mahallesinin uzak köşelerinden zaman zaman ateş sesleri geliyordu. Süngü takmış erlerin bir köşeyi hızla dönerek koştuklarını görüyordum. Arabanın içinde St. Petersburg'un geniş alanlarından geçerken silahlarını doğrultmuş erlerin ortasında, elleri başlarının üstünde, dizi dizi işçilerin götürüldüklerini görüyordum. Alan alan, dizi dizi götürüyorlardı bizi. Bir aralık gözlerim hafifçe karardı ve sanırım yaşamımda ilk baygınlığı burada geçirdim. Ama çok kısa

sürdü bu. Hemen kendime geldim. Kuşkusuz kaç günün uykusuzluğu, tedirginliği, sevinci, kaygısı ard arda geldiğinden belki de bundan, belki de kaç gündür yemeyi içmeyi bile unuttuğumuzdandı geçirdiğim hafif baygınlık... Erdere bakışımda baygınlığımı fark edemediklerini gördüm. Ve doğrusu buna sevindim. Hemen aklıma bana yöneltilen sorulara karşın vereceğim yanıtların neler olabileceğini anımsamak geldi. Yoldaşlarla birlikte bunları bir bir gözden geçirmiştik. Benim gösterilere katılmamam özellikle önem taşıyordu. Böylece kendimi gerçekten savunabilecektim. Gerçekten de bir çok şeyi bilmiyordum. Ayrıca onlar FİK görevlilerini hemencecik öldürmeyecek kadar önemsiyorlardı. Sorgulannın öğrenmek isteyecekleri herşeyi elde edinceye dek uzaması durumunda, bunu değerlendirip bu süre içinde kazanacağımız zamanı kullanma olanağını bulabilecektik. Tüm başarılarımız bu düşünceyi uygulamadaki kararlılığımıza gelip dayanıyordu.

Petropavlovskaya Kalesine getirilirken nedenini kestiremediğim bir biçimde gözlerim yeniden karardı. Trinite Köprüsünde coşkuyla koşan kalabalıklar gördüm. Ben de içlerimdeymişim gibiydi. Katyuşa'yla elele tutuşmuş, kitlelerle birlikte birşeyleri kutlamaya koşuyorduk.

Kalenin kapısına yakın denetim için durdurulduğumuzda başımı çevirdim, yeniden köprüye baktım. Neva, köprünün altında pis bir beton gibiydi. Kalabalıklar kalmamıştı. Katyuşa yalnızdı. Yayılmıştı. Ne ben vardım yanında, ne de omuz omuza az önceki kalabalıklar... Katyuşa köprünün üstünde koşuyordu. Sanki büyük bir rüzgar varmış gibi... Saçları dağılmıştı; oysa 8 Temmuz günü çok iyi anımsıyorum, boğucu bir sıcak vardı. Herşey eriyip buharlaşmış gibi... Arabamızın geçmesine izin verildiğinde kulaklarım da birden kendi adım yankılandı:

- Georgi Vasiliyeviç....

Öylesine donuk bir ünleyişti ki bu, adımı söyleyenin yanımdaki jandarma mı, yoksa Katyuşa mı olduğunu anlamak için başımı son kez çevirip Trinite Köprüsüne baktım. Trinite Köprüsünün üstünde yalnızca süngülü erler dolaşıyordu sıkıntılı sıkıntılı; temmuz sıcaklığının boğuculuğunda titreşen buharcıklar gibi.

GEORGİ VASİLİYEViÇİN PETROPAVLOVSKAYA KALESİNDEKİ GÜNLÜĞÜNDEN BAZI ALINTILAR *

" Daha önce politikadan hiçbir şey anlamayan kırsal kesimden gelmiş genç delikanlılar Devrimin kendilerine geriye dönüşü olmayan özgürlükler getirdiğine inanırlarken, şimdi, sürgülenmiş kapıların, demir parmaklıklı pencerelerin ardında kendilerini derin bir şaşkınlık içinde tutsak olarak görüyorlardı."

Troçki (37)

"Bolşevizmin Yükselmesi"

Petropavlovskaya Kalesinde tutuklandığımız zaman -yanılmıyorsam- Kerenski hükümet başkanı olmuş, ikinci ortaklar hükümeti yeniden kurulmuştu. Yanılmıyorsam diyorum, çünkü burada gün ışığını göremediğim için ne zaman gecenin başladığını, ne zaman gündüze geçtiğimizi kestiremiyorum. Bu, insana tuhaf bir duygu veriyor. Kaleye girerken dışarda en son gördüğüm yer yeşillikler içindeki **Kamenoostrovski** bölgesiydi. Soylularla büyük burluvalarımızın yazlıklarının, büyük konaklarının bulunduğu yer **Petropavlovskaya Kalesinin** tam karşısına düşüyordu. **Kamenoostrovski** yöresinin kuşular kadar güzel kızları gerine gerine **Petropavlovskaya Kalesine** karşı uyandıkları bir zamanda bizi hücrelerimize indirmeye başlamışlardı bile.

(*) Okuyucu zaman zaman (...) gibi noktalı yerlere rastlayacaktır. Böyle işaretleli yerleri ben Vasiliyeviç'in günlüğünden almak istemediğim bölümleri belirlemek için kullandım. Vasiliyeviç, günlüğünü bana bırakıp bir süre görünmedi. Bu arada ben günlükteki bize yararlı bölümleri aktardım. Bu işi bitirdiğimde Vasiliyeviç'le yeniden buluştuk. Hangi bölümleri alıp hangileri atladığımı Vasiliyeviç görmedi. Okuyucunun canının sıkılmaması için çok kişisel sayılabilecek bölümlerle artık bugün pek geçerliliği kalmamış, tartışılabilir bölümleri atlayışında sanırım Georgi Vasiliyeviç beni bağışlayacaktır.

Kaledeki inç-kalkar köprüyü geçtikten sonra alabildiğine çirkin, kırmızı tuğlalardan örülmüş kale kapısıyla karşı karşıya kalıyor insan. Bu kale kapısından sonra iki sıralı ağaçlıklı yoldan geçilince bir karakol binasına geliniyor. Sarı boyayla boyandığı için midir nedir, önce burasının bir karakol binası olduğunu çıkarmakta güçlük çektim. Petropavlovskaya bizim devrim tarihimizin Bastil'i olduğu için tüm bu ayrıntıları yazmayı gerekli buluyorum. İşte sonuçta vardığımız yer burası; devrimci güçlerin ikiye bölünmüş küçük burjuva solcularımızca derlenip toplanıp getirilip bırakıldığı yer. Çar yönetiminin sorumlularından hiç kimse kalmamış içerde. İlk şaşkınlığım bunu öğrendiğimde oldu. Çar yönetiminin amansız St. Petersburg Garnizon Kumandanı Habalov bile Kazan'da şimdi. Kazakların yanında.Geçici Hükümet orada yaşamının daha güvence altında olabileceğini düşünerek kendisini nisan başlarında karıştı, çoluğu çocuğuyla birlikte Kazan'a göndermiş. Tam bir emeklilik yaşamı sürüyormuş orda şimdi. (...) Onların boşalttığı yerleri şimdi biz dolduruyoruz işte. (...) İlk kez yaşamımda tutukluluğu yaşıyorum. Kaygılardan, türlü politik varsayımların kafamda dönüp durmasından yorgun düştüğüm zamanlar...işte o zaman kendimle başbaşa kalıyorum.Ve dehşetle görüyorum ki kendi kendimle başbaşa kalışımın bana hiç yararı yok. Günlük tutmayı işte o zaman aklıma getirdim. Buna bir neden de Petropavlovskaya'daki yaşamımızın nasıl noktalanacağını bizden sonrakilere aktarabilmek düşüncesi...

Kalenin en alt hücrelerinde kalıyorum. Karşımda geniş ama alabildiğine basık demir parmaklıklı hücreler var. İki tanesi yan yana tüm alt katı aşağı yukarı kaplıyor. Bulduğum hücrenin kemerli kavisli karşımdaki hücrelerin tümünü ayağa kalktığımda görme olanağını vermiyor bana. Ben de zaman zaman sanki birşey görecekmışim gibi eğilip bakıyorum mağara boşluğundaki hücrelere... Ve gün ışığını görememek insanı bunaltıyor. Merdiven başındaki sütuna asılı bir lamba gecemi de zifiri karanlık gündüzümü de aydınlatıyor.

Bana bakan, daha doğrusu alt katın bakımından sorumlu gardiyan yaşlı, hafifçe kambur biri. Adı Zahar...Sanki Rusya'mızda hiçbirşeyler olmamış gibi, vurdumduymaz bir aldırmaçlığın içinde sabahleyin geliyor, ben var mıyım, yok muyum, hiç aldırmadan elinde uzun süpürgesi, faraşı, kovası temizliğe koyuluyor. Şaşkın

şaşkın izliyorum kendisini. Kendisiyle konuşma gereksinimimin dehşetli bir kumazlıkla farkında. O nedenle aldırmaçlığını, kendi kendisine kapanıklığını daha da bir yoğunlaştırıyor. Özellikle temizlik yaparken kendisine sorduğum soruları kesin olarak yanıtlamıyor. Sanki işine olan bağlılığını kanıtlamak istemiş gibi. Yalnız yemem için getirdiklerini masaya koyarken, işte o zaman kendisiyle bir kaç laf edebiliyoruz. Kendisine muhtaçlığımı tıpkı bir şarap gibi yudumluyor domuz herif. Ağır ağır hiç acele etmeden yudumluyor kendisine muhtaçlığımı. Bu yaşlı adam yaşamının hiçbir döneminde, hiçbir zaman bunca bir insana gerekli olmadı. Bir insana, tek başına bir hücreye kapalı, gecesi gündüzü belli olmayan bir mahkuma nasıl gerekli olduğunu biliyor o. Ve de bunun keyfini sürüyor. Zahar karsısına bile bu kadar gerekli olmamıştır. Domuz herifin aslında beni yapayalnız bırakıp yukarıya çıktığında öteki insanlardan hiç mi hiç bir ayrıcalığı yok. Kimse başını kaldırıp da bakmaz bile bu iki büklüm görümlü yaşlı adama... İşte bunun öcünü çıkarıyor sanki benden. Ya da bana öyle geliyor.

Konuşmak için bahaneler yaratıyorum:

- Zahar, diyorum.... sesimin en kibar tonuyla... hep önceden beni gardiyan mıydın?

- Hayır, diyor Zahar donuk bir sesle... Öncelcri, 15 yıl öncesi efendim Oblomov'a hizmet ederdim. Sonra burada iş buldum.

- Burası mı iyi, yoksa efendin mi daha iyiydi Zahar?

- Burası. Bu işten ayrıldığımda beni emekli etmiş olacaklar. Efendim Oblomov ise bunu anlamazdı, böyle şeyleri bilmezdi. "Ne demek yani" derdi, "ne demek uşağın emekli olması... benim emekliliğim mi var Zahar? Hasta olur yatarsan ölünceye dek bu konakta sana bakacak olanlar daima bulunacaktır. Sana söz veriyorum Zahar, öldüğünde dinsel törenin için hiçbir masraftan kaçınmayacağım. Tüm bunlardan sonra geleceğın konusunda ne diye kaygılar duyuyorsun Zahar?"

Birden anlıyorum ki, Zahar yetiştirildiği uşaklık terbiyesi, eğitimi içinde sürekli efendisi Oblomov'u düşünmektedir. Konuyu

açmak. onunla konuşabilmem için ortak yanlarını çoğaltabilmek için soruyorum heyecanla:

- Ama sen burayı yeğledin yine de, öyle mi Zahar? Ama niye? Efendini anlatsana bana Zahar...

Birden domuz gibi susuyor. İşini sürdürüyor. Karşısında benim de donuklaşacağım bir sırada:

- Efendim iyi insandı, diyor birden. Hiç beklemediğim bir biçimde. Efendim iyi insandı. Buradakiler de iyi... Benim için değışen pek birşey yok.

- Çok kumaz bir politikacısın sen Zahar, diyorum. Dışarıya çıktığımda, seni karşı-devrimci diye yakalatmam için söylüyorsun bunu. Bu son tümceyi bunun için söyledin değil mi? Seni gidi seni.

Ve onun ağırbaşlı susukluğu karşısında kendi sululuğumla baş-baş kalıyorum. "An domuz herif" diyorum kendi kendime, "nasıl da insanı kendinde utandıracak yerlerde susmayı öğrenmiş... Kimbilir kimler gelip geçti bu yaşlı domuzun elinden. Benim toyluğumla alay ediyor. Beni kendi kendimde pişman ediyor". Ama yine de kendimi tutamayıp öfkeyle sataşmamı sürdürüyorum:

- Biliyor musun Zahar, bugünkü, hani bizi tutuklatan bu Kérenski hükümeti var ya, o bile bir bilse senin çareci olduğunu, yaşlılığına bakmadan, şurada emekliliğine iki yıl kalmış demeden seni de benim şu kaldığım tutuklu hücrelerden birinin yanına hemen tıkıverir. Hah hah... doğrusu pek eğlenceli olur benim için Zahar.

Sanki derin derin düşünüyormuş ta beni duymamış gibi davranmadaki kumazlığını biliyorum. Suskunluğu kendini bana pahalıya satmak isteyişinden. Kimbilir belki de ben böyle bir kuşkuya kapılıyorum. Bir ayağı çukurda bu yaşlı adam Hades'in karanlıklarında benim için sanki güneşli dünyadan gelen ölümsüz güzellikteki bir insan, yeryüzünün kıvancı, güneşi sanki.

Kendim*onun susukluğu içinde unuttuğum bir sırada Zahar:

- Dülgerler bekleniyor mahkum, dedi...

Önce anlayamadım:

- Dülgerler mi? Ne dülgerleri Zahar?

- Darağacı için mahkum... Bugün yann bekleniyor. Bolşeviklerin en ünlülerinden biriymiş mahkum. Kuşkusuz tanırısın görseñ...

- Adını biliyor musun Zahar?

- Adı? Adını bilmiyorum mahkum. Ama sen görseñ tanırısın. Bana gösterdiler. Sizin partinin en gözde olanlarındanımış... İşe ondan başlamak istendiği söylendi bana mahkûm... Sorgusu dün bitmiş. Önce onun işini tamamlamak istiyorlarmış söylentilere bakılırsa, en önce onu sorgulamaya almalarnın nedeni de buymuş... işini çabuk bitirmek için...

Ama dülgerler daha gelmedi. Petropavlovskaya avlusuna sığabil-diğince darağacı yapmak istiyorlar mahkum.... Böylece işlerinin daha çabuk biteceğini düşünüyor olmalılar... Kuşkusuz her tutukluyu da asacak değiller.. Suçlu olanlar asılacak mahkum... Almanlardan para aldıkları tanıklananlarla Alınan casusu oldukları bilinenler...

Dülgerlerin adı kale kumandanına bildirilmiş. Ha bugün ha yarın bekleniyorlar... Söylentilere bakılırsa en azından on darağacı yapacaklarmış mahkum... en azından 10 darağacı belki de malzemeler bu geceden taşınmaya başlar...

Zahar gitti. Yorgun argın, sanki oflaya pufloya merdivenleri bir bir çıkıp kalın kapıyı beni mahzenimde yapayalnız bırakıp üstüme kapadı. Söylediklerinin bendeki etkisini anlamak için hiç te başını kaldırıp yüzüme bakamadı Zahar. Beni korkutmak için söyleyip söylemediğini bilmiyorum. Ama duyduğunu aktarışındaki yalınlık öylesine tarafsız, öylesine umursamaz bir aldırmaçlık içinde ki, insan bu adamın neyi doğru, neyi yanlış aktarığını, ya da kasıtlı davranıp davranmadığını bir türlü duru bir biçimde kavrayıp kendi kendine çözemiyor. Bu da insanı alabildiğine bunaltıyor... Duyduklarından çok bir de buna bunalıyorum(..)

Bunalıyorum...

..... Dün gece uyuyup uyuyamadığımı bile bilmiyorum.
..... Gördüklerim düşümde yaşadıklarım mıydı, yoksa bir
..... düş bunca açık seçikliğiyle insan bilincinde yansıma
..... gücünü kendinde bulabilir mi? Sanırım tam daldığım
.....* sırada uyandım. Zahar'ın Petropavlovskaya Kalesinin
avlusuna darağaçlarını yapmak için dülgerlerin beklendiğini söyle-
mesinden bir süre sonra nedenini kestiremediğim bir biçimde bir-
den uykum geldi. Sanki denizin dibine doğru süzülüyormuşum gi-
bi uykunun karanlıkları içine süzülüp giderken birden bir sesin:

- Georgi... Georgi, diye bağırmasıyla uyandım. Ses sanki karşı
hücrelerden birinden geliyormuş gibiydi. Zar zor açabildiğim göz
kapaklarının arasından karşı hücreyi doldurmuş olan subayları
gördüm. Ama bir türlü uyanıp iyice ayırt edemiyordum onları...
Giyisilerinin bugünkü üniformalara benzemeyişinden dekabrist-
ler** olduklarını sezinleddim...İçlerinden beş kişiyi büyük bir özenle
hazırlıyorlardı. Asılacak beş subaydı bunlar. Bir bir kucaklaşı-
yorlardı. Birbirlerine sımsıcak sanlıyor, biribirlerini öpüyorlardı.
Olayı iyice görebilmek için göz kapaklarımı açmaya çalışıyordum.
Ama sanki biri gelip oturmuştu göz kapaklarının üstüne ve ben
onları ancak mahzenin fener ışığında göz kapaklarının arasından
şöyle böyle görebiliyordum. Bir süre sonraysa tümüyle göz kapak-
ları kapandı ve ben uykunun karanlıklarına gömülüp gittim.

Adımı ünleyen ikinci sesi bu kez daha net duydum. Sanırım
gözkapaklarımı da iyice açabilmek olanağına kavuştum. Ya da na-
sıl söylemeliyim, nasıl yazmalıyım, sanki göz kapaklarının içeriye,
kendi bilincime doğru hızla açıldı. Bu kez karşı hücrede genç bir
delikanlı gördüm. Öylesine güzeldi ki karanlık dehliz sanki gün

---

*- Georgi Vasiliyeviç'in günlüğünde rastladığım bu noktalamaların ne olduğunu
daha sonra kendisine sordum. "Yoldaş" dedi, "geceyi gündüze, gündüzü geceye
kata kata yaşadığım için günlüğüme tarih düşünmekten, tarih tarih bölememek-
ten gelen bir zorunlulukla bu işaretlemeleri kullandım. Ama olayların kronolojik
sırasını izleyenler bu noktalamaların tarihsel sıralarını da kolayca bulup çıkarabi-
lirler. Ne yazık ki, ben ölümüme dek bunu fırsat bulup ta gerçekleştiremedim."

** - Dekabristler (Aralıkçılar): Devrimci soylular sınıfının temsilcilerine verilen
ad. 1825 Aralığında otokrasiye karşı bir başkaldırı örgütlemişler, ancak çarçı
güçlerce yenilgiye uğratılmışlardır.

ışığına kavuşmuş gibiydi. Bulunduğu hücre ışık içindeydi. Kendisini özenle izlemeye başladım. Ne zaman getirildiğini düşünüyordum. Ama bir süre sonra birden kendisini tanıdım. Tanımaımla birlikte adını bağırmamak için iki elimle ağzımı sıkıca bastırdım. Ve bu nedenle tüm diş etlerim kanadı. Yirmi iki yaşındaki bu güzel genç Saşa Ulyanov'du. Kendi kendime adını yinceledim; "Liderimiz Lenin'in ağabeyi Aleksandr İliç Ulyanov... aile adıyla Saşa Ulyanov..." Saşa Ulyanov'u kurşuna dizmeyip asmışlardı... Sanırım burada asmışlardı.... Burada Petropavlovskaya Kalesinde (38).

Bir süre sonra hücrenin kapısı açıldı. Ne ki ben hücrenin kapısını açanlarla kendisine yol gösterenleri görmedim. Ama görünmemelerine karşın varlıklarını duyarladım onların. Açılan hücre kapısından içeriye Mariya Aleksandrovna girdi. Ve anne oğul birbirleriyle kucaklaştılar. Tıpkı görmediğim ama orda bulduklarını bildiğim gardiyanlar gibi anne-oğulun buluşmalarının da üçüncü günü olduğunu biliyordum. Ama ben Mariya Aleksandrovna'yı ilk kez görüyordum.

Herkes çekildi. İşte o zaman Saşa annesinin dizlerine başını koyup için için ağladı. Liderimiz Lenin'in annesi büyük oğlunun saçlarını okşuyordu alt dudağını ısıra ısıra. Saşa'nın annesine bunca benzediğini ilk kez görüyordum. Ne kadar zaman öyle kaldılar bilmiyorum. Bir süre sonra İliç Ulyanov başını kaldırıp annesine baktı ve tıpkı kulağımın dibinde söylüyormuş gibi güzel sesiyle annesine aynen şunları söyledi: "Sizin için sadece ve sadece dert, üzüntü kaynağı oluşumdan acı çekiyorum anneciğim". Mariya Aleksandrovna oğlunun başını yeniden dizlerinin üstüne yatırdı ve sanki gelip elinden almamaları için kollarıyla sımsıkı sardı. Bir süre sonra Saşa kardeşleri Anna'yı, Vladimir İliç'i, Dimitri'yle en küçükleri Mariya'yı sordu. Bir süre onlardan konuştular. Saşa kendine gelmiş gibiydi. Kardeşleriyle birlikte yeniden canlanmış, sanki onların kıvançlı çocuklukları içinde herşeyi unutup gitmişti. Ben ne konuştuklarını bir türlü doğru dürüst duyamıyordum.

Ana-oğul diz dize konuşurlarken birden kapının açıldığını gördüm. İçeriye kale kumandanıyla bazı yüksek rütbeli subaylar doluştular. Mahzene iniş merdivenlerinden hızlı hızlı inerek ve başlarını

bir yere çarpmamak için sakınarak doğrudan Saşa'yla annesinin bulunduğu hücreye yöneldiler. Saşa'nın ayağa kalktığını gördüm. Annesi subayların karşısında, taburede geniş giysileri içinde bir melek gibi oturuyor, sakinliğini hiç bozmuyordu. Saşa sırtına ince bir tunik almış, uzun saçlarıyla öyle duruyor subayların karşısında. İşte o zaman daha özenle baktığımda bir klinin annesi Mariya Aleksandrovna'nın avuçları içinde olduğunu görmekte zorluk çekmedim.

Kale kumandanı ana Aleksandrovna'nın çara yazdığı dilekçeyi elinde tutuyordu. Kale kumandanı ta beynimin kıvrımlarına dek yansıyan bir konuşmayı insanı çileden çıkaracak kadar ağzını büyük büyük aça aça gerçekleştiriyor. Sanki herşey bu büyük ağzın karşısında boyutlarını yitirip küçülüyor. Yalnız boyutlarını yitirmeyen Mariya Aleksandrovna ve oğlu Aleksandr İliç Ulanov idi...

- Mariya Aleksandrovna. Oğlunuzun yaşamının bağışlanması için babamız çara yaptığınız başvuru, çarımızın yüce ve iyiliklerle dolu yüreğinde gerekli yansımayı yapmış bulunuyor. Bunu özellikle bilmenizi isterim. Bilmezüz gerekli ikinci bir şey daha var. Oğlunuz Aleksandr İliç Ulanov bir dilekçeyle bugüne değin yaptıklarından pişmanlık duyduğunu, partisi Narodnaya Volya'dan ayrıldığını bildirir bir yazıyı ayrıca bize verir ya da böyle bir yazı oğlunuzun ağzından yazılıp imzasıyla bu dilekçeye eklenirse size biz, bugüne değin hiç yalan söylememiş çarın onurlu subayları olarak kesinlikle söz veriyoruz ki, oğlunuzun kesinleşmiş bulunan ölüm cezası infaz edilmeyerek yaşam boyu sürgüne çevrilecektir.

Saşa'nın, annesinin elini sımsıkı tuttuğunu görüyorum. Anne oğul birbirlerinin kenetlenmiş ellerinde düşünüyorlar sanki. Yüreklere avuçlarının içinde atıyor. Ve kale kumandanının söyledikleri de benim damarlarımda bir nabız gibi. Sanki ben karar verecekmişim gibi ter içinde kalıyorum... Aleksandr İliç Ulanov karşısında duran yüksek rütbeli subaylardan başını çevirip annesine doğru yöneliyor.

- Yaptığım bomba çarı öldürmedi. Yaptığım bomba çarı öldürme girişiminde bile kullanılmadı. Ama bir gerçek var, çarın öldürülmesi için yaptım ben o bombayı." Yüzünü bana mı dönüyor Saşa

yoksa subaylara mı, bilemiyorum ama tüm güzelliğiyle boydan boya yüzünü görüyorum onu şu tümccyi mırıldanmış gibi söylerken:
- Şimdi kendisinden bağışlanmamı dilemek ikiyüzlülük olur.

İşte o zaman görüyorum; Mariya Aleksandrovna oğlunun her iki elini dudaklarına götürerek hiçkırta hiçkırta ağlıyor. Ve bu kez Saşa'nın annesinin saçlarını tıpkı bir sevgiliyi, tıpkı çocuğunu okşamış gibi okşadığını izliyorum. Ve gardiyanın kapıyı açmasıyla birlikte tüm subaylar, kale komutanı, Mariya Aleksandrovna birden gözden yitiyorlar.

Saşa'yla yalnızım. Yapayalnızım. Tam karşımda. Sanki birileri bana birşeyler fısıldıyormuş gibi herşeyi biliyorum. Saşa'nın son gecesi bu gece. Demir parmaklıklara yapışmış onu izliyorum. Beni görüp görmediğini bilemiyorum. Ama zaman zaman sanki onun aydınlığından kendi karanlığıma doğru bakıyorum da bir türlü kendimi görüp biçimlendiremiyorum.

Saşa bir gün öncesinden annesinden kendisine Heine'nin şiirlerini getirmesini istemişti. Asılacağı gecenin sabahına dek tek başına petrol lambasının sarı ışığında Heine'nin lirik şiirlerini okudu. Sanki dua edermiş gibi, hiç başını kaldırmadan. Başını kaldırdığında kapı da açılmıştı. O zaman hayretler içinde kaldım. Gelenlerin başında annesi Mariya Aleksandrovna yürüyordu. Hemen onun gerisinde tüm apoletleri içinde dimdik kale kumandanı vardı, bir törende yürür gibi. Mariya Aleksandrovna hiç beklenmeyen birşey yapmıştı; oğlunu kendi elleriyle idama hazırlayacaktı. Hiç kimse'nin beklemediği birşeydi bu. Şimdiye dek te uygulamada hiç görülmemişti. Bu nedenle önce izin vermemek için direndiler. Ama onların direnci anne Aleksandrovna'nın onurlu dikliği karşısında yenilgiye uğradı ve oğlunu hazırlaması için gerekli izni verdiler. Saşa annesinin geldiğini görünce... işte o zaman güzel bakışlarının göz yuvalarında iki damla yaş donup kaldı.

Ana hiç kimseyi sokmadı Saşa'nın odasına. Gelenleri eliyle durdurdu. Yanılmıyorsam, yas belirtisini yalnızca yakasına taktığı kara bir bandolla belirtmeyi yeğlemişti. Mariya Aleksandrovna oğlunu baştan sona dek hazırladı. Yeni giysiler getirmişti. Terte-

mizdi herşey. İç çamaşırlarını bile oğlunu herkesin gözlerinden gizleyerek değiştirdi. Saşa'nın bir damat gibi hazırlandığını görüyordum ölüme. Ne kadar yakışıklı ve güzel bir delikanlı olduğunu daha iyi görüp anladım. Ve Mariya Aleksandrovna oğlunun saçlarını taramaya başladı. Kumral saçlarını... Sonra ikisi birbirlerine sarılıp öylece kaldılar. Annenin dışarıya çıkıp oğlunun papaza gerek duymadığını söylediğini duyuyorum. Ama buna karşın papaz yine de İncil'den "Tanrının Lütufları"na dair bölümü okuyor. Öylesine yüksek sesle okuyor ki, Mariya Aleksandrovna'nın tam hücreden çıkarlarken oğluna söylediklerini bu çirkin bağırmanın içinde zar zor duyabiliyorum:

- Seni sehpanın altına dek izleyeceğim Saşa. Cesaretle ol oğlum. Cesaretinin senden kopmasına izin verme. Sıkı sıkı tut onu kendinde.

Saşa önde, dışarıya çıkınca birden sallanıyor hafifçe. Bu sarıntıyı, düşecekmiş gibi bir baş dönmesinin tüm benliğini yalayıp geçtiğini izliyorum. En önde Saşa, hemen onun bir adım gerisinde annesi Mariya Aleksandrovna ve onların da gerisinde yetkililer... hep birlikte kapıya doğru yöneliyorlar. Saşa kapıdan süzülen ışığa doğru bir umut gibi süzülerek gidiyor ki... sanırım evet sanırım... Petropavlovskaya Kalesinde bu zindana atıldığımdan beri ilk kez tüm avazımla, belki de yalnız kalmamak için, belki umudumu yitinemek için alabildiğine bağınıyorum:

- Aleksandr İliç Ulyanov...

Hiç kimse başını çevirip bakmıyor bana. Demir parmaklıklara yapışmış çirpintümü yalnız bir kişi, 1 Mart 1887'de, o zaman 16-17 yaşlarında olan Saşa'nın kardeşi Vladimir İliç Ulyanov tüm acısına karşın anlayıp beni azarlıyor...

" Hayır, bizim başka türlü bir eylem gerçekleştirmemiz gerek. Bu yol çıkar yol değil..."

Ve sonra nisan kalabalıklarının içinde Lenin'in bir genç kızın defterine şunları yazdığını görüyorum:

" Bitmemiş otobiyografi: Adım Vladimir İliç Ulyanov. 10 Ni-

san 1870'de Simbirsk'te doğdum. 1887 baharında, kendisini öldürme girişiminde bulunduğu nedeniyle ağabeyim Aleksandr, Çar III. Aleksandr tarafından ölüme mahkum edildi (1 Mart 1887)... " (39)

***

-Uyuyor musun mahkum?

- Sen misin Zahar?

- Bugün olanları bir bilsen mahkum...neler olduğunu bir bilsen..

- Neler oldu Zahar?

- Gösteri yapıldı mahkum... Perspektif Nevski'de... "Yaşasın Kerenski" diye bağırıldılar hep... Onbinlerce insan... yüzbinlere bile yakın belki..."Yaşasın Kerenski... Yaşasın başbakanımız, solcu Kerenski" diye. Her yerde Kerenski'nin fotoğrafları dalgalanıyordu mahkum... doğrusu ya görmeni isterdim gerçekten...

- Demek Kerenski'nin fotoğrafları dalgalanıyordu ha...

- Öyle mahkum. Önce Galiçya cephe kumandanı büyük kumandanımız **Brussilov**'un halkçı liderimiz Kerenski'ye gönderdiği mektup okundu. Önce birliklerimiz saldırıya topçu ateşleriyle başlamışlar mahkum...Tam üç gün üç gece sürmüş ağır topçu ateşi. Sonra birliklerimiz Galiçya cephesindeki siperleri aşarak düşman içlerine doğru akmaya başlamışlar. Daha önce, güney-batı cephesinde başlatılan küçük çaptaki saldırı böylece Galiçya cephesinde tüm birliklerimizin katıldığı genel bir saldırıya dönüşmüş. Mektupta birliklerimizin Besarabya ovalarında hızla ilerledikleri belirtiliyordu. Bunu duyunca mahkum, alanı dolduran onbinlerce kişi hep bir ağızdan ulusal marşımızı söylemeye başladı. Ve ölen askerlerimiz için saygı duruşunda bulunduk. Artık kurtulduğumuza hepimiz yürekten inanıyoruz mahkum...

- Neden kurtulduğunuza Zahar?

- Bolşevik anarşizminden mahkum. Bolşeviklerden yakamızı

kurtardığımızı çok seviniyoruz. Çünkü onlar savaşa karşı çıkıp Rusya'mızı içinden bölüyorlardı. Böylece biz hepimiz bolşeviklerin gerçekten Alman casusu olduklarına yürekten inandık..Lenin'in de en büyük Alman casusu olduğu böylece ortaya çıkmış oldu..

-Nasıl yani?

-Demek ki mahkum Almanların, aslında bizim bir genel saldırıya geçince nasıl yenileceklerini bildikleri ortaya çıkıyor. Bizim bu genel saldırımızı erteletebilmek için işte Lenin'i Rusya'ya sokup onunla kitleleri "Barış, barış" diye kışkırttıkları anlaşılıyor.... Bunu artık bugün herkes daha iyi anladı.

-Herkes dediğin kim Zahar?

-Herkes herkeştir mahkum... Özellikle bizim bölgedekiler. Bizim memur bölgesi ile orta gelirliilerin bulunduğu yerler... Bugün hemen hemen hepsi görkemli gösteriye katılmıştı... Herkes size çok kızıyor. "Kahrolsun bolşevikler" diye bağırانların başında ülkenin aydınları da vardı mahkum.. öğrenciler... subay okulunun gençleri... ülkemizin en diri, dinç güçleri. Onları görünce insanın göğsü kabarıyor.. Dün tüm bu güçlerimizi bir alanda toplanmış görünce kendi kendime şöyle dedim mahkum: "Bolşevikler için söylenenler doğruymuş demek... Bir rastlanı değilmiş bu söylentiler. İşte ordularımız Almanya içlerine doğru sarkınaya başladılar. Ülkemiz bu savaştan yengin çıkacak. Yepyeni zenginliklere kavuşacağız. En azından tüm Macaristan bizim olacak. Besarabya'nın nasıl zengin bir ova olduğunu bilmeyen mi var? Bolşevikler Alman casusu olmasalar halkımızın kavuşacağı bunca nimetlere niçin karşı çıkıp savaşa karşı ayak takımını hükümetimizin üstüne saldırtıp dursunlar? Demek ki doğru; bolşevikler Alman casusu...

Kuşkusuz hepiniz değil mahkum... örneğin senin bir Alman casusu olduğunu sanmıyorum. Duyduğuma göre baban Samara'nın önde gelen toprak zenginlerindenmiş.... Senin paraya gereksinmen yok mahkum. Sen kandırılanlardanısın. Evet mahkum seni görür görmez, daha o dakika "İşte bu **kandırılanlardan**" dediydim kendi kendime...

Zahar yavaş yavaş toplanmaya başlıyor. Gitmeye hazırlandığı belli. Bana anlatacağı şeyler olsun istiyorum daha. Kötü de olsa konuşmasını istiyorum onun. Çekip gidince kaygılarımla yapayalnız, iki kolum iki yanımda çaresiz kalıveriyorum çünkü. Yine de onu konuşturmak için yeteri gücü bulamıyorum kendimde; Zahar bir aralık dönüp şunları söylüyor:

- Karşıya geçeceklermiş mahkum... söylentilere bakılırsa bir gece birdenbire Viborg'a geçip henüz tutuklanmamış bolşeviklerin hepsini bir gecede toplayıp imha edeceklermiş....kulağımıza gelenler bunlar. Ama çok sık söylenmeye başlandı. Bolşeviklerin lideri yakalanamadı daha ama Viborg'da önde gelenlerinin bulunduğu biliniyormuş.Özellikle işçilerin içinde....Hepsi bir bir saptanmış. Halk ta bunun böyle olmasını istiyor artık mahkum...Hiç kimse karışıklıktan yana olamaz değil mi mahkum, hele şu günlerimizde... şu ulusal birlik içinde olmamaz gereken günlerde. Bugün tüm gün boyunca "Bolşeviklere ölüm, ölüm" diye bağırmağının nedeni buymuş mahkum...Olacakları daha önceden duyurup oluşuma hazırlamak... Böyle yorumlandı.

Zahar artık iyiden iyiye toplanıyor. Süpürgesini, farasını ve kovasını sürükleye sürükleye merdivenlere doğru yöneliyor....Taş merdivenlerde gözden yitmeden önce bana dönüyor ve:

- Mahkum, diyor... yarınki gazetelerde, anlattıklarımın hepsini okursun. Yeni başbakanımız Kerenski'nin kurduğu "Ulusal Esenlik Hükümeti"nin nasıl kitlelerce desteklendiğini görüp anlamak için istersen sana **Yedinstvo** (BİRLİK)* gazetesini getireyim. Hani bana inanmıyorsan... Size daha yakın bir gazete diye.... Ama mahkum, kaç gündür öfkeden onu da aldirtmiyorsun bana...

Bence sen yine şanslısın tutuklu olmakla. Asıl başlarına ne geleceği belli olmayan önceki bolşevikler, önceki Alman casusları düşünsünler. Onlar için hiç iyi şeylerin düşünülmediği, köklerinin kazanacağı artık biliniyor mahkum, gün gibi açık seçik biliniyor... Sen yine burada güvencede sayılırsın...

---

*- YEDINSTVO: Plehanov'un çıkardığı anti-bolşevik gazete.

Partim tehlikede. Bolşevik Partim tehlikede.

Tüm üyelerini teknedden hamur kazır gibi bıçakla kazımak istiyorlar kanlı bir biçimde. Söküp atmak için kitlelerin içine uzatmaya çalışıyorlar kanlı ellerini. Partimi kitlelerin içinde, kitlelerin gözü önünde kanla boğmak istiyorlar. Dış düşmanlara karşı geliştirdikleri saldırı uygulamasını şimdi içdüşmana, Alman ajanlarına karşı geliştirilecek bir saldırı düzenlemesiyle birlikte bütünleştirecekler. Artık ne **Kresti** Hapishanesi'ndeki yoldaşların, ne buradakilerin can güvenliği söz konusu değil.

Şimdi daha iyi anlaşılıyor garnizona bağlı birliklerin içinden seçe seçe niçin 1.Mitralyöz Alayını seçtikleri. 1.Mitralyöz Alayı Viborgluların güvencesiydi. Viborg artık tümüyle savunmasız...

Partim tehlikede... Kitleler n'apar Partisiz?.. Halkımın duyan kulağı, düşünen beyni, yaratan eliydi **Partim**. Halkım n'apar Partisiz? Halkımın dolaşan kanı, nefes borusuydu **Partim**. Peki n'apar şimdi **Partisiz**?

Soru sormasını öğreten oydu. En doğru yanıt araştırıp bulduran da o. "Ama yanıtını sen vermelisin yoldaş" derdi... "ben senin vereceğin yanıtla birlikteyim". Üretin anlamını o öğretiyordu. Firavunlardan bu yana kimin kimi, insanın nasıl tarihler boyunca sömüre sömüre geldiğini bir öğreti gibi belleten oydu. Oydu kitlelerin kafasına "Yazgımızı değiştirebileceğimiz.." gerçeğini kazıyan.

"Peki bu işler nasıl düzelir?" diye mi soruyordu bir işçi yüksek sesle arkadaşlarının ortasında; Lenin'in sesi yankılanıyordu aralarında: "İşçi, fabrikanın yönetimini al!" Yoksul köylü kendisine, kendinden sandığı sosyalist- devrimcilerin ihanetinin nedenini mi kavrayıp öğrenmek istiyordu; Lenin'in öğretisi akıllıca yol gösteriyordu kendisine: "Yoksulluk bir yazgı değildir. Yoksul köylü tüm toprakları al!" Ve Parti kendisine gelenlerle büyüyordu. **Partim** soruyordu en can alıcı soruyu tüm karmaşık olayların içinde, sonra hep birlikte düşünmeye başlıyordu yoksul köylüyle St. Petersburglu işçi ve aşçı kadın ve kışlasındaki cr... Yanında bolşevik omuzdaşıyla birlikte düşünüyordu sorunu. Nasıl çeviririz savaşı sevinçli

ve kalıcı bir banşa? Kimler istiyor savaşı? Kimlerin ceplerine akıyor rubleler, cephelerde akan yoksul köylülerle işçilerin kanlarından oluşa oluşa?.. En doğru yanıt veriyordu Partim aşçı kadına, yoksul köylüye, kışladaki ere... Şimdi n'apar onlar Partisiz?

Şimdi n'apar yoksul ana beslemek için çocuğunu, yükselen fiyatlar karşısında; umudu da kalmayınca çocuğunun yazgısını değiştirecek, örgütün kanla boğulup gitmesi karşısında? Putilov fabrikasının yiğit işçisi nasıl yanıt bulacak şimdi, sosyalist çalışma bakanı Skobelev'in "İktidara geldiğimizde savaştan para kazanan kapitalistlerden bu paraları alıp işçilere vereceğiz" sözü daha kulaklarında çinlarken? Bırak hesap sormayı, Menşevik Skobelev'in şimdi işçi ücretlerini dondurtmasını öğrendiği zaman nasıl umutsuzluğa düşmeden yanıt bulabilecek bu soruya yiğit işçim, Partiyle konuşup tartışmadan...?

Ah aşçı kadın, yoksul köylüm, işçim, kışladaki erim.. bizim boğazlanmamızdan daha acı geliyor bana sizin partisiz öksüzlüğünüz

Ve şimdi sizin için gözyaşı döküyorum Petropavlovskaya Kalesinde; Partisiz gençler Partinin bütünleşmiş kitlesi içinde alabilirdiğince özgün ve savaştan, ama yine de burnu kanamadan güvence içinde yürürken büyük crege... birden yapayalnız bulacaksın düşman karşısında kendini. Ve sen büyük, güzel bir vicdansın kirlenmemiş... dağbaşlarında el değmemiş çiçekler gibi. Hoyratça koparılan karşısında şimdiden gözyaşı döküyorum işte Petropavlovskaya'da. Ah Sedov işte şimdi daha iyi anlıyorum Narodnizmin n'oldüğünü.... yeni narodnikleri oluşturan koşulları. Ah Sedov nasıl benimle birlikte kavrardın bu gerçeği, birlikte tutuklu olsaydık şimdi; derdin ki bana, "Tüm devrimci deneylerimi yeniden gözden geçiriyorum. Devrimci kitlelerin yalnızlığıymış Narodnizmin kaynağı işte. Anlıyorum bu gerçeği. Devrimci kitlelerin partisizliği ekliyor acılı tohumlarını narodniklerin..."

Ah Partim, Partim. Yokluğun nasıl yaman bir boşluk. Dünya yuvarlanıp gidiyor sanki. Nasıl herşey parçalanmış kendi bireyselliğinde. Nasıl ödeyeceğiz suçunu bunun gelecek kuşaklara. Ve işte bu nedenle Petropavlovskaya Kalesinin demir parmaklıklı zindan-

larından bağınyorum tüm gücümle sesimi duyurmak için kuşaktan kuşağa: "Partim.Partim.Partim". (.....)

.....
..... **Tuhaf bir durgunluk var içimde.** Derin bir rahatsızlık. Nedenini bilmiyorum. Sanırım gece şimdi.
..... Dostlar uykuda.. Tedirgin mi, yoksa hani sözcükteki gibi "Kurşun sıkısan geçirmez" gibi mi? (.....)

Sanırım Katyuşa da uykuda. Birdenbire kendimde nasıl olduğunu anlayamadan Neva'nın üstümden geçtiğini duyarladım dün gündeüzünde mi, yoksa gündeüzün gecesinde mi ne? Neva üstümden geçiyor benim sanki. (.....) Onca dibindeyim yerim. Neva'nın gürül gürül üstümden akışını düşündüğüm için.

Dün gece -böyle yazmak alışkanlığımdan olmalı, neyin gece, neyin gündeüz olduğunu bilmiyorum çünkü- olmadık, belki de çok saçma gelecek birşey düşündüm kendi kendime: Bizim romanımız yazılıysaydı nasıl yazılırdı acaba? Bizim gibi, örneğin benim gibi, hiçbir özelliği olmayan bir insanın romanı. Politize olmuş bir kişinin romanı yazılabilir mi? Tutkulu aşkları, dünyanın merkezi durumuna gelmiş kendi kişiliklerinin o güzel ve yalın bencilliği yanında hiç böyle tutkular, böyle sevgiler. Bu tür güçlü bencillikler yaşamamış, bunları bilmemiş ama tepeden tırnağa politize olmuş ve de kitlelerle bütünleşmiş kişilerin romanı nasıl yazılabilir? Nasıl kitlelerden cimbizle ayırır gibi ayrılabilir kişilikleri... Ortaya çıkanın da bir işe yarayacağını söylemek sanırım çok güçtür. (.....) O zaman yazılamaz mı ölümleri pahasına yaşamlarını devrime koyanların romanı?

Narodnaya Volya'nın ünlü gençleri Risakov, Sofya Perovskaya, Jelyabov, Kibalçıç, Mihaylov daha mı az tutkuluydular Julien Sorel'in duyduğu aşktan; yoksa daha mı az merhametliyidiler Tolstoy'un Nehludov'undan; ya da daha mı az isyankardılar Hamlet'ten? (....) Kıskanç kocaların, ihanete uğramış aşkların, kendini paraya adayanların tutkularından, sevgilerinden, ihanetlerinden daha az olmadı sevgilerimiz, uğradığımız ihanetler ve çektığımız acılar. Ama niçin yazılamaz bizim romanımız? Tek kusurumuz kitlelerin içinde eriyip kitlelerden bir türlü ayrı bir görüntü ver-

meyişimiz mi? Öyleyse eğer ne yapıp yapmalı, değiştirmeli romanın klasik biçimini. Bizim öykülerimizin daha az anlatılabilir, daha az ilginç olduğunu sanmıyorum, burjuva romancılığının eşsiz güzellikteki yapısı yanında. Tolstoy'u niçin çok sevdiğimi bu soruyu sorduğundan beri kendime, daha iyi kavrar oldum. Özellikle niçin Gogol'ü Gorki'ye yeğlediğimi. Gorki'nin bolşeviklere karşı oluşundan kaynaklanmıyor ona olan güvensizliğim. Gerçekten bundan kaynaklanmıyor. Aslında Gogol ve Gorki (.....)

Tüm burulan dışarda tartışmak isterdim dost seninle... tanımadığım, bilmediğim seninle. Bu günlüğü senin için tutuyorum. Saklayacağım yeri bile saptadım çünkü... Üstümden gürül gürül akan Neva'nın yer altı zindanlarında, ölümle böyle burun buruna benim neleri düşünüp neleri tartıştığımı anlamakta güçlük çekmemeni dilerim senden...

Dün gece sıçrayarak uyandım gördüğüm düştün. Kan ter içinde. Bu düşü zaman zaman görürüm. Ne zaman görsem bana böylesine fiziki bir etkide bulunmuştur. Düş değil bu aslında. Bir gerçeğin uykuda yeniden yaşanması. Çocukluğumla ilgili. Seni sıkarmı bilmem, yazma geriksini mi duyuyorum:

Prens Korçagin'in troykası yolun tam ortasında, bizim izbanın hemen hemen tam karşısında durmuştu. Babam avludaydı. Yanında ben vardım. Annem içerdeydi. Kardeşime gebeydi o zamanlar. Efendimizin arabasının bizim kapının önünde durmasından öyle sevindim ki fırlayıp arabaya doğru koştum. Babamsa hiç yerinden kıpırdamadı. Prens elindeki knutuyla babamın yaklaşması için işarette bulundu. Ama babam baltayla kırmakta olduğu odunların başında öyle çakılı kalakalmıştı. O zaman prens troykanın önünde oturan iki mujige işarette bulundu. Ve bunlar troykadan atladılar. İzbanızın tahta bölmeli avlusuna doğru yaklaştırmaya başladılar. Uzun sakallı bu iki mujik küçülmüş birer devdi. Renkli sakallarının göbeklerine dek inen coşkulu havası beni korkuttu. Babam üstlerine gelenleri görünce, elinde balta hafifçe doğruldu. Babama bu adamların bir kötülük yapacaklarını birden bire kavrayıverdim. Sevencim şaşkınlığa dönüştü. Derin bir hayrete daha doğrusu... Atların bile yanlarında küçük kaldığı bu iki insan azınamı bahçe kapı-

nuzun tahta kapısını açıp içeriye girdiler. Babam elindeki baltayı daha sıkı tutarak içeriye doğru çekilmeye başladı. Zavallı babam tam içeriye, evimize girecekken kapımızın eşiğinde bu iki adam sanki havada uçarak birden babamı elindeki havaya kaldırdığı baltayla birlikte kısıvrak yakalayiverdiler. Avlunun ortasına dek getirdiler. Birden babam böyle sürüklenirken beni gördü nasılsa:

-Georgi, diye bağırdı, Georgi içeriye kaç. Sürgüle kapıyı. İyice sürgüle. Hadi sana diyorum budala...

Ama ben yerimden kıpırdama fırsatını bile bulamadan, bu iki küçük dev babamı dövmeye başladılar. Mihlanıp kalmıştım. Havada uçuyor gibiydi babam. Birer balyozdu mujiklerin yumrukları. Birer gülleydi. Babamın yüzü tümüyle değişti. Yüzü parçalandı. O zaman adamların nasıl, hangi ezici bir güçle dövdüklerini daha iyi kavradım. Artık dayak yediklerinin kucağında bile duramayacak hale gelen zavallı babam kan içinde yere boşaltıldığında bu iki mujik birer kocaman ağaca benzeyen bacaklarıyla onu yerde tekmelemeye başladılar. Bu tekmeleme değildi, eziyorlardı. Bir süre sonra Prens Korçagin, verdiği işaretle yerde artık soluk alıp almadığı bile belli olmayan babamın tekmeleme işlemini durdurdu.

Prens Korçagin arabadan indi samur kürkleri içinde. Tahta kapıdan içeriye girdi. Gelip babamın başucunda durdu. Mujiklerden biri eğilip babamı saçlarından tuttu. Korçagin'in işaretiyle babamın başını kaldınverdi. Karnı deşilmiş bir hayvana benziyordu babamın yüzü. Korçagin hafifçe eğildi. Bu yüze tükürdü. Ve birden dönüp troykasına atladı. Arkasından da iki dev mujik. Efendimiz Korçagin'in troykanın arka koltuklarına tam bir rahatlıkla gömüldüğünü gördüm. Mujığın biri -tıpkı geldikleri gibi- arabacının sağına, öteki de soluna geçtiler. O zamana dek hiç başını kaldırıp bakmamış olan arabacı birden başını çevirip bana baktı. Baktı yalnızca. Atları dehşetli bir biçimde kamçılıyarak hızla uzaklaştılar.

Nice sonra izbalardan öteki mujikler çıkıp babamı içeriye taşıdılar. Anamın yanındaki komşu kadın anamı dışarıya salmamıştı. Babam aylarca yatakta kaldı. Hayvan derilerinin içine sardılar kendisini. Güçlü kuvvetli bir adam olan babamın böğürtüleri, hay-

kınları dayanılır gibi değildi. Bir aralık yaşamından umut kesildi. En küçüğümüz olan kızkardeşim babam böyle yataktayken doğdu.

Birazcık yürüycebilecek duruma gelen babam beni, anamı, öteki erkek kardeşimi ve yeni doğmuş bebeyi alarak efendimiz Korçagin'in şatosuna götürdü. İlk kez bir şato görüyordum. Zenginliğin n'olduğunu ilk kez görüyordum. Özellikle sırma giysileri içindeki uşaklar kasıtlı görünümleri içinde bu zenginliğin bir simgesiydi. Onlar Korçagin'den bile daha zengindiler sanki. Uzun süre düşlerime Korçagin'in sarayında uşak olabilme düşleri doluştu. Benim ilk özentim uşaklığa olmuştu. Prens Korçagin bizi pırıl pırıl işlemeli bir koltukta kabul etti. Kendisi çok sadeydi. Annem, babam diz çökmüş kendisine birşeyler söylüyorlardı. Annemin kucağındaki kardeşim birden ağlamaya başladı. Korçagin buna rağmen hiç sesini çıkarmadı. Babamla annem anladığımca Korçagin'e yalvarıyorlardı kendilerini topraklarından atmaması için. Şimdi nedense düşümde babamın hep bu yalvarma sahnesi canlanır. Ama iyileşmiş yüzüyle değil de Korçagin'in bir hayvan karnı gibi deşilmiş yüzüne tükürdüğü biçimde. Babam bu kanlar akan yüzüyle başını kaldırıp kaldırıp yalvarır diz çöktüğü Prens Korçagin'e... Ve ben boğulacakmışım gibi bunalım içinde düşümden fırlayıp çıkarım çoğu zaman.... İşte böyle...

..... - Ne o Zahar, bolşevikler için darağaçlarını yapacak dülgerler daha gelmedi mi? Bizi asamayacaklar gibime geliyor ha, ne dersin Zahar? Bir kez bizim sayımız sanıldığından çok. Tüm Rusya'yı ipe çekmeleri gerekecek. Bu şimdiki hükümetin altından kalkamayacağı kadar masraflı bir iş.

- Dar ağaçları kurulmadığı doğru mahkum. Bu işten caymışlar. Bu işi başka türlü çözümlmek istiyorlarmış.

- Nasıl?

- **Kara-Yüzler Örgütü** aracılığıyla.

- **Kara-Yüzler Örgütü** aracılığıyla mı?

- Söylentilere bakılırsa öyle mahkum. Sivil hükümet bolşeviklerin darağacında asılarak öldürülmelerinin ileride kendilerine bir sıkıntı getirebileceği düşüncesiyle bu işi onların aracılığıyla, hiç kendisi bulaşmadan çözümlmeyi düşünüyormuş...

- Ya...?

- Sözde bir gece bu Kara-Yüzler Örgütü gerek buraya gerek öteki tutukluların bulunduğu Kresti Hapishanesi'ne bir baskın düzenleyerek bu işi bitireceklermiş...

- Neler söylüyorsun sen Zahar?

- Herşey hazırlanmış mahkum. İş Kerenski'nin "Hadi tamam, başlayın" buyruğuna kalmış...

- Peki sonra n'olacaktı ihtiyar?

- Bolşevikler boğazlandıktan sonra herkes çok şeyin düzeleceğine inanıyor mahkum. Öyle söyleniyor halk arasında...

- Başka neler söyleniyor halkımızın arasında?

- Kerenski'nin işi sıkı tuttuğu söyleniyor. Bu kez kesin biçimde kararlı olduğu söyleniyor. Bu nedenle bir generali de başbuğ olarak ilan etti işte mahkum...

- Bir generali başbuğ mu ilan etti?

- Evet mahkum...

- Adı ne bu generalin...?

Bunu sorduğum zaman Zahar kalın botların sürükleyici sürükleye taş merdivenlere doğru yönelmişti. Kemerlerden artık belden aşağısını görebiliyorum. Pantolonun sefil bolluğundan çok, insanın merhametini elindeki uzun saplı süpürgesi daha çok dürtüklüyor. Çıkıp gideceğini sandığımda birden taş merdivenlerden bana doğru sarktığını gördüm.

- Mahkum, beni duyuyor musun? diye bağırdı...

- Duyuyorum Zahar..

- Generalin adını anımsadım birden mahkum. Sen sorunca aklıma gelmediydi nedense...Sana bir yaran olacaksa söyleyeyim mi mahkum?

"Ah Zahar, ah..." diyorum kendi kendime, "seni nasıl bağışladığımı bir bilsen...Bana ettiğin eziyete karşılık seni nasıl bağışladığımı bir bilsen, eziyetinden çok bu bağışlanmana şaşar kalırsın işte".

Yüksek sesle:

- Bana bir yaran yok ama sen yine de söyle Zahar...

Biraz eğiliyor Zahar ve sanki ta oradan kulağıma fısıldayacakmış gibi bağıyor:

- General **Kornilov...**, **Başbuğ Kornilov** mahkum...

Zahar bugünkü gazeteleri getirdi. Önceden de politik tutukluların günce okumasına izin veriliyor muydu bilmiyorum.İlk önce **Narodnoye Dyelo**'ya* şöyle bir göz attım.Çernov'un gazetesi dış savaşlarla ilgili kısa bilgilerden sonra Sovyetin çalışmalarıyla ilgili bilgiler vermekten pek öteye gitmiyor. Tıpkı **Raboçaya Gazeta**** gibi. Olayların gerçek yapısını kitlelerden saklayabilmek, maskeleyebilmek için alabildiğine Rus proletaryasını doğrudan ilgilendirmeyen olaylardan, ikincil, üçüncül sorunlardan söz ediyorlar. Hem de sayfalar dolusu. Bu nedenle saman gibiler. Makinelcilerini dışarıya taşıyıp parçaladıkları Pravda'nın boşluğunu proletarya kimbilir nasıl iliğinde kemiğinde duyuyordur şimdi... Hiçbir şeyi açıklamaya güçleri yetmiyor bu nedenle. İnsan onları canı sıkılarak, adeta midesi bulanarak okuyor. Ama **Reç ***** öyle değil ömeğin. **Vehi ****** keza...

* - **Narodnoye Dyelo** (Halkın Davası): Petrograd'da, 1917 Martından 1918 Temmuzuna dek Çernov'un yönettiği sosyalist-devrimcilerin gazetesi.

** - **Raboçaya Gazeta** (İşçinin Gazetesi): 20 Mart 1913-Aralık 1917 arasında Petrograd menşeviklerinin gazetesi.

*** - **Reç** (Söz-Önerme): Anayasacı-Demokrat Parti (Kadet)'nin Milyukov yönetiminde çıkarılan gazetesi.

**** - **Vehi** : Struve'un karşı-devrimci, monarşist gazetesi.

Gerek Reç, gerekse Vehi General Kornilo v'un "**Başbuğluk**" resimleri ve hakkında verilen bilgilerle dolu. Öteki solcu gazetelerimiz Kornilov'un başbuğluk ilanını öyle pek te önemsemezmiş gibi ikincil üçüncül sıralarda veriyorlar; utanmazca kısacık yorumlarla. Onun demokrat kişiliğini vurguluyorlar. Sanıyorlarki St. Petersburg proletaryası 22 Nisan gösterisinde bu generalin kendisine karşı çıkartmak istediği silahlı güç konusunu unutmuştur. Sovyetin buna karşı çıkışıyla St. Petersburg gamizon kumandanlığından istifa etmiş ve başka bir yere atanmasını istemişti. Bu da gerçekleştirilmişti. Çünkü Bolşevik Partim böylesine gerici girişimlere karşı halkın bilincini uyanık tutmayı başarıyor ve Sovyet te bundan etkileniyordu.

Şimdi tüm sağ basın bu bolşevik ve proletarya düşmanı generali övmek için ağız birliği etmiş. Küçük burjuva solcularımız da havlayan chileştirilmiş cv köpekleri gibi arada bir bu koroya katılıyorlar utanmazca, iğrenç bir ikiyüzlülükle. Reç'te olsun, Vehi'de olsun **Başbuğa** bağlılıklarını bildiren örgütlerin çarşaf çarşaf bildirileri okunuyor:

Kazak Silahlı Kuvvetler Birliği Konseyinin Bildirisi : "Kornilov'u ulusun temel direği olarak görüyoruz".

St. George Şövalyeleri Birliği Bildirisi : Katıksız bir itaatla bağlılıklarını duyuruyorlar general **Başbuğa**.

Tüm Subaylar Birliği Bildirisi : Kesin bir biçimde Bolşevizmin hakkından geleceğine inandıkları büyük **Başbuğa** derin ve sarsılmaz bağlılıklarını ve vereceği her emri gözlerini kırpmadan uygulayacaklarının bilinmesini duyuruyorlar.

Vahşi Tümen'in Bilidirisi : Büyük **Başbuğlarının** emrinde iç ve dış düşmanları bir daha başlarını kaldıramayacak bir biçimde cecceklerine dair yemin ettiklerini, şeref sözü verdiklerini halkımıza duyuruyorlar.

..... -Sende birşeyler var bugün Zahar?
..... - Hiçbir şey yok mahkum.
..... - Yoksa kanla mı atıştın Zahar?
..... - .....

- Ama mutlaka birşeyler var sende. Çok zamandır birlikte değiliz belki, ama başkaca hiç kimseyle konuşmak olanağını bulama-

düğimdan ister istemez seni artık çok iyi tanıyorum Zahar. Sabahları geldiğinde bugüne değin hiç başını kaldırıp ta bana bakmamışsındır örneğin. Ama bugün ilk kez içeriye girdiğinde başını kaldırıp bana baktın. İlk kez. Hatta başını kaldırıp baktın denemez. Bana baka baka girdin içeriye Zahar.Ne varsa söyle bana.

- Hiçbir şey yok mahkum... sana öyle gelmiş.

- Nasıl hiçbir şey yok.... Yüzüme bile bakmadan konuşurken bugün çaktırmadan durup durup beni izledin.Farkında değil miyim sanıyorsun? Söyle ne var?

- Kolumu acıtıyorsun mahkum...

- Söyle diyorum sana ihtiyar. Titiz titiz çalışıp dururken bugün temizliğini bile yapmadın.

- Bırak beni mahkum, dayanamayıp bağırırsam... gelenler kırbaçlar sonra seni... bırak beni...

- Hayır söyle. Ne olup bittiğini bilmeliyim. Tek ilişkim sensin dışarıyla.

- Senin sinirlerin bozuk mahkum. Yüzüne bakmamdan anlamılar çıkarıyorsun. Sinirlerin bozuk gerçekte. Hiçbir şey yok. Temizlik yapmadıysam şikayet edebilirsin beni mahkum. Bu hakkın....

- Sinirlerim falan bozuk değil Zahar. Bana doğruyu söylemezsen, benimle ilgili bildiğin birşey var da onu gizliyorsan... bilmeni isterim ki görevinin dışında, bile bile bana, buradaki bir mahkuma kötülük ediyorsun demektir. Unutma Zahar, işlenen kötülüklerin hesabının hemen sorulduğu günlerde yaşıyoruz. Hadi işte bıraktım seni, canını acıttıysam da bağışla...

- Beni böyle tehdit etmeye hakkın yok. Ben yaşlı bir adamım. Bu yıl ya da gelecek yıl emekli olacağım ben. Beni tehdit etmeye hakkın yok...

- Seni tehdit ettiğim yok Zahar. Benimle ilgili bildiğin birşey

var da bunu söylemiyorsan hata ediyorsun diyorum yalnızca. İşte hepsi bu Zahar. Hepsi bu.

- .....

- Birşey mi söylemek istiyorsun Zahar?

- Evet mahkum birşey söylemek istiyorum.

- Seni dinliyorum Zahar.

- Söylemek güç ama mahkum, çok güç.

- Sen yine de dene Zahar. Ben anlamaya çalışacağım.

- Biliyorum mahkum, sen çok iyi anlayacaksın. Ama benim anlatmam güç. Kafam karıştı mahkum... Karımla konuştum. Çok üzgünüz biz mahkum. Böyle olacağını, söylentilerin sahileşeceğini bilmiyorduk mahkum...

- Biraz daha açık konuş Zahar. Seni anlayacağımı söyledim ama böyle giderse sözlerinden en küçük bir anlam çıkarmam olanaksızlaşacak.

- Peki mahkum açık konuşacağım. Dün akşam buradan ayrılırken buraya Volhinski Alayının subayları ve erleri geldi mahkum.

- Volhinski Alayının subayları mı dedin Zahar?

- Evet mahkum, Volhinski Alay kumandanını gördüm gözlerimle. Birkaç arkadaş, kale kumandanının odasında birkaç generallin toplantı yaptığını söyledi. Hatta dışardan gelen bu generallerden biri kale kumandanının masasına şiddetli bir yumruk vurmuş. "Dediklerimiz aynen gerçekleşecek" diye bağınyormuş...

- Peki Volhinski Alayının ne işi var Petropavlovskaya'da Zahar Temmuz Olaylarını bastırdıktan sonra bu alay dönmedi mi cepheye?

- Hayır dönmedi. Bir takım gizli ve de çok gizli, çok önemli görevleri varmış. Bu görevlerini yerine getirdikten sonra döneceklermiş cepheye.

- Peki burada ne işi var?

- Buradaki işi... buradaki işi mahkum, şey...

- Evet?

- Dün gece tüm erleri mahkum, tüm erlerle gardiyanları silahlardan arındırdılar. Ellerinden topladılar silahları bir bir. Kalede nöbet tutan, kalenin korunmasıyla görevli tüm erler ve gardiyanları...

- Silahlarını mı topladılar?

- Evet mahkum. Biliyor musun, silahını vermek istemeyen bazı erlerle kaleye bağlı birlik kumandanı tutuklandılar. Birlik kumandanı teğmenin çok kötü dövüldüğü söyleniyor mahkum...

- Volhinski Alayı demek şimdi tüm Petropavlovskaya Kalesini korumakla yükümlü erleri silahlardan arındırdı, öyle mi Zahar?

- Evet öyle mahkum, ne yazık ki öyle...

- Başka yerlerde de yapılmış mı bu Zahar? Duydun mu?

- Kulağımıza gelen söylentilere bakılırsa mahkûm bolşeviklerin tutuklu buldukları tüm tutukevlerinde bu girişimi gerçekleştirmişler.. Özellikle Krestî'de.

- Sence ne anlama geliyor bu Zahar?

- Bizim düşündüğümüz gibiyse mahkum, durum hiç te iyi değil... Kara-Yüzler Örgütünün baskını yakındır. Başbuğ Kornilov'un St. Petersburg üzerine yürüyeceği söyleniyor mahkum... İşlerin böyle yürümeyeceğini yazmaya başladılar mahkum...

- İşlerin böyle yürümeyeceği derken neyi amaçlıyorsun Zahar?

- Ben değil mahkum... Sovyet olduğu sürece işlerin istendiği gibi yürümeyeceğini söylüyorlarmış generallerimiz. Başbuğumuz

Komilov St. Petersburg üstüne yürüyecekmiş yakında. O yürüyüş geçer geçmez de içerdeki Kara-Yüzler Örgütü özellikle bolşeviklerin tutuklu bulunduğu tutukevlerini basıp hepsini boğazlayacaklarmış... Anlatılanlara bakılırsa mahkum St. Petersburga girince Başbuğumuz, kendini başkan olarak duyuracak, Kerenski'yi de yine başbakan olarak hükümetin başında bırakacakmış. Ama hükümet tümüyle sosyalist bakanlardan temizlenecekmiş.

- Ah Zahar, kulaktan kulağa söylenenlerin hepsini anlat bana... Asıl gerçek çok kez bu fısıltılarda gizlidir çünkü.

- Komilov tüm kendisine bağlı generalletin önünde yemin etmiş mahkum... "Tüm Sovyet üyeleri Torici Sarayının kapısına asılacaklardır" diye...

Zahar sustu. Çok konuştuğunu sanarak mı sustu, yoksa bana aktardığı haberlerden üzüldüğü için mi bilemiyorum. Bir süre sonra yeniden bu kez gerçekten üzüntülü bir biçimde konuştu:- Bu Kara-Yüzler Örgütü rezil bir örgüt mahkum. Ben de, karım da aynı düşüncededeyiz. Acımasız, kana susamış, kiralık katiller örgütü bu örgüt. İlk kez yargılanmadan, yargı önüne bile çıkarılmadan insanların buldukları hücrelerde öldürüleceklerini düşünmek benim de, karımın da canını çok sıkıyor. Emekliliğime bunca az bir zaman kalmasaydı mahkum... durnazdım inan... böyle bir şeyi görmektense... Karım "Bunun hesabını bize de sorarlar" diyor. "Söylesene Zahar" diye sıkıştırıyor beni "neden yargılamadan kaçarak böyle bir yolu seçiyor hükümet?" Kendisi veriyor yanıtı mahkum; "Kendine güvenemediğinden. Sonucun n'olacağını kestiremediğinden. Suçu üstüne almak istemiyor. Belirsiz, cinayet işleme alışkanlığındaki insanlarla bu işi bitirmek istiyor. Ama yarı n'olacağını bilemeyiz. Ya dışardaki bolşevikler kazanırsa sonuçta? İşte o zaman sizden sorarlar bunun hesabını" diyor karım. Aslında ben de karım gibi düşünüyorum ama ona birşey demiyorum mahkum. Bizden sorarlar sizin hesabınızı. Bir de şunları söylüyor arkadaşlarımız:"Bu belalı Kara-Yüzler Örgütü bolşevikleri boğazladıktan sonra bizi de sağ komazlar burada....Komilov'un Kazakları, Vahşi Alay'ı ve ötekiler tozu dumana katarak kente girdiklerinde... onca hengamede göreceksiniz bolşeviklerle birlikte biz de güme gideceğiz. Olacağı budur işte..."

Karım evden çıkarken "Hiç olmazsa kendinizi kurtarmak için gidip durumu Sovyete bildirin" dedi. "Volhinski Alayı erlerinin kaledeki erlerin silahlarını aldıklarını, kalenin savunmasız kaldığını söylemezseniz, bu kez Sovyet asar sizi Petropavlovskaya Kalenin avlusunda". Biz de iki arada bir derede kaldık mahkum. Bir yakın arkadaşına açtım bu düşünceyi. "Ne dersin", dedim, "hazırlıklardan haberdar edelim mi Sovyeti?". "Ne diyorsun sen Zahar" dedi, "bu bolşevikleri kendi arkadaşları tutmuyor. Belki de onların düzenlemesidir bu. Öyle günler yaşıyoruz ki kimin parmağı kimin kılıcında belli değil. Karışma. Bekle. Kendi ayağıyla gidersen sonra kendi celladının darağacına". Düşündüm ona da hak verdim. Karışmamak en iyisi. Sana üzülüyorum mahkum. Karım da üzülüyor. Senden söz ediyorum karıma."Üniversiteyi bile bırakmış bu işler için" diyorum. Babanın bir kulak olduğunu düşündükçe karım daha bir üzülüyor. "Başkaları için yapılır mı bu?" deyip duruyor. "Yaşamak hakkı olmalıydı bolşevik te olsa... yanlışlarını düzeltebilecek kadar genç daha çünkü"

İzinler kaldırıldı. Nöbetçi olmadan ilk kalışım bu. Bir de üç gün-üç gece 1905'te kalmıştık böyle. İşimiz çoktu o zaman da. Gençtim, hevesliydim çalışmak için o zamanlarda. Ama şimdi alışık değilim, onca kişi nasıl yatacağız o koşuştta... hadi mahkum kal sağlıklıkla....

ZAHAR'LA KONUŞMALAR

"Kornilov'un başkente saldırısının sürdüğü günlerde tutukevindeki yaşam derin bir tehdidin içine düştü. Eğer Kornilov başkenti ele geçirirse Kerenski'nin tutuklattığı Bolşevikleri boğazlatarak işe koyulacağını artık herkes çok iyi anlamıştı."

Troçki (40)

- A -

"St. Petersburg'umuz mahkum, bu azizler ve katedraller kenti ölümlerle dolu. Sayılar evi...sokaklar... sedyeler dolusu ölü. Cephe-den yenilgili dönüş başladı mahkum.Koltuk değnekleriyle dolu dolu insanlar. Kiminin ayağı, kiminin kolu, kiminin gözü yok mahkum. Bir şeytanlar, bir hortlaklar kentine döndü St.Petersburg mahkum. Ya açlıktan ölenlerin sayısı...ah mahkum...herşey öyle kötü, öyle kötü ki... belki de çok kişinin dediği gibi tann artık ırkımızı yeryüzünden kazıyıp bu azizler toprağında yeni bir insan türü yaratmaya karar verdi. Söylentiler böyle. Tüm belirtiler de bunu gösteriyor. Çan devirmekle iyi etmediğimizi görüyoruz mahkum. Tannın bizi cezalandırması çok doğal...Birtak kurtuluş yolu kaldı mahkum, gerçekten de kiliselerde edilen dualarda fısıldandığı gibi, 'Yedimizden yetmişimize Çar Nikola'nın önünde diz çöküp bizi bağışlamasını sağlamalıyız'.

Kulaktan kulağa anlatılanlar şunlar mahkum: Galiçya cephesindeki birliklerimizin hepsine birlikte 1 Temmuz günü saldırıya geçmeleri için emir verilmiş. 1 Temmuz günü başlayan saldırımızda asıl ilerleme güney-batı cephesinde görülmüş. Oysa görkemli toplantılarla bize anlatılanlar başkaydı mahkum. Tüm cepheelerde ordularımızın hızla ilerlediği söyleniyordu bize. Hepimiz de bayram ediyorduk mahkum. Sizi lanetliye lanetliye kutsuyorduk orduları-

mızın başarısını. Çektiğimiz sıkıntıların acısını II.Guillaume'un kasalarında çil çil akacak marklarla gidereceğimizi umuyorduk. Aslında iyi hazırlanmışız yine de. Erlerin anlattıklarını bir iyice dinlersek... Bir erin söylediklerini kulaklanımla duydum. Koltuk değneklerini kucağına almış, herkesin içinde anlatıyordu: ' İlk saldırımızda ortalık cehennem gibi kaynıyordu. Alman ve Macar erlerinin havalarda uçuştüğünü görüyorduk paramparça...'

İki gün süren bu topçu ateşinden sonra 31 tümenin hepsi birlikte saldırıya geçmişler. İlk iki gün hızla ilerlemişiz. 'Kendimiz bile anlayamadık nasıl ilerlediğimizi böyle kolayca...' Hemen hemen tüm Macar cephesi yıkılmış... Macarlar öyle bir kaçıyormuş ki erlerimizin önünden 'uçmak gerek yakalamak için onları'.

19 Temmuz günü, demek ki saldırı emrinin verilmesinden 19 gün, piyade erlerimizin siperlerinden kalkıp saldırıya geçişlerinden tam tanına 17 gün sonra, birliklerimiz Macar hatlarının gerisindeki asıl Alman cephesiyle karşılaşmışlar burun buruna. Önce duralamışlar. 'Öyle kaptırdıydık ki kendimizi, bir haftaya kalmaz Berlin'e gireriz sanıyorduk kendimizi. Ve de bu iş burada biter diyorduk. Ama Almanları karşı tepelerde tıpkı kale burçlarında dalgalanan bayraklar gibi bizi bekler bulduk. Topçumuzun desteğinde de değildik üstelik. Asıl yanılmamız da bu oldu işte. Biz hep kendimizi topçumuzun desteğinde sanıyorduk. Zırhlı birliklerimizin de bizimle birlikte geldiğine inanıyorduk nedense.... Şeytan düşürdü yanılığa bizi inanırsanız eğer.... çünkü herşey iyi giderken birdenbire bozulurmuş herşeyin olsa olsa şeytanın işi... Almanların karşısında kalıverince böyle yapayalnız ben de önceki arkadaşlarımla gibi korkudan hiçkırı hiçkırı başladım ağlamaya... Almanlarsa kahkahalarla gülüyorlardı bize, kasıklarını tuta tuta...'

Almanlar 19 Temmuz'da karşı saldırıya geçmişler mahkum. Tarnopol üstünden geçmişler saldırıya. Neden Tarnopol? Nedeni şu: Hah, nedeni anlaşıldığında iş işten geçmiş ama... Tarnopol üzerinden saldırıya geçmek demek, ilerleyen birlikleri kendi siperlerinden, mevzilerinden, kendi hatlarından alabildiğine uzaklaşmış birliklerin tümünü kesin biçimde imha edebilmek için geriden savunmak demektir.

Durumu kavrayan birlikler geri çekilmeye başlamışlar. ' Hadi canım ne geri çekilmesi... durumu anlar anlamaz geldiğimizden de süratli kaçmaya başladık biz. Öyle kaçıyorduk ki, kimimiz kemerimizi, tüfeklerimizi, mühimmatımızı, mataralarımızı bile ata ata kaçıyorduk. Çoğumuz bir pantolonuyla kaldı kendini geriye atabildiğinde...Kendini geriye atamayanlara gelince onlar öylece kalıverdiler Almanların önünde. Almanlar kendi önlerinde çakılıp kalıveren arkadaşlarımızla alay etmek için önce karşılama marşları çalmaya başladılar. Ve bu marşları çalarak boğazladılar bizimkileri'.

24 Temmuzda **Tarnopol** düştü mahkum... hiçbirimizin haberi yok olaylardan. 24'ünde düşmüş oysa Tamopol. Tüm birliklerimiz sürülmüş Galiçya cephesinden. Ve mahkum 60.000 gencimiz öldürüldü Alman cephesi önünde. Nasılsa canını kurtarabilen biri, kendini yaralı yaralı sürükleyen biri -şimdi Petersburg sayınlar evinde- demiş ki kendisini dinliyenlere; 'Hepimiz ağlıyorduk ve onlara anlatmaya çalışıyorduk ki bizi sizin üstünüze saldırtanlar gerimizdekiler... Onlar Sovyetimizin 1 nolu prikazını yürürlükten kaldırdılar çünkü. Bizi orada, kendi siperlerimizde öldürüyorlardı. Ve size doğru fırlamak bizim için kurtuluş gibiydi'.

Ama Almanlar dinlememişler... belki de Rusça bilmedikleri için mahkum. Tam 60 bin genç Alman cephesi önünde böyle başıboş dertlerini anlatmaya çalışıp ağlarlarken mahkum... Ah, dinlediklerimizden ötürü öyle üzgün ki canımız... bir lokma geçmiyor boğazımızdan... 60 bin genç altmış bin ana, altmışbin baba, baci ve altmış bin koca, nişanlı demektir.. Kupkuru gözlerle şimdi onlar dönüş yollarını bekliyorlar sevdiklerinin...

Batı cephesi komutanı Brusilov istifa etmiş. Batı cephesinin sorumluluğunu da **Başbuğ** Kornilov üstlenmiş. Biz zafer beklerken.. Durum çok ama çok kötü mahkum.. N'apacağımızı bilemiyoruz..."

-B-

"Rusya'mız kötüledi mahkm, hastamız ölüyor artık. Mirasına konmak isteyenlerse onunla birlikte mezarlığın karanlıklarına yuvarlanıp gidcekler. Tamopol'un düşmesi demek -herkesçe çok iyi

biliniyor- Riga'nın da düşmesi demektir. Riga'nın önü alabildiğine açık. Riga'nın düşmesi eli kulağında. Söylentilere bakılırsa Almanlar Riga kapılarında görünmeye başlamışlar bile. Ah bu söylentiler... biliyor musun mahkum biz utanmaz, rezil Rusların bir şeyde üstüne yoktur; laf üretmede. Bir de yiyip içip sarhoşlamada...

St. Petersburg'umuz ölümlerle yanı sakatların ve bir de sakatlardan daha çok o köşe bu köşe yıkılan sarhoşların kenti oldu. Geçenlerde Politseyski Köprüsüyle Anıçkov Köprüsü arasında şöyle bir dolaşayım, eski mutlu günlerimizin özlemini gidereyim dedim, kendi kendime. O iki köprü arasında akşam üstleri kaldırımlarda. St. Petersburg'un en güzel kızlarıyla en yakışıklı gençleri dolaştır çiçek ve rengarenk görüntü içinde insana binbir gece masallarında yaşadığı duygusunu verirdi. Şimdi herşeyin sıvası dökülmüş gibi mahkum... Kötü bir ruh sanki tüm o güzellikleri soldurmuş, köhnetmiş, yaşlandırmış gibi. İnanır mısın mahkum gece karanlığına kalmamak için Anıçkov Köprüsünden hemen geri döndüm korkuyla. Güzel paytonların salına salına geçtiği köprülerin üstünde şimdi bir takım n'oldukları belirsiz, uygunsuz adamlar dolaşiyor, sağa sola kötü kötü bakıyorlar. Berçket versin benim resmi giysim var da onun koruyuculuğu altında biraz rahat soluk alabiliyorum.

Dışarıya çıkamayınca mahkum, biz de sık sık yakın komşular kendi aramızda toplanıyoruz. Bizi hemen her gece Serge topluyor. Sana Serge'den söz ettim mi bilmiyorum. Ama öyle sanıyorum ki Serge bir bolşevik.... Dışarda kalmış, tutuklanamamış bolşeviklerden biri. Arabacı Mitka'ya da söyledim bunu:

- Mitka, dedim, bu Serge'in ikide bir bizi toplaması senin gözünden kaçmıyor mu?

- Ne gibi? Dedi arabacı Mitka.

- Ne gibisi var mı Mitka? Ben bu Serge'in bir bolşevik olmasından kuşkulaniyorum.

Mitka'nın yerine yaşlı Foka yanıt verdi:

- Zahar, dedi sert bir biçimde... anlamadım gitti doğrusu, Ser-

gc'in bolşevik olmasının sana ne zararı var. Onu efendilerimiz, örneğin Rodziyanko'lar, Riatbuşinski* gibiler (41) düşünsün... Sana n'oluyor aptal Zahar?

Foka bana böyle çıkışır çok kez... Ama onu tüm mahalledekiler gibi bende son derece sever sayarım. Öyküsü anlatılmaya değer mahkum. Foka azadlı bir köle... Kendisi gibi köle bir kızı Natalya Savişna'yı çok sevip evlenmek istediği için zavallı kızı Sibiryaya sümüş efendileri. Ama sonra evlenmekten caymak koşuluyla geri getirmişler. İkisi de hiç evlenmeden efendilerinin konaklarında yaşlanıp gitmişler. Natalya'nın ölümünü anlattığı zaman hepimiz gözyaşlarımızı tutamayız... Foka acıyla birlikte olgunlaştığı için herkesin kendisine derin bir saygısı, bağlılığı vardır.

Arabacı Mitka'yla ve kansıyla eskiden beri tanışınız. Mitka'nın işleri iyi şu sıralar. Başkentten ayrılan ayrılan. O nedenle arabacılar doğrusu iyi para kazanıyorlar. Mitka da içkiyi biraz daha arttırıyor. O da Foka'dan yana çıktı:

- Düşünsene Zahar, dedi... Serge'in anlattıklarından öğrendiklerimizi bir düşün. Herşeyin en doğrusunu hepimize o anlatmıyor mu? Geçen gün Dumanın eski başkanı Rodziyanko'nun Sovyette yaptığı konuşmayı o aktarmadı mı bize?..

Gerçekten de Serge'den öğrendiğimiz çok şey oluyor. Rodziyanko'nun konuşmasını duyduğum zaman kulaklarıma inanmadım mahkum... gerçekten inanmadım. Rodziyanko Sovyette açık şöyle demiş: ' Halk arasında ordularımızın yenilgisine İngiltere ile Fransa'nın neden seyirci olarak kaldığı soruluyor. Riga, İngiliz ve Fransız donanmasının burnu dibindeyken, niçin Alman akınlarını durdurabilecek bir girişimde bulunmaktan kaçınıyor, deniyor. Önce şunu belirteyim ki, Baltık donanmamızın yenilgisini bir kayıp olarak görmüyorum. Çünkü Baltık denizcileri ve de en başta Kronştadt'ın piyade erleri tepeden tırnağa kızışmışlardı. Ve bu donanmanın yenilgisi aslında bize çok şey kazandırmıştır'.

Foka o zaman bana şöyle dedi:

---

*- Pavel Pavloviç Riatbuşinski: Tekstil kralı. Mültimilyoner. Anayasacı Partiden.

-İşitiyor musun Zahar? Efendilerimiz neler söylüyorlar. Koskoca donanmamızın yenilgisinden şu kadarcık kaygılandıkları yok. Bizim yenilgimiz hep onların zaferi olmuştur da onun için.. Unutma akılsız Zahar onların dostu bugün İngilizlerse yarı Almanlar olacaktır. Ama hepsi bize karşı ortak zorbalardır köleliğimizden kurtulmamamız için... Bizi daha iyi sömürebilmeleri için .

Ben yaşlı Foka'yla tartışmaya girmeyi sevmem mahkum... Ama doğrusu ya Serge'in sözünü ettiği konuşma da üstünde alabildiğine durmaya değer. Bunu biliyorum. Bunu hepimiz biliyoruz... Yine de ben Serge'in bolşevikliğinden hoşlandığımı söyleyemem. Çünkü yanında gittikçe tanımadığım gençlerle işçiler toparlanıyor... Yine de bana bir amaçları varmış gibi geliyor mahkum... İşin kötüsü Foka'nın da, arabacı dostum Mitka'nın da bu amacı bildiklerini seziniyorum, ama bana bir türlü çıtlatmıyorlar mahkum.... Öyle günler yaşıyormuşuz ki 'Herkes üstüne düşeni yapmak zorunda'ymış. İki de bir bana baka baka böyle laflar edilmesinden pırlenmeye başladım mahkum, gerçekten pırlenmeye başladım. Üstelik dostum olacak Mitka'nın da onlara katılması alabildiğine canımı sıkıyor...

-C-

"Yoooo...yooo... işte bu olamaz mahkum, işte artık bu olamaz. Bana bunu yaptırılmazlar. Dostların da olsalar... Çünkü dostluk dostluktur, görev görevdir, iş te iş. Bizim devlet kapısında gördüğümüz eğitim budur işte. Herşeyin yeri ayrı.. Benden ne istediklerini biliyor musun mahkum?.. Sahi senin adını unutuyorum zaman zaman... böyle deyişime kızmadığını biliyorum ama Georgi Vasiliyeviç... Sen onlardan çok daha akıllısın... Sana söylesem benden ne istediklerini, sen ' Yoo,yoo, işte bu olmaz' diye bağırsın.

Evet mahkum Georgi Vasiliyeviç ne istiyorlar benden biliyor musun?Bunu sana söylemem bile olanaksız aslında. Yani görevim gereği söylememem gerekir. Ama hiç olmazsa bunu söylemekte bugünün koşullarında, bu lafta benim değil ha, nereden, kimden öğrenmişse öğrenmiş ikide bir Mitka 'bugünün koşullarında' deyin duruyor... Bugünün koşullarında benden ne istediklerini sana söylememin pek sakıncası yok. Serge'in yazacağı bir iki pusulacağı

sana iletmemi istiyorlar. Bir iki pusulacıkmiş...bak bak, istedikleri şeye bak. İstedikleri şeye bak sen...bir iki pusulacıkmiş... Bana da -işin bu aşamasında- bu da Akaki Akakiyeviç diye kış günü bile paltosuz gezmekle ünlü zibidinin lafı, ikide bir söyleyip durduğu için bizimkilerin de ağzında sakız gibi şimdi bu laf... Akaki Akakiyeviç Serge'in arkadaşı, son zamanlardaki ev toplantılarına o da sık sık gelmeye başlamıştı... sanırım o da bolşevikleşmiş tiplerden biri. İşin bu aşamasında bana düşen görev de buymuş. Hah, görev sözcüğü de ne yakışıyor ama çulsuzun ağzına....Bu Akaki Akakiyeviç gece yanlarından sonra kürk mantoları içinde arabalarında giden kişilerin karşısına bir hayalet gibi dikilir, paltolarını çekiştirip durmuş...adamların korkusundan pek keyiflenirmiş... Onu öyle buz gibi soğuk içinde incecik bir mintanla görenler nasıl korkmasınlar ki? Polise haber vermişler ama yakalanamamış bugüne değin. Hiçbiri normal insanlar değil bunların mahkum. Senin gibi söz dinler, normal, bildiğimiz cinsten insanlar olsalar... Şey... boşver kafanı kanştıyorlar bu adamlar..Bir iki pusulacıkmiş...

Hiç beni düşündükleri yok. O pusulacık dedikleri şeyin bir sözcüğünü üstümde yakalasalar ha, düşünebiliyor musun tek bir sözcüğünü... benim başıma neler gelir, hiç akıllanna getirebiliyorlar mı onlar? Onu senle ben biliriz. Çünkü senle ben buranın koşulları içinde yaşıyoruz. Ah mahkum ah, dost bildiklerim ateşe atıyorlar beni. Üzülmeyeyim mi? Nasıl üzülmem mahkum nasıl, kanım da onlardan yana. Yalnız, yapayalnız bıraktılar beni...

Ama biliyordum ben, biliyordum, başıma bir iş geleceğinden kuşkuluydum. Kanım Serge'in 'İsa'ya benzeyen nurlu yüzüne' aldandı. Kanımın dini inançlarından, bağınazlığından yararlandılar. Kanıma 'Doğru' dedim, 'İsa gibi bunlar.... başkaları adına kendileri çarmıha geriliyor... Onun gibi budala...' Ama gel de sabah akşam ikonları karşısında bolşeviklere dua etmeye başlamış kanıma anlat bunu.

Ama en çok kime içerliyorum biliyor musun? Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmeyen yaşlı kambur Foka'yla arabacı Mitka'ya... Onlara dedim ki 'Sizin için hava hoş...nasıl olsa Petropavlovskaya'da çalışan siz değilsiniz. Dışardan gazel okumak kolay. İçerdeki tutuklulardan birine dışardan yasak şeyler getirdiğim bir sezinlenir-

sece.. bir anlaşırsaaa... n'olur biliyor musunuz? Önce en hafifinden işi ele alalım; beni öldürüp oracıkta kurşuna dizmediklerini, Volhinski Alayının erlerine tekmeletmediklerini ya da beni en rutubelli, en berbat hücrelerden birine atmadıklarını, ama işime son verdiklerini düşünelim... Emekliliğime bir yıl kalmışken, beş kurşunsuz bu budala kanyla birlikte ne yer ne içeriz, nerede bannınız, ha? Bunları kimsenin düşündüğü yok bakıyorum. Senin işin kolay Foka... kölelikten de gelsen, iki katlı bir evin var. Efendilerin iyiydi senin. Benim bir zamanlar yanında çalıştığım efendimise düşünmekten çok kez yorgun düştüğü için böyle inceliklere aklını yoramazdı pek. Devlet işine atıp kurtardım kendimi. Sen alt katta oturuyor, üst kattakilerin kirasıyla geçiniyorsun. Yine de işin tıkrında senin. Sana gelince Mitka, doğrusu senin de Foka'dan kalır yanın yok... Evinde et bile pişirdiğin söyleniyor. Herkes için işler kötüyken senin için iyi... 5 fersahlık yola 10 ruble aldığınız söyleniyor. Elindeki atları satsan ömür boyu geçinip durursun işte. Ama benim durumum. Hiçbirinizin beni düşündüğü yok. Kanımın da... Kiramızı gününde ödeyemedik mi, biz hoopp kapı dışarıya'.

Foka ne dedi biliyor musun mahkum? 'İşte herkesin içinde söz. Son verirlerse işine, yukarı kata siz yerleşeceksiniz.' Mitka da ne dedi biliyor musun? 'Evimizde et kaynadığı yok ama yine de sen haklısın Zahar. Ama işte bunca kişinin içinde söz sana; ne kazanıyorsam o gün, birlikte bölüşeceğiz hepsini üçümüz... Foka, sen ve ben... Dediğin gibi işler fena değil. Hepimizi bu bölüşme gül gibi geçindirip götürür'. Ya kanm ne dedi biliyor musun mahkum. 'Hiç senden bugüne değin birşey istedim mi Zahar; kendim için, ablamın yetim çocukları için? Ama İsa tanrım olsun dargın öleceğim sana Serge'in dediğini yapmazsan'.

Ah mahkum ah, yardım et bana. Onlara bir pusula yaz. Söz, herşeyi göze alıp götüreceğim pusulayı onlara. De ki pusulada 'Niçin Zahar'ı tehlikeye atıyorsunuz? Burasının koşullarını bildiğiniz yok sizin. Lime lime doğrarlar adamı. İstemiyorum ben pusula musula'. Ah böyle yaz mahkum, n'olur böyle yaz onlara. Kurtar beni mahkum. Yazamaz mısın? Neden? Herkes kendine düşeni en iyi mi yapar? Ne demek o öyle? Senden de mi hayır yok? N'apacağım ben?

Ah mahkum ah, tek pusulada kalacağını sansam... **Pusulacıklarda** kalacaklarını sansam... Beni mahvedecekler mahkum, mahv. Hem de dostlarım. Dışardakilerin hepsi delirdi. Dışardakilerin hepsi deli. Bir tek ben kaldım akıllı içlerinde. İçlerinde bir tek akıllı ben kaldığımı gördükçe, bu kez, ben de bundan çıldıracağım işte....

Kafamı kesseler bir ikincisini göndertemezler... Al, işte! "

SERGE'İN PETROPVLOVSKAYA'YA GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR

"Durum açıktır: Ya General Kornilov'un diktatoryası, ya da proletaryayla köylülerin en yoksul katmanlarının diktatoryası... Kitleler bolşeviklere güvendiklerini göstermişlerdir; şimdi onlardan söz değil, ama eylem ve savaşa karşı olduğu kadar ekonomik karmaşıklığa karşı da kararlı bir politik tutum beklemektedirler..."

Lenin (42)

- 1 -

" Merhaba Yoldaş Georgi Vasiliyeviç;

Yoldaş Troçki'yle Lunaçarski de bugün tutuklandılar. Her ikisinin de **Krestyi** Hapishanesine konulduklarını biliyoruz. Benim ve arkadaşlarımdan görevi, tutuklu bulunduğunuz Petropavlovskaya ile **Kresti**'de, özellikle **Kara-Yüzler** Örgütünün bir baskınına karşı önlemler almak. Zahar'ın komşumuz olması size dışardan bazı bilgiler aktarmama yardım edecektir sanıyorum. Çünkü gazetelerin hepsi asıl gerçeği saklayıp sayfalar dolusu yalanlar yazıyorlar.

Yoldaş Vasiliyeviç, zorlu günler yaşadığımız kuşkusuz. Ama dünyayı ve kendilerini kesinkes değiştirmeye karar vermişlerin ne zaman işleri kolay olmuştur ki...

Yaşasın proletaryanın demokratik zaferi, yaşasın yoksul köylülerin demokratik zaferi. Yaşasın barış".

Serge
24 Temmuz 1917

"Merhaba Yoldaş Vasiliyeviç;

Bilmeniz için: İki gün önce, yani 26 Temmuzda yeni bir ortaklar hükümeti kuruldu. Bakanların çoğunluğu artık sosyalist bakanlardan oluşuyor. Anayasacı-Demokrat Partimiz de 5 bakanlıkla Kerenski'ye geriden destek sağlamaya çalışıyor. Olaylara artık doğrudan kendileri değil **maşalarının** kanşmasının daha doğru olacağını düşünmüş olmalılar. Cephedeki yenilginin sorumluluğuna ortak olmak istemedikleri belli.

Yenilgiyi bir büyük sefalet ve ölüm olarak yaşıyoruz St. Petersburg'da. Bu üçüncü ortaklar hükümetinin gittikçe sorumluluğu sosyalist bakanların almaları karşısında, bu görüntüyle sovyeti ve halkımızı kandırıp uyutabileceklerini sanmıyoruz. Çünkü halkımız büyük yarasıyla birlikte acı içinde uyanık...

Uyanık Eleştirinize: 27 Temmuz... Parti, VI.Kongresini St. Petersburg'da gerçekleştirdi. Lideri tutuklu, önde gelen kadroları sürgünde bir parti her zamankinden daha güçlü olarak kongresini onların burunları dibinde gerçekleştirdi ve beylerimizin ruhları bile duymadı. Şimdi tam tamına 240 bin üyemiz var. 240 bin kişiyi temsilen toplanan 285 delege tam bir uyum içinde son derece önemli bir dizi karar alarak yaşama geçirme görevini üstlendi.

Troçki ve öteki yoldaşların partimize resmen katılmaları gerçekleştirildi. Troçki yoldaş, Merkez Komitesine Lenin yoldaşla birlikte aynı oranda oyla seçildi. Bolşevik Partinin kendisine katılanlara karşı bu onurlu hoşgeldiniz deyişinin anlamı hem kendimiz için hem de devrimimiz için büyüktür kuşkusuz.

Yoldaş Vasiliyeviç; Partinin Temmuz Olaylarıyla bel kemiğini kırdıklarını sananların burunlarının dibinde yapılan VI.Kongreye fiskelerini bile dokunduramayışları bizim artık nasıl güçlendiğimizi, işçilerle yoksul köylüler arasında uzun uzun çalışmalarımızın nasıl ürünlerini verdiğini göstermesi bakımından gerçekten de anlamlıdır. Troçki'nin Merkez Komitesine seçildiği haberini Kresti'ye ulaştırmamızla oradan Troçki'nin mesajının kongreye ulaşması arasında geçen zaman topu topu iki saati bile bulmadı....

Yoldaş sanının gazetecilerde bulmanın olanaksız olduğu bu olaylar seni bulduğun yerin karanlıklarında pınl pınl bir kıvanc götürmüştür".

Serge
28 Temmuz 1917

- 3 -

" Yoldaş Georgi Vasiliyeviç;

Dün gece ciddi bir bunalım geçirdik. Petropavlovskaya çevresinde Kara-Yüzler Örgütünün azgın gerici militanları görülüp kayboldular. O nedenle durumu kısaca özetlemekte yarar görüyorum:

Savaş yenilgisinin getireceği kitle eylemlerini bastırabilmek için menşevik ve sosyalist-devrimcilerin ağırlık kazandığı üçüncü ortaklar hükümeti artık elinden gelen herşeyi yapmaya kararlı olduğunu gösteren girişimlerde bulunmaya başladı.

Kuşkusuz General Gurko'nun adını duymuşsundur. 1916-17 yıllarında genelkurmay başkanlığı görevinde de bulunmuştu. Devrimci halkımız ve bolşevikler onun baş isteyen demokratik örgütlere nasıl kan kusturduğunu unutmamışlardır. Tam bir çarcıydı. Şubat Devriminden sonra da İngiltere'ye kaçmıştı. Yargılanmaktan korkuyordu. Yalnız kendisinin bildiği cinayetlerin hesabının kendisinden sorulabileceği varsayımıyla tasını tarağını topladığı gibi, herhalde bir daha ülkesini hiç göremeyeceğine yüzde yüz inanmış bir biçimde kaçıp gitmişti. Ama şimdi Gurko St. Petersburg'da; Kara-Yüzler Örgütünün başında. Özel olarak getirildi. Ayrıca Savinkov da şimdi General Kornilov'un akıl hocalığını yapıyor. Ve General Gurko'yla birlikte yeni cinayetler tezgahlamak için ortaklar hükümetinin emrinde çalışıyorlar. Savinkov adı birçok kişi için şaşırtıcı olmakta devam ediyor. Bir zamanlar çara karşı savaşım veren, çarcı rejimin yıkılması için gözünü budaktan sakınmayan bu teröristin adı halk arasında kuşkusuz önemli bir yer kaplıyor. Özellikle Grandük Serge'i öldürmesiyle başlı başına bir üne erişmişti Savinkov, ve bu ünü hala sürüyor.

Şimdi birçok kişi şunu soruyor: 'Nasıl olur da bir zamanlar birbirlerini bir kaşık suda boğacak kadar iki azılı düşman olanlar şim-

di birlikte sosyalist bakanların emrinde Bolşevik Parti ve halka karşı girişimde bulunmak için birleşebilirler? Düne kadar biri monarşik düzeni savunmak için kan dökerken öteki de monarşiyi yıkmak için terörist eylemler gerçekleştiriyor muydu?' Bir monarşistle bir teröristin birleşmesini anlamakta güçlük çekenlerin sayısı oldukça kabank. Ve biz teröristin sınıfsal yapıdan kopuk serüveninin işin sonunda buraya dek gelip dayanabileceğini anlatmaya çalışıyoruz. Terörist için önemli olan kan dökmektir acımasız bir biçimde... ve bunun sonunda elde etmek istediği tek şey yılgınlıktır. Dün çar düzeninden yana olanları yıldırınlar bugün emekçilerden yana olanları yıldırmak ve yalnızca kendi kanlı sultalarını sürdürbilmek için önlerine uzatılan yeni düzenlemeleri gözlerini kırpmadan uygulamaya koymaktadırlar.

Şunu belirtmemde yarar var kuşkusuz yoldaş. Gerek Gurko'nun adı, gerek Savinkov'un yıldırıcı kan dökücülüğü, gerek Başbuğ Komilov'un çevresinde gittikçe güçlenmeye başlayan gerici-ırkçı kuvvetlerin yoğunlaşması bazı kesimlerde yılgınlık ve gerileme belirtileri gösterdi. Ama St. Petersburg proletaryası tüm bu tuzakları parçalayacak kadar güçlüdür, devrimcidir ve devrimci-öncü partisiyle sıkı sıkıya bütünleşmiştir. Neki tüm bunlar düşmanlarımızın ne kadar güçlü olduklarını bize görmecilikten getirmemelidir. Kuşkusuz Gurko da, Savinkov da, General Komilov da savaşmada, kan dökmeye, acımasız düzenlemeler ve operasyonlar gerçekleştirmede ustalaşmış, edimileri olan kişilerdir. Bu nedenle düşmanımızı küçümseyemeyiz. Petropavlovskaya önünde güvenlik önlemlerini arttırdık. Sivil giyimli Kızıl Koruyucular, şimdi başlarında Gurko'nun bulunduğu cinayet şebekesinin bir gece aniden gerçekleştirebilecekleri bir baskınla hücrelerinde tutuklu yoldaşlarımızı boğazlamalarını önlemek için ellerinden gelen herşeyi yapacaklardır. Ama bu arada siz yoldaş böyle bir baskınla karşı karşıya kaldığınızda kendinizi sonuna dek savunmalısınız. Bizden önce içeriye dalıp korkunç cinayetler işlemelerinden kaygılıyız. Savunmanızda saniyenin bile önemi var. Bu konuda neler yapabileceğinizi lütfen düşününüz...

Sizi devrimci sevgimle kucaklıyorum..."

Serge
2 Ağustos 1917

" Merhaba Yoldaş;

Savinkov'un Gurko'yla birleşen terörist eylemleri artık gün ışığı görmeye başladı. Bu terörist eylemler Gurko'nun Kara-Yüzler Örgütüyle bütünleşerek St. Petersburg proletaryasının beynine, ruhuna, günlük yaşamına yerleştirilmeye çalışılıyor. Üç beş kişilik topluluklar gelişgüzel bir evi, bir lokantayı yayılım ateşine tutup sırta kadem basıyorlar. Bir sürü ölü yerlerde yatıyor. Katilleri de bir türlü bulunamıyor. Arabalar taranıyor, çocuklar öldürülüyor.

Yeni Yaşam (Novaya Jizn)' daki yazılarındaki Gorki, oynanan oyunun bilincinde olmadan yaptığı genellemelerle suçu bolşeviklerin üstüne yığırna eğilimi gösteriyor. Bu eylemleri Temmuz Olaylarındaki kitlelerin davranışlarıyla bütünleştirip karşı-güçlerin ekmeğine yağ sürücü yazılar yazıyor. Neler söylüyor Gorki: 'Ruslar edilgen gibidirler ama aslında anarşizme eğilimlidirler... hele iktidar avuçları içine düşmeye görsün. İşte o zaman tüm insancıl düşüncelere ve kültüre karşı nasıl yaman düşman olduklarını hemen tanıklarlar' (43) yollu yazılarla bir lokantanın nasıl tarandığını ve insanların orada nasıl acımasızca öldürüldüklerinin öyküsünü anlatıp bu olayları 'Rusların vahşiliği, kültür düşmanlığı, budalalıkları' ile (44) açıklayıp artık yapacak bir şey kalmadı demeye getiriyor. Ona göre aydınların onayladığı bir **seçkinler** hükümetini bolşevik çılgınlığının neden olduğu anarşizme yeğlemek gerek.

Kara-Yüzler kendi işledikleri cinayetleri yine kendileri lanetliyorlar Georgi Vasiliyeviç. Açığından açığa şöyle diyorlar: 'Bu anarşik olayları, bu girişimleri Kara-Yüzler Örgütüyle bolşevikler işliyor. Allah ikisinin de belasını versin. Bizi bu iki beladan da kurtaracak **başbuğumuzun** iktidarı almasını ve tüm bu olayları eli böğründe izleyen Sovyeti dağıtmasını desteklemeliyiz'. Böylece Kara-Yüzler kendi iktidarlarını Komilov aracılığıyla gerçekleştirirken devrimci güçleri ezmek, yok etmek bakımından halkın desteğini de sağlamak yolunda önemli adımlar atmış oluyorlar. Ve Gorki de bu oynanan oyunun destekçisi durumuna düşüyor.

St. Petersburg proletaryası kendi karşısında bloklaşan bu düş-

manlıklar karşısında yapayalnız. Güvendiği tek bir örgütü var. Elinde bir tek o kaldı. Onun da elinden alınıp boğazlanmaması için alıhbildiğine uyanık.

Gerçekten de Ana'yı yazan Gorki bu Gorki mi? Ana'yı yazanla Yeni Yaşam'daki yazılan yazan arasında derin bir farklılık var Georgi Vasiliyeviç. Yeni Yaşam'ın çıkması için 275 bin ruble koymuş olan ünlü bankerlerimizden E.K.Grubbe'un buyruğuna girmemişse Gorki, hep aynı Gorki'ye eğer, o zaman Ana'nın bir büyük yanlışlık olduğunu söylüyorum. Ana'nın yanlışlığının n'oldüğünü seninle tartışmak isterdim Georgi Vasiliyeviç..."

*Serge
7 Ağustos 1917*

- 5 -

" Yoldaş Georgi Vasiliyeviç;

Artık alabildiğine uyanık, son derece dikkatli olmamız gereken günler yaşıyoruz Georgi Vasiliyeviç. Lenin yoldaşın partinin VI. Kongresinde dile getirdiği kaygının doğru olduğu çok kısa zamanda ortaya çıktı. Lenin yoldaş VI.Kongrede delegelerin dikkatini bir büyük plana çekiyordu: ' İngiliz filosunda en küçük bir kıpırdanış yok. Herşey, hükümetin St. Petersburg'u Moskova'ya taşıma planına uygun gerçekleşiyor. Bu, Kerenski'yle Fransız-İngiliz kapitalistleri arasındaki bir gizli anlaşmayla St. Petersburg'daki devrimci direnişin Almanlara kırıdırılması planının esintisini vermiyor mu bize? Sanıyorum ki olaylar bunu şimdiden doğruluyor'. (45)

Birkaç güne kadar toplanacak olan Moskova Devlet Konferansı'nın bir amacı bu, bir amacı da **başbuğun** tüm iktidarı alabilmesi için gerekli ortamı sağlamak. Başbuğ için çok görkemli bir karşılama töreni yapılacağı söyleniyor. Ülkenin tüm diri güçlerinin çevresinde toplandığım Moskova Devlet Konferansıyla gösterecek Komilov, hem dünya kamuoyuna, hem de Rus kamuoyuna. Aslında Lenin yoldaşın gösterdiği yönde girişimlerin gittikçe yoğunluk kazandığını belirleyen söylentiler son zamanlarda artık kulaktan kulağa değil, yüksek sesle söylenmeye başlandı. Söylentilere bakılırsa bu konuda Almanlarla bile gizli bir anlaşmaya varılmış. Dev-

let Konferansının hemen ardından Almanlar, durdurdukları yürüyüşlerini hızlandırarak Riga'yı ele geçirecekler ama orada kalacakları. Bu arada Almanların topraklarımız üzerindeki yürüyüşünden kaygılanan ve telaşlanan halkımız St. Petersburg üzerine diri güçleriyle yürüyecek olan **başbuğumuza** tüm olanakları ve desteği sağlayacak, onun iktidarı almasını gerçekleştirecekmiş. Yeni kurulacak hükümette Komilov devlet başkanı, Kerenski başbakan olarak Almanlarla hemen barış görüşmelerine başlayacakları. İngilizlerle Fransızlar'ın bu plana bir itirazları yok. Onlar da tıpkı Almanlar gibi dünya proletaryasına ve erlerine kötü bir örnekleme oluşturan Sovyet modelinin öncelikle ortadan kaldırılmasından yanaymışlar. Eğer Komilov burada başarıya ulaşamazsa işte bunun üzerine Alman birlikleri St. Petersburg'a girecekler ve tüm devrimci güçleri dağıtıp ondan sonra **devletler** olarak kendi aralarındaki politikaları yeniden gözden geçireceklermiş.

Bu söylentilerin doğruluğunu Rodziyanko'nun Kronştadt denizcilerinin yenilmesi karşısında Sovyette yaptığı konuşmayı anımsarsak daha iyi değerlendirmiş olabiliriz. Buna bir yenilgi olarak bakmıyordu Rodziyanko; 'kızılardan kurtulduğumuz için bir kazanç gözüyle bakıyorum' diyordu, anımsarsan...

Yoldaş Vasiliyeviç, sana iyi haberler veremediğim için üzgünüm. Ama gerçeğin kendisini iyice belleyip tüm davranışımızı ona göre düzenlemekten başka yapacak şeyimiz yok şu günlerde...

Herşeyi yeneceğiz. Yaşasın devrimci kitleler..."

Serge

9 Ağustos 1917

- 6 -

" Yoldaş Georgi Vasiliyeviç;

Uzun süre yazamadım sana. Kuşkusuz merak etmişsindir. Zahar'ın somurtkanlığını bırakıp benim birkaç günlüğüne Moskova'ya gittiğimi söyleyip söylemediğini bilmiyorum. Seni üzme için elinden geldiğince somurtup durmuştur. Burada yeniden dostlara kavuşmaktan gerçekten kıvançlıyım. Sana olanları anlatmalıyım. Çok önem verdikleri Moskova Devlet Konferansı tam bir fiyasko ile sonuçlandı. Bildiğin gibi bu konferansın ileriye yönelik

politik stratejilerinde önemli bir yeri vardı. Ülkenin diri güçlerinin bu konferansta kendi çevrelerinde oluştuklarını gösterip General Komilov'un süksesini daha bir artırmaya yönelikti. Moskova Devlet Konferansı denebilirki **başbuğ** için hazırlanmış bir oyundu. Ama işler bekledikleri gibi çıkmadı.

Bolşevik Parti, Moskova Devlet Konferansını kabul etmediğini bildirdi. Bu konferansın amacını açıkladı. Ayrıca ülkenin asıl diri güçleri olan işçilerle köylülerin Devlet Konferansında temsil edilmediklerini söyledi. Bu nedenle tüm Moskovalıların genel greve çağırıldı.

Küçük el bildirileriyle Moskova Devlet Konferansını boykot ettiğimizi duyurmaya başladık. El bildirilerimiz kapışılıyordu. Bu bildirileri St. Petersburg'da da dağıttık. St. Petersburg proletaryasını davranışımızdan daha önce bilgilendirdik. Aslında Parti'nin tüm canlılığını sağlayan fabrika işçi komitelerindeki arkadaşlarımız bu konuyu kitleye anlatmıştı.

El bildirilerimizin dağıtıldığını gerek Sovyet yönetici kadrosu gerekse küçük burjuvalarımızın oluşturduğu hükümet yöneticileri duymuşlardı. Ama bu bildirilerin bir önemi olabileceğini düşünmediler. Bunda bir bakıma haklıydılar da. Durum St. Petersburg'da olsa kaygı duymaları için bir neden vardı. Ama Moskova'daki Devlet Konferansını yasadışı bolşevikler küçük el ilanları ile etkisiz duruma getiremezlerdi. Doğrusu ya biz de bu konuda bazı kuşklar taşıyorduk. Ne ki Parti bu konuya uzun zamandan beri de hazırlanıyordu. Yasadışı bir örgütün genel grev çağırısına Moskovalıların tümüyle uyacağını söylemek doğrusu pek güçlü.

Konferans, 12 Ağustos sabahı, saat 7.30'da toplantısına başlayacaktı. Bunca erken saate alınması konferanstaki gündemin yükü oluşuna bağlıydı, bir de asıl amaçları Moskovalılara nasıl çalışkan insanlar olduklarını göstermekti. Trenle yola çıkmayı seçmişlerdi. Gerçekten de tren saat tam yediye çeyrek kala gara girdi. Gar görülmeye değermişti. Çiçeklerle donatılmıştı. Dövizler asılmıştı. Küçük okul çocukları ellerinde buketlerle onları bekliyordu. Azıcık kuşku olanlar bile Moskova'ya ayak basar basmaz tüm kaygıların bu görüntü karşısında dağıldığını gördüler ve sevindi-

ler. Hepsi de çok iyi hazırlanmışlardı doğrusu. Fraklarını giymişlerdi. Ellerinde buket buket çiçeklerle garda Moskavalı yöneticilerle boy boy resim çektiriyorlardı. Tüm Sovyet yetkilileri oradaydılar. Tüm bakanlar oradaydılar. Tüm menşevik ve sosyalist-devrimcilerin en önde gelen liderleri oradaydılar. Ve bando durup dinlenmeden marşlar çalıyor, bir takım kişiler yine durup dinlenmeden havaya konfetiler fırlatıyor ve garda bekleyenler beklentilerini sürdürüyorlardı. Ama neyi niçin beklediklerini kendileri de bilmiyordu. 45 dakikadır orada bekliyorlardı. Bando yorulmuştu. Biraz dinlenir gibi oluyor ama yöneticisinin değneğiyle birden ateşe gaz dökülmüş gibi yeniden parlamaya başlıyordu. O zaman yeniden konfetiler atılıyor, yeniden yüzlerdeki gülümsemeler yayvan yayvan çevreye dağılıyordu.

Ama gardaki bu anlamsız beklemeyi artık gizleme olanağı kalmamıştı. Yoldaş Vasiliyeviç. Moskova, genel grev çağrısına tam bir bağlılıkla uyuyordu. Belediye yetkilileri ve görevliler bir tek otobüs, tek bir tramvay, bir tek taksii çıkartamamışlardı, gelenleri alıp ta konferansın yapıldığı salona götürmeleri için. Doğrusu böylesini onlar da beklemiyorlardı. Sağa sola koşuşmaları, yüzlerinin kağıt gibi bembeyaz oluşu bundandı. Kendilerine söz de verilmişti. Paraları ödenen taksiler bile vardı. Konferansın yapılacağı yerle garın arası en az üç kilometre Georgi Vasiliyeviç. Ne yapacağım şaşırın Moskovalı yöneticiler kara kara düşünürlerken tüm menşevik ve sosyalist-devrimcilerin önde gelen liderlerinin suratları bir kanş asılmış, sanki trenin kara dumanı gelip gara çöreklenmişti. Artık konfetiler atılmıyor, marşlar çalınmıyor, derin bir suskunluğun içinde fraklarıyla ülkemizin tüm politik yöneticileri Moskova Garında çakılıp kalmış ne yapacaklarını düşünüyorlardı kara kara...

Tam bu sırada dışarda birden araba sesleri duyuldu. Tanrım, gar birdenbire nasıl canlanıverdi, doğrusu görmemi isterdim. Tıpkı ilk geldikleri gibi birdenbire herşey yeniden rengarenk görüntüsüne bürünüverdi. Herkesin aklından geçen şey aynıydı: 'Konferansı bu kadar erken saate almakla yanlışlık yaptık. Aslında çalışma saati sekizde başladığına göre işte otobüsler ve taksiler hem de beş on dakika öncesinden gelmiş bulunuyorlar. Bu bolşevikleri ne kadar da çok ciddiye alıyoruz canım...'

Gerçekten de araba sesleri tüm garı doldurdu. Ve kontaklarını kapamadıkları için motorlarının gürültüsü duyuluyordu. Hiç kuşkusuz bu motor sesleri onlara karşılama törenindeki ulusal marştan daha ahenkli, daha güzel geliyordu. Az sonra gar giriş kapısında bir teğmen belirdi. Önce buna anlam veremediler. Teğmenin görünmesiyle birlikte tepeden tımağa silahlı bir bölük er hemen gar içine dalıp gar kapılarını tuttular. Bunun ne olduğunu, ne anlama geldiğini kimse kavrayamadı. Bazı kafasızlar bunu askeri bir törene yorumlamak için kafalarını patlatırlarken genç teğmenin dimdik adımlarla perona doğru tek başına yürüdüğü ve konferansın önemli kişilerine doğru gitmekçe yaklaştığı görüldü. Teğmen, Sovyet yöneticilerinin önünde durdu ve askerce bir selam çıkıp hepsini son derece resmi bir biçimde selamladı. Ve elini siperliğinden indirmeden karşısındaki Sovyet ve hükümet yöneticilerine aynen şunları söyledi:

' Moskova Askeri Garnizonu, Devlet Konferansı için kentimize gelmiş bulunan delegelerin can güvenliğinden herhangi bir durumda kesin olarak sorumlu bulunmadığını bilgilerinize sunmak için beni görevlendirmiştir. Arz ederim'. Sovyet yetkilileri ağızlarını açmak için davrandıklarında teğmen hızla sırtını dönüp geldiği gibi sert adımlarla uzaklaştı. Tam gar çıkış kapısında yeniden çevresine toplanan erlerin arasında -sanki alay etmek için- yeniden Moskova Devlet Konferansı delegelerini uzun uzun selamladı ve birden yanındaki erlerle birlikte kapıdan çıkıp gözden yitti. Gardakiler bir süre uzaklaşan otomobillerin seslerini dinlediler. Sonra derin bir sessizliğin içine düştüler. Bu sessizlikten Moskova Belediye Bandosu yöneticisi çok sıkılmış olmalı ki birden hiç beklenmedik bir halk parçası çalmaya başladığı sırada bir takım adamlar nerdeyse elinden değneğini alıp adamcağızın bir yerine sokacaklarmış gibi öfkeleniler.

Kendi aralanndaki konuşmada şöyle bir üç beş dakika sürdü ve bir şeye karar vermişler gibi toparlandılar. Elleriindeki çiçek buketlerini bıraktılar. Gann çıkış kapısına doğru yöneldiler. Konferans üç gün süreceği için hemen hemen hepsinin elinde bavullar ya da valizler vardı. Birden şunu düşündüm: ' Kimbilir şimdi bu adamlar nasıl panik içindedirler, bavullarını ilk kez yaşamlarında

kendileri taşımak zorunda kaldıkları için... Nasıl derin bir ürküntü içindedirler, nasıl uşaksızlık onlara böylesine yapayalnızlık duygusunu bir acı gibi getirip içlerine çöreklemiştir... kimbilir...'

Ve Moskova Gannın merdivenlerinde dizildiklerinde gözlerine inanamadılar Georgi Vasiliyeviç, Moskova bomboştu. Bir tek tanrının kulu yoktu. Gar Alanı, bulvarlar, sokaklar, caddeler bomboştu. Sanki Moskova'yı Moskovalılar terk etmişlerdi. Evlerde bile en küçük bir kıpırdanış yoktu. Bir ev içindekileriyle kıpırdar, soluk alır, soluk verir sanki. Evlerin, binaların bile soluşu kesilmiş; bomboş taş yapılar olarak kalıvermişlerdi karşılarda. Ve durumu o zaman kavradılar. Genel grev çağrısına tüm Moskovalılar uyuyorlardı. Bolşeviklerin bunca etkili olmalarının onlarda nasıl bir düşünce uyandırdığını 18 Haziran gösterilerinde kitlelerin kendileri aleyhine sloganlar söylemeye başlamaları karşısında duyduklarıyla kıyaslayıp çıkarabilirsin sanırım.

Ve ellerinde bavulları ve valizleriyle, frakları içinde bu adamlar bomboş Moskova sokaklarında konferansın yapılacağı yöreye doğru yürümeye başladılar. Görülmeye değerdik bu yürüyüşleri. Çoğunun ödü pathyordu. Çoğunun az önce teğmenin kendilerine söylediğinin ne anlama gelebileceğini düşünmeye başladıkları belli oluyordu. Kendilerine bir saldırı olsa tek bir tanrının kulu çıkıp ta Moskova'da kendilerini savunmayacaktı.

10 dakika içinde kana tere battılar, yeniden çevrelerine bakıp dinlendiler. Fraklarının düğmelerini gevşettiler. Kimisi birşeye pek öfkelenmiş gibi kızgın kızgın kravatını söküp çıkardı kolalı yakasından ve yeniden yürüyüşe başladılar. Üç kilometrelik yolu iki saatte ancak alabildiler. Hele güzel giysileri içindeki hanımlarının görüntüsüne doğrusu insanın yüreği dayanamıyordu. Bir elleri yağda bir elleri balda bu hanımlarımız öyle bir perişanlığa uğramışlardı ki Moskova'nın bomboş sokaklarında artık kimileri göz yaşlarını tutamayıp dantelli mendilleriyle göz yaşlarını kurularak duruyorlardı. Daha özenle bakıldığında bir çoğunun göbekli kocalarıyla kavgaya giriştikleri, itişip kakıştıkları bile izlenebiliyordu. Doğrusu ya Georgi Vasiliyeviç, Moskova proletaryası için bu üç kilometrelik yol çok eğlenceli sahnelerle dolup taşı. Ve bu

proletaryanın onların ruhu duymadan kendilerini böylesine köş- köşe, pencere pencere, kapı kapı izlemelerine şaşır kaldım.

Konferans salonuna geldiklerinde yığılıp kalmışlardı. Konferans salonunun görünümü iradesini biraz ayakta tutabilenler için bile artık dayanılır gibi değildi. Uşakları salonu hazırlamak şöyle dursun alabildiğine karnakarşık bırakıp çekip gitmişlerdi. Salon salon olalı böyle pisliği de sanırım yaşamı boyunca bile bir kez görmüş değildi. Sözün tam anlamıyla 'salonun içine edilmişti'. Bu pislikleri kaldırmak için su aradıklarında suların akmadığını gördüler. Çünkü tüm belediye görevlileri bolşeviklerin genel grev çağrısına uymuşlardı. Telefonlar çalışmıyordu. Elektrikler yanmıyordu. Ve ellerini neye atsalar neyi tutsalar herşey ellerinde kalıyordu. Yine de salonu şöyle böyle hazırlayıp öğleden sonra konferansın açılışını sağlayabildiler.

2500 delegenin katıldığı ve kendisinden çok şey bekledikleri Moskova Devlet Konferansı sanki bir savaş yıkıntısı içindeki kentte gerçekleştiriliyormuşçasına tam bir dağınıklık ve yetersizlikler içinde sürdü. Özellikle Kornilov'un gelişi tam bir fiyasko oldu. Ünlü başbuğumuz Moskova kentini daha görür görmez bozuntuya uğradı. Hele salondaki delegelerin durumu içler acısıydı. Otellerinde bile kendi çarşaflarını kendileri yaymak zorunda kalmışlar, doğru dürüst yemek yiyememişler, doğru dürüst uyuyamamışlardı. Başbuğumuz Kornilov, karşısında diri güçler bulacağı yerde moralieri bozuk, ne söylediklerini, ne istediklerini de pek bilmeyen bir insanlar topluluğu bulmuştu. Bu insanlar bu vebalılar kentinden bir an önce kaçıp gitmek, kendi yaşamlarının konforuna bir an önce dönmekten başka birşey düşünmüyorlardı. Ve de başbuğumuz burada yaptığı konuşmada özellikle silah fabrikalarındaki üretimin son derece düşük oluşundan falan söz edip kasıla kasıla geldiği kentten bu yıkıntıya uğramış insanları bıraktığı gibi gerisin geri döndü. Ne ki bu arada gizlice yapılan bir toplantıda artık Kornilov'un darbe girişiminin tarihinin saptandığı kulağımıza geldi. Kornilov için bu tarih 27 Ağustos olarak saptanmış....

İşte Georgi Vasiliyeviç, ünlü Moskova Devlet Konferansı tam bir yıkım içinde, bir balon gibi söndü. Buruşa buruşa, kendi

kendisinde hava kaçıra kaçıra söndü... Ve diri, dipdiri güçler, yarını aratacak asıl diri güçler bu sönüşü pek keyifli, pek içten bir coşkuyla izlediler... Batan bir daha yüzdürülmesi olanaksız bir geminin batışını izler gibi. Seni devrimci özlemimle kucaklıyorum..."

Serge
18 Ağustos 1917

- 7 -

" Yoldaş Vasiliyeviç;

Riga düştü. Riga önceki gün, 19 Ağustosta düştü. İngilizler, Fransızlar ve Almanlar devrimci St. Petersburg proletaryasını bir silindir gibi ezip geçebilmek için hazırladıkları planı hemen uygulamaya koydular. Artık St. Petersburg'un önünde kendisini Almanlara karşı koruyacak en küçük bir askeri birlik yok. Üstelik içerde, St. Petesrburg kapıları önündeki bu düşmanla işbirliği içinde başbuğ, Gurko'nun Kara-Yüzler Örgütü ve her dakika yeni bir terörist eylem düzenleyen Savinkov'umuz var...Tüm düşmanlanınca çevrilmiş, kuşatılmış durumda bir avuç St. Petersburg proletaryası....

Vasiliyeviç yoldaş... çok dikkatli yaşamamız gereken günlerde, saatlerdeyiz... Lütfen herşeye dikkat..."

Serge
21 Ağustos 1917

- 8 -

" Yoldaş;

Artık Komilov'u bekliyoruz. Herkes kendince bekliyor başbuğ. Kimileri öfke içinde. Kimileri umutla, sevinçle... Ama biz barikatlanımızı kuruyoruz. Sovyette anlamını tam kestiremediğim bir çalkantı var. Sovyetin ikiye bölündüğünden söz edenler çok. Doğru olup olmadığını bilmediğim için bu konuda kesin bir şey yazmak istemiyorum..."

Serge
22 Ağustos 1917

- 9 -

" Kardeşim Vasiliyeviç;

Seni derin derin kaygılandıracağını bildiğim için hemen Sovyetle ilgili bilgiyi aktarmalıyım. Sovyet, bolşeviklere yakınlığıyla

bilinen delegelerin hazırladıkları ve sundukları bir karar tasarisını onaylayıp tüm siyasal tutukluların can güvenliğinin sağlanması konusunda gamizondaki birliklere emir çıkarmış. İşte kulağımıza çarpan, bu karar taslağının tartışmasıymış. Böylece Sovyet önemli ve ileri bir adım atmıştır. Ve de kendisini başbuğa karşı korumak için bolşeviklerle, bizimle işbirliği yapmak gereksinimini duyacaktır. Kendisi için de başkaca bir seçenek kalmadı...

Başbuğun birliklerini kentin üzerine doğru son derece düzenli bir biçimde çıkardığı söyleniyor. Edindiğimiz bilgiye göre Başbuğ 23'ü sabahı, yani dün **Moghilev**'deki karargahından St. Petersburg'a Vahşi Alayı, Kazakları ve öteki tüm silahlı kuvvetler birliklerini sevk etmeye başlamış..."

Serge
24 Ağustos 1917

- 10 -

Serge'in Son Mektubu:
" Georgi Vasiliyeviç;

Hiç kuşkusuz artık bir iç savaşın eşiğindeyiz. Avrora denizcileri bizim safımıza katıldılar. Yakında görüşeceğimizi sanıyorum... Artık sizlerin de salıverilmesi için ya bugün, ya yarın Sovyete önerge verilecek. Tüm devrimci güçler başbuğa karşı omuz omuza savaşım vermek için saflarını sıklaştınyorlar. Menşeviklerin içinde bile ayıkan, bizim saflarımıza tam bir özveriyle katılan çok yoldaş var. Gerçeğin böylece görülmesi ne kadar önemli Georgi Vasiliyeviç. Gerçek apaçık ortada; ya başbuğ hepimizi asacak ya da biz demokratik yönetimimizi, insanı insandan ve sömürsünden kurtaran devrimimizi gerçekleştireceğiz. Başka hiçbir seçenek kalmadı. Başka hiç bir seçeneğin kalmayışı da ne kadar iyi. Hapishanelerdeki önlemler son derece sıkı. Belki bugün belki yarın bir baskınla sizi kurtarabiliriz. Bu konuda Parti sonuna dek Sovyetin alacağı karar beklemek niyetinde. Aslında bir fiskeyle sizleri kurtaracak kadar güçlüyüz. Kızıl Koruyucularla erler birlikte aldıkları önlemlerle gerek Petropavlovskaya'da gerek Kresti'de kuş uçurtmuyorlar. Yakında kucaklaşacağımız umuduyla şimdilik hoşça kal Georgi Vasiliyeviç yoldaş..."

Serge
26 Ağustos 1917

PROLETARYAYA YENİK DÜŞEN BAŞBUĞ

"...tüm lanetlerimizi sizin üstünüze, sizin Krenski, sizin ve tüm kliğinizin üstüne yağdırırken, biz, tıpkı tek vücut bir insan gibi, yaşamımızı özgürlük, toprak ve sömürüden kurtulma uğruna kurban edeceğimizi ve dış düşmana karşı barikatlarda ölmeye hazır olduğumuzu..."

Baltık Denizcileri

II. Kongresi Kararından (46)

Dimitri Serge'le tanışma olanağını hiçbir zaman bulamadım. Son gönderdiği mektuptan Serge'in bana yüz adımlık bir uzaklıkta olduğunu sezinlemiştim. Trinite Köprüsü üstünde görevdeydi. Sovyetin kaledeki tutukluların salınması konusundaki emrinin verilmesinden bir saat kadar önce görevli olduğu Trinite Köprüsünden apar topar alınarak başbuğ kuvvetlerinin beklediği güney bölgesindeki savunma hatlarına gönderilmişti. Serge, daha sonra Moskova isyanına katıldı. Son derece uzun ve zaman zaman St. Petersburg Sovyetini kaygılandıran Moskova savaşından sonra o bölgede önemli görevler üstlendi. Daha sonra anarşist Mahno'nun kara bayrağı altında toplanmış olanlara karşı verilen savaşında önemli başarılar elde etti.

Böylece biribirimizden yüz adımlık bir uzaklıkta, beni zindan karanlıklarında yalnız bırakmayan bu dostu kucaklama olasılığıyla burun burunayken onu birdenbire yitirdim ve bir daha da biribirimizden hiç haber alamadık.

Serge'den aldığım son mektubun sabahına doğru Petropavlovskaya Kalesinin önce avlusundan bize doğru yuvarlana yuvarlana gelen bir uğultu işittim. Uğultu kalenin köşelerinde parçalanıp iç

bölmelere doğru yayılırken koşuşmalar, bağırışlar, anlamını kestiremediğim komutlar gittikçe uğultunun içinde daha belirginleşmeye başladılar. Uzandığım yerden fırladım. Her varsayımı gözçte-rek notlanımı daha önceden hazırladığım yere yerleşürdim. Bu işi yapmakta öylesine güçlük çektim ki işte o zaman korkunun tüm benliğimi kapladığını anladım. Korku bozbulanık bir suya benzi-yordu. Tüm organlarım benden ayrı benden kopuk bozbulanık bir suda yüzermiş gibiydiler. Kendi kendimde çözüşmenin organları-ma dek yansıyan fiziksel olayını yaşıyordum. Korkunun tüm ben-liğimi kavradığını sezinelebildiğim an davranışlarımı alabildiği-ne yavaşlattım. Bunun bana zaman kazandıracağını biliyordum. Korkusunun içinde telaşa kapılmadan durabilen, en azından kor-kusunda sırt üstü yatıp kıvılcıktan durabilen kişi kendi korku-sunun dalgalarında boğulmaktan kendini kurtarabilir. Sabaha karşı Petropavlovskaya Kalesine baskını düzenleyenlerin Kara-Yüzler Örgütünün eli bıçaklı kanlı katilleri olabileceğine kendimi öylesi-ne inandırmışım ki, hemen elimi çabuk tutup Serge'in önerisine göre daha önceden planladığım önlemleri almaya başladım. Serge mektubunda saniyenin bile önemi olduğunu, sonuna dek kendimi savunmak için elimden ne gelirse onu yapmamı istiyordu benden. Daha önceden söktüğüm somyanın kol demirini elime alıp hücre-nin en gerisinde, en kuytu, en karanlık yerine çekildim. O zaman aklıma şimdiye dek gelmeyen bir varsayım tüm gerçek görüntü-süyle gelip kafama çakıldı. "Ya hücreleri otomatik silahlarıyla ta-rarlarsa..." O zaman yapacak pek bir şeyim yok. Kendimi yazı yazdığım masanın yanına atabilirsem belki yaralı olarak kurtulma olanağım olabilir. Taş merdivenlerden tepeden tırnağa silahlı adamların hızla indiklerini gördüğümde tüm bu varsayımlara karşı kendimce uygulayabileceğim önlemlerin hepsi aklımdan silinip gittiler ve ben sindiğim hücrenin kuytu, karanlık köşesinde elimde demir somya kolu elimi hafifçe yukarı doğru kaldırmış... öylece kaldım. İçeriye girenler öylesine derin bir karanlıkla karşı karşıya kaldılar ki bir süre ne yapacaklarını şaşır-dılar. Belki ben ancak kendime geldiğimde adımın ünlendiğini duydum. Ve sonra yol-daşlarla kucaklaştığımı çok iyi anımsıyorum.

Petropavlovskaya Kalesi, devrimcilerce çok kısa bir sürede, tek bir tüfek, tek bir tabanca patlatılmadan ve de hiç kimsenin burnu

kanatılmadan teslim alındı. Hücremden çıkarken birden dönüp geriye baktım ve hücrede kendimi gördüm. Kendim öylesine gerçektim ki tıpkı Aleksandr Ulyanov'u gördüğüm gibi gördüm. Kendimi orda bırakıp dışarıya çıkıyordum. Ve başımı çevirip karşı hücreye baktığımda genç bir kadının, Saşa'nın annesinin bir taburenin üzerinde oturmakta olduğunu, bize bir bahar sabahı kadar sakin bakmakta olduğunu gördüm. Ve biz onu öyle bırakıp dışarıya, gün ışığına çıktık.

Kentin başbuğa karşı savunulmasında görevim St. Petersburg Ganndaydı. Kara-Yüzler Örgütünün bıçağı altına yatınlmışken birdenbire böyle elimde silahla yoldaşların arasında, önemli bir yerde kendimi görevli buluşum, sanki çok yüksek bir yerden aşağıya bakmışım gibi başımı döndürüyordu. Bu nedenle birçok şeyi kavramakta önceleri oldukça güçlük çektim. St. Petersburg sanki değişmişti. Tanıdığım. St. Petersburg gitmiş yerine başka bir St. Petersburg gelmişti. Temmuzda biz yasa dışı ilan edilip yerin karanlıklarına itilirken gerimizde tümüyle yoğunlaşmış yapısıyla Viborg'u proletaryanın tek bölgesi olarak bırakmıştık. Ama şimdi St. Petersburg, tepeden tırnağa proleterleşmişti. Artık ne Perspektif Nevski, ne Sadovaya, ne şu, ne bu kalmıştı. Proletarya, kenti baştan aşağı ele geçirmişti. Kentin proletaryaca işgal edildiğini gerçekte ilk kez görüyordum. Bugüne değin biz hep Viborg'dan kalkıp gösterilerimizi gerçekleştirmek için Torid Sarayına dek geliyor ya da Mariya önünde yüzbinlerlik kitleler olarak yumruklaşiyor ama sonra yeniden kendi bölgemize Viborg'a dönüyorduk. Oysa şimdi durum artık böyle değildi. Proletaryanın kenti ele geçirdiği fiziksel gücüyle görülüyordu. Kentte artık burjuvalarımız görünmüyordu öylesine yoğun bir biçimde. Kent bir barikatlar kentine dönüşmüştü. Her tarafta silahlı erlerle işçiler ve kadınlarımız köşebaşlarında, en girilmez sanılan yerlerde görev başındaydılar. Tel örgüler ve zincirler gerilmişti yine. Çann bize karşı aldığı önlemleri şimdi kent proletaryası başbuğa karşı alıyordu.

Garda hiçbir işe yaramayacağımı sandım. Herkes öylesine yerli yerine yerleştirilmiş, aralarındaki ilişki öylesine güçlü bir biçimde sağlanmıştı ki doğrusu ne işe yarayacağımı bilemiyordum. Bu şaşkınlıktan, bu onlara ayak uyduramayıştan beni kurtaran Boris Va-

sili oldu. Beni görmeye geldiğinde gann telsiz odasında oturuyor, telsiz telgrafın şeritler üzerine yazdığı işaretleri zaman zaman heyecanla koparıp yandaki odaya koşan görevlileri izliyordum. Boris Vasili'nin gelişi birden beni uyardı. Çevremdekilerin çoğunun kendisini tanıması ayrıca işimi kolaylaştırdı. Özellikle gardaki proletarya görevlileriyle Kızıl Koruyucuların hemen hemen bir çoğu kendisini tanıyordu. Küçücük odaya Boris Vasili'nin bir sevinç gibi düşüşü ve kucaklaşmamız, içimde, zindanda rutubetleşmiş tembelliğimi kendi kendimde yıkınama yardım etti. Ve işte o zaman sorumluluğum kabuğunu çatlatarak gün ışığı pınlıtısında bir sevince dönüştü.

***

"Ve de generaller sözde savaşı denetlemiş gibi görünüp aslında gerçek iktidarı tümüyle ele geçirmeyi deniyorlar..."

Troçki

"1917 Yılı" (47)

Dış güçlerin tümüyle desteğinde olan Başbuğ Komilov'un silahlı kuvvetler birliği, 25 Ağustos sabahı gün ışımıyla birlikte Başkent Petersburg'a doğru **Moghilev**'den yola çıkanıldılar. Bu birliklerin elinde Rus ordusunun şimdiye dek görmediği silahlar vardı. Bu konuda gerek Almanlar, gerek bağlaşıklık olduğumuz devletler olan Fransa ve İngiltere, başbuğun başarısı için ellerinden geleni yapmışlardı doğrusu. Kesenin ağzını açmışlar ve Rusya'da satın alabilecekleri ne varsa, insandan malzemeye, malzemedan hayvana dek hepsini satın almışlar ve de **başbuğun** buyruğuna vermişlerdi. İş bununla kalmamıştı. Komilov'un birliklerini kendi en gözde birliklerine bile çok özenle verdikleri en son otomatik silahlar ve cephanelikle de donatmışlardı. İş bununla da kalmış değildi. Almanlar Komilov'un başarısı için İngilizlerle birlikte başbuğ ordularının tüm araç gereç gereksinimini karşılamıştı. Diyebilirim ki çarın hiçbir ordusu, hiçbir birliği bunca bol malzemeyi, bunca bol silahı, bunca bol yiyecek, içecek, giyim ve kuşamı hiçbir zaman hiçbir yerde böylesine bol ve bir arada bulmamıştır. Çünkü Komilov

lov'a biribiriyile savaş içinde olan ülkeler, kendi aralarında gizlice anlaşıp tüm güçleriyle yardım ediyor, onu destekliyorlardı. Komilov'un girişimi süresince gerçekten de savaş durmuş gibiydi. Herkes Komilov'un girişiminin sonucunu bekliyordu. Herkesin de Komilovdan bekledikleri tek bir şey vardı; dünya politik yaşamına bir **ur** gibi giren Sovyeti dağıtıp yok etmek ve Rusya'da cumhuriyeti hemen o gece duyurmak. İçerde tüm burjuvalarımız kendisinin buyruğunda idiler. Tüm bu güçler -kendimizi Gorki'nin diliyle tanımlarsak- **cahil pleblerin** isyanını, onların oluşturduğu bir organı silip süpürmek, yerle bir edip ezmek içindi.

Hiç kimsenin Komilov'un girişiminden şunca kuşkusu yoktu. Komilov'un başarıya ulaşmaması için hiçbir neden de görüleliyordu. Komilov bir bakıma devrimci kenti, St. Petersburg'u kuşatmıştı. Almanlar da Riga'da tüm önlemleri almışlar, Komilov'un girişimindeki bir aksama ya da zorluk karşısında St. Petersburg'a yürümek için önceden oluşturdukları planı önlerine açıp beklemeye koyulmuşlardı. Komilov'un tüm askeri hareketi Londra, Paris ve Berlin Genelkurmaylarında saat saat izleniyor, bu genelkurmayların ortaklaşa önerileriyle hareket, Komilov'un başkanlığında St. Petersburg proletaryasına karşı yönlendiriliyordu.

Buna rağmen **başbuğ** yenildi. Niçin? Çünkü bilinçlenmiş, artık kendi iktidarlarından başka hiçbir iktidar istemeyen kitlelerin karşısında hiçbir güç ayakta kalamaz. Biz bunu dünya tarihine kendi pratiğimizle ilk kez General ve de **Başbuğ** Komilov'un girişiminde tanımlamış ve armağan etmişizdir. Devrimci savaşımızda umutsuzluğa düşmemek için bu örneği iyi kavrayıp iyi yorumlamak gerektiğini sanıyorum. Gerçi biz gerici generallerin, Kolçak,Denikin ve Yudenin'in Sovyet iktidana karşı ayaklanmalarında da çok zor günler yaşadık, çok zor ve dar boğazlardan geçtik ama yine de **başbuğun** girişimi kadar bu isyanlar -bence- önemli değildi. Bir ve başlıca nedeni şu: Biz o zaman **iktidardaydık**. Bir bakıma Kızıl Ordumuzu bile oluşturmuştuk. İktidarda olmayla iktidarda olmama arasında siyasetler bakımından çok büyük farklılıklar vardır. **Başbuğun** girişimi sırasında biz iktidarda değildik ve de St. Petersburg proletaryası, bu cahil plebler, I.Dünya Savaşı'nın en civcivli günlerinde, tüm insanların en çok silahlandıkları ve biri-

birlerine silahlarını uzattığı bir dönemde hem dostları hem de düşmanları hem de kendi silahlı birlikleri tarafından kuşatılmış, tüm silahlar kendi üzerine çevrilmiş durumdaydı. St. Petersburg proletaryası, cahil plebler işte bu silahları aralayıp arasından çıkmayı ve yenmeyi başarmışlardır. O nedenle Kornilov girişiminin aşamalarını bir bir görmemiz gerekir:

Kornilov'un birlikleri Moghilev'den trenle St. Petersburg üzerine 25'i sabahı yola çıkarıldığında tüm ülke de St. Petersburg'a doğru yola çıktı. St. Petersburg'u başbuğa karşı savunmak için cahil plebler ellerine ne geçirmişlerse akın akın, katar katar devrim kentine doğru yola koyuldular. Daha işin başında Kornilov'un erleri kendilerine tümüyle düşman ya da kendilerine tümüyle karşı topraklar üzerinde olduklarını sezinlemekte güçlük çekmediler.

Tüm kentler sovyetlerince durum ortaklaşa düzenlenen bir plan içinde ele alınıp değerlendirildi ve herşey bu plana uygun oldu.

Başbuğun askerlerini ilk gün, tüm yol boyunca sadece ve sadece kadınlar, genç kızlar, yaşlı analar karşıladılar. Onlara çiçekler verdiler. Onlara türküler söylediler. Onlara kendi evlerinde bulup yiyemedikleri yiyecekleri getirip sıcak sıcak yedirdiler ve kızlarımız kadınlarımız Kornilov'un, başbuğun erlerine gözyaşları içinde yalvararak şunları söylediler: "Siz de bizim gibisiniz. Siz de mujiklerin, yoksul köylülerle işçilerin çocuklarısınız. Neyin karşılığı öldüreceksiniz kocalarımızı?" Erler derin bir sarsıntı içine düştüler. Başka yerlerde kadınlar şunları da sordular: "N'olacak peki başbuğ kazanırsa? Ne geçecek bizim, sizin elinize? Hiç mi kuşkuya düşmüyorsunuz bugüne dek bize kan kusturanların, kan kusturup içine ekmek doğrayanların Kornilov'u desteklemesinden? Hiç mi kuşku duymuyorsunuz Kerenski'den, ötekilerden? Savaş'ta genel saldırıyı başlatıp 60 bin gencimizin Alman siperleri önünde canlı canlı doğranmasından kılları kıpırdamayanların tümü şimdi Kornilov'un arkasına dizilmişlerse, siz, yoksul mujik çocukları, nasıl olur da kuşkuya düşmez, bunun nedenini sormazsınız kendiniz?"

Ve erler yanıt veremediler. İlk günün gecesinin bitiminde, ikinci günün sabahında kadınlar son görev yerlerinde katar katar gelen

erleri karşılayıp son olarak şunları söylediler: "Eğer dövülecekse-
niz St. Petersburg Sovyetiyle, bilin ki biz de dövüleceğiz size kar-
şı kocalarımızın yanında, kocalarımızın, yavuklularımızın siperle-
rinde... Çünkü biz tek yasal organ olarak Sovyeti tanıyıp
biliyoruz... artık işte hepsi bu..."

Durum Moghilev'deki karargaha bildirildi. Ve Moghilev'deki
karargahtan şu yanıt bir emir olarak geldi: "Sevk edilen birliklerin
geçtikleri yörenin sivil halklarıyla ilişki kumalarını kesin biçimde
önleyiniz". Bunun için bu emir doğrultusunda girişimde bulunmak
isteyen Kazak subaylarını St. George'un yakışıklı soylularını, erler
şimdiye dek hiç görmedikleri ters ve asık yüzlerle karşılayıp böyle
bir davranışta bulunulmasına izin vermeyeceklerini söylediler. O
zaman subaylar, işte, tehlikenin nasıl yaman bir tehlike olduğunu
anlayıp "Bu konuda hiçbir önlem almaya olanaklanm bulunma-
dığını" yeniden başbuğün karargahına bildirdiler. Karargah yeni-
den çektiği telgrafla "Sivil halkla ilişkinin ne yapılıp edilip kesin
biçimde önlenmesi" emrini yineledi. Ne ki hareketin başladığı
ikinci günün öğlesine gelmeden, daha Moghilev'deki karargah de-
rin bir bunalıma düştü. Bunun başka bir nedeni de daha önceden
planlandığı gibi St. Petersburg' la ilişkilerin düzenli biçimde kuru-
lamayıydı. Başbuğün hareket planının büyük bölümü, kent
içinde gerçekleştirilecek eylemlerle kendi eylemi arasındaki uy-
mu sürekli sağlayabilmeye yönelikti. Kara-Yüzler Örgütünden en
küçük bir haber alamıyorlardı. Geçici Hükümetin sorumlularıyla
bir takım güçlü kişileri aradıkları yerde bulamıyorlardı. Kendileri-
ne vaad edilen yardımların hiçbiri yerine getirilmemişti. Getirilip
getirilmediğini bile bilmiyorlardı. Tüm olanaklarıyla St. Peters-
burg'daki kendi yordakçı güçlerini arıyorlar ama hiçkimse kendile-
rine yanıt vermiyordu. Bunun nedenini daha sonra anlayacaklardı.

St. Petersburg proletaryası kendisini güvenceye alabilmek için
önce kendi içindeki düşmanları bir gecede temizleyivermişti. Yıl-
lardır Çar İmparatorluğu içinde halklara inim inim acılar çektiren,
kitle katliamları düzenleyen, devrimcilerin korkulu düşleri olan
Kara-Yüzler Örgütü, bir günde St. Petersburg proletaryasının bas-
kınıyla ezilip dağıtılıverdi. İşin bunca kolay olduğunu çok kişi
kavramakta bile güçlük çekti. Aslında bir bakıma kolay olmuştu,

ama çok değil daha düne kadar örneğin ben, bir gece baskınıyla bu Kara-Yüzler Örgütünün kırımında can vereceğimi düşünüp duruyordum. Ama St. Petersburg proletaryası öylesine örgütlü bir yapıya kavuşmuştu ki, kendisine düşman herşey kendiliğinden onun karşısında kentte açığa düşüyor, kendini ele veriyor ve onun örgütlü gücü karşısında ezilip gidiyordu. General Komilov'un, hareketin başladığı gün en çok güvendiği generallerinden **Gurko**'nun daha o gece yakalanıp tutuklandığından haberi bile yoktu.

Kentte cahil pleblerin dev gücünü görenler seslerini çıkaramaz, soluk alamaz oldular. Buldukları yerlere sindiler. Ve de Komilov'a karşı yükümlendikleri sorumlulukları bu nedenle yerine getiremez oldular. Bu sorumlulukların doğrusu ya Komilov'un askeri hareketi için önemli stratejik değeri ve kaçınılmaz bir gerekliliği vardı. Özellikle birliklerin kent içindeki eylemleri konusunda... Bu irtibat kopukluğu, doğrusu Moghilev'deki karargahı derin derin düşündürmeye, bir süre sonra da iyice kaygılandırmaya başladı. Çünkü kent üzerine sevk edilen birliklerin sivil halkla ilişki kurmalarının önlenemediği ve önlenemeyeceği konusunda gittikçe daha yoğun telgraflar, haberler gelmeye başlamıştı. Ve **Başbuğun** askerleri arkalarında katar katar silah deposu, top tüfek dolu vagonlarla St. Petersburg kentine doğru hızla yol alıyorlardı.

İkinci günü, ilerleyen birlikleri hem erkekler hem kadınlar karşılamaya başladılar. Erkeklerin çoğu yaşlı erkeklerdi. Onlara deneyimlerinden söz ediyorlardı. Komilov'u içlerinde tanıyanlar vardı. Onun nasıl bir er ve halk düşmanı olduğunu kendi gözlemleriyle, onun buyruğunda görevliken tanık olduğu olaylarla anlatıyor ve bu olaylar erleri derin kuşkulara, duraklamalara götürüyordu.

Ve Başbuğun erleri, işte bu ikinci gün, Avrora denizcilerinin, kenti St. Petersburg proletaryası ile birlikte kendilerine karşı savunmak için Neva'ya demirlediğini bu yaşlı erkeklerden öğrendiler. St. Petersburg proletaryasının kararlılığından ilk kez, işte bu ikinci günü haberdar oldular. St. Petersburg proletaryası kenti başbuğa karşı savunmak için işgal etmiş, Sovyet tüm bolşevikleri silahlandırmış, tüm siyasal tutuklular özgür bırakılmış ve de St. Petersburg Garnizonu tüm gücüyle başbuğun erlerine karşı Kenti

savunmak için Sovyetin emrine geçmişti. İlk kez bolşevikler, Sovyet. St. Petersburg Askeri Garnizonu bir demir yumruk gibi ve de tek bir irade olarak **başbuğa** karşı kenetlenmişlerdi ve gerçekten de bu kenetlenme artık bir daha hiç kopmayacaktı.

Başbuğun erleri bu arada -ikinci günkü eylemlerinde- daha başka şeyler de öğrendiler. Örneğin el bombası yapan **Schlüsselburg** fabrikası işçileri bir gecede tüm el bombalarını St. Petersburg'a, St. Petersburg proletaryasının emrinde işçi düşmanı **başbuğa** karşı kullanılması için kaçırıp getirmişlerdi. Şimdi yediden yetmişe herkese yetecek kadar el bombası vardı St. Petersburg pleblerinin... İş bununla da kalmıyordu. Tüm devrimci halk, tüm kentler sovyetlerine bağlı birlikler ve gönüllüler akın akın St. Petersburg'a gidiyorlardı; kenti savunmak için. Kenti halk düşmanlarına karşı savunmak için. "Belki de" diyordu yaşlı bir adam Komilov'un erlerine, "siz kent kapılarına dayandığınızda arkanızdan da tüm öteki Sovyet kuvvetlerince çevrilmiş olacaksınız". "Bu durumda" diye ekliyordu sonra, "siz daha kent kapılarından içeriye girmeden çok kayıp vereceksiniz ve de sonunda nasıl olsa tutsak olacaksınız..."

Harekatın üçüncü gününde **başbuğun** silahlı birliklerini buldukları kentlerin **sovyet yetkilileri** karşılamaya başladılar. St. Petersburg'a artık gittikçe yaklaşıyorlardı. Erler istasyonların halk tarafından doldurulmadığını ve kendilerini çiçekle karşılayanların bulunmadığını görüyorlardı. Halk kendilerini uyarmış ve çekilmişti. İşte, üçüncü gün artık işin tüm resmiyeti kendisini göstermeye başlamıştı. Bomboş garda Sovyet yetkilileri peronda erleri karşılıyor, onlara kendi delegelerinin bildirimlerini okuyorlardı. Bu bildirimleride Tüm Rusya Sovyetlerinin, Devrimci St. Petersburg Sovyetini destekleme karar aldıklarını ve de St. Petersburg Sovyetinin emrine girnek için gönüllü milis kuvvetleriyle kendi bölgelerindeki erlerden oluşan silahlı güçleri bölgeye gönderdiklerini anlatıyor, bu konuda ayrıntılı dökümü bildiriyorlardı.

Ve başbuğun silahlı birlikleri, tüm demiryolu şebekesini ele geçirmiş bir biçimde kapkara vagonlarla, silah dolusu, top, tüfek dolusu katar katar geceden gündüze, gündüzden geceye akarak St. Petersburg'a doğru gittikçe daha çok yaklaşıyorlardı.

Harekatin dördüncü ve beşinci günlerinde trenin konaklama yerindeki bölgenin erleri, o garnizonun birlikleri karşılamaya başladılar. İçlerinde kendi arkadaşları vardı. Erlerin erlerce karşılanması birdenbire başbuğun birlikleri içinde, şimdiye dek -herşeye rağmen- kafalarına sokulmuş kendi halkına yabancılaştırılma duygusunu birdenbire silip attı. Hiç kuşkusuz Kornilov bu erleri gelişigüzel seçmemişti. O nedenle halkla görüşüyorlar, halkın kendilerinden uzaklaştırılmasına kesin bir biçimde karşı çıkıyorlardı ama, örneğin son derece önemli mühimmatla dolu gerideki katarların yanına yine de sivil halkın sokulmasına pek izin vermiyorlardı. Bu katarlarda neler olduğunu ise tüm proletarya çok iyi biliyordu: İngilizlerin, Fransızların ve de Almanların birlikte donattıkları top- lar, mitralyözler ve hertürlü silah...

Harekatin 4. ve 5. günleri artık yalnızca Sovyete bağlı erler Kornilov'un erlerini karşılıyorlardı. Ve bu erler birbirlerini karşılıklı keplerini, şapkalarnı havaya fırlatarak kucaklıyorlardı. İlk sevinç içindeki kucaklaşmalardan sonra erlerle erler diz dize oturuyor göz göze, ağız ağıza konuşmaya başlıyorlardı. Artık bu erlerin yanına subaylarının sokulma olanağı hiç mi hiç kalmamıştı. Subaylar başlarına bir kaza gelmesinden kaygılanmaya başladıklarından fırsat düştüğünde firar bile ediyorlardı.

Ve de 1 Eylül günü Moghilev'den katar katar cephane, silah, top ve proletaryayı öldürmeye, Sovyet üyelerini Torid Sarayının kapısında sallandırmaya kararlı Kornilov'un erleri St. Petersburg Ganna girdiler. Onları Almanlar Riga, Fransızlar Paris ve İngilizler Londra'daki genelkurmaylarında, Rusya haritasından saat saat izliyorlardı. Ve St. Petersburg'a girdiklerini aynı saatte öğrendiler.

Ben bulunduğum görev gereği ileri hatlardaydım. Gördüklerime benim bile inanmam olası değildi ilk bakışta. Katar katar trenler kızıl bayraklarla donatılmıştı. Erler pencerelerden silahlarını değil buket buket çiçekleri, karanfilleri sallıyorlardı. Hepimiz önümüzden geçen bu erleri siperlerimizden çıkararak selamladık. Bir yerde tren durdurularak kucaklaşıldı. Hep bir ağızdan enternasyonal söylendi. St. Petersburg'a giren birlik garda tam bir disiplin içinde resmi geçit törenine hazırlanır gibi hazırlandı. Tüfeklerinin

namlularında karanfiller vardı. Ateş kusacak namlular barışın simgesi karanfillerle donatılmıştı. Tüm St. Petersburg proletaryasıyla birlikte **başbuğun** askerleri Torid Sarayına doğru yürüyüşe geçti. Yolda kendi aralarında Devrimci Askeri Komiteyi oluşturmuşlar hiç kimseye duyarlatmadan katıksız bir biçimde, başbuğa bağlı bazı subayları tutuklamışlardı. Kendilerine yakın buldukları subaylar da şimdi kendileriyle birlikte Torid Sarayına doğru yürüyorlardı.

Torid Sarayın önünde silah çattılar. Bu, Torid Sarayının önü bir karanfil bahçesine dönüştü demektir. Sonra Sovyet delegelerinin önünde Devrimci St. Petersburg Sovyetine bağlılıklarını bildiren yemini ettiler. Ve sonra Sovyetin tüm üyeleriyle ve cahil pleblerle birlikte Enternasyonali söylediler.

Aynı gün **Başbuğ Kornilov** tutuklandı. Savinkov kaçtı. Tüm aramalara rağmen bulunamadı.

Tüm silahların ortasında, tüm donanmaların, savaşan ulusların silahlarını doğrulttukları St. Petersburg kentinde işte ilk o gün barışın simgesi, sevginin ve insana inancın tutkusu karanfillerden oluşan demet demet çiçekler namluların ucunda proletaryaya kendi iktidarını kurmak için ilk adımı attırdılar ve tüm çatılı silahları, üzerine çevirili toplanı şöylece kendisine yol gösterdiler... barış içinde, çiçek içinde, coşku içinde....

Her zaman **başbuğları** yenebileceğimizin ilk öğretisini devrimci pratiklerinde kendi yaşamlarına kazıyarak, ilk kez tüm dünyaya öğrenilmesi gerekli bir ders gibi bellettiler. Bu öğretiyi iyice kafalarına sokamayan budalalar, dar kafalı hevesliler, adları Mussolini, Hitler de olsa yenilebileceklerini, artık bu yolun kapandığını daha o ilk günkü dersten anlayıp çıkaramadıkları için cesetleri sokaklarda sürünen bir perişanlığın içine düştüler. Ama doğrusu bu gerçeği kitlelere anlatamazsak en az onlar kadar bizim de suçlu olduğumuzu söylemek gerekir. Kitleleri bu gerçeğe göre hazırlayamazsak....

Sonuçta bir **başbuğun** yenilgisi değildir önemli olan, onun peşine takılıp gelenlerle... ona karşı çıkanların savaşımında yitirilen canlardır...

Kitleler başbuğları her zaman yenebilirler. Yeter ki kendi iktidarlarını hiçbir şaşırtmaya uğramadan doğrudan istesinler. O zaman artık onun önüne geçecek hiçbir güç, ama gerçekten hiçbir güç yoktur....

İşte Başbuğ Komilov'un yenilgisinden çıkardığım öğreti benim için bu oldu. Erlerin namlulanna kurşun yerine karanfil takılı olduğunu görür görmez, kitlelerin onları nasıl 5 gün içinde değiştirebildiklerine aklım erer ermez, bu öğretiyi gizlendiğimiz siperlerden fırlatarak coşkuyla kutladık...

Ve hiç unutmadık. Ölümler bile.

DEVİRİME ÇEYREK KALA

Ön Hazırlıklar:

Başbuğ Komilov'un St. Petersburg proletaryası önündeki yenilgisinden sonra Bolşevik Parti, kitlelerin devrimci istemlerini yönlendirebilmek için artık silahlı ayaklanmayı gündeme getirdi. Ayrıca, koşullar öylesine oluşmuş, kitleler kendi iktidarlarının Sovyet tarafından ele geçirilmesini Başbuğ Komilov yenilgisinden sonra öyle ister duruma gelmişlerdi ki bolşeviklerin yapacakları birşey de pek kalmamıştı. Troçki bunu şöyle özetledi: "Eğer biz (bolşevikler) Ekimde iktidarı tüm olasılıklara rağmen ele geçireseydik, bir daha hiçbir zaman bu olanağa kavuşamayacaktık". Bu sözlerin gerçekliğini kavramak için Troçki kitlelerin menşevikleri, sosyalist-devrimcileri geride bıraktığı gibi Bolşevik Partiyi de geride bırakabileceğini, Bolşevik Partiye yönelmenin birdenbire duracağını vurgulayarak altını çizer.

Kitleler artık bu kez Kerenski hükümetinin kendisine yeni yeni oyunlar oynamaması için alabildiğine istim üstünde bekliyorlardı. Denebilirki St. Petersburg proletaryası gözünü kırpmıyordu. Genel politikadaki bu köklü değişim Sovyete de yansımakta gecikmedi. Başbuğun başarısız girişiminden sonra bolşevikler Sovyette daha etkin olmaya başladılar. Bolşeviklerin verdiği önergeler Sovyet delegelerince ayakta alkışlarla kabul ediliyordu. Zaten Kerenski uzun zamandan beri Sovyetin semtine bile uğramamıştı. Sosyalist bakanları ise Sovyet Yürütme Kurulunun toplantılarına katılmak için şöyle sıradan bir uğrayıp bir dizi karar alarak dağılıyorlar, Sovyetin yaşamından gittikçe uzak, gittikçe yalnızlaşarak etkinliklerini yitiriyorlardı. Kuşkusuz Komilov girişimine karşı bolşeviklerin en önde tavır almaları, Komilov'un erlerini bile etkisiz bir duruma getinmeleri, onları bir tek kurşun atmadan kendi kitle bü-

yüklükleri içinde kucaklamaları Sovyetteki bolşevik etkinliğini en çok artıran nedenlerden biriydi. Bolşevik Parti etkinliğini iyice belirleyebilmek için 22 Ekim gününü "Sovyet Günü" olarak duyurdu. Ve Sovyet Günü'nün görkemli bir biçimde kutlanacağı bildirildi. Hükümetin tıslı bile çıkmadı. Böylece 22 Ekim gününde Parti, hükümetin davranışını, nereye kadar etkin olabileceğini, elindeki güçlerin ne olduğunu anlayıp ortaya çıkarmak istiyordu. Kerenski hükümetinin ve sosyalist bakanlar sesleri çıkınmasına karşın el altından tüm girişimlerde bulunmaya başladılar. Bunun silahlı bir ayaklanmaya dönüşüp dönüşmeyeceğinden derin kuşku vardı. Ve bu konuda Kerenski hükümeti kendisine bağlı olduğunu bildiği Garnizon Kumandanı Pokolnikov'a güveniyor, ondan 22 Ekim Sovyet Günü dolayısıyla herhangi bir girişimin söz konusu olup olmadığını öğrenmeye çalışıyor ve ne gibi önlemler alındığının kendisine bildirilmesini istiyordu.

Pokolnikov Kerenski'ye verdiği raporda 22 Ekim gününü St. Petersburg proletaryasının "Sovyet Günü" olarak kutlamaya hazırlandığını, bu gösteriye bolşeviklerin öncülük edeceklerinin öğrenildiğini, St. Petersburgluların bolşeviklerin öncülüğünde kent in ana caddelerine inerek gösteri yapacaklarını, bu gösteriye işçilerin silahlarıyla katılacaklarının anlaşıldığını ama temelde gösterinin sadece ve sadece barışçı amaçlarla, hiçbir taşkınlığa neden olmayacak biçimde gerçekleştirileceğini, böyle bir taşkınlık olursa askeri garnizonun tümüyle kendi komutasında ve denetiminde bu sorumsuz taşkınlıkları önleyebilecek güçte ve disiplinde olduğunu bildirip hükümetin hiçbir biçimde endişe duymamasını istiyordu.

Buna rağmen Kerenski bununla yetinmeyip bazı birliklerin cepheye gönderilmesi konusunda Garnizon Kumandanı Pokolnikov'a emir verdi. Sovyet durumu anlar anlamaz hemen bir heyetle Pokolnikov'u ziyaret etti ve bundan böyle Sovyetin vereceği emirlerden başka hiçbir emrin geçmeyeceğini, Sovyetin emrinde bile sorumluların Devrimci Askeri Komitenin yetkili kişilerinin imzası olup olmadığını araştırılmasını istedi. Böylece Sovyet artık Devrimci Askeri Komite ile birlikte aynı doğrultuda ve aynı amaca yönelik çalıştıklarını ilk kez ortaya koyuyordu ve de bunun anlamı çok büyüktü. Kerenski, Temmuzdaki gibi artık istediği zaman iste-

diği yönde kararlar alamayacağını, 1.Mitralyöz Alayına yaptığı gibi kuşku duyduğu birlikleri cepheye gönderemeyeceğini 21 Ekim akşamı patlak veren bu bunalımla daha iyi kavrayıp daha iyi yorumladı. Artık iş işten geçiyordu. Artık Sovyet tümüyle bolşeviklere kaymış, Devrimci Askeri Komiteyle birlikte çalışmaya başlamıştı. Hükümet ha vardı ha yoktu. Fizik olarak ölmüştü. Bir bakıma iş cenazesinin kaldırılmasına kalmıştı. Ama herşeyden önce böyle bir noktaya gelişin de pek kolay olmadığını vurgulayayım....

Bolşevik Parti Merkez Komitesi 10 Ekimde Menşevik Suhanov'un evinde toplanmıştı. Suhanov'un karısı bir bolşevikti. Bolşevik Parti Merkez Komitesi üyesi 21 kişiden 12'si toplantıya katıldı.Katılanlar Lenin, Troçki, Zinovyev, Kamenev, Stalin, Uritski, Sverdlov, Çerşinski, Kollantay, Bubnov,Sokolnikov ve Lomov'du. Artık iktidarın alınması sorunu gündemdeki tek sorundu.Karar 2'ye karşı 10 oyla alındı. Karşı oylar Kamenev'le Zinovyev'indi. Her iki Merkez Komitesi üyesi bolşevik militanlara yayınladıkları bir bildiriyle "Tarih önünde, uluslararası proletarya önünde, devrimci Rus işçi sınıfı önünde bildiririz ki, şu günlerde iktidarı almak için ayaklanmanın açık kartı üzerinde gelecekle oynama hakkına sahip değiliz" dediler. Bu durum girişimin belirlenmesi bakımından büyük sakıncalar getirmesine karşın yine de karşı tarafın, yani hükümetin pannağını kıpırdatma gücünü bulamayışının bir nedeni de, artık Sovyetin tümüyle bolşevikleşmiş olması, 15 gün önce yapılan bir seçimde tüm. Yürütme Kurulu üyeliklerini bolşeviklerle bolşeviklere yakın olanların kazanmasıydı. Aynı seçimde Troçki de Sovyete başkan seçilmişti. Sovyetin başkanı artık Troçki'ydi.

Bolşevik Parti Merkez Komitesi 10 Ekim toplantısında iktidarın alınması konusunda gerekli hazırlıkları yapacak olan Devrimci Askeri Komite üyelerini belirledi. Bu üyeler Lenin, Troçki, Zinovyev, Stalin, Kamenev, Sokolnikov ve Bubnov'du. Böylece Devrimci Askeri Komiteyle Sovyet başkanının aynı kişi oluşu, gerek Sovyet gerekse Devrimci Askeri Komitenin birlikteliğini, tam tamina gerçek uyumunu sağlıyordu.

Devrimci Askeri Komite üyeleri hazırlıklarını sağlıklı bir biçimde yürütebilmek için bir zamanlar soyluların kızlarının yatılı

okudukları ünlü Smolni Enstitüsüne yerleştiler. Ve işte buradan 22 Ekim "Sovyet Günü"nü kutlama hazırlıklarını yoğunlaştırdılar. 22 Ekim günü devrimin bir genel provasıydı. 21 gecesi atlatılan bunalım ve karşılıklı denge yoklamasından sonra Devrimci Askeri Komite artık tüm St. Petersburg'daki birliklerin kendisine bağlılığını kesin bir biçimde öğrenmiş oluyor, garnizon kumandanının etkisizleşmesi kesin bir biçimde sağlanıyordu. Ve 22 Ekimde Sovyet Günü büyük bir coşkuyla kutlandı. Kitlelerin kendi iktidarlarını almaya, işçi-yoksul köylü devletini kurmaya kesin kararlı olduklarını bu görkemli gösteriyi görenler, yakından izleyenler anlamakta gecikmediler. Ama Kerevski ve ikiyüzlü sosyalist bakanlarımız hala çırpınıp duruyor, büyük bujuvalanımızın önerdiği herşeyi hiç gecikmeden yerine getiriyorlardı.

" Yoldaşlar;

24 (Ekim) akşamı yazıyorum bu satırları size. Durum alabildiğine tehlikeli. (...) Kim iktidarı almalıdır. Şu anda önemi yok bu sorunun. İsterse Devrimci Askeri Komite, isterse başka bir kuruluş alsın iktidarı, ama halkın çıkarlarının gerçek temsilcilerine iktidarı vereceğini duyursun kamu oyuna (...) İktidarı biz bugün alırken Sovyete karşı ve ona rağmen gerçekleştiriyoruz bu eylemi, ama Sovyetin kendisi için gerçekleştiriyoruz..."

Lenin (48)

" Yoldaşlar,

24 Ekim çok erken. Başkaldırının tüm Rusya'ya sırtını dayaması gerek. Oysa 24 Ekimde (Sovyetlerin) kongre delegeleri gelmemiş olacaklar henüz. Öte yandan 26 Ekimse çok geç; bu tarihte kongre (II. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi) toplanacak, ama böyle atanmış bir meclisin ivedi ve kesin kararlar alması çok güç. 25 Ekimde eyleme geçmek zorundayız biz. Kongrenin açılış gününde".

Lenin (49)

"Artık Devrim için saatin 12'yi çalmasına çok az bir zaman kalmıştı. Smolni bir kaleye dönüştürülmüştü. (...) 24'ü gecesine doğru Devrimci Askeri Komite üyeleri sorumlu buldukları bölgelere doğru dağıldılar. İşçi mahalleleri savaşa hazır bir askeri kamptaymışlar gibi kulakları kırıştı uyuyorlardı".

Troçki (50)

DEVİRİMİN EŞİĞİNDE BATMAKTA OLAN DÜNYAYI İZLİYORUM:

Devrime çeyrek kala tüm St. Petersburg'u dolaşmak, görmediğim yerleri son kez görecekmişim gibi görüp tanıyabilmek için dayanılmaz bir istek duydum. Gerçekten de bu isteğe dayanmam olanaksızdı. Şimdiye dek hiçbir şeyi bunca güçlü, dayanılmaz bir itimle kendimde duyarladığımı anımsamıyorum. Kaç gündür uykusuz yanı uyanık olduğumu bilmiyorum. Uykuyu terk edeli çok oldu. Bazen birliklerimizin başında, çoğu kez fabrika işçi komitelerindeki toplantılar sırasında bir köşeye çekilip şöyle bir iki saatliğine kestiriyoruz. Ama ben, batmakta olan burjuvalarımızın dünyasını çok yakından son bir kez daha izleyebilmek için birden bire duyduğum dayanılmaz isteğe kendimi bıraktığımdan beri artık bu kaçamaklı kestirmeleri de unuttum. Ve adım adım, sokak sokak St. Petersburg'u dolaşmaya, hiçbirşeyi gözden kaçırmamaya özen gösterdim. Böylesine bir istek güneşin geceyi kovuşu gibi tüm yorgunluğumu alıp götürmüş, beni keskin bir dikkate yöneltmişti.

İşe niçin soylular, seçkinler mahallesi Perspektif Kamenoostrovski'den başladığımı bilmiyorum. Belki de Petropavlovskaya Kalesinin zindanlarına atılırken St. Petersburg'dan gördüğüm son görüntünün bu yöre olmasıdır. Kamenoostrovski tam Petropavlovskaya'nın karşısına düşüyordu ve ben onu o gün temmuz güneşinin parlantısı içinde dayanılmaz bir güzellik, yaşam dolu mutluluk içinde bize kapalı, bize sağır ve bize düşman görmüştüm.

Şimdi işte bu soylular sayfiyesini adım adım geziyorum. Sonbaharın tüm güzelliğini yaşıyor Kamenoostrovski. Öylesine dur-

gun, öylesine kendine kapamık ki, insan birden derin bir şaşkınlığa düşüyor; sanki tüm olup bitenlerin tüm hazırıkların onunla hiç ilgisi yokmuş gibi... Sanki tüm bunlar ya da St. Petersburg'un kendisinin dışında kalan tüm bölgeleri batsa bile o buna aldırılmaz ve de yaşam koşulları hiç bir şeyden etkilenmezmiş gibi.

Yeşil ormanlıklar içinde fildişi güzelliğindeki yapılar insana bambaşka bir dünyada yaşadığı izlenimini veriyor. İnsan kendi kendine uyanık olmazsa Kamenoostrovski insanı kendisinde teslim alabilir diye düşünüyorum. Gerçekten de insanın yapıların karşısında derin bir hayranlığa düşmemesi olanaksız. Geniş bahçeler içindeki yontular Rus soylularıyla seçkinlerinin insanlığın kültür mirasını damıtma damıtma kendilerinde özümlediklerini düşündürüyor. Gerçeğin böyle olmadığını biliyorum ama... Bahçelerinin kaldırım taşlarını bile ince bir zevkle döşedikleri belli oluyor. Saraylarının rölyeflerine insan uzun uzun durup bakmadan edemiyor. Ama tüm bu güzellik, bu incelik, kabalığa karşıymış gibi görünen narinlik ve duygululuk hemen kendi karşısına düşen Petropavlovskaya Kalesinin kaba görüntüsü karşısında tam bir sağırılığa, kendi dışındaki olaylara kesin bir yabancılığa, giderik -dikkatli bakıldığında- düşmanlığa dönüştüğünü kendi kendisinde gizleyemiyor.

Kapıların önünde arabalar duruyordu. Zenginlik ve lüks taşıyordu Kamenoostrovski sokaklarında. Kuğular kadar güzel kızların yakışıklı, soylu gençlerin kollarında sakın sakın gezindiklerini gördüm. Kuşkusuz şiirden, sanattan söz açmışlardır diye düşünüyordum. Belki de tam karşıtı.... evlendiklerinde her iki tarafın da kendilerine verecekleri çyizic nasıl bir yaşam sürdüreceklerinin geleceğe yönelik düzenlemelerini yapıyorlardır... Bahçesinin yeşillikleri içinde sıkıntılı sıkıntılı dolaşan narin kız on onbeş gün önce Petropavlovskaya'ya bakan yatak odasının penceresini doğaya gerine gerine açarken benim orada Kara-Yüzler Örgütünün bıçağı altında can çekişme olasılığını hiçbir zaman düşünmedi. Bu dünya ona kapalı. Kamenoostrovski'nin soylular, onların en az iki yabancı dil bilen genç kızlarıyla delikanlıları bizim Petropavlovskaya Kalesinde boğazlanmamız karşısında bir yaprağın şu anda ağaçtan sararıp solmuş düşüşüne gösterdikleri duyarlılığın belki de onda biri bir duyarlılık göstermeyeceklerdi. Ah tanm, bu gü-

zellik, bu doğaya yaraşırılıkla bu duygusuzluk, bu kopukluk nasıl bağdaşabiliyor? Anlamakta öyle zorluk çekiyorum ki...

Belki de bu nedenle Kamenoostrovski'den kaçır gibi uzaklaştı-
ğında kendimi ünlü kilisenin önünde buldum. Bu çan kuleli kilise-
yi öteden beri severim. Nedenini bilmiyorum. Nedeni belki de Çin
üslubunda yapılmış olması... belki de basık çan kuleleriyle insam
böylesine görkerpli bir soylular ve zenginler mahallesinden sonra
mütevazi olmaya çağırışı... Bu kiliseyi buraya Büyük Petro yaptırdı-
ğında henüz St. Petersburg kenti kurulmamıştı. Şimdi St. Peters-
burg'un aşağı yukarı tam ortasında kalıyor. Sanki Büyük Petro
kentleşmeyi ve geleceği nasıl önceden gördüğünü vurgulamak is-
tercesine buralara bir kilise yaptırmış ta o zamanlardan. Kilisenin
bahçesinden bakıldığında uzayıp giden ağaçların dalları arasından
yakut rengindeki kubbesiyle St. Petersburg Camiini görüyorum.
Bu iki yapının da insanı dinlendiren, sanki bu kentte tek sadeliği or-
taya çıkarmak, onun savaşımını vermek için kuruldukları düşünce-
sine kapılıyorum birden. Kentin bu sakin ve yeşilliklerle örtülü, do-
ğaya en yakın, en güzel kesiminde ne kadar kaldığımı bilmiyorum.

Ama kendimi birdenbire bu sakinlikten Gostinnıy-Dvor'un
alış-verişli kalabalığında bulunca ne yapacağımı şaşırtdım. Ve sa-
nırım ilk kez burada paniğe dönüşebilecek bir korkuya kapıldım.

Gostinnıy-Dvor yalnızca St. Petersburg'un, yalnızca tüm Rus-
ya'nın alış-veriş merkezi değil... söylentilere bakılırsa batıda bile
böylesine özenle kurulu bir pazar henüz yokmuş. Gostinnıy-Dvor
Asya'nın Avrupa'ya açılan ağız. Bu ağız mallar kusuyor. Ağzın
çevresinde, içinde kanınca gibi insanlar bitip tükenmek bilmeyen
bir uğultu içinde bir ordan bir buraya, bir burdan bir oraya girip çı-
kıyorlar. Devrime çeyrek kala sanki bundan haberleri olmuş gibi
büyük bir tutkuyla, anlaşılması güç bir hırsla habire alıyorlar, alı-
yorlar... habire satıyorlar, satıyorlar... Neler yok bu çarşıda tanırım,
neler... İran'dan, Belucistan'dan getirilen ipek halılar, ince işlemeli
el yatak örtüleri, kürk mantolar, fildişinden yapılmış koltuk takımları,
çalışma masaları, kütüphaneler... Bir fildişi saplı yazı divitiğinin
on binlerce rubleyi aşan fiyatını gördüğümde şaşkınlığım dehşete
dönüştü. Çinlilerin el emeğiyle yapılan eşi benzeri bulunmaz çalar

saatleri, Japonların insan düşünüyüşünü aşan oyuncakları, elektrikli cv aletleri... iğneden ipliğe herşey herşey, ışık ışık bu çarşıda. Hele kemerli dükkanlardaki mücevhercilerin, kuyumcuların bal rengi ışığa dönüşen mağazaları ve önünde kol kola girmiş çiftlerin bu vitrinlerde gösterilen taşları izleyişi...

Gostinniy-Dvor'da şaşkın şaşkın dolaşım. Alış-verişe gömül-müş bu insanları devrime çeyrek kala derin bir kaygı içinde izledim. Ah tanrım, insanların birbirlerini kazıklarken takındıkları ikiyüzlülük, boz bulanık, pis bir nehir gibi akıyordu Gostinniy-Dvor'un sokaklarında. Bir takıya nasıl genç kızların kandırıldığını, salt buradan yapılacak bir alışveriş için nasıl birbirinden uyumsuz ters düşen evlilikler kurulduğunu gözledim. Genç kadının mutsuzluğunu gidermek için bu yaşlı adam zaman zaman onu alıp buraya getirmek, bu zavallı genç kadını mücevhercilerin takıları, kürk mantolarıyla afyonlayıp yatıştırmak zorunda... Böyle bir anlaşmanın insana aykırılığını insanın hayalarında büküyor bu çarşı.

Bu çarşuyu kapatabiliriz belki. Ama insanların içindeki bu tutkuyu nasıl söküp alacağız? Bu acımasız, soluk aldırmayan, tüm insan onurunu ve erdemini bir kanser gibi yiyip bitiren bu dal budak salmış duyguyu nasıl söküp alacağız insanların içinden? Bir mal ya da eşya karşısında gözlerindeki parlıttan bu insanların kendilerini bile unuttuklarını, kendilerinden geçtiklerini görmüyor muyum? Peki tanrım nasıl söküp alacağız insanın içindeki bu canavanı? Burjuvazi yozlaşmışlığını, insanı kendisine bile köle edişinin günahını bu çarşılarda çıkarıyor... Bu çarşıda ben işimizin ne kadar zor olduğunu ilk kez görüp anlıyorum. Ve o zaman "Yalnızca insanı bir başka insanın sömürsünden kurtarmakla yükümlü değiliz.." diye düşünüyorum devrime çeyrek kala... "Ah tanrım öyle zor ki işimiz, insanı kendisinin bile sömürsünden kurtarmak zorundayız. Çünkü insan kendini nasıl kendinde sömürür bu çarşıda görüp anlıyorum işte..."

Gostinniy-Dvor'dan kaçıp Znamenskaya Alanında gece yarısını aşan bir yalnızlıkla bir bankta oturmuş düşünüyorum:

"Nasıl karmakarışık bir dünya bu burjuvaların dünyası...Nasıl onurluyla onursuz, orospuyla bakire, kendini satanla başkası için

kendini unutan yan yana omuzla yaşıyor...Gostinniy-Dvor'da insanın en ilkel yapısı kendini kusarken aynı gece Aleksey Tolstoy'un 'Korkunç İvan'ın Ölümü' oynanmıyor mu? Bu yapıt, Aleksandrinski Tiyatrosunda insanoğlunun yetiştirdiği büyük ustalardan Mayerhold'un sahne düzenlemesiyle bu yıl röpriz olarak Gostinniy-Dvor'un az ötesinde oynanmıyor mu? Gostinniy-Dvor'dan kaçıp Znamenskaya Alanına sığınırken ünlü Şalyapin'in verdiği resitale girebilmek için insanların kuyruk yaptıklarını görmedim mi?

Ya Mariya Tiyatrosunun önündeki kalabalığa ne denir?

Mariya Tiyatrosunun önündeki kalabalık dünyaca ünlü dansözümüz **Karsavina**'nın kapalı gişe süren oyunlarını izlemek için iade bilet beklerken aynı tiyatronun öteki köşesinden yarı karanlık sokağa sapıliverilince orada kendini satmak için bekleyen kadınlarımızın kalabalığına ne buyurmalı peki? St. Petersburg'un orospularıyla sanatın insanı antan yüceliğiyle kendilerini yönlendirmek isteyenleri ayıran sadece ve sadece bir sokak...

Ve öteki sokağa gidince gördüklerim... Mariya Tiyatrosunun o köşesinden ilerledikçe Avrupa'dan gelmiş olan 'Selamet Ordusunun' dinsel korosu ve vaizcilerinin kısa bir süre St. Petersburg'da dinletiler vereceklerini, ruhlarını anıtmak isteyenlerin 'Selamet Ordusunu' dinlemeye çağıran afişleri... Afişlere sırtını dayamış göz süzen orospular... Hele bu orospular...

St. Petersburg'un orospuları... Kendi kendime açıkça söylemiyorum, içlerinden bir tanesi öylesine Katyuşa'ya benziyordu ki, öylesine ondan bile güzeldi ki bu işi daha önceleri gelip burada denemiş olsaydım devrime hazırlandığımız, devrime çeyrek saat kala şimdi şu güzel kıızı para karşılığı satın alıp belki de onunla yatıyordum...Gostinniy-Dvor'da bir kürk palto karşısında birden duraklayıp hafifçe kendimden geçtiğim gibi.

Yoo, burjuvalarımızın dünyası insana bulaşıyor. İnsanın kendini koruması ne kadar güç. Kendisinde sağlıklı kalabilmesi ne kadar güç. Peki ünlü sanatçılarımızın bu dünyanın içinde yetişmesini nasıl açıklamalı? Onların yetişmesini sağlayan toprak böylesine

kötülükler, çirkeflilikler, sömürü üzerine kurulu haksızlıklardan mı oluşuyor? Bu büyüklükle küçüklük, çürümüşlükle sağlıklı ve geleceği yaratan oluşum nasıl yan yana birarada yaşayabiliyor, Nasıl?"

Znamenskaya Alanında batan bir dünyayı tümüyle kavramaya, kendi kuracağımız bizim yeni dünyamızla ilişkisini kestirmeye çalışıyorum:

" Burjuvalarımızın dünyasına tüm devrimci gücümüzle kapılarımızı kapamalı mıyız? Yoksa burjuvalarımızın dünyasını ayıklamalı mıyız? Ayıklanmaya muhtaç bir dünya bu dünya.... Kötülüklerden, sömürüden ayıklayıp onun olumlu yarınları yaratacak sağlıklı öğelerini kendi dünyamıza aktarmalı mıyız? Yoksa bu dünyadan hiç hayır gelmeyeceğini düşünüp tüm kapılarımızı ona kesin bir biçimde kapamalı mıyız? Lev Tolstoy'u okutmamalı mıyız örneğin? Karsavina bizim için de dans edemez mi? Şalyapin proleterler için de söyleyebilir mi? Yoksa onlarla birlikte bizim yeni dünyamıza da bilemeyeceğimiz, kestiremeyeceğimiz kötülükler mi bulaşır???"

Ah tanrım, yoksa ben Gostinnıy-Dvor'da gördüğüm hırs ve tutkuyla Mariya Tiyatrosunun köşesindeki insanın insanı sömürmesinin en ilkel biçimini belirleyen orospularımız karşısında çok mu, gereğinden fazla mı telaşa kapıldın....? Ama yeni kuracağımız dünyayı bizden öncekinin bize böyle teslim edeceğini unutamayacağımız için alabildiğine kaygılanmakta, alabildiğine telaşlanmakta devrime böyle çeyrek saat kala haklıyım. Haklı olmaktan çok böyle bir kaygıya karşı görevliyim..."

***

Znamenskaya Alanına 24 Ekim sabahının ilk ışıkları düşüyor. Daha doğrusu gar kapısına bakan II.Aleksandr Yontusuna düşüyor 24'ü sabahının ilk ışıkları. Alandan gelip geçenler gittikçe daha sıklaşıyor. Oturduğum banktan kalkıp II.Aleksandr Yontusu önünde duruyorum. Bronzdan yontu iri kalçalı, koca kışlı atın üstünde tümenden derin bir rahatlık içinde, hiçbirşeye aldırmadan öylece kaskatı bir vurdumduymazlıkla duruyor. Ama özenle Çar Alek-

sandr'ı görmek için başımı kaldırdığımda Çar'ın gözlerindeki alaycı, herşeye boş vermiş panlıyı görüp kavramakta güçlük çekmiyorum. Prens **Trubetski**'nin Çar'ın gözlerine, tüm yapısına gizlice, ustalıklı bir biçimde sindirdiği bu alaycı ifade sanki onların kendi dünyalarının bir simgesiymiş, hiçbir şeyi ciddiye almayan sorunsuzluklarının taşlaşmış bir anlatımı gibi beliriyor kafamda.

Sırtımı dönüp hızla Smolni'ye yöneliyorum. Smolni'de bugünden başlayan ihtilalin ilk ciddi hazırlıkları gerçekleştiriliyor...

Arılık devrime yirmidört saat bile kalmadı... Artık proletaryanın ilk devletinin, **cahil pleblerin** kendi egemenliklerini kurmalanna ve tüm sömürüye son vermelerine yirmi dört saat bile kalmadı. Adımlarımı sıklaştırıyorum görevli olduğum bölgeye giderken. Ve orospusuz ilkel tutkuların ayıklanmış insanın insanı sömürmediği bir dünya için başlatacağımız savaşındaki yerimi alıyorum.

*****

İkinci Bölümün Sonu

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"Yoldaşlar, İşçiler; Bundan böyle devleti doğrudan kendinizin yöneteceğinizi aklınızdan çıkarmayınız. Siz kendi aranızda birleşmez ve devletin tüm işlerini elinize almazsanız kimse yardım etmek için sizin yanınıza gelmeyecektir. (...) Sovyetlerinizin çevresinde toplanınız. Güçlendiriniz Sovyetlerinizi. Hiçbir işaret beklemeden, bulunduğunuz yerden eyleme koyulunuz. Devrimci düzeni en sert biçimde oluşturunuz. Sarhoş serserilerin, karşı devrimci Yunkerlerin, Kornilovcuların ve de bunlara benzerlerin anarşik taşkınlıklarını acımasızca cezalandırınız. Üretim üstünde en sert denetimi kurunuz. Üretilen malların dökümünü çıkarınız. Halkın çıkarına karşı kötülük etme cesaretini gösterebilen kim olursa olsun tutuklayınız onu ve kendisini Devrimci Halk Mahkemelerine teslim ediniz..."

LENİN (1)

PROLETARYANIN İKTİDARI ALMASINDAN SONRA GEORGİ VAŞİLİYEVIÇ OLAYLARIN GENEL DÖKÜMÜNÜ VERİYOR VE SUSUYOR

"-Geçici Hükümet üyeleri, diye uludu Antonov Ovseyenko*, şu anda tutuklanmış olduğunuzu bildiririm. Ben Devrimci Askeri Komite üyesiyim

-Geçici Hükümet üyeleri kaba kuvvete karşı boyun eğiyorlar ve bununla da oluk oluk kan akmasını önüyorlar, dedi Konovalov**

-Kan mı? Ne kanı? Siz kendi kanınızı ne kadar döktünüz ki?

*Bu haykırış bu kez halktan geldi:
-Bizden dökülen kanlarınsa haddi hesabı yok.*

*-Yalan bu, diye bağırdı Kişkin öfkeyle...
Hiç kimseyi öldürmedik biz.
Koruyucularımız saldırıldığını gördüklerinde
yalnızca havaya ateş ettiler..."
Suhanov (2)*

-26 Ekimde Mariya Sarayı kimsenin bumu kanamadan düştü. Tüm kabine üyeleri tutuklandılar. 25'i geceyarısına doğru başla-

---

*- Antonov-Ovseyenko (1884-1938): Antonov-Ovseyenko katıksız bir militandı. Askeri Devrimci Komitenin başkanıydı. Kendisine Podvoyski ve Çudnovski yardım ediyorlardı. Geçici Hükümet üyelerini 26 Ekimde Mariya Sarayında tutuklayan Ovseyenko daha sonra, İspanya İçsavaşından dönüşünde, 1938 yılında kurşuna dizildi.

** - Konovalov: Son ortaklar kabinesinin başbakan yardımcısı. Zengin bir liberal...

yan II. Tüm Rusya Sovyetler Kongresinde Troçki durumu belirledi ve bu girişimin bir "hükümet darbesi olmadığını" vurgulayarak "halkların girişimlerinin de aklanmaya gereksinme duymayacaklarını" söyledi. İsyan süresince Viborg'da gizlenen Lenin ilk kez halkın karşısına çıktı. Yaptığı konuşmada "Ezilen, sömürülen kitleler doğrudan kendileri kendi yönetimlerini yaratacaklardır" dedi. Tüm Rusya Kongresi heyecanla ve coşkuyla iktidarın alınmasını onaylıyor, iktidar artık Sovyetlerin oluyordu. Lenin bunu "Sovyetlere ait yeni örgütlenme biçimleriyle" devleti oluşturarak Sovyet doğrultusunda bir yapıya kavuşturulacağını söyleyerek belirtiyordu aynı kongrede. Tüm St. Petersburg coşku ve sevinç içindeydi.

-Devrimin gerçekleşmesinden yani halkın kendi iktidarını kendisinin ele geçirmesinden iki gün sonra, iki sosyalist parti (menşeviklerle sosyalist-devrimciler) St. Petersburg Belediye Dumasına yerleşerek "Ülkeyi ve Devrimi Kurtarma Komitesi"ni birlikte oluşturdu. Anayasacı-Demokrat Parti'nin önde gelen üç üyesi olan M.Nabakov, Kontes Panina ve adı bilinmeyen bir başka üye bu Kurtarma Komitesinin Yürütme Kurulunda görev alıyorlardı.

- Devrime karşı birleşik cephe oluşturanlar devrimden sadece iki gün sonra ilk bildiregelerini kamuoyuna duyurdular. Bu bildirmede kitleleri silahlanmaya çağırıyorlardı. "Bolşevik Partinin Devrimci Askeri Komitesinin delice maceracı girişimine karşı elinizde silahla karşı koyunuz. Devrime bağlı tüm birlikleri Nikola Askeri Okulunun çevresinde toplanmaya ve Halk Kurtuluş Komitesi'nin çevresinde kenetlenmeye çağırıyoruz. İşçiler iç savaştan kurtulmak için bizimle birleşiniz". Bu bildiriden sonra artık Sovyete karşı, yani işçi-cr-köylü delegeler iktidara karşı akla gelmedik komplolar uygulanmaya başlandı.

- 28 Ekimde Gorki'nin Novaya Jizn'i (Yeni Yaşam) karşı devrimcilerin oluşturdukları ortak cephenin birlikte saptanmış sloganıyla çıkıyordu: "Bolşeviklere Karşı Herşey Geçerlidir".

- Karşı devrimci güçler başlarında Kazakların generali Krasnov olmak üzere Gaşına Tepelcriyle Çarkoye-Syelo'yu ele geçirdiler. Askeri strateji açısından bu tepelerin ele geçirilmesi tümüyle St.

Petersburg'u ateş altında tutmak anlamına geliyordu.Çarkoye-Sye-lo'yu ele geçiren bir bakıma St. Petersburg'u ele geçirmiş sayılırdı.

- Tüm aramalara karşın St. Petersburg'da ele geçirilemedi Kerenski. Kerenski'nin Amerikan bayrağı taşıyan bir elçilik arabasıyla kaçtığı saptandı. Edinilen bilgilere göre Kerenski'nin Gatşina'da gerici güçlerle birleştiği ve St. Petersburg'daki Halk Kurtuluş Komitesiyle ilişki kurduğu öğrenildi.

Ve halkın sevinci, coşkusu kursağına acı bir taş gibi gelip çö-reklendi. Yeniden öfkeyle pür dikkat kesildi. Ayaklarını uzata uzata sevincini kutlayamadı.

- Albay Avksentiyevev komutasındaki askeri subay okulu öğrencileri Kurtuluş Komitesinin "Silahlı İsyân" çağrısına uyarak başkaldırdılar. Linç olayları görüldü. Devrimci Askeri Komitenin askersel eylemlerinden sorumlu başkanı Antonov-Ovscyenko isyan eden subay okulu öğrencilerini halkın elinden kurtarabilmek için akıl almaz bir uğraş verdi. Yine de isyanın sonucunda halkla öğrencilerin ölü sayısı bir günde beş yüzü aşmıştı. İktidarın daha haf-tası olmadan gerici güçlerin kışkırtmalarının ilk meyvesi işte bu beş yüz ölü oldu. 30 Ekim.

- **"Bolşeviklere karşı herşey geçerlidir"** sloganının uygulaması büyük kentlerde sabotajlar biçiminde yürürlüğe konuldu. Bu sabotajlar ilk önceleri şöyle belirdi:

Örneğin Moskova Belediye Binasını teslim almaya gelen bolşeviklerin cinin top oynadığı bomboş bir yapıyla karşılaştılar. Kilitli kapıları kırıp içeriye girdiklerinde yazı makinelerinin bile baltalarla paramparça edildiğini gördüler. 16 bin kişiyi aşan belediye görevlilerinin hepsi greve başlamışlardı. St. Petersburg'da bakanlıklar bomboştu... Ne bir döküman ne de bir tek Tann kulu var bakanlıklarda. Evraklar, dosyalar, tüm belgeler yakılmış. İşe nereden, nasıl başlayacağımızı bir türlü kestiremiyoruz. Bir bolşevik bana şöyle diyordu: " Kalinin ve ben, ziraat bakanlığında bula bula bir çekmecenin dibinde birkaç şeker parçası bulduk ve o sevinçle oturup bir güzel çay yaptık" (3). Devlet Merkez Bankasına gelen

bolşevikleri hiç olmazsa bir tek görevli bile karşılayıp ta kendilerine yol göstermiyor. Oysa hemen bu gece 5 milyon rubleye gereksinme olduğu bize bildirildi. Bu da salt bazı ücretleri, kamu harcamalarını kıtın kıt karşılayabilmek için. Dışişlerini teslim almaya gelen Troçki kilitli çelik dolaplar ve de bomboş sekreter masalarıyla karşılaştı. Dışişleri bakanlığına kendisine vekaleten görevlendirdiği deniz eri Markin'i bırakıp Smolni'ye devrimin öteki ivedi işleri için döndü. Yalnızca adalet bakanlığında bizi bekleyenlerle karşılaşıyoruz. İki küçük çocuk bolşevikleri karşılayan tek topluluk oluyor bakanlıklarda. Adalet bakanlığındaki tüm dosyalar gizli bir el tarafından imha edilmiş...

- Kasımın ilk haftası içinde karşı devrimci bir hükümetin işbaşında olduğunu anlıyoruz. Tüm sabotaj girişimlerini bu karşı devrimci hükümet düzenliyor. Tüm ilişkileri o hazırlıyor. Prokopoviç bu gizli hükümetin ilk başbakanı. Prokopoviç başkanlığında kurulan Grev Komitesini büyük endüstri firmalarının sahipleri, ticaret firmaları, bankalar, özellikle Tula Ziraat Bankası, Moskova Halk Bankası, Kafkas Bankasıyla öteki önemli kuruluşlar oluşturuyor. Grevdeki işçilerin tüm paralarını fazlasıyla günü gününe bu komite ödüyor. Bu komitenin elinde öylesine güçlü bir silah var ki çok şeyi satın alabilir kıtlıklar, yokluklar ülkesinde: Ruble. Tüm karşı devrimci girişimleri rublesiyle işte bu gizli hükümet düzenliyor.

- Karşı devrimci hükümet, büyük kentlerde desteklediği grevlerin yanı sıra, ondan da öldürücü, ondan da etkin, amansız bir silah daha keşfediyor. Hiç kimsenin aklına gelmeyen bu silahın adı **alkol**. Devrimi bu aşamasında silahlarıyla kan içinde boğamayacaklarını anlayanlar, St. Petersburg proletaryasının yunkerleri ve subay okulu öğrencilerini dağıtışını görenler, sabotajlarına bu kez **alkolü** de ekleyip devrimi şarabın ve votkanın içinde boğmayı planlıyorlar. St. Petersburg'da dünyanın en lezzetli, en zengin şaraplarıyla likör ve votkaları mahzenlerde stoklanmış duruyor. Karşı devrimci hükümetin ajanları geceleri birdenbire ortaya çıkarak "Romanov'ların bıraktıklarını içelim" sloganıyla kitleleri kışkırtıp önlere düşüyorlar. İşçileri, erleri şarap mahzenlerinin bulunduğu yerlere sürüklüyorlar. Halk birdenbire dünyanın en lezzetli, en güzel şaraplarına kavuşunca... alkolizm salgın bir hastalık gibi patlak ve-

riyor. Antonov-Ovseyenko durumu kendi tanıklığıyla şöyle anlattı (4): "Sorun, özellikle Kışlık Saray'ın mahzenlerinde saklı şaraplar konusunda sakıncalı boyutlara ulaştı. Şarapları korumakla yükümlü Prcobrajenski Alayının erleri tümünden sarhoştular. Hepsini kendinden geçip sızmıştı. Pavlovski Alayı da, en önemli devrimci desteğimiz olan bu alayın erlerinin de ayakta duracak halleri kalmamıştı. Zil zurna sarhoştular hepsi. Çeşitli alaylardan içmemiş, içmeyen ekipler oluşturulabilmesi için adamlar gönderiliyordu durmaksızın sağa sola. Ama hepsi sarhoştular. Devrimci Komiteler bile dayanıyorlardı. Zırhlı araçlarla halk dağıtılıyordu, ama hemen ardından halkı dağıtan ekiplerin ayaklarının birbirine dolaşarak sendeleye sendeleye yürüdükleri görülüyordu. Hele gece geldiğinde... işte o zaman tam bir curcuna başlıyordu. "Romanov'ların bıraktıklarını içelim" diye kıvanç içinde, delice bir coşkuyla koşuyorlardı insanlar kalabalıklara. Sonunda Helsingfors'tan gelen denizcilerle düzen sağlanabildi. Demir gibi sağlam iradeli bu insanlar içmekten intihar etmeyi yeğlerlerdi. Vasili-Ostrov varoşlarında anarşist sendikalistlerin yönettiği Finlandiya Alayı, alanın orta göbeğinde, şarap yağmacılarını kurşuna dizmeyi ve tüm şarap mahzenlerini havaya uçurmayı kesin karara bağladı".

Alkolizm salgınının cepheyi nasıl sardığını İ.Dimitriyev şöyle anlattı (5): "Birdenbire, hiç beklemediğimiz bir zamanda karşımıza çıkıverdi alkol, hem de şaşırtıcı bir bollukta. Petrol ya da benzin etiketli bidonların içinde geliyordu içki. Yiyecek içecekleri tüketmiş birlikler durumu birdenbire kavradılar. Nasıl birdenbire anlaşıldı bidonların içinde içki olduğu? Bu, bozguncu zehiri gönderenlerin bugüne değin açıklığa kavuşturulamamış bir gizidir. Petrol ya da benzin bidonlarının içinde içki olduğunu öğrenen koskoca bir alayın, koskoca bir taburun erleri, hemen, herşeyi bir yana iterek bidonların üzerine atılıyorlardı. Matara taşımayı yasaklayıp ellerinden mataralarını almak istedik. Ama hiçbir önlem yeterli olmuyordu. Bu durumu Minsk'te ve bizim daha çok gerilerimizdeki Orça'da da gördük. İlk kez Orça'da Smolensk'ten gönderilen tam tamına ağzına dek dolu 17 vagon içki aldık. 15 Kasım'da durum zar zor hiç olmazsa birazcık düzeltilebilmişken bu kez üzerlerinde yulaf, ringa balığı, odun gibi etiketler yazılı bidonlarda tam 22 vagon içki daha geldi. Ve hepsinin içinden de son derece leziz şarap-

lar çıktı (...) Devrimci Komite üyeleri bile içkiye kaptırılmışlardı kendilerini. Son derece güvenilir yedi kişilik ekiplerden oluşan müfrezeler kurduk.

Bu müfrezeler iyice silahlandılar. Gecenin saat 10'undan sabahın 2'sine dek aralıksız bir köşede bekleyip ardından sükun eden ikinci konvoyun fıçılarını bir bir deldiler".

Amaç düşman karşısındaki birlikleri sızdırıp özellikle Almanların St. Petersburg üzerine yürümelerini sağlamaktı. Burjuvazinin kitleleri öldürücü, uyuşturucu silahı alkolizmle savaşabilmek için St. Petersburg'da 2 Kasım'da olağanüstü yetkilerle donatılmış tam yetkili bir komiserlik kuruldu. Şarap yağmacılarının bazıları alanlarda kurşuna dizildiler. Troçki bu konuda Sovyette şunları söyledi: "Votka da tıpkı söz gibi politik bir güçtür. Devrimci konuşma, egemenlere karşı savaşım verme bilincini uyandırır. Eğer sarhoşluğun önünü alamazsanız, bize bomboş zırlı arabalardan başka hiçbir şey kalmayacak. Şunu aklınızdan çıkarmayınız; ayyaşlıkla geçen her gün onları zafere bizi de eski köleliğimize yaklaştırır".

İŞÇİ VE KÖYLÜLERİN DEVLETİNİ YIKABİLMEK İÇİN DIŞ KAYNAKLI GİRİŞİMLER (6):

- Dost bilinen Finliler, Alman birliklerinin desteğinde Finlandiya kıyılarından gerçekleştirdikleri bir çıkartmayla ta Murmansk hatlarına dek sarktılar.

- Birlikte anlaşmalarla bağlı olduğumuz İngiltere ve Fransa'nın ortak kuvvetleri general Miller'le Ironside kumandasında Murmansk'ın kuzeyindeki Kem, Onega ve Arhangelsk'i ele geçirip Şenkursk'a doğru inmeye başladılar.

- 1400 kilometrelik kuzey cephesinin Finlandiya Körfezinin sağından başlayıp ta buraya, yani Ukrayna'ya dek olan 600 kilometrelik kısmı tümüyle Alman silahlı kuvvetlerinin işgali altında. Almanlar Pskovu, Minski ellerinde bulunduruyor. Von der Goltz'un

süvari birliklerinin yardımıyla Riga'yı Letonyalıların işgaline bırakıyorlar.

- Bakü, İngilizleri çıkarma yapmak için çağınıyor. İngilizlerin Bakü'yü silahlı kuvvetleriyle ele geçireceklerine kesin gözüyle bakılıyor.

- Menşeviklerin yönetimindeki Gürcistan bağımsızlığını duyuruyor.

- Çekler artık tümüyle Volga bölgesini denetimlerinde bulunduruyorlar. Kazan, Simbirsk, Samara, Kursk, Voronej, Çaritsin (bugünkü Stalingrad) Çek silahlı kuvvetlerinin denetimi altında. Çekler daha sonra Sibiryaya içlerine doğru çekile çekile, Sovyetlere karşı, bölgesel bağımsız ya da Sovyetlere düşman hükümetlerin oluşmasını gerçekleştiriyorlar. İşçi ve yoksul köylülerin devletine karşı bu hükümetlerin Çek süngüleri altında oluşmasını büyük ölçüde gerçekleştirenler menşeviklerle sosyalist-devrimciler.

- İngilizler elde ettikleriyle yetinmiyorlar. Kendisiyle savaş sürecince yazgı birliği etmiş bir ülkenin topraklarını işgal etmenin utancını şu kadarcık vicdanlarında duymayan kapitalizmin doymak bilmez hırsı Murmansk'ı da bir saldırıyla ele geçiriyor. Elerimizi tutsak edip çoğunu acımasızca öldürüyorlar. Artık Almanlarla birlikte bize düşman onlar da. İkiyüzlülüklerini gizleyebilmek için gerek kendi kamuoylarına, gerek dünya kamuoyuna şaşırtıcı yalanlarını ustalıklı bir biçimde hemen üretmeye başlıyorlar: "Eğer biz Murmansk'taki silah depolarını ele geçirmeseydik, tüm bu araç ve gereçler düşmanımız Almanların eline geçecekti. Biz böylece bağlaşıklık devlet olan Rusya'ya yardım etmiş oluyoruz".

-Japonlar Vladivostok'a silahlı kuvvetlerini çıkarıyorlar. 70 binin aşkın Japon eri Rusya içlerine doğru ilerlemeye başlıyor.

İŞBİRLİKÇİ GÜÇLERİN SALDIRGAN EMPERYALİST GÜÇLERLE ELBİRLİĞİ SONUCUNDAKİ UYGULAMALARI:

- Gericici generallerden Kolçak, Samara ve Kazan üzerine yürüyor. İngilizlerle Fransızlar General Kolçak'ı Rusya'nın tek sorum-

lusu ve yetkilisi olarak gördüklerini, onu Genel Vali olarak atadıklarını dünya kamuoyuna duyurmakta hiçbir sakınca görmüyorlar. Bu, "Bolşevikler bizim düşmanımızdır. İşçi ve yoksul köylülerin devletini tanımıyoruz" demektir. Oysa tanınmak için elimizden geleni yapıyoruz. Ama Londra ve Paris'ten eli boş dönüyor Kamenev yoldaş. Ve Sovyette yaptığı konuşmada şunları söylüyor: "Ne yazık ki yalnızız".

- Kolçak'ın planına uygun olarak isyancı General Denikin Kuban'ı, Don'u ele geçiriyor. Moskova üzerine doğru güçlü silahlı kuvvetleriyle sarmaya başlıyor. Bu hat doğrultusunda kendisine karşı çıkarılabilecek hemen hemen hiçbir ciddi güç yok. Moskova'nın öne General Denikin'in kuvvetlerine karşı alabildiğine açık.

- St. Petersburg'un hemen güney-batısında beyazların ordusu Rodziyanko'nun kumandasında gittikçe güçlenip kırsal kesimi denetimi altında tutmaya çalışıyor. Kısa bir süre sonra buraya Kuzey-batı ordularının başbuğu General Yudenic, Amiral Kolçak tarafından atanıyor. Elli yaşlarında boğa gibi kalın boyunlu ve de uzun bıyıklı bu kan dökücü acımasız general, Rus-Türk Savaşında yüzbinlerce Türk köylüsünün ve genç erlerin de katili. Ama Rus burjuvalarının gözünde bu azılı general "Erzurum Kahramanı". Şimdi de bu katil adam, "Ne toprak, ne savaş ödentisi. Doğrudan barış" isteyen Rus işçileriyle yoksul Rus köylülerini bir kaşık suda boğabilmek için St. Petersburg'a girmeye hazırlanıyor. St. Petersburg'un boşaltılması sorunu tartışılıyor. Ne ki kent kendini savunmazsa o zaman Denikin'in güçleriyle birleşen Yudenic'in güçleri devrimcilerin herhangi bir kentte artık üstlenmelerine hiçbir zaman olanak vermeyeceklerinden kentin kendini savunması birdenbire büyük bir önem kazanıyor. Kent sokak sokak, ev ev savunulacak. Zinovyevin sorumluluğunu Troçki üstleniyor. Bu sırada Troçki doğu cephesinde savaşıyordu.

- Kırsal kesimde zengin köylüler silahlı ayaklanmaların kışkırtıcılığını yapıyorlar. Binlerce Yahudiyi öldürtmekten sorumlu Ukraynalı milliyetçi politikacı Petliyura, önce Denikin'e karşı savaşır sonra bolşeviklere karşı çıkan anarşist Mahno ve Grigoriyev'in kara bayraklı silahlı kuvvetlerini destekleyerek Ukraynalı devrimci-

leri acımasızca öldürüyor, kurşuna diziyor, evlerini yağmalatıyor. Karşı-devrimci güçler Yaroslav'ı ele geçirdiklerinden Rubinsk, Kontroma, Nijni-Novgorod üzerinden devrimci başkente doğru sarkınaya hazırlanıyorlar. Bunun için tüm bağlaşıklık devletlerin Rusya sorumlusu Genel Vali Amiral Kolçak'tan kendilerine eyleme geçme buyruğu vermesini bekliyorlar.

- Bir avuç devrimci tüm dünyanın silahlı kuvvetlerince hemen hemen çevrilmiş durumda. Proletaryanın ve yoksul köylülerin, bu **cahil pleblerin** devletini yerle bir etmeleri için yalnızca çemberin henüz açık kalmış Finlandiya Körfezi ağzının kapanmasını bekliyorlar. Almanlarla anlaşan İngilizler bu açık ağzı da kapayabilmek için sonuçta kendi filolarını Finlandiya Körfezine gönderiyorlar. İngiliz filosu bir gece baskınıyla bir kızıl destroyerimizi batırıp Spartaküs ve Astroil destroyerlerini tutsak edince, emperyalizmin örsünde dövülmüş çelikten ağız birdenbire kenetlenip üstümüze kapanıyor.

- ABD büyükelçisi Francis ile Fransa büyükelçisi Noulens dış emperyalist güçlerin Rusya'daki girişimlerini iç güçlerin girişimleriyle birlikte uyum içinde geliştirip yürütmenin son hazırlıklarını artık tamamlıyorlar. Herşeyin hazır olduğu, tüm planların tamamlandığı, en küçük ayrıntıların bile yeniden, yeniden gözden geçirilip kesinleştirildiği bir zamanın sonunda **Lord Churchill** Lordlar Kamarasında, Mösyö Pishon Ulusal Mecliste ama ikisi de aynı saatte yaptıkları bir açıklamayla "**Bolşeviklerin ezileceklerini**" dünya kamuoyuna artık resmen duyuruyorlar.

- Yoksul köylülerle işçilerin iktidarının "Düşmanımın düşmanı benim dostumdur" diyebilecekleri bir tek devlet yok. Dünya burjuvazisi tam bir anlaşma, birlik içinde **pleblerin** devletini yıkmak için geliştirdikleri kısaç planını ve her türlü ambargoyu uygulamaya koyuyorlar. Feodaliteyi nasıl kanla yıktıklarını bilenler, acımasızlıkları, kinleri, öfkeleri alabildiğine yoğunlaşa yoğunlaşa tüm silahlarıyla acımasızlıkları, kinleri, öfkeleri alabildiğine yoğunlaşa yoğunlaşa St. Petersburg'u çevreleyip kuşatıyorlar.

- Açlık... Sonu gelmez bir gece gibi **açlık**... Açlıktan ölüyoruz çok kez. Açlıktan, karşıımızdaki düşmanlarımızdan korktuğumuz-

dan daha çok korkuyoruz. 1 milyonu aşkın insanımız açlıktan ölüyor. Düşmanımızdan korktuğumuzdan çok korkuyoruz ondan. İçimizde çünkü...onu engelleyebilecek, acısını, kıvrım kıvrım dolaşan sancısını durdurabilecek bir güce sahip değiliz. Memniden çok **buğdaya** gereksinmemiz var. Buğdaysa **kulakların** elinde. Dünya finans kapitalinin elinde buğday. Pleblerin açlıktan ölmesini, kendi kendinde diz çöküp çözümlmesini bekliyorlar. İki buçuk yıl süreyle uyguladıkları amansız ambargoda mektup bile girmedir sınırlarımızdan içeri...

- Moskova'da yapılan bir halk toplantısında Troçki elinde tuttuğu bir avuç telgrafı bir bir okuyor devrimci halka:

"Viksi, Nijni-Novgorod Hükümetinin çektiği telgraf: 'Mağazalar bomboş. Üretim son derece güç koşullarda yapılabilir. İşçilerin %30'u aç olduklarından işlerinin başına geçebilecek gücü bulamıyorlar kendilerinde. İşbaşı yapabilenlerin çoğu da tezgahlarının başında düşüp kalıyorlar.'

Sergeyev-Possada'dan çekilen telgraf: 'Ya ekmek gönderin bize ya da tümünden yittik.'

Briyansk'tan 30 Mayıs'ta çekilen telgraf: 'Öldürücü korkunç salgın bir hastalık..Özellikle çocuklarda ölümcül. Maltsov ve Briyansk fabrikalarındaki kayıplarımız alabildiğine yüksek...

Klin (Moskova yakınında): 'Kent iki gündür tümüyle ekmeksizdir'

Paslev-Possada'dan çekilen telgraf: 'Halk aç... Buğday edinmemiz olanaksız...'

Doregobuj'dan çekilen telgraf: 'Kıtık ve salgın her yanı kasıp kavuruyor.' "

Ama buğday var. Yalnızca Kafkasya depolarında 140 milyon puda erişti buğday stokları. Büyük kentlerin aylık buğday gereksinimi 15 milyon pud olduğuna göre neredeyse bir yıllık buğday stokumuz var elimizde. Ama biz açlıktan ölüyoruz. Peki niçin çıkmıyor buğday ortaya? Niçin, böyle dopdolularken...? Ve buğdaysızlık bize, bir avuç bolşeviğe konan ambargoların en çetini, insanı için için kemiren bir silah, buğdaysızlık...**Buğdaysızlık...**

***

Georgi Vasiliyeviç yukarıdaki tabloyu çizdikten sonra birdenbire sustu, uzun süre konuşmadı. Bunun nedenini önceleri anlamakta güçlük çektim. Daha sonra durumu anladığımdaysa artık işiştten geçmişti.

Georgi Vasiliyeviç'in gittikçe belirmeye başlayan donukluğu aslında XI.Bölümün sonlarına doğru iyice ortaya çıkmıştı. Znamenskaya Alanındaki anlatısının bir çok tümcelerini yineliyor, bazen de daha önce söyleyip geçtiği bir tümceyi yeni baştan ele alıp bu kez hiç değişikliğe uğratmadan bir kez daha söylüyordu. Bu durumu önceleri anlatısının görüntüsüne kendisini kaptırmış olmasıyla açıklamaya çalıştım. Ama şimdi böyle birden bire susuşu ve uzun süre konuşmayışı karşısında tedirginliğim artmaya başladı. Kuşkusuz Georgi Vasiliyeviç yukanda çizdiği tablonun değerlendirmesini benim yapmamı istiyordu. Yukarıdaki tablo apaçık şunu söylüyordu:"İşte bunca zorlukların içinden geliyoruz.Bunca olumsuzlukları kırıp geliyoruz, olumsuzlukları olumlulaştırıyoruz. Beklenmeyen şeyleri gerçekleştirdik. İşte bu nedenle devrim yapmaya kararlı olanlar ya da devrim için yola çıkanlar işin su götürür yanı olmadığını çok iyi anlamalıdırlar..."

Yukarıdaki tablodan üç aşağı beş yukarı çıkarılabilecek yorum ve öğreti buydu belki. Georgi Vasiliyeviç'in bu yorumu kendi başıma yapmam için beni kendi kendimle yalnız bıraktığını sanıyordum. Oysa gerçek sandığım gibi değildi. Bu bölümde Georgi Vasiliyeviç'in kendi yazgısı da belirleniyordu. İşte Vasiliyeviç'in durgunluğu buradan kaynaklanıyordu. Karşısında yeniden ölecek bir devrimcinin kişisel sayılabilecek dramını yaşayacaktım. Bu Georgi Vasiliyeviç'in yazgısıydı. Kendisinin devrim tarihinde adına rastlayan her kişi eğer onu böylesine dinlemek gerekliliğinc kendini inandırmışsa işte o zaman Georgi Vasiliyeviç onun karşısında bir kez daha acısını ve düşüncesini tıpkı ilk gündeki gibi yaşayarak ölüyordu. Ama bu yenileşen yeniden ölümlerin her bitimi yeniden bir dirilişti Georgi Vasiliyeviç için. Tıpkı zincire bağlı Prometheus gibi. Demirci Hephaistosun bir kayaya bağladığı Prometheus, tanrıların buyrukçusu Zeus'un öğrenmek istediği gizi söylemeyince, "gökleri yerleri bir eden, okyanusları birbirine katıp birleştiren" öldürücü yıldırımını Prometheus'un göğsünde parçalar,

onu yerle bir eder, ama yine de öldüremez; çünkü Prometheus ölümsüz bir tanrıdır, yani tanrılar kralı Zeus'un bile kendisini öldürmeye gücü yetmeycektir hiçbir zaman. İşte tıpkı onun gibi Georgi Vasiliyeviç te yeniden diriliyor, ölümsüzlüğünü ebedileştiriyordu. Ama bir gerçeği de görmemezlik edemezdim. Vasiliyeviç bu bölümde bir bakıma kendi yazgısını da anlatmak zorunda kaldığı için karşımda gerçekten derin bir acı çekiyor, olayları ilk günkü gibi yeniden yaşıyor ve işte sonuca...o istenmeyen ama kaçınılmaz ve şaşırtıcı sonuca öylece gidiyordu... ilk günün acısında.

Bu bölümdeki anlatısının zaman zaman durağanlığı belki buradan kaynaklanıyordu. Bunu anladığım zaman işte "Bu bolşevikten ne öğrenirsem kardır" düşüncesinin opürtünizminden dehşetli utandım. Kendi kendimde dehşetli bunaldım.

Georgi Vasiliyeviç öykünün bu bölümüyle gerçek yaşamındaki yazgısını bir kez daha yaşaya yaşaya, bir kez daha kendi kendinde zamanlaya zamanlaya yorulup, bir kez daha kendi kendisinde kendisini uzun açlığına mahkum edip karşımda öyle ölecekti. Bunu kavramakta çok geç kaldım.

Bir insanın ölümüne tanıklık hiçbir zaman hoş bir olay değildir. İşin başında Georgi Vasiliyeviç'in böyle bir sonuçla karşımda öyküsünü noktalayacağını bilseydim kendisini dinlemekten kaçınır mıydım diye kendi kendime zaman zaman sordum. Kaçınmazdım. Nedeni de Georgi Vasiliyeviç'in bu "kauksız ve gösterişsiz" devrimcinin, son derece önemli gizini açığa çıkarmasıydı. Bu **gizin** yani bir bakıma kendisini ölüme götüren bu **gizin** öylesine önemli bir öğretisi ve devrimci bir eleştirisi vardı ki, kesin olarak bu gerçeğe sırtımı dönemezdim. Vasiliyeviç'in karşımda öleceğini bilsem bile...

Ve Georgi Vasiliyeviç bu bencilliğimi anlamış gibi gözlerinde koyu bir buğu, anlatısını sürdürdü...

İÇ SAVAŞTAN BİR KESİT: KÜÇÜK BİR TREN İSTASYONU: SVİYAZ

- Georgi Vasiliyeviç... Georgi Vasiliyeviiiççç...

Kim böylesine coşkuyla, kıvanç dolu bir sesle seslenebilir bana? Dönüp bakıyorum ama ilk bakışta kimseyi göremiyorum. Sesin geldiği yörede St. Petersburg Genç Komünistler Örgütünün Sviyaz'ı savunmaya gelmiş olan gönüllüleri var. Onlardan birinin beni tanıdığı olmasa olmaz. Erilere dönüp bakıyorum. Parçalanmış kepleri, söküklere havada uçan giysileri içinde, cırbanağı çıkmış botlarını sürükleye sürükleye sabah çaylarını ve de yanında verilen bir iki kuru peksimeti almak için istasyon binasının hemen yanındaki erzak çadırına yönelmişler... Hiçbiri böyle coşkulu bir biçimde adımı ünleyemez. Hiçbirinin hiçbir şeye aldıracağı yok çünkü. Sabaha sağ çıktıklarına bile şükretmeyi unuttular onlar çoktandır. Tam bir umursamazlık içinde donup kalmışlar gibi. "Ah", diyorum kendi kendime, "adımı haykırıyorum kıvançla kendime... moralimi düzeltmek için olmalı. İnsanın kendisinde bile farkına varamayacağı bir dürtüyle kendi kendini onarması belki de böyle zaman zaman kendi denetiminden kaçmasıyla gerçekleşiyor..."

Elimdeki bildirilerle yeniden kalabalığa doğru yöneliyorum. Kazan'ın kuzey-batısında görev üstlenmiş 5.Orduya ve tüm birliklere dağıtılması gerek bu bildirilerin. Trenden yeni indim. Gece uyuyup uyuyamadığımı yada ne kadar kestirebilme olanağı bulduğumu bile anımsayamıyorum. Kazan önlerinde son derece zor, sıkıntılı, bunalımlı günler yaşıyoruz. Devrimin yazgısı, bu koskoca dünyada sanki bu küçük istasyonda belirlenecek gibi birden büyük bir önem kazandı. Troçki'nin, "Devrimci Savaş Sovyeti Başkanı"nın treninde görevliyim.

- Georgi Vasiliyeviiiççç... Georgi Vassilieviiiççç....

Aldımadan yürüyorum. Elimdeki günlük emirleri bildiren bildirilerin tüm seksiyon şefleriyle komiserlere bir bir ulaştırılması gerekiyor. Kendi kendimde yitirecek zamanımın olmadığı belli.

Birinin omuzuma dokunmasıyla başımı çevirip baktım ister istemez. Koyu lacivert gözlerinin içi bir bahar sabahı gibi gülen genç bir delikanlı. Nedense, hiç ilgisi yokken, sanki onunla birlikte birden Katyuşa'yı da görür gibi oluyorum yada Katyuşa bir şimşek gibi çakıyor beynimde.

- Georgi Vasiliyeviç, diyor karşımdaki, beni tanımadınız mı?

Bakıyorum. Tanımam olanaksız. Kolunda Parteyni Komitet yazılı pazubandından ilk anladığım St. Petersburg gönüllülerinden olduğu. Genç Komünistler Örgütünün gönderdiği militanlardan. Sviyaz'a gelişleri de öyle çok olmadı. Sanırım bir ya da iki hafta...

- Ben Aleksî, diyor karşımdaki... Aleksî...

Yine çıkaramadığımı anlayınca:

- Viborg Mahallesinden Aleksî... hani 26'sı sabahı...

İşte o zaman birden anımsıyorum kendisini. Anımsamamla birlikte birbirimizle kucaklaşmamız bir oluyor.

- Aleksî, sen ha? Demek Genç Komünistler Örgütündensin? Onlarla mı geldin Aleksî?

-Evet onlarla, gönüllülerle geldim Georgi Vasiliyeviç... Sviyaz'ı savunmak için...

Aleksî'yi görmek birdenbire elimi yüzümü yıkamışım gibi diriltiyor beni. Birden kendime geliyorum. N'oldüğünü tam biçimlendiremediğim bir kıvancı yakalamış gibiyim. 26'sı sabahı Viborg Mahallesinde Aleksî'yle birlikteydik. Aleksî sanırım 17-18 yaşlarındaydı o zaman. Putilov fabrikalarında çalışıyordu. Çann sarayından kovuluşunun resmini yapmak istiyordu. Viborg proletaryası, çar otokrasisine karşı amansız, destanımsı bir savaş veriyordu

o dönemde... "Hey tanrım zaman bile nasıl boyutlarını yitirdi bu amansız savaşta. Dün gibi yakın hemen gerimizdeki olay, başımı çevirip bakiğimde sanki yüzyıl gerimizde yaşanmış bir öykü gibi duruyor". İşçi Eylem Komitesinin genel grev kararını kaldıran karar alışıni Aleksî'yle birlikte izlemiştik. Aleksî duvarlardaki tablolara, 1871 Komünü'nü öyküleştiren resimlere uzun uzun bakıyor, yanımda coşkuyla bir o tablodan bu tabloya, bir bu tablodan ötekine koşuyordu. Bunda etken olan ögenin benim üniversite öğrencisi olmamdan kaynaklanan bir yanı da vardı. Benimle tartışmak, resim sanatı konusundaki düşüncelerimi öğrenmek istiyordu. Aleksî'nin yapmak istediği resim ilkeldi belki. Kışlık Saray'ın kocaman kapısından çarın kışına bir proleter tekmesi ve çar havalarında uçarken Kışlık Sarayın pencerelerinde kocaman kocaman başlarıyla kadınlı erkekli proleterlerin kahkahaları... Resimden çok bir karikatürdü belki Aleksî'nin yapmak istediği. Ama onun Tuileries Sarayında Demirci tablosuna nasıl kıskançlıkla baktığını görenler yapmak istediğinin hiç te yalnızca bir çizgi anlatımıyla yetinemeyeceğini kestirirlerdi...

Yaşamın koyu lacivert gözlerinde dalga dalga coştığı gözlerine dalıp gidiyorum Aleksî'nin. Sanki bu dalgaya yakalanmış gibi kıvançla:

- Aleksî, diyorum, çarın Kışlık Sarayından kovuluşunun resmini bitirdin mi?

- Hiç ama hiç zamanım olmadı Vasiliyeviç yoldaş. Hem zamanım olmadı hem de yeterince param. Bu ikisi bir arada olduğunda -eğer bende hala iş kalmışsa- o zaman da çarın değil Ekim Devriminin resmini yapmak isterdim. Burjuvalar ve ikiyüzlü küçük burjuvalarımızın oluşturduğu hükümetin tutuklanışının resmini. Antonov-Ovscyenko yoldaşın onları nasıl Petropavlovskaya Kalesine götürdüğünü gördüm çünkü.

"Devrime bir buçuk gün kala, St. Petersburg proletaryasını tüm partiler, tüm kuruluşlar, tüm sendikalar terk etmişti. Bir vebalidan el etek çeker gibi kaçmışlardı yanından. St. Petersburg proletaryasının elinde kala kala yalnızca kendiliğinden, kendisinde oluştur-

duğu Genel Grev Ve Gösterileri Yürütme Komitesi, öteki adıyla Eylem Birliği Komitesi kalmıştı. Bu komite de genel grev kararının kaldırıldığını, pazartesi gününden itibaren işbaşı yapılacağını duyurduğunda... işte o zaman Viborg Mahallesinin işçi kadınlarıyla erkekleri yalnız, yapayalnız kalıverdiler. Bu yalnızlığın yanında hiçbirşey daha yalnız olamazdı. Kitlelerin yalnızlığının nasıl yoğun, nasıl acımasız bir bunalımda olduğunu ilk kez görüyordum..."

- Ah Aleks, sen hiçbir zaman resim yapma olanağını kendinde bulamayacaksın korkarım. Belki de yarın birgün bana "Ben Ekim Devriminin resimini değil ama ünlü Sviyaz Savunmamızın resimini yapmak istiyorum" diyeceksin. "Burada dövüşenleri ölümsüzleştirmek istiyorum". Sen bahaneler yaratan koca bir tembelsin Aleks...

"Viborglular bir yara gibi kanayan yalnızlıklarına rağmen başlattıkları savaşını sürüne sürüne de olsa bırakmamak kararındaydılar. O gece sabaha dek Aleks'iyle birlikte dolaşmıştık Viborg Mahallesi. Arkadaşlarım kendi bölgelerine dönmüşlerdi. Örneğin Simenon... Ah Simenon... şimdi Katyuşa'yla nişanlı. Belki de evlendiler Katyuşa'yla..."

- Belki de haklısın Georgi Vasiliyeviç... ama sonunda yapacağım, göreceksin. Hem belki de resim yapmama gerek kalmadan, öyle bir şey yaparım ki, yaşamımda onunla ölümsüzleşir devrim bende... Ne dersin? Yoksa yine işin kolayına mı kaçıyorum?

" Ah Aleks, seni gördüğüm için nasıl kıvançlıyım. Viborglular o geceki tüm yalnızlıklarına, tüm kendini terkedenlere rağmen sabahleyin dalga dalga köprüleri aşıp General Habalov'un askerleri karşısında yeniden savaşıma başladılar. Ve de o gün devrimin bir köşesini döndüler işte. Yine kazanacağız. Tüm iç ve dış düşmanlarımızla böyle kuşatılmış olmamıza rağmen yine yarıp çıkacağız bu çemberi. O zaman Lenin yoktu. Çok uzaklardaydı. Troçki de yoktu. Bolşevik Parti örgütsel yapısını böylesine bir savaş düzeyine eriştirip kitlelerle bugünkü gibi kenetlenmiş değildi daha. Üstelik proletarya, iktidarı da almış değildi. Ama yine de proletarya yendi. şimdiyse, düşmanlarımıza rağmen iktidardayız. Başımızda Lenin ve Troçki var. Parti kitlelerle tam bir kenetlenme ile iç içeliğini oluştunmuş..."

öyleyse yeneceğiz Aleksî... tüm bizi amansız silahlarıyla kuşatanları yarıp geçeceğiz. Çünkü bizim için artık başka hiçbir çıkış yolu yok".

Artık Aleksî'yle konuşmalarımız içe kapanıklığını yitirip açık bir netlikte birbiri üstüne düşüyor kıvançla...

- Ne zaman buraya geldiniz Aleksî..?

- Buraya gelmeli on iki gün oldu Vasiliyeviç yoldaş...

- Bakıyorum Parti üyesi de olmuşsun....

- Temmuzdan sonra kaydım yapıldı...

- İlk görevin bu mu?

- Hiç ilk görev kalmış olur mu bu zamana dek Vasiliyeviç? Ekim eyleminde Parti binasının korunmasında görevliydim. Sonra bakanlıkların teslim alınmasında görevlendirildim. Şimdi de buradayım.

- Burada işin-oldukça zor Aleksî...

- Biliyorum Vasiliyeviç. Zorluk yönetimden kaynaklanıyor Georgi Vasiliyeviç... Gördüklerimiz bizi düşündürüyor.

- Ne gibi Aleksî?

- Biz St. Petersburg gönüllüleri olarak kendi aramızda yaptığımız tartışmalarda bir gerçeği saptamış bulunuyoruz. Düşmana karşı yeterince önlem alınmamıştır; bu bir. İkincisi; düşmana saldırmak için yitirdiğimiz her gün bizim karşı tarafa tanıdığımız bir avantajdır...

Aleksî ne kadar değişmiş. Çocuksu gibi gelen heyecanını derin bir hazla izliyorum. Ama kesin bir gerçek var. Nasıl durumda olduğumuzu bilmiyor Aleksî. Konuşma ilerleyince tüm St. Petersburg gönüllülerinin Şviyaz'da nasıl bir konum içinde olduğumuzu bilmediklerini daha iyi kavnyorum. Hiç kuşkusuz bunu -bir ölçüde- kendilerine anlatamamakta da biz sorumluyuz. Ama herşey

öylesine yoğun ve üst üste geliyor ki, zaman zaman hangisinin daha önemli olduğunu bile farkedemeden önümüze ne gelmişse onu gerçekleştirilmeye koyuluyoruz. Aleksî ise eleştirilerini sürdürüyor:

- Buradaki durumu hiç te iyi görmüyoruz Georgi Vasiliyeviç...

- Ne gibi Aleksî?

- Özellikle erlerin durumu...

İşimin çokluğuna karşın Aleksî'yle tartışma, biraz daha konuşabilme olanağını yaratabilmek için istasyonun banklarından birine yan yana oturuyoruz.

- Anlat bakalım Aleksî, durumu nasıl görüyorsunuz? Askerin durumunda sizi kaygılandıran ne?

- Erler süncpe...

Hafifçe dönüp Aleksî'ye bakıyorum. Birden söyleniveren herşey karşısında böyle şaşırverdiğim için. Aleksî gözleriyle bir eri izliyor. Bana göstermek, böylece söylediğinin doğruluğunu kanıtlamak istercesine. Ben de Aleksî'nin baktığı ere bakıyorum. Sonbahar serinliğinin şimdiden başladığı bu yüksek platoda kaputunu omuzuna atmış er, bir karış sakallı yüzü, elinde maşrapasıyla sanki yerde sürünmüş gibi kendini sürükleye sürükleye erzak çadına doğru yürüyor. Bezginliğini sürüklüyor sanki. Aleksî gözlerini erden ayırmadan:

- Şuna bak Vasiliyeviç, tann aşkına bir bak... kendisinde nasıl diri hiçbir şey kalmamış bu adamın... Bu erlerin devrimi koruması, devrim için çarpışması gerçekten olası mı? Biz inanmıyoruz. Gördüklerimiz bizi şaşırtıyor.

- Durumu böyle mi görüyorsunuz siz, St. Petersburg'un genç komünist gönüllüleri?

- Evet böyle görüyoruz Vasiliyeviç yoldaş. Tüm bu adamları

uyuşuk kediler gibi istasyon binasının döşemelerine kıvrılıp saatlerce öyle kıpırdamadan yatıyorlar Vasiliyeviç... tek kıpırtıları güneşe doğru yön değiştirmeleri. Hiçbirinde devrimci ateş yok bunların...

- Peki ne öneriyorsun Aleksi? Ya da bu eleştirileriniz bir önceri biçiminde kesinlik kazandı mı?

- Bak Vasiliyeviç, senin önemli bir görevde bulunduğunu biliyorum. Devrimci Sovyet başkanının treninde görev üstlenmişsin. Eleştirilerimize kulak verin. Buraya geldiğimiz zamanki coşumuzun onda biri bile kalmadı biz de. Onlar gibi uyuşmaya başladık bizde. Bunun sakıncalarını kendi aramızda tartıştık. Bir kez, biz gönüllülerle ilgilenen yok. Ne yapacağımızı, ne işe yarayacağımızı bile doğru dürüst bilmiyoruz. Asıl görevimizin cephede ajitasyon çekmek olduğunu sanıyorduk. Örgütümüz böyle söylemişti. Kendi kendimize yine de birşeyler yapmaya çalışıyoruz, bize yol gösteren olmamasına karşın. Bir olanak yaratıp bu adamların hemen bit gibi yakasına yapışıyoruz. Sosyalizmin creklerini, yanları yaratmada bize de, partiye de, er yoldaşlara da düşen görevleri bir bir anlatmaya başlıyoruz. Bir kısmı bizi dinlerken kendi uyuşukluğu içinde sanki ninni dinlemiş gibi yeniden sızıp kalıyor. Bizi şöyle böyle dinleyebilen ötekiler de saçma-sapan bir soruyla anlattıklarımızı ağızımıza tıkıyorlar: "İyi güzel de niye bunları gelip bize anlatıyorsunuz siz?" diye. Sonra kışkırlarını dönüp kıvrılıveriyorlar. Bir başkası bizim komite başkanıyla düpedüz alay etti. "Arkadaş" dedi, siz genç komünistlerin ne yeni, gıcır gıcır bottanız var öyle... Versenize onları bize. Ya da şu örgütünüzde bir duyuru sallayın da bize lafla peynir gemisi yürüteceklerini sananların yerine dağa iş yarar şeyler göndersin; bot, yiyecek, içecek, kaput... cephane...

- Peki nasıl değerlendiriyorsunuz bu durumu Aleksi?

- Biz şöyle düşünüyoruz; bu düşüncemizi de resmen bir delegasyonla Troçki yoldaşa iletacağız. Bu erler ideolojik eğitimden geçirilmelidirler. Bunun için bizim hergün bu erlerle ideolojik eğitim çalışması yapmamıza olanak tanınsın. Bir günlük emirle başta komiserler olmak üzere tüm erlerin böyle bir eğitimden geçirilecekleri herkese duyurulsun ve bu hemen bir düzenlemeyle uygulansın. Düşman kar-

şısında böyle uyuşuk yatan bu adamlara devrimci sorumluluklarını hatırlatabilmenin başkaca bir çıkar yolu kalmadığına inanıyoruz.

- Bu adamlar dört yılı aşkın bir süredir savaşıyorlar Aleksî. Bunu hiç aklınıza getirdiniz mi?

- O zaman çar için savaşıyorlardı Georgi Vasiliyeviç. Eğer onları ideolojik eğitimden geçiremezsek şimdi kendileri için çarpışmakta olduklarını hiçbir zaman doğru dürüst kavrayıp anlayamayacaklar.

-Biraz önce izlediğin er var ya Aleksî, elinde maşrapayla, postalların ayaklarına pranga bağlanmış gibi sürükleyen... evet işte o.. bak şimdi orada, maşrapasına çay koydurtuyor... omuzunda düşecekmiş gibi duran kaputunu bile düzeltme gücünü kendinde bulamayan bu er ta Simbirsk'ten Kazan'a, Kazan'dan da buraya, Sviyaz'a kadar dövüşerek çekilen bir birliğin sağ kalabilmiş beş on erinden biri. Burada konuştuğunuz her erin Aleksî, derin bir savaş edimini olduğunu, savaşın dört yıllık uzak yollarından kan revan içinde yuğrula yuğrula geldiğini hiçbir zaman unutmamalısınız. Bence bu bir. İkincisi; kulağımıza geldiği kadar erlerin sizin hakkınızdaki yargılarına da kulak kabartmakla görevlisiniz.

-Ne gibi?

- Size başkentin şımarık çocukları olarak bakıyorlar. Laf ebeliğiyle suçluyorlar sizi. İlk çarpışmada tabanları yağladığınız gibi kaçacağınıza inanıyorlar. Aleksî inan bana bu durum Troçki ve Sekreteryasını derin derin düşündürüyor. Bu ikilemin kesin olarak ortadan kalkması gerektiğine inanıyoruz. Aslında bizim sizinle bu konuları tartışıp belli bir biçimde yeniden düzenlememiz gerekiyor ama öylesine hiçbir şeye tam anlamıyla yeterince zaman bulamıyoruz ki... günün ne zaman başlayıp ne zaman öteki güne geçtiğimizi bile çok kez anlayamıyoruz.

Aleksî kısa bir sessizlikten sonra:

- Büyük bir yanılğı içinde Troçki yoldaş, diye pattadanak konuşuyor. Yine şaşkınlıkla başımı kaldırıp ona bakıyorum. Yüzünde yoğunlaşmaya başlamış bir öfkenin ilk belirtilerini görüyorum.

-Bu erler kaçıp gitmeyi düşünüyorlar yalnızca, diye sürdürüyor konuşmasını Aleksî. Troçki yoldaşın komünistlerden çok çarçı dönemin erlerine önem vermesini de biz Genç Komünistler Örgütü olarak gittikçe artan bir kaygıyla izliyoruz. Doğu cephesinin başına niçin çarçı subaylar getiriliyor Vasiliyeviç? Onca yetenekli genç komünistler ve Partinin önde gelen kadroları varken Albay Vatzetis'in doğu cephesi kumandanı olarak atanmasını nasıl yorumlamalıyız? En önemli cephe şimdi doğu cephesi değil mi? Devrimin yazgısının belirleneceği bir cepheye gelip bakıyoruz ki... hep kilit noktalarda çarçı subaylar, çarçı kariyeristler. Bir devrimci ordu böyle mi oluşturulur Georgi Vasiliyeviç? 5. Ordu gibi son derece önemli bir ordunun başına getirilen de çar döneminin kariyerist subaylarından Slavın değil mi? Bu kariyerist subaylarla nasıl Kazan'ı geri alınız? Nasıl devrimci kahramanlıklar yaratabiliriz? Çarçı dönemin pırsık, yenik, kendi kendilerinde yorgun subayları Kızıl Ordunun başında böyle kilit noktalara getirildikçe Georgi Vasiliyeviç, işte erler o zaman şimdi böyle gördüğümüz gibi cansız, uyuşuk, güneşi köşe bucak kovalayıp bir köşede kıvrılıveren kediler gibi tembel ve uyuz olurlar... Bizim kesin kanımız bu doğrultuda...

-Kaç kez ateş ettin elindeki silahla Aleksî? Doğru yanıt ver bana. Böbürlenmeye, yığılınmaya kalkışmadan...

- Buna gerek yok Georgi Vasiliyeviç... Elimdeki silahla çok sık ateş ettim. Zorunluyduk buna. Çok sıkı bir eğitimden geçirildik. Örgütümüzün varlığını kanıtlamak zorundayız. Bu silahın sökümünü, yağlamasını, bakımını, yeniden toplanıp monte edilmesini en çok 20 dakika süre içinde gerçekleştirebiliyoruz.

Birden kalkıyorum. Dostça sımsıcak elini tutuyorum:

- Ah Aleksî, seninle bu konuları birlikte olumlu olumlu tartışmak, belli bir odak noktasına varmak isterdim. Buna nasıl zaman, bulacağımı da kestiremiyorum. Herşeyin çok iyi olduğunu söylemek olanaksız. Önerilerini yerine ulaştıracağım Aleksî, inan. Beni yeterince dinlemeye zaman bulabilirler mi, ya da dinleseler bile neyi ne kadar yapabilirler, onu bilemem. Yalnız siz de kendinize özen gösterin Aleksî. Özellikle erlerle ilişkilerinizde. Onları süncpe, uyuşuk, devrimci dirilikten yoksun görmenin ötesinde onları

anlamaya, onlarla birlikte olmaya bakın. Çarçı subaylar konusundada acele yargılara vardığınızı söylemekle yetineceğim. Zaman size düşüncelerimizi düzeltmede yardımcı olacaktır.

Dinle dostum; bugüne değin hiç düşmanla karşılaşmadın. Sen de, Genç Komünistler Örgütünden arkadaşların da. Şu karşı dağlar, şu hemen karşıımızdaki yükselteler düşman dolu Aleksî. Düşman hemen karşıımızda. Kazan'ı düşüren düşman bize oranla alabildiğine güçlü. Sen seni öldürmeye kesin kararlı düşman karşıısında elindeki silahınla daha hiç ateş etmedin. Bu düşman daha sana yüzünü hiç göstermedi Aleksî. O erler bu düşmanı çok yakından görüp tanıdılar. Bu ikisi birbirinden çok ama çok farklı şeylerdir Aleksî. Bunu unutmamanı isterim.

Belki sana doyurucu şeyler söyleyemedim ama pratiğin bana öğrettiğini anlamaya çalıştım. Yine görüştüğümüzde -belli olmaz, öyle hızlı, öyle sınavla dolu günler yaşıyoruz ki- bir bakarsın ben haksız, sen haklı çıkmışsın. Kendim için de bu kapıyı açık bırakıyorum...

Birbirimizden ayrıyoruz. Böyle birden ayrılışımız Aleksî'yi biraz şaşırtmışa benziyor. Koyu lacivert gözlerindeki gülümsemenin kınk döküklüğünde hafif istihza parıltıları görür gibi oluyorum.

***

Aslında Aleksî ve Genç Komünistler Örgütü militanlarının eleştirilerinde bir bakıma kesin haklı yönler de vardı. Neki bizi buraya getiren olayları yeterlice iyi kavrayıp değerlendirebilmiş değillerdi.

Çekler tümüyle doğu cephesini ele geçirmiş gibiydiler. Çekleri İngiliz silahlı kuvvetleri kesin bir biçimde destekliyorlardı. İş bununla da kalmıyor, menşeviklerle sosyalist-devrimciler kendileriyle hiç çekinmeden işbirliği yapıyorlar, Sovyete karşı bölgesel hükümetler oluşturuyorlar, bu bölgedeki Sovyet yönetimini ve bolşeviklerle işçileri amansızca öldürüyorlardı. Beyazlar Samara'yı ele geçirdiklerinden tehlikenin boyutları birdenbire hiç beklenmedik bir biçimde büyüdü. Beyazlar 8 Haziranda düşürdüler Samara'yı. Samara devrimcileri sonuna dek çarpıştılar. Ama Çekler kısa

zamanda durumu denetimleri altına almayı başardılar. Yabancı, emperyalist güçlerin süngülerinin gölgesinde sosyalist-devrimcilerden oluşan bir hükümet kuruldu. Hükümet üyeleri bir süre önce çara karşı savaşım vermiş, bu nedenle de adları bilinen kişilerden oluşuyordu. İ.Bruşvit, B.Fortunatov, V.Volski ve İ.Nesterofvdan oluşan gerici hükümet daha o gece, yani 8 Haziran akşamı duvarlara astığı afişle gerici hükümet programını açıklıyordu. Tüm Samara duvarlarını kaplayan bu afişlerde şöyle yazıyordu: "Ne monarşik gerici tepki, ne sosyalist girişim. Ama tüm demokratik hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması" (7). Demokratik hakların yeniden kurulması ve güvence altına alınması için Sovyetlerin ortadan kaldırılması yetmiyor, tüm bu işçi ve köylü delegelerinin bir gece içinde öldürülmeleri yanına bolşeviklerin de cesetleri uzatılıyordu. Yalnızca onlar değildi öldürülenler... Bolşeviklere yakınlığıyla bilinen herkes kılıçtan geçiriliyordu. İlk kez işte burada, benim doğduğum bu bölgede sınıf savaşımının tarihin tanıdığı en acımasız, en bağışlamaz savaşlar olduğunu duyup öğrenecektik. Kaçanların, Kazan'a doğru sığınabilenlerin anlattıkları şeyler inanılmayacak kadar korkunç, insanın düşsel gücünün dışına düşen gerçeklerdi.

Ne ki Kazan da daha fazla dayanamadı. Kazan 6 Ağustos sabahı düştü. Kazan'ın düşmesi artık doğu cephesinin tüm cephelerden daha büyük bir önem kazanmasına neden oldu. İki büyük devrimci kent, St. Petersburg ve Moskova, Kazan'ın düşmesiyle birlikte kendilerini derin bir tehlikenin içinde buldular. Bu tehlike hem ekonomik hem de stratejik açıdan gerçekten de büyük bir önem taşıyordu. Bu büyük rezerv böylece karşı-devrimci güçlerin eline geçmiş oluyordu. Bilebildiğimiz kadarıyla bu rezerv 657 milyon altın rubleyi aşıyordu. 100 milyonu aşkın banknot rezervi bunun dışındaydı. Ayrıca, diğer büyük kıymetler, altın ve platin stoklarını da bu 657 milyon rezervin içinde görmediğimize göre düşmanlarımızın eline ne yaman bir gücün geçtiğini kestirmekte kimse güçlük çekmez sanırım. Proletarya devletini temelinden dinamitlemek için bunun yarısı bile yeter de artardı bile o günkü koşullarda.

Kaldı ki Kazan, Nijni-Novgorod yolu üzerindeydi. Kazan'ı ele geçiren güçler bir solukta Nijni-Novgorod'da soluğu alabilirlerdi. Nijni-Novgorod'a ulaşan gerici güçler hiç kuşkusuz hemen güney-

de. Ukrayna bölgesindeki dış emperyalist ve onlarla işbirliği eden gerici güçlerle birleşecekler...bu birleşme gerçekleştiğinde, işte o zaman proletarya, ilk Moskova Grandüklüğünün elinde bulundurduğu bir alan içine sıkışıp kalmış olacaktı. Bu devrimci güçler için ikinci bir ateşten çemberin içine girmek anlamına geliyordu. Bundan çıkmanın, bu çemberi yanıp geçmenin de öyle pek kolay bir iş olmadığını biraz askerlik bilgisi olanlar bile anlayıp kavramakta güçlük çekmiyorlardı. Kapan içinde kapandı bu. Bu ateşten ikinci çemberin de üzerimize kapanmamasını sağlamak, ikinci kapanın kapısının üstümüze bir daha açılması olanaksız bir biçimde düşmemesini sağlamak için alabildiğine yüklenmek, alabildiğine savaşım vermek zorundaydık.

Bu nedenle Kazan'a doğru hazırlanabildiğimiz kadıyla yelini yola çıktık. Ama Kazan'ın düştüğünü yolda bir gün sonra yani 7 Ağustos sabahı trendeki telsiz telgraftan öğrendik. Bu bizim için tam bir darbe oldu. Buna rağmen yolumuzu sürdürdük. Zaten başka da çıkar yolumuz yoktu. Ve trenimiz işte burada, daha fazla ileriye gidemeyerek bu küçük istasyonda konakladı.

Trenimiz bu küçük istasyonda 8 Ağustos sabahı konakladı. Kazan'ın düşmesiyle birlikte tüm Rusya'da, tüm dünyada, Volga kenarında, Kazan'a 70 kilometre uzaklıktaki bu küçük istasyon birdenbire, devrimciler ve karşı-devrimciler için büyük bir önem kazanıverdi. Adı Sviyaz olan istasyonu ele geçiren artık Nijni-Novgorod ve Moskova'yı ele geçirmiş sayılabilirdi. Bir bakıma da devrimci askeri gücümüzün hemen, hemen tümüne yakını buraya yığılmıştı. Hazırlanabildiğimiz kısa sürede etkin olabilecek ne varsa beyazların ve Çeklerin ilerlemesini durdurmak için alıp buraya getirmiştik. "Devrimci Sovyet Başkanının treni"nde tepeden tırnağa silahlı 200 komünist vardı. İlk gelenlerin sayısı ancak bu kadardı. Ama bu iki yüz komünist tüm birliklerden seçile seçile alınmış, gözünü budaktan sakınmayan, en edimimli komünistlerden oluşuyordu. Örneğin ünlü Markin bunların arasındaydı. Ve ben savaşın yazgısını bazen insanların nasıl yüklenip değiştirebileceklerini işte ilk kez burada görüp kavrayacaktım. Bu ilk kalıleye gelen komünistler gerçek bolşeviklerdi. Bu ilk gelenlerin arasında bir çok kişiyi kendine aşık eden, katıksız bir devrimci militan olan, bir pro-

fesörün kızı, **Larissa Reissner** de vardı. Troçki daha sonraları ondan "Devrimin Pallası" diye söz edecekti.

Bizim ardımızdan birgün sonra, yani 9 Ağustos günü Sviyaz'a varan ikinci trenin vagonlarında 300 bindirilmiş süvari, beş zırhlı otomobil, telsiz telgraf odası, basım-yayınevi, yargıçlar kurulu vardı. Morizet'nin dediği gibi "Küçük bir askeri kenti" Troçki'nin treni. Devrimin Ordu Konseyi sürekli olarak bu zırhlı vagonlarda toplantısını yapıyordu. Tüm vagonlar birleştirildiğinde bu **askeri kenti** çekmek için iki büyük lokomotif gerekiyordu. İşte benim iç savaş süresince, iki buçuk yılım bu trende geçti. Trenimiz tüm cephelerde, tüm çarpışan birliklerin ya gerisinde ya en ilerisinde bu iki buçuk yıl süresince hep görüldü. Yoldaşlara güven, devrim düşmanlarına yığı saldı. Bu trenle yaptığımız turu sonra yoldaşlarla saptadığımızda dünya çevresinin tam ikibuçuk katı olduğunu gördük.

Trenin ilk konaklaması, göreve çıkışıydı bu. Ama bundan sonraki gelişmelerde tren tüm cepheleri kendisine bağladı. Trenle doğrudan doğruya Lenin ve Merkez Komitesi ilişkideydi. Tüm zırhlı birlikler trenin emrine verilmiş, yönetim netleştirilmişti. Bu merkezîyetçi yönetimin özellikle askeri kararlar alınırken nasıl önemli bir görev üstlendiğini deneyimlerimizle görüp yaşadık, öğrendik.

Sviyaz'da bizim özel biçimde hazırlanmış devrimci trenimizin gücünden başka güçler de vardı. Bunlar Kazan'dan dövüş dövüş çekilen güçlerdi. Örneğin genç yoldaş Aleks'i'nin eleştirdiği "Kariyerist asker", "Çaracı" diye nitelendirdikleri Albay **Vatzetis Kazan'**ı birliklerinin başında en son terk eden subaydı. 6'sı sabahı artık Kazan'ın kurtarılmasının olanaksız olduğu anlaşıldığında Vatzetis genel karargahı terk etmiş, düşmanın aklına getirmeyeceği yollardan çekilerek Sviyaz'a ulaşmıştı. Vatzetis, Sviyaz'ın ne denli önem kazanacağını daha önceden şaşılabilir bir netlikle saptayabildiği için çekilmesini son derece başarılı bir biçimde gerçekleştirmiş ve çekilirken bizim için son derece önem kazanan Volga üstündeki köprüyü ne yapıp edip denetim altına alabilmişti. Ayrıca, düşmanın doğrudan saldırısını engellediği için de St. Petersburg Sovyetine ve onun devrimci halk komiserlerine zaman kazandırmış, bize Sviyaz'a yığınak yapabileceğini vermişti.

Ne ki tüm bu olumlu durumların yanında alabildiğine olumsuz yanlar da vardı. Sonuçta Albay Vazetis'in birlikleri düşman karşısında yenilmiş, geri çekilen birliklerdi. Bunun perişanlığı gözden saklanamayacak kadar apaçık ortadaydı. Başarılan işlerin yanında örneğin birlikler arasındaki ilişki bir türlü sağlanamamıştı daha. Müfrezeler arasında bile en küçük bir ilişki kalmamıştı. Yenilgi buram buram bir perişanlıkla tütüyordu Sviyaz'da. Birlikler araç gereçten yoksundular. Hemen kuzeyimizdeki 5.Ordu'nun büyük yığınak yapması, Kazan'ı geri alabilmemiz için gerçekleştirmesi gerekli bu girişimini sağlayabilmesi bizim Sviyaz'da geceyi gündüz, gündüzü geceye katarak çalışmamıza, birlikleri düzenlememize, kısaca doğrudan doğruya bizim başanımıza bağlıydı. Bunu anlamak bizi daha da tedirgin ediyordu. Koskoca bir ordunun varlığıyla yokluğu bizim elimizdeydi. Eğer düşman Vazetis'in şöyle böyle denetim altına aldığı köprüyü alır da bizi genişletirse 5.Ordu'nun imha edilmesi işten bile değildi. Bu bakımdan da birliklerin bir an önce derlenip toparlanmaları gerekiyordu. Gerek devrimci kentleri savunabilmek, gerek Nijni-Novgorod yolunu gerimizde açık tutabilmek, gerek 5.Ordu'nun düzenlenmesini sağlayabilmek ve gerekse "Devrimci Sovyet başkanının" iki buçuk yıl süreceğ başansının ilk temel taşlarını atıp savaşı yüreklendirebilmek için biz Sviyaz'ı kesin kes savunmaya, bu küçük istasyona **mecburduk**. Bu nedenle örneğin St. Petersburg'la telgraf kesintisi olduğunda tüm devrimci güçlerin yürekleri ağızlarına geliyordu.

Ama gerçekten de erler yılgın ve bezgindi. Açlıktan, gıdasızlıktan, uykusuzluktan, günlerce süren savaş yorgunluğundan hepsinin avurtları çıkmıştı. İnsan onları görünce "Eyvah" diye hemen paniğe kapılabilirdi, "bu sağlıksız, bu yan ölümlerle mi savaşı kazanacağız?"

"Renkleri külden bile renksizdi. Bir avuç külü yüzlerine tutsam külün rengi belirginlik kazanırdı onların yanında. Giysilerinin parıparçalığı ise tam bir sefalet dönüşmüştü. Yırtık, sökük yerler sarkıyor, kimisi havada uçuşuyordu. Hele postalları...Cirbanağı çıkmış bu postallardan insan ayağı olup olmadığı insanda kuşku uyandıran parmakları kapkara bir kir içinde dışarıya fırlayıp çıkıvermişti. İnsan nedense bir türlü gözünü ayıramıyordu bu iğrenç görüntüden. İstasyonun tahtaları üzerinde yatıyorlar, orda barın-

mayı yeğliyorlardı. Günlere süren uykusuzlukları ve savaş yorgunluğu erlerin istasyonun tahta döşemelerinde sanki kuş tüyü yataklarda uyumuşcasına yığılıp kalmalarına neden olmuştu. Karnı-ları acıktığında kalkıyorlar, ellerinde çorba tasları, maşrapaları ya da mataralarıyla erzak çadırına doğru sürüne sürüne gidiyorlar, bir iki kaşık pirinçle iki peksimeti alıp yerlerine dönüyorlardı. Yiyeceklere bir süre bakıyorlar, sonra yavaş yavaş çiğnemeye koyuluyorlardı. Avurtlarına sinen yorgunluk lokmalarında büyüyordu. Larissa Reissner'in "Sviyaz Savunması"nı anlatan ölümsüz tanıklığındaki gibi, bu erlerin "hemen hemen hiçbir başarı bekledikleri yoktu. Herkes bu işin ne zaman biteceğini soruyordu yalnızca".

Yaralıların çoğuna doğru dürüst pansuman bile yapılamıyordu. Ölümcül yaralar almamış olanların bile yaralarına doğru dürüst bakma olanağı bulamadığımızdan, yeterince ilaç sağlayamadığımızdan öldükleri de bir gerçektir. Erler ölen yaralı arkadaşlarının yanından hiçbir şey almaksızın geçip gidiyorlardı. Başlarını çevirip te bakmıyorlardı bile. Ama yine de buraya'dek onları, en amansız koşullarda çekip getirmeyi başarmışlardı. En çok ta buna şaşıyordum. Ölüme kendilerine alıştıkları gibi alışmışlardı.

Ağustosta olmamıza rağmen Sviyaz'da özellikle akşamları soğuklar başlamıştı. Ve de yağmurlar... Akşam üstüne doğru gündüzün bir doktor gibi insanı diriltiren ılıklığı ve sıcaklığı yerini diri bir ayaza bırakmaya başlıyor, geceye soğuk keskin bir bıçak gibi yaralıların yaralarına, uyumakta olan erlerin düşlerine sokuluyordu. Erler kaputları içinde büzüldükçe büzülüyorlar, birbirlerine sokuldukça sokuluyorlardı. Hele yağmurlardan sonra başlayan ayazlaşmanın sabahında ölü sayımız artıyordu. Böyle gecelerin sabahında çoğunun yatıkları döşeme tahtasının üstünden kalkamadıklarını görüyorduk. Ayağa kalkabilenlerin de şaşkınlıkları ve zayıflıkları öylesine büyümüş olarak belirginleşiyordu ki insan bu erlerin hemen bir sayılarına yatırılması gerektiği konusunda kesin bir yargıya varıyordu. Kaputlarını sürüye sürüye dışarı çıkarırlar güneşi anıyorlardı. Yitirdikleri birşeyi bulmak istercesine bir bakıma anlamsız, insana ürperti veren bakışlarla uzun uzun göğü izliyorlar, sonra güneş sızıntısı bulabildikleri yerde kaputlarını scrip boydan boya uzanıyorlardı.

Ah bu yüksek Volga kıyıları... Volga kendi içine yuvarlanan bir halı gibi katlana katlana akıyordu. Bilmiyorum, öyle midir başka ülkelerin nehirleri de? Ama Volga gittikçe katlanıp, katlandıkça büyüyen bir halı gibi akar. Kanalların Volga'yla birleştikleri yerde, bizim gerilerimizde bu halının nasıl birdenbire yere serilir gibi açılıverdiğini görmek olasıdır. Biz bu bölgede daha sonraları, torpidolanımızı Volga'ya indirdik. Burada renkler karmaşık bir oluşumla birbirini bütünleyerek tamamlar, sonra da insanı şaşırtan bir biçimde birbirlerinden hızla uzaklaşarak ayrışır. Bildirileri dağıtmaya gittiğim seksiyon şefleriyle birlik komiserlerine ulaşmadan önce Volga'yı hep doymak bilmediğim bir tadla izleye izleye yürüyordum. Volga arkadaşım olmuştu sanki. Kanallar bölgesinde kabarık, sık, iri tüylü bir halı gibi serilip açılan Volga, düşmanın bulunduğu kıyılarda, daha doğrusu dik yamaçlı, kayalık kıyılarda etkilerini sürüye sürüye hızla geçiyor, Kazan önlerine yaklaştığında birdenbire dar bir boğazdan, bir bunalımdan kurtulmuşcasına geniş, alabildiğine ferah bir yayılmayla sanki ayaklarını uzatıp yayılıyordu.

Kazan önlerinde öfkesini geride bırakmış uslu uslu akıyordu. Kazan'ın yakınlarındaki dağlık bölgeden baktığımda genellikle hep bu duyguyu alıyordum. Belki de onun bu umursamazlığı, çevresinde ölüm-kalım savaşına aldırmandan, ama hemen onun tam orta göbeğinde bulunuşu ilgilendiriyordu beni. Bir bakıma belki de Volga'yı kiskanıyordum. Ne olursa olsun Volga, biz de kazansak beyazlar da kazansa işte böyle Volga olarak kalacaktı. Herşey onun dışındaymış gibiydi. Sonradan bu görüntüye bakıp ne kadar aldandığımı anlayacaktım.

Özellikle **Raskolnikov** yoldaş hiç te benim baktığım gibi bakmıyordu Volga'ya. Onun akışını, coşkusunu, sevincini, ayaklarını uzatmış gibi yayılıp gitmesini gemilerimizi kanallar bölgesinden Volga'ya indirirken en iyi anlayan, Volga'nın nabzı kendi nabzında atan tek yoldaşımız oldu... Bu savaş bize doğanın dilini iyi anlamamız gerektiğini öğretiyordu. Raskolnikov Volga'yla başbaşa kalmış iki sevgili gibi yapayalnız kaldığında onu ne kadar iyi anladığını, düşmanlarımızdan çok onu bizim daha iyi kavrayıp çözümlenebildiğimizi ortaya koyduğunda Volga bize elinden gelen yardımı göstermeye başladı. Raskolnikov Volga'nın gururundan bile

yararlanmasını bildi. Hem de onu hiç incitmedim. Kuşkusuz bu konuda Raskolnikov'un bir asker olduğunu söyleyenler çıkacaktır. Ama o zaman ben de diyeceğim ki, "Karşımızdakiler de askerdir. Niçin Volga onlara yardım etmedi?" Bizim savaşımızda doğa askerlik stratejilerinde yer aldığı gibi ölü bir parça değil, bizimle birlikte düşünen, bizimle birlikte yaşayan, bizimle birlikte savaşan ya da savunan bir canlıydı. Doğanın diyalektiğini kavrayabilecek tek güç bizde, biz bolşeviklerdeydi.

Sonuçta Aleksi'yle tartıştığımız konu ilk bunalım olarak kendi aramızda patladı. Bunun böyle olacağını seziniyorduk. Ama doğrusu ya bu kadar çabuk pallak vereceğini kestirememiştik. Sorun erlerle komünistler arasındaki bir sorun görünümündeydi. Ama temelinde başka nedenler de vardı. Özellikle genç gönüllü komünistlerin yanlış davranışları bu yorgun erler üzerinde alabildiğine olumsuz etkiler yaratıyordu. Genç gönüllü komünistlerimiz erlerin yanında burjuva çocukları gibi şık ve zengin kalıvermişlerdi. Bu farkı duyarlamakta gecikmedi erler. Ve de buna gittikçe daha çok içerlemeye başladılar. Sonunda kendi aramızdaki olay patlak verdi. Bu konuya değinmeyi ilerideki bazı olayları açıklayabilmem için gerekli görüyorum.

Troçki gelirken 50 kadar da Moskova'lı genç partiliyi yanında, treniyle birlikte getirmişti. Bu partizanlar özellikle Almanlara karşı Ukrayna bölgesinde verdikleri savaşla gerçek bir üne ulaşmışlardı. Ukrayna bölgesindeki bu en çetin savaşın içinden seçilerek alınan bu elli kadar genç Sviyaz'a gelir gelmez hemen çalışmaya koyuldular. Görev yerleri 4. Litovski Alayının bulunduğu bölgeydi. Bu alay Kazan savaşında paramparça olmuş bir tümenin en berbat, en denetimsiz erlerinden oluşuyordu bir bakıma. İşte bu alayın yanında genç Moskovalı partizanlar çalışmaya koyuldular. Siper kazıyor, tel örgüler çekiyor, kendi aralarında keşif timleri oluşturup zaman zaman düşmanın içine dalıp çıkıyor, her dalıp çıkışlarında burunları bile kanamadığı gibi yanlarında bizim için eşsiz değerle bilgilerle donatılmış tutsaklar getiriyorlardı. Doğrusu Sviyaz'ın askersel işlerinden sorumlu Slavin bu gençlerden pek memnundu. Getirdikleri tutsakların içinde sonradan bizimle omuz omuza savaşım veren yoldaşlar çıktı. Onları kazanmasını bildik.

Letonyalılar kendilerini izliyordular. Bu hemen burunları dibindeki gençlerden pek hoşlanmamışlardı. Bunun iki nedeni vardı. Bu genç partizanların çalışmasından anladıkları şeydi. Besbelli ki savaş burada, Sviyaz'da verilecekti. Oysa onlar kendilerini bu düşünceye değil, daha geride Nijni-Novgorod'da savaşacaklarına inandırmışlardı. Burada verilecek bir savaşın kendileri için nasıl yıkım getireceğini sezinliyordular. Aslında bu düşünce yalnızca Letonyalılara ait te değildi. Tüm buradaki güçler, yani Kazan'dan kaçıp buraya sığınabilenler, olabildiğince daha geriye çekilmek, savaşmak gerekiyorsa, kendileri için daha güvenceli buldukları Nijni-Novgorod çizgisi üzerinde ve bu kente yakın savaşmak eğilimindediler. İçinde buldukları panik ve kaçma duygusu bu düşünceyi onların kafalarına iyice yerleştirmişti. Ama Troçki'nin treniyle birlikte Sviyaz'a gelip yerleşmesiyle, adeta demir atmasıyla işin pek te böyle olmayacağını anlamaya başladılar. Kazan'ı görenler, Kazan'ın dehşetini yaşayanlar, Samara'da sınıf kavgasının nasıl savaşların en amansızı olduğunu görüp kavrayanlar bu durumdan pek hoşlanmamaya başladılar. Ve de her gün artan huzursuzluklarını yaradılışları gereği ilk önce Letonyalılar kanalıyla açığa vurdular.

Bir başka neden de -aslında bir bakıma haklı neden- Letonyalıların buldukları konumla ilgiliydi. Letonyalı erler düşman saldırısını beklediğimiz bölgenin en önündeki siperlere yerleştirilmişlerdi. Burası Sviyaz'dan epeyce uzaktaydı. Günlerdir çamurlu siperlerin içinde yatıp kalkıyorlardı. Yağan yağmur siperlere öylesine dolmuştu ki yan bellerine dek çamurlu suların içinde yüzüyorlardı. Vicik vicik çamur içindeki bu erlere buldukları yer istasyondan uzakta olduğundan yiyecek içecek zamanında yetişmiyor, bazen de -işin doğrusu- yiyecek tükendiğinden kendilerine hiçbir şey gönderilemiyordu.

Alayın Devrimci Askeri Komitesi başkanıyla alay kumandanı, Troçki'ye çıkarak alayın yerinin değiştirilmesini istediler. Bu bir nöbet değiştirme işlemi gibi bir işlemdi. Troçki durumu anlayışla karşıladı ve Slavınla bu konuyu görüştü. Ama bir baktılar ki Letonyalıların yerini değiştirmek ellerindeki güçlerin kullanılması açısından olanaksızdır. Bu durum ortaya çıkınca Troçki hemen durumu alay kumandanıyla komite başkanına bildirdi. Ama bu ikisi

üstlemelerini sürdürdüler. Alayın kendiliğinden kalkıp istasyon bölgesine geleceğini söylemeye kadar vardurdılar işi. Bir aralık genç Moskovalı partizanların bu siperlere geçmesi gerektiğini, bunu istediklerini de belirttiler. Duygularını gizlemekte hiçbir sakınca görmüyorlardı. Bu genç komünistlere ayrıcalık tanınıyordu. İyi çalışıyorlardı, şuydu buydu ama sonuçta trene dönüp yatacak yer,, yiyecek yemek, içecek su bulabiliyorlardı.

Bunun üzerine işin şekli birden değişti.

İş Devrimci Sovyet başkanının tüm birlikler üzerinde denetimini kurup kuramayacağı varsayımının tartışıldığı bir noktaya tırmandı. Troçki'nin ve yanındakilerin doğrusu ya bu ilk deneyimle-riydi. Troçki durumun getirdikleriyle götürebileceklerini hemen saptadı. Troçki'ye belli belirsiz bir süre tanımişti Litovski Alayı. Bu sürenin bitiminde buldukları siperleri terk edeceklerdi. Bu işin "sonuçlarının da devrim için sakıncalar" getireceğini savunmuşlardı. Sviyaz'daki tüm birliklerin durumdan haberleri vardı. Tehdit yerini bulacak mıydı, yoksa bulmayacak mıydı? Sviyaz'daki tek güçlü alay olan Litovski Alayından gelecek sese iyice kulak kabartılan belli oluyordu öteki erlerin. Hepsi tavşan uykusunda durumu bekliyordu. Sürenin bitiminden önce neye karar verildiğini öğrenmek için alay kumandanıyla komite başkanları Troçki'nin trenine geldiler. Trendeki tüm görevliler dışardaydı. İki yetkiliyle sorunu bir daha tartıştı. Onlara durumu iyice anlattı. Ama alay erlerinin görevlendirdiği her iki yetkili de kapkara bir suratla ve de kaba buyurucu davranışlarını belli ede ede "yapacakları hiçbir şey olmadığını, bu durumda erlere söz geçiremeyeceklerini, ellerinden hiçbir şey gelmeyeceğini" söyler söylemez Troçki hemen bağırarak tren bağlantı subayını yanına çağırdı. "Bu iki adamı hemen tutuklayınız" emrini verdi. Subay durumu zamanında kavradı ve tabancasını çeker çekmez her ikisini de kendi odasına alıp götürdü. Alay kumandanıyla komite başkanı, teğmen karşısında neye uğradıklarını şaşırıyorlardı. Teğmen hemen her ikisini de silahlarından arındırdı. Sonradan böyle davranmanın nasıl isabetli bir davranış olduğunu kendi aramızda tartışıp onayladık. Çünkü bu iki yetkilinin aynı şeyi yapayalnız ve de silahsız Troçki'ye uygulamaları için pek büyük bir neden de yoktu.

İlk kez devrimci savaş trenindeki yargıçlar kurulu toplandı. Ve o gün aldığı kararla alay kumandanının 5 yıl süreyle tutuklanmasına, tüm rütbelerinin sökülmesine, ötekinin de o kadar yıl hapis yatmasına karar verildi. Troçki hemen bir bildiri dağıtarak durumu tüm birliklere ilettili. Ve 4.Litovski Alayı erlerinin bu durum karşısında gıkları bile çıkmadı. Buldukları yerdeki görevlerini sürdürmeye başladılar. Böylece ilk başta birlikler üzerinde Troçki denetimini kurmuş oluyordu. Bu konuda kuşkusuz kendisine en önemli desteği **İvan Nikitiç Smirnov** yoldaşla **Rosengoltz** yoldaş sağlamışlardı. Bir tanığın dediği gibi **Smirnov** yoldaş "Sviyaz'ın atan yüreğiydi". Smirnov katıksız bir bolşeviğin hangi nitelikleri kendinde taşıması gerektiğinin şaşmaz bir öğretisi gibi erlerde simgeleşmişti. Bu yaşlıca bolşeviğin destanımsı bir yaşamı vardı. Tümüyle gerçek olan bu yaşama aldırmadan, devrimci eyleme yeni çıkmış sıfır kilometrede biri gibi çalışırdı Smirnov. Hiçbir şey onu yıldıramamıştı. Ne 1905, ne sürgün, ne katıksız hücre cezaları, ne kaçmalar...ne şu ne bu onu devrimci eylemin sürekliliğinden alıkoyamamıştı. Yorulmak bilmez çalışkanlığı, son derece titiz dürüstlüğü, yılmak bilmez savaşımıcılığı, derin ve olgun bir ağırbaşlılık içinde düşüncelerini çekinmeden açıklayışı, tüm bunlar erlerde heyecan, saygı uyandıırıyordu. Ona mahçup olmak çok kişinin korkulu düşüydü.

Rosengoltz yoldaşsa komünistleri askeri hiyerarşi içinde ilk örgütleyenlerin başında geliyordu. Bolşevikler ilk kez Kazan önlerinde öğrendiler askerce örgütlenmenin ne anlama geldiğini. Ve de bu edinimi bir daha hiç unutmadılar. Bunu daha sonraları üzerinde oldukça tartışmalar yapılagelen **Savaş Komünizminin** temel ilkesi olarak oluşturup uygulamaya soktular. Bir çok kişi bu ekonomi biçimini şöyle ya da böyle kariyeristçe tartışırken onun Kazan önlerinde nasıl bir deneyimden kaynaklanıp oluşturulduğunu, ya bilerek ya bilmeyerek hep gözden kaçırdılar. Eylemi ve kitleleri gözden kaçıranlar ilkeleri soyutlamakta elbette beceri göstereceklerdir. Devrimci işbazlıklarıdır bu onların. Parti, 9.Kongresinde bu ilkeyi tümüyle onayladı. Yaşamamız için, yalnızca soluk alıp verebilmemiz için başka hiçbir çıkar yolumuz kalmamıştı. Çember üstüne çember, kapan üstüne kapan kuranlar bize başka bir seçnek bırakmamışlardı. Dünya finans kapitalinin boğazımıza dek uzanan kanlı ellerinde boğulup gitmemek için yaşadığımız herşe-

ye özen göstermek, herşeyi iyice öğrenmek zorundaydık. Rosengoltz bu ilkeyi ilk sezinleyip Sviyaz'daki çalışmalarını, savaşı ilkeleştiren ilk bolşeviklerden biriydi işte.

Letonyalıları bunalımını atlattığımızı, birlikler arasındaki ilişkiyi daha güçlendirdiğimizi sandığımız bir zamanda komünist gönüllü birliklerle erler arasında bu kez yeni bir çatışma patlak verdi. Düşman karşısında edinimsiz gençlerdi bunlar. Yeni bir dünya yaratmanın coşkusu içindeydiler kuşkusuz. Ama herşeyden ancak kendilerinin sorumlu olduğunu sanacak kadar yanlış bir dürüstlük içindeydiler. Asıl amaçları ideolojik eğitim ve ajitasyon yapmaya yönelikti. Burada dövüşmekten çok asıl amaçlarının bu olduğunu sandıklarından, kendilerini buraya gönderenler bir bakıma kendilerine yanlış hedef belirlemesi yaptıklarından, burada bazen birlik kumandanlarıyla ister istemez sürtüşmeye giriyorlar, onların buyruklarını dinlememe eğilimi gösteriyorlardı. Çar döneminin bu sorumlularını küçümsedikleri bir gerçektir. Son derece çalışkan, çelik gibi iradesi olan Albay Slavin bu nedenle zaman zaman zor durumda kalıyordu. Slavin'in sıkıntısının anlıyan Troçki durumu şu telgrafla Lenin'e bildirdi:

"Yoldaş Lenin;

Buraya söz dinlemesini bilen, yoksunluklara katlanabilecek olmeye razı komünistler gönderiniz. Burada havanda su döven ajitatörlere gereksinmemiz yok" (8).

Lenin'i ve Merkez Komitesini Sviyaz'a giden gönüllüler konusunda alabildiğine titiz davranmaya çağırın bu telgrafa neden olan olay, gerçekten ağırlıklı sonuçlar doğurabilecek bir olaydı.

Düşmanın gittikçe artan baskısı bir alev gibi yüzümüzü yalamaya başlamıştı. Düşmanın diri, güçlü, edinimli yumruğu kendini duyurlatıyordu. Kaçmalar başlamıştı. Komünist gönüllülerin hiç ama hiç bırakılmaları gereken bir bölgeyi, köprünün bulunduğu sırtları bu gönüllü birliğin terk etmesi karşısında derin bir telaşa kapılan Slavin, yedekte tuttuğu, gözü gibi sakındığı güçleri yanına alarak oraya koşmuş, durumu düzelttikten sonra da sorumlu ko-

münistleri azarlamıştı. Azar yiyen komünistlerden biri Slavın'ı aklın alamayacağı biçimde terslemiş kendilerine emir veremeyeceğini, genç komünistlerin çann kariyerist subaylarından emir alma gereksiniminde olmadıklarını hakaret eder bir biçimde söylemiş, kendisinin görevinin yalnızca araç-gereç sağlamaktan öte gidemeyeceğini yüzüne karşı bağırmıştı. Genelkurmay subaylarının ve erlerinin önünde azarlanan Slavın, savaşın içinden gelen insanların olgunluğuyla olayı geçiştirmeye çalışmış ama durum bizde, yani Troçki'nin treninde hemen duyulmuştu.

İşte o günün sabahı 14 Ağustos günü son derece önemli bir bildiriye alaylara, seksiyon şeflerine, komiserlere dağıtmaya başladım (9). Bu bildirin nasıl önem taşıdığını gerek kişisel, gerek devrimci geleceğimiz açısından ağırlığını hemen nasıl duyurduğunu belirleyebilmek için, önce bu 14 Ağustos tarihli bildiriye sana olduğu gibi veriyorum:

" Petrograd partizan müfrezelerinin yerlerini terk ettiklerini öğrenmiş bulunuyorum.

"Bu olayın gerçeğini açığa çıkarması için Komiser Rosen-goltz'u görevlendirdim.

"İşçilerin ve köylülerin Kızıl Ordusunun erleri ne sünepe, ne rezil, ne de hayasız kişilerdir. Emekçi halkın özgürlüğü ve mutluluğu için dövüşmek istiyor onlar. Kaçtıkları ya da kötü dövüştükleri oluyorsa bunun suçu kumandanlarda ve komiserlerdedir.

"Uyanıyorum! Eğer bir birlik kaçarsa, önce o birliğin komiseri kurşuna dizilecektir. Onun ardından da kumandanı.

"Yürekli erler değerlerine göre ödüllendirilecekler ve kumandanlık yetkisi alacaklardır.

"Kaçaklar, çıkarıcılar, hainler kurşuna dizilmekten kendilerini kurtaramayacaklardır.

"Tüm Kızıl Ordu'nun önünde bu işlerin böyle olacağına söz veriyorum.

Troçki"

***

Onlar (Atinalılar) başkalarını köleleştirmek için gelmişlerdi. Ama bu yerlerden işte şimdi kendilerinin köleleştirilme korkusuyla gidiyorlar."

Tukidides (İ.Ö.: 470-400)
"Peloponnes Savaşları"

Düşman her zaman düşman mıdır? Düşmanlıkta hiç gerilemez mi?

Şimdi karşımda duran Kazan tepelerindeki düşmana bakıyorum. Başlarında yine **Savinkov** var. Komilov yenilgisinden bu yana daha acımasız, daha düşman. Çar yönetimine karşı kanlı terörist eylemler düzenleyen bu adam proletaryanın ekimde siyasal iktidarı ele geçirmesinden sonra, şimdi sırtını yabancı istilacı güçlere dayamış, Çek süngülerinin gölgesinde, yanında kendisi kadar acımasız ve yaşamı insan kanı akıtmakla geçmiş sadistliğiyle ünlü Albay **Kappel**, Kazan sırtlarında yine bizi bir kaşık suda boğabilmek için var güçleriyle çalışıyorlar. Sviyaz'daki durumun ne anlama geldiğini çok iyi biliyorlar. Yine de Savinkov'un karşısında düşünmekten kendimi alamıyorum. Düşman hep düşman mıdır? Hiç mi yüreği kuşkuyla ışmaz, hiç mi kendi kendini sınamaz vicdanında? Nereden başlayıp nereye gittiğini hiç mi sormaz kendine? Gözü bağlı bir dolap beygiri gibi kininin uçsuz bucaksız kuyusundan habire yukarıya dolu dolu kinler, acımasızlık, sevisizilik mi taşır durur..? Savinkov ya da benzerleri hep böyle mi kalacaklardır? Kinlerindeki bu değişmezlik onların ortadan silinip kalkmasına kadar hiç bir biçimde en küçük bir değişikliğe uğramadan böylece hep sürüp gidecek midir? Aklımın almadığı sorunlardan biri de bu işte. Düşmanın karşısında, onu bile çözmeye uğraşırken takılıp kaldığı yer burası işte..? Kimbilir -birçoğu için- **budalalık** diye tanımlanabilecek bu düşünceler belki de bizim yanlını yaratacak yalınlığımızdır.

28 Ağustos sabahı, Sviyaz'a gelişimizin üçüncü haftası bile daha dolmamışken kızılca kıyamet koptu. Düşmanın genel saldırısı 28 Ağustos sabahı güneş doğmadan başladı. Savinkov-Kappel ikilisi geliştirdikleri, tüm ayrıntılarını bir bir saptadıkları planı uygulamaya koyuldular. Kızılların Moskova'dan sürekli yardım alıp, yığmak yaptıklarını, gittikçe güçlendiklerini biliyorlardı. Bu gü-

cün kendileri için sakıncalı boyutlara ulaşmasına olanak vermeden Sviyaz'daki güçleri tümüyle imha etmek gerekiyordu. Bu imha planı yalın, tek bir nedene gelip oturtulmuştu. Bizim Moskova'yla ilişkimizi kesmek. Bunun için bizi geriden çevirmek. Nijni-Novgorod demiryoluyla bağlantımızın ortadan kaldırılmasının, kendiliğinden Moskova'yla ilintimizin kesilmesi anlamına geleceğini çok iyi biliyorlardı. Geriden sarıldığımızda Sviyaz'daki kuvvetler tam bir kısaç içine alınmış oluyordu. Bu nedenle 5. Ordunun güney kanadı kendiliğinden yanlıp parçalanacağı için 5.Ordunun kendisi de büyük bir tehlike içine düşüyordu. Doğrusu ya Savinkov'la Kappel'in imha planı uygulaması, aslında bir taşla iki kuş vurma anlamına geliyordu.

Hazırlıklar günlerce sürdü. Bu planının uygulamasındaki başlanılan araç gereç bakımından son derece üstün olmalarıyla çok iyi saptanmış bir hareketin başarıyla sürdürülmesine, başarıyla denetim altında tutulmasına bağlıydı. Kızılların keçi gibi inatçı olduklarını bildiklerinden ve de şimdi bu güçlerin başında Troçki'nin bulunduğunu göz önünden uzak tutmadıklarından çalışmalarını daha titiz, daha özenle sürdürmek gerekliliğini duyuyorlardı. Ama her geçen günün de kendilerinin çıkarlarına ters düştiklerini bildiklerinden önlerinde uzun bir zaman da yoktu. Bu nedenle geceyi gündüze, gündüzü geceye katarak sürdürdükleri çalışmalarını sonuçta 25 günde tamamladılar. Kalan iki gün içinde de dış ilişkiler sürdürüldü.

Bu ilişkilerle son hazırlıklar bir kez daha gözden geçirildi. ABD büyükelçisi Francis, Fransa büyükelçisi Noulens dünya kapitalist metropollerine durumu şifreyle birlikte bildirdiler. Birlikteki saptamalarına göre Sviyaz saldırısından 5 gün sonra Moskova'nın düşmesi gerekiyordu. Aslında hazırlıkların bir büyük bölümünü işin bu yanı oluşturuyordu. Sviyaz saldırısının nasıl olsa bir sonuç vereceğini varsayan gerici güçler bundan sonraki saldırılarının düzenlenmesini ve 5.Ordunun imha edilmesi konusundaki çalışmalarını yoğunlaştırıyorlardı.

Lord Churchill ve Mösyö Pishon saldırının başlayacağı sabahın gecesinde şampanyalarını başarılarına patlatarak içtiler. Kaygı duyacakları hemen hemen hiçbir sorun kalmamış gibiydi. Özellikle

İngilizler Savinkov'a son derece güveniyorlardı. Savinkov belli bir dönemden sonra artık İngilizlerin emrinde çalışan bir ajandı. Bu nedenle Churchill, 28'i sabahı yaptığı açıklamada şunları söylemekte hiçbir sakınca görmedi: "Yangın başladığı yerde söndürülecektir". Bolşevik yangını Sviyaz'da söndürülecekti.

28 Ağustos günü Sviyaz üstünde güneş var mıydı, yoksa günlerce güneş hiç mi doğmadı; bir türlü belleğimden bulup çıkaramıyorum. Ama ben 12 gün süreyle güneşi hiç görmedim. Ta Kazan'a dek...Kazan'da birden güneşi gördüğümde çok şaşırdığımı iyi anımsıyorum. Sviyaz'da başlayan saldırı koyu kara bir duman içinde hepimizi sarıp sarmaladı.

Güneş doğmadan yanmaya başladı Sviyaz, 28'i sabahı. Güneş sanki içinden dinamitlenmiş gibi parçalanarak doğdu. Kıpkızıl obüslerin alev alev çevremizdeki dağlardan fıskırdığını gördük. Yanılmamız da bir bakıma burada oldu denebilir. Düşmanımızde bulundurduğumuz köprüden saldırıyı gerçekleştireceğini bekliyorduk biz. Gerimizden inebileceklerini çok ama çok zayıf bir varsayım olarak değerlendirmiştik. Kuşkusuz gerimizden sarkıklarında başarıları kesin olacaktı ama gerimize inebilmeleri için de 5.Ordunun güney kanadıyla bir sürtüşmeye, silahlı bir saldırıya girmeleri kaçınılmazdı. O zaman da kendi kazdıkları kuyuya kendileri düşerdi. Tam bir ilişki içinde olduğumuz 5.Ordunun güney kanadıyla bu kez biz, Sviyaz'daki güçlerle onları öldürücü kısılcın içine alır, kendilerini daha eylemin başında hareketsiz hale getirebilirdik. Bunu onların da saptayacağını bildiğimizden gerimizden bir saldırıya geçebileceklerini kuvvetli bir varsayım olarak hiçbir zaman ele almamıştık. Ama hepimizi yanıltan bir başarıyla Savinkov ve Kappel 5.Ordunun güney kanadıyla en küçük bir sürtüşmeye düşmeden, son derece başarılı, hepimizi şaşırtan bir uygulamayla gerimize kaymışlar, gerimizdeki stratejik tepelere obüsleri, ağır toplarıyla birlikte gelip yerleşmişlerdi. Biz köprüyü elimizde bulundurabilmek ve düşmanın bize karşı cepheden saldırısını beklediğimiz için tüm gücümüzü bu düşünceye göre düzenlemiştik. Ve de bizi gafil avladılar. Karşımızdaki tepelerden başlayan obüs saldırısıyla gerimizde bulunabilecek yedek güçlerimizi bile öne çektik.

Obüsler taş üstüne taş bırakılmamacasına yağmaya başladılar üstümüze. Korkunç bir baraj ateşi altında tutuluyorduk. Başımızı kaldıracak gibi olduğumuzda iki düşman uçağının tepemizde dolaştığını, obüslerin saniyelerle ölçülen boşluklarının yerini onların bombalarının aldığını görüyorduk. Evler yanmaya başladı. Çoğu ahşap olan evlerin yanması korkunç bir görünüm veriyordu. Bazen toplar alevlerin içine düştüğünden alev alev dağılan parçaların tüm gökyüzünü kapladığını görüyorduk. Yorgun, yaralı erler bir yerlere sığınmaya çalışıyor, ama çoğu başaramadan ya obüslerin düştüğü yerde ya da kendilerini birden bire sanveren alevlerin içinde buluyorlardı. Diri diri yanmaya başlamıştı yaralı erlerimizin çoğu. Yeri kazıp bizi içine gömmek istiyorlardı. Kesindi bu. Akıldan geçen buydu. Bu düşünceme inandım: "Kendileri gelmeyecek buraya. Ama Sviyaz'ı kazıp bizi içine gömecekler".

Saldırının daha üçüncü ya da dördüncü saatinde Moskova'yla tüm ilişkimiz kesildi. İşte o zaman çevrildiğimizi anladık. Yalnızca Moskova'yla değil 5.Ordu kumandanı Vatzetis'le de bir türlü bağlantı kuramıyorduk. O zaman gerimizin tümüyle tehlikeye düştüğünü anladığımızda ilk iş kendimizi güvence altına alacak olanakları bulup zorlamak oldu. Ne ki kendi birliklerimiz arasında da hemen hemen hiçbir bağlantı kuramadığımızı görünce... işte o zaman tehlikenin dehşeti hepimizi sarverdi. Kendi başımıza, bir büyük tehlikeyle baş başa kalıvermek. Savaşta bunun ne anlama geldiğini ancak savaşı yaşayanlar ya da bu konuyu kavrayabilecek kadar bilgilenmiş olanlar değerlendirebilir...

Bu sâatten itibaren, yani saldırının başladığı üç ya da dördüncü saatinden sonra tüm Sviyaz birliklerinde panik başgösterdi. O zaman birşeyi, belki obüslerden, belki yanan evlerden, yanan insanlardan daha korkunç bir şeyi çözümlene olanağını buldum: Panik. Panik yangından, salgından, ölümden de korkunç önlenmesi olanaksız bir olaydı. Korkunun ses duvarını aştığında artık kişi panikle karşı karşıya demektir. "Önce ben kendimi kurtarayım" düşüncesinin tümüyle denetimine girmiş kişiyi artık durdurmak, denetlemek olanağı kalmamıştır. Ne söz, ne davranış, onu hiçbir şey durduramaz...Ta ki, kendi paniği içinde boğulup gidinceye dek... Bu nedenle aklın almayacağı işleri yaptıklarını görüyorduk erleri-

mizin. Kendi düşmanına doğru alabildiğine kaçanından tut ta, bombanın patladığı yere doğru, şarapnel parçalarına tıpkı büyülenmiş gibi elinde silahıyla delicesine koşanına dek... Çünkü Savinkov ve Kappel'in birliklerimizi geriden sardığını gizleme olanağı artık hiç kalmadı. Gerimizden gürüldeye gürüldeye gelen top sesleri ve yaylım ateşleri artık gittikçe daha yakınımızdan duyuluyor. Karşımızdaki top sesleri artık gittikçe yerini gerimizden gelen büyük yüklenmeye kendini bırakıyor.

Keşif kollarının verdiği kısacık raporlardan içinde bulunduğu-
muz tehlikenin n'oldüğünü anlamakta güçlük çekmiyoruz. Gerimizdeki kara yolu ve demiryolu tümüyle kullanılmaz durumdadır. Düşmanın öncü birlikleri Sviyaz'a bir ya da en çok iki saatlik bir uzaklıkta tepeden tırnağa silahlı görülmeye başlamışlardır. Demek ki düşman dört-beş kilometrelik bir uzaklıktadır Sviyaz'dan. Uzun menzilli dağ toplarıyla gerimizdeki dağ tepelerine yerleşen düşman birlikleri 5.Ordunun güney kanadını da çevirmiş bulunmaktadırlar. Demiryolunun 5 ya da en çok 6 kilometrelik bir uzunluğu henüz kullanılabilir durumdadır ve de geri kalan bölümü hallaç pamuğu gibi atılmış, Nijni-Novgorod yolu üstüne düşman birlikleri çıkmış bulunmaktadır. Öyleyse? Öyleyse... kaçıktan başka hiçbir çıkar yol kalmamıştır. Kaçmak, ama nereye? Tam bir çember içinde değil miyiz? Bunu düşünmenin bile olanağı yok artık havada uçuşmaya başlayan ölümlerimizi gördükçe. Ölümlerimiz bir kaç kez ölüyor. Onları çekip almamız olanaksız. Yaralılar kendi kendilerine sürünürken obüs mermilerinin üzerlerine düşmesiyle yanlarındaki ölü arkadaşlarıyla birlikte havaya uçuyorlar alev alev.. Ve biz hepimiz bu görünümü dehşetle izliyoruz. Küçücük bir istasyonda sıkışıp kalmanın çaresizliği içinde. Ateşten ve alevden cayır cayır bir çark üstümüze geliyor yuvarlana yuvarlana. Tuttuğunu kendine çekiyor ve alevleri içinde eritiyor. Yuvarlana yuvarlana üstümüze gelen bu çark karşısında bir bakıma gittikçe kendimize sokuluyoruz. Ve paniğin ilk belirtisi kesik damardan fırlayan bir kan gibi birdenbire işte tam bu sırada kendini gösteriyor. Eri bir çıkış yolu bularak Volga üzerindeki bir gemiye birdenbire doluşuyorlar. Gerçekten de elimizde tek açık kapı, açık yol kala kala Volga...Volga'nın üstündeki bu gemi. Volga'dan kaçılabilir. Volga yoluyla geri çekilebiliriz. Ordunun politik servi-

si de böyle düşünüyor. Politik servisin artık tek bir düşüncesi var. Volga yoluyla boşaltabilmek. Bu olasılığı da elden kaçırmamak için elini çabuk tutmak istiyor. Düşman Volga'nın dik yamaçlı kıyılarını da ele geçirirse işte o zaman bu yol da tümüyle üstümüze kapanmış demektir. Düşman gerimizdeki eylemin başıyla üstümüze geldiğini sezinler sezinlemez bu kez cepheden, asıl beklediğimiz yerden de saldırıya geçecektir.

Herkes Volga üstündeki gemiye yaklaşabilmek için "önce ben" düşüncesiyle kendini atmaya çabılıyor. Gemiye yüzerek ulaşmak isteyenlerin Volga'nın daha orta yerlerinde sulara gömülüp gittiklerini izliyoruz. Volga yüzen tahta parçaları, Volga şişmiş insan ölüleriyle, üzerinde kapkara bir duman yuvarlana yuvarlana akıp gidiyor.

Tüm bu cehennemin ortasında kendilerini işlerine kaptırılmış, bu nedenle de belki, akılları ne korku, ne yenilgi, ne de bu işin sonucunun yıkımlarını getirmeden sürekli çalışan iki kişiyi Troçki ve Slavin'i görüyorum zaman zaman...Ve de devrimci trende Troçki'den sonra gelen yoldaşım, arkadaşım Skliyanski'yi... Skliyanski'nin bunca askeri bilgiyi nasıl edindiğini doğrusu şaşkınlıkla izliyorum. Slavin'le Troçki arasındaki bağlantıyı tam bir başıyla sağladığı yetmiyormuş gibi, bir de trenle önceki birlikler arasındaki ilişkileri tüm bu yoğun savaş içinde, elinde makineli tüfek korkusuzca gerçekleştiriyor. Troçki'nin sakin görünümü altında, sonuna dek birliklere moral verme kaygısının yatırdığını biliyorum. Kesin bir biçimde Troçki "Yenmemiz gerektiği"ni vurgulamak istiyor.Sonradan "Troçki'nin treni orda...öyleyse yenceğiz" düşüncesinin tüm Kızıl Ordu'da kesin bir yargı biçimine dönüşebilmesinin ateşten tuğlaları üzerinde dimdik duruyor Troçki ve kurmayı. Volga'yı düşünüyor...Slavin ise kendi askeri kurmaylarıyla birlikte sürekli çalışıyor. Hiçbir şeye aldırılmadan sürekli önündeki haritadan bir takım gelişmeleri izleye izleye çalışıyor. Onların bu duruşanlığı yanında dışındaki panik birbirini insan aklının kavrayamayacağı bir biçimde dışlıyor. Slavin zaman zaman emirler veriyor, subayları anlamını pek kestiremediğim bu emirlerin yerine getirilmesini sağlamak için ya manyetolu telefonun ya da telgraf veya önceki gereçlerin yanına koşuyorlar. Yorgunluk ter ter akıyor Slavin'den...

Troçki'nin kesin emrini Skliyanski'yle birlikte herkese duyuruyoruz: Çekilmek yok. Trende eli silah tutabilecek kim varsa, hangi yaşta, hangi görevde olursa olsun silahlanacak ve yeni emirler için hazır bekleyeceklerdir. Trendeki silah deposu açılarak silahsızlar hemen silahlandırılıyorlar. Silahı olanlar memnilerle donatılıyor. Özellikle yakın bir savaş için el bombalarına çok güveniyoruz. Sokak sokağa, köşe köşeye başlayacak bir savaşın deneyimlerinden geçmiş elcmanlar el bombalarına büyük gereksinme duyuyorlar. Ne kadar verilirse ne kadar taşıyabileceklerse o kadar çok almak istiyorlar. Ve alıyorlar da. "**Askeri Kent**" tümüyle savaşmak için hızla hazırlanıyor. "Kaçanların kurşuna dizileceği"ni söyleyen Troçki'nin kendisi için verdiği buyruğu örneklemesinden başka da pek çıkar yolu yok.

Slavin'in kurabildiği bağlantılar sonunda gerimizdeki Savinkov-Kappel güçlerinin bizi Moskova'yla ayırma işlemini tümüyle başardıklarını, artık Moskova'yla ilişki kurmamızın olanaksızlaştığını kesin bir biçimde öğreniyoruz. Düşman kuvvetleri önceden planladıkları gibi, yarma işleminden sonra hemen derlenip toplanıp artık üstümüze doğru yürümeye başladılar. Düşmanın bir büyük kolunun da şu sıralarda 5.Ordunun güney kanadını çevirmek üzere olduğunu öğreniyoruz. Edinebildiğimiz bilgilere göre 5. Ordu derin bir bunalım içinde. Kuvvetlerini geriye döndürmesi ve geriye birlikler kaydırması hemen hemen olanaksız. Biz buradan çıkamazsak 5.Ordunun imhası Sviyaz'daki güçlerin imhasından bir bakıma daha kolay gerçekleşecek.

Düşman toplarının trenimizin sağına soluna düşmeye başladığı bir zamanda Slavin önemli bir karar verdi. Bir vagon dolusu erilerle birlikte olan düşmana karşı göndermek ve onların oyalayıcı savaşlarıyla olabildiği kadanyla zaman kazanmak. Troçki bu değerlendirmeyi onayladıktan sonra bir vagon dolusu er tepeden tırnağa silahlı, bombalarıyla birlikte yola çıkarıldılar. Genç gönüllülerden oluşan bir birlik te trenin korunmasıyla görevlendirildi. Birdenbire bu bir vagon dolusu erin başarısı Sviyaz Savunmasının yazgısını belirleyecek büyüklükte önem kazandı. En seçkin erlerden oluşan vagondakilerin yenilecekleri bir gerçektir. Ölecekleridir. Ama kazanacağımız zaman içinde biz Sviyaz'daki birlikleri hiç

olmazsa biraz daha derleyip toparlamak olanağını bulabilecektik. Örneğin gemiye doluşan erleri gemiden indirip ilerleyen düşmana karşı sürebilecektik. Biribirine bağlı çılgınca girişimlerdi bunlar. Ama doğrusu başka da yapacak hiçbir şeyimiz yoktu...

Bir vagon dolusu er, yanlarında Genç Komünistler Örgütünün militanlarıyla hareket eder etmez Troçki de bolşevik denizci Markin'le Volga üzerindeki gemiye kaçmış olanların ordan alınıp getirilmesi sorununu çözmeye koyuldu. Düşman belki de gerimizde iki ya da üç kilometre uzaklıktayken yitirecek zamanımız yoktu. Vagondakilerin kazandıracakları zaman içinde biz burada gemiye dolmuş kaçakları gemiden indirip, birliklerini düzenleyerek yenden savaşa sokabilmek zorunluluğuyla karşı karşıyaydık. Kaçabilmek, canlarını kurtarabilmek için ellerinde kalan tek yolun kendilerinden alınmak istendiğini gören erler böyle bir girişime karşı silahla karşı koyarlarsa... işte o zaman bir de kendi içimizde dövüş ve savaşa başlayacağız demektir. Bunun bize getireceği sonuçlara varsayımlarla bile yaklaşmak olanaksızdır. Herşeyi göze almak zorunda olanlar sorumluluklarının yüreklendirmesiyle inanılmaz güçlükteki görevlere gözünü kırpmadan koşuyorlardı.

Ve de ölümsüz Markin, kendisine bağlı 20 denizciyle bu işi başarmak için hazırlıklarını hızla sürdürmeye başladı. Yitirilecek saniyelerimiz bile kalmamıştı. Kaçak denizcileri gemiden boşaltma işini zorlaştıran nedenlerden biri de Troçki'nin 14 Ağustos tarihli bildirisiydi. Bu bildiriye anımsıyan erler nasıl olsa başlarına hoş olayların gelmeyeceğini düşünerek Markin'in girişimine karşı çıkmakta kendilerini daha da haklı bulabilir, kendi kendilerini daha da yüreklendirebilirlerdi.

Markin'in 20 denizciyle birlikte Volga üzerine açılacağı bir sırada bizim için yıkım olan haberi duyduk. Gerek tren yolunun korunması, gerekse bize zaman kazandırması için gönderdiğimiz bir vagon er, -iyi, en yürekli bolşevik erlerimizdendi hepsi de- tuzaga düşürülüp içinde bulduğumuz vagonla birlikte diri diri yakılmışlardı. Treni korumakla görevli Genç Komünistler Örgütü müfrezesinden ise en küçük bir haber yoktu. Ama -ne kadar zaman sonra olduğunu şimdi anımsayamamakla birlikte- bir süre sonra onların sonları

hakkında da bilgi sahibi olduk. Müfrezce, tuzağa düşürülen erleri korumak için girdiği çarpışmada bozguna uğramış, dağılıp gitmişti. Kendilerinden hiçbir haber yoktu. Bu olayı Troçkinin trenine dek gelebilen yaralı haberciden öğrenmiştik...Bu genç adamın yüzünde yaşadığı, gördüğü facianın etkisi sanki bıçakla kazınmış, sanki yaşarsa bu kazıntı hiç silinmeyecekmiş gibi öyle canlı, öyle belirgin ve açık duruyordu ki bir süre sonra tüm çabalara rağmen kurtanlamayıp öldüğünde yüzündeki bu inanılmaz derecedeki büyük korku hiç silinmeden, hep aynı kalarak Hades'in karanlıklarına gömüldü.

Ölen genç habercinin anlattıklarından çıkan bir gerçek vardı. Düşman artık burnumuzun dibindedir. Artık göğüs göğüse, köşe köşeye, sokak sokağa bir savaşın içindeyiz. Gerçekten de düşman, genç habercinin ölümünden ya yarım ya da kırkbeş dakika sonra Sviyaz İstasyonunun makas ötesinde görünmeye başladı. Şimdi artık Sovyetin tüm gücüyle donatıp Sviyaz'a gönderdiği devrimci tren Savinkov'un güçleriyle burun burunaydı...

***

Dövüşü nasıl anlatayım sana? Neyin altını çizerek, neyi vurgulayarak anlatmak gerekir? Bir kilometre çapındaki bir alanda insanların birbirlerini böylesine boğazladığı bir savaşın anlatısındaki öğretiyi şimdi senin için ne olabilir? Sana yalnızca savaşın görünümünü anlatıp ta bununla mı yetinmeliyim? Böylece kendi yorumunu kendinin yapmanı mı sağlamış olurum? Devrimin yazgısının bir yürek, bir nabız gibi bir avuç bolşeviğin yüreğinde, kan ve terin birlikte süzüldüğü şakaklarında nasıl attığının tanıklığını mı yapıp susmalıyım? Yoksa soğukkanlı bir tarihçi gibi, politik öngörünün bu savaşta askeri kalıpları nasıl zorlayıp yeni biçimler oluşturduğunu mu akıllı akıllı, uslu uslu oturup özetlemeliyim?

Anamın bir yöntemi vardı izbamızdaki koca koca fareleri öldürmek için. Unun içine çimento koyardı anam, küçüklüğümde. Şimdi de böyle mi yapıyor bilmiyorum. Farelerin dolaştığı yere serperdi çimentolu unları. Farecikler bu unları yediklerinde, bir süre sonra dehşetli bir iç kavrukluğuna yakalanırlar, su içmek için dere boyuna koşarlar ve kana kana içerlerdi-sudan. Ve de içlerin-

deki çimento kaskatı kesiliverirdi. Çimentoyla donmuş fareler korunç derecede çirkinleşiyorlardı. Yüzleri patlıyacakmış gibi gerginleşiyor, küçük ayakları şiş ve kocaman kanlarına doğru çekik, öylece kalıyorlardı. Kanlarına sopayla dokunduğumda içlerinin çimentolaşmış sertliğini avucumun içinde duyarlardım. Bu savaştan çıktığımızda sağ kalanlarımız artık daha önceki kendileri değildi. Acı, bir çimento gibi içlerinde donup kalmıştı. Ve tıpkı farelerde olduğu gibi acı yüzlerine yansımıştı. Aslında savaşı bana bağlı seksiyonların bağlantısını sağlayabilmek için trenden ayrılmadan izledim denebilir. Ne ki tren savaşın tam orta göbeğinde çakılıp kalmıştı. Bir kilometrelik bir merkezin orta yerinde ve kendi çevresinde geçiyordu herşey. Ama aynı bölümde çalıştığımız Skliyanski'yi doğrusu hayranlıkla izliyordum. Savaşla büyülenmişti sanki. Asıl başarısının süngü süngüye, bıçak bıçağa, bilek bileğe dövüşen erlerin arasında birdenbire görünmesi ve onları yüreklendiren haykırışı olduğunu sonradan söylediler. Öyle bir haykırıyordu ki Skliyanski, bizinkiler, birdenbire şaşkınlığa uğrayan düşmanı tepelemede önemli bir fırsat ele geçirmiş oluyorlardı. Ve de bu fırsatı ister istemez hemen oracıkta değerlendiriyorlardı. Skliyanski ayrıca, gerilemeye başlayan bazı hatlarda erlerimizi yeniden örgütlüyor, sonra trendeki görevin başına özellikle Moskova'yla bağlantı sağlayabilmek için koşuyordu.

Markin, 20 denizcisiyle çok zor görevini düşman daha makasın 500 metre ilerisinde görünmeden yerine getirmeyi başarmıştı. Bu 20 Kronştadt denizcisi tıpkı Markin gibi gözünü budaktan sakınmayan deniz piyade erleriydi. Markin gemiye gizlice yanaştı.

Bu yirmi denizciden başka bir salın üstüne koca bir top ta yerleştirmişti. İşte bu top akıllıca bir buluşla kesin sonuç almayı sağladı. Deniz topçu eri Markin'in en güvendiği erlerden biriydi. Gerçekten de adını unuttuğum bu er -unuttuğum için de kendime öfkeliyim- Baltık filosunda yıllar yılı Almanlara karşı savaşmış en iyi topçu erlerimizden biriydi. İsabetli atışlarıyla ünlüydü. Markin'in öteki arkadaşları da ne pahasına olursa olsun gemiyi kaçak erlerden temizlemeye ve onları savaşa sürmeye kesin kararlıydılar. Markin gemiye yanaştı. Teslim olmalarını istedi. Yanıt beklendiği gibi oldu. "Teslim olsak bu kez Troçki bizi kurşuna dizmeyecek

mi?" diye sordular. Markin verdiği yanıtta 14 Ağustos emrinin uygulanacağını, erlere dokunulmayacağını, ama içlerinde kaçan bolşevik komiserler varsa mutlaka ve mutlaka emir gereğince yargılanacaklarını söyledi. Devrimci mahkemenin vereceği kararın da hemen uygulanacağını belirtmekte özellikle yarar gördü. Markin kesin ve herşeyi dosdoğru söylüyordu. Onun bu kararlılığı ilk tereddütlerin tohumlarını attı Volga üzerindeki kaçak gemiye doluşmuş olanlar arasında. Markin kısa bir süre sonra erlerin suçluluğunun da şu andan itibaren başladığını, gemiyi terk edip kumandanlarının doğrultusunda savaşa girmezlerse 14 Ağustos bildirisinin kendileri için de uygulanabileceğini söylemesi kaçak erler arasındaki tartışmayı kızıştırdı. Ama hiç kimsenin kuşkusuz kalmamıştı. Markin herşeyi dosdoğru söylüyordu ve söylediği herşey söylediği gibi gerçekleşecekti. Kendilerine bir oyun oynanmıyordu.

Erlere tartışmanın en heyecanlı yerinde yeniden Markin'in yükselen sesini duydular ve eğilip kendisini dinlediler. Tepeden tımağın silahlı 20 denizcinin tam ortasında Markin kendilerine şunları söyledi: "Troçki'nin ve devrim mahkemesinin kesin kararını size duyuruyorum. Eğer gemiyi terk edip sahile çıkmazsanız gemi düşmanın eline geçmemesi için içinde sizinle birlikte hemen şimdi batırılacaktır". Erlere bir karşı kıyıya baktılar; karşı kıyı alev alev yanıyordu. Ama tren yine de oradaydı. Bir de kendilerinin yanına dek sokulmuş olan Markin ve arkadaşlarına baktılar; besbelli ki söylediklerini yapacaktı bu denizciler. Markin'in saldaki arkadaşına verdiği işaretle bir topun üzerlerinden geçip hemen geminin öteki yanına düşmesi ve geminin birdenbire dalgaya kapılması erlerin tereddütlerini tümünden dağıttı ve gemiden bir bir inmeye başladılar.

Geminin boşaltılması için ivedi davranıldı. Sahile yaklaşan erlere iskelede kendilerini dimdik bekleyen Troçki'yi görünce heyecanlandılar. Bu heyecan akıllarını başlarına toplamaya yardım etti. Troçki önünden geçenlerin hepsinin bir bir gözünün içine bakıyordu. Kimisi bu bakışlardan kendi bakışlarını kaçırdı, kimsi bu bakışlarla kendi bakışlarını derin bir inanç içinde bütünleştirdi.

Sekiz saati aşkın bir süredir sürüyordu savaş. Düşman, Sviyaz İstasyonunda sekiz saattir çakılıp kalmıştı. Bir adım ilerleyemiyor-

du. Ateşten çemberin birden gevşediğini duyarladım. Bir cendere-
nin içinde onun nasıl çözüldüğünün ilk belirtisini duyarlamak in-
sanı nasıl coşkulu bir yüreklenmeye götürür bunu da ilk kez görüp
tanıyordum. Sekiz saattir ilerleyemiyen boğaz boğaza süren savaş-
ta düşman -sonradan öğrenecektik -hesaplarında bir büyük yanlış-
lık yapmıştı. Gerek Savinkov, gerek Kappel yeterince istihbarat
yapamadıklarından bizim kuvvetlerimizin varsaydıklarından da
güçlü olduğu kanısına kapılmışlar ve böyle çelik gibi bir iradeyle
karşılaşmalarını ancak bununla yorumlayabilmişlerdi. Aralarnda-
ki değerlendirilme sonucunda "Bolşeviklerin henüz açık bulunan
Volga üzerinden yeni destek birlikleri sağladıkları ve saldırının bir
sonuç vermesinin şimdilik olanaksız olduğu" kanısına vardıkları
görüldü. İşte bu yanlışlığı bizim yenmemizin başlangıcını oluşturu-
yordu. Savinkov ve Kappel birliklerine geri çekilme emrini verdi-
ler. Aslına bakılırsa bu geç kalınmış bir emirdi. Erler kendilikle-
rinden zaten kızılar karşısında geri çekilmeye başlamışlardı.

Slavin atılan top sesleriyle, makineli tüfeklerin cayırtısından
düşman karargahının ne düşündüğünü kavramakta gecikmedi. Sa-
vinkov'la azgın Kappel'in neye karar verdiklerini hemen o anda
yorumladı. Bu yorumlamaya uygun olarak karşı saldırıyı son de-
rece kumazca ve ivedi bir biçimde düzenledi. Düşmanı ne önceki
düşüncesinin yanlışlığını anlayabilecek ne kendi kendinde uğradı-
ğı çözülmeyi derleyip toparlamaya fırsat bulabilecekti. Akşama
doğruydu sanırım düşmanın gerilemesine izin verile verile gerçek-
leştirilen bir püskürtme saldırısı birçok yollarla, tepeleri geri alma-
mıza yardım etti.

KURŞUNA DİZİLEN 27 KOMÜNİST

"Yurdumuzu köleleştirmek için gelmediler mi buraya (Atinalılar)? Başarsalardı, erkeklerimize yazgıların en acımasızını, çocuklarla kadınlarımıza en alçaltıcı davranışları, tüm kenti lekeleyen girişimleri gerçekleştirmeyecekler miydi?"

Peloponnesli Gulippos

"Tukidides: Peloponnes Savaşları"

Düşmanın duralaması, bir süre sonra da gerilemeye başlaması savaşın bittiği anlamına gelmiyordu. Hiç soluk almadan karşı saldırıya geçmek için hazırlıklarımızı yoğunlaştırdık. Kim zamanını iyi kullanırsa onun kazanacağı kesin bir gerçektir. Biz Kazan'ı almaya mecburduk. Kazan'ın bizim için önemi büyüktü. Sviyaz'a Savinkov saldırısının püskürtülmesinden sonra şöyle bir soluklanıp kendimizi dinlendireceğimizi sandığımız bir zamanda savunmanın gerektirdiği çabanın daha çoğunu, daha göz açtırmazını yaşamaya başladık. Demiryolu şebekemiz tümden kullanılmaz bir durumdaydı. Nijni-Novgorod-Sviyaz arasındaki telgraf direkleri parçalanmış, demiryolu dinamitlenmişti. Birlikler arasında zar zor kurulabilen ilişki tümden ortadan kalkmıştı. Sviyaz Savunmasının öğretisini hiç unutulmaması gerekli bir ders gibi belleğimize kazıdık. Burada bulunan birliklerin bir çoğu, doğrusu ya, iç savaşın acımasız, savaşların nasıl en korkuncu ve kan dökücüsü olduğunu ilk kez görüyorlardı. İktidarı almamız -açıkçası- öyle pek te zor olmamıştı. Proletarya kendi iktidarını allabilmek için bir bakıma tüm koşulları uygun bulmuştu. Ama iktidarın korunması alınmasından daha zordu. Bunun ne anlama geldiğini işte yaşayarak öğreniyorduk. Ve Sviyaz Savunması aldığımız ilk dersti. Bu dersten çıkaracağımız öğretiyi çelik bir iradeyle kendimize kılavuz edemezsek sonucun hiç de isyan etmiş kölelerin çıkanna olmayacağı apaçık ortadaydı.

Troçki'nin treninde görevli devrimci askeri mahkemenin aldığı karar bu öğretilerden bir tanesini unutulmaması gerekli bir ders gibi yazıp tarihin eleştirisine açık bıraktı. Ben bu yazıyı geç gördüm. Birçok işi birlikte yürütme durumunda kaldığımız için devrimci askeri mahkemenin kaçan komünistlerin davasına bakmaya başladığını, son derece ivedi bir biçimde art arda kararlar aldığını duymakla yetiniyordum. Özellikle dostum Skliyanski bu konuda beni yeterince aydınlatıyordu. Ama işin ne denli ciddi boyutlara ulaştığını yorgun argın yol bakım denetiminden döndüğüm günün sabahındaki iki saatlik dinlenme hakkını kullanacağım bir zamanda kavradım. Bana bağlı bölümde, dizgi aygıtı durmaksızın bir takım bildirileri basıyordu. Tüm yorgunluğuma rağmen olağanüstü bir durumun varlığını kavramakta güçlük çekmedim.

Devrimci askeri mahkeme, Sovyet başkanının 14 Ağustos tarihli bildirisinin ışığı altında düşman karşısında kaçmış bulunan komünist halk komiserlerinin durumlarının bir bir ele alınarak incelendiğini ve de bunların içinden 27 Halk Komiserinin idama mahkum edildiğini bildiriyordu. Dizgi aygıtının başına oturdum. Mahkeme bildirisini bir kez daha okudum. Sviyaz Savunmasının, devrime ciddi, dar, bunalımlı bir köşeyi döndürmekte olduğunu bu yazı kadar daha doğrusu yargı kadar hiçbir şey belirleyemezdi. Ya da doğrusu benim için durum buydu. Bu yargıyla ben işin nasıl su götürmez bir sorumluluk taşıdığını daha iyi kavırıyordum. Yaşadığımız tüm acı gerçeklere, tanığı olduğum bir çok ağır olaya karşın kendi yoldaşlarımızdan 27'sini kendi ellerimizle kurşuna dizme kararı alışımla, birdenbire bendc, yaşadığımız günlerin ne denli önemli sorumluluklar taşıdığı düşüncesini yepyeni bir biçimde kavrayıp yeniden öğrenmemi dürtüklendi.

Yazıyı okumayı sürdürüyordum. Kurşuna dizerek yerine getirecek idamlar için "Devrimci Savaş Sovyeti Başkanı"na durumu belirten yazının yazıldığını bildiren açıklamadan sonra kurşuna dizileceklerin bir listesi veriliyordu. Listeye göz atarken birden duraladım. Bir ad kendiliğinden dikkatimi çekti. Yorgunluktan uğulduyan başımın içinde "Georgi Vasiliyeviç, Georgi Vasiliyeviç" diye kıvançla bağırın bir sesin bu adla bir ilişkisi varmış gibi, alttaki diğer yoldaşların adına geçemedcn -birşeyi anımsayıp çı-

karmak istercesine- habire gözlerimi ayırmadan bu ad ve adla birlikte verilen bilgi üzerinde durmaya başladım:

"Adı: Aleksı Aleksıyeviç.

Yaşı: 19.

Bağlı Olduğu Birlik (Müfreze): St. Petersburg Genç Komünistler Örgütü.

Son Bulunduğu Görev: Düşmanın 28'i sabahı gerçekleştirdiği saldırıda yakılan vagondaki yoldaşlarımızın dış güvenliğini sağlamakla görevli müfrezenin halk komiseri.

Saptanan Suçu: Adı geçen halk komiseri düşman karşısından kaçmıştır. Bunun için kimseden buyruk almadığını komiserin kendisi de açıkça belirtmiştir. Bu nedenle Aleksı Aleksıyeviç düşman karşısında kaçıp birlikleri ve devrimci ordunun erleriyle köylülerini zor durumda bıraktığı anlaşıldığından kurşuna dizilmesine..."

Aleksı Aleksıyeviç... Dizgi aygıtının bulunduğu vagonun azgın bir hayvan gibi fırlayıp hızla koştuğunu çok iyi anımsıyorum. Kendimi kendimde denetleyemediğimi de anımsıyorum. İşte bunları çok iyi anımsıyorum. İstasyon binasına doğru koşarken çok bencil bir duygunun tüm içimi kasıp kavurduğunu biliyorum: "Dilerim tanrıdan bir yanlışlık olsun".

İstasyon binası, yanısı tümüyle yanmış, kapkara çatısı, oradan buradan fırlamış yanık karkaslarıyla leşi parçalanmış bir hayvan görünümüne dönmüştü. Yapının sağlam kalabilmiş bölümünde-daha önceleri istasyon şefiyle öteki görevlilerin çalıştığı taştan, genişçe odada idama mahkum 27 komünist halk komiseri var. Bunu nereden bildiğimi bilmiyorum, daha doğrusu kimin söylediğini anımsayamıyorum. İçeriye girdiğimde ilk gördüğüm şeydu: Hepsi sanki savaşın içinden alınıp da burada tutsak edilmiş gibiydiler. İçlerinde ilk dikkatimi çeken yaşlılar oluyor. Bunların bir kısmını anımsamakta güçlük çekmiyorum. Volga üstündeki gemiye kaçan birliğin halk komiserleriyle bazı komutanları bunlar. İçerisinin konusu binanın yanıklığından mı yoksa göz gözü görmez sigara dumanından mı kaynaklanıyor, kestirmek olanaksız. Ama ben bu duman içinde birdenbire açılıveren kapı karşısında tüm gözlerin bana çevrildiğini duyarlamakta yine de zorluk çekmiyorum. Hiç kırp-

madan bakıyorlar bana gözleriyle. Sigara dumanının aklığının içine bu gözlerin kanlı bulanıklığı sızıyor. Birden herşeyi tüm dehşetle kavıyorum. Başlarını çevirmiş bana bakan bu adamların hepsi "Hazırlanın, mahkemenin buyruğu yerine getirilecektir" dememi bekliyorlar. Bu bakışlardan kurtulmak için mi, yoksa bir başka nedenle mi kapıda öylece kalıvermişliğimle:

- Aleksî Aleksiyeviç, diye mınıldanıyorum kendi kendime...

Birdenbire yabancılaşmanın dehşetini yaşıyorum 27 komünist karşısında. Çok değil üç gün önce onlarla ilişkimiz böyle değildi.

"Georgi Vasiliyeviç..." diye buruk bir sesle Aleksî'nin boynuma atılmasını, bu nedenle belki korkuyla izliyorum. Ama onu görür görmez her şey birdenbire yapay yabancılaşmayı bozuyor.

- Ah Aleksî! Sen misin, gerçekten sen misin? Diye soruyorum.

Sonra "Çıkalım" diyorum. Dışarda daha rahat konuşuruz.

Troçki'nin sekretaryasında önemli bir görevde oluşum bilindiğinden hiç kimse en küçük bir karışmada bulunmuyor. Şeftren odasının hemen yanındaki küçük taş binadaki sandalyelere karşılıklı oturuyoruz. İşte Aleksî ilk kez burada ağlıyor. Elini yüzüne kapayarak ağladığını gören odadaki görevli iki subayla erler bu durumdan canları sıkıldığından ya da Aleksî daha rahat ağlasın diye eskiden makasçılardan oturduğu bu küçük odayı bize terk edip dışarıya çıkıyorlar. Aleksî bir süre sonra elini yüzünden indirdiğinde işte o zaman bu genç adamda iki günlük bir zaman diliminin insanı nasıl fizikçe çökerttiğini, nasıl yaman bir değişime uğrattığını görüp anlıyorum. Tüm Svi yaz Savunmasını Aleksî'de özetlemek olanaklı...

-Nasıl oldu bu iş? Diye soruyorum yavaşça...Anlatabilir misin?

Hiç çekinmeden:

- Çok korktum Georgi Vasiliyeviç, diyor Aleksî...çok korktum. Ne yaptığımın, kaçtığımın bile bilincinde değildim. Kaçtığımı anladığımda buraya döndüm. Devrimci askeri mahkeme önünde du-

rumu olduğu gibi anlattım Vasiliyeviç. "Kaçtığımın bile bilincinde olamadım" dedim.."İşte gelip teslim oluyorum". Ama hiçbir şey yetmedi kendimi savunmaya...

Birdenbire Aleksî'nin bakışlarını boydan boya yüzüme yapışmış gördüm:

- Benim için birşey yapabilir misin Vasiliyeviç? Hiç olmazsa davanın yeniden görülmesini sağlayabilir misin benim için? Söylemem gereken çok önemli şeyler vardı; mahkemede söyleyemedim.

- Ne gibi?

Birden sıkıntıyla kekelemeye başladı:

- Bak Georgi yoldaş...ayrıntılan devrimci mahkeme önünde yeterince anlatabildiğimi sanmıyorum. Düşündükçe bunları anlatmakla hata ettiğimi anlıyorum. Bu ayrıntılarda beni aklayan çok şey var Vasiliyeviç... inan bana.

- Örneklebilir misin?

- Örneğin... tren hareket halindeyken trenin önünden gitmemiz gerektiğini söylemiştim. Tepelerden izliyorduk treni. Tren bizim aşağıımızda gözümüzün önünde tehlikeye karşı elini kolunu sallaya sallaya gidiyordu. Ama beni dinlemediler Vasiliyeviç... sözüümü geçirtemedim onlara...

- Kimlere Aleksî?

- Askeri komitedeki üye arkadaşlarıma... dinlemediler beni.

- Komite başkanı, halk komiseri sen değil miydin?

- Bendim ama verilen emrin böyle olduğunu, bu emre uymakla yükümlü bulunduğumuzu söylemekle yetindiler...

Aleksî birden bir yere gitmek istiyormuş, acelesi varmış gibi ayağı kalktı. Telaşla:

- Hadi gidelim Georgi Vasiliyeviç... Askeri mahkemeye durumu anlatabilirim benim için verdikleri yanlış karar düzeltirebiliriz... Hadi, hadi Georgi Vasiliyeviç...

İşte Aleksî'yle ilişkimde ilk kez burada, buraya geldiğime pişman oldum. İçinde bulunduğu panik durumundan henüz çıkıp kurtulamamıştı. Ne yapacağımı şaşırđım. Devrimci mahkemenin verdiği kararların kesinlik taşıdığını, hemen uygulandığını, bir biçimsel gereklilik olarak Troçki'nin bu kararları imzaladığını ona söylememe olanak yoktu. Yine de kendimi topladım. Onu ellerinden tutup oturttum:

-Dinle Aleksî, bugün, olayı öğreneli daha yarım saat ya oldu ya olmadı... fırladığım gibi buraya geldim. Mahkemenin verdiği karar bizim büroda henüz yazılıyor. Troçki'nin imzalamasına kadar oldukça uzun bir zamanımız var...

- Troçki hemen imzalar mı, yoksa geciktirir mi? Ne dersin Vasiliyeviç..? Belki de bize verilen cezanın bu kadarlığıyla yetinir,, belki de imzalamaz... Olabilir mi Vasiliyeviç?

O zaman anladım işte; Aleksî söylenen herşeye öyle derin bir umutla sarılıyor ki ölümün eşiğindeki bu genç adamla konuşurken alabildiğine özen göstermek gerek.

Aleksî bir süre sonra kendiliğinden konuştu:

-Korkunun içime sinsi sinsi sokulmasına izin vermemem gerekiyordu Vasiliyeviç... bunu biliyorum. Bunu başaramadım. Letonyalı erin anlattıklarını dinlemeyecektim Georgi... Korkuyu bir rutubet gibi içime o sindirdi benim. Bunu şimdi daha iyi anlıyorum. Nefret ediyorum o erden şimdi...

- Nasıl olduğunu açar mısın biraz, Aleksî?

Kendisini ilk gördüğüm günkü gibi gözlerinin koyu lacivertliğinde yaşamın derin kıvancı -herşeyi kendi kendisinde unutmuş olmanın dürtüsüyle olmalı- birden parıldayıverdi. Yaşamla ölüm

arasındaki ipte bir gidip bir gelen bu genç delikanlının, ruhunun tüm davranışları gözlerinin koyu lacivertliğinde elle tutulurcasına somutlaşıyordu.

-Letonyalılarla birlikte çalışıyorduk. İşte orada bir erle ahbap oldum. Davranışları dikkatimi çekmişti. Kendi kendine kapanık, sakin, dışındaki herşeye sağır bir er... 4 yıldan uzun bir süredir çarpışıyormuş. Kısa bir iki haftan sonra hemen anladım; ne bolşevik ne de bir komünistti. Burada, Sviyaz'da bulunuşu alayının da burada bulunuşundandı. Beyazlara güvenmiyordu ama kızillara da omuz silkiyordu. Belki de beni kendisine çeken taraf, böylesine herşeyin ikiye bölündüğü bir zamanda, savaş alanında bile bu umursamazlığını saklayabilmesiydi. Ama ben bunu kendi kendime "İşte ideolojik çalışma yapılacak biri" diye açıkladım. Benim ideolojik anlatılanı hiç kesmeden dinliyordu. Onun üzerinde ne gibi bir etki yarattığını bile kestirmek olanağını bulamıyordum. Duvara anlatıyormuşum gibi tüm anlatılanı öyle sağır, öyle aldırmazdı. Genellikle de hep sigarasını sarmayı sürdürürdü. Böylece benim konuşmam süresince bir kutu sigarayı sarp hazırladığı oluyordu. Ben bitirince de o hiç orali olmadan, benim anlattıklarımı hiç ilişkisi olmadan bu kez o konuşmaya başlıyordu. Bana savaşa katıldığı 4 yıl süresince tanıştığı olayları anlatmaya başladı bir bir. Hiç bir şeye, hiç bir ilkeye bağlı kalmadan anlattıklarının yalın çıplaklığı birdenbire yakalayiverdi beni. Hiç bilmediğim, hiç alışık olmadığım bir dünyanın gizlerini dinlermiş gibiydim ondan. Bu dünyayla hiçbir ilişkim olmamasına karşın yine de marazi bir ilişki içindeymişim gibi bir duygunun kıskacına düşüverdim. Anlattıklarının çoğu ahlak dışı şeylerdi. Hırsızlık, ahıksızlık, rezillik... Subayların gizleri... özellikle çar döneminde nasıl yaman birer ahıksız olduklarını öyle seçilmiş örneklerle anlatıyordu ki Georgi Vasiliyeviç, dinlememek olası değil. Sonuçta ben daha az konuşur, o daha çok anlatır oldu. Adamın bir çeşit tiryakisi olmuştum. Beni kendisine tutsak ettiğini biliyordu. İş bununla kalsa yine de bir şey değildi belki. Ama birgün durup dururken bana Samara savaşlarının öyküsünü anlattı. Çarpışa çarpışa Kazan'a dek çekilmeden önce Samara'da görüp tanıştığı olayları. Özellikle oradaki bir halk komiserinin öyküsü beni kendi kendimde tutsak etti. Bu tutsaklıktan da bir daha yakamı hiç kurtaramadım:

Samara'da bir genç tanıdım. Senin gibi bolşevikti o da. Rusya-
mızdaki ne bir erkek ondan daha güzel, ne bir genç kız ondan da-
ha alımlı olabilirdi. Gözünün karalığına da diyecek yoktu. Ama
tıpkı senin gibi o da çok ince ruhlu biriydi. Nerden bulmuş buluş-
turmuşsa bir ağız armonikası vardı. Bazen sabahlara dek çaldığı
olurdu. Ve de biz sabahlara dek bu ağız armonikasının çaldığı
halk müziğini, oyunları dinler coşardık. Besbelli ki bir genç kıızı
yaman seviyordu.

Ama Samara'da bolşeviklerin yenileceğini anlamakta hiç güç-
lük çekmedim ben. Bolşevikler Samara'yı ellerinde bulundururlar-
ken buğdaysızlık ve kıtlık başgösterdi. O zaman üçer kişilik ekip-
ler oluşturdular. Ve köylere buğday istemeye gittiler. Ancak
köylüler kendilerini kovuyorlardı. Çok kez kovulmakla da kalmı-
yor tehdit te ediliyorduk. Oysa bolşevikler -her zamanki saflıkla-
rıyla- buğdayları bu kulaklardan parayla satın almak istiyorlardı.
Ama kulaklar kesin bir biçimde 'Ekmediğinizi istemeye ne yüzle
gelirsiniz?' diye bolşevikleri kovuyorlardı. O zaman zor kullan-
ma eğilimi belirdi. Üçer kişilik timlere birer de silahlı er verildi.
Halk komiserleri yanlarına artık bu erleri de alıp öyle gidiyorlardı.
Bir keresinde bir halk komiserinin başkanlığında bir köye gittik.
Kulak bizi avlusuna bakan balkonunda yanında adamlarıyla coş-
kuyla karşıladı. Ama ben daha ilk bakışta adamın sarhoş olduğunu
anladım. Adam 'Hoşgeldiniz bolşevikler...' diye bağınıyordu. 'Nice-
dir sizi bekliyoruz. Kulağımıza geldiğine göre Samara'da açlıktan
uyuz kargalara dönmüşsünüz. Bize anlatılanlar öyle... Oysa siz bizi
düşmanlarımıza karşı koruyorsunuz. Bu aşağılık kulaklar bu ger-
çeği bilmezler mi? Bilirler kuşkusuz ama onlar buğdaylarını dost-
larından daha çok severler. Benimse ambarları ağzına dek buğ-
day dolu. İnanmıyorsunuz değil mi? Şimdi adamlarımdan bir ikisi
aşağıya inip size ambarlardaki silme buğdayları gösterecek. İstedi-
ğiniz kadar alın yoldaşlar... İsteddiğiniz kadar'. Adamın bu nutkun-
dan sonra yanımızda hemen bir-iki kişi belirdi. Bizi buğday amba-
rının bulunduğu yere doğru götürdüler ve ambar kapısını açtılar.
Yoldaşlarımız pek sevindiler. Benimse içime bir kuşku düştüğün-
den tüfeğin emniyetini açıp ambar deposuna öyle yanaştım. Sizin-
kiler ise 'İşte bolşevik sempatzanı bir kulak..' diye adamı övüyor-
lardı. Ambar kapısı açıldığında gördüğümüz şeydu: Gerçekten de

ambar çuval çuval buğday doluydu. Hem de öylesine güzel ve iri taneleriyle saçılıp gitmişlerdi ki kapı açılır açılmaz buğday yığıntısı altında kalacağımızı sandık. İçimizden bazıları ayaklarının dibine yuvarlanıp dağılan sarı sarı buğdayları sanki susuzluktan kavru lan çöl beşevisinin suyu avuçlaması gibi avuçlayıp eline yüzüne sürmeye başladı. Ama gözlerimiz ambarın karanlığına alıştığı anda birdenbire görüverdiğimiz görüntüden hepimiz dehşete kapılıp geriye fırladık. Ben bile. Neredeyse ateş edecektim şaşkınlıkla.

Yığın yığın çuvalları önünü şöyle bir açmışlar ve bir çuvalın üstüne bir adamı oturtmuşlardı. Ama adamın başı kesikti. Ve omuzuna düşmüştü. Başın düşmemesi bir deriyle gırtlak kemiğine bağlı kalabilmesinden. Görür görmez tanıdım. Sabahlara dek ağız armonikasıyla bize müzik çalan genç, yakışıklı halk komiseriydi.

Genç halk komiserini boğazlamakla da kalmamışlardı. Tüm karnın boşluğunu bir hayvan yüzer gibi yüzüp boşaltmışlar ve karnın boşluğunu tıka basa buğdayla doldurmuşlardı. Zavallı genç omuzuna düşük başıyla sanki tıkabasa kamına doldurulan buğdaylara bakıyor gibiydi. Ben bile bozuldum. Korktuğum için mi bozuldum, yoksa gördüklerimden mi bozuldum bilmiyorum. Hep birlikte geri geri çekildiğimizde kapıda ağanın adamlarıyla sarıldığımızı gördük. Adam bizi yine balkonda bekliyordu. Bu kez de bize 'Nasıl ambarımızı beğendiniz mi bolşevik yoldaşlar? Biz gördüğünüz gibi konukseverizdir. Ve de gördüğünüz gibi tıka basa doyururuz insanları. Hadi şimdi buraların nasıl konuksever olduğunu yoldaşlarınıza anlatmak için hemen defolun buradan. Ve bir daha da sakın buralarda görünmeyin...' dedi".

İşte Vasiliyeviç, bu adamın anlatısındaki genç komiserin görüntüsü bir türlü gözümün önünden gitmedi. Bana benzettiği için mi ne, gitgide sanki onunla özdeşleşmeye başladım. Düşlerimde zaman zaman anam babam, buğday doldurulmuş bu genç komiseri sarılıp ağlıyorlar, bense onların başında "O ben değilim, ben yaşıyorum" diyebilmek için çırpınıp duruyordum. İşte korku böyle sinsi sinsi önce düşlerime sindi. O adamsa, bugünkü gibi net, açık, gereği neyse öyle yaşıyordu. Savaşı görmüştü. Savaşı düşünmüyordu o. Bense ilk kez savaşıyla burun burunaydım ama daha savaşı

görmemiştim. Savaşı o nedenle düşünüyordum. Şimdi en çok bana dokunan şeylerden biri de bu adamın yine sigaralarını sara sara "28'i sabahı Savinkov kuvvetleri saldırıya başladıklarında ben..." diye başka genç arkadaşlara öyküler anlatmasını düşünmek oluyor.

Aleksi bir an sustu. öyküsüne kendini kaptırıldığı için mi ne, içinde bulunduğu durumu unutmuşa benziyordu. Ama birden anımsadığını başını kaldırıp bana bakmasından anladım. Ne ki hiçbir şey demedi. Olayın yorumunu yapmayı yeğledi yalnızca:

- Komiserliği seçişimde o erin anlattıklarının derin etkisi olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum Georgi Vasiliyeviç. Düşlerime giren o komiserin etkisinden marazi bir biçimde bir türlü kendimi kurtaramıyordum, bir neden bu. Bunu biliyordum. İkinci neden de bu. Yani Vasiliyeviç korktuğumu, artık çok korktuğumu anlıyordum. İşte bunu kendime yediremediğim için kendimi kendi bunalımda durultup ayıktırabilmek için korktuğum savaşın en sorumluluğunda görev almak, bir gerçekmiş gibi yaşamaya başladığım Samara'daki genç komiserin yazgısını kendi kendimde aşip geçebilmek için onun görevini üstlendim. Bu görevin nasıl ağır sorumluluklar getirdiğini bile bile... Ama başka türlü yaşamımı onun etkisinden, bunalımdan arındırma olanağına hiçbir zaman kavuşamayacaktım..."

Aleksi derin derin iç çekerek sustu. Bu, uzun uzun ağladıktan sonra, daha çok ta çocuksu yaşlardakilerde görülen bir iç çekmeydi. Bu durumu anlamak, Aleksi'nin bunca gepegençliğini, yaşama ya bir yay gibi gergin diriliğini duyarlamak kapkara bir umutsuzluğa yuvarladı beni. Bir uçurumun kenarından uçar gibi... Birşey söylemek için olmalı:

- Niçin bana hiç uğramadın Aleksi? Dcdim. Bunları benimle konuşamayacağını mi sanıyordun?

- Aklımdan geçmedi değil Vasiliyeviç, dedi. Ama kendi kendimden utandım. Utanmak bile denemez buna. Kendi kendimde kimildama cesaretini bulamıyordum. Erin anlattıklarıyla öyle kendi kendime sokulmuş, öylesine kendi kendimde yapayalnız kal-

mıştım ki... ne yapacağımı bilemiyordum. Korku ve korkunun dü-
şü gelip çöreklenmişti üstüme...

- Ah Aleks, sen savaşmak için yaratılmadın. Savaşmak senin işin değil. Sen gerçekten ince ruhlu, narin birisin. Kimbilir Aleks belki de salt resim yapmak için doğmuşsun.... Elinde silahla savaşmak senin için değil.... senin dışında...

Aleks birden tam bir netlikle sözümü kesti:

-Yanıyorsun Georgi Vasiliyeviç, dedi. İnsan kendisinin dışına taşabilmeli. Kendi kendisinin tuzağına düşmemeli insan. Dünyayı değiştirmek için yola çıkanların işe kendilerini değiştirmeden başlamaları gerektiğine inanıyorum. Kuşkusuz herkes için değil bu söylediklerim Vasiliyeviç... Ama benim gibi zayıf insanlar için belki... Kendi kendilerinin zayıflıklarıyla yetinmek istemeyenler için. Sen sakın alınma bu söylediklerimden...

-Ah Aleks, boşver...

-Senin şu sözünü sık sık anımsadım Vasiliyeviç. "Dikkat et Aleks, demiştin elimdeki silahı göstererek..."sen bununla seni öldürmeye kararlı düşmana hiç ateş etmedin daha. Bu iki şey birbirinden ayırdır". Oysa ben Genç Komünistler Örgütünde bu silahla sayısız atış yaptığımı, 20 dakikada tüm mekanizmasını söküp takabildiğimi söyleyerek böbürleniyordum sana.

Ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum. İkimiz de susuyorduk. İkimiz de hem birbirinden ayrı, apayn hem de iç içe şeyler düşünüyorduk. Bir aralık dışarıya çıkan iki subayla erler yeniden odaya girdiler ve Aleks'in anlattığı olayı onlar da zaman zaman dinlediler. Aleks onların geri döndüğünü duymamıştı bile. onların önünde şunları anlattı:

-Tuzağa düşürüldük Georgi Vasiliyeviç. Çok kötü bir biçimde tuzağa düşürüldük. Bizi değil, trendekileri tuzağa düşürdüler. Zaman ayarlaması işin başında iyi yapılmıştı. Biz önceden yola çıkarılmıştık. Biz kendimizi gizleye gizleye demiryolunun uzandığı

her iki yüksek tepede ağır ağır ilerliyorduk. Sakıncalı bir durumda haber fişegiyle durumu bildirecektik. Ama düşmanın bizden daha başarılı bir biçimde saklandığını, kendini çok kumazca gizlediğini iş işt en geçtikten sonra anladık. Düşman bizim yanlarından geçip gitmemize izin vermişti. Biz düşman kuvvetlerinin yanından, adeta onlara sürünerek geçmiştik te en küçük bir şeyden kuşkulanamıştık. Oysa inan Vasiliyeviç en küçük bir kıpırdanışa dikkat kesiyor, dürbünle çevreyi uzun uzun araştırıyorduk. Bir de kuşkusuz düşmanın bu kadar kısa zamanda buralara dek sokulabileceğini hiçbir zaman düşünmedik.

Volga'yla tren yolunun kesiştiği dar boğaza gelince trendekiler inecek ve bu tepelerde savunma savaşı vermek için hemen düzen alacaklardı. Bize verilen emre göre trendeki yoldaşlar yerlerini alır almaz biz geriye kayacak ve onların gerisinde mevzilenecektik.

Herşeyi çok iyi anladığımızı biliyorum. Tüm amacımız bir an önce bu dar boğaza ulaşabilmek. Gerimizde bıraktıklarımızın bizim burada vereceğimiz savunma savaşı ile yazgılarının nasıl belirleneceğini de biliyorduk.

Öyle bir zaman geldi ki Vasiliyeviç artık trenle birlikte gidiyorduk biz de sanki. Trenin 100 yada 130 metre kadar önündeydik yalnızca. O nedenle olanları izlemekte hiç güçlükle karşılaşmadık.

Tren de tıpkı bizim gibi düşman içinde ilerliyormuş... Düşmanın onun buraya dek ilerlemesine izin verişinin nedenini geride kendisine kuracağı tuzağı hazırlayabilmek için olduğunu sonradan anladık. Lokomotifin üstüne oturarak gözcülük yapan iki erin kurşunlandığından mı, yoksa demir parmaklıkları barikata çarptığından mı hangisinden olduğunu anlayamadan bu iki yoldaşın birden havada uçtuğunu gördük. Düşmanın lokomotifin çarpması için demir parmaklıkları barikatları hazırladığını, köşeyi döner dönmez lokomotifin bunlara çarpacağını gördüğümüzde artık iş işt en geçmişti. Lokomotifini durdurma olanağımız kalmamıştı. Lokomotif bu barikata tüm şiddetiyle çarptı ama devrilmedi. Arkadaki vagonları köşeyi henüz tam dönemediğinden olmalı raydan çıkıp yol tümseğine boydan boya sürünerek yaslandı. Yoldaşlarımız fırladılar içlerinden

hemen. Ama dehşetli bir ateşle karşılaşmalar. Çıkanların hepsini vuruyorlardı. Kiminin ateş etme olanağını bile bulamadıklarını gördük. Bazı yoldaşlarımız yaralı yaralı trene, vagona sığınmaya çalışıyorlardı. Yüzlerce, belki binlerce düşman eri kum gibi kaynarak trenin çevresindeki yükseltiden ateş ediyorlardı mitralyözlerle, tüfekleriyle. Bizimkiler de fırsat buldukça trenin vagonundan tek tek ateş etmeye çalışıyorlardı. Bir direğe organlarla bağlanmış birinin düşmanından sürekli yumruk yemesine benziyordu bu. Parmaklarını bile kamıdatacak durumda değillerdi. Ve de işin daha kötüsünü işte bundan sonra gördük. Tepelerden yavaş yavaş inmeye başladılar beyazlar Vasiliyeviç... Ve vagonun çevresine bidon bidon benzin dökmeye başladılar. Durumu içerdekilerin hiçbirinin gördüğünü sanmıyorum. Çok ustalıklı bir biçimde, vagonun tüm çevresine, rayların altına dek benzin döküp ateşlediler. Kahkahalarla gülüyorlardı. Delirmiş gibydiler, kendinden geçmiş öyle korkunç kahkahalarla gülüyorlardı ki ta bulunduğumuz yerlerden bile seslerini duyabiliyorduk. Ve bir vagon yoldaşımız doğru dürüst parmaklarını bile kımıldatmadan gözlerimiz önünde cayır cayır yanmaya başlıyordu. Bir vagon yoldaşımızı diri diri yaktılar Georgi Vasiliyeviç. Alevlerin içinden fırlamaya çalışanları dehşetle izliyordum. Giysileri tutuşmuş yoldaşlarımız cayır cayır yanan vagonun yuvarlana yuvarlana kendilerini attıklarında beyazların ayaklarının dibine dek yuvarlanan yoldaşlarımızın üstüne benzin döküp daha da güldüklerini, daha da keyiflendiklerini görüyordum. Hiçbirşey yapamıyorduk: Yanımdan ağlayarak fırlayan, elinden tüfeğini atıp aşağıya koşan arkadaşlarımız vardı. Elleriyle yüzlerini kapamış hüngür hüngür ağlıyorlardı. Düşman erleri önce neye uğradıklarını şaşırıyorlardı. Sonra başlarını çevirip bizi daha yukarda, kendilerinin üstünde gördüler. Bazısı bize doğru hızla yönelip ateş etmeye başladı. Vagonunun çevresindekilerse ağıya ağıya kendilerine koşan, elleriyle yüzlerini kapamış genç komünist yoldaşlarımızı karga tulumba yakalayıp vagonun alevleri içine atmaya başladılar.

Karga tulumba Vasiliyeviç... Karga tulumba... kollarından, bacaklarından yakalayıp "Bir, iki, üç" diye salladıktan sonra öylece... Bazıları işi daha da uzatıyordu. Sayıda yanlışlık yapmış gibi yeniden "Bir, iki, üç..." diye genç yoldaşlarımızı sallıyor, sallıyor, sallıyor ve sonra alevlerin içine atıyorlardı. Alev bir canavar gibi açmış-

tı ağzını Georgi Vasiliyeviç. Her yoldaşımızın içine gömülüp gitmesinden sonra daha keyifle parlıyor, daha keyifle alevden dillerini göğe doğru uzatıyordu. Bir süre sonra alevin kendi içinde patlamalar duyuldu ve arkadaşlarımızın alev alev parçalanmış cesetlerinin göğe doğru uzanan alev dilimlerinin bile üstüne fırlayıp yeniden alevlerin için gömüldüğünü görmeye başladım. Sanırım yoldaşlarımızın üstlerindeki el bombalanydı patlayan yada vagondaki cephaneler patlıyordu. Alev artık su topu oynar gibi oynuyordu yanan yoldaşlarımızla. Havaya fırlatıyor, çekip içine alıyor, sonra yeniden küçülmüş parçalarla havaya daha da yükseğe fırlatıyor, cırişip yakalayabilmek için alevden dillerini göğe uzattıkça uzatıyordu.

Beyazların bir bölümünün bize doğru tepelere tırmandığını görebildiğimde sanırım yanımda dört veya beş arkadaş ya kalmış ya da kalmamıştı. Üstümüze üstümüze geniş kahkahalar ve acımasız bakışlarıyla kendilerini kollaya kollaya geliyorlardı. Onları böyle gittikçe daha yanımda birden görünce Georgi Vasiliyeviç artık n'aptığımı anlayamadan, kendi kendimi denetlemekten iyice koparak kaçmaya başladım. Sadece kaçtığımı, yukarılara, daha yukarılara, dağlara doğru kaçtığımı çok iyi biliyorum.

Ormanların da bittiği bir yerde, bir kayalığın kovuğunda ne kadar zaman sonra gözümü açtığımı bilmiyorum. Niçin burada olduğumu uzun süre anımsayamadım. Dışarıya çıkıp baktığımda herşey öyle güzeldi ki... Aşağıdaki ormanlıktan buram buram sabah kokuları geliyordu. Kuşlar ötüyordu ve güneş iki adam boyu yükselmiş duru bir gökte yeryüzünü sıcacık sarmalıyordu. Volga çok çok uzakta bir yılan gibiydi... gümüşten bir yılan gibi. Volgayı görünce birden bir yerim kanar gibi olanları anımsadım. Ama ayrıntılarıyla değil Vasiliyeviç... ayrıntılarıyla değil... Aşağıda, bu kuşların ötmediği, ormanın böyle buram buram çam ağaçlarının sakızlarıyla kokmadığı o aşağıda beni utandıracak birşeyler olmuştu. Çok utandığım birşeyler olmuştu... Hiç olmamasını istediğim şeyler... Nelerdi ama..? Taş kovuğa yeniden girdim. İşte orda o zaman tüfeğimi buldum. Bir süre şaşkın şaşkın tüfeğime baktım. O bile yabancılaşmıştı bana. Sanki biri bırakmış ta bir rastlantı sonucunda bulmuşum gibi. Ama yine de biliyordum bu tüfeğin benim olduğunu. Sonra yeniden oturdum kayalığın üstüne ve o za-

man herşeyi, tüm ayrıntılarıyla anımsadım. Ah Georgi Vasiliyeviç anımsamamla birlikte olanları, o aşağıda güneş ışığının böyle yansımadağı, kara dumanlar içinde yuvarlanıp giden aşağıda olup bitenleri bir bir tüm ayrıntılarıyla bir kez daha, bir kez daha yaşadım ve uzun uzun ağladım. Artık içimde hiç korku falan kalmamıştı. Aşağıya doğru inmeye başladım. Vagonun bulunduğu yere varmak istiyordum. Orada olmuş olanın olmamışlığını kendi kendime kanıtlamak, kendi utancımı kendimden söküp atmak istiyordum. Bir de ateş etmek... Elimdeki tüfekle artık ateş etmek...

Ama çok aşağıya inmeden bizim yoldaşlarca bulundum. Yol-
daşlar kaçan düşmanı izlemek için buralarda iz sürüyorlardı. Beni alıp getirdiler. Sonrasını biliyorsun. Yargılandık. Bizim müfrezede kaçanların içinde bir benim ölüm cezası yiyen. Çünkü ben halk komiseriydim...

Aleksi sustu. Zayıflamış, solgun yüzüne baktım. Bir süre koyu bakışları içindeki derin acıyı izledim. Acı, koyu lacivert gözlerinde bir gece gibi zifiri karanlıktı. Aleksi oysa 19 yaşında daha... Zaman zaman Aleksi'nin bakışları dar kapının pervazlı pencerelerinden dışarıya dalıp gidiyor. Birşeyden kurtulmak istercesine... İç çeker gibi bakıyor. Ah tanrım, ne günler yaşıyoruz. Nasıl acımasız günler bu günler...Ama merhametimiz, insanoğluna duyduğumuz sonsuz derecedeki merhametimiz tüm bu alevlerin, yanan insanların, kurşuna dizilen gepegenç vücutların karşısında daha da gürleşe gürleşe tüm kötülükleri yenecek. Aleksi'yi tanıdığımda 17 yaşını bitireli demek ki altı ay olmuştu. 25'i sabahı Viborg Mahallesi'ni birlikte dolaşmış, birlikte savaşım vermiştik. Kızıl Koruyucularla birlikte sabaha dek çalışmış ve sabahleyin tüm Viborg'un kendisini terk eden partilere, kendisinin genel grevini kaldıran kendi Eylem Birliği Komitesine rağmen nasıl dalga dalga köprüleri aşıp St. Petersburg'un içine yayıldığını görmüştük. Sanki bir yüzyıl geçti bu işlerin üstünden...Sanki yarım yamalak belleğimizde kalanlar 1793'ün olayları. Oysa Aleksi'yle biz bu olayları çok değil 1,5 yıl önce birlikte yaşadık. Şimdi o kurşuna dizilme kararıyla tutuklu. Bense o kararın alındığı yerde görevliyim. Zaman nasıl bir şey tanrım, zaman? İki çizgi gibi ayrı ayrı uçlardan hızla birbirlerine yaklaşıncın, birbirlerinden hızla uzaklaşmalarını nasıl kavrayabilirim...

Aleksi'yle birlikte kalktık. Hangimizin önce kalktığını anımsayamıyorum. Yalnız Aleksi kendisini bırakacağını anlamış olmalı ki, yüzü böyle acıyla iyice paramparça...Bu nedenle onu tutukluların bulunduğu odaya yeniden ben götürüyorum. Kapıda elimden hiçbir şey gelmeyeceğini belirten bir ses tonuyla:

-Yarı yine geleceğim Aleksi, diyorum. Seni yalnız bırakmayacağım.

- Benim için yapabileceğin birşeyler olmalı Georgi Vasiliyeviç, diyor. Böyle saçma bir sonuçla yaşamımın kurşunlanmasını istemiyorum.

***

27 Komiserin bulunduğu şeftren odasına, kapı eşiğinde şöyle bir göz atıyorum. Yoğun sigara dumanı içindeki odada çoğunun yakası bağı açık bir biçimde yere uzanıp yattığını görüyorum. Ama beni Aleksiyle birlikte kapıda görünce birden bir elektiriklenmenin olduğunu sezinlemede güçlük çekmedim. Aleksiye baktım yeniden, hiç bir şey söylemeden onu kollarının arasında kucakladıktan sonra tam ayrılacağımda:

- Bir dakika Georgi Vasiliyeviç Butov, diye bir sesin bana yöneldiğini duydum.

Birkaç kişi, Aleksi'nin hemen yanında, kapı eşiğinde, ellerinde tuttukları bir yazıyı bana uzattıklarını görüyorum.

- Evet yoldaş....? Diyorum

- Askeri mahkemenin verdiği kararlar kurşuna dizilmeye mahkum biz 27 kişi sizden bir dilekte bulunmak istiyoruz. Sanının sizin görevinizdir de...

-Bu konuyla ilgili hiçbir görevim yok yoldaş. Aleksi'yi tanıdığım için burdayım.

- Ama yoldaşlık sorumluluğunuz var Georgi Vasiliyeviç. Bizi ilgilendiren de bu tür bir sorumluluk.

- Peki yoldaş. Ne istiyorsunuz?

- Biz mahkemenin yeniden görülmesini istiyoruz. İçte dilekçemiz. Hepimiz imzaladık. Bir tek Aleksî'nin imzası yok. Şimdi o da imzalıyacaktır. Bunu götürüp Troçki'ye vermek zorundasınız.

Odanın dibinden biri itiraz ediyor ama yüzünü göremiyorum. O nedenle olmalı kapı eşiğinden içcriye birkaç adım atıyorum elimdeki 27'liklerin dilekçesiyle.

- Hepimiz deme, ben imzalamadım. Benim gibi birkaç yoldaş daha imzalamadı. Böyle bir çabanın boş bir uğraş olduğunu bildiğim için imzalamadım yoldaş Georgi Vasiliyeviç... Savaş durumundayken Sovyet başkanının Kızıl Ordu Devrimci Mahkemesinin kendi bildirisi doğrultusunda aldığı kararları onaylamaktan başka birşey yapamayacağını bildiğim için imzalamadım. Ama genç yoldaşlarını yeterince inandıramadım bu duruma. Yine de bir olanak varsa kullanın. Ne ki ben kendi adıma böyle bir olanak kullanılmasını istemiyorum.

Bu orta yaşlı komüniste bakıyorum. Aklımdan geçenleri sezinişmişçesine gülümseyerek:

- Ben yeterince savaştım. Yeterince yaşadım da. Şimdi artık yorgunum. Hiçbir şey düşünmeden ölmek istiyorum Georgi Vasiliyeviç...Ölüm büyük bir dinlenme olacak benim için. Kendimden kurtulup kendi dışımda kalıbımı şöyle bir dinlendirmek olacak.

Duygusal olmaktan canı sıkılmış gibi, bu kez yarı alaylı bir biçimde:

- Davanın yeniden görülmesini isteyen dilekçeyi imzalamamanın bir başka nedeni de bu gençlerin dilekçedeki görüşlerini paylaşmadığımdır. Bu görüşler tümüyle yanlıştır. Kendilerini kurtarmak için böyle bir saptırmacılığa kaydıklarını onlar da biz de biliyoruz. Ama yaşamak isteyen herkesin her kapıyı zorlaması kadar doğal da ne olabilir ki? Dilekçeye kaynaklık eden görüşlerini paylaşmamakla birlikte bu gençlerin yaşayıp kendilerini onarmaları için yapabileceğiniz ne varsa yine de onu yapın Georgi Vasiliyeviç...

Karşımda duran genç komünist militan ona doğru yönelerek konuştu:

- Bu tartışmaları yeterince yaptık. Herkes kendi siyasal doğrultusunda davranışını belirleyerek şöyle ya da böyle bu dilekçeyi imzaladı. Siz imzalamadınız. Sonuç bu. Beni iyi dinleyin yoldaş Georgi Vasiliyeviç. Adım Mihayloviç. St. Petersburg Genç Komünistler Örgütünün gönüllülerindenim.

Bizim kurşuna dizlimemizin istenişinin askersel nedenlerinden çok politik nedenleri var. Sanırım bunu siz de biliyorsunuzdur. Ama bugünün koşullarında susmayı yeğliyor olabilirsiniz. Kuşkusuz biz bunun komünist ahlakla bağdaşır olmadığını söylemekle yetiniyoruz şimdilik.

- Ne gibi politik nedenler, Mihayloviç?

- Biz buraya geldiğimizde yoldaş Vasiliyeviç, çok yanlış, ters, çar rejiminin bir başka biçimde yinelenmesi anlamına gelen çalışmalar ve örgütlenmeler gerçekleştirildiğini gördük. Özellikle de askerlerin örgütlenme yapısını alabildiğine eleştirdik. Çarcı hiyerarşik yapının er yoldaşlara nasıl zorla tepeden inme giydiriliverdiğinin yakın tanığıyız. Bundan da öte, çarcı general ve subayların Kızıl Ordunun bu hiyerarşik yapısının başına getirildiklerini gördük. Bizim bu tanıklığımızın önemi vardır Georgi Vasiliyeviç. Çünkü hepimiz biliyoruz ki Partimizin Merkez Komitesinde bu konunun tartışması henüz küllenmiş değildir ve güncelliğini korumaktadır. Bizim kendi örgütümüzle Merkez Komitesine getireceğimiz görgü tanıklığı çok kişinin siyasal kariyerini sona erdirmeye yetecek güçtedir. Bizim bu eleştirilerimizin Troçki yoldaşın kulağına gittiğini siz de biliyorsunuz. Bu eleştirilerden hiç te memnun kalmadığını bilenler de çoğunlukta. Ne ki Partinin Merkez Komitesinde Troçki gibi düşünmeyen çok yoldaş var. Kızıl Ordunun kuruluş biçimine getirdikleri eleştiriyle Merkez Komitesinde Troçkiye karşı çıkan Stalin yoldaşla Kamenev yoldaşı bizim örgütümüzün ta işin başından beri desteklediklerini de bilmeyen yok. Stalin ve Kamenev yoldaş bolşevik militanların orduya egemen olmasını istiyorlar... Çarcı subayların değil.

İşte yoldaş Georgi Vasiliyeviç, kurşuna dizilme cezasına çarptırılmamızın asıl nedeni bu. Bu eleştirileri bastırıp susturmak ve

kendi siyasal geleceklerine sonuna dek yol açabilmek....Bizim burada, Sviyaz'da tanıştığımız olayların St. Petersburg'da duyulmasını, orada yankılanmasını engellemek... Bizi işte bunun için kurşuna diziyorlar. Bunun için kurşuna dizecekler bunca insanı.

- Sen neler söylüyorsun Mihayloviç yoldaş?

- Buna, bu fraksiyoner uygulamaya karşı gelmeliyiz. Davaya bir de bu açıdan bakılmasını istiyoruz.

- Yoo Mihayloviç.. yooo. Siz kendinize siyasi bir sığınak arıyorsunuz. Merkez Komitesinde tartışılmış ve de karara bağlanmış bir konuyu kendinize yeniden koruyucu bir şemsiye gibi açıp altına saklanmak istiyorsunuz siz...

Kim olduğunu, yüzünü açık seçik göremediğim biri ayaktakilerin arasından sesini duyuruyor:

- Öyle elinizi kolunuzu sallaya sallaya, rahat rahat bu cinayeti işletmeyeceğiz size...

- Örgütümüze durum iletildi. Örgüt üyelerimizin hepsinin buraya doluşması yakındır.

- Lenin yoldaşın infazların durdurulması konusunda telsizle emir vermesi söz konusu. Yeter ki, o ana kadar zaman kazanalım.

Birden yan makasçı odasındaki subaylardan birini çağırıyorum. Ve o zaman onun önünde şunları söylediğimi şimdi bile çok iyi anımsıyorum:

- Dinleyin yoldaşlar. Benim burada bulunuşum Şubat Devrimi döneminde kendisiyle birlikte çalıştığım Aleksî Aleksiyeviç için. Son derece kişisel yani. Olayı kendim için hep bu sınırlarda tutmaya kararlıyım. Dilekçenizi subay yoldaşa verebilirsiniz. Ben bu işe kesin biçimde karışmayacağım. Vereceğiniz dilekçeyi subay yoldaş gerek devrim mahkemesine gerekse Troçki'ye ulaştırır. Ben sizin aranızda bir görevli olarak bulunmuyorum, bulunmak da istemiyorum. Bunu bolşevik sorumluluğumla bağdaştırılamayacak çok

kişi hulunabilir... ama öyle zor günlerde yaşıyoruz ki bu sorumluluğumu ben daha gerçekçi, daha geçerli, daha yararlı girişimler için kullanmayı yeğliyorum. Beni dinlemenizi istiyorum yoldaşlar: hepiniz kesin olarak suçlusunuz. Hepiniz bulduğunuz yerleri düşmana terk ettiniz. Yalan mı bu?

Mihayloviç sapsan bir yüzle sözümü kesiyor:

- Yanlış örgütlenmenin bir sonucuydu düşman karşısında gerilememiz...

- Kendini aldatıyorsun Mihayloviç. Kendini ve arkadaşlarını. Beğenmediğiniz, yerden yere vurduğunuz çarçı subaylar yerlerinden bile kıvıldamadılar. Slavın'ın nasıl çalıştığının, sonuna dek nasıl savuşturduğunun yakın tanıyım ben. Ondan daha yetkili olmayı isterken düşman karşısında kaçışınızı nasıl açıklayabiliyorsunuz kendi kendinize? 14 Ağustos günlü emirde herşey apaçıktı. -Kapatımın geniş iç cebinden bildiriye bulup çıkartıyorum.- İşte, yalnızca bir maddesini okuyorum. Yeniden anımsamanız için; dinleyin. "Uyarıyorum: Eğer bir birlik kaçarsa önce o birliğin komiseri kurşuna dizilecektir. Onun ardından da kumandan. Kaçaklar, çıkarıcılar, hainler kurşuna dizilmekten kendilerini kurtaramayacaklardır. Tüm Kızıl Ordunun önünde bu işlerin böyle olacağına dair söz veriyorum. Troçki".

Bunu biliyordunuz. Bunu bile bile askeri komiserliği üstlendiniz. Niçin, niçin istediniz? Niçin kaçtın Mihayloviç? Kaçma gerçeğini hiçbir şey değiştiremez. Katı somut bir olgudur kaçman, elle tutulurcasına. Bunu gözden saklamaya hiç kimsenin gücü yetmeyecektir.

Bu kez nedenini kendimde iyice bilinçlendirmeden odanın içine doğru iyice yürüyorum. Hepsi bana bakıyor. Ve ben hala kapı eşiğinde ince bir dal gibi duran Aleks'i'yi görüyorum.

-Ölümünüz kadar hiçbir şey acı olamaz. Sviyaz'da 27 komünistin kurşuna dizildiğini tarih her zaman bilecek. Açıkça söylememe yardım edin; sizi kurşuna dizilmekten hiçbir şey kurtaramaz...

Sanki bunu Aleks'i'nin kulağına fısıldamışım gibi onun subayın yanından içeriye doğru kaydığını izliyorum. Odanın ortasında neye karar vereceğini bilemeden duruyor. Bana bakıyor derin derin.

- Böyle bir dilekçe vermeyiniz. Böyle bir dilekçe hiçbir yanıla geçerli olmayacaktır. Son dakikada bile, ölümlük bile kurtaracağı-mız şeyler vardır. Seni dinlerken hep onu düşünüyordum Mikhali-yoviç...Sizi tarihe ve bolşevik savaşımımızdaki gerçek yerinize nasıl oturtup sonsuzlaştırabiliriz? Bunun bir tek çıkar yolu var. Hain ve çıkarıcı olmadan öldüğünüzü vurgulayınız yoldaşlar. Bizim sizin için şöyle düşünmemize, bu düşünceyi gelecek kuşaklara öyle aktarmamıza yardım ediniz: "Sviyaz önünde kurşuna dizilen 27 yoldaşımız da bizim tıpkı öteki yoldaşlarımız gibi şehitlerimizdir. Ordunun iradesini çelik bir yay gibi gerebilmek için cezalannın uygulanabilirliğinin ilk örneklerini tam bir özveriyle gerçekleştirmesini bilmişlerdir. Onlar sayesinde biz halk komiserliğinin ne anlama geldiğini daha iyi kavradık. Kendi ellerimizle kurşuna dizdiğimiz bu 27 komiserin bize öğrettiği işte budur. Onların bu öğretisinin ne anlama geldiğini devrimci savaşımızı iyice, ayrıntılarıyla inceleyenlerle o günleri yaşamış olanlar şaşmaz bir doğrulukla kavrayıp yorumlayacaklar...Onların önünde saygıyla eğilmeliyiz".

Mihayloviç'in sinirli kakkahası bir tokat gibi çarpıyor birden yüzüme:

- Bir papaz gibisin Georgi Vasiliyeviç Butov, tıpkı bir papaz gibi. Yağlı ilmiik boğazına geçirilmeden önce göklere dualar eden, öldürülen kişinin ölümsüz ruhunu kurtarmak isteyen bir papaz gibi devrimci geleceğimize dualar mınıldanıyorsun.

Ve onun gibi bizi aldatıyorsun Georgi Vasiliyeviç. Yalan söylüyor ve aldatıyorsun. Sanırım bu mistik görevden zevk te alıyor-sundur. Herkes bizden vebalı gibi kaçarken senin buraya koşuşunu da bununla yorumlamak mümkün.

"Mihayloviç...Belki, çok değil...48 saate vandan kurşuna dizilecek bu genç adama nasıl kızabilirim ki? Arkadaşlarının kendisini yatıştırmaya çalışmalarına karşın öcünü, bilemediğim kinini, beni elleriyle boğsa ancak geçirebileceğini sanıyor olmalı...Bir papaz gibi ha? Tıpkı bir papaz gibi...Herkes onlardan kaçarken benim onlara koşuşumu böyle açıklayacak kadar bu genç adamın marazi bir tarafı var...Ama doğrusu ya şimdi içinde bulunduğum koşullar da bu benzetmeye hiç te aykırı düşmüyor hani..."

- Mihayloviç yoldaşın kızmasını anlıyorum. Yoldaşlar ona da kendinize de yardım edin lütfen. Utanmayacağınız bir ölüm bırakın aranızda. Bunları söylemenin kolay olmadığını düşünmenizi isterdim ama ne gereği var sizin üstlendiğiniz görev karşısında... Vereceğiniz dilekçe sizin çıkarıcı, fraksiyoner yapıda kişiler olduğunuz kanısını uyandıracaktır. Partide yanlış anlaşılmalara körükleyebilecektir. Ama kuşkusuz zamanın sizi şimdikinden daha da kötü yargılayacağına inanıyorum, bu tutumu gerçekleştirdiğinizde.

Kapıda dilekçenizi bekleyen subay yoldaşa bu dilekçeyi ilettiğiniz andan yarım saat sonra devrimci savaş mahkemesiyle Savaş Sovyeti başkanı dilekçelerinizi geri çevirip bir utanç belgesi olarak dosyalanınıza koyacaktır. Buna izin vermeyiniz. Sizi savunmamıza, sizin bolşevik savaşımızın birer şehidi gibi kıvançla kucaklamamıza yardım edin. Bunu üstleneceğime söz veriyorum. Bunun için kendimi görevli kıldığıma hepimizin önünde söz veriyorum.

Ve artık kalktuğimde Aleksi'yle odanın ortasında karşı karşıya geliyoruz. Hiçbir şey söylemedi Aleksi. Geçmem için yana açıldı ve arkadaşlarının arasına çekildi. Başımı eğip kapıdan dışarıya çıktım. Kapıdan çıkarken subay anlamadığım bir biçimde beni selamladı... Dışarıda topların gürültüsü uzak bir gök gürlmesi gibi duyuluyordu.

***

"Sviyaz'da kurşuna dizeceklerimize neyin sözünü veriyorum ben? Düşman karşısında kaçtıklarına göre onlar için uygulanacak cezanın daha önceden belirtilen ilkelere uygun gerçekleşmesinden daha doğal ne olabilir? Ama Aleksi, gerçekten 'Hain, çıkarıcı' mı? Buraya savaşmak için gelenler niçin hain ve çıkarıcı olsunlar? Yoo onlar hain ve çıkarıcı değil, tam karşıtı özverinin doruğunda yaşayan yoldaşlarımız. Yine de onların kurşuna dizilmelerinde kendilerini aklayabilecek gerçek bir yan var".

Savaş alanında neler düşünüyorum ben? Savaşı bile unuttum. İçinde yaşadığım savaş. Oysa savaş tüm göçürtüsüyle yaka yıka sürüyor çevremde. Bir topun patlayışında, bir obüsün düşüşünde nice 27'ler havaya uçuyor. Niçin ben onları değil de, bugün yarın

kurşuna dizeceğimiz 27 komiseri düşünüyorum. Tüm düşüncemin ağırlığını onlar oluşturuyor. Skliyanski yoldaşa bu nedenle yaşadığım sürece minnet duyacağım. Trendeki tüm görevlerimi de o üstlendi. Ben yalnızca istasyon binasındaki tutuklu komiserlere gidip geliyorum. Aramızdaki ilk günün soğukluğunu attık. Şimdi daha rahat konuşuyoruz. Benim Troçki'nin treninde kendileri için ölüm cezası verilen yerdeki görevimin dışında onlarla birlikte yoldaşlık ilişkileri içinde oluşumu artık daha iyi değerlendiriyorlar kuşku duymadan. Bu sözcüğü boşuna söylemiyorum. Kuşku duymadan? Mihayloviç'in dediği gibi herkes kendilerinden vebalıdan kaçır gibi kaçarken benim onlara koşuşum kuşku... Ama yoo, Mihayloviç bunu kuşku ögesiyle yorumlamadı. Beni marazi olmakla, bir papaz gibi devrimci geleceklerine dualar mınıldanmakla suçladı. Devrimci geleceğimize dualar...Bununla ne demek istedi Mihayloviç? Kendisine sorma cesaretini kendimde bulamıyorum ama yine de bu sözün yapısında araştırılması incelenmesi gereken bir giz var...

Ah tanınm, yoksa Mihayloviç'in dediği gibi marazi biri miyim ben? Niçin bu düşünce kaçtı aklıma...niçin? Neden ben öyleyse bu 27 kişiyi düşünüp duruyorum? Niçin aklım Aleksi'de? Niçin tam kendimden geçerken birden denizin dibine boğularak süzülüyormuşum gibi çırpınarak uyanıyor ve karşımda Aleksi'nin koyu lacivert bakışlarını öylece durmuş bana bakıyor görüyorum?

Anlamak, kavramak istediğim bir gizin çkiciliğinden kendimi kurtaramadığım için sorun, bir burğu gibi kafamı kurcalıyor. Biz bu 27 kişiyi kaçtıklarını için kurşuna dizeceğiz. Başka bir neden var mı kesin olarak? Hayır...hayır...kesin olarak hayır. Bunun en yakın tanıyıyım. Olayı şöyle özetlemek gerekir belki kaba çizgileriyle: "Kaçmamaları gerekiyordu. Kaçtılar. Ve bu nedenle kurşuna dizildiler". İşte bununla yetinmemek...sorunun altında yapılacak kazılarda çok canlı, çok başka bir gerçeğin bulunacağını seziniyorum. Söylenmeyen şeyi yakalamak...Söylenmeyen onların 14 Ağustos bildirisindeki ilkelere aykırı davranmaları sonucunda kurşuna dizilmelerinin asıl nedeni Kızıl Ordunun bu ilk savaşımında onları bir "örnekleme olarak cezalandırdığımız" gerçeğidir. İşte ben bunu sayunacağım. Ve onları kurşuna dizdiğimiz "hainler" olarak değil, bir uygulamanın ilk özverili uygulayıcıları olarak görece-

ğim. Bunu böyle görmekte de yerden göğe haklıyım. Onlara biraz daha yaşama olanağı tanısaydık içlerinden hepsi Markin'den geri kalmayan yiğitlikler yaratacaklardı. Biz onların elinden bu hakkı alıyorsak, hemde, söylememesine karşı bu hakkı bile bile ellerinden alıyorsak, amacımız onlarla başka bir şeyi vurgulamak...

İşte burada güçlü olduğumu duyarlıyorum. Bireysel olarak güçlülüğümün bu noktayı tartışmadan çekip çıkarmayı başarmamda kendini gösterdiğini tüm tarafsızlığımla saptayabiliyorum. Sorunu şöyle budalaca bir çizgiye hiçbir zaman indirgemiyorum: "Böyle bir örnekleme yapmak için insan yaşamının bir yana atıldığı" düşüncesini hiçbir zaman kendi kendimde tartışmıyorum. Yaşadığımız koşullara bu düşünce tümüyle aykırın düşüyor. Ayrıca Aleksis'lerin gerçeğini, dramını diyalektik bir biçimde de yansıtmıyor. Ancak düz kafalılar, şabloncular bu düşünceyi büyük budalalıklar içinde eveleye gevelceye alabildiğine çam sakızı haline getirebilirler. Biz değil...

***

Dün gece kurşuna dizileceklerin yanından çıktığımda Skliyanski'nin bana gösterdiklerine -görmeme karşı- inanmadım. Kızıl Filotilloyu Volga'da demirlemiş gördüm. Tam Sviyaz'ın önünde. Skliyanski'ye dönüp baktım. Skliyanski içinde bulunduğum sıkıntıyı bu şaşkıncı sevinçle gidermeyi umut ediyordu. Ama sevinmeden önceki şaşkınlığımla alabildiğine uzun sürdü. Olanaksız bir şeyi gerçekleştirmiştik. Daha doğrusu gerçekleştirilmişti.

Raskolnikov'la kendisi gibi katıksız bir bolşevik olan Markin bu olağanüstü olayı gerçekleştirmişlerdi. Mari denilen kanallar sisteminden yararlanarak filotillomuz Volgaya indirilmişti. Yanında birkaç torpidomuz da vardı. Skliyanski'nin anlattığına göre bu gece Kazan önlerindeki düşman filotillosu bir gece baskınıyla yakılacaktı. Bu eylemi tümüyle Troçki üstlenmişti. Çılgınca bir girişimdi bu. Ama hep çılgınlıklarımız değil mi üst üste eklene eklene bize yolumuzu açan? Ekim Devriminin kendisi bile bir çılgınlık değil miydi? Şubat ayının 23. günü "Ekmek isteriz" diye St. Petersburg Belediye Sarayına yürüyen kadınlarımız da birer çılgındılar. Ve Viborglular, **bu cahil plebler** kendi komitelerinin genel

grev kararını kaldırmasına karşın 26'sı sabahı işbaşı yapacakları yerde St. Petersburg'un orta yerinde gösteriler düzenlemekle tüm-den çıldırmamışlar mıydı?

Gecenin karanlığında çevremde görebildiklerimin hepsinde sevinç ak bir güvercin gibi kanat çırpıyordu. Troçki'nin bu girişiminin başarısı, karşımızda siperlemiş düşman güçlerine sürünerek geçecek baskıncı gemiyi kıyılardaki düşmanın farketmemesine bağlıydı. Eğer bu girişimden kuşku duyarlarsa o zaman gemiyi havaya uçurmaları işten bile değildi. Karşımızdaki kıyıları tüm Volgayı denetim altında tutabilecek güçte. Gemiyi savunmamız olanaksızdı. Bunun da ötesinde filotilloyu Volga'ya indirdiğimiz düşmanca kavranacağından, bizden kat be kat üstün güçleriyle hemen bize saldırılarına ve donanmamızı Sviyaz önünde yakmaları da söz konusuydu. Biz onun sayısal üstünlükleriyle ancak göze alınması olanaksız şeyleri göze alarak başa çıkabilirdik. İşte böyle çılgınca bir girişimle filotilloyu Volga'ya indirerek ve böyle akıl almaz baskınlar düzenleyerek.

Ve Troçki belki de bir yazgıyı belirleyecek bu girişimi gerçekleştirmek için Raskolnikov yoldaşla birlikte gizlice gemiye sızdı. Bir süre sonra Sviyaz önündeki savaş gemisi gözden yitti. Tüm ışıklarını söndürmüştü. En küçük bir ışık sızıntısı bile yoktu. Kapkara geceden de koyu bir karanlıktaydı, Kazan önlerine doğru seğirten gemi. Ve içinde devrimci ordunun Savaş Sovyeti başkanıyla öteki bolşevik yoldaşlar bulunuyordu. Diyebilirim ki herkeste ses soluk kesilmişti. Tüm kulaklar karşı kıyılardan gümbürdeyecek bir top sesine yönelmişti, derin bir kaygıyla.

Troçki'nin Kazan önlerine doğru açıldığı gecenin ertesi sabahı kurşuna dizilmek üzere Sviyaz İstasyonunda bekletilen 27 komiserin listesini onayladığını işte o gece, Troçki'nin denize açıldığı bu tehlikeli gecede öğrendim. Skliyanski'ye uzun uzun baktım. Bana bu haberi iletmeden önce olayın coşkusunu, beni benden kurtaracak girişimlerin yakama yapışmasını sağlamak istemişti. Herkes öyleydi çünkü. Herkes tüm bu tehlikelere rağmen gittikçe daha büyük bir kıvanç, daha büyük bir derlenip toparlanma içindeydi. Yanık İstasyon binasının geniş odasında bekletilen 27 komiser dışında...Onların hiçbir şeyden haberleri yoktu. Ne Volga'ya indirilen

filotillodan, ne Moskova-Nijni-Novgorod-Sviyaz bağlantısının yeniden kurulduğundan, ne de Troçki'nin kendilerinin kurşuna dizilmesini onaylayan listeyi imzalayıp bir gemiyle gece yansından sonra, düşman kıyılarına sürüne sürüne Kazan önlerine açıldığından...

"Greklerin gemileri böylece bizimkilerin yanına beceriyle sokulurken gemilerimizi gelip yaktılar. Gemiler battı ve denizin üstü yığın enkaz, kanlı cesetle örtüldü. Kıyı kayalıklar ölümlerle dolup taşıdı. Ve tüm donanmamız darmadağın kaçtı..."

Aiskhulos

(I.Ö.: 525-456)

"Persler"

Sabah saat üç buçuk sularında 15 kişilik infaz birliğinin hazırlandığını gördüm. Bir süre istasyon binasının çevresinde dolaşıktan sonra içeriye girdim. Zaten sıkışık olan istasyon şefinin odası görevlilerin de girmesiyle iyice dolmuştu. İçeriye girmeden önce, şimdi adını anımsayamadığım devrimci mahkeme üyesi yoldaş benim Aleksî'yle oturup konuştuğum makasçı odasında oturuyordu. Biri-birimizle selamlaştık. Yanındaki bir iki subaya gerekli uyanlarda bulunuyordu. İçerdekiler hazırlıklarını hızla sürdürüyorlardı. Çok kısa bir zaman verdiklerinden hazırlıklarını ivedi bir biçimde sürdürmeye koyulmuşlardı. Kimsenin de kimseye pek aldırdığı yoktu. Özellikle mektuplar hazırlanıyor, yan odada bu işle görevli kılınan kişilere, ailelerine ulaştırılmak üzere verebilecekleri herşeyi hazırlıyorlardı. Bunun için hepsine küçük birer torba verilmişti. Mektupları, paralarnı, yüzüklerini, fotoğraflarını bu torbaya yerleştiriyor, sonra ağzını yine kendilerine verilen bir iple sıkı sıkıya bağlıyorlardı. Kiminin aceleden yazmakta güçlük çektiğini gördüm. Gözü dalıp gitmiş, elinde kağıt kalem öylece kalıvermişti. Orta yaşlı komiser cebinden çıkardığı fotoğrafı öptü ve son derece özenle torbasına yerleştirdi. Belki karısı, belki karısıyla birlikte çocuğunun fotoğrafı diye geçti içimden. Bir genç adamın, belki Aleksî yaşında, son derece büyük bir özenle ve güç kullanarak kaputunun düğmesini koparmaya çalıştığını izliyordum. Kopardığı kaput düğmesini ve başında-

ki kızıl yıldızlı kepi torbaya yerleştirdi. Çok yakınında olduğum için torbanın işini görebiliyordum. Torbada başkaca hiçbir Şey yoktu.

Kapıdan ikişer ikişer ıkanılacaklardı. Kapıdan ıkanlar hemen yandaki odada görevli olanlara hazırladıkları torbaları verecekler, torbaları mühürlenip üstü yazıldıktan sonra gönderilmek üzere bir kenara konacak, bu iş bitince dışarıya çıkış kapısının önünde kollarını ikişer ikişer bağlanarak istasyon binasının dışına ıkarılacaklardı.

Kurşuna dizilecekler bir subayın "ellerini çabuk tutmaları" uyarısından sonra yavaş yavaş kalkmaya ve ikişer ikişer kapıya doğru yönelmeye başladılar. Hemen hemen artık hepsi ayakta ydı. Sanırım bir ben kaldım Aleksis'nin yanısıra başında oturan. Kapıya yönelenler geride kalanlarla kucaklaşmaya başladılar. Birinin omuzuma dokunduğunu duyarladım. nce Aleksis sandım, Mihayloviç'ti.

- Vedalaşalım papaz efendi, dedi.

Bakişlanndaki tedirginliği alaycı bir perdenin gerisine itmiş bu geņç adama baktım. Biribirimize sarıldık.

- Vasiliyeviç galiba haklısın, dedi....böyle bir dilekçe verdimenle bize ve devrime bir katkıda bulunduğunu sanıyorum ama bu koşullar içinde bu katkının somut biçimde belirginleştiğini de görüp kavrayamıyorum.

Elini avucumda sımsıkı tuttuğum Mihayloviç'e:

- Devrime katkıda bulunarak ldğnzn taņıđıyım. Çok kişi de taņıđı. Anılannızı, geride bıraktıklarınızı hiçbir zaman utandırmayacak Mihayloviç.

- Dilerim dediğin gibi olur. Şimdi biz içimize bakalım; işimiz lmek. Haydi kal sağlıcakla...

Tutuklular ikişer ikişer kapıdan çıkmaya başladılar. Ne ki küçük makasçı odasında gerek torbaların mühürlenmesi, gerek üstlerinin yazılması işlemi zaman aldığından tutuklular kapı önünde ayakta, ikişer ikişer beklemek zorunda kalıyor, kapıdaki subayın

işaretiyle yeniden ikişer ikişer yan odaya geçiyorlardı. Bu bekleyiş son derece sıkıcı ve ağırdı.

Aleksi mırıldanır gibi sordu:

- Tüm söylediklerini tutacaksın değil mi Vasiliyeviç..?

- Tutacağım Aleksi.

- Arkadaşlardan biri dün, sen gittikten sonra şunları söyledi: "Georgi Vasiliyeviç'in aramızda olması şansımız bizim. Çünkü Vasiliyeviç önemli bir yerde. Bizi yalnız bırakmamasının bile bir anlamı olduğunu çok kişi düşünecektir. Kaldı ki sana verdiği sözü tutar da ileride, zaferi kazandığımızda demek istiyorum Aleksi, bizim için, Sviyaz'da kurşuna dizilenler konusunda Pravda'da bir de yazı yazarsa... işte o zaman cephede, düşman karşısında ölen devrim şehitlerinden hiç bir farkımız da kalmaz..."

Aleksi soruyu yinledi bir süre sonra:

- Pravda'da gerçekten, arkadaşlara verdiğin söz gibi, bizim için yazı yazacak mısınız Vasiliyeviç? Yoksa avutmak için mi söyledin bunu?

- Pravda'da yazacağım Aleksi. Koşullar elverir vermez. Avutmak için söylemedim. "Çıkarıcı" değilsiniz, "hain" değilsiniz.

Bir süre konuşmadık. Aleksi'yi yan gözle izliyordum. Bir gerçekti; Aleksi yaşadığı katı gerçeklerin içinde bir haftada ufalıp gitmiş, alabildiğine zayıflamış, tüm canlılığı sanki gözlerince çekilmişti. Gençliği, hemen kendini onarabilecek yaşama gücü sadece ve sadece göz bebeklerinde atıyordu bir nabız gibi.

Duraksayan işlemler bir süre sonra yeniden hızlandı. Aleksi'yle kapıya artık biz de birlikte, gittikçe daha çok yaklaşıyorduk adım adım. Konuştuğunda bakışları yaklaştığımız kapıda dimdik duran subaya takılıp kalmıştı:

- Ölüm nasıl birşey acaba, Vasiliyeviç?

Sanki bu sorunun yanıtını kapıda duran subay verecekmiş gibi birden başımı kaldırıp subaya baktım. Aleksi'nin sorusunu duyma-

mıştı. Ama ben, sanki duymuşta ters bir yanıt verecekmiş gibi birden heyecanlandım. Nedenini bilmiyorum. Oysa Aleksî bu kez kolayca lacivert gözlerini boydan boya yüzüme yapıştıranak konuştu:

- Hiç düşünmemiştim Vasiliyeviç dedi... Ölüm bana sanki şey gibi geliyor... hani kaçtığımda dağlara tırmanmışım ya... Dağ doruğunun kayalıklarında gözümü açtığımda herşey derin bir sessizlik, derin bir susukluk içindeydi. Alumdaki orman buram buram kokuyordu... Vasiliyeviç çok garip bir duygu ama kurşuna dizildiğimde sanki gözümü orada yeniden açacakmışım gibi geliyor. Sanki hep orada yaşayıp kalacak ve hep aşağılara bakacakmışım gibi geliyor bana...

Birden çocuksu bir boğuntuyla:

-Ah Vasiliyeviç, dedi, aşağıda utanacağım hiçbir şey yapmadığımı düşünmek istiyorum.

Ve ben işte o zaman içime doğru ağladım bol bol. Bu ağlantının ses tonuma yansımayaacağına kesin kes güvendiğim bir zamanda Aleksî'nin elini avucumun içinde sıkıştırdım duyarladım.

-Yoo Aleksî, dedim... aşağıda devrimci onuruza dokunacak hiçbir şey yapmadınız... Yapmadınız Aleksî.

Döndü baktı. Karşısında bunu dimdik onayladığımı çok iyi anımsıyorum. O zaman kendi kendime şunları söyledim. Ve kendimi kurşuna dizilecek bu genç adamın karşısında sınıdım: "Devrimci onurlarına dokunacakları hiçbir şey yapmadıklarına inanıyorum. Önce ben kendim inanıyorum. Savaşsız bir dünyanın ileride daha ayrıntılı düşünme olanağına sahip insanları bunu benim şimdi anladığımdan daha doğru, daha büyük ve daha ölümsüz gerçekleriyle kavrayıp anlayacaklardır. Sorun, onların bu anlayışına şimdi benim vicdanımda bir nabız gibi atan bu düşünceyi ne yapıp yapıp aktarabilmektir... Bununla görevli kılıyorum kendimi".

Kapıya yaklaştığımız bir sırada Aleksî cebinden çıkardığı bir zarfı bana uzattı. "Anneme, babama, kardeşlerime yazdığım kısaca bir mektup. Uzun uzun yazmayı gereksiz buldum. Anlamaları şim-

dilik olanaksız diyec. Benim emanete vereceğim pek birşey yok Vasiliyeviç. Bu mektubu da senin atmanı istiyorum ve açıp okumanı.."

-Mektubunu atacağım Aleksî. Söz verdiğim gibi ilk olanakta da gidip anneni-babanı da göreceğim. Onlarla oturup konuşacağım. Mektubu açıp okumama gerek yok...

-Bence aç oku... Birgün bizim için yazacağın yazıya hiç ummadığın bir biçimde katkıda bulunabilir... Ben izin veriyorum.

"Ben izin veriyorum" u sesinde çatlایan bir hüzünle söyledi.

-Peki Aleksî, açıp okuyacağım...

Aleksî yüzünü yüzüme çeviriyor, buruk gülümsemesi içinde tümcesi bir yağ gibi içime akıyor:

-İş olup bittikten sonra.

İkişer ikişer çıkıldığından ben de Aleksî'yle birlikte çıkıyorum dışarıya. Bir bakıma en geride kaldığımızdan böyle oluyor bu. Aleksî çıkmadan önce dönüp geriye baktı. İçerisinin boşluğu, birdenbire içerinin bu cansızlaşımının kendisinde yarattığı ürpertiye gözledim. Birden Petropavlovskaya Kalesi canlandı gözümde. Tek başıma hücrede gördüm kendimi Kara-Yüzler Örgütünün gelip boğazlamasını beklerken kurtarıldığımda, işte böyle dönüp bakmıştım hücreme ve hücremde kendimi görmüştüm, sanki kurtarılmışlığımdan daha sahici, daha gerçek bir biçimde. Aleksî'nin bakışlarıyla kendi bakışlarının geriye dönük gözlemi birbirine karşıtından mı, yoksa başka bir nedenden sendelememden mi,, kapıdaki subayın beni durdurduğunu duyarlıyorum eli omuzumda.

Aleksî en geride kaldığı için ikişer ikişer çıkarılan yoldaşların sayısı 27 olduğundan ölümün kapı eşiğinde birdenbire yapayalnız kalıyor. Ve Aleksî'nin düştüğü paniği birden izliyorum. Subayın ne söylediğini duyamadım. Aleksî'nin yanına koştum ve ona yetiştim. Ama bu süreç içinde Aleksî boş torbasını bırakmıştı emanet masasına. İstasyon avlusuna çıkış kapısının iç eşiğinde bu tek ba-

şına kalmış mahkumun ellerini nereye bağlayacaklarını bilemediklerinden erler bir an tereddüte düşüyorlar. Hep ikişer ikişer elleri bağlandığından bu kez Aleksî'nin ellerini sırtına doğru bağlamak için onu oldukça hoyrat bir biçimde çevirirlerken yetişiyorum.

-Er yoldaşlar. Elini bağlamayınız yoldaşın. Ben kendisiyle birlikte olacağım. Benim sorumluluğumda tutuklular arasında infaz yerine kadar gidecektir.

Böyle bir teklif onları duraklattığı için subaylarına baktılar. Ama bendevrimci mahkeme üyesiyle kısa bir konuşma yaptıktan sonra bu iznisağladım. Devrimci mahkeme denetimcisi yoldaşa şunları söyledim: "Herkes yoldaşıyla bilek bileğe, yan yana giderken bunu yapayalnız bırakamam. Onu kendi elimle götüreceğim". "Nasıl isterse-niz" dedi yoldaş, "sizin için ileride bir sakıncası olmamasını dilerim".

Ve işte Aleksî'yle böylece el ele çıktık istasyon avlusuna. Bilek isteyerek 27 kişinin tam ortasında Aleksî'yle birlikte yer alıyoruz. Beni hepsinin görmelerini istiyorum. Beni duymalarını istiyorum. İkişerden on üç sıra oluşturmuşlar. Baştan yedinci sıradan sonraki sırayı yani sekizinci sırayı Aleksî'yle ben oluşturuyoruz. Görenler belki ilk bakışta benim de bileğimden Aleksî'ye bağlı olduğumu sanmışlardır ve bunu Aleksî'ye son dakikasına dek yanından ayrılmayacağıma dair verdiğim söze bağlamışlardır.

Sviyaz İstasyonunun avlusunda artık herşey hazır. Sabahın alaca karanlığı yavaş yavaş yırtılıyor. Bileklerinden birbirlerine bağlı 27 komünistin en ön sırasından 5 metre ileride bir bölük süvari eri atlanna binmiş hareket buyrultusunu bekliyor. Mahkumların yanında da birerli kolla dizili koruma birliği yaya olarak yürüyüşe ve infazdaki görevine hazır bekliyor. İstasyon binasından çıkan yetkililer son hazırlıkları bir bir gözden geçirdiler. Sonra devrimci mahkeme denetçisi kararı bir kez daha yüksek sesle okudu. Sonra hepsini selamladı. Subaylar kendilerine selam verdiler. Erler silah omza yaptılar ve süvari bölüğü en önde yürüyüşe geçti.

İdamların gerçekleştirileceği tepceye tırmanabilmek için istasyonun çevresinde oldukça geniş bir kavis çizdikten sonra patika yola

çıkabilmek mümkün oluyordu. İstasyon çevresindeki erler durumu bildiklerinden hepsi yola çıkıp dizilmişler ve kendilerini selamlıyorlardı. Bu kavis süresince 27'likler hep bir ağızdan Enternasyonal'i söylediler. Bittiğinde yinelediler. Ve böylece tam tamına üç kez söylediler. Bu onların Sviyaz'a "Elvedalan"ydı. "Bizi unutmayın" diyorlardı. "Bizi anımsayın yoldaşlar. Bolşevikliğimizden kuşku duymayın. Ve biz size başarılar diliyoruz". Kendilerini selamlayanlar yalnızca erler değildi. Sabaha karşı görevlerinden dönen halk komiserleri, devrimci askeri komite üyeleri idam müfrezesi önlerinden geçerken kendilerini tıpkı bayrağı selamlar gibi durup selamlıyorlardı. 27'lerin arkadaşları kaç gündür gözlerini kırpmıyorlardı. Nöbette ya da görev başında olmayanlar o günün sabahı onlarla birlikte yürüdüler. Onlarla birlikte Enternasyonal'i söylediler.

Ve işte 27'likler Sviyaz'dan böyle uğurlandılar. Arkadaşları dar patika yolun başında artık gelmeleri yasak olduğundan orada öyle kaldılar ve başlarından çıkardıkları kepleri kollarından birbirlerine bağlanmış yoldaşlara sallayarak onları öylece uğurladılar.

Orada, tepeye tırmanan patika yolun başında idam müfrezesi birden kendini yalnız buluverdi. Bu küçük istasyonun yanmış yıkılmış küçük küçük yapılarının bunca kısa zamanda bitivereceğini ve kendilerini bu kadar kısa zamanda dağa tırmanan patika yolda buluverceklerini hiç düşünmüşler miydi acaba diye kendi kendime sordum. Patika yola çıkar çıkmaz kendi yazgısıyla başbaşa kalıvermiş insanların acısı yüreklerine damlaya damlaya idamların yapılacağı atış alanına doğru yürümeye başladılar. Orada herşey hazır. Birgün önceden yerler belirlenmiş, mezarlar kazılmıştı. Bunları görmüştüm. Görmek ve onlara göstermek isteğim yerle idamların gerçekleştirileceği yer arasında 50 metre uzaklık ya var ya yoktu. Bunu iyi saptamıştım. Son derece soğukkanlı bir biçimde bir bölgeyi denetlemiş, santim santim ölçmüş, idam kolunun geçeceği yerden sağlanabilecek en iyi görünüm yerini kendi kendim hiç şaşırılmayacak bir biçimde belirleyerek saptamıştım.

Önceden düşündüğüm gibi Volga'nın görülmeye başladığı yükseklik düzeyine ulaşıldığında kurşuna dizilecekler karşısındaki görüntüden derin bir şaşkınlığa uğradılar. Ve orada durup benim

Aleksî'nin yanında, onunla el ele, tam dizinin ortasında sürdürdüğüm anlatıyı can kulağıyla dinlediler. Öndeki bölük durdu. O zamana dek başlarını çevirip bakmamış olan infaz erleri hem kurşuna dizilecekleri, hem de Volga üstündeki görüntüyü izlediler.

- Aleksi bak, görüyor musun Volga'daki alev alev olayı..? N'olduğunu bilmenize olanak yok. Ama size bu olayı muştuluyorum.

Karşıda alev alev yanan düşman filotillosu Aleksi. Alevlerini yüzümüzde duymuyor muyuz? Olanaksız olanaklayan gücümüzle artık yolumuzu açıyoruz Aleksi.. Hiçbirşey boşuna gitmiyor... Ama hiçbirşey. İki gün önce yoldaşlar, hepinizin tanıdığı Raskolnikov'la Markin kanallar bölgesinden geçire geçire Kronştadt denizcilerinden oluşan bir filotilloyu Volga'ya indirdiler. Filotilloda torpedo gemilerimiz bile bulunuyor. Olayı gözlemlenizle görmeseniz sizi bu muştuyu inandırmakta kimbilir nasıl zorluk çekerdim. Sizi avuttuğumu söyleyenler çıkardı belki de içinizden.

Troçki ve Raskolnikov dün gece yarısından sonra bir gemiyle hareket ettiler. Ve düşmana hiç duyarlatmadan düşmanın gerilerine kaydılar. Skliyanski yoldaşla Smimov yoldaş sürekli telgraf başındaydılar. Sekretaryanın tek korkusu Troçki'nin gemisinin sürünerek geçtiği kıyılardaki düşman birliklerince sezinlenmesiydi. Yoldaşlar Volga'da yanan bu gemiler işte düşman filotillosunun gemileri. Düşmanın gemilerini yaktık. Düşmanın Kazan önünde tek bir gemisi yok şimdi. Kazan bizim artık. Görüyor musunuz Volga nasıl alev alev... Aleksi seninle tanıştığımız günü anımsa, Viborg Mahallesinde tanıştığımız ilk günü. Seni ilk kez Eylem Birliği Komitesinin barakasındaki Komün tablolarına bakarken görüp tanımıştım. Çann sarayından kovuluşunun resmini yapmak istiyordun Aleksi. Ama o gece ikimiz de Viborglu **plebleri** nasıl, partilerin, kendi komitesinin bile yapayalnız bıraktığını görmüştük.

Şimdi seninle Kazan önlerindeyiz. Şimdi iktidardayız yoldaşlar. Yalnızlıklarımızda nasıl güçlene güçlene büyüdüğümüzü, yenilmezliğe ulaştığımızı görüyoruz. Ve işte düşman donanması karşımızda cayır cayır yanıyor...Ölümünüzden önce kendi ölümsüzlüğünüzün kendi gözlemlenizle tanıklığını yapınız. Ve ölmeyen önce

"Biz Kazan önünde düşmanın yanan gemilerini gördük" deyiniz. Zaferiniz öyle büyük ki, kendi ölümsüzlüğünüzü ölümün eşliğinde sevinçle kendinize kanıtlıyorsunuz...

Ve işte orada hep birden Enternasyonal'i söylemeye başladılar. Onlara erler de katıldı. Volga ışık ışıktı. Kurşuna dizilecek 27 halk komiseri Volga'da yanan düşman gemilerini gördüler. Bana öyle gelir ki Enternasyonal hiçbir yerde, hiçbir zaman bunca güzel ve anlamlı söylenmedi. Sonra sustular. İdam edilecekleri yer 50 metre ilerlerinde, 50 metre yukarılarında duruyordu. Ölüm, alımlı bir güzel kız gibi bekliyordu onları. Aleksî'nin eli avucumda sımsıktı. Aleksî'nin Enternasyonal'i söylerken sicim gibi gözlerinden yaşlar boşandığını gördüm. Ama ötekileri göremedim.

Aleksî'yi ölüme böyle teslim ettim avucunun sıcaklığı soğumadan. Hiçbir zaman da soğumadı. Onlar orada ikiye bölünüp öyle kurşuna dizildiler, Volgada yanan düşman gemilerinin alevleri göz bebeklerinde tutuşa tutuşa. Ve istekleri üzerine başlarına ateş edilmedi. Yüreklerine sıkılan kurşunsa sonsuza kanat çırpın büyük kıvancı öldürmeye yetmedi. Ölümsüzlük bir ak güvercin gibi Kazan önlerinde yanan düşman gemilerinin üzerinde bir süre dolaştı ve sonra belki de Aleksî'nin dediği gibi Sviyaz dağlarının, sessiz ve güzel doruklarına gelip kondu. Ve sonra hep aşağıya bize, insanoglundun yeryüzü serüvenine bakmaya başladı. Orada artık kendi serüvenlerinden hiçbir zaman utanmadılar.

***

Sekretaryaya döndüğümde Skliyanski:

-Dönüyorlar Vasiliyeviç, diye beni kucakladı. Neredeyse dönmek üzereler. Ama sevinci birden donuklaştı. Trenin doktorunu çağırıldı. Ve beni zorla yatırdılar. Bunun nedenini sonra anlayacaktım; kalkıp yüz numaraya gittiğimde ve orada, aynada kendi yüzümü gördüğümde yüzüm tıpkı içine çimento karıştırılmış unları yiyen fareler gibiydi. Çarpıktı ve patlamıştı. Dişlerim sarkıyordu. Özellikle sağ tarafım düzenli bir biçimde birden kasılıp gevşiyor ve beni büsbütün yüzüne bakılamaz duruma sokuyordu. İçimde çi-

mento gibi donan acı yüzüne felç indirmişti. Doktor bunu daha sonra, yapımın güçlü ve genç oluşundan tam bir felce uğramayı-şım ile yorumladı.

Ben Georgi Vasiliyeviç Butov, 31 Ağustosun 1 Eylülle geçerken artık Sviyaz'a geldiğim ilk günkü gibi değildim.

***

Aynı gün Moskova çıkışlı bir telgraf aldık. Şifreli telgrafta şöyle yazıyordu: "Yoldaş Troçki; Hemen geliniz. İliç yaralandı. Ne kadar tehlikeli, bilmiyoruz. Tam bir gizlilik. 31 Ağustos 1918-Sverdlov." *

Troçki aynı gün Moskovaya gitti.

Kazan 10 Eylülde düştü.

---

*-Sosyalist-devrimci militanlardan Fanya KAPLAN, Lenin'in yaptığı bir konuşmada tümcesini "Ya zafer, ya ölüm" diye bitirişinden sonra üzerine ateş edip kendisini ağır bir biçimde yaralamıştı.

"**Sakin ve Çalışkan Butov...**" Troçki'nin kansı Sedova ondan böyle söz ediyor, Georgi Vasiliyeviç'ten. "**Sakin ve çalışkan**" Butov şimdi karşımda, donmuş gibi duruyor. En zor bölümüne giriyoruz artık öykünün. İşin burasında onun zorlanacağını, benim de bu konuda son derece titiz davranmam gerektiğini biliyorum. İnsanın kendisini ölüme götüren gizi başkasına açıklayabilmesinde ne denli yürekli olması gerektiğini Butov'u izlerken daha iyi anlıyorum. **Le Cid**'de Don Diégue oğlu Rodrigue'e sorar:

- Cesaretin var mı Rodrigue?

Oğlundan öğrenmek istediği, düellodan korkup korkmadığı değildir. Düelloda öldürmesini istediği kişi oğlunun taparcasına sevdiği kızın babasıdır. Cesaretin kendisi düelloda değil, bunu göğüsleyip göğüsleyememedeydi. Sevgilisinin babasını öldürmeyi göze almak... Don Diégue oğlundan bu can alıcı noktayı öğrenmek istiyordu işte... Tıpkı benim Georgi Vasiliyeviç'ten kendisini ölüme götüren gizi öğrenmek istemem gibi. Kendi kendime Don Diégue'in tümcesini yineleyip duruyordum içimde yankılana yankılana:

"Yeterince cesaretin var mı Georgi Vasiliyeviç? Ve senin Vasiliyeviç'in anlatacaklarını hiç denetlemeden olduğu gibi aktarmaya yürcğinin gücü yetecek mi? Kimlerin ne diyeceğine aldırmadan yalnızca gerçeğe ve öğrenilmesi zorunlu gerçeğe saygıyla tüm bunları aktarmaya kendi kendini yeterince hazırladın mı? Georgi Vasiliyeviç'i yalnız bırakmayacağına yeterince güvenebiliyor musun?"

Bunları düşünürken Georgi Vasiliyeviç'i, içinde taşlaşmış bir çimento gibi acısıyla karşımda duran Vasiliyeviç'i izliyordum. Birden onun Petropavlovskaya Kalesinde tuttuğu not defterindeki şu tümceler gözümün önüne gelip çakıldı: "Bizim romanımız yazılırsa acaba nasıl yazılır?" Diye sormuştu kendi kendine. "Kıskanç

kocaların, ihanete uğramış aşıkların, parası, malı çalınan cimrilerin öyküleri yanında bizim de öykülerimizde anlatılması gerekli kıskançlıklar, ihanetler, çıldırtıcı dalevereler oldu". Şimdi bu tümccnin ne anlama geldiğini ben kendi payıma daha iyi kestiriyordum. Ama Petropavlovskaya Kalesinde tutuklu Vasiliyeviç daha o zamandan bu gerçeği nasıl görebilmişti? Ya da savaşımındaki gerçek öğelerden birini mi oluşturuyordu işin daha başında?: İhanetler, kıskançlıklar ve dalevereler".

İkide bir Georgi Vasiliyeviç Butov'a bakıyorum. Bana iç savaşın bir kesitini yansıtan Aleksî'nin öyküsünü anlattıktan sonraki yüzü artık daha önceki genç, duru yüz değil. Bir tablo gibi durgun yüzüne bakıyorum bu bolşevik devrimcinin. Bu yüzün yaşayıp yaşamadığını anlamak için elimle dokunmak gereksinimi duyuyorum.

Bu yüze dokunmak kanayan yaralarını okşamak gibi geliyor bana.

İçimden geçenleri anlamışçasına, bir tablo gibi durgun, yerlerine çakılmış gibi kıvıldamıyan bakışlar yavaş yavaş canlanarak beni kendi zamanının eleştirisine doğru hızla çekiyor:

- Devrim tarihimizde benim adıma rastlayamazsın. Devrim tarihimizin arşivlerinde nicelerimizin adına rastlayamazsın. Nice bolşeviğin adları devrim tarihinin arşivlerinden silinip kaldırılmıştır. Hiçbirimizin umurunda bile değil...inan ki değil. Biz devrimi gerçekleştiren nice kişilerin devrimimizin en canlı, en yaşayan zamanında bile adlarını sanlarını bir türlü öğrenip te çıkaramadık. Örneğin devrimin yazgısını oluşturan köşebaşlarından biri olan Pavlovski Alayının isyanında, ne 4.Bölük erlerinin adlarını ne de subay kursu erlerini kentte toplamaya çıkan ilk isyancı birliğin komutanı astsubayın adını sanını biliriz. Eylem Birliği Komitesinin Viborglu üyelerinin de devrim tarihimizde adına rastlaman olanaksızdır. Çünkü onlar sadece orda kalıp onunla yetinmediler. Yetinme olanaklarına bile sahip değillerdi. Kendilerini o ilk eylemlerinden sonra daha nice, hiç te ilk eylemlerini aratmayan görevler bekliyordu. O görevlere yelken açtılar. Hangisini yazmak, hangisini saptamak olasıydı ki?

Önemli olan adlarımız değil... pleblerin kendi devletlerini nasıl kurduklarıdır. Kendimiz aklımıza gelmeyecek kadar kendi ken-

dimizden ayıklanmış insanlarız biz. Bunu birçok dar kafalının, kendisini kendinde tutsak etmiş budalaların anlaması olanaksız. Ama bu durumu iyi kavramak, bir bolşeviği iyi kavramakla özdeşleşir çoğu zaman. Bizim için sorunun resmi kayıtlarda bulunup bulunmamasından öte anlamı işin burasındadır. Üzerinde durduğumuz bu bizim. **Resmi kayıtlar, resmi arşiv ve dökümanlarda çok şey gün yüzü görmeyen mahzen evrakları gibi sararıp solar, ölgünleşir ve herşey en canlı bir düşünce bile, en diri ve unutulması olanaksız bir tutku bile mezar karanlığının içinde mahzenleşir gider...** Yoo biz oralarda olmayalım daha iyi. Oralardan kalkıp size tanıklık etmemiz olanaksız.

Sanırım Euripides'in oyununda Aşil'in şuna yakın bir sözü vardır, bilmem bilir misin? "Düşüncesini kendinde saklayan adamdan Hades'in karanlıklarından nefret ettiğimden daha çok nefret ederim". Onun nefreti gibidir benim de **kiralık kalemlerden** tiksintim. Ah dostum adlarımızın resmi devlet arşivlerinden sökülerek kazınması, unutturulmamız için yapılan herşey, bunların hiç biri kiralık kalemlerin yazdıkları kadar yıkıcı değildir. Onlar devrimi övermiş gibi görünürken aslında devrimin hayalannı бүkerler. Onun diriliğinden her zaman korktukları için-işte elimdeki şu ciltler dolusu yapıtta olduğu gibi-devrimin asıl diriliğini, asıl canlılığını yansıtan en küçük bir şey yazmaktan özenle kaçınırlar. Ve devrim onların yapıtlarında can sıkıcı bir olay olarak gerçekleştirilir.

Ah bu kiralık kalemler, onlar herşeyi ikiye bölebilmek için ellerinden ne gelirse onu yapıyorlar. Bolşevizmi ikiye bölüp en canlı, en diri yanını kemiriyorlar. Bu kalemlerin sahiplerinin boyu bir cüceden daha kısadır, ruhları en rezil orospudan daha orospudur, satılmışlıklarının en küçük utancı bile kalmamıştır vicdanlarında. Bağışlayıcı olan ölümler bile bağışlamıyor onları.

Devrimin ilk partizanlarına ne oldu? Niçin devrim tarihinden sürülüp atıldılar? Bizim için sorun burada. Bu sorunu ortaya atışımız da hiçbir zaman kendi adımıza değil dost, hiçbir zaman kendi adımıza değil. Ama siz böylece yanlış, bilerek ikiye bölündürülmüş bir eylemin kaynaktaki bakireliğini yitirdiniz. Yapay, yanlış, kasıtlı amaçlar belirlendi sonrakiler için. Devrimin eşiğine gelmiş

ülkelere bunun neler yitirttiğini görüp biliyoruz. Siz devrimin eşisindeki tüm ülkeler, **pleblerin** hem kendi efendilerini, hem de dünyanın tüm efendilerini nasıl yenip kendi devletlerini kurduklarını hiç yan tutmadan, alabildiğine bolşevik yöntemlerle geliştirip öğrenmek hakkına sahipsiniz. Biz yalnızca kendimiz için değil sizin için de ölüyorduk çünkü. Nasıl 1871'in devrimcileri Paris barikatlarının ardında bizim için boğazlanıyorlardı ise, nasıl 1905'in kanlı öğretisi bize aktarılan bir pratik idiyse, biz de sizin için, size kendi pratiğimizi aktarmakla sorumluyduk. Çünkü biz "**dünyayı değiştirmek için yola çıkanlardandık**". Dünyayı değiştirmek içinse önce kendi üssümüzü, yaşadığımız ülkeyi değiştirmeye koyulmuştuk. Ve bizi hiç beklemediğimiz yerlerde gafil avladılar.

Dünyanın neresinde, hangi ülkesinde, hangi renk ve dilde olursa olsun **ücretli köleler** efendilerine başkaldırdıklarında, bizi anımsamadan edemeyeceklerdir. Bizim pratiğimizi doğru görüp, doğru yorumlayacaklardır. Kendi dünyalarını yaratmak için başka bir yolun olmadığını anlayacaklardır.

Bir tek dileğimiz var sizden, biz ölmüş devrimcilerin: Yargılayınız bizi. Yüreğinizde sevgi bir nabız gibi atarken kendiniz ve yanın doğacaklar için yargılayınız bizi.

İnsanoğlunun ışıklı bir kıvanca dönecektir yeryüzü yaşamı bu nedenle. Sonsuz ve kalıcı. Yargılayın bizi. Yargınızı 1830'lardan 1848'lere, 1848'lerden 1905 ve 1917'lere taşıyın kucak kucak. Mezarlarımıza taşınan çiçekler gibi. Yargılayın bizi. Bakmayın ölü oluşumuza. Yine de betiklerin şurasında, burasında vanz biz. Gözünü dört açan bir devrimci için, çok şey yaptığını sanandan, yaşarken ölmüşten daha canlıyız biz. Biziz çünkü asıl sizin vicdanınızda somutlaşan, kuşaktan kuşağa aktarılan. O nedenle yargılayın bizi.

BÜYÜK YOL AYRIMI

Bir Odada Başbaşa İki Kişi:

Nijni-Tagil / Eylül 1925

İvan Nikitiç Smimov' la * Birinci Görüşme:

- Beni neden görmek istediğinizi bilmiyorum İvan Nikitiç Smimov? Beni Urallar bölgesinden buraya çağırttığınıza göre görüşmemiz gereken önemli konular olduğunu sanıyorum. Tek amacınızın beni görmek olmadığını biliyorum. Sibiryaya içlerine dek uzanan komiserliğinize bağlı çalışmaların denetlemek sanırım asıl sizi yola çıkaran nedenlerden biri olmalı. Sizden haber alınca son derece sevdiğimi, telgrafınızın beni kendimde silkip uyandırdığını, hemen peşin peşin söylemek istiyorum. Sizi ben ta Sviyaz'dan beri çok özlemişim Smimov yoldaş...

Gerçi iç savaştan bu yana sık sık birbirimizle ilişkilerimiz oldu. İç savaştan sonra 5.Orduyu bütünüyle ekonomik savaşıma nasıl seferber ettiğinizi yakından izliyorum. Eşsiz başarılarınızı ve bu kez de doğaya karşı verdiğimiz savaşta yitirdiğiniz yoldaşların yaratıcılıklarını Urallar bölgesindeki ben de, arkadaşlarımda derin bir hayranlıkla izliyoruz.

Siz bize iç savaşta da böyle örnek olurdunuz. Örnek oluşunuzu

---

*- İvan Nikitiç Smimov: Smimov'un adı daha önce "Sviyaz Savunması"nda geçti. Troçki kendisinden "5.Ordunun asıl lideri Smimov'du" diye söz eder. Larissa Reissner, Kazan kuşatmasında kendisinden "Kimse İvan Nikitiç'e gösterilen saygı ve bağlılıktan daha fazla saygı görmüyordu. Sviyaz'ın ruhuydu sanki" diye söz eder. Tüm devrimcilerce katıksız bir bolşevik, gerçek bir leninist olarak tanındı. 1928 yılında Partiden atıldı. Tiflise sürüldü. Sonra da 1935 ya da 36'larda kurşuna dizildi.

hiç belli olmemeğki ustalığına ayrıca hayran kalırdım. Posta Telgraf Halk Komiserliğindeki kampanyanın sonucu, size bağlı ekiplerin nasıl akıl almaz kısa sürede Urallardaki konstrüksüyon işlerini tamamlayıp Sibirya'ya doğru açılmaya başladıklarını gördüm. Urallar bölgesinde çalışırken birçok yoldaş gelip beni buldular. Selamlannızı iletiler. Onlarla birlikte, geceleri çadırlarda, çalışma kamplarında, telgraf direklerinin dikiminde yol boyunca bu çalışkan, özverili yoldaşlarla konuşup tartışmak olanağını buldum. Onların hepsine "Yarınları yaratacak savaşımlı sürdürülen" iradeyi, yalın yönelişı, art niyetsiz çalışma istemini başarıyla ayıklayıp kendi denetimlerine bırakmıştınız. Bizim çalışma kamplarımızda gördükleri eksiklikleri, yetmezlikleri açık yüreklilikle eleştirirken, kendilerinde olmayan, burada gördüklerini de hiç çekinmeden kendilerine örnekleyeceklerini söylüyorlardı. İçlerinde hala mektuplaştığım yoldaşlarım oldu. Savaş Komünizmi'nin gediksiz uygulaması konusunda gördükleri ya da kendi denetimlerinde başarıya ulaştırdıkları konuları bana aktarmada öyle alçak gönüllü bir ivedilikle davranıyorlar ki İvan Smirnov, çok kez bu gençlerin karşısında utançla gerilediğimi, Urallar bölgesindeki çalışmalarımı onlar kadar katıksız bir biçimde sonuçlandıramayacağımı düşünüyorum.

- Yoldaş Georgi Vasiliyeviç seni görmek isteğişimin özel nedenleri yanında çalışmalarınızın efsaneleştiiği bu bölge yakınında seni kutlamak isteğişimin de büyük yeri var. Yoldaş Georgi Vasiliyeviç Butov; çalışmalarınız Moskova'daki dikkatli gözler için alabildiğine önem taşıyor. Taşımacılıkta geliştirdiğiniz yöntemlerin başarısı diğer alanlarda çalışanlar için başı başına bir örnek oluyor. Bunun böyle olduğunu, böyle bilindiğine gerçekten inanmanızı isterim. İç savaştan sonra lokomotiflerin %60'ı çalışmıyordu. Şimdiyse %75'i tam verimle çalışıyor. İşe önce üretim atölyelerini tam bir denetim içine alarak başlamanız savaş komünizmi ilkelerinin nasıl başarılı sonuçlar verebileceğinin ilk gösterimlerini belirledi. Bu denetime kavuşmuş atölyeler şimdi inanılmaz başarılı üretim sonuçları veriyorlar. Stalin yoldaş, **ukrayna çalışmaları ordusunun** nasıl başarılı ve gözlenmesi gereken bir model olduğunu belirlerken lokomotif üretimindeki artışı, bunu sağlayan yöntemlerin herkesçe bir kez daha gözden geçirilmesi gerektiğini söylüyordu (10). Seni şimdi yakından kutlama sevincini duyuyorum. Yol-

daş, iç savaştan bu yana seni hiçbir zaman unutmadığımı, karşılıklı görüşemezsek te, Urallar bölgesine gelen güvendiğim kişilerin mutlaka seni görmelerini ve nasıl olduğunu bana bildirmelerini sıkı sıkı uyarmamla aramızdaki ilişkinin hiç kesilmeden sürüp gittiğini, seni hep izleme olanağını böylece bulduğumu söylemekle yetineceğim. Ama yine de kafamda saklı bir soruyu sana bu ilk karşılaşmamızda hemen yönelteceğim. Niçin iç savaştan sonra Moskova'da görev almadın? Burada Urallar'da kaldın?

- Burada kendi kendimle uyum içindeyim Nikitiç Smimov. Bununla şunu demek istiyorum. Bolşevik ilkelerimle kendi aramda tam bir uyum içinde yaşıyorum burada. Dağları seviyorum Smimov... Dağlarda atım Zerdüştle çalışma kamplarını dolaşmayı, üretimi denetlemeyi, yoldaşlarla tıpkı iç savaştaymış gibi omuz omuza savaşımımızı sürdürmeyi seviyorum. Bunlarsız yaşayabileceğimi sanmıyorum. Ve atım Zerdüştün sırtında bir çalışma kampından öteki çalışma kampına giderken Urallar'ın dizi dizi bakir coşkusunda kendimi yeniden, yeniden yuğup yıkıyorum. İç savaşla kirlenmiş beynimi Urallar derin sakinliği içinde yuğuyor. Bu bölgeye iç savaştan sonra Troçki yoldaşla birlikte geldim. 1919 ya da 1920 yılının kışını burada birlikte geçirdik. Bildiğin gibi Troçki iç savaştan sonra bu dönem içinde ekonomik çalışmaları bu bölgede yoğunlaştırmıştı. Ama sonra Moskova'ya döndü. Birçok yoldaşımız da onunla birlikte döndü Moskova'ya. Savaş Halk Komiserliğindeki görevlerinin başına geçtiler. Bana üstelideler gitmem için. Ne zaman gitsem boğulur gibi oldum. Ben burada kalmayı yeğledim yoldaş Smimov...aşağı yukarı 4 yılı bitti buradaki çalışmalarını sürdürmemin. Daha da yapacak çok şeyimiz olduğunu biliyorum.

Smimov yoldaş, biliyor musun, yoldaş Lenin'in ölümünü de burada, Nijni-Tagil'de öğrendim. Geçen yıl... Özel bir nedenle gelmiştim buraya. İlk kez yaşamımda özel bir nedenle kimseye haber vermeden kendi görev bölgemin dışına çıkıyordum. Ve burada işte Lenin yoldaşın öldüğünü duydum. Özel nedenimle Lenin yoldaşın ölümü öyle bir eleştiri getirdi ki bana yoldaş Smimov, bir daha hiç ama hiç Urallar'dan ayrılmamaya, görevimin dışında, o büyük savaşımızın dışında başka hiçbir şeyle uğraşmamaya en içten dev-

rimci yeminimi ettim. Sanki okuldan kaçmış bir öğrenci gibi bu utancı bugüne de ğin de içimden söküp atamadım. *

- Biliyorum Georgi Vasiliyeviç... iç savaşın acılarını senin kadar çok az kişi yaşadı. Samara'da babanın kurşuna dizilmesinden...

- Yoo, yoo... Smimov yoldaş hiç kimseden ne daha çok, belki olsa olsa daha az acı çektim. Yooo, bununla bir ilgisi yok. Babamla çoktan yabancılaşmıştık birbirimize. Onu gördüm biliyor musun Smimov kurşuna dizilmeden önce... Bir aralık mahkemesinde de bulundum. Samara'daki sosyalist-devrimcilerin kurduğu anayasacı demokrat hükümete bile başkaldırınıştı koca budala. Kendisiyle birlikte öteki kulaklar da başkaldırına katılmışlardı. Bu gerici hükümeti bile bolşevikleşmiş olmakla suçluyordu. Böylece de halk mahkemesi önünde puan toplayacağını sanıyordu. Ötekiler de tüm cinayetleri bu kulakların işlediğini söyleyip mahkeme önünde tam bir karmaşaya düştüler. Beni hüccresinde kabul ettiği zaman ne dedi biliyor musun Smimov: "İnan bana Vasiliyeviç, inan bana, senin birgün bolşevik olacağını ve böyle karşıma geçeceğini bilseydim, tann bunun bana en küçük bir belirtisini bir mucizeyle gösterseydi...seni ananın memesinden kaptığım gibi kendi ellerimle boğardım. Hadi şimdi defol git buradan!" dedi.

Babamla ilgili tek acı, bu sözler Smimov... Ama gerçekte kendimle de pek ilgili bulamıyorum bunu. Beni düşündüren, beni üzen, bir babanın kendi eliyle bir çocuğu boğması duygusuna kendini kaptırmış olması; zaman zaman bunu düşünüyorum. Bunu anlamakta güçlük çekiyorum...

---

*- Georgi Vasiliyeviç'e bu özel nedenin ne olduğunu sordum. Bir süre önemsiz, ayrıntıdan birşeymiş gibi geçiştirmek istedi. "Gerekli bulmuyordu". Yine de öğrendiğimde, buraya bir dip not olarak aktarmadan edemedim. Georgi Vasiliyeviç'i Nijni-Tagil'e indiren neden arkadaşı Simenon'la evlenen Katyuşa'nın oradan geçeceklerini öğrenmiş olmasıdır. Simenon Elektro-Termolik kuruluşunun başında çalıştığı için bir inceleme nedeniyle Nijni-Tagil'den geçiyordu. Yanında karısı Katyuşa da vardı. Katyuşa'yı görebileceği umuduyla Urallar'dan Sibiryaya'nın kapısı denilen bu kente indiğinde, Georgi Vasiliyeviç, Lenin yoldaşın öldüğü haberini duydu. Ve Katyuşa'yı görmeden Urallar'a döndü. İvan Nikitiç Smimov bunu bilmediği için özel nedeni babasının Samara'da kurşuna dizilme olayıyla ilişkilymiş gibi çağrışım yapıyor.

- Annenleri Moskova'ya getirttiğini duydum. Yanılıyor muyum yoksa?

- Hayır Smimov, Moskova'dalar... Annem de kardeşlerim de Moskova'da. İşçi lojmanlarında oturuyorlar, Annem süt endüstrisi kurumunun bir fabrikasında çalışıyor. İki küçük kız kardeşim oraya okula başladılar. Oysa onları Samara'da bulduğumda sabah-akşam demeyip çalışmaktan kavrulup gitmişlerdi. Okula değil, bir iki yıl sonra da babam onları kendisi gibi kulak birinin oğluyla evlendirip çoluk çocuğa kaşıtıracaktı. Hiç elde edemeyecekleri birşeyi birdenbire ellerine geçirmişlerin açgözlülüğüyle çalışıyorlar derslerine. Kardeşlerimi gördükçe devrimin nasıl onlar için, özellikle çocuklar için yepyeni bir yaşamı önlerine açtığını daha iyi görüp kavnyorum. Benim küçüğüm, erkek kardeşim şimdi 23 yaşlarında koca bir adam olmasına karşın babamın yanında kişiliğini yitirmiş, budalalaşmış, sadece yemek yerken sanki kişiliğini bulan amansız bir obur olup çıkmış bir yaratıktı. Babamdan korktuğu kadar hiçbir şeyden korkmuyordu. Babam onu bazen yanında çalıştırdığı mujiklerin gözünü korkutabilmek için amansız ve acımasız bir biçimde dövüyordu. İyice sersemlemişti. Ama güçlü kuvvetliydi. Sana diyebilirim ki Smimov onun babamdan kurtuluşu bizim çardan kurtuluşumuza benzedi. Şimdi Moskova'da tanınan sektördeki bir işletmede çalışıyor. Daha çok tanınan istasyonundaki araç gereçlerin bakımında görevli. Gittikçe kişiliğini bulan bir kıvançla, işiyle ilgili yapıtlara yöneliyor. Anladığım kadıyla daha çok motor ve motorların sanımı işiyle ilgili sorunlar ilgilendiriyor onu. Zaman zaman hepsiyle yazıyoruz.

- Peki Vasiliyeviç, annen bir kulak kansiyken şimdi bir fabrikada çalışması kendisinde bir takım zorluklar yaratmıyor mu?

- Bir gidişimde ne dedi biliyor musun Smimov? "Vasiliyeviç" dedi birgün karşılıklı konuşurken..."gerçi çok çalışıp yorulduğumuz söyleniyor ama laf aramızda, biz babanın yanında çiftlik işlerinde çalışırken bundan daha çok yorulurduk". Bu sözü çok düşündüm Smimov...Özellikle "Biz babanın yanında çiftlik işlerinde..." tümcesini. Yabancılaşmanın uçsuz bucaksız bulanıklığı gizliydi bu tümcede.

- Moskova'ya çok sık geldiğin oldu mu Vasiliyeviç?

- Gerekmedikçe hayır. Bir aralık sıkça gitmek gereksinimi de doğdu. Hep bir an önce işimi bitirip buraya dönmek için can attım. Bu gi-dişlerimde zaman zaman Troçki yoldaşla görüştüm kısa kısa. Sizi de aradım ama bulamadım. Posta-Telgraf Halk Komiserliğinin koltuk-larında oturup durmayacağınızı biliyorduk zaten. Genellikle ekiple-rin başında bulunduğunuzdan bu arayışlarımda çok umutlu değildim.

Yönetimde kilit yerlere, kilit sorumluluklara gelmiş yoldaşlar niçin Moskova'ya gelmediğimi, neden Moskova'da görev almadı-ğımı sordular çok kez. Moskova'da üretim yok Smimov. Koltuk-lar, masalar, bürokratik işler var. Bense ırmakları, şimendiferleri, dağları, atölyelerde çalışan insanları, üretilen rayları, dinamitle açılan tünelleri, dikilen telgraf direklerini, açılan yolları, tüm bun-ları ya da buna benzer-benzemez nice şeyi Moskova'nın sıcak kol-tuklu tiyatrolarından, komiserlik binalarının rahatlığından daha çok seviyorum. Nedeni şu belki; savaşımız bitmedi daha. Tüm-üyle kazanmadık daha... Ama, yoldaş Smimov...

- Evet, Georgi Vassileviç... **Ama?**

- Kendi kendisiyle bir bolşeviğin başı içinde olması ne demek-tir bunu en iyi sen anlarsın Smimov... **Ama** bu başı bende bozul-du. Ve benim senin yardımına gereksinmem var. Artık kendi ken-dimle başı içinde değilim Smimov. Tüm düşüncelerimle uyum içinde yaşayışımın gittikçe bozulan, biribiriyile çakışan aykırılığını acıyla izliyorum. Buraya gelişiniz tam zamanında oldu. Bana yar-dım ediniz yoldaş Smimov. Herşeyi açmam gerek. Yüreğimi, kuş-kulanımı... Senden hiçbirşey gizlemeden, olduğu gibi. Belki de yü-reğimde herşeyin böylesine bakir oluşu seni bile şaşırtacaktır Smimov... Ne ki buradakilerin hemen hemen hepsi benim gibi, ilk yola çıktıkları gibi...bakir ve yalın... Onlar yüreklerinde yalnızca kendi ülkelerini değil tüm dünyayı değiştirebileceklerinin heyecan-ını taşıyorlar daha sımsıcak. Korlaşmadı yürekleri. Alev alev... Moskova'dakilerinse öyle değil Smimov. Bana herşeyi açıkla, hiç bir şeyi gizlemeden... Ama n'olur yoldaş Smimov, bildiğin herşe-yi. Moskova'da neler oluyor?

- Moskova'ya en son ne zaman geldin Georgi Vasiliyeviç?

- Moskova'ya iki buçuk ay önce gittim en son. Skliyanski yoldaşın cenazesi için... Cenaze töreni için Skliyanski'nin."

- Seni orada gördüm Vasiliyeviç. Yanına gelmek istedim. Başım ile işarette bulundum. Ama görmedin. Kalabalığı ya nı sana ulaşma olanağını bulamadım. Çok dalgındın. Dalgınlığının nedeni belliydi. Skliyanski senin iç savaştaki en yakın çalışma arkadaşlarından biriydi. Ah Georgi Vasiliyeviç, sözcüğüme dikkat ettin mi, "çalışma arkadaşın" sözcüğüne... İşte bu, benim gitgide -ister istemez- bürokratlaşmaya başladığımı gösterir. Skliyanski gerçekte senin savaş yoldaşındı. Omuz omuza savaştınız siz iki buçuk yıl süreyle Troçki'nin treninde. Öykülerde okunsa yaşadıklarınız, yazanın yaman bir düş gücü varmış dedirtecek olaylar yaşadınız onunla...

- Birlikte... hem de omuz omuza Nikitiç Smimov...

- Çok kez kendi kendime ne düşünürüm bilir misin Vasiliyeviç? Gerçeğin kendisinin bile tek başına yetmediği bir dünyada yaşıyoruz. Yani daha açıkçası şunu demek istiyorum. Gerçeğin tek başına, tüm yanılmalardan ayıklanıp kavranması, doğru öğrenilmesi bile yetmiyor. Örneğin bizim içsavaştaki gibi. Onda nabız gibi atan değişkenliği, karşıtlığın öğretisini iyice yakalayıp olayı, gerçeğin kendisini öyle değerlendirmek gerekiyor sanırım. Bununla birşeyi iyice kavramaya çalışıyorum ya, çok kez de başansız kalıyorum. Seni cenaze boyunca zaman zaman izlerken bunu düşündüm yine Vasiliyeviç... Gösterişli gösterişli ordan buraya koşanların, birşeyler yapıyormuşçasına koşuşanların yanında, sen en yakın arkadaşının cenazesinde çok uzakta, tek başına işçilerle birlikte yürüyordun ağır ağır.

- Skliyanski'nin küllerini getirdiler Amerika'dan Smimov... küllerini... hepimiz trende yanıp kül olabilirdik. Ya da tek başına Skliyanski böyle bir sonuçla eriyip gidebilirdi. Bunu anlamak olası. Ama Skliyanski'nin resmi giysiler içinde bir takım Amerikan subaylarının omuzunda uçaktan bir tabuta konmuş küllerinin indirilmesini anlamak çok zor. Niçin zor bilmiyorum. Ama zor Smimov. Hoş olmayan bir değişikliğin ilk belirtisi gibi sanki... Uçaktan tabut indirilirken içimi sızlatan buydu işte. Birden kendimi çok yalnız buldum o zaman... Skliyanski sanki alınıp kaçırılmış gibi...

Nijni-Tagile daha önce gelmiş miydin yoldaş Smimov? Soğuk olmasına karşın peccereyi açmamı başışlayın. Zaman zaman bir yere sıkıştınlmışım duygusuna kapılıyorum. Çıkamayacaktım gibi... Ya da bir paniğin ortasında kalıvermişim gibi. O zaman çadırdaysam fırlayıp çıkıyorum ya da çalışma odamdaysam penceresini açıyorum sonuna dek. Yanımdaki yoldaşlar bu davranışma alıştılar. Bunu iç savaşın bana bıraktığı bir armağan sanıyorlar. Oysa öyle değil Smimov... Bu durum bana son zamanlarda musallat oldu. Yooo, yooo ben sigara tütün kullanmıyorum Smimov yoldaş... şarap ve votkanın damlasını ağzıma koymadığım gibi. Tüm bunları kullanmayışım kendimi bir makine gibi en yüksek düzeydeki verimde tutabilmek için. Ya da içindi. Şimdiyse onlardan avuntu bulamayacak kadar onları kendime uzak buluyorum. Belki de bu kurutuyor içimi, bilmiyorum...

- Sana içki konusunda gerçek bir olay anlatayım yoldaş, biraz havamızı değiştirir belki. İç savaş döneminde Troçki Lenin'le konuşmak için Kremlin'e gelmişti. Bir aralık toplantıya Stalin yoldaşın da katılması gerekti. Troçki'nin kulağına Stalin yoldaşın gündüzleri ayık dolaşmadığı, çarın mahzenlerindeki şarapları pek leziz bulduğu söylentisi gelmişti. Troçki bir süre sonra gelen Stalin'in gerçekten sarhoş olduğunu, ağzının koktuğunu duyunca aklına geleni hiç duraksamaksızın söyleyiverdi: " Eğer cephede Kremlin'de içip içip sarhoş dolaşıldığı söylentileri bir yayılırsa, bu, siperdeki erler üzerinde son derece kötü etki yaratır". Stalin birden öfkelenerek "Biz Kafkasyalılar şarap içmekten nasıl cayabiliriz ki?" diye bağırdı. Lenin yoldaş, çok kez olduğu gibi ikisinin arasına girerek Troçki'ye "Eh dostum" dedi, "görüyorsunuz işte, bu Gürcüler şarapsız kaldılar mı ellerinden hiçbir şey gelmiyor..." (11)

- Skliyanski'yi Savaş Komiserliğindeki görevinden niçin aldılar yoloaş Smimov?

- Frunze'yle çalışması olanaksızdı.

- Tck neden bu mu, Smimov?

- Başlıca neden bu, Georgi Vasiliyeviç...

- Ama cenaze töreninde dolaşan söylentiler. Bu söylentiler ar-kadaşım Skliyanski'nin bu anlamsız ölümünden daha çok zehirledi beni... Yoldaş Smimov bu söylentileri duymazlık edemezsin, senin kulağına dek gelmemesi olanaksız. Beni tanıyanların çokçası gelip kulağıma bu söylentileri fısıldayıp fısıldayıp kalabalıklar içine katılıp Skliyanski'nin külleri ardından yürüdüler. Sanki kulağımın içine Hamlet'in babasının kulağına amcasının damlattığı zehirleri damlattılar. Bana söyledikleri şuydu yoldaş Smimov: Savaş Halk Komiserliğinden bu yılın ocak ayında Merkez Komitesinin kararıyla uzaklaştırılan Troçki yoldaşın, kendisine bağlı ve komiserliğin kilit noktasında bulunan Skliyanski'nin ilişkilerinden yararlanarak sözde bir hükümet darbesi girişiminde bulunmasından korkulmuş. Kızıl Ordu ile Troçki arasındaki ilişkiyi sürekli kılan Skliyanski imiş. Böyle olduğunu düşünen Merkez Komitesi, kendini kaptırdığı bu vesvese sonucunda onu görevinden alarak Amerika'ya silah alımı bahanesiyle göndermiş. Silah ve gemi alımı işi aslında Merkez Komitesinin Skliyanski'yi bulunduğu kilit görevden uzaklaştırabilmek için bulduğu, uydurduğu bir bahaneymiş. Ve Skliyanski Amerika'da hiç de bu yönde çalışmalar yapma olanağını bulamadan eli kolu bomboş dolaşırken, orada bir sandal gezisinde, Stalin yoldaşa bağlılıklarıyla bilinen G.P.U. ajanlarıncı sandalın devrilmesi sonucu gölde boğulmuş...

Smimov yoldaş cenaze töreni boyunca bana bunu anlatıp durdular. Yorumlarına bire bin katarak. Sözde Skliyanski'ye ulusal kahramanlara yapılan törenin yapılmaması da bu nedenlemiş. Troçki böyle bir tören istediği ve onun Kremlin'e gömülmesini Merkez Komitesinden rica ettiği halde bu istemin kaba bir biçimde geri çevrilmesinin nedeni buymuş işte. Ah Smimov, neler oluyor? Lenin öleli bu ekim ayıyla tam tamına henüz 20 ay olmuşken bu kadar kısa bir zaman sonra Moskova'da dedikodunun, anlamsız söylentilerin ve uyduruların karanlık dumanında göz gözü görmüyor. Bu iğrenç duman dağ başlarını tutmaya başladı Smimov. Uralar bölgesinde bu dumanın yanık kokusunu çekmeye başladık bile.

Troçki ve hükümet darbesi. Ne demek bu Smimov? Skliyanski ve hükümet darbesi. Bu yan yana düşmüş iki sözcüğü kesin olarak anlayamadığımı söylemeliyim. Bana dedikodularını bir zehir gibi

içime damlatanlar Partiden hiç söz açmadılar. Partiden hiç ama hiç kapak kaldırmadılar. Niçin Smimov? Bizim Partiden başka bildiğimiz bir şey mi var artık? Skliyanski'nin kendisini görmediğim süreçte Parti dışında sevgileri, bağlılıkları, inançları mı oldu?

Smimov Moskova'da neler oluyor, anlat bana?

- Moskova'ya gelişinde Skliyanski yoldaşla görüşme olanağı bulabiliyor muydun Georgi Vasiliyeviç?

- Elbette. Doğru ona giderdim. Kendi kendime "Bu Skliyanski de olmasa Moskova'ya hiç gelmeyeceğim" derdim...

- Önemli birşey söyledi mi sana, en son görüşmenizde?

- Önemli mi... Belki. Belki de değil. Bilmiyorum. Moskova'ya gittiğimde Partinin nasıl yoğun çalışmalarla atılım içinde bulunduğunu anlatır, beni sürekli yüreklendirirdi. Ama onunla son görüşmemizde, Savaş Halk Komiserliğindeki odasında, bir er gibi yalın giysileriyle şöyle konuştu yorgun gülümsemesi içinde: "Biliyor musun Vasiliyeviç, yaşamından memnun bolşevik yoldaşlarımızın sayısı gün geçtikçe kabanyor. Kendi kendinden ve devrimin yeterliğinden memnurların sayısı gittikçe artıyor Moskova'da. Onları görmemekle çok şanslısın. Bu insanlar törenlerde parlak giysiler içinde, otomobillerde, tiyatro salonlarında, bale resitallerinde, konserlerde gittikçe çoğalıyorlar. Dün hiç görmediklerimiz bugün birdenbire bir yerlerde oturuşmaya başlamışlar. İç savaşta, Parti'nin geçirdiği en çetin sınav ve bunalımlarda hep yan durmuş, kitlelerle kendisi arasında uyum sağlayamamış çok kişi şimdi gittikçe daha etkin boy gösteriyorlar sağda solda. Menşevik kökenli olanların bile karar yerlerine getirilmekte sakınca görülmediğini söylemekle yetineceğim. Ama hiç kuşkun olmasın Partimiz, hep bolşevik ilkelere bağlı kaldığı sürece bu yapıyı aşmasını bilecektir...

Aşağı yukarı işte bunları söyledi, Smimov. Sonra başka şeylerden, Urallar'daki çalışmalardan, öteki bölgelerdeki çalışma kamplarından gelen başarılı sonuçlardan söz ettik. İşte Skliyanski'yi en son gördüğümde bana bunları söyledi. Aklımda kalın çizgileriyle

kalan şeyler bunlar...Her zamanki gibi katıksız bir devrimciydi. İnancı göğsünde bir karanfil gibi buranın buram doğa kokuyordu. Ne komplolardan, ne hükümet darbelerinden ne şundan ne bundan söz etti. Birşey olsaydı bana yazardı, en azından sözünü ederdi. Yoksa Skliyanski'yide mi değiştirdi Moskovanın politikası..?Onun söylediklerinin doğru olan yaşamdaki somut örneklerini görmezlikten gelemem Smimov. Savaşın en koyu ve soluk aldırmadığı zamanda işçilerle yoksul köylülerin iktidarı için amansız savaşım veren bolşevikler, şimdi neden bir bir kıyıda köşede kalmış gibi bir tutumun içindeler? Yoksa ben mi yanılıyorum. Değişen ne Smimov? Birşeyler iyi değişmiyor. Birşeylerin iyi değişmediğini kesin bir biçimde duyarlıyorum. Bana durumu kavrat. Yardımına gereksinmem var. Herşeyi en doğru, dosdoğru biçimde söyle bana Smimov. Bunu böyle söylediğim için de beni bağışla...

- Dinle Georgi Vasiliyeviç Butov. Kesin olarak bir **semyorka*** olayı ile karşı karşıyayız..

- **Semyorka** olayı mı? Nasıl, Nikitiç Smimov? Nasıl yani?

- Parti içinde bir savaş var Georgi Vasiliyeviç Butov. Artık bunu gizlemenin bir anlamı kalmadı. Partiyi ele geçirmek için amansız bir savaşım sürüyor.

- Partiyi ele geçirmek...?

- Dinle Georgi Vasiliyeviç Butov. Senin gibi yalın, katıksız devrimcileri üzecek şeyler söylemek zorunda kaldığım için gerçekten acılıyım. Ama durumu iyi kavramak zorundayız. Durumu daha iyi kavratmaya yardım edeceği için **Lenin'in Vasiyetinden** önemli bir bölümü çoğaltıp elden ele yoldaşlara gösterip durumu kavratmaya çalışıyoruz? Bugüne değin bu vasiyet açıklanmadı Georgi Vasiliyeviç. Parti içindeki **semyorka** böyle bir girişimi önledi. Aklımıza gelmeyecek şeyleri yaşıyoruz Georgi Vasiliyeviç: **Lenin'in vasiyetini açıklamamak ve bu vasiyeti gizli gizli çoğaltıp Parti üyeleri arasında elden ele dolaştırmak. Al işte...**

---

*- Semyorka: Gizli politik-büro

- Sessizce, içimden okuduğumda daha iyi kavrayabiliyorum yoldaş...

"Lenin'in Vasiyetinden Parti İçi Sorunlarla İlgili Bölümler:

"Partimiz iki sınıfa dayanır; eğer bu iki sınıf arasında bir uzlaşım sağlanamazsa partinin dağılması olası ve yenilgisi kaçınılmaz olacaktır. Bu varsayımınla yola çıkarak şu ya da bu önlemlerin alınması ya da Merkez Komitesinin bütünlüğü üzerine ahkam kesmek boşuna olacaktır. Böyle bir durumla karşılaşıldığında artık hiçbir önlem bölünmeyi önleyemez. Umanım ki, bu çok uzak bir geleceğin varsayımıdır ve hiç te sözünü etmeğe değmez gerçek dışı bir olaydır.

"Yakın bir gelecekteki bölünmeye karşı bir güvence gibi gördüğüm istikrardan söz açmak istiyorum ve burada tümüyle kişisel olan bir dizi değerlendirmenin ele alınmasını öneriyorum.

"Soruna böyle yaklaşıldığında istikrar sorununun temelini Stalin ve Troçki'nin Merkez Komitesi üyeliklerindeki varlıklarının oluşturduğuna inanıyorum. Onların arasındaki ilişki bence bölünme tehlikesinin başlıca kaynağını oluşturuyor. Merkez Komitesi üye sayısını 50 ya da 100'e çıkarabilseydik, bana göre, öteki önlemlerin yanısıra, bu bölünmeden de kaçınma olanağını belki böyle bulabilecektik.

"Yoldaş Stalin Genel Sekreter olunca eline sınırsız büyüklükte bir güç geçirmiş oldu. Ve ben onun elindeki bu güçle her zaman ihtiyatlı bir biçimde hizmet edebileceğinden kuşkuluyum. Öte yandan, yoldaş Troçki Ulaştırma Halk Komiserliği sorununda Merkez Komitesine karşı verdiği savaşımında gösterdiği gibi yalnızca üstün nitelikleri olduğunu ortaya koymakla kalmadı. Kişi olarak ta yoldaş Troçki bugünkü Merkez Komitesinin belki en yetenekli adamıdır. Ne ki kendisine aşırı güvenden ve işlerin salt yönetsel yanlarına yakasını kaptırmasından yanılığa düşüyor. Bugünkü Merkez Komitesinin bu en belirgin iki şefinin bu nitelikleri bir bölünmeyi kaçınılmaz kılacaktır. Eğer Partimiz bu bölünmeye karşı gerekli önlemleri almazsa bu bölünme hiç beklenmedik bir zamanda ansızın gerçekleşebilecektir.

" Merkez Komitesinin öteki üyelerinin kişisel niteliklerini belirlemeye çalışmayacağım. Zinovyev ve Kamenev'in Ekim ayında neden oldukları olayın kuşkusuz bir rastlantı sonucu olmadığını, ama Troçki'ye nasıl bolşevik olmadığı gibi bir suçlama yüklenemezse, onlara da kişisel bir suç yüklenemeyeceğini anımsatmakla yetineceğim. (...)"

24 Aralık 1922'de yazıldı (12)

4 Ocak 1923'te, Yani 11 Gün
Sonra, Bu Mektuba Ek (13):

"Stalin alabildiğine hoyrattır. Bu hatayı biz komünistler kendi aramızda ve kendi ilişkilerimiz içinde hoşgörüle karşılayabiliriz. Ama Partinin Genel Sekreterliği görevinde asla. Yoldaşlara Stalin'i bu görevden alacak yolu araştırmalarını öneriyorum. Ve Stalin'in yerine daha hoşgörülü, daha dürüst, daha terbiyeli ve de yoldaşlara daha ilgili, daha az kaprisli, yalnızca bu nitelikleriyle üstünlüğü olan bir yoldaşımızı görevlendirmelerini öneriyorum. Bu özellikler çok küçük ayrıntılanmış gibi görülebilir. Ama bence, kendimizi gerek bölünmeden sakınabilmek için ve gerekse Stalin'le Troçki için yukarıda yazdıklarım göz önünde bulundurulursa bunun bir ayrıntı olmadığı, belirleyici bir olgu olduğu daha iyi anlaşılır..."

***

- Nijni-Tagil'e daha önce gelmiş miydin yoldaş Smimov? Bu soruyu sorduğum için başışla beni. Elbette, nasıl unutturum, 5. Ordunun buralarda savaşım verdiğini... Bazen işte böyle, en önemli, aklımda kalması gereken şey belleğimden kayıp gidiyor da, yaşadıklarımızın içinden bir ayrıntı, hiç üstünde durmadığımız bir olgu birdenbire büyümeye, önceden kestiremediğim bir biçimde birdenbire önem kazanmaya başlıyor.

Yann buradan, Nijni-Tagil'den ayrılacaksın yoldaş Smimov. Arkadaşlarıyla Sibiryaya içlerine doğru giderken ben de Urallara doğru çekileceğim. Burada, Lenin'in vasiyetini bu küçük odada bana okuttuğunu hiç unutmayacağım. Sibiryaya şimdi kimbilir ne kadar güzeldir....Sibiryaya, insanı kendisinde zenginleştirecek kadar

yalnız. Ne denli büyük bir ülkede yaşıyoruz; bazen, genellikle de son zamanlarda -nedenini bilmiyorum oysa- birçok şeyin nedenini düşünüyorum...Canım hep Kuzey Sibiryaya gitmek, kutuplara doğru uzaklaşmak istiyor. Orada yalnızlık Urallar'dan daha da büyük...oralarda yaşadığımız herşeyi, her acıyı yeniden yuğup yıkmayı, kan, barut ve birbirini öldüren insanların içinden süzülüp gelmişliğimizi yeniden büyük bir kıvanca dönüştürebileceğimi umuyorum. Ah Smimov, savaşların en acımasız olanı sınıf savaşında çok acı çektik biz...Tüm bunları senin karşında alabildiğine tedirginsiz ve rahat konuşuyorum.

Yoldaş Smimov, Lenin'in vasiyetinin böyle, bu koşullarda gizli gizli çoğaltılıp Partinin en devrimci militanlarına okutulacağı, dağıtılacağı hiç aklıma gelmezdi. Bir semyorka olayı ile karşı karşıyayız demek... Partiyi ele geçirmek isteyen gizli bir polit-büro ha? Yüreğimin burkulmasını anla. Parti içinde Lenin yoldaşın kişileri belirleye belirleye Merkez Komitesine yazdığı satırlar yeterince yüreğimi kanattı Smimov...Ondan hep büyük hedefler, insanı kendisinde aşmaya, insanı kendisinde antıp mutlu savaşımına yönlendiren düşüncelerin geniş soluklu felsefesini bulmaya alıştığım dan, benim için, kişilerin ele alındığı bir eleştiri okumak oldukça zor oldu. Bazı tümceleri iki üç kez okudum, yine de anlayamadığım çok şey oldu. Ama üstünde durunca anlayacağım bir gerçeğin sezintisini de şimdiden yakalamış gibiyim: Lenin yoldaş, o geniş kavisli marksist düşüncelerini kitleleştirirken, meğer ne denli şu ya da bunun kendini aşamayan, kaskatı somut durağanlığıyla başbaşa kalmış, onunla uğraşmak, onunla didinmek zorunda bırakılmış... şimdiye dek doğrusu farkında değildim. Bunun çok zor olduğunu sanırım Smimov...

Peki bu vasiyete rağmen neden Stalin yerinde? Neden bir çeşit sürgün gibi Troçki? Neden Savaş Halk Komiserliğinden bile uzaklaştırıldı...?

- Tüm bunlara yanıt aramakta haklısın Georgi Vasiliyeviç. Çok yoldaşımız vasiyeti okur okumaz bu soruları yönlendiriyor. Hemen şunu söylememe izin ver Georgi Vasiliyeviç. Hiç kuşkusuz Lenin'in Vasiyetinin tutulmaması böyle bir vasiyete sırt çevrilmesi

gibi bir duruma kolay kolay gelincemz. Olay gerilerinden başlıyor, ta X. Kongreden. 1921'de yapılan X. Kongrede atıldı seymor-ka'nın temelleri. Ah Georgi Vasiliyeviç, devrimci politikada devrimcilerin çok kez kendileri bazen öyle bir yanlışlık yaparlar ki bu yanlışlığı çok kez yaşamlarıyla, bazen de tüm devrimci geçmişlerindeki olumlu yığınakların altını kendi elleriyle tutuşturup kül etmekle sonuçlandırabilirler. Bundan kurtulmanın hep tek çaresi oldu; kendi kendin olmamak. Partide kendinleşmek. Troçki işte böyle bir yanlışlık işledi.

Herşeyi sana bildiğimce açıklayacağım Vasiliyeviç. Beni dinleyecek kadar gücünü toplaman için yarı yine bu saatte, bu odada buluşmamızı öneriyorum... Öğleden sonra da yola çıkacağım...

Yine de geceyi hiçbir şey yokmuş gibi birlikte kıvançla geçirebiliriz. Seni tanıştıracacağım dostların var. Bizim komiserlikte görevli... Onlar seni tanıyorlar Georgi Vasiliyeviç... Urallar'daki bu dağ kurdunu, iç savaşın dağlarda dolaşan bu yiğit kurdunu tanımak için sabırsızlanıyorlar...

" İktidar kimde? Bilmek gerek. Komünde mi,
yoksa Merkez Komitesinde mi?"

Vermorel

"1871 Komününün Öyküsü"

Lissagaray

- Georgi Vasiliyeviç Butov; 1920 yılında şöyle bir sorunla karşılaştık. Partimizin üye sayısı üçyüz bin dolaylarında, sendikaların örgütlü üye sayısı ise 3 milyonu aşkın. Sorun önce Partinin alt kademelerindeki sorumlularda başlamış gibi göründü. Tartışma ortaya kaba çizgileriyle şöyle kondu: Kırsal kesim dışında kalan sanayi politikamızı devlet aygıtı mı belirleyecek, yoksa örgütlü işçilerin dinamik gücünü kendinde toplamış olan sendikalar mı yönlendirecek? Somuta indirildiğinde sorun şu biçimde özetlenebiliyordu. İşçiler kendi fabrikalarındaki yönetime katılmalı mıdır, yoksa devlet aygıtının önerdiği gibi tek kişinin yönetim ve de denetiminde çalışmalarını mı sürdürmelidirler?

O dönemde -yani Vasiliyeviç 1920'de- bu tartışmaların çıktığı dönem aslında IX. Kongreye yakın bir zamandı. Lenin o zaman, tartışmaların kimler tarafından hangi boyutlara ulaştırılabileceğini çok açık seçik kestirdiğinden, Partinin bütünlüğünün yeniden bir bölünmeye uğraması tehlikesini karşılayabilmek için sorunun kamuoyunda değil, Parti'nin ilgili komisyonlarında tartışılmasını önermişti ve bu öneri de kabul edilmişti. Zaten tartışmayı geliştirmek isteyenlerin de önlerinde öyle uzun bir zaman yoktu. Parti Kongresinde sorunun iyice ele alınabilmesi için zamana gereksinimleri vardı. Ama sorun IX. Kongrenin komisyonlarında tartışılması kararını birden geride bırakarak büyüye büyüye X. Kongreye doğru yol almaya başladı. Bu dönemde sendikaların başında Yuri Litvinov ve Medvedeyev yoldaşlar bulunuyordu. İkiisi de en ağırlıklı iş kolu olan güçlü metalurji sendikalarının başındaydılar.

Sorunun komisyonlarda geçiştirilmesine göz yumacak adamlar de-
ğillerdi bunlar. Yaman bir sözcüleri de vardı; yoldaş Şliyapnikov.
Yoldaş Şliyapnikov'u tanırısın Vasiliyeviç. Bolşevikliğinden kim-
senin kuşku duymadığı eski bir savaşçı, eski Çalışma Halk Komiseri
ve daha sonra Ticaret-Endüstri Komiseri. Merkez Komitesinin
de sayılı üyelerinden biri. Sorun bu çevrenin kişilerince bana aktarıldığında beni de kendi aralarında görmek istediklerini apaçık belirttiler. Ben kendilerine bu sorunun IX. Kongrede Partinin kendi iç bünyesinde tartışılıp karara bağlanması yolundaki yönlendiriş dışında izlenecek bir tutumun son derece sakıncalı ve de yanlış olacağını, tıpkı onların bana sunularındaki açıklık ve netlikte karşılayarak söyledim.

Kaldı ki Partinin son derece ağır sorumluluklar yüklenmiş üç yöneticisinin, Lenin, Troçki ve Stalin'in önerisi çerçevesinde sanayileşme ve genelde ekonomideki tüm çalışmaların programladıkları biliniyordu. Bu da şuydu: Savaş Komünizminin temellerini atmak zorundayız. Nasıl iç savaşı askeri disiplinin uygulanması sonucu kazanmışsak, tıpkı onun gibi askeri disiplini ve yapıyı şimdi çalışma kamplarında, fabrikalarda, demiryolu yapımında, madencilik alanına da kaydırarak uygulamak zorundaydık. Bulduğumuz koşulların gereği herkes te bunu onaylıyordu. Yalnızca akli başında Partililer değil, Parti dışı güçlerin de bu öneriyi nasıl benimstediklerini hep biliriz. Fabrikalarda, iş yerlerinde yapılan toplantılarda işçiler bu formülü benimsediklerini açıktan açığa söylüyorlardı. Başka türlü bir kurtuluş yolumuz olmadığının bilincindeydik. Gerek sendikalar, gerek sendikaları denetleyen işçiler, hiçbir yapay sorun yaratmadan, salt pratik çalışmaların doğrultusunda Troçki'nin tıpkı askere alır gibi çalışma kamplarına yazılma yöntemini ve çalışma hayatında Kızıl Ordu disiplininin uygulanması koşullarını içten, kaçınılmaz bir gereklilik olarak destekliyorlardı. Hiç kimsenin aklına bu işin "özgürlükler"le bir ilişkisi olup olmadığı gibi, burjuva liberallerinin yapay biçimselliklerini araştırmak ya da bundan kaygılanmak gelmiyordu. Tıpkı iç savaşta gibi bu kez de ekonomik savaşla çepeçevre sarılmıştık. Tarımda üretimi iyi sağlamak zorundaydık. Elektro-teknik malzemeyi en verimli biçimde yeniden üretmek zorundaydık. Aç karnlar kendi gerçeklerini düşünüyorlardı. Yapay sorunları değil. Dünya finans-kapitalinin

bize diz çöktürmemesi için böylesine bir çalışmayı düzenlemeye gereksinimiz olduğunu devrimi gerçekleştiren proleterler biliyorlardı, ama sendikacılar ve onların çevresinde gittikçe örgütlenmeye başlayan "İşçi Muhalefeti" adı altındaki aydınlar değil. İşçilerin çalışmaktan, yeniden yaratmaktan başka akıllarına hiçbir şey gelmezken, bu aydınlar proleterler adına birçok kaygılar oluşuyordu nedense. Ama işe biraz kulak kabartan "Bu İşçi Muhalefetçileri"nin aslında kendilerine yer edinebilmek için bir takım çekiçi, devrimci görüntülü formüller bulmak peşinde olduklarını anlamakta hiç te güçlük çekmiyordu. İşte Georgi Vasiliyeviç, ekonomik yönetimde ağırlığını sendikaların mı yoksa devlet aygıtının mı oluşturmaları gibi yapay tartışma IX. Kongreden çıktıktan sonra hiç beklenmedik bir biçimde kamuoyuna bu İşçi Muhalefeti topluluğu tarafından yansıtıldı. Şliyapnikov başkanlığındaki İşçi Muhalefeti, Aleksandra Kollantay'ın kaleme aldığı bildiriye kamuoyuna duyurdu.

Bu bildiride kısaca şöyle dediler:

"Sonuçta ekonominin yeni biçimlerini oluşturmaya kim çağrılacak? Psikolojik bakımdan eskiye bağımlı teknisyenlerle iş adamları mı? Yoksa sendikalarca temsil edilen işçi sınıfının kolektivist yapısı mı? (...)

Komünist Partisinden işçi sınıfının geniş yığınsal yapısından kaynaklanan sese kulak vermesini istiyoruz. Endüstri alanındaki sendikalarda somutlaşan yükselen işçi sınıfının yaratıcı gücü, ülkenin diri güçlerini geliştirmeye, onları yeniden inşa etmeye, Partiye ve kendisine yabancı öğelerden Partiyi ve kendisini antmaya, demokrasiye yeniden dönüş yoluyla Parti eylemlerini doğrulamaya, özgür düşünce ve Partinin bağında eleştiri gücünü yeniden açmaya götürecektir bizi..." (15)

Bilmiyorum Vasiliyeviç, Aleksandra Kollantay'ı tanır mısınız? Şliyapnikov'la birlikte yaşar ve özgür aşktan yana olduğu bilinir. Hiç kuşkusuz bunca çok özgürlük sözcüğü etmesinin nedeni bununla ilişkili değildir. Bu konunun üstünde durmanın da şimdilik bir gereği yok.

Kamuoyuna bu bildiriyle yansıyan tartışma birdenbire alevlenir gibi oldu. Kendilerini "Demokratik Merkezîyetçi Topluluk" olarak niteleyen aydınlar bu bildiriye birden pek heyecanlı bir biçimde desteklemeye başladılar. Bu topluluğun başında V.Maksimovski bulunuyordu. Şimdi de o işte... Kendisini tanımasan bile adını duymuşsundur. Maksimovski, Lunaçarski yoldaşın bir süre yardımcılığını yapmıştı. Şimdi Moskova Üniversitesinde profesör. Bu topluluğun öteki üyesi Saprnov. Yapı ressamı. Tüm ressamlarımız gibi votkaya bayılıyor ve nedense pek işçiden yana. Öteki de N.Osinski-Obelenski. Obelenski adı, prensliğinden gelme. İngiltere ve Fransa'da ekonomi öğrenimi yaptı. Hepsinin de bir tek ortak yanı var. Brest-Litovsk Antlaşmasının kesinkes bir numaralı düşmanları. İşte İşçi Muhalefeti destekleyenler bunlar. İçlerinde bir tek işçi yok. Moskova'da rahatları içinde işçilik demagojisi yapan bu adamları tanıyasın diye sana kimliklerini verdim. Onları dağ başlarında bu kez de doğaya karşı savaşım veren iç savaşın senin gibi bolşeviklerinin anlaması ne kadar zordur biliyorum. Tıpkı fabrikalarda çalışan işçilerin kendileri adına ve de kendileri için muhalefet oluşturanları kavrayamadıkları gibi. Onların proleter yalınlıklarıyla bildikleri tek bir şey vardı: "Çok çalışmamız gerekiyor. Kendi dünyamızı kendimize göre yeniden düzenleyebilmek için çok ama çok çalışmamız gerekiyor. Öyleyse Bolşevik Partinin yönlendirmesinde çok çalışacağız".

X.Kongreye yaklaşırken tartışmalar artık beklenmedik boyutlara ulaştırılmaya başlandı. Lenin yoldaş bu tartışmaların Partide bir bölünme ya da sarsıntı yaratmasından çekindiği için bölge Parti birimlerine gönderdiği bir yazıda gerekli uyandı bulundu: "Salt teorik düşünceler dönemini artık başarıyla kapamış bulunuyoruz. Şimdi onun ötesine gitmek gerektiğinin, pratik çalışmalarla yüz yüze bulunduğunun anlaşılması gerek" (16). Ama Lenin yoldaş, Parti bütünlüğünü gözetme açısından tartışmalara doğrudan katılmak istemiyordu.

İşçi-Muhalefeti ve onları destekleyen Demokratik Merkezîyetçi Topluluğun kamuoyuna sundukları önerilere karşı bu kez, Tomski ve arkadaşları işi daha da bulandıran yepyeni bir düzenleme ve önerilerle karşı çıktılar. Yatıştırılmak istenen tartışma alevi-

ne böylece bir bidon benzin daha dökülmüş oldu. Yoldaş, Mihail Tomski'yi tanıyıp tanımadığını bilmiyorum. O dönemde Sendikalar Tüm Rusya Konseyi başkanıydı. Partinin de Merkez Komitesi üyesiydi. Böylece çatlama derin bir yankılığa dönüşmeye başladı. İşçi Muhalefetinin sözcülüğünü yapan Şliyaşnikov yoldaş Merkez Komitesi üyesiydi ve sırtını metalurji dalındaki iki büyük sendika örgütüne dayamıştı. Tomski de Sendikalar Konseyi başkanıydı ve tıpkı Şliyaşnikov yoldaş gibi o da Merkez Komitesi üyesiydi.

Ve'de kamuoyunda, Parti dışı güçler oluşturarak Parti dışında derin bir tartışmaya koyuldular. Tomski ve arkadaşlarının geliştirdikleri formülü şöyle özetlemek olası: Endüstri temel kural olarak kurula dayalı bir yöntemle, kurulcu bir yöntemle yönlendirilmelidir. Temel görüşleri bu olan Tomski ve arkadaşları hazırladıkları planda ekonomiyi yönlendirecek iki büyük **kurul** geliştirdiler. Kurulun birinin adı "Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi"ydi. Öteki kurulu da "Endüstriyel İşletmeler Kurulu" diye adlandııyorlardı.

Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi en yüksek, en yetkin bir hükümet kuruluşu niteliğindeydi. Endüstriyel İşletmeler Kurulu ise, işletmelerin çalışmalarını, o işletmelerin kendi üretimlerini kendilerinin planlayıp programlamasını üstleniyor ve bunu Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyine sunuyordu. İkinci kurulda egemenlik sendikacılarla fabrika işçilerinin kendi aralarından seçtikleri temsilcilerdeydi. Bir çeşit üst kuruluş niteliğinde olan Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyinde sendikalar temsilcileri, Tüm Rusya Merkez Konseyi başkanı ve ilgili öteki kuruluşların temsilcileri de bulunabiliyordu ama sonuçta bu kuruluş bir devlet aygıtı niteliğini koruyor ve Endüstriyel İşletmeler Kurulunun önerileri, ancak kendisi onayladıktan sonra geçerlilik kazanıyordu. Eğer bu konuda, iki organ arasında bir sürtüşme çıkarsa sonuçta üst kuruluş olan devlet aygıtının kararı geçerli ve kendiliğinden kesinlik kazanmış oluyordu.

Soruna yakından bakıldığında Tomski'nin hazırladığı düzenlemenin temelinde oportünizmin yattığını görmemek olanaksızdır. İşçiler ve onların kuruluşları olan sendikaları belli ölçüde planlamaya katınayı amaçlarken asıl varmak istediği crek onları devlet aygıtının bir kuruluşuna sıkı sıkıya bağlamaktır. Tomski, sorunun teme-

lini iyice kavramadığından böyle orta yollu bir yaklaşım izleyebileceğini sanarken asıl büyük yanılgıya düştüğünü, Partinin kesin denetiminin sakatlandığını görmezlikten geliyordu. Sorunu Partinin dışına taşırdığının ya farkında değildi ya da böyle davranmasının bizce bilinmeyen bir takım nedenleri vardı. Lenin'in dediği gibi "Tartışma sağlıklı olmayan bir yön almaya" ve "Bölücü bir savaşım görünümüne bürünmeye" başladı. İşte Georgi Vasiliyeviç, Troçki, tam bu sırada, hem kendisi için hem Parti adına bir büyük yanlışlık yaptı. Aralık 1921'de "Sendikaların İşlevi ve Görevi" adlı bir broşür yayınlarak sendikaların yanında yer alıverdi birdenbire. Buharin de Troçki'nin yanında yer aldı. Yaklaşan X. Kongreye Buharin'le birlikte hazırladıkları karar tasarımları sunacaklardı ve kongrenin desteğini kesin bir biçimde sağlayacaklarını umuyorlardı. Buharin ve Troçki'nin birlikte hazırladıkları karar tasarımlarını 20 üzerinden en belirgin yedi Merkez Komitesi üyesinin imzaladıkları da duyuldu. İş artık çığırından çıkmıştı. Komisyonlarda çözüme bağlanmak istenen bu yapay sorun, birdenbire Troçki'nin önderliğinde bazı Merkez Komitesi üyelerinin kesin tutum almaları üzerine, Partiyi gerçek ve anlaşılabilir bir bunalımın orta yerine atıverdi. Bunun bir ve başlıca nedeni artık sorunun ekonomiyi yönlendirecek gücün ne olduğu sorununun dışına taşması, Sovyet toplumunu yönlendirecek ilkelerin n'olduğu tartışmasına yönelinmesiydi.

Çünkü Troçki ve Buharin'in karar taslağında ekonomiyi yönlendirmekten çok, Sovyet toplumunu yönlendirecek ilkelerin tartışılması yapıyordu. Yoldaş Vasiliyeviç, hiç kuşku yok, Troçki ve Buharin'in geliştirmeye çalıştıkları ilkeler, temelden, Bolşevik Partinin ilkelerine ve onun gerisinde yığınsal bir biçimde organik bağını kemikleştirmiş olan işçi sınıfıyla yoksul köylülerin gerçek eğilimlerine aykırıydı. Karar taslağı temel görüntüsünü "Sendikaların Devletleştirilmesi" ilkesi çerçevesinde toplamıştı. Aslında bu tutum İşçi Muhalefetinin IX. Kongrede ağızlarında geveleyip durdukları sözcükleri Partinin bağrında çok daha yetkin ve bölücü bir biçimde yeniden örgütleyip gündeme getirmektir.

Sendikaların devletleştirilmesi, işçilerin ekonominin tüm dallarında etkin bir eylem ve denetim sistemini geliştirip kurmalarını amaçlıyordu. İşçiler hem sendikalara, hem işletmelere kendi dele-

gelerini seçip gönderecek ve bunlar arasında sağlanacak uyum, ekonominin genel yapısını, genel yönlendirilmesini belirleyecekti. Karar tasarısına göre, örneğin, Çalışma Halk Komiserliği hemen kaldırılacak, işlevi sendikalara verilecekti. İç içe geçmiş bir işçi denetimi hem kendini, hem ekonomiyi denetim altında tutacaktı böylece. Buharin bunu "İşçi Demokrasisi"nin bir gereği olarak kamuoyunda hızla savunmaya başladı.

Georgi Vasiliyeviç; işin bizim için şaşırtıcı yanı şuydu: Savaş Komünizmini savunan Troçki nasıl olur da kendisini bu konuda alabildiğine destekleyen Lenin'e şimdi taban tabana aykırı bir politikayla karşı çıkabilirdi? Bu kendisine karşı çıkmak değil miydi? İki yıl önce savunduğunu şimdi yadsımak niye? Stalin yoldaş bile bu doğrultudaki çalışmaların nasıl parlak örnekler verdiğini Troçki'yi savunarak belirginleştirirken şimdi Troçki'nin bu tutarsızlığı niye ? Niye parti organlarının dışında sorunu Merkez Komitesinde değil de kamuoyunda tartışmaya başlar? Doğrusu onun söylediklerine her zaman kulak kabartan bizler bu durumu anlamakta oldukça zorluk çekmeye başladık. Lenin yoldaş Partinin denetiminin ekonomiyi de, Sovyet toplumunu da yönlendirmekten çıkarılma eğilimlerine karşı artık doğrudan karşı çıkmaya, sorunu kamuoyunda tartışmaya başladı. 2 Ocak 1921'de Maden İşçileri Ulusal Kongresinde yaptığı konuşmada şunları söyledi:

"Daha önce bu (tartışmalarda) belki arada tampon olmayı başara-bileceğimi düşünüyordum. Ve tartışmalara katılmaktan uzak duruyordum. Çünkü Troçki'yle dövüşmek zararlı. Bizim için zararlı. Parti ve Cumhuriyet için sakıncalı. Şimdi, artık, bu broşürden sonra, bu tartışmalardan uzak durulamayacağını söylüyorum. (...) Bu nedenle kamuoyundaki tartışmalara karşı çıktım ama sorunun komisyonlarda tartışılmasını öğütleyip yeğledim. 'Ama' diyecek bazı yoldaşlar 'böyle olunca nasıl eylem ortaya konabilir ki? Bu, demokrasiyi saymamaktır'. Buharin yoldaş ta 'Kutsal İşçi Demokrasisi'nden söz açmadı mı? Kendi özel sözcükleri bunlar. Okudum karar tasarılarını. Eğer imzalamadıysam bu tümüyle doğru bir davranıştır" (17).

Lenin yoldaş o günkü konuşmasında Maden İşçileri Ulusal Kongresinde bürokrasiden söz açarak bu yapıyı eleştirdi: "Doğru,

yalnızca Moskova'da öyle yönelimler var ki buyruğunda otuz bini aşkın memur çalışıyor. Üstelik çekirdek kabuğunu doldurmayacak işler için. Burada iyileşmek, sağlığa kavuşmak, bu duvarı aşmak zorundayız". (18)

Bu konuyu dillerine dolayıp demagojik yatırımlar yapan İşçi-Muhalefeti sözcülerini eleştirerek şunları kesin ve yalın bir biçimde maden işçileri önünde söyleyerek altını çizdi: "Marksistler sendikalizmi yenmek için uğraş verdiler. (...) Partinin değil ama sendikalann ülkeyi yönetmesi, bu yol belki **pek demokratik** bir yol olacaktır, ama pek te uzun sürmeyecektir. Bu yol proletarya diktatörlüğünün sonu olacaktır (...) Yönetmek için savaşı devrimci komünistlerden oluşan bir orduya gerek vardı ve de bu ordu vardır. Bu ordunun adına **Parti** derler".

Bolşevik Parti'nin şefine ve de 1919 yılı sonlarına doğru ordu disiplininin ekonomik yaşamda tümüyle uygulanmasını öneren Troçki'ye ordudan ve Partiden söz etmek birçok kişiye düşünmesi gereken çağrışımalar yaptırttı ister istemez. Parti ve işçiler böyle bir yönlendirmenin doğrultusunda kendi bütünlüklerini koruyarak en verimli çalışmalarını oluşturup dururlarken şimdi kendilerinden uzak böyle, bu tür sapmaların nedenini kavramakta güçlük çektiler. Bu nedenle işin başında Troçki'nin tüm güçlü görüntüsüne rağmen Lenin'in ağırlığını koymasıyla ve de kendisine bile aykırı bir politikayı izler duruma düşmesiyle yenileceği belli olmaya başladı. Soruyu şöyle sorabilirsin bana Georgi Vasiliyeviç: Lenin olmasaydı Troçki kazanır mıydı? Troçki konuşmadaki yeteneği ve savaşçı gücüyle Tomski-Losovski ikilisiyle herkesçe bilinen sağcı ekonomist Rikov'u belki silip götürürdü. Troçki'nin karar tasarsına karşı Stalin'in tek başına durma olasılığı da yoktu. Ama bu kazanma gerçekten Partinin çıkanna olur muydu? İşte buna hiç kuşku duymadan olumsuz yanıt veriyorum Gcorgi Vasiliyeviç.

Nedeni de şu; temel görüşlerimizde pek te ayırdına varamadan önemli bir sapmanın başlangıcını oluştururduk. Daha açıkçası şunu demek istiyorum Vasiliyeviç. Sovyetler siyasi erki ele geçirince, sen, sendikalarda çalıştığın için daha iyi bilirsin, anımsarsan o

dönemde elimizde ekonomiyi yönlendirecek, üretimi yeniden rayına oturtacak sendikalardan başka hiçbir örgüt yoktu. Sendikalar da görevli partili yoldaşlarımız işe hemen koyuldular ve işçileri kendi sendikaları çevrelerinde toparlayarak şarampole yuvarlanmış arabayı yeniden o alabildiğine bozuk, altüst olmuş yola, yani ekonominin rayına oturtabilmek için olağanüstü bir çaba gösterdiler. İşte bu pratik dönemde Partinin sendikalar konusundaki teorik yaklaşımının ne denli doğru bir saptamadan süzülerek geldiğini tüm bolşevik kadrolar görmekte gecikmediler. Parti programımız "Sendikaları, devletin merkez yönetimiyle çalışan emekçi kitleler arasında, bu kitleyi ekonominin yönlendirmesine katarak ulusal ekonomiyi gerçek biçimde ellerinde bulunduran kuruluşlar" olarak belirlemiştir. Sendikalar tartışmasında, üretimin yeniden canlandırılması döneminde yaşadıklarını anımsayan bolşevik kadrolar Tomski ve Losovski'nin, ekonomiyi, sendikaları kurullandırarak Troçki-Buharin önerisinin sendikaları devletleştirerek varmak istedikleri yerin ne denli bürokratik ne denli proletarya demokrasisine aykırı öğeler taşıdığını görüp anlamakta gecikmediler. Üstelik Lenin, bu konudaki tartışmalarda "Devletimiz bugün öyle bir yapıdadır ki tümüyle örgütlenmiş olan proletarya (bu devlete karşı) korunmalıdır. Ve biz bu işçi örgütlerini işçileri kendi devletlerine karşı koruyabilmek için kullanmak zorundayız; bu nedenle işçiler, kendi devletlerine daha çok sahip çıkacaklardır" görüşünün derin diyalektik boyutunu ekleyince, bunun yeni işçi devletinin özgürlükleri hangi anlamda vurguladığını, böylesine geniş kapsamlı bir özgürlükler anlayışının ikiyüzlü burjuva devletlerinin hiçbirinde bulunmadığını kavramakta çok daha net bir düzeye ulaştılar. Oysa karşıtçıların önerilerinde temel yaklaşım burjuva modelinin bürokratik bakış açısını içeriyordu. Lenin bu bürokratik sapmalara karşı "Komünizm bize şunu öğretir" diye karşı çıkmayı sürdürüyordu, "Proletaryanın öncüsü komünist partinin ulusal ekonomiyi kendi ellerine alabilmeleri için önce partisiz işçileri, sonra da köylüleri (komünizmin okulunda) aydınlatarak, yetiştirerek, bilgilendirerek ve eğiterek yönetmesi kaçınılmazdır". Bu ilkelere göre hazırlanmış Rudzutak yoldaşın "Üretimde sendikaların işlerliği" tezlerini herkesin okumasının öğütliyordu. Bugüne değin gözden kaçınılmasını da başta kendisi olmak üzere eleştiriyordu.

Bu tezleri biliyorsun. Sana yinelemenin gereği yok. Ama kaba çizgileriyle ekonominin yukarıdan verilen buyruklarla, bürokratik yöntemlerle yönetilemeyeceğinin, tüm atölyelerde, fabrikalarda, işletmelerde çalışanların bilinçli bir katılımıyla ekonominin nasıl yönlendirilebileceğinin, sendikalann işlevine giren 16 maddeyle bu tezlerde açıklığa kavuşturulduğunu anımsarsın...

Sonuç beklendiği gibi oldu. Sendikalizm ve sendikalann ekonomik yaşamı kendilerini devleştirecek geliştirmeleri ilkesi gündemden kaldırıldı. Ama şimdi bir gerçeği daha iyi anlıyoruz Vasiliyeviç. Parti bu tartışmalardan bir başka yara alarak çıkmıştır. Bu öyle bir yaradır ki, ancak zamanla git gide büyüyerek bünyede varlığını duyuruyordu. Bölünme engellenmiş, Parti denetiminin kesin üstünlüğü tüm sektörlerde sağlanmıştı ama bu kez Parti, tüm bu düşün tartışmalarının dışında kulis eylemciliğinde akla gelmedik yöntemler geliştirenlerin eline geçmişti. Bunu ilk bakışta hiç kimse anlayamadı. Anladığımız zamansa iş işten geçmek üzereydi.

İvan Nikitiç Smirnov'a Göre Semyorkanın Temelleri Atılıyor:

Gerçekten de Parti yaşamımızda bir köşe başı oluşturduğunu şimdi daha iyi kavradığımız X. Kongrede Lenin tüm çabasıyla, Partinin sendikalar konusunda bölünmesini önleyebilmişti, ama bu arada, kaşla göz arasında semyorkanın (gizli polit-büronun) da temellerinin atıldığını doğrusu hiçkimse doğru dürüst sezinleyememişti. Önceden saptanarak fırsatı beklenen bu oluşumun ilk basamağını Parti Genel Sekreterlik bürosunun kuruluşu gerçekleştirdi. Biliyorsun Vasiliyeviç, Partimizde ilk kez genel sekreterliğin kuruluşu bu dönemde, yani X. Kongrede gerçekleştirildi ve başına Stalin yoldaş getirildi. Bunu yeterince hiç kimse önemsemedi. Önemsemek için de ilk bakışta bir neden yoktu (19). Parti Genel Sekreterliğinin görevi politik oluşumların kaynaklandığı yer değil, daha çok Partinin güncel işlerini, yazı çizisini, bürokratik işlemlerin ivedi bir biçimde izlenmesini görev olarak üstleniyordu. Parti üyeleri arasındaki her türlü ilişki Genel Sekreterlik bürosundan geçecekti.

İşin sadece bu olmadığını bilen tek kişi vardı yoldaş Butov, bir tek kişi. O da yoldaş Stalin. Bu bürokratik görünümlü aygıtın başına geçerken Stalin yoldaş hangi gücü ele geçirdiğini çok zekice, özellikle de **Rabkrin*** deneyinin kendisine kazandırdığı derslerden yararlanarak son derece bilinçli bir biçimde saptayarak elde ediyordu.

Bu konuda kısaca şunları açıklığa kavuşturmak istiyorum yoldaş Georgi Vasiliyeviç. Bilindiği gibi Stalin, 1919 yılında **Rabkrin** kuruluşunun başına getirildi. Bu kuruluşun amacı bürokrasiye karşı, kokuşmuşluğa, eş dost kayıncılığına, kendini bırakmışlığa karşı devlet ve Parti aygıtında gerekli tüm **temizliği** yapma yetkisinin kendisine verilmesiydi. Uluslar Halk Komiserliği görevini de üstlemiş olan Stalin'in bu göreve getirilişinin başlıca nedeni, herkesin bildiği gibi, görevinde hatır gönül tanımayan sert tutumu, bağışlamaz izleyiciliği ve hemen hiç çekinmeden tepki gösteren ölçüsüz hoyratlığıydı. Başka türlü de **kokuşmuşluktan** sıyrılmalarının olanağı yoktu. Romanovların ve anemik burjuvalarımızın çürümüştüğünün devlet aygıtından kazınarak yerini sağlam, sağlıklı hücrelere bırakmasını başka bir yöntemle gerçekleştiremezdik. Stalin'e bu nedenlerle Parti adına geniş ve ölçüsüz bir yetki verilmiştir. Rabkrin kuruluşunun acımasız denetiminden korkulmazsa, bizi yenemeyen emperyalistler, bizi boğamayan iç düşmanlarımız ve açlık, ele geçirdiğimiz aygıtı bize karşı kullanarak bizi çürütebilirler; bizi kendi kendimizde çözüp yozlaştırabilirlerdi. İşte bu nedenlerle işçiler ve yoksul köylüler adına gerek devleti, gerek Partiyi denetlerken ilk kez işte şimdiye dek farkında olmadığı bir gerçeğin bilincine erdi, Stalin yoldaş. Herkes iç savaşın sorunları ve hemen onun ardından gelen ekonomik savaşımın sorunlarıyla gecesini gündüzüne katarak boğuşurken Stalin, bilincine erdiği bu gerçeği ilk kez başında bulunduğu bu kuruluşta öğrendi ve bir daha hiç unutmadı. Hiç unutmadı. Parti adına ele geçirilen güç aslında öyle çok geniş bir tabana oturmamakta, birkaç kişinin elinde toplanmaktadır. Böyle bir gücü Stalin yoldaş bir büyük ve herşeyi mükkemmel dengelenmiş motora benzetmiş olabilir. Düğmesine basıldığında tüm dengeli ilişkiler hızla çalışmaktadır. Bunu deneyimleriyle yaşayarak gördü. Birçok kişinin işine son veriyordu.

---

*- Rabkrin: İşçi-Köylü Denetim Kurumu ya da Müfettişliği.

Birçok kişiyi sürüyor, birçok kişiyi görevinden alıyor ve tüm girişimlerinde kendisine karşı koyabilecek hiçbir güç bulunmuyordu. Stalin yoldaşın bu girişimlerinin haksız olduğunu, yanlış olduğunu söylemek istemiyorum. Tam tersi, giderek şunu söyleyeceğim; Rabkrin kuruluşu böylesine verimli çalışmasaydı devir aldığımız pislikler kuyusuna düşüp boğulabilirdik te. Ama Stalin insanların yazgısını bile belirleyen bir gücün ilk kez nasıl ve hangi güce sırtını dayayarak elde edilebileceğini işte bu kuruluşun başına getirilişle kavrayıp yorumladı ve onu kendine şaşmaz bir kılavuz yaptı.

Lenin yoldaşla Troçki yoldaş Partinin kuramsal ilkelerinin, örneğin, yönlendirilmede işçilerin mi yoksa Partinin mi belirleyici öge olması konusunda düşüncelerini savunarak tartışırken Stalin yoldaş semyorka konusunda anlaştığı yoldaşlarla birlikte Parti Genel Sekreterliğinin kurulması konusunda girişimlerde bulunuyordu. Troçki'nin yenileceğini anlamıştı. Parti daha da güçlenerek çıkacaktı X.Kongreden. Bunun böyle olması gerekiyordu. Partinin denetimi daha da yaygınlaştırılacaktı. Parti adına tıpkı Rabkrin'de olduğu gibi bir aygıt oluşturarak bu alabildiğine büyük ve yaratıcı gücü kendi avuçları içine alamaz mıydı? 8-16 Mart 1921'deki X.Kongrede sendikalizm ve işçi denetiminin ağırlık kazanması sorunu enine boyuna tartışılarak karara bağlandı. Bu tartışmalarda Stalin yoldaş bir kez söz alıp da kürsüde görüşünü belirtmedi...hep delegeler arasında dolaştı. Delegeler üzerinde son derece de etkin olan bir görüşü bu kulislerde ardı arkası kesilmeyen bir biçimde izleyerek işledi: Troçki bir anti-leninistti temelde. Troçki'nin menşevik dönemini anımsattı. Menşeviklikten hiçbir zaman yakasını kurtaramadığını söyledi. Bir de -bence asıl önemlisi- kararsız ve zigzaglarla dolu politikasını vurguladı. Savaş Komünizmini savunuyor ve ekonomideki başarının ancak Partinin kesin denetimiyle sağlanabileceğini söylemiyor muydu Troçki? Bolşevik Parti ilkelerinin ve yapısının ekonomik savaşta Parti denetiminin kapsamına alınarak öylece uygulanmasını savunan kendisi değil miydi? Herkes kendisini desteklememiş miydi? Stalin bile bu ilkelerin nasıl başarılı sonuçlar verdiğini Troçki'yi işçilerin önünde öve öve belirtmemiş miydi? Peki şimdi bu neydi? Öteden beri leninist düşüncelere karşı oldukları bilinen Parti dışı bir takım aydınlarla birlikte giriştiği bu demagojinin amacı ney-

di? Neydi bu tutarsızlık? Bir tek nedeni vardı; tam ve keşin bir bolşevik değildi Troçki. Lenin'i de kendinin siyasi kapisine engel olarak görüyordu.

Sonuçta şu oldu Georgi Vasiliyeviç. X. Kongerede Troçki'ye yakınlığıyla bilinenler, onun önerilerini destekleyenlerin hemen hiçbiri Merkez Komitesine seçilemedi. Örneğin katıksız bir bolşevik olduğu herkesçe bilinen Krestinski yoldaş. Her zaman kuramsal çalışmalarını merakla izlediğim, önceden beri tanıdığım Preobrajenski yoldaş gibi. Bir de Troçki-Buharin karar taslağına imza koyan yedi Merkez Komitesi üyesi. Bu yedi üyenin beşi Parti Merkez Komitesi ile Ukraynalı Komünist Partili üyeler arasında, ikisi de Sendikalar Merkez Konseyi üyeleri arasında bölüşülmüştü. Ve bunların hiçbiri de seçilemediler Merkez Komitesine. Tek neden Troçki-Buharin karar taslağına imza koymalarıydı.

Yerlerine kimler geldi biliyor musun Vasiliyeviç? Semyorkanın öteden beri hazırlığı içinde olanlar...bu tartışmaların kendilerine getirdiği tarihsel olanağı çok iyi değerlendirerek Merkez Komitesi üyeliklerine seçilmeyi başardılar. Bu yoldaşların bir bölümü zaten Stalin yoldaşla birlikte Rabkrin'de birlikte çalışmışlar, onun yöntemlerine kendilerini alıştırmışlardı. Örneğin Yaroslavski, Molotov, Orjonikidze ve Stalin' in ordu içindeki sağ kolu Frunze yoldaşlar gibi... Bu kongrede ilk kez kurulan ve bence semyorkanın bel kemiğini oluşturan Genel Sekreterlik yardımcılıklarına da hep Stalin'le birlikte çalışmış olan Molotov, Yaroslavski ve Mihaylov yoldaşlar getirildi.

İşte böylece Georgi Vasiliyeviç Stalin'in eline X. Kongerede, Rabkrin'den daha geniş kapsamlı, daha sınırsız ölçüde gücü olan bir aygıt geçmiş oldu. Merkez Komitesi, Polit-büroyu yine Lenin, Kamenev, Stalin, Troçki, Zinovyev yoldaşlardan oluşturdu. Ama herkes Stalin, Kamenev, Zinovyev triumvirasının varlığını daha önceden beri biliyordu. Troçki'nin Partide etkinliğinin ilk kez bu kongrede zayıflayıp erimeye yüz tuttuğunu söylemek yanlış olmaz sanırım. Dört yıl süresince ortaya konan örnekler bu saptamanın yanlış olmadığını gösterir. Bu triumvira sırtını, bir yandan kendisinin titiz çalışmasıyla oluşturduğu Merkez Komitesine, öte yandan

tümüyle G.P.U.* kuruluşunun ajanlarına dayayarak Partiyi tümüyle denetim altına almaya başladı. Bunu hiç acele etmeden yavaş yavaş ama kendi yapısı içinde de alabildiğine ivedi bir biçimde gerçekleştirdi.

Şimdi durum budur Georgi Vasiliyeviç. 1925'teki olayları anlayabilmen için, senin gibi katıksız bir devrimciye 1921'i genel çizgileriyle şöyle anlatabilmeliydim. 1921'in X. Kongresinde ele alınan konuların tartışmasını şimdi yeniden ele almanın, kimin ne denli -geçen zaman sürecinde- haklı görüntüler verip vermediğini araştırmanın bir yaran dokunmayacağını biliyorum. Ama Lenin'in vasiyetine rağmen Stalin'in niçin daha güçlü olduğunu sanırım açıklayabilmişimdir. Durumu biraz daha yoğunlaştırmak isterim Georgi Vasiliyeviç. Lenin yoldaşın ölümünden sonra Halk Komiserliğinden alınan Troçki'nin şimdilerde ya da kısa bir süre sonra Politbürodaki görevinden de alınacağını sanıyorum. Bu konuda özellikle başlannda Zinovyev'in bulunduğu Leningrad Partili yoldaşlarımızın bir ay sonra, yani 18-25 Kasım 1925'te yapılacak XIV.Parti Genel Kongresinde bir girişimde bulunacakları söylentisi kulağımıza kadar geldi. Başlannda Kamenev yoldaşın da bulunduğu Moskova örgütünün de kendilerini desteklediği ve bu öneriyi kongreden bir kongre karar olarak geçirtmek istedikleri söyleniyor. Ne olacağını kestirmemiz şimdilik olanaksız. Kaldı ki, söylenenler doğruysa, Kamenev'le Zinovyev'in böyle bir girişimi daha önce Merkez Komitesinde ele aldıkları ama başarıya ulaşamadıkları söyleniyor.

Şimdi Georgi Vasiliyeviç, tüm bu iç karartıcı olayların anlatımında yeterince açıklığa kavuşturamadığım yer varsa bana sormanı istiyorum ya da benim anlatımda senin aklına gelip takılan bir soruyu unutmadıysan bana yöneltmeni diliyorum...

- İvan Nikitiç Smimov. Nasıl olur da Troçki Parti dışı tartışmalarının Partide semyorka olayına neden olabileceğini gözden kaçı-

---

*- G.P.U.: Sovyet siyasal polisi. Rusça Gasudarstvennoye Politiceskoye Upravleniye'nin baş harfleri. "Devlet Politik Yönetimi" anlamına gelir. 1922'de Çeka'nın yerine geçti. 1926 yılına dek Stalin'in yakın çalışma arkadaşı Çerşinski tarafından yönetildi. Onun ölümünden sonra yerine Menjinski geçti. Menjinski'nin de 1936'da ölümünden bir süre sonra G.P.U., yerini N.K.V.D.'ye bıraktı.

rabilir? Troçki neden buna yeterince önem vermez...? Lenin yoldaş böyle bir varsayımına karşı öteki yoldaşlarımızla birlikte yeterince özen göstermez..?

- Bu sorun, Lenin yoldaşın sorunu değildi Vasiliyeviç. Tartışmaların hiç bu boyutlara tımanmaması için elden geldiğince çaba gösterdi. Ama tartışmalar bir kez, Partiyi tehlikeye sokacak bir yapıya dönüşünce, işte o zaman Lenin her zamanki davranışını göstererek herşeyden önce Partiyi kurtarmayı yeğledi. Böylece proletaryanın iktidarını da temelinden korumuş ve sakınmış olduğunu biliyordu Lenin yoldaş. O koşullar içinde birincil ve sonuncu görev işte buydu. Ve de gerçekten yalnızca buydu. Temelinde bu sorun Troçki'nin sorunuuydu. Bu konuda Lenin'le işbirliği yapmak yerine -anlaşılması güç bir politik yanlışlıkla- sendikalizmin sözcülerinin savunuculuğunu üstlendi. Zaten Troçki'nin ağırlığını o yana koymasıyla Lenin'in dediği gibi "Güçlü bir fraksiyoner azınlık" Troçki'nin "Sendikalann İşlevi Ve Görevi" broşürüyle, Parti dışı bir yapıyla Partiyi baskı altında tutmayı amaçlıyordu. Lenin ateş bacayı sarmadan yangını büyük bir çaba harcayarak bastırdı.

Şimdi 1925 yılında sorun kendini Troçki-Stalin çatışması biçiminde yansıtıyor. Asıl üstünde durmamız gereken nokta işte bizce bu yanılsamadır Vasiliyeviç. Sorunu böyle ele aldığımızda hiçbir şeyi yeterince açıklığa kavuşturamayız. Sorunun temelindeyiz biz daha.Sorunun nereden kaynaklandığının nasıl yeni oluşumlarla biçim değiştirmeye çalışıldığının yakın tanığıyız. Örneğin herşeye rağmen nesnel koşullar özellikle 1923 yılında değişik görüntülere ve nedenlere bürünmeye başlayınca o zaman "**Süreklili Devrim**" tezinin Troçki'nin aleyhine nasıl dönüştüğünü, sorunu bu kılığa büründürmek için nasıl çaba harcandığını yakından izleyenlerdeniz. Kuşkusuz 1923'teki Alman devrimci eyleminin ezilmesi enternasyonalist düşüncelerin gerilemesine, Troçki'nin şansının azaldığını göstermesine yardım ediyordu ama temeldeki sorun hiçbir zaman bu da değildi. Temeldeki sorunu gizleyebilmek için her yeni görüntünün yanıltıcı biçimselliğine bürünmesine çaba gösteriliyordu.

Aslında Georgi Vasiliyeviç, Troçki-Stalin çatışması her ikisi de kendi taraftarlarını oluşturarak, temelde menşevik-bolşevik çatış-

masını belirlerler. İşte sorun burda. Bunu iyice anlamamıza bağlı çok şey. Şimdi sana bazı anımsatmalarda bulunacağım. Bunları gözardı edemeyiz. Yaşadığımız herşeyi iyi düşünmek, gerimizde bıraktığımız çizgileri eleştirmek, onların açık bıraktığı sorulara kesin, yalın, tarafsız yanıtlar bulmak zorundayız. Sapmayı, yanılmalardan böylece önleyebileceğimizi sanıyorum.

Anımsamanı istiyorum Georgi Vasiliyeviç. Lenin yoldaş 4 Nisan'da Petrograd'a dönmeden önce, bugünkü Parti liderlerinden hangisi burjuva demokratik devriminden başka bir devrimin olabileceğini düşünüyordu? Bana ad ver, hangisi? Lenin Petrograd'a dönünce Lenin'in Pravda'daki yazılarına sansür uygulayan, onları yayınlamayan kimlerdi? "Lenin yoldaşın genel şeması bize gerek demokratik burjuva devriminin tamamlandığını belirtmesi, gerek bu devrimden hemen sosyalist devrime beklemeksizin geçilmesi gerektiğini vurgulaması yüzünden kabul edilir görülmemektedir" (20) diye açık açık yazan kimdi? Pravda'da kimindi bu başmakale? Yoldaş Kamenev'in değil mi? O dönemde kimdi peki Pravda'nın sorumlu yayımcısı? Yoldaş Stalin değil mi? Lenin'in Finlandiya Gırnda yaptığı konuşmayı ertesi günkü Merkez Komitesi toplantısında "Deli saçması", "Sendikalist sapma" diye suçlayanlar kimler Georgi Vasiliyeviç? Yaşadıklarımızı bunca çabuk unutmaya nasıl hakkımız olabilir? Yaşadıklarımızın yanlışlığını nasıl bunca düşünmekten uzak durabiliriz? Savaşı destekleyen, savaşın sürdürülmesinden yana olan bolşevik liderler kimlerdi? Bunu anımsamayacak kadar uzakta mı zaman? Bolşevik Parti'nin savaştan yana bir politikayı izlemeyi resmen benimsediğini anımsatan yazılan yazan, bu dönemde Pravda'yı bu biçimde düzenleyen kimlerdi? Hele bana şu sorunun yanıtını kesin bir biçimde bulmak zorundasın Georgi Vasiliyeviç Butov. Lenin'in "Savaşın, Rusya açısından emperyalist bir savaş olma niteliğini koruduğu"nu açıklayan makalesi Merkez Komitesinde kimlerin acımasızca karşı çıkılmasıyla Pravda'ya konuyordu?

Merkez Komitesinin tüm üyeleri, belki olsa olsa Kollantay dışında, Guçkov-Milyukov burjuva hükümetini desteklemekten başka hiçbir çıkar yolun olmadığına kesin bir biçimde inanmıyorlar mıydı? Lenin'in dönüşünün ertesi günü yapılan toplantının tutanakları bugüne değin niçin açıklanmamıştır? Lenin'in önerilerini 1

kişi çekimser, 3 kişi onaylar ve 13 kişi yadsırken bunların kimler olduğunu biliyor muyuz? Ama nisan ayında toplanan Parti Kongresinde Lenin, 39 karşı ve 8 çekimser oya karşın 71 oyla "İktidarın proletaryaya tarafından alınması" gerektiği konusundaki görüşlerini geçirincede devrimci pratiğimiz gerçek hedeflerine doğru ancak o zaman yönelme olanağını bulmadı mı? Lenin yoldaşın Partiyi proletaryanın dövüşken bir aracı yapmak için bu dönemde verdiği savaşımı kavramak çok zordur Vasiliyeviç. Yüzlerce makale yazıyor, Parti üyesi delegelerle bir bir görüşüyor, kendisini kendi Partisinden soyutlamaya çalışanlara karşı amansız bir savaşım veriyordu.

Parti Genel Merkezinin aldığı en gizli karar bile hiç çekinmeden kamuoyuna, isyan eyleminin başlamasına çok az bir zaman kala açıklayıveren kimlerdi? Zinovyev-Kamenev ikilisi değil mi? Triumviranın üçlü ayağından ikisi değil mi? Buna rağmen bağışlanmadılar mı?

Tüm bunları anımsamakta yarar var Georgi Vasiliyeviç. Bunları amaçlarken insanları suçlamak için değil -onların kendilerinde aşamalar yaptıklarını düşünmek gerekir belki- ama Lenin'le birlikte nereye kadar yürüyebildiklerini vurgulayabilmek için gereklilik vardır sanırım. Dün Rusya burjuvazisiyle uzlaşmak isteyenler, bugün karşı karşıya kaldıkları dünya burjuvazisiyle uzlaşmak yolunu seçiyorlar. Ah Georgi Vasiliyeviç hiç kimse Lenin'siz yeterince Leninist olmuyor. Parti bu triumvira yönetiminde gittikçe **Menşevikleşiyor**. Bunu önleyip önleyemeyeceğimizi, buna gücümüzün yetip yetmediğini bilmiyorum. Ama Semiorca'nın bu Menşevikleşme politikasına karşı kesin tutum takınmak zorunda olduğu- muzdu sanıyorum...

- Lenin'siz Leninizmin savaşını vermemiz gerektiğini söylüyor- sun İvan Nikitiç Smimov...

- Evet Georgi Vasiliyeviç. Gündemimizin tek maddesi bu. Bunu çözümleyemezsek varacağımız yerler hiç de iç açıcı yerler olmayacaktır. Bolşevizmin ilkelerini ölümsüzleştirmemiz bizim vereceğimiz bu kavgaya bağlı. Yoksa bizden sonra gelecek kuşaklar, Troçki-Stalin kavgası içine dalıp gitmiş yüzeysel bir tartışmanın yanılması içinde Bolşevizmin ilkelerini yeterince kavrayıp anla-

yamayacaklar.... İkiye bölünmüşlüğün yanılığını aktaracağız gelecek kuşaklara. Oysa temelde menşevikleşmeyle Bolşevizmin savasının yattığını kesin çizgileriyle anlatabilmeliyiz...

- Lenin'siz bir savaşımı leninist ilkeler doğrultusunda Troçki yoldaşın sürdürebileceğine inanıyor musun yoldaş Smimof?

- İşte dar kapı. 1925 yılında, Lenin yoldaşın aramızda olmayışından bu yana geçen 20 ay süresinde herşey ortada. Troçki'yle Lenin arasındaki sürtüşmeleri bahane ederek yola çıkanlara, Lenin'le öteki önde gelen liderler arasındaki sürtüşmelerin nitelik ve nicelik bakımından en az yüz misli daha çok olduğunu anımsatırsak, Troçki'nin çevresinde toplanışımızı, onun çevresinde bu doğrultuda bir savaşım gerçekleştirmemizi çok kişiye daha açık seçik kavratırız sanırım...

- İkiyüzlülüğü her yerde her zaman yeterince yenebilecek kadar güçlü müyüz sence?

- Bir yanlışlık yapmazsak evet...

- Ya Troçki 1921'dekine benzer bir yanılığa bir kez daha düşerse..?

- Sanırım bu konuda yeterince edimimleri oldu yoldaş Troçki'nin... İlk kez yenmiş bir sınıfın ilkelerini ölümsüzleştirmekle görevliyiz. Bunun için çok akıllı, leninist öğretiden sapmadan ve son derece soğukkanlı bir uğraş vermek zorundayız. Çünkü komünizmin bile yetmediği bir dünyaya doğru gidiyoruz Georgi Vasiliyeviç. Bunu daha da bolşevikleşerek gerçekleştirebiliriz. Daha da bolşevik ilkelere sınımsız sanılarak ve onu özellikle de menşevikleşmeye karşı savunarak gerçekleştirebiliriz...

- Tüm söylediklerini yeniden, yeniden kendi kendimle tartışacağım yoldaş Smimov...

- Tüm söylediklerimi ve söyleyemediklerimi de kendin bularak kendi kendinde tartış Georgi Vasiliyeviç Butov... Bireysel yazgımız bile tartışmada varacağımız karar doğrultusunda gerçekleşecek...

NIKİTİÇ SMİRNOV YOLDAŞLA NİJNİ-TAGİL'DEKİ İKİNCİ BULUŞMA

Ekim 1925

- **Yoldaş Nikitiç Smirnov**, seninle bundan 20 gün önce, yine burada, bu odada yaptığımız konuşmadan sonra Ural'daki çalışma merkezime döndüğümde Moskova'dan adıma gelen bir telgrafi buldum. Telgraf Savaş Halk Komiserliğinden geliyordu. Telgrafta Savaş Halk Komiserliğine atandığım söyleniyor ve ilgili komiser yoldaşı en kısa zamanda görmek için bölgedeki çalışmalarımı ivedi biçimde düzenlemem isteniyordu.

Bugüne değin ağırdan alarak senin Sibiryaya dönüşünü bekledim. Seninle konuşmak, bunun anlamını kestirebilmek için. Daha doğrusu bu konuda senin önerine gereksinme duyuyorum. 20 günden bu yana Moskova'yla bir ilişkim olmadı. Moskova'ya gitmeyi hiç istemiyorum Smirnov yoldaş. Yabancıyım ben oraya. Burada daha etkin olacağımı sanıyorum. Ve de burada Partili yoldaşlarla kendi doğrultumuzda daha da yoğunlaşarak etkinliğimizi artırmayı yeğliyorum. Ne dersin?

- Son soruna yoldaşlarla konuşup karar vermek gerekir sanıyorum. Ama Moskova'ya çağrılan konusunda birlikte düşünüp karar verebiliriz. Sezinlediğim birşey var Georgi Vasiliyeviç. 18-25 Kasım tarihleri arasında yapılacak XIV. Kongreden önce Moskova'da hızlı değişimler, nedenini kestiremediğim değişik çalışmalar gerçekleştiriliyor. Nijni-Tagil'den ayrıldıktan kısa bir süre sonra Sibiryaya denetimime daha yeni başlamışken komiserlikteki yoldaşlardan aldığım şifreli telgrafta 5. Ordu militanlarının dağıtılması konusunda bir eğilim belirmişse bunun bir rastlantı sonucu oldu-

ğunu söylemek olanaksızdır. Triumvira, kongreden önce kendine göre bir politika düzenlemek ve bu politikayı izlemek girişimlerinde olmalı. Ama bu politikanın n'olduğunu açık seçik kestirme olanacağını bulamayacağımız da bir gerçek. İşte seamyorkanın hesaplı kitaplı ekmeğe başladığı tohumlar Georgi Vasiliyeviç...

Şimdi senin kongreye şurda bir ay kala Moskova'da en önemli kilit yerlerden birine çağırılmanı nasıl yorumlamalıyız? Bence işin bu aşamasında birlikte düşünebileceğimiz şey yalnızca bu.

Aklıma üç varsayım geliyor:

1-Seni Skliyanski'nin yerine atayıp Moskova'da kulaktan kulağa yayılan dedikodular önlemek amacını güdüyorlar. Bu dedikodular birçok kişi için can sıkıcı olabilir. Seni Skliyanski'den boşalan yere getirerek şöyle demek istiyor olabilirler: "Bu söylentileri Troçkicilerin kendileri uyduruyor. Bizim bu tür akıl almaz işlerle bir ilişkimiz yok. İşte yoldaş Georgi Vasiliyeviç Butov'u Savaş Halk Komiserliğinin en önemli yerine getirerek, gerek Troçki'nin gerek Skliyanski'nin yakın çalışma arkadaşının ordu içindeki bir takım gizli girişimlerde bulunduğu için görevden alındığı ya da öldürtüldüğü gibi akıl almaz kara çalmalara ne kadar az önem verdiğimizizi belirlemek istiyoruz".

2-Senin muhalefetin safında yer almaya başladığını sezinlemeleri ya da muhalefetin yanında yer alabileceğini daha kuvvetli bir varsayım olarak düşünmeleri de seni Moskova'ya çağırılan nedenlerden biri olabilir. Böylece onların gözleri önünde bulunmuş olacaksın. Bu bir. İkincisi; Urallar bölgesinde güçlü bir muhalefetin oluşması önlenmiş olacaktır. Senin bu bölgede uzun zaman kalman ve ilişkilerinin nasıl dal budak sardığını bilenler, seni kendi saflarında göremeyeceklerine kendilerini inandırmışlarsa kuşkusuz seni de burada tutmak istemeyeceklerdir.

3- Üçüncü varsayım Georgi Vasiliyeviç; hiç bilemeyeceğimiz, hiç kestiremeyeceğimiz bir takım politik düzenlemelerde senin için de bir şey düşünmüş olmalıdır. Bunun n'olduğunu ancak bize zaman gösterir. Şimdiden birşey söylememiz olanaksız. Seni bu

düzenleme doğrultusunda ya kullanmak isteyeceklerdir ya da bilemeyeceğimiz bir varsayımın içinde senin harcanmanı, politik etkinliğinin ortadan kaldırılmasını sağlamaya çalışacaklardır.

Bu üçüncü varsayıma karşı çok dikkatli olmanı öneririm Georgi Vasiliyeviç. Moskova'da birşeylerin döndüğü kuşkusuz. Lenin öldüğünden bu yana her kongre arifesinde birşeyler döner Moskova'da. Ama şimdi daha yoğun. Ben de gezimi kısa kesip saptadığım zamandan önce Moskova'ya dönmek zorunda kalıyorum.

Yalnız şunu söylememe izin ver Georgi Vasiliyeviç ve bana inan. Muhalefet bu XIV. Kongre için gerçek bir girişim hazırlamış değil. Zaman kazanıp soluklanmayı yeğliyor. Ama Moskova'daki, bu, ellerini çabuk tutmak ister gibi davranışın altında bizim dışımızda onları zorlayan başka olgular olup olmadığını bilemiyorum.

Şu ya da bu, Moskova'ya gitmek zorunda olduğunu biliyorsun. Buradan ayrılmadan önce bazı yoldaşlarımıza durumu açıklayacak, onlarla her zaman ilişkide bulunabilecek düzenlemeyi geliştirip öyle ayrılacaksın.

Kendine dikkat et Georgi Vasiliyeviç. Bizlerle konuşmadan da Moskova'da hiçbir eyleme katılma. Kendimize son derece özen göstermemiz gereken günler yaşadığımızı sanıyorum. Umanım ki senin için yukandaki üç varsayımdan hiçbiri geçerli değildir, salt senin devrimciliğinden daha çok yararlanabilmek, edinimlerini Moskova'daki planlamada yoğunlaştırabilmen için yeni bir görev ataması yapıyorlardır. Şeytanca bir düzenlemenin dışında senin için salt böyle bir girişimde bulduklarını ummak isterim. Dilerim öyle olsun.

Moskova'da görüşmek üzere seni kucaklamama izin ver Georgi yoldaş...

MOSKOVA'DA

"İster oligarşik, ister demokratik hangi rejim altında olursa olsun, köle olarak yaşamaktansa, ne de olsa bugün için kendilerinin olarak gördükleri hükümete sahiplenerek bağımsız yaşamının tadını çıkarmayı yeğliyorlardı"

Tukidides

"Peloponnes Savaşları"

Olayların Genel Dökümü:

"Georgi Vasiliyeviç'in Not Defterinden
Kısa Alıntılar: 1926-1927"

"Moskova dümdüz. Moskova dümdüz bir tabağa benziyor. Moskova'yı sevmiyorum ben. (Kendimle ilgili düşünceleri yazmanın gereği yok. Sonra günlüğümün tutsağı olurum) Şimdi **semyorka** olayından söz etmemiz artık öncesi kadar kolay değil. Bundan dört-beş ay kadar önce yapılan (1925'in 18'inde başladı, 25'inde bitti) Parti'nin XIV.Kongresinde hiç beklenmeyen olaylar gelişti. Herkes bu olaylara çok şaştı. Moskova'da demek istiyorum, herkes çok şaştı. Urallar'da durum nasıl değerlendirildi, bilemiyorum. Semyorka çözüldü. Partinin önde gelen yöneticilerinden Zinovycv ve Kamanev yoldaşlar Merkez Komitesini ve Stalin'i acımasızca eleştirerek yönetimden ayrılmışlar. Şimdi Buharin-Stalin ikilisinin işbirliğinden söz ediliyor. (Benim notum: Şaşıyorum. Bana anlatılanlara bakılırsa X.Kongrede Stalin, Buharin'in parti içinde izlediği politikayı ve Buharin-Troçki ikilisinin verdikleri önergyci acımasızca eleştirip yine bana söylendiğine göre, kulislerde bu ikisinin kuyusunu kazmamış mıydı? Buharin'i suçlamak için kullandığı sözcüklerin anlamlarının ne denli ağır olduğunu herkes unutmuşşa benziyor).

Şimdi artık Troçki-Zinovyev-Kamenev üçlüsünden söz ediliyor. Bu üçlünün oluşturduğu muhalefetin XV. Kongrede yönetimi ele geçirmesinin kaçınılmazlığını herkes kabul ediyor Moskova'da. Bunun Moskova'da somut örneklerini yaşıyoruz. Nedeni de şu. Kamenev yoldaş Partinin Moskova yerel bölge başkanı. Tıpkı Zinovyev'in Leningrad örgütünün başında bulunuşu gibi. Bir bakıma muhalefet büyük kentleri ele geçirmiş oluyor bu işbirliğiyle.

Troçki'ye karşı kanlı bıçaklı bir birlik oluşturmuş olan Zinovyev-Kamenev ikilisinin bugün Troçki'nin başkanlığında muhalefet blokunu oluşturmalarına Partili yoldaşlarımızdan bir çoğu gibi ben de şaşıyorum. Stalin yoldaştan kendilerini uzaklaştıran neden -XIV.Kongrede dile getirdikleri gibi-onu nasyonal-reformist bulmalarından mı, yoksa kestiremeyeceğimiz başka nedenlerden mi?"

..... "Frunze'nin çalışma yöntemindeki başarısının
..... izlerini görmüş olmak şaşırtıyor beni.Böyle bir disiplin içinde proletarya denetiminin yoğunlaştığını görmek Moskova'da yaşamımı zaman zaman çekilir kılıyor. Hiç farkında olmadan derin bir kıvanç ve tad duyuyorum bu yöntemlerle çalışmaktan. Çok kişi de tıpkı benim duyduğum saygıyı duyuyor. Oysa kendisine Stalin'in ordudaki kolu diyorlardı. Ama bir gerçeği günlüğüme düşmeden edemeyeceğim. Anladığım şu ki iç savaştan sonra Troçki yoldaş hemen hemen ordunun birçok sorunuyla yeterince ilgilenmemiş. Bu çalışmalarını tümüyle Skliyanski yoldaşın yalnızlığına yüklemiş. **Glazman** yoldaşla bu konuda zaman zaman konuştuğumuz oluyor. Glazmann ben Urallar'dayken de Moskova'daydı. Troçki yoldaşın kendisine ne denli güvendiğini, Troçki yoldaşı iç savaştan beri hiç yalnız bırakmadığını biliyoruz. Son derece **kibar** olan Glazman, bu tutumu derin sakinliği ve derin sıkıntısı içinde kısaca değinerek eleştiriyor. Onun ağırbaşlılığına ve soğukkanlılığına zaman zaman hayranlık, zaman zaman da bunun durağanlığa, derin bir dalgınlığa yönelişinden de derin kaygılar duyuyorum. O zaman kendi kendime 'Glazman iç savaşın açısından, yıkıntısından kendini kurtaramadı mı?' diye soruyorum. Öylesine dalıp gidiyor ki, o zaman onu birden trenimizin ateş ve barut içinde konakladığı bir istasyonda ya da yol kıyıcığında açıklık-

tan karnları şişmiş çocuklara kucağında pirinç lapası yedirmeye çalışırken görüyorum. Böyle bir çok çocuk öldü Glazman'm kucağında. Ve her çocuk öldüğünde Glazman daha bir yaşlanmış dönüyordu trene... Babaları ölmüş çocuklar ya da Bolşevik Parti veya beyazların önünden kaçıp gitmiş babaların çocukları.

Troçki, Glazman'la birlikte kendisiyle konuştuğumuz bir sırada Frunze'nin çalışmalarının ordu içinde böylesine olumlu ağırlık kazanmasını benden dinlediği bir anda sözümü keserek, ordu işleriyle kendi komiserliği zamanında yeterince ilgilenemeyişini 'gittikçe önem kazanmaya başlayan ekonomik sorunlara eğilmek gereksinmesi duyması' nedeniyle açıkladı" (21).

..... "Troçki yoldaşla zaman zaman görüşüyorum.
..... Evine gidiyorum. Gerek kansı Sedova, gerek bü-
..... yük oğlu Seryoja'yla küçük oğlu Lyova beni ger-
çek bir dost olarak sevinçle karşıyorlar.

Zaman zaman iç savaştan söz açmak eğiliminden kumazlıkla kaçmayı başardığım oluyor ama doğrusu bu da beni bunaltıyor. Biz oturma odasında laflarken Troçki çok kez çalışma odasında. Döndüğünde her zaman kendisini ayağa kalkıp saygıyla karşılıyorum. Bu davranışımı orada bulunan çok kişinin yadırgadığını sezinliyorum. Yemeğe kalmamı istiyorlar. Kansı Sedova'nın Troçki'ye katıksız inancındaki dürüstlüğe hayranım. Bir kadının kocasına özen gösterme doğasal eğilimine bir de katıksız inancı eklenirse nasıl bir büyük uyum ve bir büyük sonuç elde edilebilir bunu kavnyorum işte. Buna rağmen birşeyi kendi kendime bile yazmaktan çekiniyorum. O da şu: Bu evde herşeyin son derece kendi içinde uyum göstermesine karşın herşey son derece politize. Yadırgadığım bu. Bunu niçin yadırgadığımı da doğru dürüst kestirme olanağını bulamam. Özellikle biri bana şöyle sorsa: 'Ne demek istiyorsun Georgi Vasiliyeviç..? İlk kez çarın kolluk kuvvetlerince 1898 yılında tutuklandığı zaman daha 19 yaşında olan bir insan daha sonraki tüm yaşamını Sibiryaya sürgünlerinde, 1905 Sovyeti başkanlığının sorumluluğunda, dış ülkelerdeki sürgünlerde, Bolşevik Partinin en sorumlu yerlerinde, Savaş Halk Komiserliğinde, Kızıl Ordu'nun başkanlığında geçirirse nasıl olur da

şimdi ev yaşamı politikadan antılmış bir biçimde sürebilir?" Böyle bir yaklaşımla sorulan soruyu yanıtlamam olanaksız. Ama yine de ben böylesine yoğun politik ilişkilerin evdeki ilişkilere yansımaları, yoğunluğunu onlarda da göstermesini kavramakta güçlük çekiyorum".

..... "Muhalefetin Moskova'daki çalışmalarını hayretle izliyorum. İşçi mahallelerinin bulunduğu bölgelerde eğitim seminerleri düzenliyor yoldaşlarımız. Bu eğitim seminerlerinin adı 'Teorik Derinleşme'. Genellikle bir işçinin evinde toplanıyor. İki küçük odanın ara kapısı çıkarılıyor menteşelerinden. Konuşmacı birleştirilmiş bu odanın kapı çerçevesi içinde ayakta konuşuyor (22). Çoğu zaman dinleyiciler yerlere oturarak dinliyorlar konuşmacıyı. Oda doluyorsa, o zaman ayakta. Konuşmalara G.P.U'nun görevlileri de geliyorlar. Dağılmak gerektiğini söylüyorlar. Bunun doğru olmadığını, yasa dışı bir muhalefet örgütlendiğini, suç işlendiğini söylüyorlar. O zaman kendilerine şöyle yanıt veriliyor: 'Yaptığımız işin yasal olup olmadığını anlamak için önce konuşmalarımızı dinlemelisiniz. Siz de katılın toplantılarımıza. Bizim için hiçbir sakıncası yok. Çünkü teoride derinleşmenin tek bir amacı var; leninist ilkelerde derinleşmek. Yoksa yoldaş, leninist ilkelerin öğrenilmesi, geliştirilmesi ülkemizde yasaklandı mı?' G.P.U. ajanları seslerini çıkartmadan bir süre oturup konuşmaları dinliyorlar. Çünkü konuşmacıların hepsi Partili. Parti yönetiminde halen etkin görevlerde bulunanlar var. Bir süre sonra da ses seda çıkarmadan çekip gidiyorlar... Bu toplantılarda zaman zaman devlet aygıtının sorumlu yerlerinde görevli yoldaşlara da rastlıyorum. İşçi mahallelerindeki bu işçi evlerinde yapılan toplantıları kaygıyla, nedenini bilemediğim bir tedirginlikle izliyorlar. Bugüne değin hiçbirinin söz alıp da konuştuğunu görmedim.

Bu toplantılarda zaman zaman-pek sık olmamakla birlikte muhalefetin üç büyüğü olan Kamenev, Zinovyev ve Troçki de söz alıp konuşuyorlar. Toplantıları oluşturanlar daha çok gençler. Genç işçiler. Yaşlı ya da orta yaşlı işçiler son derece ağır başlı bir biçimde konuşmaları dinliyorlar. Ne düşündüklerini hiç belli etmiyorlar. Sonra geldikleri gibi gidiyorlar".

..... "Bana anlatılanlara inanılırsa **muhalefet** gittik-
..... çe geliyor. Leningrad'daki çalışmaların Mosko-
..... va'dan da daha büyük bir ağırlık kazandığını duyuyorum. Leningradlı yoldaşlar **muhalefet** liderlerine karşı **olağanüstü** bir ilgi gösteriyorlarmış. Anlatılanlar şaşırtıcı. Muhalefet, Moskova'daki gibi **teorik** derinleşmeyi işçi evlerinde değil bu kez artık Leningrad fabrikalarında yoğunlaştırıyormuş. İşçilerin zaman zaman işi bıraktıkları, çevre fabrikalardan Troçki ya da Zinovyev'i dinlemek için akın akın koştukları söyleniyor. Şu sıralarda gerek Troçki, gerekse Zinovyev ve Kamanev Leningrad'dalar. Moskova'ya ne zaman dönecekleri de pek bilinmiyor. Leningrad'dan gelen haberler, burada, Moskova'da bir bomba gibi patladı. Özellikle burada kiminle konuşsam, hemen hemen herkes fabrikalarda yoğunlaştırılan bu çalışmaların kesin sonucunun XV. Kongrede alınacağını söylüyorlar".

..... "Glazman Leningrad'dan döndü. Dün akşam
..... onun evinde konuştuk. Her zamankinden daha
..... durgundu Glazman. Anlattıklarını dinledikçe, burada söylenelemlerle karşı karşıya düşen şaşırtıcı çelişkisi iyice başımı döndürdü. Fabrikalarda teorik çalışma seminerleri düzenleme düşüncesi Troçki'den gelmiş. Öteki **muhalefetçiler** ya da öteki adıyla **karşıtçılar** bu öneriyi benimsemişler. Glazman şöyle anlattı: 'İlk toplantıyı **Aviapriboy** fabrikasında gerçekleştirdik Georgi Vasiliyev'iç. Bu bizim için bir aşamayıdı. Karşımızdakilerin ne gibi bir tepki göstereceklerini herkes merak ediyordu. Troçki'nin bu önerisine Zinovyev'iler Leningrad'ı avuçları içinde tuttukları varsayımıyla karşı çıkmadılar ve coşkuyla kabul ettiler. Aviapriboy fabrikasının Parti üyeleri, sendika temsilcileri ile birlikte toplantıyı gerçekleştirdik. Çoğu çara karşı savaşmış, Ekim Devrimi döneminde sorumluluk yüklenmiş işçilerdi. Orada olsaydın belki de bir çoğunu tanırdın Georgi. Hepsi de ağır başlı, sorumluluğun ne anlamaya geldiğini bilen kişilerdi. Lenin'le birlikte savaşım vermiş kimselerdi. Aviapriboy fabrikasındaki parti üyeleriyle sendika yetkililerinin katıldığı bu toplantı bir bakıma gizli bir toplantıydı. Bu toplantıdan asıl amaç kendimize **-muhalefetçilere** (karşıtçılara) demek istiyorum Vasiliyev'iç- üsler sağlayabilmektir. Bunun için cylem birliği komitesi kurulması önerisi getirildi. Dinle Georgi

Vasiliyeviç. Bu öneri son derece önemlidir. Tıpkı Bolşevik Parti- nin Ekim dönemindeki savaşımının başlangıcını kendine yönlendirme olarak seçtiğinin kesin kanıtıdır. Böylece fabrikalarda hızla örgütlenme olanağını ele geçirme olasılığı büyük ölçüde gerçekleştirilir. Ama bu öneri geri çevrildi Georgi Vasiliyeviç. 27 olumlu oya karşı 78 oyla yadsındı bu önerge. Hiçkimse böyle bir sonucu beklemiyordu. Özellikle biz Troçki'den yana olanlardan çok Partiyi avuçları içinde tuttuklarını sanan Zinovievci militanlar için durum son derece şaşırtıcı oldu (23).

Zinovyevciler durumu kurtarmak için bu kez kesin kes ağırlıklı olduklarını söyledikleri Putilov fabrikalarında bir toplantı yapılmasını önerdiler. Kabul ettik. Ertesi gün Putilov fabrikalarında yapılan bu toplantıda önce coşkulu bir biçimde Zinoviev, daha sonra da Troçki konuştular. Öneriyi yinclediler. Karşıtçıların fabrikalarda örgütlenmesi için oluşturduğu cylem birliği önerisi bu kez de, Ekim Devriminin kaynağını oluşturan Putilov fabrikalarındaki kömünist yoldaşlarımızın 1375 karşı oyuyla yadsındı (24). Bu öneriyi destekleyenlerin kaç kişi olduğunu bir varsayım ile Georgi Vasiliyeviç... Hayır üçte bir bile değil. Yalnızca ve yalnızca 25 kişi.. Durum bu işte. Durum gözden kaçınılmak isteniyor Georgi Vasiliyeviç. Kesin olan gerçek şu ki, Partinin içindeki sorumlu yoldaşlarımız, halen fabrikalarında canlarını dişlerine takıp çalışan Ekim Devriminin gerçek yapıcılarını bizi -muhalefeti- desteklemiyorlar...

- Peki Glazman, burada, Moskova'da muhalefet liderlerinin büyük coşkuyla karşılandıkları söylentileri, tüm bu söylentiler birer balon muydu?

- Pek te değil Georgi Vasiliyeviç. Parti dışındaki gösteriler pompalandı. Bu sonuçlardan sonra muhalefetçiler kendilerine ve taraftarlarına moral destek sağlayabilmek için kitlesel gösterilere yöneldiler. Kızıl Ordu erlerinin bulunduğu toplu yerlerde Troçki'nin görünmesi coşkulara neden oldu. Leningrad Teknik Üniversitesi'nde konuşmalar düzenlediler. Bu tür gösteriler şatafatlı dalgalanmalara neden oldu. Örneğin teknik üniversitedeki konuşmayı operatörle, dışarıya taşınmış birikmiş halk ta dinledi ve sık sık konuşmacıyı alkışladı.

- Durumu nasıl yorumluyorsun Glazman?

Glazman tıpkı içsavaşdaki görüntülere yeniden kendini kaptırmışçasına bir süre dalgın dalgın durdu. Evde herkes yatmıştı. Karısı ve iki çocuğu. Zaman çok geçti. Belki de sabaha dönüyordu gece. O zaman Glazman şunları söyledi:

- Bilmiyorum Georgi Vasiliyeviç. Ama işçiler bizi tutmuyorlar. Parti'nin ikiye bölünmesinden korkuyorlar. Hepsinde de n'olursa olsun bu bizim iktidanimızdır düşüncesini açık seçik okuyabiliyorum. Yanıldığımı sanmıyorum Vasiliyeviç. Ama ben yine de Troçki'yle birlikteyim, sonuna dek.

- Neden Glazman?

- Ona alışım Vasiliyeviç. Onun devrimci yöntemlerine alıştım. Yaptıklarını unutamayacak kadar artık ona kaptırdım kendimi. Bir bakıma devrimci geçmişimiz Georgi Vasiliyeviç.

Glazman'a uzun uzun baktım. Durgunluğu yoğunlaşan bir acı gibi tüm yüzüne, tüm yapısına sinmişti. Bir süre sonra:

-Troçki'yi uyarmayı düşünmüyor musun? Dedim.

- Kendi aramızda yaptığımız bir toplantıda **Mraçkovski** yoldaş kendisini apaçık uyardı. Zinovyev'in Leningrad'da sanıldığı gibi kuvvetli olmadığını vurguladı. Ama Troçki, XV. Kongreye dek işbirliğinin sürdürülmesinin kaçınılmaz olduğunu söyledi. Pek te karşı çıkan olmadı kendisine.

Glazman sıkıntısını yüzünden çekip almak istemiş gibi bir süre elini yüzünde dolaştırdıktan sonra:

- Kimse gerçeğin üzerinde dumak istemiyor Vasiliyeviç. Gerçek şu: Şubat Devrimini yaratanlar, Bolşevik Partiyle birlikte Ekim Devriminde görev üstlenenler, iç savaşta en onulmaz savaşımaları omuzlamışlar, bugün yine fabrikalarda, bölgesel sendikalarında yeni devleti kurmanın coşkusu içinde Partilerini göz bebek-

leri gibi herşeyden sakınıyorlar. Partinin bölünmesinin kendi iktidarları için ne gibi acımasız bir tuzak oluşturduğunu çok iyi seziyorlar. Lenin'in öğretisinin Partiyi koruma ve onu herşeye ege-men kılma temel düşüncesini hiçbir zaman akıllarından çıkarmamaya kararlılar. Ancak böylece **kendi iktidarlarını** koruyabileceklerinin bilincindedir Vasiliyev'iç. İç savaş onlara çok şey öğretti. Onların çelik yapıdan oluşan proleterlikleri yanında ben kendimi hala küçük burjuva kalıntılardan iyice temizleyemediğimi çok iyi anladım. Onlar Partileri ve kendi iktidarları adına Troçki'yi de, Zinovyev'i de, Kamanev'le önceki tüm **muhalefetçileri** de gözden çıkarmaya kararlılar. İş onlar için öylesine ciddi. Parti kendilerinin çünkü. Oysa ben bireysel dayanıksızlığımınla Troçki'yle birlikte onun gidebileceği her yere gitmeye zorunluyum.

İşte bu gerçeği fabrikalardaki oylamalarda daha iyi anladım...

Glazman'dan ayrıldığım zaman Moskova sokakları yeni yeni aydınlanmaya başlıyordu. Glazman'la konuşmalarımı böyle günlüğüme aktarmanın bir sakıncası olup olmadığını bilmiyorum. Ama yazmazsam sanki birşeyin gözden kaçmasına neden olacakmışım gibi eve döner dönmez oturup konuştuklarımızı yazdım. Az sonrada elimi yüzümü yıkayıp Savaş Komiserliğine gideceğim..."

..... "İngiltere'deki Genel Grev tam bir fiyaskoyla
..... sonuçlandı. Sendikalistler sonuçta kendi burjuvala-
..... nyla anlaşmayı yeğlediler. Muhalefetin İngiliz Genel Grevine verdiği önem birdenbire kendilerini de küçülterek sö-nüverdi. Gerek Zinovyev, gerek Troçki, gerek Kamanev yaptıkları konuşmalarda genel grevin İngiliz proleteriyasının kesin zaferi ve diktatoryası ile sonuçlanacağı konusundaki görüşlerini enternasyo-nalist düşüncelerinin nasıl gündeme geldiğini göstermesi bakımın-dan bıkip usanmadan vurgulayıp durmuşlardı. Ama şimdi sonuç onların da aleyhine oldu. Muhalefet çevrelerinde derin bir huzur-suzluk izliyorum. 1926 yılının sonunda 27'ye geçerken muhalefet özellikle İngiliz Genel Grevinin anlaşmayla sonuçlanmasıyla ye-nik ve bezgiç..."

1927 Yılıın Genel Olayları :

"Çin olayları hepimizi alt üst etti. Son derece denge değişimlerine uğrayan bir dünyada yaşıyoruz. 1926'da İngiltere'deki genel grev yenilgisi nasıl muhalefetin aleyhine olduysa, Çin olaylarının gözlerden saklanamayan gerçeği de karşıtçıların kabarmasına, gittikçe etkinliğini duyarlatmasına neden oldu. 1927'ye karşıtçı yoldaşların alabildiğine önem verdiklerini biliyorum. 1927, Devrimin 10.yılı. 10.yılın görkemli bir biçimde kutlanması için şimdiden hazırlıklara başlandı bile. 10.yıl, ne yaptıklarımızı neyi yapamadıklarımızı tartışmaktan çok, Merkez Komitesindeki güçlerini sınamalarına yarayacak. Çin olayları birden dengeyi bugünkü Merkez Komitesi yönetiminin aleyhine değiştirdi. Ya da görüntüsü bu olayın.

Çin olaylarının yankısı sürüyor. Çin Elçiliği önünde onbinlerce kişinin katıldığı gösteriyi milis kuvvetleri zorla dağıttılar. Bu gösteriler -açıkça söylenirse bile- bugünkü hükümetin politikasının yerilmesi anlamını taşıyor. Ve de Çin olaylarında Stalin'in politik suçlu olduğu görüşü artık yüksek sesle de mırıldanılmaya başlandı. Olay şu: Çin Komünist Partisi, Sovyet Komünist Partisinin zorlamasıyla, kendi istemi dışında, hatta bu isteme karşı olarak, Komintang'ın burjuva partisi içine yerleşti. Sovyet Komünist Partisinin kesin zorlamasıyla kendi Sovyet kuruluşlarını yasakladı. Kendi Sovyet kuruluşlarını kendisine yasakladı. Tüm gücünü Çan-Kay-Şek'in askeri yönetimi içinde bulundurmakla sınırladı. Çinli komünist yoldaşlara burjuva demokratik devrimi ve ona bağlı olarak tarihsal devrim gerçekleştirilmeden hiçbir eyleme girmeme, hiçbir eylemde bulunulmaması doğrultusunda buyrultular ve yönlendirmeler verildi. Onların bizden başka güvenccekleri hiçbir güçleri yoktu. Bunu hepimiz biliyorduk. Çin proletaryasının Çan-Kay-Şek ve gerici güçler karşısında -bizzat- vereceği bir savaşında ezilmemesi olanaksızdı. Bunu onlar da biliyordu. O nedenle bizi dinlemeye **zorunluydular** Çinli yoldaşlarımız. 1927 yılının Nisanında Çinli komünistlerle yaptığı, resmen gerçekleştirdiği işbirliğini, bir çeşit koalisyonu Stalin yaptığı resmi bir konuşmayla övdü, göklere çıkardı. Bu koalisyona güven duyulması gerektiğini söyledi. **Kolon** salonlarında Stalin yoldaşın yaptığı bu basın toplantısından tam tamına altı gün sonra, bir hafta bile geçmeden üstünden, azgın

militarist Çan-Kay-Şek, Şanghaylı işçileri ve Komünist Partisini kan denizi içinde boğdu. Şimdi kardeş parti son derece zayıflamış bir biçimde, şuraya, buraya dağılmış militanlarının yeniden toplanmaya çalışmasıyla yenilgisinin acısında çırpınıp duruyor.

Sovyetlerdeki öfke gerçekten büyük oldu. Özellikle Kızıl Ordu'da durum zor hazmedildi. Hazmedildi bile denemez. Proletarya yapılan gösterilere şimdiye dek görülmedik ölçüde katıldı. Çinli dostlarımızı, yoldaşlarımızı biz Çan-Kay-Şek'in kanlı kucağına atık korumasız. Bize inandıkları için öldü Şanghaylı binlerce işçi. Sovyetlerini bile kendilerine yasaklamışlardı. Korkunç katliamın gerçekleşmesinden yalnızca altı gün önce Stalin'in bu işbirliğini övmesi onun tam anlamıyla yenilgisi oldu. Artık Stalin'in bir **nas-yonal-reformist** olduğu suçlaması, Leninizmin enternasyonalist niteliğine ihanet ettiği düşüncesi hızla kafalara kazınıyor... Gösteriler Leningrad'a da sıçradı. Leningradlı proletaryanın gösterilere kitlesel olarak katıldığı söylentileri doğruluk kazanıyor..."

..... "XV. Genel Kongrenin bu yılın sonunda mut-
..... laka yapılacağı kesin bir biçimde duyuldu. **Mu-**
..... **halefetin**, genel kongrenin ertelenebileceği varsa-
yımına bir yanıt bu. XV. Kongre, artık -herkesçe çok iyi biliniyor-
tüm köprülerin atılacağı bir kongre olacak. Muhalefet hazırlığını
gittikçe yoğunlaştırıyor. Verilebilen görevleri yapıyorum. Ama
doğrusu işimde çalışmaktan daha mutluyum. Ordunun örgütlen-
mesinde, araç gereç üretiminde birçok sorunla karşı karşıyayız.
Üretimi kesin bir biçimde yeniden canlandırmak zorundayız. Bu
sorunları konuşmak, tartışmak bana birçok olumsuz şeyi unuttu-
duğu için daha çok hoşuma gidiyor. Muhalefetin Leningrad'daki
başarılarından söz ediliyor oysa sürekli. Yirmi bin kişinin eğitim-
den geçirildiği söyleniyor. XV. Kongrede muhalefetin çoğunluğu
elde edeceği söyleniyor. Bu sayıların abartılıp abartılmadığını kes-
tiremiyorum. Glazman yine Leningrad'da..."

..... "Leningrad'dan gelen haberler kaygı verici.
..... Duyduklarım doğruysa "Tanım neler oluyor?" di-
..... ye sormak gerekir. Hiç bolşevikçe olmayan yön-
temlerin uygulandığını görmek bunaltıcı. Artık her iki taraf ta bir-

birine karşı iyice düşman durumda. Leningrad'da muhalefetin Yüksek Teknik Okulunun salonlarında gerçekleştirdiği toplantı artık onların kendilerine karargah olarak toplumun hangi katmanını iyice seçip belirledikleri bakımından bana oldukça ilginç görünüyor. Buradaki toplantılarda Kamenev ve Troçki ikişer saat konuşmuşlar. Leningrad'daki bu şimdiye dek görülmemiş büyüklükteki toplantıdan sonra Merkez Komitesi bir bildiri yayınladı. Bildiriyi okuduğum zaman anlamakta güçlük çektim. Bildiride 'İşçiler, kendi devletlerine karşı girişilen suikastler ve onu hançerlemek isteyenlere karşı, bu gibi toplantıları dağıtmak için gerekirse zor kullanılmaya' çağırıyordu. 1927 yılının ortalarında şimdi, devrimi kutlamaya az bir zaman kala birbirimizin kanını mı dökmeye başlayacağız? İşçileri zor kullanmaya çağırmak ne demek? Parti kendi gücünün dışına taşarak iç savaşa neden olabilecek bir eğilimin içinde nasıl olabilir? Doğrusu anlamakta güçlük çekiyorum..."

..... "Arkadaşlar Merkez Komitesi karar değerlendirilmesini hiç te benim yaptığım gibi yapmadılar. .... Bu değerlendirmede şu sonuca vardıklarını gördüm: Merkez Komitesinin işçileri zor kullanarak gittikçe halkla bütünleşen toplantıları dağıtmasını istemesi, aslında G.P.U. ajanlarının işçi kılıfında toplanıp bir takım girişimlerde bulunmalarını düzenlemekten başka bir şey değildir. Stalin ve onun güdümündeki bugünkü Merkez Komitesi artık kan dökmeye karar vermiştir. Nedeni de ortada. Bu yılın sonunda yapılacak Partinin XV. Genel Kongresinde yenilgiye uğramaları kesin. Ya kongreyi bir bahaneyle yaptırmayacaklardır ya da halkın ve işçilerin üzerine G.P.U. ajanlarını saldırtılıp kan döktürülecek, böylece de yılgınlık yayılmak istenecektir. Öyleyse biz bu oyuna kesin biçimde düşmemeliyiz. Bu nedenle büyük üniteler halinde gerçekleştirilen toplantılara son. Bundan böyle gerek Leningrad, gerek Moskova ve öteki bölgelerdeki toplantılar yine küçük ünitelere dönüştürülerek ev ev gerçekleştirilecek, Parti hücrelerinde eylem birliği oluşturulacaktır..."

..... "Leningrad'da olanları dinledikçe kafamdaki ..... olgular belirginleşeceğine daha da karmaşık bir ..... duruma giriyor. Karşıtçıların tutumlarını doğru dü-

rüsü kavramakta alabildiğince zorluk çekiyorum. Oysa kendimi onlara daha yakın buluyorum. Bir bakıma onlarla birlikteyim de. Dostlarım hep onların arasında.

Ekim Devrimi törenleri hem Leningrad'da hem de Moskova'da aynı ayrı düzenlenmişti. İlk kutlama Leningrad'da yapıldı. Leningrad'daki gösteriler nedeniyle Merkez Komitesi üyeleriyle Sovyet Kurulu'nun bazı üyeleri Leningrad'daki resmi geçit törenlerine katılmak için oraya gittiler. Troçki ile Zinovyev de orada bulunuyorlardı. Anlatılanlar şunlar: 'Törenlerden günlerce önce Troçki ve Zinovyev arabayla kenti bir baştan bir başa tümüyle taramışlar. Kentte olduklarını proletaryaya böylece duyurmuşlar. Leningrad proletaryası, törenlere 24 saat kala iki ünlü liderin kendi aralarında olduğunu böylece öğrenmiş. Törenler başladığında arabaların üzerine kurulu tribünlerdeki Merkez Komitesi ve Tüm Rusya Sovyetleri başkanı önünden halk, işçiler, Kızıl Ordu birlikleri akın akın geçerlerken Troçki'yle Zinovyev'in arabası da yetkilileri selamlamak için tribünlere doğru yaklaşılmaya başlamış. Ama Troçki'yi tanıyan milis kuvvetlerinden bazı unsurlar, Troçki'yle Zinovyev'i aldıkları gibi, daha geride, ikincil, üçüncül derecedeki görevliler için kurulu tribünlere çıkartmışlar. Zinovyev ile Troçki yalnız başlarına o tribünlerde halkı selamlamaya başlayınca da tüm göstericiler akın akın öteki sorumluları bırakarak Troçki ve Zinovyev'in bulunduğu tribüne doğru koşmaya başlamışlar. Resmi yetkililer ise yapayalnız kalıvermişler. Leningrad proletaryası, Zinovyev'le Troçki'nin bulunduğu tribünün önünde Enternasyonalî söylüyor, kasketlerini havaya fırlatıyor, derin bir coşku içinde devrimi kutluyormuş. Resmi tribünlerde kasılıp kalanlar ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Sonuçta hiç beklenmeyen bir şeyi yapmışlar. Özellikle Tüm Rusya Sovyetleri başkanı bulunduğu yeri terk edip Troçki'nin yanına gelmiş. Onun gerisinde, sağında bir yerde durmuş. Sonra onu ötekiler izlemişler. Merkez Komitesi üyelerinin orada hazır bulunanlarının hemen hemen hepsi Troçki'nin yanına geçerek onun yanında halkı selamlamışlar... Leningrad'daki bu gösteriler karşıtçılar için tam anlamıyla bir başarı olmuş. Anlatılanların çoğunun doğru olduğunu, abartılmadığını derin durgunluğu içindeki Glazman da doğruladı, ama daha fazla konuşmak istemediğini sezinledim. 'Herşey bir bakıma yoruma bağlı Vasiliyeviç' dedi. 'Merkez Komitesi

üyeleriyle Tüm Rusya Sovyetleri başkanının buldukları yeri terk ederek Troçki'nin yanında yer aldıkları doğru. Ama ben yine de en doğru yorumun yapıp yapılmadığını çok duru bir biçimde kestiremiyorum. Umanım ki yoldaşlar kendi yorumlarında haklı çıkarlar..' Bu yorumların temeli Kamenev'in büyümlü formülünde yatıyor. Kamenev şöyle diyordu: 'Proletarya bir kez Troçki'yle Zinovyev'i yan yana görsün, bu işe artık siz bitmiş gözüyle bakın' (25).

Dünden bu yana tüm karşıtçı yoldaşlar akın akın Moskova'ya dolmaya başladılar. Moskova'daki gösteriler için hazırlanıyoruz. Ama içim ezik ve yalnız. Soğukkanlı çok kişi Merkez Komitesi kararını anımsatarak bir takım tatsız olayların olmamasını diliyorlar. Dünya burjuvazisinin varlığını ne çabuk unuttuk tanrım..."

26 Ekim 1927:

"Kendi yazdıklarımı görmeseydim, yazdıklarımın kendim tanıdığı olmasaydım, okuduğumda kendi yazdıklarına kendim inanmazdım. Bu kez olanları kendi gözlerimle gördüm ve gördüklerimin tanıklığını yapıyorum.

Devrimin 10.yıl gösterilerinde Moskova'da olaylar oldu. Leningrad'daki gösterilerin kendilerine yönelişinden yüreklenen dostlar Moskova gösterileri için alabildiğine yoğun hazırlıklara başladılar. Moskova'da yapılacak gösteriler, Leningrad'dan daha da önemliydi. Tüm Merkez Komitesi üyeleri bu gösterilerde yerlerini alacaklardı. Yabancı misyonların delegeleri de hemen hemen ilk kez yerlerini almış olacaktı. Muhalefet, asıl, kardeş partilerin tümünün 10.yıl gösterilerine delegasyonlar halinde gelmesine büyük önem veriyordu. Bu nedenle karşıtçılar (muhalefet), gösteri kortejine tüm güçlerini belirleyecek bir gövde gösterisiyle katılma kararı aldılar. Bu nedenle pankartların hazırlanmasına çok önem verildi. Bu pankartlarda karşıtçıların sloganları, neye karşı oldukları en öz biçimde belirtilecekti. Bu sloganların hazırlanmasında özellikle Partiye zarar getirecek, onun bölünmesine neden olabilecekmiş gibi algılandırmalardan kaçınmaya özen gösterilmesine önem verildi. Pankartlarda şunlar yazılıydı:

A) Sağ Sapmayı, Neççileri, Bürokrasiyi Ezeceğiz.

B) Lenin'in Vasiyetinin Açıklanmasını İstiyoruz.

C) Lenin'in Vasiyeti Uygulansın.

D) Oportünizme, Bölücülüğe Karşı Yaşasın Leninist Partinin Birliği.

F) Nasyonal-Reformist Politika Yerine, Dünya Proletaryasının Enternasyonalist Politikası.

G) Tüm Ülkelerin İşçileri Birleşiniz.

Kızıl Alan'ın bir ucunda yer alan kortejin tam orta yerinde Troçki de bu dövizlerin ve kızıl bayrakların arasında arabasıyla geçerek tribünlerdeki Merkez Komitesi üyelerini selamlayacaktı. Biz tribünlerdeki yerimizi aldık. Durumu kaygıyla izliyordum. Resmi giysilerim içinde dürbünle Kızıl Alan'ı taramaya başladım. Önce kaygılanmın boş olduğu duygusuna kapılarak sevindim; daha doğrusu iç bunaltım bir süre yatıştı. Kızıl Alan'ın ucundan gösteriler için kortejler görünmeye başladılar. Resmi geçitin başladığı sırada, aşağı yukarı ilk kortejin öncüleri tribünlere yaklaştığı bir zamanda, alanın öbür ucunda bir karmaşanın başladığını sezinlemekte güçlük çekmedim. Çevremde çok kişi durumun farkında değildi. Onlar kızıl bayraklar altında coşkuyla geçen göstericilere bakmaya başlamışlardı. Dürbünümle karmaşanın arttığı bölgeye baktığımda hemen burnumun ucundaymış gibi olmakta olan olayları izlemeye başladım. Bir aralık korkuyla dürbünü indirdim gördüklerimden. Çoğunluğu gençlerden oluşan göstericiler yerlerde sürükleniyorlardı. Oluşturdukları kortej -anlayabildiğim kadarıyla tam yürüyüşe geçeceği bir zamanda hükümet kuvvetleri duruma müdahale etmişlerdi. Ellerinden pankartları almak istemişlerdi. Gençler ellerindeki pankartları vermek istemiyorlardı. Bunun üzerine kolluk kuvvetlerinin saldırısı başladı. Ama alanın öbür ucundan olayların görünmemesinin sağlamak için belli bir gücün hemen en önde yer alarak gerisinde olmakta olan olayları bir perde gibi sakladığını gördüm. Kuşkusuz ne yabancı misyon şefleri, ne kardeş partilerin delegeleri buldukları yerden durumu göremi-

yorlardı. Ben tribünlerin daha gerisine kaydım. Bulduğum yerden olayları izlemeye başladım. Acımasız bir savaş sürüyordu. Gösteriye karşı özel biçimde hazırlanmış ekipler ellerindeki copları, dipçikleri göstericilerin kafalarına, insan yapısının en duyarlı yerlerine, erkeklerin hayalanna indiriyorlardı. Genç kızların saçlarından tutulup sürüklendiğini gördüm. Ellerinden alınan pankart sopaları bir kağıt parçasıymış gibi insanların kafalarında, vücutlarında parçalanıveriyordu. Sonuçta göstericiler adım adım Troçki'nin bulunduğu otomobilin çevresine doğru gerilemeye başladılar. Yerde kıvranan arkadaşlarına uzanıp onları kurtaramıyorlardı. Yaralı arkadaşlarının kolluk kuvvetlerince karga tulumba götürüldüklerini gördüler. Troçki'nin bulunduğu arabanın çevresinde tam bir savaş başladı. Araba ne ileri, ne de geri gidebiliyordu. Bulduğum yerden kolluk güçlerinin destek kuvvetlerle Troçki'nin çevresinde toplanmaya başlamış göstericileri kuşatmakta olduğunu gördüm. Kuşkusuz onlar durumun henüz farkında değillerdi. Bir milis müfrezesi ise Troçki'nin bulunduğu arabaya doğru önden hızla yanaşmaya başladı. İnsandan oluşan bir duvar yıkıp geçebilmek için tüm gücüyle yüklendi. Ama bu yüklenmesine karşın duvar yıkıp geçemediyse de gerilemedi. Yalnızca duraladı. Arabanın çevresindekiler bir ölüm kalım savaşı veriyorlardı. Dürbünümün merceklelerinde bir genç kızın darmadağın saçları, kanayan ağzıyla göğsünü açıp büyüye büyüye üzerime doğru geldiğini gördüğümde elimde olmadan dürbünü indirdim. Çevremdekilerden ancak bir ikisinin dürbünle benim baktığım bölgeye bakmakta olduklarını gördüm. Ötekiler, yüksek rütbeli subaylar, Kızıl Ordu'nun halk komiserleri hiçbir şey yokmuşçasına önlerinden geçmekte olan coşkulu kortej kollarını selamlıyorlardı. Uzaktaki izlediğim savaşla, buradaki düzenli kutlama töreni arasındaki uçurum başımı döndürdü. Gerçekten oturup soluklanmak istememe karşın yine de dürbünle Kızıl Alan'ın öbür ucuna bakmaya, Lenin'in mozolesinin bulunduğu bölgeyi izlemeye başladığımda şunları gördüm: Milis müfrezesi artık içinde Troçki'nin bulunduğu arabayı tümüyle ele geçirmiştir ve de alanın dışına doğru hızla çekmektedir. Arabanın dipçiklendiğini görüyorum. Hızla uzaklaşılınmaya çalışılan arabanın peşinden insanlar ellerinden birşey alınyormuşçasına hızla koşmaktadırlar. Dürbünümün büyüteçlerinde ağlayanların gözyaşlarını görüp göremediğimi bilemiyorum.

ama bana hep öyle geldi; sanki onların gözyaşlarından dürbünümün mercekleri buğulandı ve ben daha iyi görebilmek için camlarını oğup temizledim. Olayı yakından izleyen yoldaşların o akşam bana anlatıklarına göre, benim dürbünle izlediğim bu milis müfrezesinin görevlileri tümünden zil zuma şarhoştular. 'İçirilmeselerdi bu insanların hiçbirinin, Troçki'nin bulunduğu arabanın çamurluklarına çıkıp böylesine arabayı dipçiklemeleri olanaksızdı'. Evet Troçki'nin arabasının dipçiklendiğini görüyordum. Ama orda değildim; sarhoş oldukları için mi dipçikliyorlardı arabayı? Bu yargının doğruluğuna tanık değilim. Arabanın tüm camları paramparça ediliyordu. Bunu görüyordum. Tüm camları darmadağın edildi. Üstüne çıkmış bir milis görevlisi elindeki silahın dipçiğiyle üst kaportaya darbeler indirmeye başladı. Troçki'yi göremiyordum. Ama Kızıl Ordunun kurucusu, Lenin'in en yakın çalışma arkadaşı Troçki, yanında bir arkadaşıyla birlikte, bu arabanın içinde tüm sakinliğiyle oturuyordu, bunu biliyorum. Arabanın çevresinde artık tüm gösteriler durmuş gibiydi. Ama nasıl olduğunu sezinleyemiyordum da, arada bir, birkaç kişinin birden bir şeyden kurtulmuş gibi darmadağın arabaya koştuklarını, tam ona yetişecekken birdenbire yerlere yuvarlandıklarını görüyordum. Sanırım artık ateş te edilmeye başlanmıştı. İnsanların böyle birdenbire yere yuvarlanmalarını kurşundan başka hiçbirşey sağlayamazdı. Belki de ben öyle sanıyordum. Milis müfreze erlerinden bazılarının zaman zaman eğilip arabanın parçalanmış camsız pencerelerinden içeriye başlarını uzatıp baktıklarını gördüm. Oysa bu kişilerin içeride oturmakta olan Troçki'ye ağza alınmayacak kadar ağır sözcüklere küfrettiklerini daha sonra öğrenecektim. Küfürlerini, Troçki'nin yüzüne tükürüklerini fırlatır gibi fırlatıyorlardı. Araba, alandan uzak bir bölgeye çekildiğinde, müfreze erleri paramparça edilen arabanın çamurluklarından, üstünden bir bir yere atarken, işte tam bu sırada, 'ayakta duramayacak kadar sarhoş' bir itfaiye eri belinden tabancasını çektiği gibi arabaya gelişigüzel ateş etmeye başladı. Elimde olmadan bağırdım. Müfreze birliğinin sorumluları hızla itfaiye erinin üstüne atıldılar elinden tabancasını çekip aldılar. Tüm bu olayların içinde Troçki'nin burnunun bile kanamaması salt bir rastlantı sonucu muydu, yoksa yaşamını güvence altında tutabilmek için -herşeye karşın- özen gösterilmesinin bir sonucu muydu bilmiyorum.

Tüm bunlar yarım saat, belki de en çok kırkbeş dakika içinde olup bitti. Karşıtçılar Kızıl Alan'dan sürülüp atıldılar. Ve devrimin 10.yılında coşkuyla kutlanmaya başlamış gösteriler herşeyi içinde öğüte öğüte gittikçe daha çok kabaran dalgalarla Kızıl Alanı doldura doldura sürüp gitti.

Nedenini pek bilmiyorum, eski yerime dönmeden tribünlerden çıktım. Moskova'nın banliyölerine doğru yürümeye başladım. Zaman zaman tramvaya bindiğimi, kentten uzaklaştıkça uzaklaştığımı anımsıyorum.

Moskova'nın dışında herşey susmuş gibiydi. Özlediğim sessizlik birden eski bir dost gibi kavradı beni. Önce hiçbirşey düşünmeden çimenlere uzandım. Yeniden yeşeren çimenlere... Kışa doğru çimenlerin yeniden yeşerdiğini Urallar'dan biliyordum. Diri yeşillikler güneşin altında pınl pınl bir coşkuyla dalgalanıp duruyordu. Bir süre güneşin ağaçlarda oynayışını izledim. Işıklarıyla oynuyordu. Ağaçların zaman zaman bu oyuna kızdıklarını gördüm. Kaputumu çıkardım. Yakamı çözdüm ve kuş seslerini dinlemeye başladım.

'Törenler sürüyor daha' diye düşündüm. 'Urallar'da da kutlanıyor mu devrimimizin 10.yılı? Kuşkusuz evet. Urallar'daki yoldaşlar bugün olup bitenlerden haberdar olacaklar mı? Olsalardı nasıl karşılardı? Devrimimizin 10. yılında Kızıl Alan'ın bir köşesinde insanlar dipçiklendi, yoldaşlar ilk kez birbirlerine kurşun sıktılar ve Troçki'nin arabası parçalandı, insanlar yerlerde sürüklendi... Şimdi Urallar'da olmak isterdim. Zerdüş'tün sırtında bir dağın çiçek yüklü kokusundan öteki dağın ırmak boylarına erişmek isterdim. Nedenini bilmiyorum, ama Zerdüş'tün sırtında hep en olumlu ve olayların gerçeğini kendime vurgulatabilecek düşünceleri yakalarken hiç zorluk çekmiyordum. Yeniden Urallar'a dönmek istiyorum. Yeniden çalışma kamplarında hiç bir şey düşünmeden yaşamak istiyorum. Burada, Moskova'da boğulacak gibiyim. Yalnızca Urallar'da değil, ama doğuda, Sibiry'a'da, Volga bölgesinde de görev üstlenebilirim... Volga mı?'

Sanki yetişmem gereken birşey varmış gibi hemen kalkıp gindim ve hızlı hızlı yürümeye başladım. Ne kadar zaman yürüdü-

ğünü bilmiyorum. Ama artık Moskova gerimde tümünden gözden yitti. Ve ben demiryolu boyunca hızlı hızlı yürümeye başladım. Yanında Troçki vardı sanki. Kulağımda, anımsayamıyorum ne kadar zaman önce Volga bölgesindeki iç savaşımızda, bizc Mar-kin'i anlatışının öyküsü bir bir, sözcük sözcük kendi metalik sesiy-le yinelenmeye başladı (26):

' Kerenski hükümetince tutuklandım. Çocuklar hiç te memnun değillerdi bu durumdan. Analanna, sızlanan bir dille:

-Peki ama nedir devrim? Diye soruyorlardı. Babamızı arada bir toplama kampına alıp götürmeleri, ikide bir tutukevine atmalarını mı?

Devrimci-demokrasi'nin tutukeviden çıktığımda bu kez liberal bir gazetecinin dul kancısının oturduğu bir burjuva evinin bir bölümünü oturmak için kendimize kiraladık.

Ekim Devrimi hazırlıkları ilerliyordu. Petrograd Sovyeti'nin başkanı oldum. Gün boyu gazetelerde adım geçiyordu. Oturduğumuz evde düşmanlık ve nefret duvarıyla kuşatılıp tutsak edilmiş-tik. Kadınımız Anna Osipovna, ev komitesinden ekmek almak için gittiğinde öteki kadınların çeşitli saldırılarına uğruyordu. Oğlum, okulda, beni anımsatıp alay edebilmek için 'Başkan' diye çağırılıyor, kendisine alaylı bir eziyet uygulanıyordu. Kanım çalıştığı dekoratör işçileri sendikasıdan döndüğünde kapıcıbaşı tarafından sinsi sinsi bakışlarla izleniyordu. Kapıcıbaşının bu sinsi bakışları altında merdivenlere tırmanmak bir işkenceydi kendisi için. Ev sahibimiz de zaman zaman telefon etmede hiç kusur etmiyordu doğrusu; eşyalarını satarak yağmalayıp yağmalamadığımızı yaman merak ediyordu.

Sonunda ev değiştirmeyi düşündük. Ama nereye gidecektik? Kentte tutulmamış boş tek bir bina yoktu. Ne ki durum da gittikçe dayanılmazlaşıyordu.

Ama işte bir güzel günde -gerçekten de çok güzel bir gündesanki biri gelip elinin tersiyle itmiş gibi tüm bu abluka birdenbire ortadan kalkıverdi. Kapıcıbaşı en etkin kiracılarına eksik etmediği se-

lamı kanım işlen döndüğünde kendisine de sunmaya başladı. Ev komitesinde ekmek gecikmeksizin ve korkutup ürkütmeden verilmeye başlandı. Hiç kimse de gürültüyle kapıyı burnumuza çarpmıyordu.

Peki kim sağlamıştı bu sonucu, hangi büyücü?Bu Nikolay Markin'in eseriydi. Ondan söz etmem gerek. Onun sayesinde, Markin'in kollektifliği sayesinde Ekim Devrimi başanya ulaşmıştır.

Markin, Baltık Denzinde topçu criydi ve de bolşevikti. İlk bakişta hemen göze çarpan kişilerden değildi. Görünüşüyle karakterinin en küçük bir ilişkisi yoktu. Ayrıca, son derece yumuşak, son derece içine kapanıktı. Ailemizin kaygılarını omuzladığı zamanda bile ben onun varlığından hiç haberdar değildim. Çocuklanmla tanışmıştı. Smolni Enstitüsünde onlara çay, tereyağlı et suyu vermişti. Şu katı zamanların vermekte bir iyice cimrileştiği kıvancı, sevinci, coşkuyu vermesini bilmişti onlara. Durumumuzun iyi olup olmadığını anlamak için, hiç çaktırmadan bize gelip gidiyordu. Varlığından haberim bile olmuyordu.

Markin, gerek çocuklardan, gerek Anna Osipovna'dan, bize alabildiğine düşman bir kampın içinde yaşamakta olduğumuzu öğrendi. Kapıcıya ve ev komitesi birliğine şöyle bir görünöverdi. Öyle sanıyorum ki tek başına yapmadı bu işi. Bir grup deniz eriyle birlikte göründü onlara. Kendilerine son derece inandırıcı sözcükler bulup çıkarmış olmalı ki çevremizdeki herşey birdenbire değişiverdi. Böylece, Ekim Devriminden önce, eğer deyim yerindeyse, proletarya diktotaryası, önce bizim burjuvaların evinde gerçekleşti. Bu durumu Balıklı bir denizciye, çocuklanmın dostu bir deniz topçu erine borçlu olduğumuzu çok sonraları öğrenecektim.

Bize karşı olan Yürütme Komitesi, gazete sahiplerinden destek görebilir umuduyla Petrograd Sovyeti'nin gazete çıkarmasını yasakladı. Nedeni; Petrograd Sovyeti bolşevikleşmişti. Yeni bir gazete yaratmak gerekiyordu. Markin'e durumu açmalanını söyledim. Ortalıkta görünmedi; ilişkili olduğu bazı yerlere uğradı, tipocularla konuştu ve birkaç gün içinde gazetemiz yayınlanabilir hale geldi. Gazetenin adını Raboçiy Soldat koyduk. Markin gece gündüz yayım redaksiyonunda çalışıyor, herşeyi düzenliyordu.

Ekim Devrimi günleri süresince, bu sağlam yapılı, yağız, hırçın yüzlü kişi en tehlikeli yerlerde, kendisine en gereksinme duyulan saatlerde ortaya çıkıveriyordu. Markin herşeyin iyi gittiğini, kendisine bir gereksinme duyup duymadığını öğrenmek için, ancak işte böyle zamanlarda beni görmeye gelirdi. Edinimi gittikçe bü-yüyordu. Petrograd'da proletarya diktatörlüğünü kurmuştu.

Dışişleri Komiserliğine atandığımda gerekli çalışmayı yürütmenin olanaksızlığı hemen kendini belli etti. Gerek bakanlığın eski yardımcılar, gerek daktilolar, hepsi sabotaja geçmişlerdi. Dolaplar kililidi. Anahtarlar çalışmıyordu. Markin'e başvurdum. Doğrudan eylemin etkinliğini biliyordu. İki ya da üç diplomat 24 saat süreyle tutuklandılar. Ertesi gün Markin Smolni'ye anahtarları getirdiğinde dışişlerine çağırdı beni. Ama Smolni Enstitüsünde devrim için çok daha geniş kapsamlı işler için kalmam gerekiyordu. Bu durumda Markin geçici olarak ve de adı konmadan Dışişleri Komiseri olmuştu. Dışişleri Komiserliğindeki işleyişi kendi anlayış biçimine uygun çözümlendi. Yeni atamaları çelik bir yumruk gibi inerek gerçekleştirdi. Üst düzeydeki diplomatlarla, hinoğlu hin diplomatların hepsini kovdu komiserlikten. Şansölyeliği yenden kendine göre örgütledi. Diplomatik valizlerle yapılan kaçakçılıktan sağlanan tüm gelirleri engelleyerek hepsine el koydurttu. Gizli belgelerin en aydınlatıcılarından bir seçme yaparak kendi sorumluluğu altında, kendi notlarıyla bir broşür halinde yayınladı. Markin'in akademik bir ünü yoktu. Kusursuz yazı bile yazamazdı. Ama düşlüğü dip notları önceden kestirilemeyecek ölçüde şaşırtıcı idi. Markin bütünüyle iyi bir konumdaydı ve de üstelik diplomat olarak çivilerini iyi çakıyordu. Baron von Kuhlmann ve Kont Chizerin'in, Brest-Litovsk'ta Markin'in broşürünün sarı yaprakları üzerine aç gözle nasıl atılacaklarını daha sonra görecektim.

Ve sonra iç savaş başladı. Markin çok sayıdaki gedikleri kapamakla uğraşıyordu. Doğuda, oldukça uzakta, proletarya diktatoryasını kurmak için savaşıyordu. Volga üzerindeki bir filotilloya komanda ediyordu. Düşmanı kovmuştu oradan. Özellikle çok tehlikeli bir bölgede olduğunu öğrendiğim zaman bu bana artık alışık bir haber gibi geldiğinden umursamadım bile. Ama son saati çalmıştı Markin'in. **Ka ma** üzerinde düşman mermisi Nikolay Georgiyeviç Mar-

kin'e yetişmişti. Sağlam denizci bacaklarının üzerine yıktı onu. Ölü-
münü bildiren telgrafı aldığımda granitten bir kolonun önüme yığıl-
dığını görür gibi oldum. Çocukların küçük masası üzerinde fotoğrafı
duruyordu. Uçuşan denizci giysileri içinde, beresiyle öylece...

- Çocuklar, çocuklar, Markin'i öldürmüşler.

Karşımda birdenbire acıyla kasılı, sararıvermiş iki yüz... Niko-
lay, eşit koşullar içinde ilişki kurmuştu çocuklarımla. Onlara ni-
yetlerini yaşamının gizlerini açıklamada sakınca görmüyordu. Ser-
yoja'ya -ki o sıralarda daha dokuz yaşında ya var ya yoktu- uzun
süreden beri sevdiği bir kadından söz etmişti. Kadın terk etmişti
kendisini. Bu yüzden içine kapkara bir sıkıntının çöreklenip kalı-
verdiğini söylemişti Seryoja'ya. Seryoja gözyaşları içinde, kaygılı
bir fısıltıyla Markin'in bu gizini anasına aktarmıştı.

Çocuklarımıza ruhunun gizlemlerini açıklayabilecek kadar on-
ları kendine eşit gören bu sevecen dost, aynı biçimde yaman bir
deniz kurdu, gerçek bir devrimci, ancak öykülerde rastlanabilecek
kadar mükemmel ama gerçek bir kahramandı. Bize bakanlığın
dehlizlerinde karabina ve rovelver kullanmayı öğreten bu Markin
gerçekten ölmüş olabilir miydi? Gerçekten...?

Gecenin sakinliğinde iki küçük vücut yorganın altında titreşip
durdular uzun süre. Yalnızca anaları, avuntusuz hiçkınıkları işitti
çocukların...' "

***

" Neden dümdüz bu demiryolu? Hiç çukurdan çıkamayacak ka-
dar dümdüz... Moskova insana hep yürüme duygusu verecek ka-
dar düz... Ah, bir Babuşkin'e ulaşabilsem... Oradan biliyorum, Vol-
ga'ya ulaşacağım. Ve Volga beni Sviyaz'a aktaracak, biliyorum.
Orada Markin'le buluşacağım Markin'in beni beklediğini biliyo-
rum. Moskova'da gördüklerimi anlatacağım ona. Ne denli acı olur-
sa olsun, ne denli dayanılmaz bir bunalıcılıkta olursa olsun, Mos-
kova'da 10.yıl törenlerinde gördüklerimi, bir bir, ne noksan, ne de
fazla, olduğu gibi...aktaracağım Markin'e... Ama önce Babuşkin'e
ulaşmalıyım. Bu demiryolu boyunca hiç dumaksızın böyle gider-

sem Babuşkin'e iki ya da üç saat sonra ulaşacağım demektir. Babuşkin'de hiç konaklamayacağım. Ne zaman ki onu da gerimde bırakacağım, işte o zaman Moskova'dan tümüyle çıktığıma Moskova'dan kurtulduğuma inanacağım. Öyle bir yerde konaklayacağım ki elimi yüzümü buz gibi sularla yuğup kendimi kendimde ayıktırdıktan sonra yorgunluğumu, beni bıraktığım yerde bekleyen dostları düşleyerek giderceğim.

'10.yılında proletarya devrimimizin, birbirimize kurşun şıktık Markin... Troçki Kızıl Alan'da tartaklandı. İnsanlar yerlerde sürüklendi. Troçki'nin' arabası paramparça edildi Markin... Sağ olmasan bile bunu duyduğunu biliyorum. Devrim bir nabız gibi atıyor mezarlarınızda...Ölü değilsin ki Markin... Nasıl ölebilirsin? Ölülüğün nasıl kanıtlanabilir, kalıtsal iletişimle devrimci yaşamına proleterlerin, örnekleserek böylesine geçtikten sonra? Volga'ya filotillomuzu indiren sen değil misin?

Kaçakları Volga üzerindeki gemiden sana inanmış bir avuç bolşevik militanla birlikte indirip onları savaşa süren kim? Sevdiği kadın kendisini terk ettiği için sıkıntısı kapkara bir duman gibi yüreğine çöreklenip oturan kim? Çocuklara bu sevgisini açabilecek kadar kendi kendinde yalın bir çocuksu temizlikte kalabilmiş kim Markin? Sen... Seni öyle özledim ki....'

Urallar'daki çalışma kamplarını birlikte denetlediğimiz atım Zerdüşt te beni bekliyor, biliyorum. Ayrılmadan önce yanaklarından öpmüştüm onun. Bakışlarında yutkundduğu derin susukluk içinde bana şöyle seslendi:

'Atla sırtıma Georgi Vasiliyeviç. Burada yapacağımız işler bitmedi daha. Sen çalışmayı, atı ve dağları seviyorsun. Bir de benim sırtımda kendi yalnızlığıyla yoğrula yoğrula gezmeyi. Haydi Vasiliyeviç, kaldır bak başını Urallar nasıl yemyeşil kesmişler. Şimdi oraları öyle sessiz, öyle büyük, öyle yunup yıkanmış ki... birazcık avlanmak bile seni kendine getirir. Moskova dümdüz Georgi. Orada atların sırtında dolaşılmaz...Hadi Georgi Vasiliyeviç atla sırtıma...'

' Geliyorum Zerdüşt... Urallar'da şimdi çam ağaçlarının koku-

suna bu mevsimde yeniden nane, kekik, dağ çiçekleri yüklenmeye başlamıştır. Derin derin çekmezsem bu kokuyu ciğerlerime, sanki öleceğim Zerdüşt... gerçekten... inan bana...

Seninle Svıyaz'a inmek istiyorum. Orada küçük bir istasyon var. O küçük istasyonun hemen gerisinde yine küçük bir tepe var. O tepede biz 10 yıl önce 27 yoldaşımızı şimdi topladığımız, yüzüne türküdüğümüz, arabasına kurşun sıkığımız Troçki yoldaşın kesin emriyle kurşuna dizmiştik...

Babuşkin'e bir ulaşabilsem...Ama nedenini, beni neyin engelleyeceğini de kestiremiyorum; yine de işte böyle Moskova dışında, oradan hem uzakta, hem ilerde, hem de sanırım geride bıraktıklarına, Markin'e ulaştırabilmek için... avazım çıktığı kadar bağırarak koşuyorum demiryolu boyunca...

- Markininnn, neredesin Markininnn?' "

***

16 Kasım 1927.....

" Yoffe intihar etti. Yoffe'nin intihar ettiğini olaydan birkaç saat sonra öğrendim. Yoffe'nin intihar ettiğinden başka yazacak şey yok. Ama Yoffe intihar etti. Ah, sahi, cenazesi kalabalıktı, gerçekten çok kalabalıktı. İşçiler vardı. Devrimin bu unutulmaz adını omuzlarında bir yere doğru götürüyorlardı. İşçiler..."

ÖNEMLİ BİR TOPLANTI

- **Troçki** ne yapığını sanıyor? Neyin savaşımını verdiğini sanıyor söyler misiniz bana? İşe nereden başladık, nereye geldik Nikitiç Smimov? Partinin XV.Genel Kongresine şunun şurasında ya bir ay ya da çok çok bir buçuk ay gibi kısa bir zaman kalmışken parti dışı tüm bu soytarıca gösteriler de neyin nesi? Amerika'da mı sanıyor kendini Troçki? Başkan mı seçilecek yoksa? Biz onu destekleyenler de Wilson'ın seçim kampanyasında mı sanıyoruz yoksa kendimizi? Kitlelere karşı gösteriler yapmak, kitleleri peşine takmak, pankartlarla halkın arasında dolaşmak, gösteri tribünlerine kumazca düzenlenmiş daleverelerle fırlayıp halkın duygularını gıdıklamak, belirsiz ve anlamsız bir coşkuya kendini kaptırıp gitmek... Nedir bunlar Nikitiç Smimov? Sokak kahramanlığını ne zamandan beri parti kolektifliğine yeğler olduk? Taraftarlarını sokaklarda dövdürtüp sürükletmek, kendini hakaretlere uğratmak, tüm bunların bizi nereye götürdüğünü sanıyoruz? Bu yöntemler bizim yöntemlerimiz mi Nikitiç Smimov? Partinin yazgısını, Partiyi proletaryanın devrimci istemlerine uygun doğrultuda diri tutabilmenin, yıktığımız, gerimizde bıraktığımız bir dünyanın soytarının soytansı yöntemleriyle nasıl sağlanabileceğini düşleyebiliriz? Bolşevikler, bolşevik yöntemleri unutulursa, ellerinde başka hangi yöntem kalır ki onunla dünyayı değiştirebilecekleri savını belirginleştirebilsinler? Söyler misin bana Nikitiç Smimov..? Hadi artık, hadi, herşeyi apaçık konuşma zamanı geldi".

Konuşan **Mraçkovski**. Özenle dinliyorum onu. Mraçkovski'yi izlemekten tat alıyorum. Bunu anlatmak zor. İç savaşın XII. Ordusunun Halk Komiseri. En çetin savaşların içinde ordusuyla, subaylarıyla, erleriyle eşsiz edimler elde ede ede bugüne ulaştılar. Şimdi **karşıtıcılardan** yana en ağırlıklı kadroları oluşturuyorlar. Denebilir ki Troçkicilerin bir bakıma asıl ağırlığını Mraçkovski ve Smir-

nov'un ekipleri oluşturuyor. Bu kadroların içinde Ekim Devrimi öncesinde, devrim sürecinde, iç savaşın kanlı boğuşmasında en kilit noktalarda olan, herkesçe bilinen, sevilen bolşevikler yer alıyor.

Mraçkovski konuşmasını sürdürüyor:

- Dinleyin beni dostlar. Son Moskova olaylarından sonra aklımızı başımıza toplayıp yöntemimizi değiştirip değiştirmede kararlı davranıp davranamayacağımızı şimdiden kestiremem. Bundan da önemlisi, böyle bir gereksinme kendini hepimize kabul ettirmiş bile olsa bunda geç kalıp kalmadığımızı da bilemem. Ama kesin bir yargıya varmamız gerek. Böyle bir yargı bugün olmasa bile ileride bize ışık tutabilir. Bizden sonraki kuşağın bolşevik savaşımında onu edinimli kılabilir. O nedenle bir bakıma ben hiçbir şeyin öyle artık iş işten geçmiş olduğu görüşünde de değilim. XV. Genel Kongreye çok kısa bir zaman kalmış olmasına rağmen...

Tüm bu nedenlerle ben savımı apaçık ortaya koyuyorum: Troçki'nin yöntemiyle hiçbir yere gidilemez. Gidilse gidilse kesin bir yenilgiye gidilir. Ve belki de çoğumuzun içine sindirmekte zorluk çekeceği bir gerçeği apaçık söylemekte yarar var. Lenin'in kendisi olmadan Troçki leninist olacak güçte değil. Lenin sağken bile o güçte olmadığını bir çok kez göstermiştir. Bu gerçeği tartışmalıyız. Kanıtlarımı getirmeliyim size.

- Bazı yanlışlıkların olduğu kuşkusuz, Mraçkovski yoldaş. Çoğu kez Troçki'nin arkadaşlarına danışmadan ilkesiz siyasetler geliştirdiği bir gerçek. Ama sonucu senin gibi kaskatı yargılamıyorum.

- Peki Nikitiç Smirnov yoldaş... önce seninle benim kendi aramızda anlaşmamız gerek. Neydi yola çıkışımızın amacı? Neden Troçki'den yana ağırlığımızı koymaya karar verdik. Birçok şeyin iyi gitmediğini biliyorduk. Troçki'nin birçok sorunda, özellikle X. Kongredeki davranışlarından ve tutumundan bu yana Partiyle olan ilişkilerinde bolşevik olmayan davranışları, noksanlıkları, fazlalıkları olduğunu biliyorduk. Ama yine de onunla birlikte bir savaşım verme kararı aldık. Troçki'yle birlikte neye karşı bir savaşım: Partideki menşevikleşmeye karşı bir savaşım. Neyle: Bolşevik ilkele-ri ölümsüzleştirerek. Öyle değil mi?

- Yalnızca biz değil Mraçkovski, tüm yoldaşlarımız bu amaçla yola çıktılar. Bolşevik ilkeleri sürekli kılabilmek, bu ilkelerin dünya proletaryası ile kucaklaşmasını sağlamak için **semyorka** olayına karşı tavır aldılar. Bu nedenle bale resitallerinde gevşememeyi, sıcak koltuklarda tembelleşmemeyi, resmi giysilerin içinde boğulup kalmamak için yalın bir savaş içinde bulunmayı yeğlediler...

- Daha da somutlaştırmak gerek söylediklerini Nikitiç Smimov: Menşevikleşmenin şampiyonları olarak görmüyor muyduk Zinov'yev'le Kamenev'i? Lenin'in Pravda'da makaleler yazmasını engelleyen kimdi? Kamenev ve Stalin değil mi? Kerenski'nin Geçici Hükümetinin desteklenmesinin en doğru ve en akılcı yol olduğunu söyleyenler onlar değil mi? Savaştan yana, batı burjuvazisinin yanında yer almamız gerektiğini yazan makalelerin altında kimin imzası vardı Smimov? Kamenev'in değil mi? Merkez Komitesi silahlı ayaklanma kararını aldığı zaman bunu bir basın toplantısıyla duyuran kimdi? Zinov'yev-Kamenev ikilisi değil mi? Lenin bizim gözümüzde Bolşevizmin savaşımını kendi ülkemizde ölümsüzleştirerek başarıya ulaştırmıştı. Onun zamanında burjuvaziyle uzlaşma olanağı bulamayanlar, o öldükten sonra bu uzlaşmacılıklarını dünya burjuvazisiyle uyumlaştırma yolunu seçiyorlardı. Semyorkayı oluşturanlar onlar değil miydi Smimov yoldaş? Uzlaşmacılığın temelinde yatan menşevikleşmeye karşı çıktığı için bizler Troçki'yi Stalin-Zinov'yev-Kamenev üçlüsüne karşı destekledik. Ama şimdi durum alabildiğine değişik... Şimdi Smimov, kendimizi aklamak için değil, olaylara gerçek netliğiyle kesin bir saptamada bulunabilmek için şunları anımsatmama izin ver: XIV. Kongreden önce, anımsayacağın gibi, semyorkayı oluşturan üçlü arasında bir çözülme söz konusu oldu. O zaman yeni ilişkiler oluşturmak gündeme geldiğinde Troçki'ye "Bloklaşma yok" dediğimi çok iyi bilirsin. "Stalin bizi aldatır böyle bir bloklaşmada. Zinov'yev'se sonuçta bırakıp kaçır" (27). Biz kendimiz bir bloktuk. Bolşevik blok. Bolşevizmin ilkeleri çevresinde savaşım vermiş, dencyimden geçmiş militanlar... Ama n'oldü Smimov? XIV. Kongreden sonra Stalin'den ayrılan Zinov'yev'le Kamenev Troçki'nin koluna giriverdiler. Bunu engellemedik. Hem de herşeyi bile bile. Stalin kendisinden beklenmeyen bir açıklıkla, kendisinden ayrılan Zinov'yev'le Kamenev hakkında Troçki'nin önünde şu açıklamayı onun gözünün içine ba-

karak yaptığı halde. Bu konuşmayı bir kez daha anımsatıyorum. İşte Stalin'in XIV. Kongrede yaptığı açıklama (28):

" Merkez Komitesindeki görüş ayrılıklarımız yoldaş Troçki'yi ne yapacağımızı saptamak konusundaki tartışmalarımızla başladı. 1924 yılının sonuydu. Leningrad topluluğu yoldaş Troçki'nin Partiden atılmasını önerdi. Merkez Komitesi çoğunluğu bu öneriye karşı çıktı. Ve biz sonuçta Leningradlı yoldaşlarımızdan önerilerindeki Partiden çıkarma görüşünü geri aldırabildik. Bir süre sonra Leningradlı yoldaşlarımız Kamenev yoldaşın desteğiyle bu kez, Troçki'nin Politik-bürodan doğrudan atılmasını önerdiler. Bu öneriye de karşı çıktık. Çünkü biz bu adam harcama politikasının bir takım büyük sakıncaları da beraberinde getireceğini biliyoruz. Adam harcama yöntemi bulaşıcı bir hastalık gibi salgına dönüşebilir. Bugün birini sürersiniz Partiden, yann onu bir başkası izler. Ertesi gün onu bir üçüncüsü...ve sonuçta kim kalır Partide?"

Şimdi dostlar size artık sormamda yarar var. Hangi ilke Troçki'yi kendisini Partiden, Politik-bürodan atma önerileri getiren, bu önerilerinde ayak direyen Zinovyev'le Kamenev'in koluna 2 ay sonra katarak bu ikiliyle ortak politika izlemeye zorlamıştır? Eleştirilerimize, uyanlarımıza kulak asmadan kendisini, kendisinin düşmanlarıyla işbirliğine zorlayan nedir? Hangi amaca ulaştıracak taktik gereksinimdir bu? Söyleyiniz.

Toplantıda olanların yüzüne bakıyorum zaman zaman. Özellikle Mraçkovski'nin karnesinin semaverden dağıttığı çaylara yönelirken... Bu sade kadınının öylesine yalın bir içtenliği var ki tüm proleterler gibi onun ruhunda kirli olan, küçük olan, bayağı olan hiçbir şey barınmaz. Toplantıda sanırım 12 ya da 15 kişi kadanz. Aramızda Pyatakov'un da olup olmadığını şimdi çok iyi anımsayamıyorum. Ne ki Mraçkovski'nin yönlendirdiği soruyu, orada bulunup bulunmadığını tam kestiremediğim halde sanki Pyatakov yanıtlamış gibi geliyor bana.

- Yoldaş Mraçkovski, bu soruyu yönlendirmekte haklısın. Ama unutmamak gereken bir şey var. Geçen yıl bu yıl değildir. Kaldı ki Lenin de politik yaşamında bir çok zigzaglar çizmiştir. Politik davranışın sonucudur bu...

-Ah dostum o zaman bunu bana somut örneğiyle göstermelisin. Yalnız vereceğin örneğe özen gösternen gerekir yoldaş. Lenin usta bir taktisyendi. Almanya'dan geçerken bile Alman kurmayına bu taktik dehasının sonucunu pek pahalıya ödetti. Lenin hiçbir zaman kendisiyle birlikte olanlara göre siyaset düzenlemedi. Leninle birlikte olanlar ona göre siyaset düzenlemek zorunda kalırlardı. Oysa Troçki, 1926'nın nisanından beri artık kendisini bir solukta Partiden atmak isteyen Kamenev ve Zinovyev'e göre siyaset düzenliyor. Moskova gösterileri, teorik derinleşme seminerleri ve o ünlü Leningrad gösterileri hep bu siyasetten kaynaklanıyor...

Mraçkovski nedenini kavrayamadığım bir biçimde önce ayağa kalktı. Herkese bir baktı ve sonra şunları söyledi:

- Önerim şu, kesin ve açık olarak: Troçki'den kopmalıyız. Partide kalmayı yeğlemeliyiz.

İlk yanıt İvan Smirmov'dan geldi:

- XV. Genel Kongrede kesinkes yenileceğimizin kanıtları neler Mraçkovski yoldaş?"

- Biliyorum, herkes XV. Genel Kongrede Zinovyev-Kamenev-Troçki üçlüsünün bu kez kesin yengi kazanacağını sanıyor. Ama durum bunun tam karşıtı. Kongreye iki ay gibi kısa bir zaman kala bu gerçeği iyi saptamayı öneriyorum. Bize yalan söyleniyor yoldaşlar. Bize yalan söylendiğini size tanıklayacağım. Yoldaş Glazman'a bu konuda bazı sorular sormama izin verin.

Herkes Glazman'a döndü. Bu sakın, son derece durgun ama yılmak, usanmak bilmeden çalışan bolşevik yoldaş tüm bakışların kendisine döndüğünü duyarlayınca o kıpırtısız dünyası içinde birden kıpkırmızı kesildi. Bir iki dostunun hayret dolu bakışlarıyla karşılaşınca bu kez ne yapacağını bilemez bir biçimde Mraçkovski'ye dönüp baktı.

- Glazman yoldaşı içinizde tanımayan yok yoldaşlar. Bunu şunun için söylüyorum. Troçki'nin öteki ikiliyle karşıtçı çalışmalarını yoğunlaştırdığı tüm eylemleri hepimizden çok adım adım izlemiştir Glazman. Bıkıp usanmadan Troçki'nin emirlerini yerine

geliiren bir yoldaşımızdır. Gerçeğin bize yansıtıldığı gibi olmadığını sayısal değerlendirmelerle bize yansıtacaktır yoldaşımız.

Glazman cebinden çıkardığı iki katlı bir kağıdı açarak aldığı notları ayağa kalkmadan şöylece okudu:

- Yoldaşlar, dedi -beni bile şaşırtan bir kendi denetimi içinde titremeden kalarak- Zinovyev-Troçki-Kamenev yoldaşların ortaklaşa geliştirdikleri eylemlerde, Troçki'nin bir çeşit sekreteri gibi görev alarak yakından izlediğim çalışmaların sayısal değerlendirmelerini aşağıda veriyorum (29):

Tartışmalara Moskova'da 53.208 yoldaşımız katıldı. Bu tartışmaları Kamenev yoldaş büyük bir başarıyla örgütledi. Bunu açıkça belirtmek gerekir. Ama tartışmalara katılan 53.208 yoldaşımızdan 52.950'si Merkez Komitesinin politikasını onayladılar. Bu doğrultuda oylarını kullandılar. Karşıtçılara Moskova örgütünden çıkan oy sayısı yalnızca 75'tir.

Leningrad'daki çalışmalara gelince. Buradaki çalışmalara hepinizin bildiği gibi büyük bir ağırlık verdik. Oradaki çalışmaları da yoldaş Zinovyev örgütlüyordu. En önde gelen yoldaşlarımızdan 153 kişi gerek teoride derinleşme toplantılarına, gerek Parti hücrelerindeki çalışmalara doğrudan katıldılar. Bu çalışmalar sonucunda -söylenildiğinin zıddı ki, söylenen sayısal değer 20 bin kişidir- tam tamına 34.354 Partili yoldaş katıldı. Tartışmalara doğrudan katılan bu yoldaşlarımızdan 33.729'u Merkez Komitesinin politikasını destekleme yönünde, yalnızca 325 yoldaşımızda bizim doğrultumuzda oylarını kullandılar.

Gerek Zinovyev'in sekreteryası, gerek biz, çalışmalarımızın ortak sonucunu genellemde şöyle saptadık: Şu anda Partimizin 730 bin 862 üyesi var. Bunların 724.066'sinin bugünkü Merkez Komitesinin politikasını onaylayacakları, fakat yalnız 4120'sinin bizim doğrultumuzda yer alacağı belirlendi. 2676 yoldaşımızın da henüz kararsız oldukları kesin bir biçimde saptanabildi (30).

Glazman sustu. Kağıtları ne yapacağını bilmez bir biçimde

Mraçkovski yoldaşa uzattı. Mraçkovski:

- Glazman'a soru sormak isteyen var mı? Dedi.

Kim olduğunu anımsayamadığım yoldaşlardan biri:

- Yoldaş, diye soru yöneltti Glazman'a, bu sayısal değerlendirmelerden karşıtçı liderlerin bilgisi var mı?

- Var. Diye yanıtladı Glazman...

- Peki bu gerçeğe rağmen karşıtçı yöntemlerini değiştirmemeyi nasıl yorumluyorsun?

- Ben ya da biz, yoldaş, işin tekniğiyle uğraşyoruz. Liderler çok kez bu teknik göstergelerin ötesinde hedefler belirleyebilirler...

- Böyle bir hedeflemenin söz konusu olabileceği varsayımım düşündüğüne göre, bu sayıları neden yoldaş Mraçkovski'ye ulaştırmak gereğini duydun yoldaş?

Sorunun ne anlama geldiğini kestirmemek olanaksızdı. Glazman yutkúnarak şunları söyledi:

- Troçki'ye saygısızlık yapmak, onun bilgisi dışında girişimlerde bulunmak aklımın köşesinden geçmedi. Ya da bir gizi ona karşı kullanmaları için.. bunun gibi bir şey ya da. Ama bu sayısal göstergelerin sizin tarafınızdan da bilinmesinde yarar gördüm...

- Neden?

-Size söylememekle, belki şöyle düşündüm; ben yeterince uyarıcı olamıyorum. Belki de yoldaşlar daha kesin bir biçimde Troçki yoldaşı uyabilirler. Bunun da en çok ona ve devrimci bolşeviklere yararı dokunur...

Mraçkovski, İvan Nikitiç Smimov'a yöneldi:

- Yoldaş Smimov, Glazman yoldaşa bu tür soruların geliştirilip sorulmasından yana mısın, yoksa karşı mısın?

- Karşıyım, dedi Smimov. Yoldaşımızı hepimiz yeterince tanıyoruz...

Sanırım Glazman'ı ince bir biçimde eleştirmeye kalkan dostumuz "Bir sorum daha var" gibi bir biçimde yeniden yönelmek istediye de Nikitiç Smirmov'un duraklatmasıyla geriledi. Glazman'ın kendisine bakışlarını gördüm bir süre sonra. Diri bir acının içinde yumuşacıktı bakışları.

Mračkovski konuşmasını şöyle sürdürdü:

- Önerimi yineliyorum. Bu önerimin üzerinde tartışma açılmasını istiyorum. Ben kanıtlarımı getirmeliyim. Önerim şu. Troçkinin üçlü karşıtçı eyleminden kesinkes kopmalıyız. Partide kalmayı yeğlemeliyiz. Zamana gereksinimimiz var. Troçki bize danışmadan geliştirdiği eylemlerle Partiden artık iyice koptu. Troçki bireysel girişimlerinden kendini hiçbir zaman kurtaramayacak. Ama bizim terkedilmiş bolşevik yöntemleri Partide yeniden canlandırmak için Partiden soyutlanmamaya, Partide kalmaya gereksinmemiz var. Oysa Stalin-Buharin ikilisi bizi Partiden kazıyabilmek için son derece ciddi çalışmalar gerçekleştiriyorlar. Alanlarda nümayiş yapanlar, Parti içinde nasıl yalnızlaştıklarını bir türlü görmek istemiyorlar. XV. Kongrede yoldaşlar Troçki-Kamenev-Zinovyev Partiden atılacaklardır. Kesin yenilgileri olacaktır bu onlann. Ama asıl bizim ve Parti için önemli olan şey şu: Özellikle Troçkici olduğumuz gerekçesiyle biz de bölücülükle suçlanıp Partiden sürüleceğiz. Troçkinin dev görüntüsü ve de Partiden sürülmesinin yaratacağı olaylar karşısında bizim Partiden sürülmemizin adı bile edilmeyecektir.

Yoldaşlar, Stalin'in asıl istediği bu. Gerçek bolşevikleri sürmek. Rabkrin edimleriyle iyice gözü açılmış Gürcünün Partiyi tümüyle ele geçirebilmesi için biz bolşeviklerden bir iyice kurtulması gerek. Troçki'yle oynamasının nedeni bu. Ona vurulurken Partinin asıl bolşevik militanları kanıtlanacaktır. Kendimizi bundan kurtarmalıyız. Parti için savaşım vermeliyiz. Kişiler için değil.

Kesin olarak tartışma açılmasını öneriyorum. Önerimin tartışılmasını istiyorum. Bu işin şakaya gelir yanı yok yoldaşlar. Partiden atıldığımız an G.P.U. ajanlarının önüne atılmış birer av gibi yitip gideceğimizi göz önünde bulundurmak zorundayız. Parti bir resta-

uration dönemi yaşamamak için bu çabalarımıza gerek duyacaktır. Bu bizim sorumluluğumuzdur. Kişileri mi yoksa Partiyi mi yediğimizi kanıtlayamazsak, gücümüzün buna yetip yetmediğini anlayamazsak en azından bundan sonraki savaşım için şimdiden iyi ya da kötü bir sınav verip vermeyeceğimizi saptama olanağını buluruz...

Tartışmanın en azından buna yaran dokunacak. O yüzden oylama yapılmasını öneriyorum.

***

"L.D. * böylece çalışma arkadaşlarından yoksun bırakıldı.(...) Kibar ve alçak gönüllü Glazman intihara iildi. Sermuks ve Poznanski sürgüne gönderildiler."

N. İ. Sedova**

"Anıları'ndan"

Oylama, tartışma açılması kararı doğrultusunda sonuçlandı. O zaman Mraçkovski yoldaş ayağa kalktı ve şunları söyledi. Sözlerini bitirinceye dek te hiç oturmadı. Herkes kendisini tüm dikkatle dinledi. Tüm Partice ve tüm bolşeviklerce sevilip sayılan Troçkici liderlerden Nikitiç Smimov ve Mraçkovski'nin bu sonuncusunun suçlamaları, tıpkı bir savaşın kurmay heyetinde bulunan sorumlularca, harita üzerinde incelenirmiş gibi dikkatle dinlendi, soluk almadan izlendi.

Kendi isteği doğrultusunda alınan karardan sonraki derin sessizlik içinde Mraçkovski işte o zaman aynen şunları söyledi:

- Troçki'nin sözleriyle başlıyorum konuşmama: "Şimdi zaman onurumuzla ölmek zamanı değil; gerekli olan bizim son zaferi kazanmamız zamanıdır" (31). Bu son zaferi bizim kazanabilmemiz için Troçki'yi burada iyice yorumlamak, yeniden ele almak zorundayız. Bunda geç kaldığımız söylenebilir. Ama kesin net bir yargı için zaman hiçbir zaman geçmemiştir. İşimin zor olduğunu biliyo-

*- L.D.: Lev Davidoviç Bronştayn, Troçki.

** - N. İ. Sedova: Troçki'nin karısı.

rum. Kiminle nereye gittiğimizi artık iyice saptarken, dün kendisi için canımızı vermekten çekinmeyeceğimiz bir insanı bugün suçlar duruma gelmenin ettten, sinirden yaratılmış bireyler için kolay olmadığını da kabul ediyorum. Kendimi de bundan soyutlayamayacağımı düşünmenizi isterim.

Ama görevimiz herşeyden kutsaldır. Biz, şimdiye değil, geleceğe karşı yüklendiğimiz sorumluluğu düşünürsek üstlendiğimiz militan görevin altından kolayca kalkabiliriz. Size göstereceğim belgelere benim kadar özen gösteriniz. Yargılamanızı ona göre yapınız. Sorunu Troçki-Stalin sorunu biçiminden, bu yanılısamadan çıkarıp, gelecek kuşaklara sorunu asil kendi yapısıyla en doğru biçimde yani menşevik-bolşevik savaşımı biçiminde aktarabilmeyi ancak böyle başarabiliriz. Bu yanılısamadan gelecek kuşakları kurtarmak zorundayız. Bolşevizmin ilkelerini, Leninizmi bu tartışmaların sapmacılığından kurtarabilmek için bugün, bizim işin başındayken tavır almamızın çok büyük önemi vardır.

IX. ve X. Kongrelerde Troçki'nin yanılığını sergilemek istemiyorum. Bu yanılığın bize ve partiye neye palladığını şimdi daha iyi kavnyoruz. Ama o kongrelerde Troçki'nin iyice beliren bir eğilimine özen göstermediğimizi, bu eğilimi gözden kaçırdığımızı da kendi kendimize açıkça söylemeliyiz. Ekonominin yönlendirilmesinde sendikalar mı, yoksa Parti mi yönlendirici olmalıdır tartışmalarına, Troçki yine, tıpkı bugünkü gibi bize hiç danışmadan dalıp gitmiş, bugün karşısında bulunduğu Buharin ile işbirliğine geçmişti. Ama asıl sorun şuydu: Aralık 1921'de yayınladığı "Sendikaların İşlevi Ve Görevleri" adlı broşürle tartışmaları Parti dışına taşıyarak sorumsuz ama işçiden yana kraldan çok kralcı kesilen Osinski, Saprnov, Maksimovski gibilerinin desteğini kazanmaya çalışıyordu. Bu Parti dışı işçi demagoglarının ortak yönünü yoldaşlarımıza anımsatmaya gerek var mı? Hepsi de Brest-Litovsk Antlaşmasının kesinkes düşmanı değiller miydi? Parti onlarla işbirliği içine girmiş sosyalist-devrimcilerin sol kanadıyla amansız bir uğraş vermek zorunda kalmamış mıydı? Troçki tartışmaları Parti dışına taşınırken onların yayınlarından büyük bir destek görmüyor muydu? Bunu gözden kaçırdığımızı, Troçki'nin bu bolşevik olmayan yönteme kendini kaptırdığını zamanında yeterince uya-

nıkça saptayamadığımızı söylemeliyiz. Neki o zaman iç savaştan yeni çıkmıştık, henüz iç savaşın dumanı tüten acıları içinde ekonomik savaşın katı boğuşumu içine dalmıştık...gibi özürler sürebiliriz kendimiz için. Ama şimdi daha iyi anlıyoruz ki, n'olur'sa olsun bir bolşevik tümüyle dikkatli ve uyanık olmak zorundadır. Bize düşman herşeyin bizi kendisinde teslim almasını önlemek için...

Ama olay geçtikten bir yıl sonra Lenin yoldaş Troçki'ye Merkez Komitesindeki üyeliği dışında Partiyi ele geçiren **semyorkaya** karşı bir savaşım vermek için yardımcılığını önerdi. Bunu bana kendisi, kendi belgeleyerek vermiştir (32). Neden Lenin bir yıl önce kendisine karşı savaşım verdiği Troçki'yi yardımcılığına önermiştir.? Bunu araştırmak şimdi gerekmez. Ama onu vasiyetinde de belirttiği gibi her zaman "Merkez Komitesinin en yetenekli" üyesi olarak gördüğü için... Onu bolşevik yöntemlere daha bir iyice alıştırmak için...Belki de şimdiye dek bilmediğiniz bu belgeyi şimdi size okuyorum, Troçki'nin kendi ağzından size aktarıyorum:

"Lenin bana;' (...) Yardımcım olmanız kaçınılmaz bir zorunluluk' dedi. 'Kadro olarak yeniden toparlanmamız bugünkü durumumuzun gereği'.

O zaman Savaş Halk Komiserliğindeki çalışmalarında bürokratik yapının nasıl canımı sıktığını anımsattım kendisine. Lenin:

- İyi ya işte bu yapıyı sarsabilirsiniz, dedi canlı bir biçimde vurgulayıp benim bir dönem kullandığım anlatım biçimini bana anımsatarak.

Yalnızca devlet bürokratizmi için değil, ama Partideki bürokratik yapı için de aynı görüşü taşıdığımı söyleyerek yanıtladım kendisini. Benim gözümde tüm güçlükler, iki aygıtın yapısından ve Parti sekreteryasının oluşturduğu bir hiyerarşi çevresinde etkin kişilerin bu iki aygıttaki karşılıklı ortaklığından kaynaklanıyordu(..)

Lenin bir an düşündükten sonra sorunu yalın bir biçimde ortaya koydu:

- Böylece siz yalnızca devlet bürokratizmine karşı bir savaşım değil, ama Merkez Komitesinin örgüt bürosuna karşı da bir savaş açılmasını öneriyorsunuz.

Beklemediğim bir şey olduğu için gülmeye başladım. Merkez Komitesi örgüt bürosu Stalin'in elleri içindeydi.

-Sorunun böyle konduğunu düşünelim, dedim.

Lenin soruna gerçek biçimini verişimizden memnun:

- Öyle, diye sürdürdü konuşmasını, sizinle birlikte olmayı öneriyorum. Genelde bürokratizme özelde örgütlenme bürosuna karşı.

- Dürüst bir kişiyle dürüst bir birlik oluşturmak insanın gururunu okşar, dedim.(...)

Lenin örgüt sorunu konusunda düşünmemi önerdi. Merkez Komitesi yanında, bürokratizme karşı savaştıkları bir komisyon kurulmasını öğütledi. İkimiz de bu komisyonda görev alacaktık. Temelde bu komisyon, bürokratizmin bel kemiği Stalinci fraksiyonun parçalanıp yıkılmasına hizmet eden bir levye görevi üstlenecekti. Ve benim Lenin'in yerine geçmemin Parti içindeki koşulları hazırlayacaktı. Lenin'in kafasından Halk Komiserleri Konsey Başkanlığı koltuğuna kendisinden sonra oturmam geçiyordu".

Mraçkovski belgeyi Smimov'a uzattı. Herkes soluk almadan kendisini dinliyordu. Kendi içimizdeki gizleri yeni yeni keşfetmenin merakı içindeydik. Mraçkovski bu merakı hiç sömürmeden, hep aynı amaca yönelik kesin bir yalınlıkta konuşmasını sürdürdü:

- Yoldaşlar. Lenin yoldaş Troçki'ye bu teklifte bulunmazdan bir süre önce hastalığının ilk uyansını almıştı. Bir süre önce küçük bir kriz, küçük bir baygınlık geçirmişti. Ünlü Alman doktoru Klemperer Stalin yoldaşın üstelemesiyle getirilmişti. Klemperer'in verdiği raporda Lenin yoldaşın rahatsızlığının aşırı çalışmadan kaynaklandığı söyleniyordu. Gerçekten de Partimizin kurucusu, liderimiz Lenin tam tamına 16 saat hiç aralık vermeden sürekli çalışıyordu. Bu nedenle sürmenaj olduğu konusunda ünlü Alman doktoru düşüncesinde üsteliyordu. Kesin bir dinlenmeyi salık verdi. Vucudundaki ağrılarıysa, Fanya Kaplan'ın sıkığı kurşunların henüz vucudundan çıkarılmamasına bağlıyordu. Oysa Lenin durumu kavramakta gecikmedi. Sorunu, kendi sağlığından çok Partinin

gelecekteki yönetiminin ne olacağı biçiminde yorumladığından Troçki'ye yukandaki teklifte bulunuyordu. Gerçekten de Troçki'ye destek sağlayarak kendisinden sonra yerine onun geçmesini istiyordu. Her zaman Parti ile birlikte oluşumu gerçekleştiren Lenin bu nedenle Troçki'nin önce kendisine yardımcı olarak görev almasını istemiştir. Bununla da yetinmemiştir. Merkez Komitesine paralel bir komisyonun kurulmasını ve bu komisyonda kendisiyle birlikte Troçki'nin görev üstlenmesini istemiştir. Bu komisyonun kurulmasını Troçki'den istemiştir. Böyle bir komisyonun kurulmasıyla Troçki'yi görevlendirmiştir. Bu komisyonun amacını da belirlemiştir. Temelde bürokratizmin bel kemiğini oluşturan Stalinci fraksiyona karşı, özelde kendisinin yerine geçmesi için Partide gerekli koşulların hazırlanması için birlikte savaşım vermek.

Lenin yoldaş böyle bir düzenlemeyle Troçki'nin Partideki egemenliğinin genişlemesine, yoğunlaşmasına omuz vermek istiyordu. Ama şimdi hepimize soruyorum. Bu komisyon oluşturulmuş mudur? Oluşturmayı bırakınız, Troçki böyle bir komisyonun oluşturulması için ne gibi çalışmalar yapmıştır? Oysa bu komisyon bir **Rabkrin** deneyimi kadar etkin nitelikler taşıyordu. Rabkrin deneyiminde Lenin yoldaş görev almamıştı. Oysa şimdi gerek devlet bürokratizmine, gerekse Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu bürokratizmine karşı verilecek savaşımında kendisi de Troçkiyle birlikte görev almak ve böyle bir savaşımında ona omuz vermek istiyordu. Böyle bir komisyonun kurulması için Lenin yoldaşın tek başına eyleme geçmeye ne yeterince zamanı vardı, ne de çalışmalarından başını kaldırıp da ayıracak zamanı. Devletin ve Partinin tüm işlerini hasta yatağında, yine gecesini gündüzüne kata kata çalışarak sürdürüyordu. Bu konuda kendisine rapor hazırlaması, girişimlerinin hangi yönde geliştiğini belirtmesi gerekense Troçki'ydi. Ve Troçki buna rağmen hiçbir şey, ama gerçekten yoldaşlar hiçbir şey yapmıyordu. Bırakın böyle bir girişimi Lenin'in devlet aygıtında ve devlet yönetiminde yapılan bir takım yanlışlıklara karşı çıkışını bile desteklemekten kaçınıyordu. Bunu da belgelemek isterim:

Eylül 1922'de yoldaş Lenin sağlığını yeniden kazanmış gibi bir görünüm içindeydi. Oysa işin yalnızca basit bir sürmenaj olmadığı beyin damarlarındaki kan pıhtılaşmasının öldürücü etkisiyle karşı

karşıya kalındığını belirten ikinci krize yalnızca iki buçuk ay gibi kısa bir zaman vardı. Lenin'in beyin damarının çatladığını ortaya koyan olay tam anlamıyla 13 Aralık 1922'de ortaya çıkmıştır. Ve o zaman artık ölümcül sayrılığın nasıl amansızca eline düştüğü kesin bir biçimde anlaşılmıştır. Oysa liderimiz Lenin bunu daha ilk belirtisinde sezinlemiş ve elini alabildiğine çabuktutmak istemiştir.

İşte tam bu günlerde, nisbeten iyileştiği, yatağından kalkıp artık bürosuna kadar gelebildiği günlerde, devlet monopolünü tehlikeye düşüren bir kararın Merkez Komitesinden çıktığını öğrendi. Merkez Komitesinden çıkan bu yanlış ve alabildiğine sakat karara karşı yalnızca Troçki yoldaş karşı oy kullanmıştı. Troçki'nin sonradan işbirliği içinde bulunacağı semyorkanın ağır topları Zinovyev ve Kamenev de Stalin'in doğrultusunda, dış ticarete devlet monopolünü dinamitleyen bu karara olumlu oy vermişlerdi. Dosyayı getirip, dosya üzerinde tüm özeniyle eğilip incelemeye koyulduğu bir sırada, işte tam bu sırada hastalık ikinci sinyalinin amansız bir biçimde verdi. Beyindeki kan pıhtılaşmasının, beyine kan gitmediğinin anlaşıldığı dönem yoldaşlar, işte bu dönem oldu.

Doktorların mutlak, kesin dinlenme önerilerine karşı Lenin yoldaş dış ticaret dosyası üzerindeki çalışmalarını aralıksız sürdürmeye çalışıyordu. Bu konuda olağanüstü çaba gösterdiğinin tanıkları var. Ve bir yandan da Merkez Komitesinde tek karşı oy ve bir bakıma da tek doğru yönde oy kullanmış bulunan Troçki'yi de bu çabalarna çekebilmek, onun yardımıyla bu yanlış kararın geri aldırabilmek için uğraşıyordu. Troçki, karara karşı oy kullanmakla yetinmiş ardını izlememişti. Tıpkı yoldaşlar, Merkez Komitesine paralel bir komisyon kurulması konusundaki Lenin yoldaşın önerisini yapayalnız bıraktığı gibi.

Lenin, ölümcül hastalığının soluk aldırılmaz acımasızlığında mihlanıp kaldığı yatağında uğraşa didine, Merkez Komitesi üyeleriyle doktorların yaşağına karşı koyarak devlet monopolünü tehlikeye atan kararın geri aldırılmayı başarabildi yine de. Bunu anladığı gün 21 Aralık 1922'de Troçkiye şu pusulayı gönderdi kıvançla(33):

" Yoldaş Troçki;

Hiç tetiği çekmeden, yalnızca basit bir manevrayla durum kazanıldı. Kenara çekilmemenizi ve saldırınızı sürdürmenizi öneriyorum size".

" Tetiği hiç çekmeden..." ha?

Kendi insanüstü uğraşısını böylesine görev anlayışı içinde değerlendiren bir ahlaksal öğretiyi ancak bolşevik ilkelerde bulabiliriz işte. "Hiç tetiği çekmeden..." ha?

Vc Troçki'ye " kenara çekilmemeyi öneriyorum..." deyişteki dramı kaç kişi, tüm olgularıyla yeterince kavrayıp değerlendirebilir? Onu hasta yatağında yalnız bırakmanın sorumsuzluğunu yeterince kim bugünkü yöneticilerin hepsinin yüzüne çarpıp söyleyebilir? Proletaryanın kendi iktidarını alması konusunda kendisini bir zamanlar yalnız bırakmış olanlar, şimdi onu yeni yönlendirmelerinde, yeni savaşımalarında hasta yatağında, yapayalnız bırakıyorlardı. Onu tabulaştırıp övgüler düzmenin ikiyüzlülüğüne, onun düşüncelerinde, savaşında bu iki yüzlülüğün gittikçe kabuklaşmasına yeterince kim karşı çıkabilir? Bizler...henüz Partideki biz bolşevikler.

Mračkovski birden kendisini kaptırduğu duygusallığına kendisi öfkelenmiş gibi durdu. Elini yüzünde bir süre gezdirdikten sonra:

- Bağışlayın yoldaşlar, dedi... Son söylemem gerekenleri şimdiden söyledim. Oysa belki de çoğunuz bu eleştiriye henüz hazır değilsiniz. Ben soğukkanlı bir biçimde tartışmamızı belgelemeliyim.

Size Troçki'nin nasıl bolşevik olmayan yöntemlerle Parti dışı oluşumlara daha çok kulak kabarttığıнын bir başka örneğini yine bana kendisinin anlattığı biçimde, kendi ağzından aktarmalıyım:

Uluslar sorununun nasıl Lenin yoldaşı üzdüğünü hepimiz bilirsiniz. Uluslar sorununun temel yapısındaki görüş ayrılıklarının teorik yansımaları, nasıl kaynaklandığını, hangi aşamaları geçirdiğini burada ele alıp sorunu bir başka yöne çevirmek istemiyorum. O sorun artık tarihsel niteliğiyle gelecek kuşakların tartışmasında gündemde olacaktır. Ben burada Troçki'nin davranışını belgelemek istiyorum. Kendisiyle işbirliği yaptığımız, bolşevik ilkeleri

kendisiyle birlikte savunacağımızı sandığımız yoldaş Troçki'nin.. İşte Troçki'nin kendi ağzından kendini yargılayan belgesi (34):

" 1923 Martının ilk günlerindeydik. Lenin Yargıçlar Enstitüsünün büyük saraydaki odasında yatağa düşmüş yatıyordu. İkinci kriz yaklaşıyordu. -Troçki yoldaş buna ikinci kriz diyor. Klemperer'in ilk getirildiği dönemdeki belirtiyi gözden kaçınıyor. Çok önemli değil- Ben de bir kaç haftadır lumbago rahatsızlığından yaktaktan çıkamıyordum.(...) 5 Martta Lenin adresime şu pusulayı gönderdi:

" Sevgili Yoldaş Troçki;

Parti Merkez Komitesinde Gürcistan sorununu savunmayı üstünüze almanızı sizden rica ediyorum. Bu iş, Stalin ve Çerşinski'nin bugün başımıza ördüğü bir çoraptır. Ben onların yansızlığına güvenmiyorum. Tam tersi, tümüyle güvencemi yitirdim onlara. Bu sorunun savunulmasını üzerinize alırsanız rahat edeceğim. Şu ya da bu nedenle kabul etmezseniz tüm dosyayı bana geri gönderiniz. Bundan, bu olayın size uygun düşmediği sonucunu çıkaracağım.

Yoldaşça selamların en iyi dilekleriyle
Lenin"

Şimdi dostlar, XII.Kongre yaklaşıyordu. Lenin bu kongrede kesin bir savaşım vermek ve Partiyi gerek devlet aygıtındaki bürokratizme, gerek Partideki yapısal bozukluklara karşı kesin bir biçimde uyanıp silkebilmek için hasta yatağında canını dişine takmış savaşım veriyordu. Ve tam bu sırada başlı başına bir sorun olan uluslar sorunuyla ön sırada savaşım verebilmek, bu sorunu kökünden çözümlenebilmek için Troçki'den, kendisine bir yardımcı gibi görmek istediği Troçki'den yardım istiyordu. "Dosyayı inceleseydin rahat olacağını" söylüyordu apaçık. Lenin yoldaşın kendisine yolladığı bu dosya n'oldu? Bu dosyadaki bilgiler doğrultusunda Troçki sorunu Merkez Komitesinde yeniden ele alıp canlandırdı mı? Bu konuda Partide gerekli savaşımı vermek için hangi uğraşlarda bulundu? İçinizde bileniniz varsa beni yanıt amaladır.

Bunların hiçbiri olmadı yoldaşlar. Ve uluslar sorunu sonuçta

Troçki'nin edilgenliğiyle Stalin-Kamenev-Zinovyev'in istediği doğrultuda çözümlendi. Troçki'nin Kamenev nezdindeki girişimleri hiçbir şeyi açıklamaz. Buna benzer girişimlerin hiçbir şeyi kurtarmayacağını Troçki'nin kendisi de biliyordu sanırım. X. Kongrede "Sendikaların İşlevi" konusunda, Lenin olmasaydı, neredeyse Partiyi hallaç pamuğu gibi atacak olan Troçki, uluslar sorununa, hiç te buna benzer bir kapsamda hazırlanmadan, dosyayı rafa kaldırmayı yeğliyor ve Lenin'i yine her zaman olduğu gibi, menşevikleşmeye yüz tutmuşlar karşısında yapayalnız bırakıyordu. Bu savı kesin bir biçimde kanıtlayarak ileri sürüyorum işte.

O zaman soruyu şöyle sormak gerekir özetleyerek:

Lenin kendisine bir komisyon oluşturmayı önermiştir. Bu komisyonda birlikte çalışarak devlet ve parti bürokratizmine karşı savaşım vereceklerini söylemiştir. Lenin kendisine apaçık yardımcılığını sunmuştur. Kendisinden "Kenarda durmamasını, savaşımını sürdürmesini" istemiştir. Uluslar sorununda dosyayı incelemesini istemiştir. XII.Kongrede köklü bir savaşım verebilmek için tüm hazırlıklarını hastalığına rağmen yürütmeye çalışırken, tüm bu uğraşlar içinde Troçki Lenin'den neden uzak durmayı yeğlemiş ve onunla birlikteymiş gibi görünmekten kaçınmıştır...?

XII.Kongreye Lenin bildiğiniz gibi derin hastalığından kalkıp gelememiştir. Tüm bunları kendisine sordum; sorun şuydu yoldaşlar: "Niçin Lenin'in bunca üstelemelerine karşı onun yardımcılığını alıp Partide onun yerine geçmek için onun çizdiği yolda kararlı bir biçimde yürümediniz..?" Yanıtını aktarıyorum yoldaşlar (35):

" 1923 Yılıının başında (Lenin'le) Merkez Komitesine karşı ortak eylemimiz gerçekleşebilseydi kuşkusuz zafere ulaşacaktık. Daha da ötesi, XII.Kongre arifesinde (Lenin-Troçki) blok esprisi içinde Stalinci bürokratizme karşı hareket etseydim Lenin'in yardımı olmadan da zafere erişeceğime kuşum yoktu. Hangi ölçülerde sürekliliğini sağlayabilirdi bu zafer, o ayrı bir sorun.(...)

Lenin'in ulusal sorun konusundaki mektupları, tıpkı vasiyeti gibi hiç kimsece bilinmiyordu. Girişimim parti ve devlet içinde

Lenin'in yerini almak için bir savaşım olarak yorumlanabilir, daha doğrusu böyle gösterilebilirdi. Böylesine bir varsayımı düşündükçe ecel terleri döküyordum.(...) Parti, Lenin ve Troçki'nin devrimin geleceği için birlikte savaşım verdiklerini, bunun hasta Lenin'in yerine Troçki'nin geçmesi olmadığını anlar mıydı?"

Şaşırdım. "Parti anlar mıydı?" diyor. Bu yanıtta ortaya çıkan tek gerçek şudur, kaç kez okursanız okuyunuz, soruna bir ordan, bir burdan, bir o açıdan, bir bu açıdan nasıl yaklaşırsanız yaklaşınız, yargılamanızın yapısı değişmeyecektir:

Troçki Lenin'in yerine geçmek için verilecek savaşımı temelde kişisel bir savaşım olarak görmektedir ve bunun böyle, tıpkı kendisinin gördüğü gibi görüneceğinden kaygılanmaktadır. İşte bu kişisel kaygıyla tüm komisyon sorununu, Halk Komiserleri Konseyi başkanlık yardımcılığını, ulusal sorunu, hepsini hepsini, devlet ve parti bürokratizmine karşı verilecek savaşımı, partinin böylesine ağırlıklı sorunlarını böylesine cılız ve bireysel bir kaygıyla elinin tersiyle itmekte, Lenin'i yalnız, yapayalnız bırakabilmektedir...

Mraçkovski susamış gibi bir süre yutkundu. Hiç kuşkusuz Mraçkovski nasıl bir suçlama getirdiğinin, daha doğrusu bu ağır suçlamalar silsilesinin nasıl kendisine sorumluluk yükleyen bir iş olduğunun bilincindeydi. Hepimize dikilen bakışlarının koyu karanlığından bunu daha iyi anladım. Sanki birşeyleri gizlemek, saklamak istemişcesine koyu, karanlık bir duman göz çukurlarına gelip oturmuştu. Yeniden konuşmaya başladığında kederi artık bu kez tüm sözcüklerinde, ses tonunda kendini ele veriyordu. Ve Mraçkovski'yi hiç kimse bugüne dek böylesine kederli görmemişti.

- Kaldı ki dostlar, ben bana verilen yanıtta bu bahanenin de doğru olduğunu sanmıyorum. Ayrıntılarda dolaştığımı, dedikodu cu bir kadın gibi şuna buna takıldığımı söylemeyin bana ama soruma yanıt verin. Lenin öldüğünde neden kalkıp da gelmedi cenaze törenine? Ölümün arasından onca gün geçmesine karşın niçin yoktu? Herkes te apaçık biliyor ki aynı gün bildirdiler kendisine ölümü. Niçin Kızıl Ordunun şefi bir uçağa atlayıp yetişmedi cenazeye? Tatile çıktığı Tiflis'in Suhum kentinde kılı bile kıpırdamadan

nasıl durabildi? Bu ayrıntıları sormama izin verin. Bunlar bir insanın kişiliğini yaklaşımlarını bize açıklayan ip uçlarıdır. Neden Krupskaya'ya bir baş sağlığı telgrafı bile çekmedi? Oysa derin acısı içinde Lenin'in kızı Krupskayanın Lenin'in ölümünden sonra yazdığı ilk mektup Troçki'yedir. Ölümünün ikinci veya üçüncü günü Krupskaya, Suhum'a gönderdiği mektupta Lenin'in son dakikalarını kendisine bir bir anlatıyordu. Ona kendisinin bir kitabını nasıl baş ucunda okuduğunu, Lenin'in nasıl sorular yönlendirdiğini bildiriyordu, avuntusuz acısı içinde...

Moskova'ya dönmeyen Troçki Tiflis'te kendisi için yapılan "Lenin-Troçki" gösterilerine katılmakta hiç bir sakınca görmüyordu ama. Bu toplantılarda kendi taraftarlarına, Lenin'inkinden de büyük, onun yanında asılı duran kendi portresini indirtme gereksinimini de duymuyordu. N'olursa olsun, Partimizin yasal Merkez Komitesine karşı derin bir saygısızlık değil midir bu? Lenin'in mirasına konmaktan ya da böyleymiş gibi görünmekten, düşününce eccl terleri döktüğünü söyleyen Troçki, onun ölümünden daha bir hafta geçmeden kendisi için yapılan gösterilere neden karşı çıkmıyordu? Söyleyin neden? Nesi samimi, hangi düşüncesi içten bu adamın?

Mraçkovski yeniden duraladı. Sonra şunları söyledi:

- Tüm bunların bir tek nedeni vardı yoldaşlar. O gün göremediğimiz bu nedeni bugün iyi kavramak zorundayız. Troçki tanrısal susukluğu içinde Lenin'in Vasiyetinin açılmasını ve okunmasını bekliyordu. Böylece Lenin'den sonra kendisinin yerine kimin geçeceğinin belirleneceğine kesinkes inanıyordu. Merkez Komitesi üyelerini baskı altında tutabilmek için de Tiflis'te ve öteki yörelerde kendisi için gösteriler yapılmasına ses çıkarmıyor, bu gösterileri dürtüklüyordu bile kumazca. Merkez Komitesinde Lenin'in Vasiyetini okuyanların gerçeği öğrenir öğrenmez Stalin'i etkilerindeki taşı silker gibi silkip kendisine koşacaklarına inandırmıştı kendisini. Düşlerinde, Moskova'dan yola çıkan Parti ve bazı Merkez Komitesi üyelerinin Suhum'dan kendisini alıp Halk Komiserliği Konseyinin başkanlık koltuğuna oturtmak için yola çıktıklarını görüyor olmalıydı. Eh, Kızıl Orduyu da hesaba katmak zorunda olanlar için başka çıkar bir yol da pek yoktu doğrusu. İşte bu nedenle sfenks

susukluğunu yırtıp ta Krupskaya'ya bir "Başsağlığı" telgrafi bile çekmekten kaçınıyordu; tıpkı Lenin'in cenaze töreninde bulunmaktan kaçındığı gibi. Çünkü Lenin'in ve de eşinin son zamanlarda bazı Merkez Komitesi üyeleriyle başının hoş olmadığını biliyordu. Stalin'in Krupskaya'ya, Lenin yoldaşın sağlığı konusundaki bir tartışmada "Gerekirse Lenin yoldaşın bakımını Parti, kollektif bir yöntem uygulayarak sizden alabilir" (36) dediğini de duymuştu. Bu nedenlerle hiç kimseyle sürtüşmeden, hiçbir şeye karışmadan, kirlenmemiş elleriyle Halk Komiserliği Konseyi başkanlığını teslim almayı kendisi için kolaylaştırmak istiyordu. Ve işte bunun için Suhum'da bekleyip durdu. Ama işler hiç te beklediği gibi olmadı.

Mraçkovski artık sözlerinin sonuna geldiğini belirtip özetle şunları söyledi:

- Yoldaşlar, hiçbirimizin kişilerin peşinden koşmadığımızı biliyorum. Böyle birşeyi anınsatmaktan kesinlikle kaçınırım. Gelecek kuşaklara sorumluluğumuzu unutamayız. Onlara yalan yanlış bir Stalin-Troçki savaşımının yanılmalarnı miras olarak bırakamayız. Bolşevizmin ilkelerini, daha işin başındayken, kaynakta suyu bulandırmadan duru, ölümsüz bir biçimde onlara aktarabilmeliyiz. Şimdiden dünyanın eyleminin ikiye bölünmeye başladığını görmüyor muyuz?

Fransız Komünist Partisi'nde olanları duymadınız mı? Partideki en gözde militanların yalan yanlış partiden atıldıklarının tanığı değil miyiz? Enternasyonaldeki çalkantı gittikçe büyümüyor mu? Şanghaylı kardeşlerimizin kanları kurumadı daha militarist, gerici general Çan-Kay-Şek'in ellerinde... Dünyayı değiştirmek için yola çıktığımızı ne çabuk unuttuk. Biz, dünyayı değiştirmek için önce kendi ülkesini değiştirmek zorunda olan, ama bunun için buna zorunlu olan ilk bolşevikler değil miyiz? Bizim ilkemizin temelini, kendini yenileyerek insanoğlunun köleliğine sürekli karşı çıkmak, bu savaşımı kendini kendinde aşarak örgütlemek temellendirmez mi? Şimdi biz öteki ülkelerdeki işçi yoldaşlarımıza ve partilere daha çok sorumlu değil miyiz? Çünkü onların burjuvaları bizdeki deneyimi gördükten sonra daha bir akıllandılar. Burada kendi başlarına gelen, kendi ülkelerinde kendi başlarına da gelmesin diye, bizim devrimimizin deneyiminden aklın almayacağı bir biçimde

onlar da yararlanmaktadırlar. Şimdi başka ülkelerdeki bolşevik kardeşlerimiz daha zor koşullar içinde. Onlar hem bizi desteklemek, hem bizi ayakta tutmak, hem de kendi savaşımını sürdürmek gibi iki önemli, birbirinden ayrılmaz görevle karşı karşıyalar. Biz n'apıyoruz onlar için peki? Hem onlara, hem kendimize, hem gelecek kuşaklara Stalin-Troçki savaşımının yanılığını, bölücülüğünü aktarmaktan başka ciddi olarak neyle uğraşıp didiniyoruz?

Biz bu savaşımında derlenip toplanmazsak gelecek kuşaklar daha çok Şanghaylı işçi kardeşlerimizin ve Çinli partimizin yazgısını yaşayacak demektir.

Biliyorum yoldaşlar, çok zor birşey önerdiğimi biliyorum. Ama X. Kongreden beri artık hiç te bolşevik olmadığını kanıtlayan Troçki'yle birlikte yürüyemeyiz. Lenin sağken bunun farkında değildik. Ama Lenin'sizlik karşımızdakilerin eski, uzlaşmacı menşevikliklerini, Troçki'nin bolşevik yöntemleri karvrayamadığını tüm açıklığıyla çinlçiplak göz önüne sermiştir. Troçki'yle menşevikleşmeye karşı savaşım veremeyeceğimizi artık anlamalıyız. Bunun geç olduğunu söylemeyin bana. İvan Smimov benden sonra konuşacak, bunda geç kaldığımızı söyleyecek ama bir gerçek diyalektik bütünlüğüyle kavrandığı zaman, ne zaman kavranmış olursa olsun hiçbir zaman geç kalınmış sayılmaz dostlar...

Glazman'ın raporuna kulak kabartınız. XV. Kongreden Troçki-Zinovyev-Kamenev kesin olarak yenik çıkacaklardır. Tek sağlanılabildiğimiz yer Urallar bölgesi. Zinovyev Leningrad'da, Kamenev Moskova'da kendi örgütü içinde yenik düşmüşken genel kongrede nasıl bir taktikle, nasıl bir ustalıkla şimdiden besbelli oyların yönünü değiştirebileceklerdir? Olanaksız. Troçki, onlarla birlikte ilkesiz-tutarsız ve bolşevik olmayan yöntemlere artık hastalık derecesinde kendini kaptırdığından onlarla birlikte yıkılıp gidecektir. Bu baylar Partiyle çalışmaktan çok sokak gösterilerine, görkemli karşılamalara, kasılıp durmalara daha çok önem verdiler. Sokak göstericilerini, öğrencileri dürtükleyenleri Parti kendi yapısında bu XV. Kongreyle dışlayacaktır. Buna kesin gözüyle bakabiliriz. Açıkçası Parti için, bugünkü merkez yönetimi için de en sağlıklı, en akıllıca yol budur. Stalin'in yerinde olsam hiçbirimizi

tutmam Partide. Stalin eskaza bizi Partiden atmazsa çok büyük bir budalalık yapmış olur. Ama hiç kimse Stalin'in böyle bir budala olmadığını bilir. Rabkrin ediniminin onu nasıl olgunlaştırdığım anımsayın. Partiden atıldığımız zaman işte o zaman kişisel dramlarımız başlayacak. Biz hep Partiyle düşündük, Partiyle soluk aldık. Partiden atılınca sudan çıkmış balık gibi tüm solunumumuz kesilecek yoldaşlar. Şimdi kendi aramızda toplanabiliyoruz. Çünkü Partiliyiz. Ama yarı kendi aramızda anılarımızı yinelemek için şöyle toplansak bile G.P.Ü. ajanlarıncaya yasa dışı toplantılar düzenlemekle suçlanacağız. Savaşımızı sürdürmek bir yana doğru dürüst birer Sovyet yurttaşı olarak bile yaşamakta zorluklarla karşılaşacağız.

Bolşevik ilkeleri Partide kalarak sürdürebilmek için Troçki'den kopmalıyız. Bu işin şakaya geliri yanı yok yoldaşlar. Stalin'in asıl istediği bizi Partiden atmak. Çünkü biz Partinin omurgasmdayız daha. Onunla kemikleşmişiz. Troçki'nin koparacağı gürültüyle bizi unutturup kapı dışarı etme tuzağına düşmemeliyiz. Troçki'den kopuşumuzu ya da onunla işbirliği içinde olmadığımızı duyurmanın yolunu şöyle düşündüm. Hepimiz açık imzalarımızla bir bildiri yayınlayıp Troçki-Zinovyev-Kamanev üçlüsünün bolşevik olmayan yöntemlerle geliştirdikleri muhalefeti desteklemediğimizi, bu yöntemlere kesinkes karşı olduğumuzu duyurmalıyız. Sokak gösterileriyle, kışkırtmalarla hiçbir yere gidilemeyeceğini vurgulamalıyız. Bunun Partiyi bölmek isteyenlerin işine geldiğini söylemeliyiz. Bolşevik ve leninist ilkelerde birleştiğimiz blokun bu olduğunu belirtmeliyiz. Kumaz Gürcü bunu yutar mı, yutmaz mı bilmiyorum ama, başka hiçbir çıkış yolumuzun kalmadığı da bir gerçek.

Bunu yapmalıyız. Gelecek adına yapmalıyız. Bizi -şimdiki koşulları, dar, küçük kafaların değerlendirmesiyle- ikiyüzlülükle, bırakıp kaçmakla, arkadan vurmakla, devrime ihanetle suçlayacaklar çıkacaktır. En yakın dostlarımız belki de... Ama hiçbir şeye aldırmadan, ne yapıp yapıp Partide kalmayı sağlamalıyız. Bunu gerçekleştirmeliyiz. Bizim bireysel olarak kınanmamızdan çok daha önemli, çok daha ciddi ağırlıkta sorunlarla karşı karşıya olduğumuzun bilincini kanıtlayabilmeliyiz...

Söyleyeceklerim bu kadar...

Mraçkovski yoldaştan sonra İvan Smirnov söz aldı. O da şöyle dedi:

- Yoldaş Mraçkovski uzun konuşmasında gerçekten de üzerinde durulması gerekli bir çok önemli konuya değindi. Yoldaşlar, Mraçkovski yoldaşın birçok kaygılarına katılmadığımı, bunların birer kuruntu olduğunu söylemem olanaksız. Troçki yoldaşın bolşevik olmayan yöntemlerle muhalefeti Parti dışına ittiği, özellikle de Ekim Devriminin 10. kutlama törenlerinde ortaya çıkan karışıklıklardan sorumlu olduğunu unutamayız. Ama ben yine de diyorum ki, artık çok geç. XV. Kongreye az bir zaman kala böyle bir bildiriyle Troçki'yi desteklemediğimizi, ondan koptuğumuzu söylemekle kimseyi kandıramayız. Böyle bir davranışın -Mraçkovski üzerinde durulmaması gerektiğini söylemesine karşın- dürüstlikle de bağdaşamayacağını kabul etmek zorundayız. Partide ne pahasına olursa olsun kalalım derken bu kez de Parti içinde kendimizi yalnızlığa mahkum etmiş oluruz. Yoldaşlarımızın bize güvenini yitirdikten sonra orada kalmanın kime ne yarar dokunabilir ki?

O nedenle ben şunu öneriyorum: XV. Kongrenin şu ya da bu biçimde sonucu alınıncaya dek Troçki'den koptuğumuzu, onu artık desteklemediğimizi belirten bir girişimde bulunmaktan kaçınalım. XV. Kongreden sonra Troçki yoldaşı Mraçkovski'nin eleştirdiği yönde kesin bir biçimde yeniden değerlendirip kendisiyle olan ilişkilerimizi artık bundan böyle bu değerlendirmeye göre saptayalım... Önerim budur.

Oylama yapıldı. Oylamada Mraçkovski'nin önerileri üçe karşı dokuz oyla geri çevrildi. Partinin XV. Genel Kongresinin bitimine dek Troçki'nin desteklenmesi, bundan sonra oluşan durumu yeniden değerlendirmek konusundaki görüş karar altına alındı.

XV. Kongreden sonra yeni bir yöntem saptanacaktı.

XV. GENEL KONGRE VE SONUÇLARI

Partinin XV.Genel Kongresi 1927 yılının sonunda yapıldı. Kongre tüm karşıtılan/ Partiden atma kararı aldı. Ve işte böylece XV. Kongreden sonra Parti örgütü artık tam bir **Rabkrin Örgütü** biçimine dönüştü.

Mraçkovski'nin haklı çıkacağını ben kendi ölümünden sonra öğrenecektim, ölümünden beş-altı yıl sonra.

Ben Partiden atılmadım.

Ama XV.Genel Kongrede yapılan politik yanlışlık ve bolşevikçe olmayan yöntemlerin uygulanması sonucunda Partiden atılan yoldaşlar bunu yaşamlarıyla ödediler... hemen hemen hepsi (37).

Bolşevik devrimin ilk halk komiserlerinden olan **Krilenko, Di-benko, Şliyapnikov, Glebov-Avilov** yoldaşların nerede olduklarını bugüne değin kimse öğrenemedi.

Silahlı ayaklanmanın unutulmaz devrimci bolşevikleri **Smil-ga, Riyazanov, Sokolnikov, Bubnov** tutukevlerinde öldüler. Brest-Litovsk Antlaşmasının görüşmecilerinden **Karahan** yoldaşla Ukrayna Sovyeti başkanı, bolşevik yoldaş **Pyatakov** kurşuna dizildiler.

Zinovyev ve **Kamenev** önce özeleştiriyi yapıp yanıldıklarını söylediler. Partiye yeniden alındılar. Mraçkovski onlar "Bırakıp kaçarlar" demişti. Kirov'a yapılan suikastten sonra 1936 yılında ikisi de kurşuna dizildiler. Kurşuna dizilenler arasında ilk Sovyet Yürütme Kurulu üyelerinden, kurulun Bolşevik Parti sözcüsü **Sosnovski** yoldaş ve ilk sekreteri **Enukidze** de vardı.

Moskova savaşılan yiğit bolşevik **Sapranov, Vladimir Smirnov**, savaşı komünizminin ünlü teorisyeni **Preobrajenski**, İçişleri Halk Komiseri **Byeloborodov**, cezaevinde yaşamlarını yitirdiler.

Ya Petrograd Savunmasının yiğit bolşevikleri, katıksız birer devrimci olan yoldaşlarımız **Yevdokimov** ve **Bakayev**'in kurşuna dizilmesine tüm bu ölüm ve öldürmeleri kanıksamış olanlar bile inanmakta güçlük çektiler. O gün Petrograd gerçekten yasa büründü. Ölümsüzlükleri kentin üzerinde kanat çırptı.

Kurşuna dizildiler, Kafkas Bolşevik Parti üyelerinin büyük bir bölümüyle Lenin'in sayın yatağında, ulusal sorunda kendisini desteklemek, kendisine yapılan kabaca davranışı unutturabilmek için çaba gösterdiği yoldaş **Mdivani, Okucava, Yeliyava** yoldaşlar.

Gerek iç savaşta, gerek proletarya devletinin kuruluşunda devrimin yazgısında ağırlıklı olan **İvan Smirnov, Rosengoltz, Tuhaçevski, Mračkovski** yoldaşlar kurşuna dizildiler.

1917 Moskova Ayaklanmasının katıksız devrimcisi, unutulmaz **Muralov** onlarla birlikteydi kurşuna dizilirken.

Raskolnikov ve **Rakovski** ölümden de beter bir duyarsızlığın içine yuvarlanıp atıldılar.

Orta Asya'nın bolşevikleşmesinde, bolşevik tarihimizin unutulmaz adı, katkısıyla ölümsüzleşen **Faysal Hocayev** kurşuna dizilmekten kurtaramadı yazgısını. Ve **Bela-Kun**, büyük Macar devrimcisi, bolşevik yoldaşımız bir manga erin karşısında, onca savaştan, onca isyandan ve başkaldırdan sonra, işte böyle, **pleblerin** yendiği bir zamanda kurşuna dizildi.

1830'lardan 1848'lere, 1848'lerden 1871 Komün'üne, Komünden 1905 Devrimine, 1905'in yenilgisinden süzülme süzülme gelen **pleblerin** yenilgisi, ilk kez, bu devrimcilerin pleblerin içinde, onların öncüsü olarak dövüşmesiyle, bu kahramanlarla yengiyeye döndüğünde kurşuna dizildiler. Kurşuna dizilirlerken gözlerini bağlatmadılar. Ve hep bir ağızdan:

-Yaşasın Bolşevizm, yaşasın dünya proletarya devrimi... diye haykırdılar.

Ben ölüydüm o zaman. Haykırınları mezarımın derinliklerinde duydum. Haykırınları Hades karanlığına bir gün ışığı gibi süzüldü.

Tutukevinde yaşlanıp ölenler kendilerine uzatılan ihanet belgelerini imzalamadılar.

Kışlık Sarayı Kerenski'nin ihanet hükümetinden teslim alan, 1905'te Volga'daki birliklerin ayaklanmasını örgütleyen genç Bolşevik Teğmen Antonov-Ovseyenko en uzun yaşayanımız oldu içimizde. İspanya İçsavaşına katıldı. Katılmadan önce Troçkici karşı oluşçuluktan sessizce uzaklaşmıştı Ovseyenko. Acı yalnızlığından onu İspanya İçsavaşı kurtardı. İçsavaşta birçok birliklere kumanda etti. Geri döndüğünde kurşuna dizileceğini biliyordu Ovseyenko yoldaş. Çünkü artık kıyım, giyotin işlemeye başlamıştı. Dışarıda kalsaydı yaşamını sürdürebilirdi. Ama kendisinin ancak pleblerin rejimine karşı bildiriler, sözlü açıklamalarla yaşamasına izin verileceğini biliyordu kapitalist rejimlerde. Böyle yaşamaktansa kurşuna dizilmeyi yeğledi Antonov-Ovseyenko. Tıpkı ötekiler gibi o da bağlatmadı gözlerini, ve tıpkı onlar gibi haykırdı:

- Yaşasın Bolşevizm, yaşasın dünya proletarya devrimi...

Ve tıpkı ben ötekileri işittiğim gibi işittim haykırını, mezarımın karanlıklarında.

Beni Partiden çıkarmadılar XV. Kongre sonucunda. Beni neden çıkarmadıklarını bilmiyordum. Savaş Halk Komiserliğindeki görevimi sürdürüyordum.

İç savaşın unutulmaz kahramanı İvan Nikitiç Smimov'la durumu son bir kez gözden geçirdik. Nikitiç şunları söyledi: "Daha önceden konuştuğumuz gibi seni Troçki'den yana görmelerine rağmen öyle atak bir karşıtçı olarak görmüyorlar ya da senin için hiç birimizin aklından geçiremeyeceği bir tuzağı sinsice düzenliyorlar. Kestirmem olanaksız. Hangisi? Ama n'olursa olsun kendine özen göstermen gerekiyor besbelli".

İvan Nikitiç Smimov bu konuşmayı yaptığımızda Tiflis'teki sürgününe hazırlanıyordu. Ev valizlerle doluydu. Ne çok ta kitabı vardı Smimov'un.

- Yanılığımızı ödeyeceğiz Georgi Vasiliyeviç, dedi. Kurtuluş yok. Bizden öncekiler nasıl ödedilerse... Ama bulunduğumuz yerde kendi iç dinamizmimizi sürekli uyanık tutabiliriz.

Ölümlerine daha 4-5 yıl olanlar işte önce böylece XV. Kongreden sonra bir bir sürgüne gönderildiler...

Onların hepsini anmalısınız. Onlar pleblerin ilk devletini kurarlarken önemli görevler üstlendiler. Yenilgilerinde bile ölümsüz bir öğretiyi sınıksız bir giysi gibi sırtlarından çıkarmadılar hiçbir zaman.

Stalinci ve Troçkici fraksiyonların ötesinde onlar dipdiri aydınlıklarla sizin kendilerini görmenizi bekliyorlar. Kendilerinin eleştirilmelerini bekliyorlar. Onlar sizin devrimci bilincinizde -pek farkında olmasanız da- varlar. Etkinlikleri sürüyor.

Düşününüz onları. Kendi devriminizi düşünmek demektir bu. Yaşamı güzelleştirmenin, dünyayı açgözlüler ve doymak bilmeyenlerin elinden kurtarmanın gizlerini taşıyorlar size ölümlerinde bile... düşününüz onları. Bilinçlendirin bu kıvancı türkülerinizde...

BÜYÜK SÜRGÜN

"İşte böylece karşılık görmemiş bir sevgi Harmidios'la Aristogiton'un komplolarının kaynağını oluşturdu. Ve onların düşüncesizce gerçekleştirdikleri gözüpek suikast apansız büyük bir çığırılığa yol açtı. Bu suikasın sonunda zorbalık yönetimi Atinalı yurttaşlar üzerinde kendini iyice duyurdu. Hippias artık kuşkulu kaygılar içinde yaşamaya başladı. Devrim olur nedeniyle birçok yurttaşını öldürttü. Gün geçtikçe artan yurttaşlarının ölü sayısına, herşeyi gözden çıkararak kendini kurtarmak için bir can simidi, son bir umut gibi sarıldı."

Tukidides

(Peloponnes Savaşı:
Cilt 2, Sf. 189.)

16 Ocak 1928 (38): Moskova'daki Kazan Gan dolup dolup boşalıyor. Derin bir şaşkınlık ve tutukluk içinde olayları izliyorum. Kaç gündür tüm Moskova istim üstünde. Oysa günlerdir sessiz sessiz yağan kar derin bir dinlenmeye çekilmiş görünümü vermişti kente. Moskova kar altında dinleniyor, düşünüyor, yorgunluğunu çıkıyor gibiydi. Ya da bana öyle geldi. Smimov'la vedalaşalı bir hafta oldu.

Şimdi kendimi yapayalnız buluyorum Moskova'da. Troçki de sürgüne çıkarılıyor. İşte Kazan Ganının günlerdir böyle dolup dolup boşalması bu nedenle... 17 Ocakta kesin olarak Orta Asya'ya sürgüne gönderileceği kulaktan kulağa fısıldanıyor. Çin sınırına yakın Alma-Ata'ya... Moskova'da kongreden sonra başlayan sürgünlerin tek başına hepsini gölgede bırakanı bu işte... Troçki'nin sürgünü.... Kentte büyük olayların olacağı söyleniyor. Tüm söyle-

nenleri en çılgınca olanından en akılı başında olanına kadarını hep aynı biçimde dinliyorum. Yüreğimin kanı boşalmış gibi. Yalnız bir şeye çok önem veriyorum; gözlemeye. Nedenini bilmiyorum; hiç yorumsuz, n'olup bittiyse gözlemeye çalışıyorum. Gözlediklerimin hiçbiri öyle derin bir etki yaratmamakla birlikte, yaşadığımız günlerin en küçük bir ayrıntısını bile gözden kaçırmamaya alabildiğine özen gösteriyorum. Nedenini ben de bilmiyorum, ne iş yarayacağını da.. Ama sanki artık yapacak başka hiç bir işim kalmamış gibi... Alışık olmadığım derin bir tembelliğin içinde donuk, kaskatı kesilmiş bir yürekle olayları izlemeye çalışıyorum. Yüreğimin çarptığını bile duymakta zorluk çekiyorum. Zaman zaman tek kaygım bu oluyor. Yüreğim sanki çok çok, ama çok geri- lere çekilmiş, bir yerlere saklanmış gibi...

Yüreğimin yaşayıp yaşamadığını anlamak için çok kez-son günlerde de olduğunca sık elimi sol böğrüme bastırıp sesini avuç- lanımın içinde duymak istiyorum..

Beni birkaç kez böyle gören komiserlikteki dostlar kaygılı yüz- leriyle "doktora çıkmamı bir kardiyografi çektirmemi" öğütlediler.

16 Ocak günü saat ona doğru yol açmaya çalışıyorum kendime Kazan Gârnda. Kalabalık öylesine yığın yığın ki şaşıyorum.Lenin geliyor sanki... Birden zaman boyutlarını yitiriyor ve ben kendimi Finlandiya Gârnda coşkulu kitleleri yara yara geçer görüyorum.

Ve kulaklarımda bir ses alabildiğine yankılanıyor. Sanki tüm Petrograd, sanki tüm Rusya susmuş bu sesi dinliyor:

"Sizlerin kişiliğinde Rus Devriminin yenginlerini, dünya prole- tarya ordusunun öncülerini selamlamaktan mutluluk duyuyorum. Gerçekleştirdiğiniz Rus Devrimi yeni bir çağın yolunu ve başlan- gıcını vurgulamaktadır. Yaşasın dünya sosyalist devrimi..." (39)

Hızla birkaç kişiyi daha iterek perona daha çok sokuluyorum. Ardımdan öfkeli bakışların sürüklendiğini görüyorum.

"İşçi yoldaşlar... çok yakın bir gelecekte, gösterdiğiniz yiğitlik-

leri büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin iktidarını yerle bir etmek için yinelemek göreviyle karşı karşıya kalacaksınız..." (40)

Niçin bu insanlar yerlerde sürükleniyor? Hepsi Lenin'i yakından görmek, kendi istemlerini en iyi dile getiren, onları en iyi yorumlayan liderlerinin yalnız olmadığını vurgulamak için buraya, Finlandiya Ganna toplanmadılar mı? Kerenski mi iktidarda yine? Neden Lenin konuşurken herşey suspus kulak kesilmiş soluğunu bile tutarken, neden sözcüklerinin sonunda birdenbire derin bir uçurum boşluğu oluşuyor, neden birdenbire boğuşmalar yoğunlaşıyor?

Kazan Gannadaki bu insanların hepsi genç. Finlandiya Gannadakiler öyle değildi. Yalın proleterlikleriyle tüm peronu, gar alanını doldurmuşlardı kadınlı erkekli, yaşlı genç... Kronştadt denizcileri onlarla bütünleşmişti. Şimdi bunlar, hemen hemen hepsi üniversite öğrencisi ya da lise öğreniminde... İçlerinde yaşlılar da var ama orada burada, dağınık ve sessizliklerinde, hiçbir şeye kaşmamazlıklarında üzgün.. Ne istediklerini bir anlayabilsem.Oh, sanırım sezinliyorum...Troçki'yi Alma-Ata sürgününe böyle coşkuyla uğurlamak istiyorlar. Niçin geç kaldım; oysa dün geceki toplantımızda tren saatinden en az bir saat önce burada buluşacağımızı kararlaştırmamış mıydık dostlarla?

Moskova'dan çıkıncaya dek trende kendisini izlemeyecek miydik? Tren biletlerimiz bile alınıp dağıtılmadı mı? Peki niçin geciktim? Dün gece uyuyup uyumadığımı bile bilmiyorum. Artık kaç gecedir ben uyuyup uyumadığımı bilmiyorum. Uyku derin bir dalgınlık biçimine dönüştü bende.Bu derin dalgınlığın içinde kabuğuna çekilmiş bir kaplumbağa gibi soluk alıp veriyorum yalnızca...

Adımlanımı sıklaştırıp, kalabalıkları yara yara kendime yol açtığımda peronda çiçeklerle, kırmızı ak karanfillerle, güllerle bezemiş bir vagon görüyorum. Öteki vagonlar da yemyeşil bahara kesmiş gibi çam dallarıyla çerçevelemiş. Günlerdir süren karn altında bembeyaz kesilmiş Moskova'nın Kazan Gannada birdenbire güllerle, karanfillerle yemyeşil açmış bir bahar gibi buram buram kokan bu tren birdenbire beni herşeyi unuttururcasına şaşırtıyor. Özellikle güllerle karanfillere gömülmüş vagonun üstündeki koş-

koca bir pankarttaki Troçki'nin gülümseyen resmi ve altındaki Lev Davidoviç Troçki bandolü unuttuğum herşeyi birdenbire acı bir gerçek gibi anımsatmakta gecikmiyor yine de.Neki şaşkınlığım sürüyor alabildiğine. Bu karanfillerle gülleri nereden buldular peki?

Trenin çevresindeki kalabalık bu kez resmi görevlileri gerçekten iyice hırpalıyorlar. Troçki'yi görmek için bağıyorlar. Pencereye çıkıp kendilerine görünmesini istiyorlar. Yavaş yavaş perondan uzaklaşmaya başlayan trenin çevresinde birdenbire çılgınca bir koşu başlıyor. Lokomotifin önünü kesip treni durduruyorlar. Güvenlik kuvvetlerinin denetiminden çıkmış gibi hemen hemen Kazan Garı. Kim olduğunu bilmediğim, hiç tanımadığım biri yüksekçe bir yere çıkıp şöyle haykırıyor:

- Yoldaşlar; Troçki yoldaşı bize göstermemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Oysa biz onu sürgününde son bir kez daha selamlamak istiyoruz. Ama vagonlardaki G.P.U. ajanları yoldaş Troçki'nin vagonun pencresinde gözükmesine izin vermiyorlar.

Bir başkası kendisini şöyle yanıtladı:

- O zaman nasyonal-reformistlerin ajanlarını trenden aşağıya atalım..

Trenin durmasından yararlanarak vagonlardan birine asılabilmek için alabildiğine güçlü bir uğraş veriyorum. Olanaksız. Kalın paltomun tüm düğmelerinin koptuğunu, ceplerinin şöküldüğünü, bir kolun tümünden omuz başından koltuk altına dek parçalandığını Troçkilerin evine dönüşte ancak görüp anlayabiliyorum. Vagona erişemeyeceğimi anladığımda, bu kez de hiç olmazsa bulunduğum yerî koruyabilmek, gittikçe geriye düşmemek için nasıl, kiminle olduğunu bilmediğim bir boğuşmanın içine düşüyorum. Yalnız zaman zaman gördüğüm şey şu oluyor. Vagonların pencerelerinden bir takım adamlar dışarıya atılıyor. Yanı beline dek sarkmış bu neye uğradıklarını şaşırılmış insanlar dışarıdaki kalabalıkça birdenbire çekilip aşağıya ediliveriyorlar. Sonra onların ağızlarından, burunlarından kan gelinceye dek bu gençler tarafından dövüldüklerini görüyorum. Tüm tren işte böyle G.P.U. ajanlarından temizlenmesine karşın Troçki bulunamıyor. Ve gençlerden biri Troçki'nin olmadığını, Troçki'nin kendilerinden kaçındığını, bunun hesabını mutla-

ka soracaklarını avaz avaz Kazan Garında bağıracağı bir sırada, birdenbire desteklenmiş kolluk kuvvetlerinin gardakilerin üstüne amansızca saldırdıklarını görüyorum.

Ve artık tam bir boğuşma başlıyor göstericilerle kolluk kuvvetleri arasında. Kolluk kuvvetlerinin bu kez artık acımasızca -önceden daha çok gara girmelerini engellemeye çalışıyorlardı- gençlerin ncrelerine gelirse gelsin hiç aldırmadan dipçik vurduklarını, tabancalarının kabzasıyla başlarını yarıklarını görüyorum. Etkisiz duruma getirdikleri bir topluluktan sonra öteki toplulukların üzerine hızla atılıyorlar. Artık çok kişi kaçmaya, kendini kurtarmaya çalışıyor. Bir genç kızın saçlarından sürüklenip önümden geçirilmekte olduğunu gördüğümde, nasıl olduğunu ben de bilmeden sürükleyicinin kolundan birden yakalayiveriyorum. Beni resmi giysilerim içinde gören görevli genç kıızı bıraktığı gibi öteki arkadaşlarının yanına seğirtiyor. Genç kız yan baygın durumundan sıynlır sıynılmaz hemen toplanıp kolluk kuvvetlerinin üstüne saldırmak için fırlıyor. Onu zorla tutup bir kenara çekiyorum. Soluk soluğa bir süre bana bakıyor anlamadan. Sonra çekilen bir sel gibi kalabalığın içinde eriyip gidiyor. Onu... sanki daha önce bir yerlerde görmüş gibiyim. Onu nerede gördüğümü daha iyi anımsayabilmek, kalabalıkların içinde kendisini yeniden görebilmek için bakışlarımı koşturuyorum ardından... Çalışma kamplarında Puşkin'den şiirler okuyan kendisiyle Nekrasov ve Puşkin tartışması yaptığım genç kız mıydı bu? Bana neden yalnız yaşadığımı, iç savaşta sonra neden Moskova'da sıcak koltuklu yapılarda görev almadığımı, böyle at sırtında dolaştığını içten, sımıcak soruveren o kız mıydı? Yoksa onu bir başkasıyla mı karıştırıyorum..? Zamanını tam kestiremediğim bir gösteride, belediye sarayı önünde, süvari birliklerinin altında ezilmememiz için kollarının arasında ittirip bırakıverdiğim, işte tıpkı bugünkü gibi çekilen kalabalıklar selinde gözden yitirdiğim genç kız mıydı yoksa? Öyle yakından tanıyorum ki onu, böyle anımsayamamam olanaksız...

Kazan Garında kolluk kuvvetleri gittikçe denetimi sağlıyorlar. Hemen hemen tüm göstericilerden sürülüp temizlenmiş gibi peron... Kan içindeki yaralılar taşınıyor saynlar evine. Siren sesleri birbirine karışıyor. Haykırılan, bazı pankartların bir çıkıp bir yitti-

ğini, kalabalıkların yuvarlana yuvarlana uzaklaştıklarını izliyorum bu siren sesleri içinde...

Bir bahar gibi açmış tren kara bir kömür yığını gibi kalıverdi karla örtülü Kazan Gârnda. Karanfiller, güller yerlerde kalın botların altında ezildiler. Görevliler, özellikle vagonların üstüne çıkıp pankartları yerlere atıyor, parçalıyorlardı. Troçki'nin bulunacağı vagonun üstündeki dev pano da birkaç görevlinin uğraşısıyla yırtılarak ve parçalanarak aşağıya atıldı. Boşalmış gardaki bu işleri izlerken birinin:

- Georgi Vasiliyeviç... Georgi Vasiliyeviç... diye bağırdığını duydum. Poznanski'ydi bu...

- Buraya geliniz Georgi Vasiliyeviç... buraya....

Poznanski, üstündeki görevlilerin parçalarını yere sarkıtıp, yerdekilerin hızla kanırttığı panoların atıldığı vagonun penceresinden bavulları bir bir çıkartıp aşağıdaki birkaç kişiye uzatıyor. Besbelli ki Troçki'nin bavulları bu bavullar. Bavulları pencereden alanlar gârın dışına doğru uzaklaşmaya çalışıyorlar. Ama zaman zaman durup dinlenmek zorunda kalışlarından bavulların alabildiğine ağır olduğunu sezinlemekte güçlük çekmiyorum. Dışındaki arabalara yüklüyorlar dostlar, Troçki'nin bavullarını...

Vagona doğru yaklaştıkça kafamdaki duman gittikçe dağılarak Poznanski'yi Troçki'nin bana ilk gün tanıttığındaki anlatısında olduğu gibi gepegenç yüzüyle kavrayıp görüyorum. Poznanski'nin yüzü Troçki'nin metalik sesinin anlatısında sanki yeniden gençleşiyormuşçasına derin ve güzel bir gülümsemeyle gittikçe daha çok bana doğru yöneliyor:

" Fabrikalar, okullar, tiyatrolar, sirkler, yollar, alanlar hep mitinglerle dolup taşıyordu. Peterhoftaki bir miting için anyorları ömeğin beni. Ya da Kronştadt denizcileri deniz motorlarıyla gelip beni zırhlılarına götürmek için alıyorlardı. Her kez, bana öyle gelirdi ki bu yeni toplantıda istenilen atılımı, heyecanı, coşkuyu sağlayamayacağım. Ama sinir sistemimin bilmediğim hangi ycedek

güçleri uyanıyorsa, ben bir saat, belki de iki saat durmaksızın konuşuyor, konuşuyordum. Konuştuğum sürece, değişik mahalle ve fabrikalardan gelmiş delegelerce çevrem sarılıyordu. Dinleyicilerim işçiler, erler, çalışan ev kadınları, yoldan geçen delikanlılar, kısacası kapitalin ayak takımı, ezilenlerdi. Küçük çocuklar babalarının omuzlarında dinliyorlardı.(....)

Bir gece (sirkteki) bir mitingten dönerken ıssız yollarda bir ayak sesinin beni izlediğini duyarladım. Browning tabancamı sımsıkı tutarak hızla yarım bir dönüş yaptım. Bir kaç adım geri atarak: -Ne istiyorsunuz? Diye sordum.

Karşımda genç biri duruyordu. Tüm özverisiyle:

-Sizi kollamama izin verin, dedi. Sirke düşmanlarımız da geliyor.

Bu genç, öğrenci Poznanski'ydi. O zamandan sonra beni bir daha hiç bırakmadı. Devrim süreci yıllarında hep yanımda oldu. Değişik görevler üstlendi kendi sorumluluğunda. Kişisel koruyuculuğumu da üstlenmişti. Askeri seferberliklerim için bir sekreterlik bölümü oluşturdu. Unutulmuş silah depolarını ortaya çıkardı. Geriksinimini duyduğumuz paraları bulup buluşturdu. Hemen hemen hiç yoktan süvari birliğini oluşturarak cephede dövüştü. Daha sonra direniş birliklerinin içinde yiğitçe vuruştü. (...)" (41)

Poznanski'yle elele miyiz, yoksa Poznanski beni kolumdan mı tutmuş? Şimdi tüm ayrıntılarıyla anımsıyamıyorum; anımsadığım şey çok kez olduğu gibi görüntümüz.

Sanırım elimizde Troçki'nin vagonundan indirdiğimiz son bavullar var. Gann çıkış kapısında Muralov'la karşılaşıyoruz. Böyle anımsıyorum. Olayı böyle anımsamam için -aşağıda görüleceği gibi- güçlü nedenlerim var.

Bir zamanlar Muralov, Troçki'nin emrindeydi. Onun gölgesi gibiydi. Troçki'nin ünlü av partilerinin tüm gereksinimlerini karşılar, gezilerini düzenler, bu gezilerde kendisini izler, tam bir bağlılıkla ona hizmet etmek, gözüne girebilmek için didinir dururdu.

Muralov şimdi Troçki'nin sürgün işinden sorumlu Buharin'in

emrinde. Gann bir savaş alanını andıran görünümü içinde Muralov savaş kazanmış bir kumandan gibi kasılarak bir süre süzdü bizi.

-Yoldaş Georgi Vasiliyeviç, dedi, sizi burada görmek ne iyi. Savaş Halk Komiserliğindeki görevinizi bırakıp buraya koşu koşu geldiğinize göre Troçki'nin Sovyet yurttaşlarını nasıl birbirine düşürmek için çaba harcadığının, yurttaşlar arasında düşmanlık tohumlarını ekerek nasıl çekip gitmeye hazırlandığının tanığıyınız. Ama Vasiliyeviç -bu tümceyi söylerken derin bir öfke içinde Poznanski'ye bakıyordu- hükümet, devrim düşmanlarının bu akılsızca oyununa düşmeyerek Troçki'nin gidişini erteledi. Bolşevik düşmanları kendi kazdıkları kuyuya kendileri düştüler. Öyle değil mi yoldaş Georgi Vasiliyeviç?

Yüreğim tiksintiyle hızlı hızlı çarpı. Günlerdir bedenimin bilmediğim nerelerine çkikip gitmiş yüreğim, ilk kez, bir insandan öğrendiği için, birdenbire hızla vurmaya başladı. "Ah tanrım" dedim kendi kendime "ne zamandan beri yüreğim yalnızca öğrendiği, kin duyduğu zaman çarpıyor? Ne zamandan beri kendini yalnızca kine, öğrenmeye, öfkeye alıştırdı?"

Muralov'a:

- Yoldaş Muralov, dedim... Ben birçok şeyin tanığıyım. Ama gerçekten pek çok şeyin...

Sanırım önümüzde Sermuks ve onun yanında da yüzlerini tanıdığım ama adlarını tam bilmediğim bir-iki kişi vardı. Muralov'un karşısında duralamamızdan kaygılı bir biçimde bizi bekliyorlardı.

Gann dışına çıktığımızda, Kazan Gannın alanında perondakinden daha amansız bir boğuşmanın geçtiğini görüp kavramakta güçlük çekmedik.

Sermuks yanındaki dostlarıyla öndeki arabaya, biz de Poznanski'yle gerideki arabaya bindik. Bu iki dost, Sermuks ve Poznanski, Troçki'yi Orta Asya içlerine dek gizli gizli izleyecekler, neden sonra G.P.U. ajanlarınca durum anlaşılınca tutuklanacaklardı. Her ikisinden de bir daha hiç bir haber alınamayacaktı.

Poznanski, işte böyle, şöförünyanında, bagajı ve arka koltukların tüm bavul ve kolilerle dolu arabada bir süre gittikten sonra, birden heyecanla olayları şöyle özetleyerek anlattı:

" Korkulan büyük Georgi Vasiliyeviç, korkulan büyük. Bugünkü coşkun kalabalığı görünce er de olsa, geç te olsa sonunda bizim kazanacağımıza kesin bir biçimde bir kez daha inandım. Gelebeneceksin diye kaygılandım Vasiliyeviç. Daha doğrusu kalabalıktan gara giremeyeceksin sandım. Olanlar şu:

Sabahleyin ben ve Sermuks, Troçki yoldaşın valizlerini arabalara yükleyip buraya geldiğimizde hiç kimseler yoktu. Bir takım gösterilerin yapılabileceğini seziniyorduk ama, doğrusu halkın böyle bunalımlı günlerde ne denli açıktan açığa düzenlenecek bir gösteriye katılabileceğini de kestiremiyorduk. Aydınlar çevresinden, özellikle öğrenci kesiminden gelen haberler yüreklendirici gibiydi, ama üzerinde durulmak istendiği zaman da bir çok çelişkiler kendiliğinden ortaya çıkıveriyordu.

Troçki'nin büyük oğlu Seryoja ile küçük oğlu Lyova da bizimle birlikte eşyalann taşınmasına, vagonlara yerleştirilmesine yardım etti. Gelmeleri bizim için iyi oldu. Sedova bavulları öyle düzenlemişti ki yol boyunca gereksinme duyulacaklarla daha sonra duyulacaklar birbirinden bir güzel işaretlenerek ayrılmış, vagona da bu sırayla yerleştirilmeleri oğullarının yardımıyla gerçekleştirilebilmişti. Trensaaat 10'da kalkacaktı. Biz sekizde gelmiş, bu işleri görmüştük.

Saat sekiz buçuk ya da dokuza doğru kalabalık görünmeye başladı Georgi Vasiliyeviç. Önce küçük küçük topluluklar halinde... hiç çaktırmadan, önceki vagonlarda yolcular varmış ta onları uğurlamaya geliyorlarmış gibi. Biz bile durumu önce öyle sandık. Bizim bulunduğumuz vagon dan oldukça uzak durmaya özen gösteriyorlardı çünkü. Güvenlik kuvvetleri böylece aldatıldılar. Peron gittikçe daha çok dolmaya başladı. Ve sonra artık daha çok öbek öbek, daha sonra da yığın yığın gelmeye başladılar. Peronu dolduranlar birdenbire güvenlik kuvvetlerini etkisiz duruma getirdiler. Kitlesele olarak gelenler gann dışında güvenlik kuvvetleriyle verdikleri savaşımı kazanıp içeriye daldılar. Ama yer yer boğuşmalar sürdü.

Bilmem gördün mü Georgi Vasiliyeviç? Kitlesel olarak gelenler Lenin ve Troçki'nin dev portreleriyle, pankartlarla, çiçeklerle gelmeye başladılar. Göz açıp kapayınca dek tüm tren güllerle, karanfillerle donatıldı. Lev Davidoviç Troçki'nin portresi asıldı. Artık gar ve gar dışının tıklım tıklım olduğu bir saatte biz Troçki'yi almak için bu arabayla onlara döndük.

Troçki, yanında kansı Sedova, onların yanında İşçileri Halk Komiseri dostları Byeloborodov yoldaş, hep birlikte G.P.U. ajanlarının gelmesini bekliyorlardı. Tüm aile yemek salonunda toplanmıştı. Seryoja ile Lidova, bavulları gara bırakır bırakmaz bizden önce eve dönmüşlerdi. Yemek salonunda başkaca görebildiklerim küçük kızları Nina ile büyük kızları Zinuşka'ydı. Troçki yoldaşın kızkardeşi de oradaydı. Ninuşka'nın kocası birkaç gün önce, bir gerekçe bile gösterilmeden tutuklanmıştı. O nedenle ailenin bu son sabahında onlarla birlikte bulunamıyordu. Genç adam karşıtıların bildiği gibi önde gelenlerinden biriydi ve eylemini özellikle işçi bölgelerinde yoğunlaştırmakta ardı arkası kesilmek bilmeyen çalışmalar gerçekleştirmişti.

İçeriye girdiğim zaman G.P.U. ajanlarını bekleyen bu insanların görünümü birden gözlerimi yaşarttı Vasiliyeviç. Hepsinde de belli belirsiz bir heyecan vardı. Zinuşka'nın öksürükleri artmıştı. Rengi kül gibi soluktu. Zinuşka bildiği gibi verem ve Moskova'nın böylesine soğuk olduğu aylar veremliler için hiç te iyi değildir. Zinuşka'ya baktığım zaman ister istemez aklımdan "Zinuşka anne-babasını bir daha hiç ama hiç göremeyecek" düşüncesi geçti.

Troçki'nin gözü ikide bir duvardaki çalar saatteydi. Kocası oraya baktığı için Sedova da duvar saatine baktığından yemek salonundaki heyecanın belirtisini bu yöneliş belirliyordu. Troçki'nin, saat dokuz buçuk olmasına karşın G.P.U. ajanlarının gelip kendisini almamalarından kuşkuya düştüğü belli oluyordu. Ama ailenin içinde, kansıyla birlikte dimdik ayakta durmasını biliyorlar zaman zaman çevrelerindeki güldürüyorlardı bile.

Durumu kendilerine anlattık. Gardaki iğne atsan yere düşmez kalabalığın nasıl alanı ve pronu ele geçirdiğini, treni nasıl Troç-

ki'nin portreleriyle donatıklarını, ellerindeki Lenin ve Troçki'nin portreleriyle akın akın gelirlerken güvenlik kuvvetlerinin hemen hemen hiçbir şey yapamadıklarını, tüm bunları bir bir anlattık. Sözlerimi henüz bitirmiştim ki telefon çaldı. Telefondaki yetkili hareketin ertelendiğini bildiriyordu.

Troçki:

- Uzun süre mi? Diye sordu.

- İki gün için, diye yanıtta bulundular kendisine... Yanından sonra hareket edebilirsiniz.

Bunun üzerine biz bavullarla valizleri ve öteki eşyaları yeniden eve getirmek üzere gara döndük. Gara döndüğümüzde olaylar artık başlamıştı. Yetkililerin bize zar zor açtığı yerden vagona kadar sokulabildik. Sanırım sen de tam bu sırada gara geldin. Çünkü seni gördüğüm zaman bazı G.P.U. yetkilileri halk tarafından vagonlardan aşağıya atılmaya başlanmıştı. Halk, Troçki'nin trende olmadığına inanmıyordu bir türlü.

Kendisinden saklandığını, kendisine gösterilmek istenmediğini sanıyordu.

Bundan sonrasını sen de görüp izledin Georgi Vasiliyeviç".

***

16 Ocak 1927 günü sürgüne gönderileceği kendisine resmen bildirilen Troçki'nin Moskova'daki Kazan Gannda gerçekleştirilen gösteriler nedeniyle 18 Ocak gününe ertelenen sürgününü hükümet bu kez de, yeniden bir takım olaylar olmasın düşüncesiyle bir gün öncesine yani 17 Ocak gününe alarak bu kararını ivedi bir biçimde uygulamaya koydu.

Biz hepimiz Troçki'nin G.P.U. ajanlarıyla evinde yaptığı telefon konuşmasında kendisine bildirilen erteleme tarihinin gerçekliğine inanmıştık, aklımızdan en küçük bir kuşku geçmemişti. Yine de ertesi günü, 17 Ocak günü yani, Troçki'nin evinde toplanmak için kendi aramızda bir karara varmıştık. Ama bu kararın amacı son hazırlıkları

gözden geçirmek, kazanılan iki günü son birkez daha en iyi biçimde değerlendirebilmektir. O nedenle de 17'si sabahı hiç kimse ivedi bir biçimde davranmıyordu. Bir gün öncesinin yoğun olaylarının yorgunluğunu da kimse üzerinden doğru dürüst atamamıştı daha.

Troçki'nin evinde buluşmamıza en az iki ya da üç saat varken Troçki'nin G.P.U. ajanlarının apar topar alındığını ve götürülmekte olduğu haberini aldım. Sonradan üzerinde çok durmama karşın bu haberi getiren gencin kim olduğunu bir türlü bulup çıkaramadım. O da tıpkı bir gün önce Kazan Garında tanıdığımı sandığım genç kız gibi, bende kendisini çok yakından tanıdığım, kendisiyle konuştuğum, bir zamanlar kendisini çok yakından izlediğim biri kanısını uyandırmıştı. Asıl hayret ettiğim şeyse başkaydı. Evde giyiniktim. Son derece atik bir biçimde dışarıya fırlamama karşın bu genç delikanlıyı yine de gözden yitirdim. Troçki'lere doğru hızla yöneldim. Troçki'nin kansı Sedova'nın olayın benim tanık olmadığım bölümünü şöyle anlattığını, sonradan dinleyerek öğrendim.

Sedova'nın

Olaydaki Tanıklığı: (42)

" O gece yattığımızda -Sedova, sürgünün ertelendiği gece demek istiyor- saat gece yansını çoktan geçmişti. Önceki günlerin heyecanlı yorgunluğundan da olmalı sabah saat 11'e dek uyuduk. Sabah saat 11 dolaylarında kahvaltımızı ederken kapının zili çaldı. F.V.Byeloborodov'du bizi görmeye gelen. Daha sonra M.M.Yoffe geldi. Daha sonra bir zil daha çaldı ve eve sivil ve resmi giysileri içinde G.P.U. ajanları birden doluverdiler. L.D.(Lev Davidoviç)'ye tutuklama müzekkresini yeniden verdiler. Ve hemen koruyucular gözetiminde Alma-Ata'ya sürgün için yola çıkarılacağı kendisine bildirildi. (...) Zar-zor, o da bize geldiği için Byeloborodov'a durumu anlatabildik. Kendisine zor kullanılarak götürüldüğümüzü söyledik. Daha sonra L.D.'nin sürgüne gönderilmesinin politik yönetimiyle Buharın'ın görevlendirildiğini öğrendik. (...)

Ajanların heyecanlı oldukları gözümlelenebiliyordu. Lev Davidoviç kendi isteğiyle gitmeyeceğini söyledi. Durumu kurtarmak

için ortaya atılmış bahaneden yararlandı. Gerçekten de Merkez Komitesi karşıtçılardan sürgüne gönderilenlerle sürgün yerleri konusunda karşılıklı anlaştıkları görüntüsünü ve söylentisini yaymaya çalışıyordu. Sürgün böyle bir nedenle açıklanamıyordu işçilere. Bu masalı bitirmek ve gerçeğin ne olduğunu göstermek gerekiyordu. Öyle bir biçimde gösterilmeliydi ki, bunun üzerine artık susmak ya da gerçeği çarpıtmak olanaksızlaşsın. L.D.'nin düşmanlarının kendi üzerine açıkça şiddet ögesi kullanmalarını istemesinin nedeni işte bundan kaynaklanıyordu. Bizi görmeye gelenlere karşın ikimiz de bir odaya kapandık. G.P.U.'nun görevlileriyle konuşmak, görüşmek kilitli kapılar ardından gerçekleştiriliyordu. Ajanlar n'apacaklarını bilemiyorlardı. Tereddüt içinde telefonla ne yapmaları gerektiğini sorup öğrenmeye çalışıyorlardı şeflerinden. Gerekli emirleri aldıktan sonra, sonunda, bu emirlerin yerine getirilebilmesi için gerekirse kapıyı kıracaklarını söylemeye başladılar. L.D. bu süre içinde karşıtçıların izlemesi gereken yol konusunda bir yönerge yazdırtıyordu bana. Kapıyı açmıyorduk. Çekiç darbeleri duymaya başladık. Kapının camı büyük bir gürültüyle paramparça oldu. Üniformasının rütbe şeritlerini taşıyan bir kol uzandı içeriye:

- Ateş edin bana yoldaş Troçki, ateş edin... diye heyecanlı bir sesle yinelleyip duruyordu tümcesini... Kişkin'in sesiydi bu. Cephe-
de çok kez L.D.'nin yanında, emrinde bulunmuştu.

- Aptalca konuşma, diye yanıtladı L.D. sakın bir biçimde Kişkin'i. Hiç kimsenin size ateş etmeye niyeti yok. Yapacağınızı yapın işte.

Ajanlar kapıyı açıp içeriye heyecanla ve delice daldılar. L.D.'nin ayaklarında terlikleri görünce hızla ayakkabılarını aramaya koyuldular. Bulup kendisine giydirdiler. Kürk paltosunu, kalpağını arayıp buldular ve kendisine giydirdiler. Troçki yürümeyi reddetti. Koltuklarının altına girip götürmeye başladılar. Onları izledik. Hemen kürk mantomu üstüme, içi pamuklu potinlerimi ayağıma giyip fırladım. Kapı gerimde sert bir biçimde kapandı. İçeride gürültüler vardı. Merdivenlikte attığım çığlık Troçki'yi götüren görevlileri durdurdu. Oğullarını bırakmalarını istedim onlardan. Büyük oğlumun bizimle gelme hakkı vardı. Sokak kapısı ardına dek açıldı. Ziyaretçilerimiz Byeloborodov, Bayan Yoffe'yle birlikte

oğullarımız kapıdan fırladılar (...). Seryoja sportmen koşusuyla bize yetiştii. Merdivenleri inerken Lyova tüm kapılann zillerini:

-Yoldaş Troçki'yi götürüyorlar... diye bağırarak çalıyordu. Lojmanların kapısında ve merdivenlerde ürküntü içinde yüzler görölüyordu. Bu binada yalnızca Sovyette çalışan işçiler kiracı gibi oturuyorlardı.

- Yoldaş Troçki'yi götürüyorlar yoldaşlar... Bakınız işte Troçki... Nasıl götürüyorlar onu...

Georgi Vasiliyeviç:

"Troçki'nin küçük oğlu Lyova'nın bu bağırtılannı duyduğumda Troçki'nin kaldığı binanın merdivenlerini tırmanıyordum işte koşu koşu. Yanımda kim vardı, kesin bir biçimde anımsayamıyorum şimdi. Ama ardından **Sermuks** ve **Poznanski** koşuyorlardı. Onlarla birlikte gelmemiştim ben.Onlara nerede rastladığımı da anımsamıyorum. Yalnızca ardımda gördüm onları. Onların önünde olmama rağmen beni gördüklerini sanmıyorum. Bana "Troçki'nin götürülmekte olduğunu" söyleyenin duru yüzü, gece gibi koyu lacivert bakışları nedense aklıma bir geliyor, bir gidiyordu. Onu yine buralarda görecekmışim gibi bir duyguya kapılıyordum. Bu kez kendisini kolundan yakalayarak bana bu haberi gönderenin kim olduğunu, kendisini daha önce bir yerlerde tanıyıp tanımadığımı sormaya kesin biçimde kararlıyım.

Apartmanın daha giriş kapısına varmadan duyuluyordu Lyova'nın haykırışları. Kapının önünde koskaca kara bir araba duruyordu. Tüm çevreyi görevliler sannıştı. Hiç kimse görünmüyordu ortalıkta onlardan başka. Herkes sanki kapılannı, pencerelerini kapatmış gibiydi. Merdivenlere tırmandım. Vc Troçki'yi işte orada gördüm:Koltuklarının altına girmiş, **götürmüyorlar, sürüklüyorlardı**. Bir külçe gibiydi Troçki. Ayakları merdivenlere çarpa çarpa sürükleniyor, paltosu gelişi güzel iliklendiğinden iç giyisilerinin dışarı fırlamışlığı ona tam bir sefil insan görünümü veriyordu. Kalpağı düşmüştü. Sürükleyenlerin ardından gelen bir görevli bu kalpağı son derece sakın ve saygın bir biçimde taşıyordu; Troç-

ki'yi sürüklediklerinden daha düzenli demek istiyorum... Troçki, zaman zaman, kendine hakim olabilmek için silkinmeye çalışır gibi davrandığında, kendisini koltuklarının altında kavrayıp karga tulumba götürönlör, bu kez daha da kaba bir biçimde kendisini kıs-kıvrak sarmalıyorlar, bir an önce arabaya atıp bu can sıkıcı işi bitirmek için kendisini daha da hızlı bir biçimde sürüklüyorlardı. Troçki onların kaba gücü içinde erimiş bir halde, merdivenlerden, işte öylece paldır küldür indiriliyordu.

Ne yapmam gerektiğini şaşırđım. Kaçmak istedim önce. Nedenini bilmiyorum... Troçki'yi böyle görmemek, onunla karşılaşmamak için olmalı. Onun karşısında hiçbir şey yapamadan... böyle sırtımı taşlığın duvarına dayamış önümden sürüklene sürüklene geçirildiğini izlemek... görmemem gereken bir şeyin tanığı oluyormuşum gibi bir duygu. Ardımdan hızla merdivenleri çıkmakta olan Sermuks'la Poznanski'nin benim duraklamam karşısında yanımdan bana çarparak hızla yukarıya çıktıklarını duyarladım. Hemen üstümdeki ilk katın taşlığında bir takım koşuşmalara kanşmış itişip kakışmalar duydum. Lyova'nın sesi bir süre sonra hepsini bastıracak bir biçimde yeniden yükseldi.

- Yoldaşlar, görünüz işte...Bakınız nasıl götürüyorlar yoldaş Troçki'yi...yoldaş Troçki'yi...

Hiç olmazsa bu haykırığı duymasaydım. Günlerce kulaklarımda yankılanması süren 'Bakınız nasıl götürüyorlar Troçki'yi...' haykırısını. Onlar indikçe, yuvarlanır gibi üstüme doğru geldikçe ben adım adım gerilemeye başladım. Ama sonunda sırtım duvara dayalı öylece...çakılı kaldım.Troçki önümden sürüklenererek geçirildi.

Göz göze geldik. Bana baktı. Beni tanıyıp tanıyamadığını kestirmem olanaksız. Ama birbirimizi gördük. Nasıl oldu bilmiyorum, bulanık bakışlarında birden dimdik ayağa kalktığını gördüm. 26'sı sabahı, devrimin ilk sabahı Tüm Rusya Kongresinde konuşuyordu sanki ve salonda bir tek ben vardım. Bir köşeye çekilmiş bu konuşmayı dinliyordum. Troçki'nin metalik sesi yankılana yankılana tüm yeryüzüne dağılıyordu oysa. Yanında bir adam vardı. Tanıdım. Menşevik Dan... Dan kendisini dinliyordu:

' Kendini belirleyen olay bir silahlı ayaklanma, bir silahlı isyan olayıdır. Bir komplo değildir yani. Halk kesimlerinin silahlı ayaklanmalarının aklanmaya gereksinimleri yoktur. Asker ve işçilerin devrimci birikimlerinin çelik karakterini verdik biz bu devrime. Halk yığınlarının iradesini silahlı ayaklanma için, açıkça, demirci örsünde döverek oluşturduk. Başkaldırışımız zafere ulaştı. Ve şimdi zaferimizden caymamız öneriliyor bize. Uzlaşmalar imzalamamız öneriliyor. Kiminle? Zavallı küçük topluluklarsınız siz. Düzmece batıklarınız. Rolünüzü oynayıp bitirdiniz. Layık olduğunuz yere gidiceksiniz siz: Tarihin çöp sepetine ' (43).

Sanki bir **komployla** karşı karşıyaymışız gibi birden Troçki'yi Dan'in kollarında görüyorum. Troçki'yi sürükleye sürükleye çıkarıyorlar dışarıya ve dışarıda, peronlarda, alanlarda insanları topluyorlar.

Merdivenlerden, üstümdeki taşlıktan bir kez daha indiriliyor sanıyorum Troçki. Yeniden sırtım taşlıkta göz göze geliyoruz. Dalgın ve bulanık bakışlarında Troçki'nin, birden Petrograd'da, Petrograd işçilerinin önünde yürüdüğünü görüyorum. Bu kez nedenini kesin bir biçimde bilmiyorum. Petrograd tehlikede. Azgın gerici generallerden emperyalizmin uşağı Denikin, Kursk ve Orel'i aldı, Tula düşecek. Tula'nın düşmesi eli kulağında. Tula düşerse artık burayı hiç kimse koruyamaz. Denikin'nin güçlerine karşı çıkarabileceğimiz hiç bir ciddi gücümüz yok. Versailles kuvvetlerinde kuşatıldık. Versailles kuvvetleri bizi yenmek için şimdi öncekinden daha öçlü. Bu güçlerin Petrograd'ı çeviren silahlı birliklerinin başında General **Yudeniç** bulunuyor. Devrimci kent düşerse herşey bitti demektir. Petrograd işçilerinin rengi kül gibi soluk. Açlıklarıyla doyuyorlar kaç gündür. Gıysileri paçavralaşmış... botlarının cırbanağı çıkmış... bu botlardan çoğunda yalnız bir teki var. Öteki ayaklarını kalın paçavralarla sarınışlar...Kadın- erkek hepsi siperlerinden çıkmışlar, Troçki'nin karşısında işte öyle duruyorlar. Troçki'nin metalik sesini bir kez daha duyuyorum:

- Yoldaşlar Petrograd'ı terk etmeyeceğiz...

- Petrograd'ı terk etmeyeceğiz yoldaş Troçki. Bir ortayaşlı kadının tam yüzümdeki gözleriyle iri iri şöyle konuştuğunu duyuyorum:

- Yoldaş Troçki, Petrograd'ı nasıl onlara bırakınız ki? Evimiz, emeğimizin birikimi...herşey...fabrikalarımız hepsi hepsi burda...

Oysa General Yudenic 10 kilometre uzağımızda yalnızca. Versailles kuvvetlerinin Bismark'ı. Acımasız insanı kasabı Yudenic. Troçki, kızıl bayrakların üzerinde sanki yürümeye başlıyor. Kitleler, emekçiler kadınli erkekli Baltık Denizinin üstünü kızıl bayraklarıyla donatıp denizi aşıyorlar.

Troçki işte son kez böyle geçti önümden. Troçki işte son kez böyle sürüklenerek geçirildi önümden. Bakışlarımız birbirinde, geride bıraktıklarımızın yaşanmış derin dalgınlığında buluşup buluşup ayrıldı. Kaç kez Troçki'yi yukardaki taşlığa taşıyıp, kaç kez önümden böyle sürükleyerek indirdiler, bu işkenceyi bana kaç kez uyguladılar anımsayamıyorum. Troçki'yi bir daha artık hiç gönmedim.

Ağır ağır yukanya çıkarken Poznanski'yle karşılaştım. Birşeyler söyledi ama kavrayamadım. Onların ardından gerçekten kendini öldürdüğüne bir türlü inanmadığım Yoffe'nin kansı koşarak iniyorlardı. Yanılmıyorsam yoldaş Byeloborodov düşmemesi için koluna gimmişti. Herkes Troçki'nin ardından giderken ben yukanya, dairelerine tırmanıyordum. Son kata çıktığımda, artık yanı açık kapının önünde büyük kızları Zinuşka'yı gördüğüm bir sırada, Zinuşka'ya çarpmaması olanaksızken, ona hiç dokunmadan duduru yüzlü bir gencin fırladığını gördüm. Adını haykırmak için ağzımı açtığımda sanki belleğimden herşey silinip gitti. Duru güzel yüzünün ortasında bir gece gibi koyu lacivert gözleri bir süre uzun uzun beni süzdü. Bir süre uzun-uzun birbirimize baktık. İç savaştaki giysilerini giymişti. İç savaştaki genç gönüllü komünist militanların halk komiseri üniforması içindeydi. Karamtrak renkli bandol üzerindeki kızıl P.K. harfleri hemen insanın göze çarpıyordu; Parteyni Komitet. Bir an kendisini tanır gibi oldum. Sabahleyin odamda, yanibaşımda gördüğüm gençti bu. O zaman böyle değildi giysileri. Nasıldı bilemiyorum. Bana 'şu anda G.P.U. görevlilerince Troçki'nin götürülmekte olduğunu' bildiren oydu. Eve nasıl girdiğini bile düşünmeye olanak bulamamıştım. Daha gerisini anımsamaya çalışmama karşın belleğimdeki herşey birdenbire bir boşluğa düşüp dağılıveriyordu. Nasıl olur da böyle iç savaş giysileriyle Troçki'nin ardına düşebilirdi? Na-

sıl olur da 19-20 yaşlarındaki bu genç, şimdi en azından 30 yaşlarındada olması gerekirken böyle iç savaşta ki yaşıyla aynı kalabilirdi?

Bakışlarındaki acı gülümseme birden birinin boğazımı sıkması gibi acımasızca kavrayıverdi. Soluğum kesiliyor sandım. Bir kez daha baktım. Ve yeniden yüreğim tam boğazımda dövünmeye başladı. Tüm olanlardan beni sorumlu tutuyormuş gibi bakıyordu. Sanki 'Tüm bunlar olacaktı da, peki o zaman neden biz, hepimiz.. küçük bir yanlışlığımız yüzünden..' diyordu.

' Kimsin sen?' Diye boğulmaktan kurtulmak istemiş gibi kolumu ona tutunmak için uzattığımda, birden kolumun boşlukta kaldığını, scndelediğimi ve onun Troçki'nin peşinden taş merdivenlerden bir rüzgar gibi inip gözden yittiğini, tüm bunları, ne birini ötekinden, ne öbürünü ötekinden daha önce ya da daha geç oluşmadan, hepsini birden, bir anda gördüm.

Zinuşka dalgın gözleriyle bana mı bakıyordu yoksa artık zar zor duyulan dış kapıdakilerin seslerini mi dinlemeye çalışıyordu, bilmiyorum. Göğsünde düğümlenen, sankikendigöğüs boşluğunda yankılanan boğuk öksürüklerini basırmaya çalışarak içeriye çekildi. Ve işte o zaman bende birgölge gibi onun ardından evin içine süzuldüm".

Sedova Tanıklığını Sürdürüyor:

"Otomobil silme doldu. Seryoja bacaklarını zorla çekebildi içeriye. Bizimle birlikte Byeloborodov da bulunuyordu. Moskova sokaklarından hareket ettik. Seryoja'nın kalpağı yoktu başında. Hemen yola koyulmanın telaşından kendisinininkini almayı unutmuştu. (...) Kazan Garına değil, bu kez başka bir yoldan Yaroslav Garına gctirildik. Seryoja bir aralık çalıştığı iş yerine koşup ordan baldızıma telefon etmek için arabadan çıkmak girişiminde bulundu. Ajanlar Seryoja'yı kollarından sımsıkı yakalayıp Troçki'den oğlunun arabadan inmemesini sağlamasını rica ettiler.

Bomboş gara vardık. Ajanlar Troçki'yi lojmanlardan indirdikleri gibi taşıdılar kompartımanına. Lyova rastladığı demiryolu işçilerine bağınyordu:

- Yoldaşlar görün, bakın nasıl götürüyorlar yoldaş Troçki'yi...

Bir zamanlar av partilerinde Troçki'ye eşlik etmiş olan bir ajan Lyova'yı yakasından kavradı:

- Sen hiç tabancanın bu türlüünü gördün mü ha? Diye bağırdı küstahça. Seryoja, edimimli bir jimnastikçinin tokadıyla karşılık verdi kendisine.

Ve işte sonunda vagondayız. (...) Öğleden sonra saat ikiydi".

Georgi Vasiliyeviç:

" Ev darmadağınktı. Troçki'nin çalışma odasının kapı camı boydan boya yere inmişti. Cam parçalarının üstüne görevliler kalın bottlarıyla bastıklarından daha da ufalanmış bu cam parçaları dışardan gelenlerin getirdikleri karların erimesiyle yer yer oluşan su birikintilerine karışmış, eve tam bir harabe, tam bir yıkıntı görünümü vermişti. Troçki'ler birçok şeyi alıp götürme olanağını bile bulamamışlardı. Herşey apar topar alınıp götürüldüklerini gösteriyordu. Dün Kazan Garından geri getirdiğimiz valizlerin hemen hemen hepsi kapı ardında öylece bıraktığımız gibi yığılı kalmışlardı. İçinden birini bile alıp götürememişlerdi. Oysa bu valizler, özellikle kişisel gereksinimleri içindi.

Yemek salonuna girdiğimde Nina'nın pencereden, sırtı bize dönük, dışarıya bakmakta olduğunu gördüm. Küçük kızları, Troçki'nin dışarda sokakta zorla arabaya tıklılışını izliyordu. Zinuşka, bir gün önce gördüğüm yerde, yani babasının oturduğu koltuğun tam karşısındaki yüksekçe bir iskemlede oturuyor, derin derin öksürüyordu. Zinuşka veremdi. Babasını bir daha hiç ama hiç görememe olasılığı büyüktü. Bir süre yemek salonunda oturdum.

Kısa bir süre sonra eve konuklar dolmaya başladı. Bunlar arasında Partiden atılmış, henüz sürgün sıraları kendilerine gelmemiş olan karşıtçıların önde gelenleri de vardı. Onlar da elleri kulağında, kendi evlerinde G.P.U. ajanlarının bir gün kapılarını çalmalarını, sürgün yerleriyle sürgüne çıkacakları günün kendilerine bildirilmesini bekliyorlardı. Ev gittikçe kalabalıklaşıyordu. Özellikle gençler derin bir şaşkınlık içinde, çünkü başarılı gösterilerinden

sonra böyle birdenbire yaya kalıverdiklerini görmenin bozumunda zaman zaman birşeyler yapmış olmak için bir aşağı iniyor, bir yukarı çıkıyor, kendi aralarında öbek öbek konuşuyorlardı. Bu atlatılmaya karşı içlerinde duydukları kin yüzlerinden apaçık okunuyordu. Yavaşça kalktım. Evi şöyle bir dolaştım. Troçki'nin çalışma odasının kapısı önünden geçerken kapının önünde çakılmış gibi kalıverdim. İçeride iki görevli vardı. Başlarını kaldırmadan, benim kendilerini izlediğimi bile duyarlamadan telaşlı bir arayışın içine gömülüp gitmişlerdi. Biri odanın tam ortasındaki sandığı kanırtarak açmaya uğraşıyordu. Troçki'nin en önemli notlarının, arşivinin bir bölümünün bu sandıkta bulunduğunu biliyordum. Sandığın kapağını demir bir kolla zorlayarak sonunda açmayı başardı. Sandığın kapağını kilitlerden kurtulunca şöyle, kendinden hiç te beklenmeyen bir özenle kaldırdı. Sonra elindeki levyeyle demir çekici bir yana usulca koyarak sandığın içindekilere gittikçe artan bir hızla yumuldu. Kitapların, notların üzerine şöyle bir bakıyor, sonra yerlerine koyup yerleştirme kaygısı duymadan tuttuğu gibi odanın bir köşesine fırlatıyordu. Sanının beş ya da on dakika içinde tüm sandıktakiler odaya saçıldı. Adam besbelli bir evrak, bir belge anyordu. Kendisine bu belgenin bulunması konusunda kesin emir verildiği belliydi. Öteki görevli Troçki'nin çalışma masasının tüm çekmecelerini bir bir kaldırıp yere döküyor, sonra yere döktüklerine hiç eğilmeden ayağıyla şöyle bir bir aralayıp göz atıyordu. O zaman anladım ki bu iki görevli de aradıkları şeyi çok iyi bilmektedirler. Kendileri bunu daha önce ya görmüşler, ya da kendilerine gösterilmiştir. Bir bakışta tanıyacak kadar yakından bilmektedirler aradıkları şeyi. Bir an -hangisi olduğunu bilmiyorum; sandığı allak bullak edenle mi, yoksa masanın gözündekileri boşaltanla mı ne-göz göze geldik. Adam önce bir baktı. Sonra başıyla hafifçe selam vererek çalışmasını sürdürdü. Yavaşça odanın önünden ayrıldım.

Apar topar götürüldüklerinden yatak odalarını bile toplamaya olanak bulamamışlardı. Sanki sıcaklıkların kalmıştı yataklarında. Bir ölünün kendi sıcaklığını henüz bırakmadığı gibi. Az sonra o iki görevlinin aynı aç kurt saldırısıyla bu yatak odasına da saldıracaklarını düşününce derin bir boğuntu boğazımda düğümlemeye başladı. Sanki ona dokunmalarını engelleyebilmişim gibi yatak odalarının kapısını çekip uzaklaştım.

Koridor yeni gelenlerin botlarıyla tümünden çamurlaşmıştı. Yemek salonundan içeriye girdiğimde ise donup kaldım. Yemek salonunda bulunanların hepsi ayağa kaldırılmışlardı. Elleri başlarının üzerine koydurtulmuştu. G.P.U. ajanlarının bir bölümü ellerinde tabancaları yemek salondakilerinin üzerlerine doğru çevirmişler, öteki bir bölümü de elleri başlarının üzerindeki üstlerini başlarını aramaya koyulmuşlardı. Aradıklarını kaba bir biçimde kenara itiyorlar, sonra ötekine geçiyorlardı. Ayağa kalkmayanların içinde bir tek Nina'yla Zinuşka vardı. Hiç kimse de onların üstünü aramaya yeltenmek istemedi. Yavaş yavaş yaklaştıyordum. Nina'nın önünde duran adam geriye döndüğünde tüm rengi önce birdenbire sapsarı, hemen ardından da kıpkırmızı kesildi. Muralov'du bu. Troçki'nin hiç yanından ayrılmamaya alabildiğine özen gösteren bu adamın bir tümcesini anımsadım. Temmuz Günlerindeydi. Halk Torid Sarayını ele geçirmişti. Sovyet Yürütme Kurulu derin bir bunalım içinde ne yapacağını bilemiyordu. Ama kısa bir süre sonra Sovyete bağlı birlikler kenti ele geçince bu kez bolşevik fraksiyon derin bir bunalıma düşmüştü. Kamenev-Stalin ikilisinin oluşturduğu kadrolar uzlaşmacı bir biçimde Sovyet Yürütme Kuruluyla pazarlıklara oturmak için her türlü yolu denemeye başlamışlardı. Muralov o zaman durumu bana şöyle anlatmıştı (44):

' Lenin orada yoktu. Öteki yöneticiler arasında soğukkanlılığını yitirmeyen tek kişi Troçki'ydi'.

Muralov'la hiç kıpırdamadan birbirimize bakıyorduk.

-Yoldaş Georgi Vasiliyeviç, dedi titrek bir sesle, siz de tıpkı ötekiler gibi ellerinizi başınızın üstüne koyun lütfen.

O zaman ona doğru hafifçe eğildim:

- Yoldaş Muralov, dedim. Belimde tabancam olduğunu biliyorsun. Hem de son model, yarı otomatik tabancalarımızdan biri. Bu tabancayı benim belimden alabilmen için ya senin elindeki ya benim belimdeki tüm kurşunlarını birbirimizin üstüne boşaltmak zorundayız.

Muralov sapsarı bir yüzle dondu. Elleri başının üzerinde, Rakovski'nin sapsarı bir yüzle bizi izlemekte olduğunu yarım gözle

gördüm. Glazman da ordaydı ve onun da elleri başının üzerindeydi. Glazman'ı böyle görmek birden derin bir biçimde sarstı beni. Olduğum yerde hafifçe başımın döndüğünü çok iyi anımsıyorum.

Muralov'dan gözümü hiç ayırmıyordum. Troçki'nin evinde silahların patlamasının ne anlama geleceğini bilmeyecek kadar eb- leh bir adam değildi. Elindeki tabancasını beline yerleştirirken:

- Haklısın yoldaş Georgi Vasiliyeviç Butov, dedi... Önemli bir görevde olduğunuzu unutmuştum. Bundan sonraki karşılaşmalarımızda umarım böyle bir durumda olmayız. Dostça, yoldaşça ilişkiler içinde kalınız Vasiliyeviç..

Bir süre sonra Muralov adamlarını toplayıp gitti. Bu arada birçok genci de alıp götürmede kusur etmedi. Rakovski ve Glazman'la ayak üstü konuşmaya başladık. Rakovski, Troçki'nin götürülüşüne yetişemediği için derin bir üzüntü duyduğunu söylüyor, Moskova'dan çıkmadan hangi araçla onun önünü kesip konuşabileceğini soruyordu. Kendisine bunun olanaksızlığını anlattım. Poznanski ve Sermuks'un dönüşlerini beklememiz gerektiğini söyledim. Oysa ne Poznanski'nin ve ne de Sermuks'un bir daha hiç dönmeyeceklerini, Troçki'nin treniyle birlikte yola çıktıklarını daha sonra öğrenecektim. Glazman, derin bir suskunluğun içinde bomboş bakıyordu. Söylenenlerin çoğunu anlamadığımı sanıyorum. Sanki bir şokun etkisindeydi. Ya da bir baygınlıktan yavaş yavaş kendine döner gibiydi.

Ev tenhalaşmıştı. İçerdekilerin bir büyük bölümü görevlilerce götürülmüş, bir bölümü de kendiliklerinden yavaş yavaş ayrılmaya başlamışlardı.

Nina'yı yeniden gördüğümde artık iyice karanlık basmıştı. Nina pencereden dışarıya bakıyordu. Beni gördüğünde başını çevirmeden:

- İşte Georgi Vasiliyeviç, dedi, hepsi bu...

- Yoldaş Nina, dedim, benden isteyeceğiniz birşey olduğunda beni aramalısınız...

Hiçbir şey söylemedi. Beni uğurlamak için kapıya kadar yürürken gözünün babasının yemek salonundaki koltuğuna ikide bir takıldığını gördüm. Bu boşluğu kavramaya, bu boşluğu sindirmeye çalıştığı belliydi. Oysa Nina bunda başarı gösteremedi. O nedenle Nina'nın öyküsüne kısaca değinmeliyim. Nina'yı Troçki'nin götürülüşünden sonra birkaç kez ve son kez ölümcül yatağında sayınlar evinde bulduğumdan, bir de Moskova'daki yaşamıma Glazman'ın yazgısıyla birlikte bu olayın bir damıtık acı gibi süzülüşünden, işte bu iki nedenden dolayı söz etmek gereksinimi duymaktayım:

Nina ailenin küçük kızıydı. Aile içinde kendisine Ninuşka deniyordu. 26 yaşındaydı. Babası sürgündeyken doğmuş, toplama kamplarında büyümüştü. Devrim gerçekleştiğinde Nina henüz 15 yaşındaydı. O zamandan bu yana, bu devrimci ailenin içinde, onunla birlikte devrimin gecelerinden sabahına, sabahlardan gecelere yuvarlanıp giden olayların içinde devrimle yağrulup, onunla beslenerek büyümüştü sanki. Karşıtçıların önde gelen militanlarından biriydi. Kocasını da kendisi gibi militan bir devrimciydi. Kocasının özellikle çalışma kamplarındaki başarısından çok kişinin söz ettiğini biliyorum. Troçki'nin sürgüne gönderilmesinden birkaç gün önce hiçbir açıklama gösterilmeden tutuklanmıştı. Nerede olduğunu bilen de yoktu. Sürgünden sonra salıverileceğine herkes kesinkes inanıyordu. Özellikle hükümet kendisinden gösteriler düzenlemekteki becerisinden çekindiği için bu tutuklamayı gerçekleştirmişti. Öyle sanılıyordu. Troçki sürgüne gönderilince de salıverilecekti.

Nina da Partiden atılmıştı, tıpkı kocası ve babası gibi. Nina'nın babasına düşkünlüğü, ona sevgisi herkesçe biliniyordu. Karşıtçılar arasında yer alışı bu sevgiye ve bağlılığa bağlayanlar olduğu gibi, onun katıksız bir leninist olmasından ötürü karşıtçılarla birlikte olduğunu söyleyenlerin sayısı da az değildi. Bu son savı ileri sürerler onun katıksız bir bolşevik olduğunu tamklayan birçok olayı peş peşe sıralamakta hiç güçlük çekmiyorlardı.

Poznanski'yle birlikte Troçki'nin, 16'sında ertelenen sürgününün de valizleri taşıyarak eve döndüğümüzde, evdeki tüm kargaşalığın içinde Nina'dan gözümü ayıramıyordum. Tüm bu çevrenin içinde Nina gepegenç güzelliğiyle öyle sakin öylesine tedirginsiz bir

inançla babasına bakıyordu ki, insan bu bakıştan nedenini bilmediği bir biçimde ürperiyordu. Nina gözünü ayırmıyordu babasından. Sanki onu bir daha hiç ama hiç görmeyecekmiş gibi onu içine hapsedecekmiş gibi bakıyordu.

Çevresindeki koşuşmalann, bavullann, valizlerin yeniden yerleştirilmesinin, sağa sola emir vermelerin farkında değilmiş gibiydi. Sürgünün iki gün için ertelenmiş olmasını bile umursamadığı belli oluyordu. Kendisine bir soru yöneltildiğinde en kestirmeden, en yalın yanıtı veriyor, sonra yeniden susuyordu. Olgunca duruşundaki bu davranış çevresini içten içe, kendi kendinde eleştirdiği kanısını uyandırıyor. Bunu anlamakta gecikmeyecektim de.

Nina, bu odada bulunanların aksine **yenildiklerini** kabul ediyordu. Bunu hiç te geçiştirmeye niyetli olmadığı, bu konuda hatır gönül tanımadığı verdiği yanıtlardan anlaşılıyor, bugünkü olayların aslında yenilgiyi bir kez daha vurguladığını söylemekten çekinmiyordu. Bunu hiç te öyle üstü kapalı bir biçimde yapmıyordu. Apaçık söylüyordu. Ağabeyi Lyova'yı gardaki olayları anlatırken coşkusunun tam orta yerinde hafifçe azarlarmış gibi konuştuğunda herkes bunu anlamakta güçlük çekmedi. O gün:

- Lyova, demişti hafifçe gülümseyerek...farkında mısın, nice zamandır yerlerde sürünen, afişleri yırtılıp yerde sürüklenen, hastahaneye kaldırılan insanların, ölülerin sayısıyla övünür olduk...?

Lyova birden kıpkırmızı kesilmişti:

-Yanıyorsun Ninuşka, dedi.... savaşımızın nasıl gittikçe çoğaldığını, nasıl kitlelere ulaştığını gösterebilmek için salt bu anlatılanlar... bunu vurgulayabilmek için işte...

Nina hiç bir şey demedi. Asıl gerçeğin böyle yapıyaların bir biçimde Nina'nın söylediği gibi olduğunu çok kişi de biliyordu. Ama bunu açıklama yürekliliğini hiç kimse gösteremiyordu. Kendi zayıflığımızda ve kendi yenilgimizdeki yalnızlıkta gittikçe daha çok birbirimize sokulmanın seçeneksizliği içindeydik.

Nina inancında da, politikasında da, sevgisinde de o katıksız

yaradılıştaki az bulunur insanlardan biriydi. Nikitiç Smimov'un onu bu kadar çok sevmesindeki nedeni şimdi daha iyi anlıyordum. Bir gerçek vardı. Karşıtçılar XV.Kongreden sonra Partiden çıkarılmışlar, önde gelenleri G.P.U.ajanlarının denetiminde bir bir sürgüne gönderilmeye başlanmıştı. Karşıtçılar küçüle küçüle sanki bu odaya sığınmış, Troçki'nin yemek salonunu dolduracak kadar kalmışlardı. Nina bunu görmezlikten gelemezdi. Ne ki Nina babasını çok seviyordu. Bu yenilginin üstünde babasına olan sevgisi hiç bir şey eksilmemiş bir biçimde, pınl pınl gözbebeklerinde, tüm davranışlarında yansıyor. Babasının yenildiğini biliyordu Nina. Bunu gizlemiyordu. Bunu maskeleyecek kadar devrimci edimlerini, savaşımını olmuştu. Ama sanki bir daha babasını hiç göremeyecekmiş gibi bakışlarını babasından ayırmıyor, bu telaşlı ortamda o, sakın sakın babasını izlemek, bazen de gerektiğinde onunla konuşmaktan başka hiçbir davranışta bulunmuyordu.

Nina, 9 Haziran'da öldü birdenbire. Troçki'nin ve annesinin Alma-Ata'ya sürgününden tam tamına 154 gün sonra. Benim tutuklanmamdan aşağı yukarı bir ay kadar önce. Nina sağlıklı bir görünümdeydi. Bu sağlıklı yapıda birdenbire verem ortaya çıktı. Hastalık dört nala ilerledi. Üç ay içinde yiyip bitirdi Nina'yı. Herkes büyük kızları Zinuşka için böyle bir sonuç beklerken Nina'nın üç ay içinde eriyip sönmesine inanamadılar.

Troçki'ler bu sırada Nina'nın başına gelenlerden habersiz büyük kızları Zinuşka'nın Alma-Ata'ya kocasıyla birlikte gelmesini bekliyorlardı. Zinuşka'nın bir hastahane köşesinde ölmekte olan kardeşine bakmakta olduğundan haberleri yoktu. Nina'nın kocasını da salıvermemişlerdi. Ne olduğundan da kimsenin kesin bir bilgisi yoktu. Karşıtçıların izi sürülüyordu. Çok kişinin yüreği delik deşik, gidip görmekten çekiniyorlardı Nina'yı. Ben gittiğimde Zinuşka'yı başında buldum. Nina beni hemen tanıdı.

- Georgi Vasiliyeviç, dedi. Babama mektup yazdım. Başkalarından duymasından daha iyidir olacağı. Bu mektubun eline ulaşacağına güvenebilir misiniz? Yoksa başka bir yöntem mi düşünmeliyiz?

- Yoldaş Nina, dedim. Babanla sürekli mektuplaşan dostlarına

sormalıyım. Ama sanırım mektupkur hemen hemen tümüyle eline ulaşıyor. Rakovski yoldaş dün aldığı mektuptan söz ediyordu. Uluslararası Komünist Kongresi hazırlıklarından, Troçki yoldaşın bu kongre için alabildiğine yoğun çalıştığından söz ediyordu. Alma-Ata sağlıklarına çok iyi gelmiş. Troçki oradaki yoldaşlarla sık sık av partileri düzenliyormuş...

Hafifçe gülümsedi Nina:

- Troçki iyi bir devrimciydi yoldaş Georgi Vasiliyeviç. Ama Lenin'siz hiç birinin yeterince güçlü olmadığını gördük.

Bir süre sustu. Konuşmak için tüm gücünü toparlamaya çalıştığını sezinlemede güçlük çekmedim.

- Ne ki Troçki iyi bir babaydı da, Vasiliyeviç yoldaş...Buna inanmanızı isterim. Bizimle yeterince ilgilenebilmek için zaman zaman nelere katlandığını biz çok iyi biliriz...

Birden babasını nasıl özlediğini, şimdi yatağının yanı başında babasının bulunmasına nasıl bir gereksinme duyduğunu dehşetle kavradım. Kalktum. İzin istedim. Ve dışarı çıktım. Zinuşka'nın kocası Guetier ile koridorda şöyle ayak üstü konuşup birbirimizden ayrıldık. Sanının bundan iki ya da üç gün sonra Nina'nın öldüğünü duydum.

Cenazesinde çok az kişi bulundu. Zinuşka, kardeşinin ölümünden iki-üç gün sonra tüberkülozular için yapılmış son derece ileri bir tekniğe sahip sayırlar evine yatınlı.

Nina'nın sözünü ettiği mektup ölümünden tam 73 gün sonra eline vardı. Troçki, Alma-Ata'da kızının öldüğünü öğrendikten birkaç ay sonra Rakovski Troçki'ye gönderdiği mektupta Ninuşka'nın ölümünü şöyle belirtti:

' Sevgili Dost;

Senin için, Ninuşka için, hepimiz için yürekten acı duydum. Uzun süreden beri devrimci marksistliğin çilesini taşıyorsun sırtında. Ama şimdi ilk kez bir babanın sonsuz acısını duyuyorsun...' (45)".

SON SÜRGÜN

"Peloponnesliler: (...) Ayrıca, hiçbir düşman nedeli sayısal üstünlükte olursa olsun sizi korkutmamalı. Şu nedenle; geldiğiniz kent devletlerde çoğunluk hükmetmiyor azınlığa. Tam tersi, azınlık kendi yasasını kabullendiriyor kitlelere. Bunu sağlamak için de tek yetkinliği silahlarının güçlülüğü. Yalnızca o işte!"

İspartalı General Brasidas

"Tukidides: Peloponnes Savaşları."

Büyük sürgün dönemini yaşıyorum artık. Tüm dostlar bir bir ayrılmaya başladılar Moskova'dan. Yalnızlık bir duman gibi indi içime. Garda kucaklaştığımız yoldaşlar Moskova'da kalan bana kendilerini unutarak, son öğütlerde bulunmakta kusur etmiyorlar: "Kendinc özen göster Georgi Vasiliyeviç. Kendine de, ilişkilerine de. Seni bizim gibi sürmediklerine, Partiden de atmadıklarına göre seni gözlerinin önünde, hem de kilit bir yerde bulundurmanın kendilerince çok önemli bir nedeni olmalı", "Bu nedenin ortaya çıkması gecikmeyecektir Georgi Vasiliyeviç...Moskova ayıklanması bitsin...sıra ondan sonra bu nedenlere gelecektir...Kendini sakın..."

O zaman Mraçkovski'ye bağırdım. Ben kendim nasıl bağırdığıma şaşırdım. Öylece bakakaldım Mraçkovski'ye. Karısı da valizlerin arasından kaydırıldığı bakışlarıyla bana öylece bakakaldı.

- Kendimi nasıl sakınabilirim Mraçkovski? Kendimi neden sakınacağımı bilmedikten sonra... bu öğüdün geçerliliği yok.

Sonra:

-Bağışla yoldaş Mraçkovski, dedim... Sinirlerim bozuk.

Mraçkovski:

- İşte belki de sakınman gereken nedenlerden biri bu Vasiliyeviç, dedi...

Bir süre sustum ve:

- Yalnızlığım gittikçe yoğunlaşıyor yoldaş Mraçkovski, dedim.

- Biliyorum. Ama yenilmemelisin.

Moskova Garındayız. Mraçkovski sürgüne gönderilenlerin en sonuncusu.

Troçki'nin sürgüne çıkarılmasından sonraki yirmi gün içinde tüm karşıtçıların önde gelenleri art arda sürgüne gönderildiler. Son sürgün Mraçkovski Sibirya'ya gönderiliyor.

- Son sürgün benim, dedi Mraçkovski... Doğrusu yaman bir ad olur bir öyküye "Son Sürgün" adı.

Moskova Garında zaman gece yansını çoktan aşmış. Bekleme salonunda Mraçkovski'leri götürecek treni bekliyoruz. Salonda sigara dumamından göz gözü görmüyor. Gözlerimin yanması belki de bundan.Mraçkovski'yi trene teslim edecek görevlilerden bir ikisi az ilerimizde ayakta kendi aralarında, hiç bizimle ilgileri yokmuşçasına konuşuyorlar.İnsan onların konuşmalarını uzaktan izlediğinde Moskova'nın sıfırın altında 25 derece gece yansı soğuşunda bunların böyle dereden tepeden söz edermiş gibi umursamazlık içindeki konuşmalarına çok şaşar. Ama artık birçok şey şaşırtıcı değil artık.

- Mraçkovski yoldaş...ne yapmam gerektiğini söyler misin? -

Sanki bu soruyu o iki görevliye sormuşum ya da sorumu -onca uzaklıkta olmalarına karşın- çok net duymuşlar gibi ikisinin de bakışlarını bize yönlendirdiklerini duyarlıyorum.

- Ne söyleyebilirim Vasiliyeviç..? İçsavaşın en kanlı, en çıkış olmayan bir zamanında ne yaptığını düşün. Bugün de onu yap...

- Yanılıyorsunuz Mraçkovski yoldaş... O zaman işim kolaydı.

İçsavaş kolaydı Mraçkovski yoldaş... şimdiki yalnızlığım yanında. Çünkü bana ne yapmam gerektiğini söyleyen Partim vardı.

İki G.P.U.ajanı verdiğim yanıtı beğenmişcesine başlarını çevirip yeniden kendi aralarındaki konuşmalara daldılar.

- Parti yine var, dedi Mraçkovski...Parti her zaman da olacak... Bizim yenilgimiz Partinin varlığını tartışma konusu yapmaz ki Vasiliyeviç...Bundan böyle -Partiden atıldığımız için- hepimiz yalnızız.Bunu unutma; Partiden atıldığımız için yalnızız biz...Yenilmiş politikacılar çünkü. İyi birer devrimciydik belki. Ama kötü politikacıydık.Yine de kurtarabileceğimiz şeyler olduğuna inanıyorum.Partiyle bir daha ilişkilerimizin önceki gibi düzeleceğini pek sanmıyorum.Zinovyev'le Kamenev'in XV.Kongre arifesinde gerilemekte olduklarını duydum. İş sonuçta nereye dek götürürler bilemiyorum.Ama artık bu tür yanlışlıklar yapmayacak kadar deneyim sahibi olmamız gerekir. Yenilgimizi kurtarmalıyız Vasiliyeviç...

- Nasıl yani...

- Yenilgimizi doğrulamalıyız. Kurtaracağımız tek şeyin, tek gerçeğin bu olduğuna inanıyorum...

-Anlamakta güçlük çekiyorum Mraçkovski...Seni dinlememekle yoldaşların yenilgiye sürüldüklerini mi söylemek istiyorsun?

- O tartışmayı yeniden gündeme getirmenin kimseye bir yararı dokunmaz Georgi Vasiliyeviç. Sorun kimin haklı çıkıp çıkmadığının araştırılmasından ötede... Ama o tartışmanın temel gerçeğini görmezlikten de gelemeyiz. Gelmemeliyiz. O tartışmamızda yenilgimizin öğeleri gizlidir çünkü. Yenilgimizi kurtaralım hiç olmazsa derken işte bunu amaçlıyorum Vasiliyeviç. Niçin yenildiğimizi hiç kimseden gizlemeyecek kadar açık yürekli davranmalıyız. Yenilgimize neler, hangi etkenler neden oldu... tüm bunları bir bir gelecek kuşaklara aktarabilecek kadar uyanık davranmalıyız.

Bolşevik olmayan yöntemlere başvurduğumuz için yenildiğimizi hiçbir zaman gizlememeliyiz örneğin. Partiye ters düştüğümüzü,

karşıtçıların Parti içindeki çalışmalarında nasıl yalnızlaştıklarını Glazman'ın bize ilettiği sayısal değerlerle, olduğu gibi aktarabilmeliyiz. Parti dışı karşıtçılığı geliştirerek hiçbir yere gidilemeyeceğinin tanıklığını yapmalıyız bundan sonraki yaşamımızda. Bir bolşeviğin her zaman, nerede olursa olsun kendisini bekleyen mutlaka bir görevi vardır. Bunu nasıl unutabiliriz Vasiliyeviç? Bundan sonraki yaşamımızı bolşevik ilkelerin her türlü saptırmacılığa karşı savunucusu olarak yalın bir biçimde değerlendirebilirsiniz.

Dinle Georgi Vasiliyeviç, çok kişi şimdi yeterince farkında değil ama asıl tehlike şu: Gelecek kuşaklar, yanlış saptırılmış Troçki-Stalin tartışmasını miras almamalıdır bizden. Herşeyi, bilebildiğimiz ayrıntılarınca en doğru bir biçimde öğrenebilmelidirler. Yenilgimizi de işte o nedenle gizlemeye çalışmamalıyız. Yenilgimize bahaneler, yapay özürler yaratma yolunu kesin bir biçimde kendimize kapamalıyız. Bizim yenilgimizin nedenleri onlara gerçeği tüm diyalektik yapısıyla birlikte kavratmaya yardım etmelidir. Bunun içinde kendi pratikleri için eşsiz deneyimler bulunduğunu anlatmalıyız onlara. Belgeleriyle aktarabilmeliyiz. Bolşevik ilkelerimizin omurgasını, temelini oluşturan leninist örgütlenme biçiminin nasıl Marksizmden sonra insanoğlunun devrimci pratiğinde geliştirdiği en önemli bir aşama olduğunu bıkip usanmadan anlatabilmeliyiz. Onun yaşayan, kendi kendini yenileyen organik yapısının birer hücresi gibi sürekli yenilenmeyi ve çoğalmayı sağlayabilmeliyiz.

İvan Nikitiç Smimov'u beni dinlememekle suçlamayacağım Vasiliyeviç. Tam karşıtı, kendimi suçlayacağım. Smimov yoldaşın nasıl katıksız bir bolşevik olduğunu söylemeye gerek yok. Ama anlatamadım konunun önemini ona. Doğrusu ya herşeyi yeterince zamanında kavramaya da hiçbir zaman doğru dürüst zamanımız olmadı. Ama n'olursa olsun sonuna dek çaba gösterebilmeliydim. Bunda hepimize karşı sorumluyum. Lenin'den sonraki yazgımızın nasıl belirlenebileceğini sezinlemede geç kaldık bir bakıma Vasiliyeviç. Avrupa'da patlamayan, gerçekleşmeyen bir devrim karşısında biz genel yapısıyla büyük bir köylü toplumu, bolşevik ilkelere gerilememek, yozlaşmamak, kısacası **menşevikleşmemek** için daha da bolşevikleşmek, daha da bu ilkelere sınımsız sarılmak zorundaydık. Bunu yapamazsak gerilemeye başlayacağımız kesin-

di. Erek sapmasına uğramamız kaçınılmaz olabilirdi. Bu varsayımı gözden kaçırdık. Ne Stalin leninist bir bolşevikti, ne de Troçki...Hiçbiri tam ve eksiksiz bolşevik olmadıklarını, enin olmadan leninist ilkeler doğrultusunda savaşım veremeyerek doğruladılar. Troçki bir bakıma bu savaşımı verebilmekte daha şanslıydı... Kişisel yetenekleriyle ve çevresinde kendisiyle birlikte omuz omuza savaşım verenlerle... Ama herkesi yanyolda bırakıverdi Troçki. O nedenle kendisine daha da öfkeliyim Vasiliyeviç...

Bizlere gelince: Yaşamını Partinin bolşevik ilkeleriyle iç içe oluşturmuş, gerek siyasal iktidarın alınması aşamasında, gerek iç savaşta, gerek çalışma savaşında başarılı savaşlar vermiş olan bizler yeterince Leninist olmadığımızı yenilgimizle gösterdik. Bir de bu konuda güçlü olabilseydik Vasiliyeviç, tüm bu eşsiz deneyimlerden geçmiş bir kuşak, tüm dünya proletaryasına yepyeni, alabildiğine güçlü ve deneyimli savaşçılar armağan edecekti. İşte bunu iyice belirlmeliyiz Vasiliyeviç...Yenilgimizin kaynağım göstermeliyiz. Bununla yetinmeyerek, bu noksanlığımızın nelere patladığını da belirtmeliyiz. İvan Smimov'un hiç unutamayacağım güzellikte bir konuşmasını sık sık anımsadığım olmuştur yoldaş. Bir konuşmamızda bana üç aşağı-beş yukarı şöyle demişti: "Komünizmin bile kurtarmaya yetmeyeceği bir dünyaya doğru gidiyoruz Mraçkovski yoldaş. Durumu böyle değerlendiremezsek gelecek kuşakların yargısı yakamıza amansız sanlacaktır. Korkunç ve aç gözlü bir burjuvazi dünyamızı nasıl tüketmekte, kendi devrimimizi gerçekleştirdiğimiz zaman daha iyi anladım. Yeni yıkılmışla, kurulmakta olanın canlı yaşadığı bir dönemde, gözlerimle...Ne kötü tüketiyorlarmış dünyamızı Mraçkovski...ne kötü...ne insafsızca ve sorumsuzca. Bu sömürü öylesine insanın etine kemiğine, beynine bir kanser gibi işlemiş ki, birey bile tek başına kendi kendini sömürdüğünü, kendi kendini en acımasız koşullara mahkum ettiğini düşünemez olmuş".

Çok iyi anımsıyorum Vasiliyeviç... Smimov şöyle bağırıyordu: "Dünyamız tükeniyor Mraçkovski...Biz buradakilerden dünyamızı belki kurtardık. Ama başka ülkelere, daha da aç gözlü, dünya kapitalizmi ve burjuvazisi dünyamızı tüketmeyi sürdürüyor. Elimizi çabuk tutmalıyız Mraçkovski... gelecek kuşaklara har vurup harman savrulmuş bir dünya bırakacağımızı düşündükçe kendi ken-

dimde deşsete kapılıyorum. Ah Mraçkovski! Tarihte ilk kez yeni miş bir sınıf olarak bizi nasıl sorumlulukların beklediğini görünce, ilkelerimize daha da sıkı sıkıya sarılmaktan başka hiçbir çıkar yolumuz olmadığını düşünüyorum. Komünizmin bile yetmeyeceği bir dünya ile karşı karşıya kalmaktan ödüm patlıyor..."

Mraçkovski bir an sustu. Bir an birlikte en zorlu günleri yaşadıkları yoldaşı İvan Nikitiç Smimov'u düşündüğü belliydi. Ben de Smimov yoldaşla Nijni-Tagil'de birlikte yaptığımız konuşmayı anımsadım. Mraçkovski'ye aktardığı kaygularını iki yıl kadar önce bana da aktarmış olmasından derin bir kıvanç duydum. Şimdi Tiflis'te Nikitiç Smimov. Sürgüne, yeni yerine alıştı mı bilmiyorum. Ve Mraçkovski'ye yeniden dönüp bakıyorum. Onun en yakın arkadaşı, dostu, yoldaşı Mraçkovski de belki bir saat, belki de yarım saat sonra kendisini Sibiryaya sürgününe götürecektir olan trene binip buradan, Moskova'dan ayrılacak.

- Dinle Georgi Vasiliyeviç, bundan sonraki yaşamımızın kolay olacağını söylemek olanaksız. Artık bir yanlışlık yapmamakla yükümlüyüz. Bireysel yaşamımızda bolşevik ilkelerle tümüyle içiçe-lik sağlayarak yaşamalıyız. Biz her zaman görev adamı olduk Vasiliyeviç. İlkelerimizden uzaklaşma, ya da bu ilkeler karşısında yeterince uyanık bulunmama bizi nasıl Partiden söküp attıysa, bundan böyle de özel yaşamımızda da aynı uyanıklığı göstermezsek bu kez bizi yaşamın içinden öyle söküp alır ve acımasızca bir yana fırlatıp atar. Kendimizi kendimizde kurtarabilmenin yolu da bu Vasiliyeviç. Biz birey olarak başıboş birer yalnızız... bu yalnızlığın içinde boğulup gideriz sonra. Bu yalnızlığı ilkelerimizi dimdik kendimizde ayakta tutmakla yenebiliriz. Bunu unutmaman gerekecek sanıyorum. Bundan sonraki görev belirlemesinin Troçki-Stalin çatışmasındaki sapmaları aydınlatabilmek olduğunu düşünmelisin. Bu nedenle tüm belgelerimizi korumalıyız. Öteki ülkelerin bolşevikleriyle ilişkilerimizi daha da sıkılaştırmalıyız. En küçük bir çiziktirnenin bile bir önemi olabileceğini, yepyeni bir değerlendirmeye yol açabileceğini unutmamalıyız. Yaşamak böylesine bir görev kılavuzluğunu kendimize belirleyerek büyük bir kıvanca dönüşebilir bizde... başka türlü ise karamsarlık, yalnızlık ve hiçliktir...

Bak Georgi Vasiliyeviç, insanoglunun Androkles adını unutmaması olanaksız... Androkles kim mi? Atina'daki güçlü halk partisinin en önde gelen liderlerinden biriydi Androkles...Atina'daki halk yönetimini yıkabilmek için yola çıkanlar, bir gece geliştirdikleri bir girişimle Androkles'i öldürdüler. Atinalılar bu cinayet karşısında sindiler. Halkın oluşturduğu Atina donanması o sıralarda Ege Denizinde savaş halindeydi. Atina'daki soylular kendi iktidarlarını koruyabilmek için geliştirdikleri ve buna benzer cinayetlerle Atinalıları sindirdikten sonra iktidarı ele geçirdiler ama bu Atina sitesinin düşmanlarınca duvarlarının yıkılmasına, tarihten silinmesine neden olacak acı sonun başlangıcını oluşturdu. Atinalıların nasıl korktuklarını, nasıl sindiklerini unutamayız. Androkles'in bu halk düşmanı girişimlere karşı verdiği savaşımı da... Kendimizi işte böyle, tıpkı Androkles gibi kıskançlıkla savunmalıyız tarihe karşı. Bizi unutturmak isteyenlere, bizi belgelerden bile kazımak isteyen resmi menşevikleşmeye karşı vereceğimiz savaşımın öğretisi kuşaktan kuşağa geçecektir... İlk kez yenmiş sınıfın öncüleri olarak deneyimlerimizin silinip gitmesine kesin olarak izin vermemeliyiz...

Trenin geldiğini uzun sireninden anladık. Perona çıktığımızda istem dumanlarının tüm peronu kapladığını gördüm. Bu sis içinde Mraçkovski ve kansını bir yitiriyor, bir buluyordum. Mraçkovski'ler trene doğru yürümeye başladıklarında görevliler ve dostları çevresini kuşattılar. Yine de vagonun basamaklarında birbirimizle kucaklaşma olanağını bulabildik.

- Kendini yorma Vasiliyeviç, diye bağırdı Mraçkovski.. Kendini bırakma.Bugüne değin seni oluşturan savaşıma sakın sırtını dönme. Bu ölümümüz demektir Vasiliyeviç...Umursamazlık bir bolşevigin ölümüdür... Yeniden görüşünceye dek allahaismarladık...

Ve Mraçkovski ak karanlığında yitti gecenin. Bir süre -her zaman yaptığım gibi- Moskova sokaklarında yürüdüm. Gann önündeki arabalara-binen yoldaşlar hızla ayrıldılar.

Mraçkovski'nin söylediklerini düşünün düşünün eve geldiğimde sanırım sabah oluyordu. Bir süre sonra üstümü değiştirip halk komiserliğindeki işime gittim. Memurlar henüz tek tük geliyorlardı.

Moskova'da o kışı alabildiğine tedirginsiz geçirdim. Buna kendimi de şaşıttım. İçimde en küçük bir kıpırdanış yoktu. Mraçkovski'yle yaptığım konuşmanın mı buna neden olduğunu düşündüm. Ama beni göreve çağırışındaki hedef belirlemesini bir türlü doğru dürüst kavrayıp çıkartamadım. İçim kış uykusuna çekilmiş gibiydi sanki. Bu durum sanki beynimin kıvrımlarında da gittikçe yoğunlaşmaya başlayan derin bir yarı uyku, dalgınlık biçiminde sürdü. Ne ki bu durum halk komiserliğindeki görevimi aksatmama neden olmuyordu. Denetimlerimi sürdürüyordum. Özellikle de imalatla ilgili birimlerde. Çok kez Moskova dışına çıkmak beni bu dalgınlığımdan alıp götürüyordu. Bu denetimlere sığınmaya çalıştığımı sezinlediğimde, bir bakıma, artık iş işten geçmek üzereydi.

Yatağa yatma korkum işte ilk kez böyle bir zamanda başladı. İlk önceleri olup bitenin bilincinde değildim. Yatağa yattıktan bir süre sonra gerekli gereksiz kalkıyor, anlamsız bir biçimde dolaştıktan ya da çalışma masamda bir iki satır okuduktan sonra yeniden yatağa girebiliyordum. Geç te olsa uyuyabiliyordum. Ama birden nedenini kavradığım zaman yatağa girmekten ürkmeye başladım. Nedenini nasıl kavradığımı da bir türlü bulup çıkaramadım.

Başımı yastığa koyduğumda uykunun derinliklerine dalıncaya dek geçen sürede düşüneceğim, düşünüyacağım hiçbir şeyin kalmamış olduğunu görmekle birden irkiliyordum. Öyle bir irkilişti ki bu, bir daha yatağa girme yürekliliğini bir türlü kendimde bulmamaya başladım. Uykuya dalarken geçen sürede başım bomboştu. Bir teneke kutu gibi bomboş...İçti boşalmış gibi...Sanki kafamın uçup gideceğini, yastıkta eriyeceğini düşünmeye başladığım bir sırada artık kendimi çalışma masamda uyuklar bulurdum. Bu uyku bile değildi. Bir çeşit dalıp gitme. Derin bir boşlukta sızma gibi..

Annemin doktora gitmem konusundaki üstelemelerine gerek kalmadan ben, Nina'nın ölümüyle birlikte, karamsarlığımın durgunluğunda yoğunlaşan bir kıpırdanışa, durağanlığımı parçalayan bir oluşumun gittikçe geri geri yuvarlanıp giden eylemi içine düştüm.

Nina'nın kocasını -Troçki'nin sürgüne çıkarılmasından bir gün önce tutuklanmıştı- o günden bu yana işte ilk kez o gün Moskova Mezarlığında gördüm. İki görevlinin arasında -mezarlıktan oldukça uzakta- kansının gömülmesini izliyordu. Uzunca kıvrıkcık sakalları içindeki yüzü bana alabildiğine uzamış gibi göründü. Rengi soluktu. Belki Nina'nın yüzü bile o kadar soluk değildi, bilmiyorum. Zinuşka'nın kocası Guetier'le bir laflamamızdan tüm gerçeği öğrendim. Genç adamı onlar da tutuklandığından bu yana ilk kez görüyorlardı. Nerede olduğunu bildikleri de yoktu. Saynlar evine gelip te kansını ziyaret etme olanağını bulamamıştı. Daha doğrusu böyle bir olanak verilmemişti kendisine. Ama nasıl bir vicdansa bu vicdan, kansının ölümünü hemen iletmede ve cenazesini iki görevli arasında izletmede hiçbir sakınca görmüyordu. Biz Guetier ile konuşurken kansı Zinuşka, Nina'nın kocasının yanına gitti. Onunla konuştu. Ama ne konuştuğunu hiçbir zaman öğrenemedim. Zinuşka ağlamıyordu. Çok yorgundu Zinuşka. Öyle bir yorgunluk ki ancak ölümle dinlenilir... Ölüm derin ve güzel bir uyku gibi gelecekti sanki Zinuşka'yı. Guetier kansının tüberkülozular için özel yapılmış bir saynlar evine yatırılacağını söylediği zaman kendisine inanmakta güçlük çektim.

Ninuşka'nın gömülme işlemi bittiğinde birden genç devrimci kocasının iki görevliye aldırmandan hızlı hızlı mezarın başına doğru yürüdüğünü gördüm. Nina'nın toprak tümseği başında durdu. Oradaki çiçeklerden birini alıp bu tümseğin üstüne boydan boya yatırdı. Sandım ki Nina'yı çok, çok sevdiği bir gece onun dalıp gitmiş uykusunda kendisini uyandırmamak için yavaşça üstünü örtüyor. Sonra kalktı, iki görevlinin arasında mezarlığın kapısında git-tikçe ufalarak gözden yitti.

Nina'nın mezar işte böyle üstündeki kırmızı gülle kaldı aklımda. Ölümsüzlüğünü bende saklayarak. Oysa....oysa, çok değil, bu-raya bir hafta sonra yeniden geleceğimi, yoldaş Glazman'ın cenazesini izleyeceğimi biri çok kesin bir biçimde bana söylemiş olsaydı...yuvarlanıp gitmekte olduğum kara bir çığm altında kendisini duyup da anlamam olanaksız olurdu yine de...

Çok anlamsız bir biçimde, nerede okuyup öğrendiğimi bir türlü

anımsayanadığım bir tümce son zamanlarda kafanın içinde geniş uğultularla yankılanıp duruyor. Genç Danimarka Prensi Hamlet'in bir sözcüğü, yarı yamalak bir sözcüğü, sanki çok önemli gizleri kendisinde taşıyormuş gibi beni zorluyor. "Dayan yüreğim dayan..." diyen genç Danimarka prensini bir türlü gözümde canlandıramıyorum ama neye dayanması gerektiğini anlamak için beni böylesine zorlamasının anlamını kestirmeye, yine de elimden geldiğince, çaba gösteriyorum.

Glazman'ın intihannı kansı Vera evlerinde bana şöyle anlattı:

" Her sabah alışık olduğu gibi erkenden uyanıyordu. Geç kalmış gibi hızla giyiniyordu. Ama giyinmesi bittikten sonra bir an ne yapacağını bilmez biçimde odanın ortasında çakılıp kalıyor, sonra pencere kenanna gidiyor ve oradan uzun uzun dışansını gözlüyordu. Ben işe, çocuklar da okula giderlerken onu çok kez giyinik bir biçimde pencere önünde görürdük. İlk önceleri zaman geçirmek için sanmıştım. Bizim ardımızdan bir süre sonra onun da çıktığını biliyordum çünkü. Bildiğin gibi Sağlık Halk Komiserliğinde görevliydi. Biliyorum çok küçük bir görev vermişlerdi kendisine. Küçücük bir masaya sığınmak zorunda kalmıştı. Herkes bir takım evraklarla, yazı çiziyle uğraşırken, o elinde bir kalem, sığındığı küçücük masadan hep dışansını gözetliyordu. Hep dışansını... Öylesine özenle, öylesine gözünü kırpamadan bakıyordu Vasiliyeviç, onu bir kez böyle gördüğümde, birinin kendisini çağırmak için pencereden işaret edecekmiş te o işareti bekliyormuş kansına kapıldım. Bir kez onu almaya gittiğimde 8-9 masanın tıklıldığı küçücük odada sigara dumanları içinde öylesine dalıp gitmişti ki yanına dek sokulduğumda bile beni görüp tanıyamadı. Boynunu uzatarak gün boyunca öyle kalıyordu.

Bu küçük dairedeki memurlar ilk ataması çıktığında kendisinden çok korkmuşlar, çok çekinmişlerdi. Kendisiyle ilişkide bulunmamaya alabildiğine özen gösteriyorlardı. Bu kendi dairelerine "sürgün" devrimcinin ileride kendi başlarına da bir takım çoraplar örmesinden çekiniyorlardı. Karşıtçıların en dövüşkenlerinden biri olarak gözlerinde büyüttükleri Glazman gelip de küçük masasına oturunca, daha ilk bakışta yanıldıklarını anladılar. Glazman hiç te öyle biri değildi. Kibar, nazik, zarif bir adamdı.

Kendileri onun yanında aslan gibi kalıyorlardı. Bunu anlar anlamaz kendisinden çekindikleri için gösterdikleri özeni silip atmışlar, onu umursamamaya, zaman zaman da telmihli şakalarla dalga geçmeye bile başlamışlardı. O ise hiç bunlara aldırmadan dışansını gözlemeyi sürdürüyordu. Bu durumunu gördükçe yüreğim parçalanıyordu Vassiliviç... ne ki bu durumuna kendisi de çevresi de artık alışmaya başlamıştı.

Doktora gitmesini çok söyledim. Ama beni dinlemiyordu. Birgün Vasiliyeviç, sanının intiharından üç beş gün önce kadardı, eve rahatsızlığım nedeniyle dönmek zorunda kaldığımda onu evde görünce donup kaldım. Ben onu her zamanki gibi bizim ardımızdan çıkıp işe gitmiştir sanıyordum. Ve sanının ilk kez göreve gitmiyordu. Glazman, sabahki gibi pencerede nasıl bırakmışsam öylece duruyordu. Hiç kıvıldamadan...Pencerede donup kalmış gibi... 'Glazman...' diye haykırdığımda sırtının ürperdiğini gördüm. Onu kucaklayıp kendime çevirdim. Gözleri kan çanağı gibi kıpkırmızıydı. Sarıldım. 'Glazman' diye ağlamaya başladım, 'tanrı aşkına söyle neyin var... niçin bunca saattir böyle ayakta dışansını gözlüyorsun?'

Çekip şu divana oturttum kendisini. Ben de yaruna oturdum. O zaman:

- Vera, dedi, işe gitmedim. Sanının yolu unuttum.

Ah Vasiliyeviç, nasıl korktuğumu anlatamam. Alabildiğine ince yürekli, narin yapılı Glazman'dan korktum ilk kez Vasiliyeviç... bunca yıllık kocamdan. Ve korktuğumu anlayınca hüngür hüngür ağlamaya başladım. Bir süre saçlarımlı okşadı.Sonra ellerimi avuçları içine alınca ellerinin buz gibi soğuk, ama ter içinde olduğunu duyarladım. Sanki ellerini yıkamış ta kurulamamış gibiydi.

-Ah Vera! Dedi. Herşey yarım kaldı...herşey...Neyin yarım kaldığını kesin olarak söylemem olanaksız ama onu tamamlamak gerekir...Dinle Vera, bir gün beni çağıracaklar, bir gün bir işaret alır almaz çıkıp gideceğim. O zaman sakın beni merak etmeyin.

-Hiç kimse gelip çağırmayacak Glazman, dedim. İnan bana hiç kimsenin gelip seni çağırmasına olanak yok. Gerek te yok. Birçok

şeyin değiştiiğini anlamakta güçlük çekiyorsun... hepsi bu... Yetinmekte güçlük çekiyorsun..

Söylediklerimi tam anlamıyla duyup duymadığını bilmiyorum Vasiliyeviç... kendi kendisiyle konuşmuş gibi şunları söyledi:

-Herkes gitti Vera...beni Moskova'da bıraktılar.Yapayalnız kaldım. Moskova'da artık hiçkimse yok...Nereye çekilip gittiklerini kesin olarak bilsem peşlerinden gideceğim...ama bilemiyorum Vera...

- Ben hepsinin yerini biliyorum Glazman, dedim... Partiden atılanlar bir bir sürgüne gönderildiler... hepsi bu.

İşte ilk kez o zaman bir yerine basılmış gibi yüzü acıyla buruştu:
-Peki Vera beni niçin sürmediler, niçin yollamadılar beni de onlarla birlikte? Tüm arkadaşlarımda kendilerine ihanet ettiğimi sanıyorlar. Ah Vera, sana anlatmadığım çok şey var. Arkadaşlarımda kendilerine ihanet ettiğimi sanıyorlar. Gizli bir toplantıda onlara bazı bilgiler verdim. Troçki'nin her zaman yanında olduğum için, karşıtçıların en önde gelen yoldaşlarıyla bir gizli toplantıda bugüne değin aldığımız sonuçları bildiren bir rapor verdim onlara. Bu raporu Troçki'ye de vermiştim. Ama ötekiler, Mraçkovski'nin dışındakilerin hepsi raporuma inanmadılar. Beni belki de döneklik korkaklıkla suçladılar Vera...

-Seni tanıyan hiç kimse seni ne döneklikle, ne de korkaklıkla suçlayabilir? Olanaksız bu... dedim...

Birden boydan boya yüzünü bana döndü:

-Onlarsız n'apanım ben Vera? Diye sordu. Birden titredim. Ona sarıldım. Saçma olduğunu bile bile yanında biz olduğumuzu, çocukları ırtutmaması gerektiğini, senin de burada, Moskova'da bulunduğunu söyledim.

- Bak Glazman, dedim, yakın arkadaşlarımdan Georgi Vasiliyeviç te burada... Moskova'da... Hem de önemli bir yerde... görevini sürdürüyor. Onu çağırılmama izin ver. Kendisiyle oturup bol bol konuşursunuz...

-Sakin ha Vera! Dedi senin adını duyunca, birşeyden korkmuşçasına... Vasiliyeviç'i çağırma.. Onunla karşılaşmak istemem. Geçenlerde Nina'nın cenazesindeydi Vasiliyeviç... Kendisine bakıyordum. Başını kaldırıp ta bir kez bana baktığını sanmıyorum. O da tıpkı öteki arkadaşların gibi benim kendilerine ihanet ettiğimi, kendilerine verdiğim bilgilerin bir kopyasını da Merkez Komitesi üyelerine verdiğimi sanıyor..."

Vera'ya baktım. Derin acısı içinde sakindi. Ben:

- Ah Vera! Dedim... Niçin bana koşup olayı anlatmadın..?

- Ters tepki yaratmasından çekindim Vasiliyeviç, dedi... Onu Nina'nın cenazesinde gördün mü?

- Gördüm Vera, dedim. Ama görmemle yitmem bir oldu. Mezarlığın kapısına kadar geldi sanıyorum. Çünkü Nina gömülürken orada yoktu.Orada olsaydı anımsardım.Kesinlikle yanına giderdim. Hatta bir aralık Glazman'ı orada göremeyince, kendi kendime "Glazman töreni izleyemeyecek kadar acılı" diye geçirdim içimden...Başka türlü mezarlık kapısından içeri girmeyip geriye dönmezdi. Keşke bu durumdan kuşkulanıpsizi ben ziyarete gelseydim.

Vera bir süre konuşmadı:

-Kendisini inandırmıştı Vasiliyeviç, dedi, arkadaşlarının kendisine bir hain gözüyle baktıklarına inanıyordu. Sürülmeişini, burada kalışını başka türlü açıklayamıyordu. Bu düşünce mi gittikçe ona egemen olmaya başladı, yoksa yalnızlık gittikçe koyu bir dumanın gibi üstüne çöktükçe mi bu düşünce kendisini sarıp sarmalamaya başladı bilemiyorum. Glazman sessiz bir insan olduğu için, içinden geçenleri söylemezdi. Kendinden hiç söz açmazdı.

-Ah Vera! Dedim. Glazman katıksız bolşevik yoldaşlarımızdan biriydi. Bunu sana yinelemenin bir anlamı yok belki. Glazman'ın adını ettiği toplantıda ben de bulundum. Gerçekten de son derece önemli bir toplantıydı Vera. Eğer Glazman'ın verdiği rapora dayanarak karşıtçıların önde gelenleri doğru bir karar alabilselerdi, belki tüm bu yaşadığımız dramı yaşamayacaktık. Ancak üç kişinin dı-

şında hiç kimse -bunlardan biri Mraçkovski ve biri de Glazman'dı, ötekini şimdi anımsayamıyorum- XV. Kongreye bunca az bir zaman kala yeni bir yöntem izlemeyi düşünemedi. Bunu kongreden sonraya bıraktık. Ama Vera, hiç kimsenin aklından da kocanın, Troçki'ye ve öteki karşıtçılara karşı ihanet ettiği ya da verdiği raporla böyle bir girişimin başını çektiği düşüncesi en küçük bir biçimde geçmemiştir.

Birden sustum. Sanki şimdi ilk kez Glazman'ın gerçekten öldüğünü kavrar gibiydim. İntihar edişini...

Vera:

- Biliyorum Vasiliyeviç, dedi...

- Glazman en doğrusunu, görevinin gerektirdiğini yapmıştı.

- Peki onu süremelerini nasıl açıklıyorsun?

Vera'ya koyu bir acı içinde baktım:

- Benim sürgüne gönderilmeyişimi nasıl açıklıyorsun Vera? Partiden atılmayışımı?

Vera nedenini kavrayamadığım bir biçimde bu soruyla birlikte birden boğuk boğuk ağlamaya başladı:

- Ah Vasiliyeviç! Dedi... Tüm bu olanlar nedir? Anlamıyorum, gerçekten anlamıyorum.. Ülkemizi kalkındırmak için canla başla çalışacağımız yerde, nedir bu kendi aramızdaki düşmanlık?

Kendisine hiçbir yanıtta bulunmadım. Bir süre sonra ağlaması durulunca Glazman'ın nasıl intihar ettiğini şöyle anlattı:

- Bu konuşmamızdan üç gün sonraydı Vasiliyeviç... Hastalığım sürdüğü için eve erken dönüyordum. Eve heyecanla, korkarak geldiğim için daha kapıdayken başımı kaldırıp pencereye bakıyordum. İşte o gün Glazman'ın pencereden aşağıya doğru bakmakta olduğunu gördüm. Birden sevindim. Pencereden sarkarak bizim dönüşümüzü bekliyor diye geçirdim içimden. Hızla lojmanın merdivenlerini çıkararak kapının zilini çaldım. Anahtar vardı ama madem

Glazman içerdeydi...fakat açan olmuyordu. Birden paniğe kapıldım, daha çok çalmaya başladım. Anahtarın bende olduğunu da unutmuş gibi kapı zilini sürekli çalmaya, kapıyı yumruklamaya başladım. Bir iki komşu çıktı. Onları görünce aklım başıma geldi. Çantamdan onlardan birinin yardımıyla anahtar bulup kapıyı açabildim. İçeriye girdiğimizde Glazman pencerenin pervazı içinde yan yana aşağıya sarkınış biçimde druyordu. Gören birine sesleniyor, ya da birine bakıyor sanırdı. "Glazman..." diye haykırdım. Bu kez en küçük bir biçimde kımıldama bile olmadı. Koşup kendisine sarıldığımda birden kucağımdan yere kaydı. Pencerenin bulunduğu dört parmaklık genişlikteki aralık kanla dolmuştu Vasiliyeviç...

Tabancayı daha sonra komşular buldular. Tek kurşunla intihar etmiş...tam şakağından...Çocuklar gelmeden önce kendisini hemen hastahaneye kaldırdılar... Ve işte sonra...sanırım hepsi bu Vasiliyeviç.

***

Glazman'ın intiharı benim için bir uyan oldu sanki. Sıranın bana gelmekte olduğunu duyarladım. Çevremde hava birdenbire yeniden karamaya başlamıştı. Kapkara bulutların temmuz ortalarına doğru yuvarlana yuvarlana toplanmakta olduğunu gördüm. Herşeye hazır olabilmek ve bir büyük yanlışlık yapmamak için alabildiğine kendime özen göstermeye başladım. Herşeye hazırlıklı olabilmek için tüm notları toparladım. Bir yere gidecekmişim gibi hazırladım hepsini. Notları, belgeleri ya da mektupları okuyamayacak kadar yorgundum. Bunu bir iki kez denemeye kalktım ama başaramadım. Hiç olmazsa belgeleri kronolojik bir diziyle derleyip toparlayabilmek için çaba göstermeliydim. Mektupların bazılarında tarih yoktu. İçeriğini okumam gerekiyordu. Ama okuduğum zaman bir tek şey anlamıyordum. Başım çatlayacakmış gibi ağıyor, ama bir türlü mektubun içeriğini ne zaman, nerede yaşadığımı ya da benimle ilişkili yaşanmışlığının tarihini bir türlü kavrayıp ta bulup çıkaramıyordum. Sonunda hiçbir sonuç alamayacağımı kestirdiğim bu uğraştan caydım.

Glazman'ın intiharını yoldaş Smimov ve Mračkovski'ye şu sözcüklerle bildirdim:

" Glazman intihar etti. Karısı Vera'yla konuştum. Partiden atılmayı ve sürgüne gönderilmeyişi arkadaşlarına ihanet ettiği biçiminde yorumlanacağı kuşkusuyla bunalmış. Ama Vera kesin olarak bu düşüncenin kendisini intihara sürükleyip sürüklediğini bilmiyor. Tüm dostları gidince Moskova'da yapayalnız kalışının kendisine kötü, şifasız bir hastalık gibi çöktüğünü söylüyor.

Ben de, burada, Moskova'da yani... ne yapmam gerektiğini kesin biçimde kestiremiyorum. Sizi özledim.

Georgi Vasiliyeviç"

İlk yanıt Nikitiç Smimov'dan Tiflis'ten geldi:

" Yoldaş Georgi Vasiliyeviç;

Yoldaşımız, katıksız bolşevik Glazman'ın intihar olayını derin bir acıyla öğrendik. Karısı Vera'yı ve çocuklarını bizim için de kucakla. Ne yapman gerektiğini bilemediğini söylüyorsun. Hiçbir şey yapman gerekmiyor. Sinirlerine hakim ol. O kadar. Yakında daha geniş yazmak umuduyla seni kucaklıyoruz..."

Mraçkovski'den gelen yanıt şöyleydi:

" Uluslararası Komünist Bürosuna bazı belgelerin aktarılabilmesi için hızlı, yoğun bir çalışmanın içindeyiz. Son geceki konuşmalarımızı bir daha anımsamanı istiyorum senden. Seni kucaklıyoruz, ben ve karım".

Mraçkovski'nin Glazman'dan hiç söz açınmasına şaşırdım. Ama bir kaç gün sonra annem birinin bana verilmek üzere bir mektup bıraktığını söyledi. Mraçkovski'den geliyordu.

" Yoldaş Georgi Vasiliyeviç Butov..." diye başlıyordu mektup "Glazman'ın intihar olayı sinirlerini sarsmamalı. Nina'nın ölümü ve orada Moskovada, yalnız kalışınız... Bunların başımıza geliceceğini biliyorduk. Nasıl karşı koyabileceğimizi de biliyoruz.

Glazman'a gelince: Kendisiyle seninle konuştuğum gibi konuşmuştum daha önce. Kendisine kızgınım. Bir bolşevik edilgenliği böylesine kolay, buyur edercesine kabul etmemliydi. Bir ölünün ardından ağır sözcüklerle konuşmak istemiyorum. Çok, ama çok

kırgınım kendisine. Bu yenilgisini anlamakta güçlük çekiyorum. Ama bu katıksız bolşeviğin özveriyle nasıl yaşadığını düşündükçe de zaman zaman duygulanmaktan kendimi alamıyorum.

Glazman'lara uğra. Evde ne belgeler varsa topla. Vera'nın bu konuda sana zorluk çıkaracağını sanmıyorum. Bu sıralarda bir yazı da ona göndereceğim.

Şimdi seni yeniden uyarmak istiyorum: Önce Skliyanski, sonra Sermuks, Poznanski ve Glazman... Şimdi daha dikkatli olman gerekiyor. Daha çok iç savaşta Troçki'yle birlikte onun treninde görev alanların bir bir tuzağa düşürülmeye başlandığı apaçık ortada. G.P.U. ajanlarının sana kurulacak tuzağa düşmemeye özen göstermekle yükümlüsün. Troçki'nin yanlışlıklarının bize neye patladığını bu olaylar dizisi kadar hiçbir şey belki de daha açık gösteremez. Tüm içsavaş devrimci sekreteryasının başına bu çorapların örülmesi boşuna değil. İşi nerelere kadar uzatmak amacıyla olduklarının ilk belirtisi olarak yorumluyorum bu girişimleri. Bizim gibi sürülmeyip sizi böylesine el altında bulundurmalarının öteden beri akıllıca düzenlenmiş tuzağına bir bir düşmeye başlanıyor.

Tüm varsayımları gözeterek, elindeki belgeleri bir an önce iyice saklamayı öneriyorum. Belli bir süre sonra Uluslararası Komünist Büroya bu belgelerin tümünün aktarılmasını gerçekleştireceğiz. Gerçi bu büro da sorunu şimdiden Troçki-Stalin sürtüşmesi biçiminde almaya başladı ama üstelemeli çalışmalarımız sonunda kendini bu yanılmadan kurtarıp sorunun kaynağına inebileceğine güveniyorum. Kuşkusuz bu konuda en büyük zorluk Troçki'den geliyor. Tek tek büro üyeleriyle olan yazışmalarında onların kafasını iyice bulandırıp sorunu bireysel bir yapıya dökmeye başladı.

Ne yazdınsa, elinde ne varsa, ya da sana yazılmış olan tüm devrimle ilgili yazılan, belgeleri, anıları şu bundan, öteki falanca-dan daha önemli kaygısına kapılmadan toparla. Hiçbir şeyin yitmemesini sağlamalıyız.

Yazma olanağın varsa yaz. Sendeki tüm belgelerin ne zaman nasıl bana aktarabileceğini henüz bilmiyorum. Ama sen hazırlıklı ol.

Seni kucaklıyoruz Georgi Vasiliyeviç Butov. Seni gelecek kuşakların ilk proletarya devletinin kuruluşunda gösterdiğin bolşevik çabalarından ötürü kıvançla kucaklıyoruz. Hoşçakal..."

Glazman'larda hemen hemen belge adına pek birşey bulamadım. Bir belge değildi belki ama, Glazman'ın kolej diploması aldığı gün anne ve babasının ortasında çektiği gençlik, belki de ilk çocukluktan çıkış yıllarına rastlayan resmini Vera'dan aldım. Geniş gülümsemesi içinde mutlu bir yorgunlukta idi Glazman o resimde...Paket paket hazırladığım evrakların içine bu gülümseyişi özenle yerleştirdim.

Vera ve çocuklar Glazman'ın boşluğuna sandığımdan da çabuk alıştılar. Yaşam ne güçlü... Bunu anladığım an artık yavaş yavaş Vera'lara daha az gitmeye başladım. Belki varlığım onlara Glazman'ı olur olmaz anımsatır diye...

İLK SORGULAMA

Temmuz 1928, Moskova

Haziran ayının sonlarına doğruydu sanıyorum. Ya da temmuz ayının ilk haftası, çok çok temmuzun ortaları...kesin anımsayamıyorum.

Bir sabah komiserlikteki görevime geldiğimde çevremde bir tuhafılık olduğunu sezinlemekte güçlük çekmedim. İlk önce bunu vesveseme yordum.Yardımcılanımdan, iki G.P.U.görevlisinin beni beklemekte olduklarını öğrendim. Çevremdekilerin paniğini, çekinmesini görmek en büyük korkumdu. Yani böyle bir olay olduğu zaman çevremdekilerin yüzünü hiç görmemeyi yeğleyebileceğimi düşünüp durmuştum son zamanlarda. Ama iki yardımcım da böyle bir tutum içinde değillerdi. Yine de yüzlerindeki gerginliği görmemezliğe gelmek olanaksızdı.

Benim odam oldukça genişti. Zaman zaman geniş tabanlı toplantılar düzenlendiğinden tümüyle bu odaya yerleşmiştim. Yardımcılanımdan birinin küçük odasını geçtikten sonra benim odama vanlıyordu. Bazıların yüzündeki kaygıyı görmezliğe gelerek odama girdim ve oturdum. Yandaki odada, konuşmalardan, iki görevlinin orada olduğunu anlamakta güçlük çekmedim. Az sonra iki G.P.U. görevlisi masamın başındaydılar, sakın kişilerdi. Her ikisi de kimlik kartlarını uzatarak:

- Georgi Vasiliyeviç? Diye sordular...

- Evet benim, dedim.

Yardımcıma baktılar. Başımın çıkmasını söyledim. Yardımcım çıkar çıkmaz da daha kıdemli olduğu belli olan ajan:

- Yoldaş Georgi Vasiliyeviç, dcdi... Blagonravov yoldaşın selamlarını ve saygılarını getirdik size.

Birden anımsayamadım ve:

- Blagonravov yoldaş kim? Diye sordum.

- Kendisini belki birden anımsayamayacağınızı o da bize söyledi. Aslında kendisi gelmek istiyordu yoldaşın. Ne ki son derece önemli bir toplantıya katılması gerektiğinden buraya, doğrudan kendisi gelip ziyaretinizde bulunmak olanağını bulamadı. Kendisini görünce tanıyacağınız kuşkusuz. Devrimci silah arkadaşlarınızdan biri. İç savaşın en civcivli, en bunalımlı günlerini birlikte yaşamışsınız. Blagonravov yoldaş bazı önemli konularda sizinle baş başa konuşmak gereğini duyuyor. Sizin yardımınıza gereksinme duyduğunu size iletmekle görevliyim. Öğleden sonra saat üçte sizi merkezimizde bekliyor...

" Merkezimizde" sözcüğünü vurgulayarak söyledi. Belki de bana öyle geldi.

- Bu kartı size vermekle görevliyiz yoldaş Georgi Vasiliyeviç...

Karta baktım. Büyük harflerle Blagonravov yazılmış. Altında G.P.U. büyük harflerinin altına son derece ince, güzel bir yazıyla Gasdarstvvennoye Politiçeskoye Upravleniye* yazılı.

Gelen görevlilere bir süre baktım. Onlar da benim vereceğim yanıtı bekliyorlardı. Sordum:

- Blagonravov yoldaş kaçta bekliyor beni demiştiniz?

-Saat üçte yoldaş Georgi Vasiliyeviç, dediler. O zamana dek Blagonravov yoldaşın toplantısı bitmiş olacak.

- Saat üçte şefinizin yanında olacağım.

Görevliler başlarıyla selamlayıp çıktılar.

---

*- Devlet Politik Örgütü.

Saat üçte Blagonravov'un odasındaydım. Beni bekliyordu. Kendini hazırlamıştı. Çok büyük bir dostluk gösterisiyle karşıladı beni. Onu tanımakta güçlük çektim. Benim yüz felcimin bıraktığından da kötü bir biçimde değişmişti Blagonravov'un yüzü. Soyulmuş gibiydi. Sanki cerahat toplamış yaralann yeri yeni kurumuş gibiydi. Ama yüzünün kırmızılığından insan bu yara yerlerinin henüz geçmediği sanısına kapılıyordu. Tüm bu değişikliğe alabildiğine şişmanlaşmış, göbeği iyice dışarıya çıkmış bir adamın yapısı da eklendiğinden kendisini bana tanıtırken oldukça zorluk çektim anımsamakta.

Anlatısına göre Sviyaz'da birlikte çalışmıştık. Benim nasıl özverili bir bolşevik olduğumu iç savaş döneminde yakından görüp izleme olanağı bulmuştu. Bu yönümler bana derin bir saygı duyuyordu. (Kendi kendime sonradan da düşündüm, hangi yönüm onda saygı uyandırmıyordu acaba?) İç savaşı hep böylesine uğraşlarla ve özverili bolşeviklerin doğaüstü (sanırım olağanüstü demek istiyordu) savaşımın sonucunda kazanmıştık. Bugünlere hiç kuşkusuz kolay gelinmemişti (Böyle derken Blagonravov'un döner koltuğuna kendini rahat bir biçimde bıraktığını izledim).

Daha sonra "hoş olmayan" bir dönem başladığını söyledi Blagonravov. Bunu da şöyle betimledi: Öteden beri menşeviklerle işbirliği yapmayı kendilerine bir amaç olarak bellemiş olanlar, Lenin yoldaş öldükten sonra Partiyi ele geçirmek için yoğun çabalar gösterdiler. Ama uyanık bolşevik yoldaşlar bu oyuna düşmeyince bu kez Partinin değerini umursamayarak ve onu küçük düşürerek kendi kişisel sultanları kurmak için Partiyeye karşı girişimlerde bulunmaktan çekinmediler. Bunları bana anlatmasına gerek olmadığını söyledi. Ben olayların içindeydim. Her iki tarafı da yakından tanıyıp görmüştüm. Olayların iç yüzünü bilerek ve görerek yaşamıştım bu güne değin. Neki Lenin yaşarken bile ona ters düşenler, Lenin öldükten sonra anti-leninist, karşı-devrimci, anti-sovyetik girişimlerini bırakmış değillerdi. Gerçi bu zararlı öğeleri Parti bünyesinden atmıştı ama, bunlar yine de bir takım gizli ilişkilerle komplocu eylemlerini sürdürmeye çalışıyorlardı. "Örneğin" diyordu Blagonravov "Uluslararası Komünist Büroya bir takım düzmece belgeler gönderip işçi sınıfının dayanışma ve birliğini bozmayı

amaçladıklarını biliyoruz". Dünya finans kapitaline karşı dayanışma içinde olan dünya komünistlerinin kendi aralarındaki dayanışma ve birliği bozmak için gerçekleştirilmeye çalışılan bu uğraşların da hepsini boşa çıkaracaklarına yüzde yüz güveniyordu Blagonravov... Bunun için elbette kendilerinin de boş durmamaları, çalışmalarını gerekiyordu.

Şimdi Blagonravov Troçki'nin nasıl anti-leninist bir tutum içinde olduğunu kanıtlayabilmek için bir dosya oluşturmuştu. Bu dosyanın bir bölümünde benim tanıklığıma gereksinimleri vardı. Benden, gördüklerimi söylememden başka hiçbir şey istemiyorlardı. Aslında bunu bile istemekten dolayı canları sıkındı ama görgü tanıklarının, herkesçe bilinen kişilikli yoldaşların zaman zaman işte böyle tanıklığına başvurmak zorunda kalıyorlardı.

Benden tanıklığını istedikleri bölümün bir büyük önemi vardı. (Sanırım bu sırada biri Blagonravov'un önüne bir dosya koydu ya da o arkasındaki kitaplıktan bir dosya çekti. Bir süre bu dosyayı karıştırdıktan sonra şöyle sürdürdü anlatısını). İçsavaşı sanki Troçki kendisi kazanmış, kendisi olmasaymış ne Kızıl Ordu olurmuş, ne de savaş kazanılabilmemiş gibi bir hava yaymakta büyük beceri göstermiş. "Doğrusu bu tür boş eylemlerde Troçki ustalaşmış bir yeteneğe sahiptir" dedi Blagonravov. İşte bu dosya Troçki'nin iki yüzlülüğünü ortaya çıkaracakmış. Benim bu "Rus Devrimi tarihi adına" gerçekten yana tanıklık edeceğime hiç kuşkulan yokmuş. Gerçi beni öteden beri karşıtçıların arasında, onlarla birlikte görüyorlarmış, ama ben onların bir çoğunun yaptığı gibi, devrimden sonra köşebaşlarını tutan ötekiler gibi, gelip Moskova'ya yerleşmemiş, gönüllü çalışma kamplarının Urallar bölgesinde yıllarca tam bir özveri ile çalışmışım. Tıpkı öteki ılımlı partililer gibi. Tıpkı kendisi için hiçbir şey istemeye alışmamış öteki yoldaşlar gibi.

Parti beni artık merkezde görevlendirmekle daha yararlı bir biçimde kullanabileceğini düşündüğü için -salt bu nedenle- kendim başvurmadan kendisi beni Moskova'ya getirmemiş miydi? Bunu "kabul etmek" gerekiyordu. Moskova'da karşıtçıların içinde görünüşümü şöyle yorumlamışlar: "Karşı devrimcilerin hemen hemen hepsi Vasiliyeviç'in eski silah arkadaşlarıdır. Moskova'dan yıllarca

uzak kaldığı için de başka dostlar edinememiştir. Bu nedenle ister istemez anti-leninistlerin ortasına düşmüştür. Ama Georgi Vasiliyeviç Butov bir süre sonra gerçekleri anlayacak ve zamanla onlardan kopacaktır". Nitekim benim gerçekleri anladığımı belirleyen ip uçlarını da değerlendirmede geç kalmamışlar. Ben karşıtçıardan gözü dönmüş bazıları gibi Parti aleyhine hemen hemen hiçbir yerde herhangi bir eylem gerçekleştirmemişim. Yalnızca ilişkilerim sürmüş o kadar. Partiye karşı işlenen suçla, dostluklar arasındaki ilişkileri ölçebilecek kadar soğukkanlıymışlar... Bir aralık Blagonravov -bizzat kendisi- gelerek beni uyarmayı düşünmüş ama bakmış ki ben hiç te ötekieri gibi değilim, o zaman böyle "anlamsız" bir girişimde bulunmaktan caymış. Bana olan güvenleri karşıtçıaların ortasında olmama karşın hiç değişmemiş. Bu nedenle beni geç te olsa şimdi, Parti adına kutlamaktan mutluluk duyuyormuş.

Böyle söyledi Blagonravov. "Parti adına mutluluk duyduğunu" söyledi.

Ama şimdi sorun şuydu: Olay Sviyaz'da 27 komünistin kurşuna dizilmesiyle ilgiliydi. Geliştirdikleri araştırma sonucunda şu yargıya kesin bir biçimde varmışlardı. Sviyaz'da kurşuna dizilen bu 27 komünist militanın ortak özellikleri Genç Komünistler Örgütünün en özverili, en gözü pek, en inanmış militanlarından oluşmuş olmasıydı. Troçki onları bir bir saptayarak kurşuna dizdirmişti. Bundaki amacı neydi Troçki'nin? Nedeni şuydu: Bu gençler Troçki'nin Kızıl Ordu kurulurken kullandığı yöntemi beğenmiyorlar, bu yöntemi eleştiriyorlardı. Bu eleştiriler özellikle de Stalin yoldaşın Merkez Komitesinde yaptığı eleştiriye büyük bir benzerlik gösteriyordu. Troçki -"hepimizin bildiği gibi"- en gerici, çarçı subayları ordu hiyerarşisinin başına getirmede hiçbir sakınca görmüyor, orduda bolşeviklerin söz sahibi olmasını -ilerideki bir takım hesapları için- engelliyordu. Troçki'nin bu sağlıksız ve menşevik kökenli girişimini o sırada Stalin yoldaştan başka hiç kimse fırsat bulup ta doğru dürüst değerlendirememişti. Herkesin işi başından aşkındı, ama Stalin yoldaş bu girişimleri izliyordu.

Kızıl Ordu ilk savaşını Sviyaz'da verecekti. Genç gönüllüler buraya geldiklerinde, Stalin yoldaşın eleştirilerinin doğruluğunu kendi gözleriyle gördüler. Troçki için başında bu eleştirileri sus-

turmak ve eleştirenlerin gözünü korkutmak, Partiden gerçekleri gizleyebilmek için, işte bu 27 komünisti bir bir seçip kurşuna dizdirtmişti. Bu konuda bir dava açmayı düşünüyorlardı. Troçki'yi Moskovaya getirecekler, tüm dünya komünist kamuoyu önünde davanın delillerini bir bir açıklayacaklardı. Bu kanıtlar Troçki efsanesini yerle bir etmeye yetecek, onun **ikiyüzlü** politikasının niteliği böylece çok iyi açıklığa kavuşmuş olacaktı. Ben bu konuda tanıklığımla kilit yerdeydim. Bu 27 komünistin kurşuna dizilmelerine çok üzülmediğim biliniyordu. Yüz felcim işte oradan kalma bir armağandı bana. Ve yine çok iyi biliyorlardı ki "babamın yargılanıp idama mahkum edilmesine" bile bunca üzülmemiştim. Samara'daki olayları da benim açımdan nasıl adım adım izlediklerini bilmemde de yarar vardı. (Bunu söylerken Blagonravov'un gülümsemesi tüm yüzüne yayıldı. Nedenini bilmiyorum).

Şimdi bu konudaki bir-iki sağ tanığın gözlemleriyle bir gerçeği daha saptamışlardı. Ben bu militanların bir girişimini önlemiştim. İçlerinden, özellikle, hepsinin sözcüsü durumunda olan, Genç Komünistler Örgütünün Petrograd yerel ikinci başkanı olan Mihayloviç yoldaş, Troçki'nin Askeri Devrimci Mahkemesine bir dilekçe vererek davanın yeni baştan görülmesi istemine öncülük etmişti. (Bu arada devrimci askeri mahkeme üyelerinin hemen hemen hepsinin karşıtçı liderlerden oluştuğunu ve Partiden atılanlardan olduklarını vurgulayarak, bunun da Troçki'nin öteden beri nasıl bölücü bir işlev içinde olduğunu göstermesi bakımından bir kanıt olarak kullanılacağını söylemekte kusur etmedi Blagonravov). Mihayloviç ve arkadaşları davanın yeniden görülmesini isteyen ve kendilerini ölüme mahkum eden davaya politik nedenlerin karıştığı savını öne süren dilekçelerinin bir kopyasını kendi örgütlerine, öteki kopyasını da Parti Merkez Komitesine göndermek eğilimindediler. Ama bu girişimi ben kişisel bir davranışla önlemiştim. Bunu beni eleştirmek için öne sürüyor değillerdi. Benim kendilerini engellemedeki amacımın n'olduğunu kesin olarak biliyorlardı. Gerçek, katıksız bir Partinin de o günkü koşullarda başka türlü davranmasına -eğer Partisine karşı bir sorumluluk duyuyorsa- zaten olanak yoktu. Bu nedenle beni böyle bir konuda suçlamak akıllarının köşesinden bile geçmiyordu. Verilmek istenen dilekçenin içeriğini saptadıklarından bunu böyle, daha sağlıklı bir biçim-

de düşünmeye başlamışlardı. Verilmek istenen dilekçede dilekçeyi verenler, tüm varsayımları bir yana iterek kendilerini kurşuna dizdirten asıl nedenin Stalin yoldaşın doğrultusunda Kızıl Ordunun kuruluş eleştirisini yaptıklarını açık açık söylüyorlardı. Partinin artık zaman yitirmeden kendi gördükleri gerçeklerle de bu soruna eğilmesi gerektiğini belirtiyordu.(Blagonravov buraya kadar getirdiği anlatısında hiçbir yanlışlık yapmadığına, mantıksal örgüsünün kusursuz olduğuna kesin bir biçimde inanmış olarak arkasına yaslandı ve şunları söyledi):

- Şimdi düşününüz yoldaş Georgi Vasiliyeviç... Kızıl Ordu düşmanla karşı karşıya ve ilk savaşını vermek üzere...O günleri çok iyi anımsıyoruz. Olayı kendi koşullarından soyutlayamayız. Bizim için en önemli olan gündemdeki görev neydi? Ne pahasına olursa olsun bizi kuşatan düşmanı bozguna uğratmak... (Blagonravov buraya dek getirdiği tüm savlarını bu tümceyle noktaladıktan sonra özetlemeye çalıştığım görüşlerini zaman zaman dosyasına baka baka şöyle sürdürdü):

Kendi iç sorunlarımıza eğilmenin zamanı değildi. Ertelemek zorunda olduğumuz düşüncelerimiz, görüşlerimiz vardı. Senin böyle bir dilekçeyi ne devrimci askeri mahkemeye, ne kendi örgütlerine, ne de Parti Genel Merkezine göndertmemedeki üsteleme idam mahkumları özveriyle anladılar. Dilekçelerini geri çektiler.Çünkü onlar tıpkı **bizim** gibi özverili komünistlerdi.(Nedenini bilmiyorum, Blagonravov'un **bizim** sözcüğü üzerine birden başımı kaldırıp kendisine hayretle baktım. Bir daha da bakışımı kolay kolay başka yönlere çevirme olanağını bulamadım). Onlar "Partide çatlaklık var, Kızıl Ordu ortadan kaldırılacak" gibi söylentilerin ne anlama gelebileceğini çok iyi biliyorlardı. Hem de bir çok kişiden daha iyi.. Gözleri kendi bireysel tutkularıyla dönmüş olanlardan en az yüz kat daha iyi biliyorlardı, bin kat daha sorumluluk duygusu taşıyorlardı. Bu nedenlerle, cvet salt bu nedenlerle, hiç seslerini çıkarmadan, Kızıl Ordunun disiplinini sağlayabilmek ve onun yenigisine katkıda bulunabilmek için Sviyaz'da kurşuna dizilmeyi yeğlediler. Dilekçelerini parçalayıp yırttılar ve Enternasyonalî söyleyerek küçük istasyonun gerisindeki tümsekte kurşuna dizildiler. Ama artık bu gerçekleri söylemenin zamanı geldi. Parti ve özverili

Partililerin sırtından kendilerine bireysel iktidar yolları arayanların oynadıkları oyun, yüzlerindeki maske indirilerek kamuoyuna gösterilmelidir.

Özellikle kendi ülkelerinde kendi devrimlerini gerçekleştirmek zorunda olanlar için bu deneyimlerin bilinmesinde alabildiğine yarar var. Sorun bir takım kişilerin kendileri için mitler yaratmanın ötesinde, işçi sınıfının örgütlü savaşıyla ve ancak onun partisinin denetimiyle başarı kazanılabileceğinin hiçbir yanılgıya düşmeden anlaşılabilmesi, bir siyaset olarak kavranabilmesindedir.

Blagonravov'u gözümü kırpmadan dinliyordum. Birden sesi gittikçe boğuklaşarak silinmeye başladı. Bu yüzü kıvrım kıvrım sarkmış, çibanları yeni kurumuş adamın yerini gittikçe gözümde belirginleşmeye başlayan bir teğmen almaya başladı. Ve işte o zaman birden tanıdım Blagonravov'u. Sviyaz'da Troçki'nin treninde askeri işlerden sorumlu kurulda çalışıyordu. Ve dosyasının yapraklarını çevire çevire anlatısını sürdüren bu adamın sesinin yerini Troçki'nin metalik sesi almaya başladı. Bana Blagonravov'u anlatıyordu, daha doğrusu kimin şimdi nerede olduğunu vurgulamak için Troçki onu ömeklemişti bize:

"Sviyaz'da durumun alabildiğine gergin olduğu bir zamanda, sabah üçe doğru odamda dolaşp dururken askeri operasyonların yönetildiği kompartmandan tanıdık bir ses kulağıma çarptı (46):

- İçine düştüğü oyunu öylesine ileri götürecektir ki, sonunda kendisi de yitip gidecek... Ne ki onunla birlikte biz de yitip gideceğiz; işte önceden duyuruyorum size.

Kapının eşiğinde durdum. Genelkurmayın çok genç iki subayı bir masaya serili harita önünde, benim tam karşıma düşüyorlardı. Konuşan, onlara doğru sarkmış, masaya abanmış olduğundan sırtı bana dönüktü. Kuşkusuz, kendisini dinleyenlerin yüzlerinde birşeyler olmuş olmalı ki, birden kapıya doğru hızla döndü.

Blagonravov'du bu. Çar ordusunun bolşevik teğmeni. Yüzünde korku ve utanç, ikisi de donup kaldılar. Komiserlikle yükümlü bir

kişi olarak görevi savaş uzmanlarının (subayların) savaş istencini ayakta tutabilmek için elinden geleni yapmaktı. Bunun yerine o, hem de durumun alabildiğine bunalımlı bir zamanında görevlileri bana karşı kışkırtıyordu. Ve ben savaştan kaçmalarını öğütlerken onu suçüstü yakalıyordum.

Ne gözlerime, ne de kulaklarıma inanabiliyorum. Blagonravov, 1917 olayları sırasında dövüşken bir devrimci olarak belirmişti. Hükümet darbesi sırasında Petropavlovskaya Kalesinde komiser olmuştu. Yunkerlerin başkaldırışını etkisizleştirebilmek için görev ve koşmuştu. Smolni'deyken sorumluluğu ağır özel görevleri görevler yaparak vermiştim ona. Bu görevleri başarıyla yerine getirmişti.

Lenin'le konuşurken, şaka yollu:

- Böyle bir teğnen, dedim, günün birinde belki Napolyon olur. Adı da yeterince bu çağrışımı yapıyor zaten. Blagonravov, üç aşığı-beş yukan Bonapart'la aynı anlama geliyor.*

Lenin, önce, hiç beklemediği bu kıyaslamaya güldü. Sonra biraz düşündü ve elmacık kemikleri öne doğru çıkık, son derece ciddi ve hemen hemen beni azarlarmış gibi bir sesle tonuyla:

-Peki ama, dedi, Bonapartlar hesabımızı görüversinler diye mi?

Yan şaka:

- Eh, dedim tann kısmet ederse...

Dikkatsizliği yüzünden Muravyev'in ihaneti doğu cephesinde patladığında bu cepheye gönderdiğim Blagonravov işte bu Blagonravov'du. Kremlinde Lenin'in kabul salonunda yerine getirilmesi kaçınılmaz görevleri kendisine anlatıyordum. Somurtarak bana:

- Tüm sorun devrimin yükselme çizgisinin artık düşme göstermeye başlamasında, diye yanıtta bulunmuştu.

1918'in ortalanndaydık. Öfkeyle:

- Kendinizi bu kadar çabuk harcamanız olası mı? Diye sordum.

*Blagonravov: İyi huylu, iyi ahlaklı kimse anlamına geliyor.

Blagonravov kendini topladı, sesinin tonunu değiştirdi. Kendisinden istenen herşeyi yerine getireceğine söz verdi. Rahatladım.

Ve işte şimdi, son derece bunalımlı dakikalarımızda onu gercek bir ihanetin üzerindeyken yakalıyordum. Subayların yanında tartışmamak için birlikte koridora çıktık. Blagonravov kül gibi solgun, titreye titreye, elini kasketinin siperliğine götürerek:

- Mahkemeye vermeyin beni, diye umutsuz bir tonla kekeledi. Hak edeceğim, göreceksiniz. En ileri siperlere bir er gibi gönderin beni.

Kendisi için varsaydıklarımın hiçbir değeri yoktu demek. Napolyon'a aday gösterdiğim kişi ezik, yılgın adamın biriydi. Devrim, kişileri ve karakterleri yutan doymak bilmez aç gözlü bir devdir. En yüreklileri, en gözü pekleri kendi ölümlerine iter ve daha az dayanıklı olan da kendisi yiyip bitirir.

Bugün Blagonravov G.P.U.'nun bir üyesidir. Yani rejimin kolonlarından birinin önde gelen üyesi. Ta Sviyaz'dan zorunluydu o 'Sürekli Devrim' tezine karşı duyulan kine dalıp gitmeye..."

Troçki'nin metalik sesiyle Blagonravov'un yorgun, boğuk sesleri birbirine karıştığı bir sırada, birinin ötekini silip, ötekinin onun üstüne çıkmaya başladığını duyarladığımda, odada benden başka birinin daha bulunduğunu anladım. Blagonravov'un odası genişti. Benim hizamdaki koltukta oturan kişinin benden önce mi, yoksa arada mı gelip oturduğunu göremeyişime şaşırdım. Kendisini yakından görebilmek için başımı çevirdiğimde Aleks'i'yi gördüm. Bana hiç aldırmadan Blagonravov'u dinliyordu. Sviyaz'da kurşuna dizilmeden önceki giysileri içindeydi. İçsavaşın halk komiseri giysilerini gördüğüm için mi, yoksa hiç beklemediğim bir zamanda kendisiyle böyle karşılaştığımdan mı neden bilmiyorum yüreğimin vuruşlarını Blagonravov'un duymasından kaygılandım.

Birden "Aleksi..." diye bağırmak için doğrulduğumda onun başını çevirip bana baktığını gördüm. Olduğum yerde dondum kaldım. Koyu lacivert gözlerinde bakış yoktu sanki. Büyük bir oyuk varmış gibiydi.

Biliyorum Aleksî'nin bakışları koyu bir geceye benzerdi ve de lacivertti...Görmemekle birlikte bu bakışlar Blagonravov'a yönelince tüm canlılığını yeniden kazanıyordu. Bunu kesin bir biçimde duyarlıyordum.Blagonravov artık sözlerinin sonuna gelmişti. Davranışlarındaki gevşemeden çıkanyordum bunu. Beni kapıya dek uğurladı.

Kapıda şunları söyledi:

- Georgî Vasiliyeviç, tüm bunlara karşın yine de zor bir şey istediğimizi biliyoruz. Ne ki, ben sizin nice zorlukları Parti ve ülkemiz adına sırtladığınızı yakından izleyen biriyim.

Başımı sallayıp ayrıldım. Yalnız omuzundan kaydırdığım bakışlarımla Aleksî'nin nerede olduğunu görmeye çalışıyordum. Aleksî içerde yoktu. Birkaç kez içeriye bakışımdan Blagonravov da kuşkulmuş olmalı ki başını çevirip o da içeriye bakma zorunluluğunu duydu. Bana bir soru yöneltmesini engellemek için kapıda kendisinden hızla ayrıldım.

Doğru eve yöneldim. Birden unuttuğum herşey en ufak ayrıntılarıyla kafamda kendi oluşumları içinde hızla yaşamaya başladılar. Aleksî anne-babasına verilmek üzere bana bir mektup bırakmıştı. Annesine benim götürememi istemişti. Ama ben belki hemen olanak bulamam diye Aleksî kurşuna dizildikten bir yada iki gün sonra mektubu postalamıştım. Aleksî mektubunu okumamı istemişti benden. O nedenle açmış, okumuş, bir kopyasını kendi el yazımıyla yazmış, belgelerim arasına koymuş ama bu arada bir büyük unutkanlıkla kötü bir yanılığa düşmüştüm.Aleksî'nin mektubunu kendi zarfına koyduğum için anne-babasının adreslerini almayı unutmuş-tum. Şimdi bende yalnızca kala kala Aleksî'nin benim kendi el yazımıyla kurşuna dizilmeden önce yazdığı mektubun bir kopyası vardı.

Bu mektubu bulmak için çalışma odama hızla girdim ve kapıyı üzerime kilitleyerek paketleri bir bir açmaya, öfkeyle dağıtmaya başladım. Odam bir anda sağa sola atılmış kitaplar, evraklar içinde darmadağın bir görünüme büründü. Aklıma birden Troçki'nin çalışma odasındaki eşyaları hoyratça sağa sola atan görevliler geldi. Ama onları fazla düşünmeye fırsatım olmadan Aleksî'nin kurşuna dizilmeden birkaç saat önce yazdığı mektup sonunda elime geçti.

ALEKSİ'NİN MEKTUBU

" Sevgili Anne, Baba ve Kardeşlerim;

Ben Aleksî. Oğlunuz Aleksî Aleksiyeviç. Yazımdan ve imzamdanda bu satırları benim yazdığımı anlayarak güvenebilirsiniz.

Sizi bir daha hiç göremeyeceğim için üzgünüm. Bu satırları size Sviyaz'dan yazıyorum. Sviyaz'ın nerede olduğunu bilmezsiniz bile. Bu mektubu okuyup bitirdikten sonra belki bu küçük istasyonun yerini bulmaya çalışırsınız. Sviyaz küçük, küçük bir istasyon baba. Kazan önlerinde...

Kazan'dan çok uzakta değil... Kazan 70 kilometre ötede hemen. Moskova yolu üstünde. Ben burada, sanırım bir kaç saate kadar kurşuna dizilerek öleceğim. Size bunu yazmak çok zor. Yanımda olmanızı, herşeyi bir bir anlatmayı çok isterdim. Yalnız ben değilim kurşuna dizilen... 27 yoldaşımınla birlikte... ben de işte... Bunun böyle olmasını istemezdim. kimse istemezdi kuşkusuz. Ne ben, ne siz, ne de bu karan veren devrimci askerî mahkeme. Kafanızı daha fazla kanştırmamak için olaya kısaca değineyim: Bizi, yani beni ve 27 yoldaşımızı kurşuna dizene Kazan önlerindeki Savinkov'un gerici güçleri değil baba. Bizi bizimkiler kurşuna dizecek. Nedeni şu. Ben ve arkadaşlarımla Troçki'nin yönergesine ters bir davranışla düşman karşısında bulunduğumuz yerleri terk ettik. Bunun cezasının ölüm olduğu bize daha önce bildirilmişti. Erler için değil ama halk komiserliği sorumluluğunu kendi istemleriyle üstlenenler için... Ben de tıpkı 27 yoldaşım gibi kendi istemimle halk komiserliği sorumluluğunu üstlenmişim.

Baba, anladığın gibi düşmanın karşısında kaçtık. Ama şimdi senin anlamanı istediğim bir şey daha var. Kaçtığımı gizlemeyecek

kadar sana herşeyi apaçık yazan oğluna bu konuda da inanmalısın. Baba, kaçtım ama devrime ihanet etmedim. Sana her zaman doğruyu söylediğimi bilirsin. Ben Putilov fabrikasının işçisine, hep yalın ve gerçek yaşamış babama yalan söyleyemem. Kaçmak devrime ihanet anlamına gelmiyor baba. Bu karmaşık gibi görünen sorunu bu mektubu size getirecek olan Georgi Vasiliyeviç Butov yoldaş aynntularıyla açıklayacaktır. Kusurluyuz ama hain ve çıkarıcı değiliz.

Baba, devrime karşı en küçük bir kusurun işlenmemesini belirlemek, bunu örneklemek için burada Sviyaz'da kurşuna dizileceğiz. Tıpkı bir görev gibi...emirlerin dinlenmesi gerektiğini, yoksa sonucun bizim uğradığımız sonuçtan farklı olmayacağını herkesin kafasına kazımak için...İlk uygulama işte bizde gerçekleştiriliyor.

Baba, oturma odamızdaki fotoğrafımı bu nedenle indirmeyin. Benden utanmayın. Sorunu sen iyi kavransan anneme de kardeşlerime de, öteki yoldaşlara da inançla anlatabilirsin.

Anne, yaşamayı ve seninle birlikte olmayı çok isterdim. Ama bana üzülmeyeceğine söz ver. Kardeşlerimin benim ölümünden sonra senin şefkatine, sevgine daha çok gereksinimleri olacağını unutma. Anne, yasımı tut. Ama kendini yasında kapıp koyuverme. Seni düşünerek öleceğim. Bana nasıl titrediğini anımsayarak...

Anne, bir fırsatınız olursa Sviyaz'a gelin. Gömüldüğümüz yerleri size gösterirler. Kulağımıza gelen haberlere göre istasyon binasının hemen gerisinde, 150-300 metre yürüdükten sonra tırmanılan dar patika yolun bulunduğu tepecikte...olacakmış bu iş. Kimseye sormadan da bulabilirsiniz. Seni sanki öldükten sonra yanımda, baş ucumda görüyorum anne. Anne, sana sarılıp öyle ölebilsedim... 8 aydır göremiyorum seni. Burnumda tütüyorsun. Yasımı tut, ama kendini de kardeşlerimi de kapkara yaslar içine gömme. Beni hiç unutmayacağını biliyorum.

Anne, savaştan sonrası çok güzel olacak... Savaşı kazanacağız. Bak neden; biz böyle ölürken sonuçta savaşı kesin kazanmamız kaçınılmaz. Savaştan sonraki özgür, kıvançlı günlerde oğlunun da bu günlere çıkmada katkısı olduğunu düşünerek herkesle birlikte

sen de sevinebilirsin, herkesin coşkusuna sen de Kazan önlüğünde ölen beni düşünerek coşkuyla katılabilirsin.

İstasyonun küçük odasında şimdi. Herkes en yakınlarına mektup yazıyor. Göndereceklerini paketliyor. Bunun için bize birer torba dağıttılar. Birbirleriyle kucaklaşanlar var. Kimisi nedense çok kısa yazıyor. Bense hep yazmak istiyorum. Yazacak, söylenecek bunca şey varken ölmek can sıkıcı. Kardeşlerimi benim için kucakla. Onlara karşı sakın öfkeli olma anne.

Troçki'nin devrimci sekreteriyasının önemli bir görevinde bulunan Georgi Vasiliyeviç Butov, beni hiç ama hiç yalnız bırakmıyor. Onunla ben, daha çok gençken bir işçi barakasında tanışmıştık. Bizim niçin kurşuna dizildiğimizin en yakın tanığı Georgi Vasiliyeviç. Pravda'da, zamanı geldiğinde bizim için bir dizi yazı yazacak. Georgi Vasiliyeviç Butov buna söz verdi, hepimizin arasında.

Anne, baba, Pravda'da çıkacak yazı dizisini kesin. Oturma odamdaki fotoğrafımın altındaki sehpayı koyun onları. Nedenini pek bilmiyorum, ama öyle istiyorum.

Yazacak daha çok şey bulamıyorum. Yazacağım her şey acınızı artırır diye korkuyorum.

Çıkarıcı ve hain olarak ölmediğime inanın. Bu nedenle kurşuna dizilmediğimize inanın. Devrime karşı titizliği ve kusursuzluğu simgeleyebilmek için ölüyoruz. Bu 27 yoldaşın ölümünden sonra artık hiç kimse devrime karşı kusurlu olmayacaktır. Bize sorumludurlar onlar. Bize hepimize...

Anılarımız onlara, en büyüğünden en küçüğüne dek bize karşı sorumlu olduklarını anımsatıp duracaktır. Anılarımız onların yakasını bırakmayacaktır anne. Zaten bolşeviklik te bu değil mi?

Bizi yoldaşlarımız kurşuna dizecek. Bu gerçek. Ama hepimiz hain beyazlar gibi "Kahrolsun bolşevikler!" diye bağırılmayacağız. "Yaşasın bolşevikler!.. Yaşasın dünya proletaryasının ilk devleti!.." diye bağırarak öleceğiz.

Karar aldık, kurşuna dizilirken hep birlikte Enternasyonalı söyleyeceğiz. Kendi yoldaşlarımızın karşısında ve onlar bize devrimci uygulann en dostçasıyla, en sıcağıyla bakacaklar bize, ölürken..

Sanırım artık yazmamalıyım. Hepinizi kucaklıyorum. Anne, baba ve kardeşlerim, hepinizi...beni tanıyan tüm herkesi de... Beni unutmayın. Söylediklerimi yapın. Anımsarken utanmayın benden. Baba öykümü arkadaşlarına anlat. Onlarla Georgi Vasiliyeviç'i tanıştır. Bunu çok istiyorum. Benden söz edeceğinizi düşünmek gözlerimi sevinçle yaşartıyor.

Allahaismarladık..

Oğlunuz
Alexi Aleksiyeviç..."

"Sviyaz önünde örnek olsunlar diye
27 halk komiseri yoldaşıyla birlikte,
kendi yoldaşlarınca kurşuna dizildi..."

"Not: Anne, Georgi Vasiliyeviç geldiğinde ona yağlı boya yaptığım iki resim vardı ya, onları gösterir misin? Sanırım kendisine yarar dokunacak. Öteki kara kalem resimlerimi de... İçinde beğendikleri olursa alması için sakın mırın kırın etmeyin. Belki Pravda'da yayınlanır. Ya da sanat dergilerimizden birine... Artık o nasıl değerlendirirse,.. Ona gulaş yap. Bol yap. Georgi Vasiliyeviç beni ölünccye dek hiç yalnız bırakmadı..."

GEORGİ VASİLİYEVIÇ BUTOV'DAN YOLDAŞ MRAÇKOVSKI'YE

"Temmuz 1928
Moskova

" Yoldaş Mraçkovski;

1- Sanırım, senin de, öteki yoldaşların da benden alacakları son mektup bu mektup olacak. Nedeni şu: Dün ya da önceki gün, ilk kez G.P.U. ajanlarıncı hafif bir sorgudan geçirildim. Özetini iletiyorum. İç savaş döneminde kurşuna dizilen 27 komünist yoldaşımız için Troçki'nin ve askeri devrimci mahkemenin kasıtlı davranışını öne sürüyorlar. Partide Troçki'nin ve kendi kliğinin ta o zamandan beri kasıtlı davranıp egemenliğini kurabilmek için nasıl çaba harcadığını, bu komünistlerin kurşuna dizilmesiyle kanıtlamaya çalışıyorlar. Bu konudaki dosyanın hayli ilerlediğini sanıyorum.

Yoldaş Mraçkovski, bu olayın yakın tanığıyım. O nedenle ilgine sunuyorum. Bu bolşevik yoldaşlarımız yalnız şu nedenle Sviyaz'da kurşuna dizildiler: Amansız düşmanımız terörist Savinkov'un bir gece baskınıyla gerimiz çevrilmişti. Nijni-Novgorod'la aramızdaki ilişki tümünden kesilmişti. Bir bakıma geriden çevrilmiş-tik. Sviyaz'daki kuvvetlerimizin bir büyük bölümü Savinkov'un amansız saldırısına karşısında hemen hemen tümüyle boşalmıştı.

Yoldaş Mraçkovski, o günleri orada yaşayan herkes tanıktır ki, devrimin yazgısı bir anda Sviyaz'da düğümlemlenip kaldı. Kim çözerse bu düğümü o kazanacaktı. Yine o günleri orada yaşayan herkes tanıktır ki erlerimizin hemen hemen hepsi kaçmıştı. Troçki'nin treni kalmıştı bir tek Sviyaz'da. Savinkov'un saldırısı bu trendekilerin direnmesiyle çökerildi. Saldırın püskürtüldüğünde Troçki'nin 14 Ağustos 1918 tarihli, yani bu olaydan bir hafta ya da en çok on gün

önce yayınladığı bir yönergesindeki ilkelere göre bu kaçanların halk komiserleri kurşuna dizildiler. Notlarım arasında bu bildiriye buldum. Bu bildiriye tüm görevlilere ben dağıtmıştım. Sizde de olduğundan kuşku yok ama yine de göndermeyi yeğliyorum. Evdeki evrakların arasında da bu yönergeden birkaç tane daha olacak.

14 Ağustos 1918 Yönergesi:

" Kızıl Ordu'ya;

" Petrograd partizan müfrezelerinin yerlerini terk ettiklerimi öğrenmiş bulunuyorum.

" Bu olayın gerçeğini açığa çıkarması için komiser Rosen-goltz'u görevlendirdim.

" İşçiler ve köylülerin Kızıl Ordusu'nun erleri ne sünepe, ne rezil, ne de hayasız kişilerdir. Emekçi halkın özgürlüğü ve mutluluğu için dövüşmek istiyor onlar. Kaçtıkları ya da kötü dövüştükleri oluyorsa bunun suçlu kumandanlarında ve komiserlerindedir.

" Uyanyorum: Eğer bir birlik kaçarsa, önce o birliğin komiseri kurşuna dizilecektir. Onun ardında da kumandan.

" Yürekli erler değerlerine göre ödüllendirileceklerdir. Ve kumandanlık yetkisi alacaklardır.

" Kaçaklar, çıkarıcılar, hainlar kurşuna dizilmekten kendilerini kurtaramayacaklardır.

" Tüm Kızıl Ordu'nun önünde bu işlerin böyle olacağına söz veriyorum.

Troçki"

Kurşuna dizilen 27 yoldaşımız ne çıkarıcı, ne de hain ama kaçtılar. Ama herkes kaçmıştı. Yukarıdaki bildirin uygulanabileceğini göstermemiz gerektiğinden bu yoldaşlarımız -hemen hemen hepsi halk komiseriydi- Kızıl Ordu'nun ilk deneyiminde örnek olmaları gerektiği için kurşuna dizildiler.

2- Benden bunun tam karşıtı tanıklıkta bulunmamı istiyorlar. Tanıklığıma büyük gereksinimleri var. O nedenle beni artık başıboş bırakmaları olanaksız. Dosya senin de yakından tanıdığın Blagonravov'un elinde.

3- Beni tutuklamaları olanaklı. Bendeki belgelerin benden alınmasını bir an önce sağlayınız. Onları nereye götüreceğimi, nereye saklayabileceğimi bilemiyorum. İki bir koşup yerlerinde olup olmadıklarına bakmaktan son derece yorgunum. Annem durumu biliyor."Vassilievich yoldaşın postahaneye verilecek emanetleri"nden kim söz ederse, annem paketleri o kişiye verecek. Hiçbir şey sormayacak. Hiçbir şey demeyecek.

4- Sanırım bugünle üç gündür işe gitmiyorum. Odamda kapalıyım. İki gündür uyumuyorum. Komiserlikten gelen bir yoldaş iki G.P.U.ajanının beni sorduğunu ve bir süre çalışma odamda oturduktan sonra gittiklerini söyledi. Ardından yardımcım geldi. Tüm çekmecelerimin, dolaplarının arandığını söyledi. Benim bölümde derin bir kaygı var. Bu insanların niçin beni sevdiklerini de anlamıyorum. Ama anladığım bir gerçek var. Dosyayı ilerletmiş olanlar ellerini çabuk tutmak istiyorlar.

5- Mračkovski yoldaş, artık yorgunum. Hiçbir erek yaratamıyorum kendimde. Bomboşum. Senin önerince, kendimde bolşevik ilkelerin korunabilmesi, onu evrenleştirebilmek için kendi kendimde yeni erekler belirlemesi yapabilecek kadar kendi kendimle uyum içinde değilim. Ne Nina'nın ölümü, ne Glazman yoldaşın intiharı ekte gönderdiğim mektup kadar beni kendi kendimde derin bir hesaplaşmaya götürecektir nitelikte uyarmamıştı.

6- Yoldaş Mračkovski, Aleksî'nin mektubundaki devrime karşı kusurlu olmaktan kurşuna dizildiğini söyleyen satırları iyice okumanı istiyorum. Aleksîyi tanıyordum. Kurşuna dizilinceye dek onu ve arkadaşlarını yalnız bırakmadım. Kusurlarından ötürü kurşuna dizilenlerin anıları karşısında sınıyamıyorum. Bu beni bunaltıyor.

7- **Kusurluluklarından** dolayı kurşuna dizdiklerimiz karşısında nasıl yanlış, nasıl sorumsuz yaşadığımızı bu mektup kadar hiçbir şey bana vurgulayarak belirtmedi. Aleksî'nin annesini ve babasını bulmak için bu gece kimseye hiçbir şey söylemeden gizlice Leningrad'a hareket edeceğim. Aleksî kadar hiçbir şey gözümde canlı değil Mračkovski...Onlara sözümü tutup Pravda'da yazı yazmamamın hesabının vermeliyiz. Bu sizi değil, birey olarak artık

beni ilgilendiriyor. Bu benim Partiden ve yoldaşlarından ilk kez yönerge almadan yaptığım bir gezi olacak. Gerçekten de ilk kez... kendi kendime uyguladığım bir karar...

8- İlkelerimize bundan böyle her yaşadığım gün ters düşmüşlüğüme gittikçe daha da yoğunlaşarak artacağını kavradığımdan... son derece bilinçli, kararlı, tutarlı bir yol izlemeye karar verdim. Bu yolu bugünden itibaren uygulamaya koydum. Bunun n'oldüğünü bir süre sonra size ulaşacak -benimle ilgili- haberlerde duyup a layacaksınız kuşkusuz. O zaman beni yargılarken sizden şunu dilediğimi unutmamanızı istiyorum yoldaş Mračkovski. Kursesiz bir dünya yaratmak için kendi yoldaşlarımızı bile gözden çıkardığımız bir dünyada alabildiğine yanlış, becerisiz ve oportünistçe uzayıp giden günlerde bunalmamak için... Hepsi bu.

9- Ben Georgi Vasiliyeviç Butov. Başta sizler, devrimci karşı oluşçuluğun, leninizmin, bolşevizmin katıksız devrimcileri, Mračkovski, İvan Nikitiç Smimov...ve öteki tüm yoldaşlarım; bundan sonraki savaşlarımızda aranızda olamayacağım için beni bağışlayın. Hepinizden özür diliyorum. Hepinizi kucaklıyorum.

Hoşça kalınız
Georgi Vasiliyeviç Butov

"Not: Gönderilen Ekler:

1- Troçki'nin 14 Ağustos tarihli Kızıl Ordu Bildirisi.

2- Bu bildiri gereği Sviyaz'da kurşuna dizilen 27 yoldaşımızdan biri olan genç halk komiseri Aleksı Aleksiyeviç'in mektubunun bir kopyası".

*"Ekim Devrimi... Kabul etmek ya da etmemek...
Böyle bir sorun yoktu benim için. Benim
devrimimdi Ekim Devrimi. Smolni'ye gittim.
Çalışıyordum. Elime ne geçirebilirdiysem
onunla, yapılması gereken
herşeyi yapıyordum."
Mayakovski (47)*

Ver elini Aleksî... Artık şöyle bir güzel kurulalım kompartımanımıza. Ve sürgünlüğümüz başlasın..Böyle söylediğime bakıp ta sakın aldanma. İçim hüznle dolu falan değil. Öyle hüznlü de söylemedim bunu sana. Kıvançlıyım tam tersi. Çocuklar gibi. Hiçbir şeye aldırmadan... bir yükten kurtulmuş gibi. Kendinde ilkeleş-tirdiği herşeyin tam karşıtını yapmanın sorumsuzluğu içindeyim. Bunun ilk uygulamasını birlikte gerçekleştiriyoruz Aleksî. Hiç kimse duymadan işte böyle çekip gidiyoruz Moskova'dan.

Nasıl bu kompartıman? Oldukça tenha. İstersen başka kompartımanlara da geçebiliriz. Yeter ki sen rahat et ve beni yalnız bırakma. Zaman zaman benimle konuş Aleksî... hep böyle asıp durma yüzünü. Biliyorum... biliyorum tabi... bana darlıp küsmeye yerden göğe haklısın. Bugüne değin sana verdiğim sözlerin hiçbirini yerine getiremedim. Hiçbirini tutamadım bu sözlerin. Ne Pravda'da yazı yazabildim sizin için. Ne anne-babanı ziyaret edebildim. Onlarla konuşup mektubunu da veremedim. 10 yıl geçtikten sonra birdenbire anımsadığım seni yanıma alıp böyle Moskova'dan kaçışımız kuşkusuz aklayamaz beni.

· 10 yıl...öyle yakın...öyle iç içe ki...işte seninle böyle diz dize oluşumuz gibi. Hem de öyle uzak ki kafamda...Örneğin 10 yılın sonlarında kimler gönderildi sürgüne... neler olup bitti de onlar alınıp gönderildi içimizden...tüm zorlamaların karşıyine de bulup çıkaramıyorum beynimin içinden. Dün böyle yakın...bugün birden

böyle uzak...hcm de dündekinden de uzak...çooook uzak Aleksî. Tüm bunları kendimi savunmak için söylemiyorum. Senin karşında hiçbir gerçeğimle savunamam kendimi. Benim hiçbir gerçeğim bugüne değin sizin gerçeğiniz kadar ciddi ve sorumlu olmamış..Tüm bunları koyu lacivert gözlerindeki yaşam kıvancını benden gizlememen için...salt bu nedenle söylüyorum...St. Petersburg...Petrograd...Leningrad...Hangi adındaydı yaşadığım gençlik? En diri savaşımın verdiğimiz zaman hangi addaydı bu devrimci kent, şimdi bulup çıkarmada zorluk çekiyorum. Bir bakıma önemi de yok bunun Aleksî. Üniversitede okurken Demiryolcuları Sendikasında çalışıyordum. Menşeviklerin elindeydi o zaman sendika tümüyle. Kimler nereden nereye geldiler Aleksî. Düşününce çok kez şaşırıyorum. Oraya gitmeyi, birlikte gezmeyi doğrusu ya çok isterdim. Elbette zorunlu değilsin Aleksî. Yeterince zamanımız olursa kuşkusuz.

İşte bak, Moskova grimizde kaldı. Çıkarıp bir yana attığın bir ceket gibi Moskova şimdi. Bu tenhalık, bu yalnızlık, kimseciklerin olmayışı ne iyi...Nasıl derin bir kıvanç içindeyim bilemezsin Aleksî...Tam tamına -Petrograd Savunması için geldiğimiz kısa dönem dışında- ayınlışımın 11.yılı.

Gece çok güzel. Birdenbire derin bir rahatlığın, tedirginsizliğin dinlenişi içine yuvarlanıp gidivermiş. Trenimizin monoton gürültüsünü yumuşacık sanıp sarmalıyor gece. İnsan böyle bir yolculukta tüm gerçekleştirdikleriyle gerçekleştiremediklerini, yalansız dolambaçsız tüm kusurlarını, yanılğılarını çok yalın, öz biçimde-hem de kendi kendisinde bunalmadan- özetleyip yorumlayabilir. Ayın bir ordan, bir burdan, hiç beklenmedik bir biçimde çıkıp insanla, trenle ve tüm gece mahlukatıyla böyle oyun oynadığı bir gecede...

***

Yoo, hayır Aleksî böyle söyleme, öldüğünüzle kalmadınız. Koursuz bir dünya için yola çıktık. Doğru. Yadsıyamayız bunu. Böyle bir dünya kurabilmek için en küçük yanılğıların bile nasıl cezalandırılması gerektiğini sizlerle örnekledik. Bu da doğru. İnsanın içinciliğine bile sinmiş bir sömürü düzenini söküp atabilmek

için başka izleyeceğimiz bir yol da yoktu. Ne ki, tüm dünyayı de-
ğıştirebileceklerine inananlar bir süre sonra kendileri bağışlanmaz
yanılgılara düştüler; umursamazlık, ihmalcilik, Parti dışı eğilimler
gibi. Hiç itiraz etmiyorum, doğru Aleksî. Ama bir şey kesin olarak
doğru değil yine de; boşuna ölmediniz.

Yoo Aleksî, bana boşuna öldüğünü söyleme. İflas sözcüğünün
bile ycmeyecceği bir dünya bıraktılar bize. Tükenmiş ve salt ken-
dileri için, o doymak bilmez aç gözlülüklerinin doyumunu sağla-
mak için sömürüp tükettikleri bir dünya... Hazine tamtakırdı Alek-
sî. 25 milyar dış kaynaklı borç bıraktılar bize. Ama asıl önemli
olan bu değil. Asıl önemlisi savaştan önceki düzeyinde bile değil-
di üretim. Yalnızca ziraat araçları üretimindeki düşüş %80'in üs-
tündeydi. İnsanlar kendilerini bir hayvan gibi koşup öyle sürüyor-
lardı toprakları. 1738 pud olan karbon üretimi %42 düşüşle 731
milyon pudda kalmıştı. Demir cevherindeki üretim düşüşünü ise
bir insanın kafasına sığdırması kolay değildi: 57 milyon pud olan
üretim 1686 puda dek gerileyip gitmişti. Pamuktaki üretim %75,
şekerde %24, tütünde %19'luk düşüslere uğramıştı. Açlık ve sefa-
let bir rutubet gibi sinmişti içimize.

Yoo, boşuna ölmediniz Aleksî...

İnsan başına 50 gramcık buğday bulmakta zorluk çekiyorduk.
Azgın generaller dünya finans kapitalinin desteğinde ateşten çember
üzerine çember atarak bu aç plebleri boğazlarından kanırta kanırta
toprağa gömmek için kuşattıkça kuşatıyorlardı tüm güçleriyle... Çalıştığım Don bölgesinde Aleksî, insanların %94'ünün bir ka-
rışık toprakları yoktu. Oldüklerinde kavuşuyorlardı toprağa. %58'i
enküçük birkoşum hayvanından yoksundu. %65'inin çapası, bir kaz-
macığı bile yoktu, bir kıyı köşede birşeyler ekip biçebilmek için hiç
olmazsa kendine. Odun kesmek için baltadan yoksundular. Hiçbir
çağ böylesine korunmasız köleler tanımadı. Hiçbir çağ böylesine kö-
lelerine zulmedilen günler görmedi. Ya efendiler... ya efendileri bu
kölelerin? Yalnızca çarla çar ailesinin 68 milyon hektar kendilerine
ait toprakları vardı. Sibirya'dakilerin bile %55'inin bir kanş toprağı
yokken (48). Üretim araçlarını başkaları adına kullanan işçiler açlık-
tan tezgahlannın başlarında düşüp düşüp ölüyorlardı. Tüm kentleri

bir salgın gibi sarmıştı açlık. Devrimci hükümete, ilk bolşevik iktidara telgraf üzerine telgraf yağdıyordu öteki kentlerin Sovyetleri, "N'olur hiç olmazsa çocuklarımız için ekmek.." Ama kulakların depolansilme buğday doluydu. İnsanlarımız açlıktan yüzbinlerce, milyonlarca ölürken ve kulaklar kendileri için değil, çocuklar için buğday istemeye giden yoldaşlarımızı tıpkı bir hayvanı boğazladıkları gibi boğazlayıp deşilmiş karınlarını buğdayla dolduruyorlardı; "Alın işte size buğday. Tıkabasa doyurduk kamınızı" diyerek.

Yooo, boşuna ölmediniz Aleksî...

152 milyon insan büyük toprak sahiplerine, çara, çar ailesine ya da büyük burjuvalara, manastırlara ait köleler iken, devrimden sonra yalnızca Avrupa yakasında 100 milyon desyatin* toprak bu insanlara dağıtıldı. İşçiler fabrikaların üretimini kendi kurullarıyla kendi denetimlerine geçirdiler. Ziraat Bankasının tüm alacakları köylülere bağışlandı. Büyük toprak sahiplerine ait olan 300 milyar lirayı aşkın zirai araç-gereç onlardan alınıp bu aç, yoksul insanlara dağıtıldı (49). Bu insanların özgür bir kıvançla topraklarını nasıl ettiklerini gördüm ben. Hani seninle birlikte 25 ya da 26 Şubat akşamı Viborg Mahallesi Eylem Birliği Komitesi barakasında izlediğimiz "Demircinin Türküsü" gibi. İşte tıpkı öyle...

" Yaşamak, yalın, tutkulu, kötü hiçbir şey demeden... Ve çalışarak onurlu bir aşkla sevilen kadının yücelten gülümseyişi altında... İşte böyle yaşamak. Ve hiç eğilmeden..."

Yooo, boşuna ölmediniz Aleksî.

Nasıl çıktık tüm bu bizi kuşatan soluk aldırılmaz amansızlıklardan. Cumartesi-Pazar çalışmalarını düşün Aleksî. %78'i okumasız yazmasızdı insanların. Üç yıl gibi kısa bir sürede, hem de iç-savaşın kan ırmakları içinde bu sayıyı %10 bir düşüşle %68'e indirdik. Şimdilerde %40'ların altından daha aşağılara baş döndürücü bir hızla gidiyor tepetakla. Lenin'in komünizmin ikinci baş düşmanı olarak gösterdiği okuma-yazmasızlık, bu amansız düşmanımız tepetakla yuvarlanıp gidiyor (50).

*- Desyatin: 5.121 ya da 6.821 metre karelik bir Rus ziraat birim ölçüsü.

Kara-kemirici mikroplar yığın yığın ölüyorlar aydınlıklarımızda. Artık okuma-yazmasız kimsenin kalmayacağı günler uzakta değil. Bunun ne anlama geldiğini en çok sen kestirirsin Aleksii.. en çok sen. Çarın sarayından kovulmasını resmetmek isteyen sen... Teknisyenlik vemühendislik alanında uzmanlaşmak için öğrenim gören öğrencilerimizin sayısı 600 bini aştı Aleksii. Tanım aletleri üretimindeki %80 eksiklikten %100'lük üretim artışına yönelirken teknisyen ve mühendis sayımızın böyle şimdiden 600 bini aşması ne anlama gelir..? İleride çok kişi unutulabilir ama bunun anlamını biz çok iyi biliriz... Onu biz biliriz işte. Urallar'da, Orta Asya'da, Erivan'da, Tiflis'te, Voronej'de, Gorki'de, daha bir çok uzak-yakın merkezde üniversiteler art arda açılıyor. Herkes öylesine hızlı okuyorki Aleksii, tıpkı toprağa, tanım araçlarına kavuşmuş köylülerin açılığındaki coşku gibi... Devrimden önce 105 yüksek öğrenim veren kuruluşumuz ve 127 bin öğrencimiz varken, bugünlerde, devrimin 10.yılıının bitiminde, yüksek öğrenim veren kuruluşlarımızın sayısı 700'e ulaştı. Bu kuruluşlarda öğrenim gören öğrenci sayımız ise 400 bini gerilerde bıraktı.

Cahil plebler entellektüel yeteneklerini hızla geliştiriyorlar Aleksii. Üniversitelerde okuyan çocuklarından daha geride kalmak istemiyor ana-babalar... Bolşevik ilkelerimizin soylu dünya görüşü onların eğitimlerinin temelini oluşturdu. Eğitimlerinin kurgusunu bu ilkeler gerçekleştirdi. Halk kütüphaneleri, Lenin'in gösterdiği "Kültür izbalan" insanlarla dolup dolup boşalıyorlar. En küçük yerleşme birimlerine dek açılıyor "Kültür izbalan". Okuma-yazma öğrenenler tarla çalışmalarından, fabrikadaki işlerinden sonra buralara geliyorlar. Bir aydınlık çağ başlıyor kıvanç içinde Aleksii. Moskova'daki ve öteki kentlerdeki tiyatroları işçilerle köylüler, erler dolduruyorlar artık. Stanislavski, Katşalov, Moskvin, Yujin, Yermolova, Nejdanova, Erşov, Sabinov gibi sanatçılar artık onlar için oynuyorlar, işçi, köylü ve erler için yapıtlarını üretiyorlar.

Yoo Aleksii, boşuna öldüğünü söyleme bana.

Yalnızca kendimize değil, tüm dünya proletaryasının bugüne değin getirip bıraktığı kalıtımın gerçeğine de aykırı olur bu.

Yoo Aleksii, boşuna öldüğünü söyleme bana.

1789'un proletaryası, el cmeğinin bu yeni bakiresi, yeni efendilerinin yanında çocuksu kıvancıyla yer alırken 1793'lerde, 1830, 1848, 1871'lerde çocuksu sevinci kursağında bıraktınılıp yeniden köleleştirilmek için amansızca katledilmedi mi? Barikatlar gerisinde dövüşe dövüşe ölürlerken öldükleriyle mi kaldılar yalnızca Aleksi? Yooo, yoooo, öldükleriyle kalmadılar. Biz pleblerin ilk devletini kurarken onların deneyimlerinden hiç yararlanmadık mı? Ölümleleriyle getirdikleri öğretiler, bilimsel eleştirilerle vicdanlarımızda yüceltilmedi mi? Yoo Aleksi, insanın insanı sömürmesine karşı çıkanlar öldükleriyle kalmazlar.

Oh Aleksi, inan bana, ben bile öldüğümle kalmayacağım. Devrimci savaşımızda benden hiçbir belge kalmayacak yanna. Hiç kimsye hiçbir şey söylemeden öylece öleceğim. Belki de adlarımız bile kazınacak kıyıda köşede kalmış betiklerde ...Yine de öldüğümle kalmayacağım Aleksi...Kimbilir nerede, hangi ülkede, insanların sorunlarını, başı sevgiyi düşünen rengi, dili çok değişik birilerinin vicdanında birdenbire tomurcuk, tomurcuk çatlayacağım yeniden...İnan buna Aleksi...Onun vicdanında açacağım yeniden tomurcuk tomurcuk.Tüm deneyimim şunu öğretti bana: Hiç bir şey rastlantısal değil yeryüzü maceramızda. Ölümümüzün onların kurtuluşlarıyla derin bir ilişkisi var. Zaman, Aleksi, ilişkilerin hızla düğümlelerini atmasına yardım edecek...

Yoo Aleksi, boşuna öldüğünü söyleme bana. Lenin'in 1 Mayıs 1919'da söylediği söylevi anımsa....

" Torunlarımız kapitalist çağın kalıntılarıyla belgelerini büyük bir merakla izleyecekler. Nasıl olur da özel kişilerin elinde bulunabilir yiyecek-ıçecek maddelerinin alım satımı; fabrikalar ve işletmeler nasıl olur da özel kişilerin mülkiyetinde bulunabilir..? Bir insan bir başka insanı nasıl sömürebilir; çalışmadan nasıl sırt üstü yaşayabiliyordu bir takım insanlar? İşte tüm bunları kafalarında canlandırmakta zorluk çekecek torunlarımız. Bugüne değin çocuklarımızın göreceği günlerden masallardaymışçasına söz açılırdı. Ama şimdi yoldaşlar, temelini attığımız sosyalist top-

lumun bir düşler ülkesi olmadığını açık seçik görürsünüz. Çocuklarımız daha da büyük bir çabayla bu yapıyı yükselteceklerdir" (51).

Yoo, boşuna öldüğünü söyleme bana Aleksî...yoo, bir daha boşuna öldüğünü söyleme.

***

Kaçıncı kilometresindeyiz Leningrad'ın? Aradan bir gündüz geçti mi? Şimdi dinle Aleksî. Bir savın iyice doğru. Yadsımak kimseye birşey kazandırmaz. Unuttuk sizi. Bunun anlamı şuydu. Yola çıkarken ve savaşım döneminde gösterdiğimiz titizliği sonraki oluşumda gösteremedik. Dediğini kabul ediyorum. Küçük bir istasyon tepesi önünde sizi, düşman karşısında durmadınız diye kurşuna dizdirenler, sonradan sizi unuttular. Oysa size karşı ve tüm proletaryaya karşı sorumluydular. Yüz bin kez yinelerim ki Aleksî, sizi küçük yanlışlıklar için bile bağışlamayanlar, yanlıgsız bir dünya kurabilmek için bir zamanlar alabildiğine titizlik gösterenler, sonradan gevşeyip işi, sokak ortalarında, alanlarda bolşevik ilkelerin dışına taşınca...işî soytarılığa döktüklerinde....şimdi işte bunun cezasını çekiyorlar.

Bana gelince Aleksî, ben de kendimi cezalandıracağım. Bu cezanın dışında tutamam kendimi. Bunu bir büyük özveriyle de yaptığımı söyleyemem. Ben kendimi cezalandırmasam artık onlar cezalandıracaklar beni. Bunu şöyle söylemem daha doğru. İşlediğim suçun kendisi bu işlemi kendiliğinden, doğasal bir yasa olarak yerine getirecektir zaten. Şimdi hiç kimsenin bilmediği bir gerçeği fısıldıyorum kulağına; bugünle açlığımın üçüncü günü bitiyor. Yoo ilk önce kendiliğinden oldu bu. Glazman'ın intiharından sonra git gide daha az yemek yer oldum nedenini açık seçik kestiremediğim bir biçimde...sonra, yani bu olaydan yaklaşık 20-25 gün sonra sanırım, bu G.P.U.görevlileriyle ilk ilişkiden sonra artık yalnızca su içmeye başladım. Bu işî düzenli bir biçimde ele alışımsa dört gün önceye rastlar. Şimdi düzenli bir biçimde gittikçe suyu da azaltmaya başlayacağım.

Bir gün, bilemediğim, kestiremediğim bir benîm açlık grevine yatarak öldüğümü söyleyeceksc...bunun tarihini Leningrad'a gidi-

şimdiden iki gün önceye alarak saptamalıdır. Bunun bir önemi olduğunu da sanmıyorum aslında. Artık kendime dönük duygularıyla düşüncelerim hiç alışık olmadıkları bu vesveseyle büyüyünce kendi kendilerine...işte böyle ayrıntılar büyüyor gözümde.

Niçin gülüyorsun Aleksî...? Ah, anladım; aslında annenin et yemeğine iştihamı sakladığım için yemediğimi söylüyorsun. Aleksî dur, o kadar çok gülme. Yan yan bakanlar var...Dur Aleksî.. böyle şeytanlıklar yapmamalısın...Kendimi bir koridora atabilsem, hiç kimseye göstermeden...

Gece ne güzel Aleksî. Hiç gündüz olmasın istiyor insan. Sanki gökteki ayla çılgın bir yarış içindeyiz. Ovadaki tepelerden birine, ya da önümüzü kesmek için fırladığında bir köprüye çarpıp yolumuzu kapamasından kaygılanıyorum. Bu çılgınlığına son vermeli ay. Bir ordan bir buraya fırlayıp atlamasına...bir önümüze bir ardımıza geçmesine bir son vermeli...Aydan korkuyorum işte.

Kenti birlikte dolaşalım Aleksî. Beni yalnız bırakma. Sabaha doğru ineceğimizi sandığım Leningrad'da sana St. Petersburg'un bazı yerlerini, bazı bölgelerini göstermek istiyorum. Oraları bir daha seninle yaşamak istiyorum Aleksî...Kente yaklaştıkça bir korku sanyor içimi. N'olur beni yalnız bırakma Aleksî...

***

İşte Leningrad... İşte sonunda geldik. İnsan bu kalabalıkta garın hangi kapısından kendini dışarı atacağını bilemiyor. Bu bavulların arasındaki kucaklaşmalardan, sevinçle peronlara koşuşan insanların arasından şöyle, hiç kimseye çarpmadan bir sıyrılıp çıkabilsek Aleksî... Sakın yanımdan ayrılmama.

..... İşte sana göstermek istediğim yer burası. İçim
..... nasıl yenilenmiş coşkularla dolu Aleksî yeniden bu
..... raya geldiğimiz için, anlatamam. Çok kez, iç savaşın en bunaltıcı zamanlarında bile burayı düşünüp durmuştum kendi kendime Aleksî...Burayı düşünmek sakinleştirici bir ilaç gibi gelirdi bana..Burası Kazan Alanı. St.Petersburg'un en görkemli

alanı. Ve işte III. Aleksandr'ın görkemli yontusu. Dikkatle bak, o alaycı bakışları değişmiş mi hiç? Bir bakış nasıl donup kalabilir böyle? Alaycı, kendini, çarlığını bile küçümseyen bakış, hep bir şeyler söylemek istercesine donup kalmış sanki. Sana da öyle gelmiyor mu Aleksii..? Peki peki tartışmayalım. Değişik bir yorumla algılayabilirsin sen de...Senin çarları hiç sevmediğini bilirim öteden beri...

Bu alan, düşlerime doldu boşaldı Aleksii tam 11 yıl boyunca... Bu 11 yıl, yıl değildi sanki. Bir çağdan bir başka çağa geçişin isyanlarla, başkaldırıyla, savaşıyla yüklü yüz yıllarıydı sanki. Burada bir banka, ah hem de şurdakine oturmayı düşledim durdum yıllar boyu, sanki yüz yıllar boyu. Ama nasıl bir düşünme biliyor musun Aleksii? Şöyle dinlene dinlene, hiç telaşa kapılmadan ve herşeyi zamanlayarak, soluklana soluklana....

..... Silah sesleri -yanılmıyorsam- şu yöreden gelmeye başlamıştı. Katyuşa ağlıyordu. Kazan Alanında, işte burada Aleksii. Katyuşa, başı avuçlarımda, ağlıyordu.

- Georgi n'oluyor?

- Ateş ediyorlar Katyuşa...

- Ama neden?

- Bilmiyorum Katyuşa...bilmiyorum. Sen iyice sokul bana.

1917 Şubatının 25.günü öğleye doğruydum. İki konuşmacımız işte tam burada, III. Aleksandr'ın ayakları dibinde konuşuyorlardı ellerinde megafonla. İlk vurulan öndeki oldu. Silah seslerini daha sonradan duyduğum için Çar Aleksandr'ın önce kendisine bir tekme attığını sanmıştım. Ama ardından ikinci konuşmacı da bu kez duyduğum silah sesleriyle birlikte yuvarlanınca onbinlerce insan hızla bir cendere içinde gibi sıkışmaya başladı. çarın polisleri işte tam şu yöreden ateş ediyorlardı. Ve Katyuşa avuçlarımda ağlıyordu...

Oysa Aleksii...iki ay ya da olayların yoğunluğunda eriyip giden

bir zaman sonrasında Katyuşa beni yine bu alanda, işte seninle oturduğumuz bu bankta terk etti. Kazan Alanında Katyuşa'nın beni 11 yıl önce yalnız bırakışı gibi yeniden yalnız kalmak, onunla oturduğumuz bu bankta tek başıma düşünmek istiyorum Aleksî. Beni anlayışla karşılayacağını biliyorum.

Beni Znamenskaya Alanında bekle. Orada, devrimin genç komiseri. Devrime çeyrek saat kala silah arkadaşlarımla yanına koşmadan önce, yine böyle sabaha uzanan gecenin bir saatinde Znamenskaya Alanında tek başıma oturmuş, batmakta olan eski dünyayla doğmakta olan bizim dünyamızın kıyaslamalarını yapmıştım kendimde...Gecikmeden yanına geleceğim Aleksî ...

Beni Znamenskaya Alanında bekle...

..... Katyuşa nerdesin? Nerdesin Katyuşa? İlk günkü
..... gibi seviyorum seni. Kendi kendimle değil seninle
..... düşünüyorum yine. Kaç gündür Aleksî'yle dolaşıyorum Petrograd sokaklarını Katyuşa...kaç gündür bilmiyorum...Aleksî'yi tanımadın sen hiç. Aleksî'yi ben kendi ellerimle gençliğinin en güzelliğinde kurşuna dizdirdim iç savaşta. 26 yoldaşıyla birlikte. Sviyaz'da, küçük bir istasyoncuğun ön yamaççıklarında. Şimdi beni Znameskaya Alanında bekliyor. Ölüler hesap sorar insandan. Ölüler Katyuşa...daha güzel, sömürsüz bir dünya için öldürdüklerimiz var ya işte onlar...Böyle bir dünya kurmak için yola çıkmışların ayakları sürçenleri yollarının üstünden çekip atmaları ne denli doğruysa Katyuşa, kendi ayakları sürçünce bu kez onların, hem de daha yoğun hesap sormaları kaçınılmazdır. Küçük yanılığın bağışlamayanlar, kendileri yanılığa düşmemeliydiler...Çok titiz bir özenle savaşımını sürdürmeliydiler...Bunu yapamayanlardan işte Katyuşa, gecenin el etek çekmiş saatlerinde ölüler hesap sorar. Böyle bir sorgulamanın karşısında çınlıplağım şimdi...

Sana Sedov'dan söz etmiştim, anımsadın mı Katyuşa?Bir gün bana şöyle demişti."Zaman zaman devrimci uğraşa ara vermek gerekir. Başkalarının da bize yetişip çoğalmamız için...Üniversitene dön yeniden Vasiliyeviç, bıraktığın yerden okumanı sürdür".

Ölüme böylesine eşikte...Ölüme böylesine kararlıyken şimdi herşey bana sanki şöyle görünüyor, bir bir herşeyi ayıkladıktan sonra: Yaşamı bilmek ya da bilmemek...Her gün devrim için uyananlar yaşamın kendi doğasallığma dönüştüğünü görmeye başladıklarından sonra yeterince ayakta duramamaya, bocalamaya başladılar Katyuşa...Bugün bunu daha iyi anladım, tam 11 yıl sonra Viborg bölgesine dönünce yeni Viborg karşısında dondum kaldım Katyuşa. Viborg'da devrimci barakaları, izbaları bulacağımı sanıyordum. Barakalar yok şimdi. Karpitle aydınlanan izbalar yok şimdi. Devrimci proletarya yok şimdi. Yerlerinde koca koca apartmanlar, düzenli bloklar, merkezi sistemle ısıtılan yapılar, çocuk bahçeleri, şirin okullar, asfalt içinde geniş yollar var şimdi. Kılık kıyafeti yerli yerinde işçiler düzenli otobüs işletmeciliğiyle işlerine götürülüyor, fabrikalarından dönüyorlar. Akşamları sinema salonlarını, tiyatrolarını dolduruyorlar...Dinlence günlerinde çoluk çocuklarıyla hayvanat bahçelerinde, çarların saraylarında, müzelerde dolaşıyorlar...Ve onların bu mutluluğunu nedense silik, kişiliksiz buluyorum Katyuşa ...

İşte yazgımı belirleyen çıplak gerçek bu Katyuşa...Zaman zaman devrimci uğraşa ara vermeyişi bilemeyişimiz, belki de. Her gün devrim için uyanmak gerekmediğini anlayamayışımız mı yanılığımız? Devrim bizi yabanılaştırdı mı Katyuşa..? Ah Katyuşa, ah!..böylesine acı sorulan bir bıçak gibi saplıyorum kendime...Kabuk bağladığını sandığım tüm yaralarım kanıyor...Söyle bana Katyuşa hepimizin yanılığı, Mračkovski'lerin, İvan Smirnov'ların, Glazman'ların, Ninuşka'ların...Partiden atılanların, sürgüne gönderilenlerin, intihar edenlerin yanılığı değişen yaşama ayak uyduramayışımızdan, onun yeni biçimiyle yeniden olağanlaşmasına uyum sağlayamamamızdan mı?

Ama ötekiler, beni sorgulamak için peşime adamlarını takmış olanlar yaşamı biliyorlar Katyuşa. Votkaları, kanları, çocukları, bürokrasinin güncel devingenliği içinde yaşama ayak uyduranlar bizi bu yetenekleri ya da yeteneksizliklerinin gücüyle yendiler.. mütevazilikleriyle..."Zaman zaman devrimci uğraşa ara vermekle" ...Yetinmeleriyle...Yetinme geçmişin savaşımını onlara unutturursa, işte o zaman yenilgileri bizimkinden daha yoğun, daha acımasız olacak demektir...

Yetinmeyi bilmekle, yetinmeyi zorlamak arasında mutluluğumuz Katyuşa...Böylesine bir dengeyi kuramayacak kadar yetinilmesi az şey bırakmışlardı bize...Ama yooo, iş işten geçmedi daha; istesem onlar gibi olabilirim Katyuşa...Hiç kendimi zorlamadan. İstedikleri doğrultuda vereceğim yanıtlarla yaşama, bıraktığım yerden, ben de onlarla birlikte yeniden katılabilirim...

Ah Katyuşa yaşamak benim için neden hep bir seçme yapma işlemi oldu? Neden hep seçmeyle karşı karşıya bırakıldım? Gençliğimde, sen beni ya Parti ya ben diye seçmeyle karşı karşıya bıraktın. Şimdi onlar, ya ikiyüzlü bir yaşam ya da doğrularınla , erdemle noktalamak yaşamı kendinde...Ohh Katyuşa! Neden hep ya birini ya ötekini seçmek zorunda kaldım? Neden? Neden ikisinin birlikte olması olanaksızdı? Neden yaşamak için tüm geçmişimi yadsımak, ikiyüzlülüğü, riyakarlığı kabullenmek zorunda bırakıyorum Katyuşa??? Neden seninle cvlenmem için 11 yıl önce bu alanda beni ya okulumu sürdürmek ya da senden ayrılmak zorunda bırakmıştın? Hep ben mi suçluyum yol kavşaklarından..? Yol ayrımlarını hep ben mi yarattım? Yoksa sizler mi Katyuşa...?

Oysa "bir gün bile yaşamak önemli" demişti Viborg yerleşme bölgesinin iri yan proleterleri. Kazak atlarının karınları altında sürüne sürüne karşıya geçmeye çalışıyorduk. Kazaklar atlarının altında eziyorlardı başkaldıran plebleri. İnsan iskeletlerinin kırılan kemik sesleri hala kulaklarımda. Sense kaldırımın öte yakasında kalmıştın. Hiçbir şey düşünemiyordum senden başka. Gerçekten hiçbir şey...Ne çan, ne devrimi, ne görevlerimi, ne de ölümü. Sana erişmek için yeniden Kazakların içine dalacağım bir sırada bir el demir bir kısaç gibi kısıvrak yakalamıştı kolumu, tam şurdan...Acısını duyuyorum hala kolumda, bak tam şurda...tıpkı o günkü gibi. İri yan, korkunç bir proleterdi...

- Ama Katyuşa o tarafta kaldı, dedim...clinde çırpınarak. Kazakların tarafında...

Kan çanağı içinde dönen gözlerini bir süre yüzüme dikti:

- Katyuşa'ya n'olduysa oldu artık, dedi...Senin sağ kalman gerek şimdi. Bir gün bile sağ kalışımız yarını belirler çünkü.

" Bir gün bile sağ kalışımız yarını belirler..." şimdi Kazan Alanında yineliyorum bu tümceyi... Yaşamak...? Niçin? Bir devrimci, kölelerin çağlar boyunca biçim değiştiren değiştiren kendine getirip teslim ettiği ahlakında bu sorunun en doğru, en yalın yanıtını bulup verebilmelidir kendinde Katyuşa.. Yaşamak? Yarım belirlemek için...Artık ben yarını belirleyecek bir savaşımın içinde değilim. Devrimden 11 yıl sonra Kazan Alanında yapayalnızım Katyuşa. Devrimci yalnızlığım da değil bu...Etimin, kemiğimin yalnızlığı...Devrimci yalnızlığa filizlenen umutlarla göğüs girmek daha kolay Katyuşa...ama kemiklerime dek bir rutubet gibi sinen yalnızlığı göğüsleyemem. Yarını düşleyecek gücüm bile yokken böyle...

Yarın belli, Yarın belli Katyuşa. Öyleyse yaşamak niye? Sığ suların bulanıklılığında kıyıya vurmuş bir açık deniz hayvanı gibi soluklana soluklana ölmek için mi?

Katyuşa yalnızlığını anla. Özleminle titriyorum, beni terk ettişinin ilk günü gibi. Işıkları sönük şu binlerce evlerden birindesin. Ama yine de yoksun işte. Oysa Aleksii var. Znamenskaya Alanında dipdiri şimdi. Ölümler daha canlı bende şimdi sağlardan Katyuşa...Bir tragedya ustasının dediği gibi "Toprağın altında yatan ölümler dipdiri canlı şimdi".

Zaman zaman düşün beni Katyuşa..Ekim Devrimi törenlerinde dilerim anım buzlu sular gibi ayıktırsın seni...Çünkü seni ilk sevdiğim gibi bakirim hala...Tüm bakirliğimle kendi avuçlarıma ağlıyorum şimdi Kazan Alanında.

***

Aleksiiii.....?

Aleksiiii.....? Nerdesin....? Oh Aleksii, seni bulamayacağım diye yüreğim ağzıma geldi..Seni yalnız bıraktığım için bana danılmadın değil mi Aleksii? Yanına oturmama izin ver. Ne kadar güzelsin Aleksii. Ne kadar genç ve dirisin. Güzelliğini avuçlarıma doldurmak istiyorum Aleksii...şimdi artık Znamenskaya Alanının sabaha yönelik alacakaranlığında sana son söyleyeceklerimle senin ve orada kurşuna dizdiklerimizden hepsinin diri devrimciliği karşısında öz eleştirmiyi yapmak istiyorum:

" Yaşadığım topluma ben, kendim sorun olmak istemedim hiç bir zaman. Yaşadığım topluma, onun koşullarına sorun olmaktan kaçındım. Yaşadığım toplumun sorunları benim sorunları oldu. Toplumun sorunlarıyla özdeşleştim. Özel sorunumla hiç kimsenin başını ağrıtmadım. Ama başkalarının özel sorunlarına da yabancı kalmaktan kaçındım.

Partim herşeyim oldu. Partimin verdiği görevi kendi kendim de hiç eleştirmeden, hiç şikayet etmeden -gücümün yettiğince demek istemiyorum, yetmeseydi zaten Partim vermezdi- tüm titizliğimle yerine getirdim. bu titizlik yaşamımın tek vesvesesi oldu.

Tüm devrimciler gibi gösterişten kaçındım.

Tüm bolşevikler gibi kendime gereğinden fazla hiçbir şey istemedim. Ne fazla bir giyisi, ne daha fazla para...ne daha yüksek görevler ne makamlar...ne de benim hiç aklıma gelmeyen, ama gelmesi olanaklı bir şey...**istemedim**. Yooo, ölümün böyle eşliğinde, onunla ve senle böyle yüzyüzeyken yalan söyleyemem Aleks. Bir kez yaşamımda bir şeyi -elimde olmadan- çok istedim.

Urallar bölgesindeki çalışma kamplarından birini denetliyordum. Güney Urallar'da. Yanılmıyorsam Yaman-To Dağının eteklerinde Alcksi. İşte orda ormanın, dağın, Kama Irmağının coşkuyula kucaklaştıkları, birbirlerine sarılıp döndükleri bir çitlenbikler köşesinde...bir genç kızın ırmağa girmek için soyunduğunu gördüm. Donup kaldım. İlk kez bir insan çıplaklığı görüyordum. Ve ilk kez bir insan çıplakken nasıl tanrısal bir güzellikte olabilir miş... doğanın diriliğiyle onun kıvrımlarındaki eşel atışı birlikte görüp izliyordum. Genç kız beni görmeden çitlenbikler arasından çıkıp kendisini bekleyen erkek arkadaşının yanına koştu. Ele ele tutuşarak kendilerini öteki arkadaşlarıyla birlikte Kama Irmağının soğuk sularına bıraktılar.

Bulduğum yerde kıvıldaşamıyordum. Sanki bir kaynak makinesi kalın bir çelik tabakasını delmek için tüm kıvılcımlarını saça saça, tüm yakıcılığı ve eriticiliğiyle beni delip geçmek, bende bir yerlere ulaşmak istiyordu. Ve bir süre sonra derin bir acı yüre-

ğime yayıldı. Kampa döndüğümde artık kendi kendimi denetleyemiyordum Aleksî. İlk kez o genç kıızı çok istedim. Şimdiye dek yemediğim bir yemek karşısındaki kudurtucu açlıkla kıvranmaya başladım. Açlığımı kin ve hasetle doyurdum. İlk kez Aleksî kin ve haset...Bu iki duygu da olmazsa ölebilirdim. Onlarla açlığımı karşı savaş verebilirdim. Kendiliğinden oldu bu.

Ne ki yine de çıplak güzelliğın etkisini üzerimden günlerce silip atamadım. Sonuçta o kamptan kaçtım. Çalışma merkezlerimizden birine ulaştığımda doktorların bir türlü nedenini bulup çıkaramadıkları ateşli bir hastalık içindeydim.

Ve beni hastalıktan hüznüm kurtardı. Derin bir acıyla yoğrulan isteği, tutkuyu, onlarla birlikte onlara karşı vücudun kendiliğinden kullandığı kin ve haseti kendi kendimde hüznüleştirirdim. Kampta Puşkin'den dizeler okuyan bu genç kıızın diri, sağlıklı, tansal güzelliğini hüznümün ılık rahatlığı içinde gittikçe kendimden uzaklaştırmayı başardım.

Şimdi işte hepinizden bu haksız duygularım için özür diliyorum. Beni hepinizin önünde bağışlamanızı diliyorum.

Tüm devrimciler gibi özverimi sık sık sınadım kendimde.

Tüm bolşevikler gibi sonuna dek görev adamı kalma ilkesini benimsedim.

Yine de bunlar yetmedi. Partiye yeterince özen gösteremedik. İnsanların mutluluğu için var olan Parti aygıtının kendisine yeterince dal budak sardırabilseydik belki de yenilgilerimiz böylesine acı olmayacaktı. Oysa yalnızca kendilerini değil, dünyayı artabileceklerine inananlar pleblerin savaşımının bilimselliğe ulaştırdığı ilkeleri kendilerinde yoğunlaştırmalı, çoğaltabilmeli, daha da geliştirebilmeliydiler..."

..... İşte artık güneş sökün etti Znamenskaya Ala-
..... nında Aleksî. Gidip gelmeler çoğaldı. Banliyö
..... trenleri daha çok girip çıkmaya başladılar gara.

Şu iki adamı görüyor musun Aleksî? Onlar bizi arıyor... Onlar kim mi? Onlar iki G.P.U.görevlisi. Şeflerini tanımakta sen de güçlük çekmeyeceksin sanırım. **Blagonravov**... Ah Aleksî, nasıl tanımazsın? Sviyaz'da sizi kurşuna dizen bölüğün kumandanıydı Blagonravov...Şimdi sizin kasıtlı biçimde kurşuna dizildiğiniz savına dosya hazırlayan G.P.U. merkez şefi.

Bu iki adamın bizi selamlamalarına bakıp da sakın aldanma Aleksî. Gösterdikleri kimlik kartlarından yanılmadığımı sen de görüyorsun değil mi...bir güzel bak.

Ver elini bana Aleksî. Avucun avucumda olsun. Bunlar bizi Moskova'ya götüreceklerini sanarlarken, biz Aleksî...yeniden çatalayacak devrimci tohumlarımızla, devrimci yaşayışımızın tüm başka ülkelerde yeniden yeşerdiğini görmek için **Smolni**'ye, pleblerin ilk karargahına yönelelim. Bizi Moskova'ya G.P.U. merkezine götürdüklerini sanan bu iki görevli **Znamenskaya** Alanından yanılığını yanlışlıkla alıp getirdiklerini görsünler Aleksî...

Smolni'den düşman donanmasının cayır cayır yandığı Volga'ya uzanalım. Orada Raskolnikov ve Markin bizi bekliyor. Birlikte Enternasyonalî söylediğimiz küçük istasyonun eteklerine tırmanalım. Başlayacağımız geziyi nerede durduracağımıza, nerelerde konaklayacağımıza sen karar ver Aleksî...**Sen**. Benden önce gördüğün yerleri göster bana. Hani içi yoldaşlarımızla dolu vagon cayır cayır yakılırken dayanamayıp kaçıp gittiğin, tırmandığın o dağ başı kovuğu var ya Aleksî... derin bir sessizlik ve her şeyi unutturan derin bir huzur içinde... İşte orasını çok merak ediyorum, hem de çok. Am a ben senin istediğin yere geleceğim Aleksî; yeter ki, avucun avucumda olsun...

"En yakın çalışma arkadaşlarımdan, tüm içsavaş yılları süresince Cumhuriyetin Devrimci Komitesi Sekretaryasının başında bulunan Georgi Vasiliyeviç Butov tutuklandı; inanılmaz kötü koşullar içindeki tutukevine kondu. Bu katıksız, alçakgönüllü adamdan, hiçbir şeyden sitem etmeyen bu partizandan herkesçe bilinen düzmce, uyduruk, saptırılmış suçlamalarının doğrulanmasını, termidoryenlere uygun üç kağıtçı bir yöntemle onaylatmak istediler. Butov yiğitçe bir açlık greviyle karşılık verdi buna. Ve bu açlık grevi onu bu yılın eylülünde tutukevinde öldürdü."

Troçki (52)

"ALMA-ATA' da bulunduğu sürgünden Parti Merkez Komitesi'ne ve Uluslararası Komünist Büro'ya gönderdiği mektuptan.
16 Aralık 1928 "

- S O N -

Birinci Bölüm:

1-Bu bilgiler için bkz.;

Louis FISHER, "Leninc", Christian BOURGOIS Editeur, 1966.	
Victor SERGE, "L'an 1 de la Revolution Russe", François MASPERO 1971, Petite Collection 90.....	s.16
2-Joel CARMICHAEL, "Histoire de la Revolution Russe", Ed. Gallimard 1966, Collection Ideas.....	s.25
3-Joel CARMICHAEL, a.g.y.(Adı geçen yapıt).....	s.26
4-Prosper-Olivier LISSAGARAY, "Histoire de la Commune de 1871", Ed. Maspero 1976, Petite Collection.....	s.33
5-Bu konuda bkz.; Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.39
6-Joel CARMICHAEL, a.g.y. (Kayurov'un anılarından).....	s.41
7- " " , a.g.y.....	s.42
8-Victor SERGE, a.g.y.....	s.49
9- Louis FISCHER, a.g.y.....	s.49
10-Victor SERGE, a.g.y.....	s.50
11- " " , a.g.y.....	s.50
12-Louis FISCHER, a.g.y., sf.48.....	s.50
13-Victor SERGE, a.g.y.....	s.50
14-Léon TROTSKY, "Ma vie", sf.213-214, Ed.Gallimard 1953, Collection Folio.....	s.51
15- Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.52
16- " " , a.g.y.....	s.55
17- " " , a.g.y.....	s.56
18-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.61
19- " " , a.g.y.....	s.65
20- " " , a.g.y. (Kayurov'un tanıklığından).....	s.74
21-Maurice CHOURY, "La Commune au Cocur de Paris", Ed. Sociales 1972, Paris.....	s.82
22-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.90
23- " " , a.g.y.....	s.99
24- " " , a.g.y.....	s.107
25- " " , a.g.y.....	s.108
26-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.110

27-Maurice CHOURY, a.g.y.....	s.122
28-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.135
29-Louis FISCHER, a.g.y.....	s.136
30-Karl MARX, "Textes", sf.183, Ed. Sociales 1966, Paris....	s.138
31-Louis FISCHER, a.g.y.....	s.140
32-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.141
33-Prosper-Olivier LISSAGARAY, a.g.y.....	s.181
34-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.183
35- " " , a.g.y. (Suhanov'un anılarından).....	s.184
36- " " , a.g.y. (Suhanov'un anılarından).....	s.185
37- " " , a.g.y.....	s.185
38- " " , a.g.y.....	s.185
39- Saray darbesi konusunda bkz.; Victor SERGE, a.g.y.....	s.190

İkinci Bölüm:

1-Léon TROTSKY,"Ma vie",Ed.Gallimard 1953,Coll.Folio..s.197	
2-Marcel LIEBMAN, "Connaître Lénine", Marabout Université, 1976.....	s.198
3-Marcel LIEBMAN, a.g.y.....	s.198
4-Victor SERGE, a.g.y.....	s.199
5- " " , a.g.y. (Kayurov'un "Revolution Proletarienne", No.26,1924'te yayınlanan "Mes rencontres avec Lénine" adlı yazısından).....	s.204
6-Andrey İvanoviç JELYABOV:Narodnaya Volya(Halkın İradesi) Partisinin önde gelen liderlerinden.....	s.228
7-Marcel LIEBMAN, a.g.y.....	s.242
8-Geniş bilgi için bkz.; Marcel LIEBMAN ve Louis FISCHER'in a.g.yapıtları.....	s.243
9-Marcel LIEBMAN, a.g.y. (Menşevik Potresov'un <i>İzvestiya</i> 'da yayınlanan bir makalesinden alıntı).....	s.244
10-Prosper-Olivier LISSAGARAY, a.g.y.....	s.256
11-Bu bölüm, olayın yakın tanığı ve olayı gözlemiş olan Menşevik Suhanov'un anılarından alınmıştır. Geniş bilgi için bkz.; Joel CARMICHAEL, a.g.y. Marcel LIEBMAN, a.g.y. Louis FISCHER, a.g.y. N.KRUPSKAYA, "Ma vie avec Lénine",Payet 1933, Paris....	s.256

12-Bu konuda bkz.;

LENİN, "Nisan Tezleri"

Marcel LIEBMAN, a.g.y.

(...) içindeki yerler bu kaynaklardan sağlanmıştır.....s.273

13-Marcel LIEBMAN, a.g.y.....s.275

14- " " a.g.y.....s.276

15-Léon TROTSKY, "L'année 1917" Ed.Maspero 1976, (Vper-yod'un Haziran 1917 sayısında yayınlanan "Barış Ve Karşı Ey-lem" adlı makalesinden alıntı).....s.277

16-LENİN, "Sur la grande révolution Socialiste d'octobre", Ed. de l' Agence de presse Novosti,1977.....s.282

17-Bu belge için bkz.;Joel CARMICHAEL, a.g.y.....s.289

18-Bu konuda bkz.; " " , a.g.y.....s.293

19- Louis FISCHER ve Marcel LIEBMAN'ın a.g.yapıları.....s.295

20-Prosper-Olivier LISSAGARAY, a.g.y.....s.296

21- " " " " , a.g.y.....s.296

22-Bu konuda bkz.; Marcel LIEBMAN, a.g.y.....s.300

23-LENİN, "Oeuvres", C.23, sf.75, Ed.Progrés.....s.306

24-Marcel LIEBMAN, a.g.y.....s.306

25-LENİN, "Oeuvres", C.19, sf.110, Ed.Progrés.....s.307

26-Joel CARMICHAEL, a.g.y. (Suhanov'un anılarından).....s.307

27-LENİN, "Oeuvres", C.26, sf.13-14, Ed.Progrés.....s.308

28-Léon TROTSKY, "Ma vie".....s.324

29-Bu konuda bkz.; Joel CARMICHAEL, a.g.y.....s.326

30- " " " ; " " , a.g.y.....s.328

31- " " " ; " " " , a.g.y.....s.329

32-Joel CARMICHAEL, a.g.y. (Suhanov'un anılarından).....s.330

33-Bu konuda geniş bilgi için bkz.;

Léon TROTSKY, a.g.y., sf.372-373, (Raskolnikov'dan alıntı ve diğer belgeler).....s.334

34-Léon TROTSKY, a.g.y.....s.336

35- " " , a.g.y.....s.337

36-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....s.338

37-Léon TROTSKY,"L'avènement du Bolchevisme",Ed.Maspero 1977, Petite Collection.....s.341

38-Bu konuda geniş bilgi için bkz.;

Louis FISCHER, a.g.y. (P.P.Pospelov'un 2.basımı 1963'te yapılan "Vladimir I.Lénine" adlı yapının Moskova-1960 baskısından

alıntı

Victor SERGE, a.g.y., C.3.....	s.347
39- Bu konuda, bu bölümde a.g.yapıtlara bakınız.....	s.351
40-Léon TROTSKY, "Ma vie".....	s.368
41- " " , "L'année 1917", Ed.Maspero 1976.....	s.372
42-LENİN, "Sur la grande révolution Socialiste d'octobre" (Merkez Komitesi'ndeki toplantının tutanağı), "Oeuvres", C.26, sf.195-196.....	s.377
43-GORKI, "Pensées Intempestives", sf.89,(Vie Nouvelle -Novaya Jizn/Yeni Yaşam- No.26'dan).....	s.381
344-GORKI, a.g.y., sf.129, (Vie Nouvelle, No.74'ten).....	s.381
45-Louis FISCHER, a.g.y.....	s.382
46-Joel CARMICHAEL, a.g.y. (Suhanov'un anılarından).....	s.391
47-Léon TROTSKY, a.g.y., sf.45.....	s.394
48-LENİN, "Sur la grande révolution Socialiste d'octobre", sf.36-37, Novosti.....	s.406
49-Louis FISCHER, a.g.y., (John REED'den alıntı).....	s.406
50-Léon TROTSKY, "Ma vie", sf.381 ("Karar Gecesi" bölümünden alıntı).....	s.407

Üçüncü Bölüm:

1-Victor SERGE, a.g.yapıttan alıntı.....	s.415
2-Joel CARMICHAEL, a.g.y.....	s.417
3-Victor SERGE, a.g.y.....	s.419
4- " " , a.g.y. (Antonov-Ovseyenko, "Notes sur la guerre civile", C.1'den alıntı).....	s.421
5-Victor SERGE, a.g.y. (İ.Dimitriyev, "Octobre au Front Roumain", R2v.Prol 1922'den alıntı).....	s.421
6-Gerek iç, gerek dış, bu girişimler için bkz.;	
Victor SERGE, a.g.y.	
ANİŞEV, "Les Journées d'octobre" I.cd.1920	
Louis FISCHER, a.g.y.....	s.422
7-Bu konuda bkz.; Victor SERGE, a.g.y.....	s.439
8-Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.449
9- " " , a.g.y.	
Victor SERGE, a.g.y.	
Louis FISCHER, a.g.y.....	s.450

10-	Louis FISCHER, a.g.y.....	s.504
11-	" " , a.g.y.(Lénine,"tel qu'il fût",C.2, sf.67.....	s.510
12-	Bu belgeler için bkz.;	
	LENİN, "Oéuvres", C.36, sf. 606-608.....	s.515
13-	Bu belgeler için bkz.;	
	LENİN, "Oéuvres", C.36, sf.606-608.....	s.515
14-	Bu bölümün teorik içeriğini incelemek ve kavramak için bkz.;	
	LENİN, "Oéuvres"; C.32, sf.11, "Les syndicats, la situation actuel et les erreurs de Trostky"; sf.36," La crise de Parti"; sf.45, "Discours au II.e Congrès des mineurs"; sf.66, "La situation actuel et les erreurs de Trotsky et Boukharine"; sf.219,"X.e Congrès du P.C. (b)R"; "Partideki anarko-sendikalist eğilimlere karşı söylev"; "Sendikalar üstüne söylev (Troçki'ye yanıt)".....	s.518
15-	Bu konuda bkz.; Louis FISCHER, a.g.y.....	s.520
16-	" " " ; " " , a.g.y.....	s.521
17-	" " " ; " " , a.g.y.....	s.524
18-	" " " ; " " , a.g.y.....	s.525
19-	Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.527
20-	Bu konuda bkz.; Marcel LIEBMAN, a.g.y.....	s.533
21-	Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.541
22-	Bu konuda geniş bilgi için bkz.;	
	Léon TROTSKY, a.g.y., sf.616-617 ve sonrası.	
	Léo FIGUERES, "Le trotskisme, cet anti-léeninisme", Ed.Sociales 1969,Paris.....	s.542
23-	Léo FIGUERES, a.g.y.....	s.544
24-	" " , a.g.y.....	s.544
25-	Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.551
26-	" " , a.g.y.....	s.556
27-	Bu konuda bkz.; Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.564
28-	Léo FIGUERES, a.g.y.....	s.565
29-	" " , a.g.y.....	s.567
30-	Bu konuda bkz.;	
	Léo FIGUERES, a.g.y. (İ.Maslov, "Le Combat P.C.U.S. contre le trotskisme dans les questions de l'edification du socialisme", sf.39, Moskova 1965,Ruşça baskısından alıntı).....	s.567
31-	Léon TROTSKY, "L'avécnement du Bolchevisme".....	s.570
32-	" " , "Ma vie", sf. 561 ve sonrası.....	s.572
33-	" " , a.g.y., sf. 563.....	s.575

34-Léon TROTSKY, a.g.y., sf.565.....	s.577
35- " " , a.g.y., sf.564.....	s.578
36-Bu konuda bkz.; Louis FISCHER, a.g.y.....	s.581
37-Bu konuda bkz.; Victor SERGE, a.g.y.....	s.585
38-Troçki'nin Moskova'dan sürgün tarihini Troçki'nin karısı Sedova, Troçki'nin "Yaşamım" adlı yapıtında 1927 yılı olarak gösteriyor. Bu tarihin yanlışlığı kesin. Nereden kaynaklandığını kestiremiyorum. Ya Troçki karısının anılarını aktarırken bir yanlışlık yaptı ya da bu düpedüz bir baskı yanlışlığı.....	s.589
39-Marcel LIEBMAN, a.g.y.....	s.590
40- " " , a.g.y.....	s.591
41-Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.595
42- " " , a.g.y. sf.630 (Sedova'dan alıntı).....	s.600
43-Bu konuşma için bkz.;	
Léon TROTSKY, a.g.y.	
Victor SERGE, a.g.y.....	s.604
44-Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.609
45- " " , a.g.y.....	s.614
46- " " , a.g.y.....	s.640
47-"Autobiographie. Histoire de la Révolution d'octobre", Ed. Progrés, U.R.S.S. 1977.....	s.652
48-Bu sayısal değerler için bkz.;	
"Autobiographie.Histoire de la Révolution d'octobre", Ed.Progrés, U.R.S.S. 1977.....	s.654
49- A.g.y.....	s.655
50-Bu sayısal değerlendirmeler için bkz.;	
Geores COGNIOT, "Prométhés S'empare de Savoie", Editions Sociales 1967, Paris.	
LENİN,"Culture et Révolution culturelle",Ed.Progrés 1966...s.655	
51-Geores COGNIOT, a.g.y. (Lénine, "Oeuvres", C.29,sf.333'ten alıntı).....	s.658
52-Léon TROTSKY, a.g.y.....	s.668

SIYASAL GELİŞMELER VE İŐŐİ HAREKETİ

"Proleter sosyalizmi, bir düşünce akımı değil, fakat gerçek ve en ileri manada bir toplumsal devrim hareketidir. Teorik, pratik ve örgütsel tüm alanlarda kendi büünsel kimliğine ulaşmak zorundadır. Türkiye'nin yeni dönemine ve Türkiye devriminin gelişme seyrine damgasını vurabilmesinin biricik güvencesi budur."

Toplumda yeni bir devrimci canlanmanın ilk belirtileriyle kendini hissettirdiği bir dönemde ortaya çıkan marksist-leninst hareketi, bu canlanmanın dinamiklerini, olanaklarını, sorunlarını ve ortaya çıkardığı / çıkaracağı görevleri doğru kavrayabilmek için, -teorik çabasının yanısıra- siyasal gelişmelere yakın bir ilgi gösterdi. Bu sayede ve daha başından, bugün olayların evrimiyle artık herkes için anlaşılır ve kabul edilir hale gelmiş, şu iki net tesbite ulaştı. Birincisi; Türkiye bir devrim ülkesidir; ve tüm belirtiler, girilen dönemde yeni bir devrimci yükselişin kaçınılmazlığına işaret ediyor. İkincisi; yaşanacak devrimci yükselişin odağında ve ön saflarında bu kez işçi sınıfı bulunacak, Türkiye işçi hareketi bu yeni dönemde nicel ve nitel bakımdan büyük bir gelişme yaşayacaktır.

Marksist-leninist bir hareketin işçi sınıfına ayrı bir politik-pratik ilgi göstermesi deyim yerindeyse eşyanın tabiatı gereğidir. Zira Marksizm-Leninizmin özü, devrimci bir sınıf olarak işçi sınıfının modern kapitalist toplumdaki özel yerini, bu özel yerden kaynaklanan tarihsel misyonunu ve bu misyonu gerçekleştirmenin olanaklarını, araç ve yöntemlerini ortaya koymaktır. İşçi sınıfının tarihsel ve güncel hedeflerinin doğru bir tesbitini yapmakla yetinmeyerek, bu hedeflere ulaşabilmenin biricik toplumsal güvencesi olarak, bu sınıfın, politik ve örgütsel gelişmesi, bağımsız bir siyasal sınıf kimliği kazanması için her yolla çabalamaktır. Sosyalizmin işçi hareketiyle birliği bu kesintisiz çaba içinde gerçekleşebilir. Bu birliğin cisimleşmiş bir politik-örgütsel ifadesi olarak gerçek bir devrimci sınıf partisi, bu çaba içinde inşa edilip geliştirilebilir.

EKSEN YAYINCILIK

DÜNYADA "YENİ DÜZEN" VE ORTADOĞU

Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakıyla başlayan Körfez krizi, Amerikan ve Batılı emperyalistlerin bölgeye askeri bakımdan iyice yerleşmeleri için bulunmaz bir fırsat oldu. Kuveyt krizinin en önemli sonuçlarından biri budur. Petrol akışını güvenceye almak, Kuveyt petrolünü Irak'a bırakmamak ve emperyalist çıkarlara dokunan Irak'ı gemlemek güncel ve geçici hedeflerdir. ABD'nin asıl hedefi bölgede kendi istediği düzeni bu fırsatı değerlendirerek kurmak ve güvenceye almaktır. Bu düzenin asıl hedefi ise bölgedeki tüm devrimci süreçleri frenlemek ve selce uğramaktır. Emperyalizm asıl tehlikenin bölgedeki devrimci kaynaşmalardan, başta Türkiye, Kürdistan ve Filistin devrimleri olmak üzere, Ortadoğu halklarının devrimci mücadelelerinden geldiğini biliyor. Ortadoğu'da "yeni bir güvenlik rejimi", "petrol NATO'su" vb. planların asıl hedefi bölge devrimleridir. ABD, kendi askeri varlığının yanısıra, başta İsrail, Mısır ve Türkiye, olmak üzere bölgedeki tüm gerici rejimler arasında kurup kurumlaştırmayı hedeflediği işbirliği ile, Ortadoğu'da emperyalist egemenliği zayıflatabilecek her devrimci gelişmeyi boğmayı amaçlıyor.

Körfez krizi ve yol açtığı gelişmeler, Türkiye devriminin gerek imkanlarını, gerekse güçlüklerini ele alırken yeni ufuklar açıyor önümüzde.

Emperyalist dünya strateji ve politikalarını geliştirirken bölgeyi bir bütün olarak ele almakta, ilişki, uygulama ve düzenlemelerinde buna göre davranmaktadır.

Uluslararası sermaye cephesini Türkiye'den yarmak amacıyla ve çabasında olan bizlerde bu gerçeği hesaba katmalı, emperyalizmin Türkiye'deki gelişmelere Ortadoğu çerçevesinden baktığını ve bakacağını, tepki ve tedbirlerini buna göre düşün ceğini gözönünde tutmalıyız. Bunun kendisi ise, doğal olarak, devrimimizin yalnızca güçlükleri bakımından değil aynı zamanda olanakları bakımından da bölge düzeyinde ele alınmasını gerektiriyor. Şunu da ekleyelim ki, Türkiye devriminde Kürt sorununun tuttuğu özel ve önemli yer, Türkiye devrimi ile Kürdistan devrimi arasındaki güçlü ve koparılmaz bağlar, devrimimizin sınırlarını ve sorunlarını bir bakıma kendiliğinden Misak-ı Milli dışına taşıyor, İran, Irak ve Suriye'deki devrimci süreçlere bağlıyor.

EKSEN YAYINCILIK

TEORİ VE PROGRAM SORUNLARI

Bugün artık daha iyi anlaşılıyor. Çok parçalı sol harekette, ara ve marjinal eğilimler bir yana bırakılırsa, başlıca üç temel akım vardır. Reformist-liberal akım, devrimci-demokrat akım ve proleter sosyalist akım. Birincisi artık bütünüyle düzene yamanmıştır ve laftan ibaret iddia dışında solla aslında bir ilgisi kalmamıştır. İkincisi, devrimci-demokrat akım, düzene karşı mücadelesini sürdürmekle birlikte bir ideolojik bunalım içindedir. Bu bunalımın temelinde sosyalizm iddiası ile bağdaşmaz ideolojik-politik konumu yatmaktadır. Bu bağdaşmazlık bilince çıktığı ölçüde, bir yandan bunalım etkenine dönüşürken, öte yandan bu akımın bünyesinden ileriye, proleter sosyalizmine akın ve akacak olan öğelerin itici gücü oluyor. '80'li yılların ikinci yarısında ve geçmiş sol hareketten ayrışma ve kopma ile ortaya çıkan proleter sosyalist akım ise, henüz gelişmesinin ilk evrelerinde bulunmakla birlikte, geleceğe damgasını vuracak bir kimliğe ve dinamizme daha şimdiden ulaşmış bulunmaktadır.

Devrimci demokrasiyi oluşturan bir dizi grup bugün de kendi aralarında bir ideolojik tartışma ve mücadele yürütüyorlar. Ama dikkatedeğer nokta, bunun artık geçmişteki gibi programa ilişkin olmaktan çok güncel siyasal sorunlarla sınırlı kalmasıdır. Teorik dayanaklarıyla birlikte program tartışması, artık geçmişteki gibi devrimci demokrasinin nüanslar üzerine süren bir iç sorunu olmaktan çıkmış, devrimci demokrasi ile proleter sosyalizminin şahsında gerçek taraflarını bulan, dünya görüşü ve bu çerçevede mücadelenin ve devrimin temel ve taktik sorunlarını kasayan bir tartışmaya dönüşmüştür. Taraflardan ilkinin, üzerinde durduğu temele güvensizlikten ötürü, bu alanda henüz açık bir tartışmadan kaçması bu gerçeği değiştirmez. Daha, "iç" sıkıntuların çoğalması bu tartışmayı kendiliğinden zorlayacak ve genelleştirecektir.

EKSEN YAYINCILIK

DEVİRİMCİ HAREKETTE REFORMİST EĞİLİM

Yığın hareketindeki devrimci gelişme ihtimaline karşı reformizmin burjuvaziye sunacağı hizmet kabaca üç boyutludur. Yığınları tutabilmek ve oyalayabilmek ilk boyuttur. İşçi sınıfının yaşamakta olduğu eylemlilikte özel bir rol oynayan ve sosyalizme açık bir eğilim duyan ileri işçi kuşağını tutabilmek ikinci boyuttur. Kitle hareketlerini sürüklemeye aday devrimci hareketi içten içe bir ideolojik politik kargaşaya itmek, zayıflığa ve güvensizliğe sürüklemek ise bir üçüncü boyut. Birinci alanda fazla bir şey yapma gücü ve yeteneği olmayan sosyal reformist akımın burjuvaziye asıl hizmet son iki alanda olacaktır.

BERAAT ETTİ

TOPLATILDI

EKSEN YAYINCILIK

YAKIN GEÇMİŞE GENEL BİR BAKIŞ VE PLATFORM TASLAĞI

12 Eylül sonrasının karşı- devrim koşulları, hareketin (Türkiye devrimci hareketinin- EKSEN) küçük- burjuva siyasal sınıf yapısını ayrıştırıp farklılaştırdı. Başlangıçta bir bakıma kendiliğinden yaşanan ve kendini teslimiyet ve mücadele eğilimleri olarak ifade eden bu ayrışma, yeniliğinin ve yıkımın sonuçlarına oportünist ve devrimci yaklaşımlarda ilk bilinçli ifadelerini kazandı. Geline yerde teorik, siyasal ve sınıfsal sonuçlarına varma, her yönüyle bilinçli ifadeler kazanma sancuları yaşamakta. Bu ayrışma ve çatışma, proleter sosyalizmi ile, popülizmin liberal ve radikal küçük- burjuva tonları arasındadır. ... tüm komünistlerin acil ve canalıcı görevi, devrimci popülist ufku her açıdan aşmak; teoride, taktikte, örgütte ve pratik mücadelede Türkiye işçi sınıfının proleter sosyalist siyasal hareketini yaratmaktır.

Bunun birikimi ve olanakları fazlasıyla vardır, ve bu, hareketin 12 Eylül sonrası evriminin öteki yüzü, öteki yönüdür.

BERAAT ETTİ

TOPLATILDI

EKSEN YAYINCILIK

H.FIRAT

**DEVRİMCİ DEMOKRASİ
VE
SOSYALİZM
TDKP ELEŞTİRİSİ**

EKSEN YAYINCILIK

Guraba Hüseyinağa Mah., Şekerci Sk.,
Emel Apt., No: 25 / 2, Aksaray / İSTANBUL
Tel: 525 59 61

**MODERN
REVİZYONİZMİN
ÇÖKÜŞÜ**

**SOVYETLER BİRLİĞİ VE
DOĞU AVRUPA ÜZERİNE**

EKSEN YAYINCILIK

Guraba Hüseyinağa Mah., Şekerci Sk.,
Emel Apt., No: 25 / 2, Aksaray / İSTANBUL
Tel: 525 59 61

“**T**orunlarımız kapitalist çağın kalıntılarıyla belgelerini büyük bir merakla izleyecekler: Nasıl olur da özel kişilerin ellerinde bulunabilir yiyecek-içecek maddelerinin alım satımı; fabrikalar ve işletmeler nasıl olur da özel kişilerin ellerinde bulunabilir... Bir insan başka bir insanı nasıl sömürebilir; çalışmadan nasıl sırtüstü yaşayabiliyordu birtakım insanlar? İşte tüm bunları kafalarında canlandırmakta zorluk çekecek torunlarımız. Bugüne değin çocuklarımızın göreceği günlerden masallardaymışcasına söz açılırdı. Ama şimdi yoldaşlar, temelini attığımız sosyalist toplumun bir düşler ülkesi olmadığını açık seçik görüyorsunuz. Çocuklarımız daha büyük bir çabayla bu yapıyı yükselteceklerdir.”

Lenin’in 1919’un 1 Mayıs’ındaki bu sözleri bir düş müydü? Sınıfsız sömürsüz bir toplumsal yaşam için yola çıkmış tüm bolşevikler, kendilerinden önceki 1871 Komünarları gibi hiç gerçekleşmeyecek bir büyüün peşinden mi sürüklendiler? Ya da derin bir insan sevgisinin mistik yanılıgına mı uğradılar? Proletaryanın ilk devleti Paris Komünü, XIX. yüzyılda yalnızca 72 gün yaşayabildi. XX. yüzyıldan XXI. yüzyıla girerken dünya burjuvazisinin 7 Kuzeyli kapitalist devleti, Paris Komünü’nün 1 gününe bu kez 1 yıl vererek, proletaryanın Sovyetler’ini yeniden zaptetmeye yönelirken, emperyalizme ve burjuva üretim biçiminin dayatmalarına direnmek kaçınılmazlığında olanlar, üçüncü bir kez yenilmemek, devrim sürecini dar kâlıpların dışında doğru irdeleyebilmek, insanoğlunun yeryüzü macerasının büyük uygarlığına sahip çıkmak isteyenler, **Birgün Bile Yaşamak’ı** mutlaka okumak gereğini duyacaklardır.